

BIBLIOTHECA INDICA ;
A
COLLECTION OF ORIENTAL WORKS

PUBLISHED

UNDER THE SUPERINTENDENCE
OF
THE ASIATIC SOCIETY OF BENGAL.

NEW SERIES

Nos. 321, 322, 323, 324, and 334.

Sāma Veda Saṅhita,

WITH

THE COMMENTARY

OF

SĀYANA ĀCHĀRYA.

EDITED BY

PANDITA SATYAVRATA SĀMAŚRAMĪ

EDITOR OF THE HINDU COMMENTATOR.

VOL. II.

Calcutta.

PRINTED BY N. K. SIRCAR AT THE GANĒSA PRESS

1876.

भारत

क्रमां

विभा

सामवेदसंहिता,

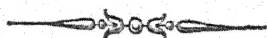
तत्र

कृन्दआर्चिकः,

तत्रापि अग्नेयेन्द्रेति पर्वद्वयात्मकः

अध्यायचतुष्कः प्रथमोभागः

भगवत्सायणाचार्य-विरचित-भाष्य-सहितः ।

श्रीलश्री

वङ्गदेशीयासियाटीक्-समाजाभ्यर्थनया

अधीतवेद "प्रबलकम्वनन्दिनी"-सम्पादकेन

श्रीसत्यव्रतसामश्रमिभट्टाचार्येण

वङ्गसामगेन

टीकितो यथावसरं शोधितश्च ।

कलिकाता

गणेशयन्त्रे मुद्रितः

शकाः १८९७ ।

भार

क्रम

विश्व

॥ आर्चिकस्य परिच्छेद-सूची ॥

परिच्छेदः	पृष्ठं	परिच्छेदः	पृष्ठं
अथ पावमानं पर्व ...	२	(इति पावमानं पर्व—अथ पञ्चम- प्रपाठकीयाः शेषाः ऋचः २० + षष्ठ- प्रपाठकः समग्रः ६६ = सङ्कलनया ११६ ऋचः) ।	
(अथ पञ्चम-प्रपाठकान्तिमाः नवम- दशम-दशदात्मकाः २० ऋचः । तत्र ६ मे दश, १० मे दशति)		अथ आरण्यं पर्व ...	२४४
अथ षष्ठः प्रपाठकः ...	४३	= ५ दशतः = (१ मे दशति ६, २ ये ७, ३ ये १२, ४ ये १२, ५ मे १४) ५५ ऋचः ।	
= २ अर्द्धौ = ६ दशतः = (१ मे दशति १० ऋचः, २ ये १४, ३ ये १२, ४ ये १०, ५ मे १२, ६ ठे ६, ७ मे १२, ८ मे १२, ९ मे ८) ६६ ऋचः ।		अथ महाभारतः ...	६७१

॥ गेयगानस्य परिच्छेद-सूची ॥

परिच्छेदः	पृष्ठं	परिच्छेदः	पृष्ठं
अथ द्वादश-प्रपाठकीयो द्विती- यार्द्धः (प्रथमार्द्धे तु ऐन्द्रे पर्वणि गतः) ...	२	अथ चतुर्दश प्रपाठकः ...	५५
= ३१ सामानि ।		= २ अर्द्धौ = (३६—१०) ६६ ।	
अथ त्रयोदश प्रपाठकः ...	१४	अथ पञ्चदश प्रपाठकः ...	८१
= २ अर्द्धौ = (३८—१५) ७३ ।		= २ अर्द्धौ = (३६—२०) ६६ ।	
		अथ षोडश प्रपाठकः ...	१४९
		= २ अर्द्धौ = (३६—३५) ७३ ।	

॥ कन्दार्चिक-परिशिष्टभूतस्य आरण्यगानस्य
परिच्छेद-सूची ॥

परिच्छेदः	पृष्ठं	परिच्छेदः	पृष्ठं
अथ अर्क-पर्व	३८७	अथ व्रत-पर्व	४६४
अथ प्रथमः प्रपाठकः	३८७	अथ चतुर्थः प्रपाठकः	४६४
= २ अर्धौ = (२७—२८) ५५ ।		= २ अर्धौ = (२०—२०) ४० ।	
अथ द्वितीयः प्रपाठकः	४१७	अथ पञ्चमः प्रपाठकः—	४८७
= २ अर्धौ = (३४—३२) ५६ ।		= २ अर्धौ = (२२—२२) ४४ ।	
अथ द्वन्द-पर्व	४३६	अथ षष्ठः प्रपाठकः—	५०८
अथ तृतीयः प्रपाठकः	४४६	= २ अर्धौ = (१८—२१) ४० ।	
= २ अर्धौ = (३०—२५) ५५ ।			

॥ अथ कन्दार्चिक-परिशिष्ट-परिशिष्टरूपस्य
स्तोभस्य परिच्छेद-सूची ॥

परिच्छेदः	पृष्ठं	परिच्छेदः	पृष्ठं
अथ प्रथमः प्रपाठकः	५१९	अथ द्वितीयः प्रपाठकः	५२२
= द्वौ अर्धौ = (८—१४) २२ ।		= एकौर्ध्वः = ११ ।	

[ग]

॥ अथ कन्दार्चिक-द्वितीय-परिशिष्टस्य परिच्छेद-सूची ॥

परिच्छेदः	पृष्ठं
अथ भारण्डं साम	५४३

॥ अथ कन्दार्चिक-तृतीय-परिशिष्टस्य-परिच्छेद-सूची ॥

परिच्छेदः	पृष्ठं
अथ तवशावीयं साम	५४६

॥ अथ सायणभाष्यस्य परिच्छेद-सूची ॥

परिच्छेदः	पृष्ठं	परिच्छेदः	पृष्ठं
अथ पञ्चमोऽध्यायः	१	अथ षष्ठोऽध्यायः	२४३
= ११ खण्डाः = (१-१०, २-१०,		= ५ खण्डाः = (१-८, २-७,	
३-१०, ४-१४, ५-१२, ६-१०,		३-१३, ४-१२, ५-१४) ५५	
७-१२, ८-८, ९-१२, १०-१२,		ऋचः = आरण्य पर्व ।	
११-८) ११८ ऋचः =		अथ महानाक्षोऽध्यायः	३६६
इति पावमानं पर्व ।			

॥ कन्दार्चिकस्य कन्दः-सूची ॥

परिच्छेदः	पृष्ठात्-पृष्ठान्तम्	परिच्छेदः	पृष्ठात्-पृष्ठान्तम्
अथ गायत्र्याधिकारः (४४ ऋचः)—		अथ बृहत्याधिकारः (१२ ऋचः)—	
२—६९		७०—१०५	

परिच्छेदः	पृष्ठात्—पृष्ठान्तम्	परिच्छेदः	पृष्ठात्—पृष्ठान्तम्
अथ त्रितुल्यधिकारः (२२ ऋचः)—	१०६—१४८	२८९, २९७, ३०१, ३०५, ३०७, ३१०, ३१६।	
अथातुष्टुबधिकारः (९ ऋचः)—	१५०—१६८	गायत्री—२४८, २५५, २५६, २६३, २६७, २६८, २७१, २८०, २८८, २९६, ३०६, ३४८, ३५१, ३५१, ३५४, ३५७, ३५८, ३६०, ३६०, ३६०	
नत्र वृहती .. १६७।		चतुष्पाद्गायत्री २४८, २५१	
अथ जगत्यधिकारः (१२ ऋचः)—	१७०—२००	रक्तमाद्गायत्री २५३	
अथोष्णिग्भिकारः (१२ ऋचः)—	२०१—२२२	जगती—२६४, २६७, ... ३२५	
अथ ककुब्धिकारः (८ ऋचः)—	२२३—२४२	अतुष्टुप्—२७२, २८२, २८६, २९५, ३१६, ३१७, ३१८, ३२०, ३२५	
नत्र, यवमध्या—२२३।		सप्तर्षिः—... .. ३०३	
—प्रगाथः २३७		पंक्ति—३१२, ३१८	
(इति प्रावसानं पर्व = प्रावसानं काण्डं=पञ्चमोऽध्यायः = एकादश खण्डाः = षष्ठ प्रपाठकश्च)		(इति आरण्यं पर्व = आरण्यं काण्डं षष्ठोऽध्यायः = पञ्च खण्डाः =आरण्यक-प्रपाठकश्च)	
वृहती २४४		अथ शक्तर्यादि .. ३०१—३०५	
त्रितुष्टुप्—२४६, २५०, २६८, २८३, २८५,			

॥ कन्दार्चिकस्य देवता-सूची ॥

परिच्छेदः	पृष्ठं	परिच्छेदः	पृष्ठं
आत्म १५७		आत्मा ११५, ११६,	
अग्निः १८७, १८८, १८९, १९०, २११, २१२, २१३		इन्द्रः १४४—१४८, १४९, १५०, १५१	

परिच्छेदः	पृष्ठं	परिच्छेदः	पृष्ठं
२०१—२०२, ४०४, ३२४, ३३१, ४६१ ।		रात्रिः	२८६
इन्द्रावृद्धस्योती	३०३	वक्ष्यः	२४८
कृतुः	३१४	वायुः	२०१
गोः	१३३	विश्वदेवाः	२५३, १६८, ३०३
स्थावापृथिवी	३२२	वैश्वानरः	२८७
पवमानः २५१, २५४, २५६, २६५, २८४		सर्वात्मा (अग्निः)	३०७
पुरुषः २१५, ४१६, ३१७, ४१८, ३२०		सूर्यः ३३६—३६५, ३५१—३६० ।	
प्रजापतिः	३८२	सोमः (पावमानः)	१—२४२ ।

॥ कन्दार्चिकस्य ऋषि-मन्त्री ॥

परिच्छेदः	पृष्ठं	परिच्छेदः	पृष्ठं
अग्निः (चाक्षुषः) १०३, २१६, २२१		उग्रनाः (काणः)	१०८
अविः (भौमः)	१८८	उग्रनाः (काणः)	११६
अमसीतुः (आङ्गिरसः) ६, १६, ३४, ४०, ४३, ५१, ५२, ७०, २५४, २५६		कर्द्धसन्ना (आङ्गिरसः)	२२७
अम्वदीपः (वार्धगिरः)	१६२	मृजिश्वा (भारद्वाजः)	१६२, १६८
अम्वदीपः (वार्धस्यत्यः)	१६८	मृजिश्वा (भारद्वाजः)	२२८, २४१
अयास्यः (आङ्गिरसः)	६८	मृणवः (आङ्गिरसः)	२३५
अवतारः काश्यपः)	५८	मृभुः (काश्यपः)	१६४, १६६
अमितः (काश्यपो देवलो वा) ६५		मृषिगणः (सिकतानिवारी) १८९	
इन्द्रप्रसतिः (वासिष्ठः)	१३२	कवः (घोरः)	१३८
आत्मा (?)	२४७	कविः (भार्गवः) [भारद्वाजः अतु०] ६७	
उरुः (आङ्गिरसः)	२३८	१७०—१७८, १८४, १८७	
अवध्यः (आङ्गिरसः)	५४, ५८	काश्यपः (मारीचः) २१, ३६, ३७, ६४,	
		६५, २४७	

म
क्र
वि

परिच्छेदः	पृष्ठं	परिच्छेदः	पृष्ठं
कश्यपः (अक्षितः) [देशलः अलु०]	१८	प्रतर्दनः (दैवोदासिः)	११९, १२०, १२९
३०, ४१, ४२, ४६		प्रथः (?)...	१६९
कुतः (आक्षिरसः)	१४४, १४८	प्रसुवसुः (प्रमेगावी)	४७
कृत्यशः (आक्षिरसः)	२३२	प्रसुवसुः (कावः)	१२४, १४९, ३५१—३६०
खिगणः ? (?)	१८७	बृहन्मतिः (आक्षिरसः)	४५
गृहसमदः (आक्षिरसः)	२५१, २७१, २९२	नरद्वाजः (वार्हस्पत्यः)	२४४, २९७, ३०१
गौतमः (राजगणः)	२८३	भरद्वाजादयः सप्त ऋषयः (१ भारद्वाजः, २ काश्यपः, ३ गौतमः, ४ अत्रिः, ५ विश्वामित्रः)	७६—१०५
गौरीवीतिः (शाक्तः)	२२५	भृगुः (वारुणः)	१३, २४, ५७, ६३
चक्रः (मानवः)	२०५	मधुच्छन्दाः (वैश्वामित्रः)	१०, २६७, २६८, २८७
जमदग्निः (भारद्वाजः)	१३ अलु०	मनुः (आत्तवः)	२१३
जमदग्निः (भार्गवः)	२३, ३४ वा, ५७ वा	मनुः (सांवरणः)	१६०
वितः (आत्तः)	१८, २९, २१२	मन्वुः (वासिष्ठः)	१४१
द्वितः (आत्तः)	२३७, २२२	मृड्डीको (वासिष्ठः)	१३५
दृढच्युतः (आगस्ताः)	२५	मेधातिथिः (काणः)	४८, ५५
नारदः (शङ्खडौ, अप्सरसः)	२०७, २०९, २१८, २१९	ययातिः (नाड्यः)	१५५, १५८
नारायणः (?)	२१५, २१६, २१७, २१८, २२०	रेणुः (वैश्वामित्रः)	१८९
निधुविः (काश्यपः)	२८, ४९, ५०, ६०, ६१	वसिष्ठः (सैदावरणः)	११६, १२१, १३३, २४६
नमेषः (आक्षिरसः)	२७२	वसुः (भारद्वाजः)	१९२
नौषाः (गौतमः)	१३७	वत्सः [वत्सः सा०] (भालन्दनः)	१९५
पराशरः (शाक्तः)	११४, १३१, १४५	वामदेवः (गौतमः)	२४८, २५३, २८२
पराशरः (सुवानः)	१२२	२८९, २९६, ३०३, ३१२, ३१३	३२२—३४२, ३०७, ३१०
पर्वतः (वेदः, काश्यपिः)	२०७, २०९, २१८—२१९	विश्वामित्रः (गायी)	३०७, ३१०
पुनमेधः (आक्षिरसः)	२७२		
पवितः (आक्षिरसः)	२००, २६५		
प्रजापतिः (वाशः)	१६९, ३६६—३८६		

परिच्छेदः	पृष्ठं	परिच्छेदः	पृष्ठं
वेनः (भार्गवः)	१८१	श्रुतकचः (?)	१८१
वृषगणः (वासिष्ठः)	१९०	सार्पराज्ञी (?)	१८३-१८४
वैखानसाः (शतं)	१९५	सूतः (काश्यपः)	१८४, १८६
शक्तिः (वासिष्ठः)	२००	सूर्यपुत्रः (?)	१८६
शूनः शेषः (आजीगर्तिः)	२४८	द्विरणसूपः (?)	१८८
श्यावासः (आत्रेयः)	२१, १५३		

॥ मन्त्राणामकारादिक्रमेण सूची ॥

परिच्छेदः	पृष्ठं
अक्रांत्यमुद्रः (६, १, ४, ७ = मे १५, २, ११ = १)	१९१
अमचायूषि (३, ५, १ = आ ६, १, ५ = १)	१९५
अग्निमीडे (३, ३, ४ = आ ४, १, १३, १८ = २)	१८७
अग्निरस्मिजन्मना (३, ३, १२ = आ ५, १, ९ = १)	१९०
अचिक्रददृषा (६, १, २, १ = मे १४, १, १ = १)	५५
अचीदसी (६, २, २, २ = मे १६, २, ७-१२ = ६)	१७४
अङ्गतेयङ्गते (६, २, २, ११ = मे १६, २, ३१-३३ = ३)	१८७
अटशस्त्रस्यकेतवो (३, ५, ८ = आ ६, २, ११-१२ = १)	१५१
अधियदस्मिन् (६, १, ५, ७ = मे १५, २, २६ = १)	१३७
अध्वर्योअद्रिभिः (६, १, २, ३ = मे १४, १, ५-७ = ३)	५७
अनुप्रलास० (६, १, २, ६ = मे १४, १, ८ = १)	६१
अन्तश्चरतिरोचना (३, ५, ५ = आ ६, २, ६; ८; १८ = ३)	१४६
अपघ्नन्पवतेमृधो० (६, १, २, १४ = मे १४, १, २० = १)	६८
अपघ्नन्पवसे ऋधः (६, १, १, ६ = मे १३, २, २ = १)	४८

परिच्छेदः

भ क्र वि		पृष्ठ
	अप्रत्येतायवो (१, ५, ७ = आ ६, २, ११-१२ = ९) ...	२५१
	अपानीवेदं (६, १, ५, १२ = गो १६, १, ६ = १) ...	१४८
	अभिन्निपृष्ठं (६, १, ४, ६ = गो १५, २, १० = १) ...	१२०
	अभियुक्त्वृद्धु (६, २, ४, २ = गो १७, २, ६-८ = ३) ...	२२६
	अभिप्रियाणिपवते (६, २, २, १ = गो १६, २, १-६ = ६) ...	१०१
	अभिस्तोमासआयवः (६, १, २, ८ = गो १५, १, १४-२१ = ८) ...	८६
	अभीनवन्ते (६, २, १, ६ = गो १६, १, ३१-३२ = २) ...	१६२
	अभीनीवाजसातमं (६, २, १, ५ = गो १६, १, २६-३० = ४०) ...	१६१
	अयंविचर्षणिर् (६, १, २, १२ = गो १४, १, १७ = १) ...	६७
	अयम्यषारचिर् (६, २, १, २ = गो १६, १, १२-१५ = २) ...	१५४
	अयाप्रवस्वधारया (६, १, १, ७ = गो १३, २, २० = १) ...	५०
	अयाप्रवाप्रवस्वैना (६, १, ५, ८ = गो १६, १, १-३ = ३) ...	१४२
	अयावीती (६, १, १, ८ = गो १२, २, २२-२४ = ३) ...	५२
	अयासोमसुल्लय्या (६, १, २, ११ = गो १४, १, १६ = १) ...	६६
	अयुक्तसप्त (३, ५, १३ = आ ६, २, १५; १६ = २) ...	३६०
	अरुचदुषसः (२, २, २ = आ ३, १, ८-१० = २) ...	२६४
	अर्षासोमयुक्तसो (६, १, २, ७ = गो १४, १, १०-१२ = ३) ...	६२
	असर्जिर्ग्यो (६, १, १, ४ = गो १३, २, २६ = १) ...	४६
	असर्जिवक्ता (६, १, ५, ११ = गो १६, १, ५ = १) ...	१४६
	असाविसोमोअरुषो (६, २, २, ८ = गो १६, २, २७-२८ = ३) ...	१८१
	असायंशुर् (५, २, ४, ७ = गो १२, १, २१-२८ = ८) ...	२२
	असृचतप्र (५, १, ५, ६ = गो १२, २, ८-११ = ३) ...	२६
	अस्रथन्ना (६, २, ३, १० = गो १७, १, २५ = १) ...	२१८
	अस्रप्रेषाहेमना (६, १, ४, ४ = गो १५, २, ४-५ = २) ...	११५
	अहमस्मिप्रथमजा (१, १, ८ = आ २, १, ३४ = १) ...	२५७
	आतेदच (६, १, २, २ = गो १४, १, २-४ = ३) ...	५६
	आपवस्वसचिपं (६, १, २, ५ = गो १४, १, ८ = १) ...	६०

परिच्छेदः

आप्रागाद्भद्रा (३, १, ७ = आ ४, २, ६ = १)	पृष्ठ
आभिष्टुमभिष्टुभिः (म० १, २ = मा० १, १)	१८६
आयज्ञौः (३, ५, ४ = आ ६, २, २—३; ७ = ३)	२०१
आसोतापरि (६, २, ४, ३ = गे १७, २, १०—१५ = ६)	२४३
आविशन्कलशं (६, १, १, २ = गे १३, २, १४—२५ = २)	२९८
आसोमखानो (६, १, २, ३ = गे १४, २, १६—१८ = ४)	४४
आद्यर्थायधृष्यवे (६, १, १, ७ = गे १३, १, ३४—३७ = ४)	८४
इन्दुःपविष्टवेतनः (५, २, ५, ५ = गे १३, २, ६—८ = ३)	१६४
इन्दुर्वाजोपवते (६, १, ५, ८ = गे १५, ३, २७—३० = ४)	१३८
इन्द्रद्वयोः (१, २, ३ = आ० २, १, ११ = ॥)	१६७
इन्द्रज्येष्ठ (१, १, १ = आ १, १, २४ = १)	२४४
इन्द्रन्धनस्यसातथे (म० ३, १ = मा० १, ३)	३०८
इन्द्रमच्छुता (६, २, ३, १ = गे १७, १, १—५ = ५)	२०१
इन्द्रवाजेषु (२, २, ४ = आ ३, १, ११ = ॥)	२६८
इन्द्रस्यतुवीर्याणि (३, २, ११ = आ ४, २, १७ = १)	२०५
इन्द्रायपवते (६, १, २, १० = गे १५, १, २३—२५ = ३)	१०१
इन्द्रायसोमःरुपुतः (६, २, २, ८ = गे १६, २, २५—२६ = १)	१८०
इन्द्रायेन्दो (५, २, ४, ६ = गे १३, १, १३—१० = ८)	१८
इन्द्रोराजाजगतः (१, १, २ = आ० १, १, ८—१० = २)	२४६
इमंष्टयं (१, १, ६ = आ २, १, १३ = १)	२५२
ईशेदिशक्रसूतये (म० २, ३ = मा १, २)	२७६
इषेपवस (६, १, २, ८ = गे १४, १, १४ = १)	६४
उच्चातेजातम् (५, २, ४, १ = गे १२, २, १—१२ = १२)	२
उदुत्तमंवरुण (१, १, ४ = आ १, २, १३ = १)	२४८
उद्यामेविरजः (३, ५, १२ = आ ६, २, १५—१६ = १)	२६०

परिच्छेदः

	पृष्ठ
उपोषुजातम् (६, १, १, १ = गे १३, २, २०-२२ = ३) ...	४३
एतमुत्पद्यतम् (६, २, ४, ४ = गे १७, २, १६-२१ = ६) ...	१३०
एनाविज्ञान्यथा (१, १, ८ = आ ३, १, १२ = १) ...	१५६
एवाहिशक्रो (म० १, ३ = मा० १, १) ...	१७१
एवाह्येव (१० = मा १, ४) ...	६८३
एषप्रकोषे (६, २, २, ३ = गे १६, २, १३ = १) ...	१७८
एषस्थतेमधुमान् (६, १, ४, ८ = गे १५, २, १४ = १) ...	१९५
एषस्थधारया (६, २, ४, ७ = गे १७, २, ३१-३५ = ५) ...	१३७
कनिक्कन्तिहरिरा (६, १, ४, ८ = गे १५, २, १२-१३ = २) ..	१२३
गोमन्त्रद्वयो (६, २, ३, ८ = गे १७, १, ३४ = १) ...	११८
चिचन्देवान् (३, ५, ३ = आ ६, २, १ ; ४, १८ = ३) ...	३३८
तंवःसखायो (६, २, ३, ४ = गे १७, १, १६-१८ = ३) ...	१०८
तच्चयदौ (६, १, ५, ५ = गे १५, २, २२-२३ = २) ..	१३४
ततोविराड्जायत (३, ४, ७ = आ ५, १, १७ = १) ..	३२०
तरणिर्विषदृशतो (३, ५, ८ = आ ६, २, १३-१४ = २) ...	३५४
तरत्यमन्दौ (६, १, २, ४ = गे १४, १, ७ = १) ..	५८
तवाह्येव (६, १, ३, ६ = गे १५, १, १-५ = ५) ...	८१
तावानस्यमहिमा (३, ४, ६ = आ ५, १, १६ = १) ...	३१८
तिखोवाचर्दरयति (६, १, ४, ३ = गे १५, २, १-३ = ३) ...	११२
तिखोवाचउद् (५, २, ४, ५ = गे १३, १, ५-१२ = ८) ...	१६
तेमन्वतप्रथमं (३, ३, ५ = आ ४, १, १७-५, २, १८ = २) ...	३८८
त्रिंशद्दामविराजति (३, ५, ६, = आ ६, २, ८ = १) ...	३४८
त्रिपादुर्द्ध्व (३, ४, ४ = आ ५, १, १४ = १) ..	३१६
द्विरस्त्रेभ्य (६, २, २, ७ = गे १६, २, २४ = १) ..	१८८
संज्ञादेव (६, १, ४, ६ = गे १७, २, २७-३० = ४) ...	१३५

परिच्छेदः

	पृष्ठं
त्वमिमाद्योषधीः (२, २, २ = आ ८, १, १० = १) ...	२८५
त्वमेतदधारयः (२, २, १ = आ० २, २, २०—२२ = ३) ..	२९२
त्वयावयं (१, १, ५ = आ २, १, ७—८ = २) ...	२९३
धर्तादिवः (६, २, २, ५ = गे १६, २, १६—२० = २) ...	१८३
नियुत्वान्वायवा (२, २, ६ = आ ३, २, ७ = १ ...	२०१
परिकीर्णं (६, २, ३, १२ = गे १७, १, ३६ = १) ..	२९२
परित्यक्त्यर्थं (६, २, १, ८ = गे १६, १, ३८ = १) ...	१६७
परित्यक्त्यं (६, १, १, १० = गे १३, २, ३५ = १) ...	५३
परिप्रासिष्यद् (५, २, ५, १० = गे १३, २, १८ = १) ..	४२
परिप्रिया (५, २, ४, १० = गे १३, १, ३७—३८ = २) ...	२८
परिखानासद्वन्द्वो (५, २, ५, ८ = गे १३, २, १६—१८ = ३) ...	४०
परिखानोगिरिष्ठाः (५, २, ४, ८ = गे १३, १, ३१—३६ = ६) ...	२६
परीतोषिञ्चता (६, १, ३, २ = गे १४, २, १—१५ = १५) ...	७७
पवतेर्ह्यतो (६, १, ३, ११ = गे १७, १, ३६—३८ = ३) ..	१२०
पवसानाञ्चक्षत (६, १, ३, १२ = गे १५, १, २७ = १) ..	१०५
पवसानोञ्चजीजनद् (५, २, ५, ८ = गे १३, २, १४—१५ = २) ..	३८
पवस्वदक्षसाधनो (५, २, ४, ८ = गे १३, १, २६—३० = २) ...	२४
पवस्वदेवआयुषम् (५, २, ५, ७ = गे १३, २, १२—१३ = २) ..	३७
पवस्वदेववीतये (६, २, ३, ६ = गे १७, १, २४—२ = २) ...	११३
पवस्वमधुसत्तम (६, २, ४, १ = गे १७, २, १—५ = ५) ...	११३
पवस्ववाजसातमी (६, १, ३, ११—गे १५, १, २६ = १) ..	१०३
पवस्वसोममधुमान् (६, १, ४, १० = गे १५, २, १५ = १) ...	१२६
पवस्वेन्द्रीवृषा (५, १, ५, ३ = गे १३, १, ३ = १) ...	३२
पविचन्ते विततं (६, २, २, १२ = गे १६, २, ३४—३५ = २) ...	१८८
पात्यग्निर्विपो (३, २, १३ = आ ५, १, ३ = १) ...	३१०
पुनानःसोमजागृविर् (६, १, ३, ८ = गे १५, १, २२ = १) ..	१००

परिच्छेदः

	पृष्ठ
पुनानःसोमधारया (६, १, ३, १ = गे १४, १, ११-३६ = १६) ...	७०
पुनानोअक्रमोद् (६, १, १, २ = गे १३, २, २३ = १) ...	४४
पुरुषएवेदसर्व (३, ४, ५ = आ ५, १, १५ = १) ..	११८
पुरोजितवीच्यन्वसः (६, २, १, १ = गे १६, १, ७-१२ = ६) ...	१५१
पर्वस्थयत्ते (म० ३, २ = मा० १, ३) ..	३०८
प्रकाव्यमुग्रनेव (६, १, ४, २ = गे १५, १, ३३-३६ = ४) ..	१०६
प्रक्षय्यदृष्णी (३, ३, ८ = आ ४, २, ७ = १) ..	१८७
प्रगायताभ्यर्चाम (६, १, ५, ३ = गे १५, २, २० = १) ...	१३१
प्रतुद्व (६, १, ४, १ = गे १५, १, २८-३२ = ५) ...	१०६
प्रत्यङ्देवानांविशः (१, ५, १० = आ ६, २, १३-१४ = २) ...	३५४
प्रतेधारामधुमतीर् (६, १, ५, २ = गे १५, २, १८ = १) ...	१९०
प्रथस्थस्य (२, २, ५ = आ ३, १, ५-६ = २) ...	२६८
प्रदेवमच्छा (६, २, २, १० = गे १६, २, ३० = १) ...	१८४
प्रधन्वासोम (६, २, ३, २ = गे १७, १, ६-१० = ५) ...	२०३
प्रनद्व्योमहे (६, १, २, १३ = गे १४, १, १८-१९ = २) ...	६८
प्रपुनानायवेघसे (६, २, ३, ८ = गे १७, १, ३२-३३ = २) ...	११६
प्रयज्ञावोन (६, १, १, ५ = गे १३, २, २७-२८ = २) ...	४४
प्रसुन्वानाय (६, २, १, ८ = गे १६, १, ३८ = १) ..	१६८
प्रसेनानीः (६, १, ५, १ = गे १५, २, १६-१८ = ३) ...	१२८
प्रसोमदेववीतये (६, १, ३, ४ = गे १४, २, २०-२४ = ५) ..	८६
प्रसोमासोमदच्युतः (५, २, ५, १ = गे १३, २, १ = १) ...	३०
प्रसोमासोविपश्चितो (५, २, ५, २ = गे १३, २, २, = १) ...	३१
प्रहन्वानोजनिता (६, १, ५, ४ = गे १५, २, २१ = १) ..	१२३
प्राणाशिशुर् (६, २, ३, ५ = गे १७, १, १८-२३ = ४) ...	२१२
प्रीच्यासीद् (६, २, २, ४ = गे १६, २, १४-२८ = ५) ...	१७८
आजन्तग्नौ (३, ४, १ = आ ५, १, ५ = १) ...	३१२
मन्द्रयासोम (६, १, २, १० = गे १४, १, १५ = १) ..	६५

परिच्छेदः

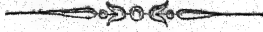
	पृष्ठ
मथिवर्चो (३, ३, १ = आ ४, १, ७ = १)	२८२
महान्तोमो (६, १, ५, १० = गो १६, १, ४ = १)	१४५
मन्यवान्देवा (३, ४, ८ = आ ५, १ १६, २१ = १)	२२२
मृच्छमानः सुहृत्स्या (६, १, ३, ७ = गो १५, १, ६-१३ = ८)	२६७
यउत्तियाअपि (६, २, ४, ८ = गो १७, २, ३२ = १)	२४०
यजायथा (२, २, ७ = आ ३, २, ६-२५ = ६)	२७२
यद्वर्चाहिरण्य (३, ४, १० = आ ५, २, १-१० = १०)	५२
यशोमाद्यायापृथिवी (३, ३, १० = आ ४, २, १२ = १)	१०३
यस्मिन्दीवरेण्य (५, २, ४, ४ = गो १३, १, १-४ = ४)	१४
यस्येदमारजो (१, १, ३ = आ १, २, ११ = १)	२४८
येनापावकचक्षसा (३, ५, = १ आ ६, २, १३-१४ = २)	२५४
योमंहिष्ठोमघोमा० (म० २, २ = मा १, २)	२७६
वसन्तइन्द्र० (३, ४, २ = आ ५, १, ६ = १)	२१३
विदामघवन्विदा (म० १, १ = मा० १, १)	२७
विदाराधेपुवीर्य (म० २, १ = मा १, २)	२७५
विभाङ्बृहत् (३, ५, २, = आ ६, १, ७ = १)	२२७
विश्वेद्वामस् (३, २, ६ = आ ४, २, ८ = १)	२०१
वृषामसीनां (६, २, २, ६ = गो १६, २, २१-२३ = ३)	१८५
वृषासोम (६, १, २, ८ = गो १४, १, १६ = १)	६३
वृषापवस्वधारथा (५, १, ४, ९ = गो १२, २, १३-३१ =)	१०
वृषाह्यसि (५, २, ५, ४ = गो १३, २, ४-५ = २)	२३
सखायआनीपीदत (६, १, ३, ३ = गो १७, १, ११-१५ = ५)	२०६
सनइन्द्राय (१, १, ७ = आ २, १, १३ = १)	२५४
सन्तोपयांसि (३, ३, २ = आ ४, १, ६-५, १, ११ = २)	२८३
सपवस्वयथाविद्येन्द्र (६, १, १, ८ = गो १३, २, ३ = १)	५१
सप्तत्वाहरितो (३, ५, १४ = आ ६, २, १५-१६ = २)	३६०

परिच्छेदः

पृष्ठं

समन्यायन्युतं (२, ३, ६ = आ ४, २, ६-४ = २)	१२९
ससुन्वे (६, २, ४, ५ = गे १०, २, २९-२६ = ५)	१३३
सर्चर्षभाः (३, ४, १२ = आ ५, २, १६ = १)	१३४
सत्तल्लदन्द्र (३, ४, ११ = आ ५, २, १० = १)	१३९
सद्वखशीर्षाः (२, ४, ३ = आ ५, १, १३ = १)	१४५
साकमुच्चो (६, १, ५, ६ = गे १५, २, २४ - २५ = २)	१४६
सुतासोमधुमत्तमाः (६, २, १, ३ = गे १६, १, १६ - २३ = ८)	१५५
सुम्नआधेदिनो (स० ३, ३ = स० १०, ३)...	१७६
सोमलव्याणः (६, १, ३, ५ = गे १४, २, २५ - ३० = ६)	१८८
सोमःपवते (६, १, ४, ५ = गे १५, २, ६-६ = ५)	१९०
सोमःपुनानलर्मिणा (६, २, ६, ० = गे १०, १, २६-२१ = ६)	२१४
सोमाःपवन्तइन्द्वो (६, २, १, ४ = गे १६, १, २४-२५ = १)	२५६
स्त्रादिष्ठया (५, २, ४, २ = गे १२, २, १४-२२ = ६)	०
वरीतदन्द्र (३, ४, ६ = आ ५, १, २२ = १)	३१४

सामवेदसंहिता ।

अथ पञ्चमाध्यायः ॥

यस्य निःश्वसितं वेदा यो वेदेभ्योऽखिलं जगत् ।
निर्ममे तमहं वन्दे विद्या-तोर्य-महेश्वरम् ॥ १ ॥
तृतीयं पर्व सोमस्य पवमानस्य संस्तुतिः ।
उच्चातइति गायत्राश्चत्वारिंशच्चतुर्युताः ॥ २ ॥

गतामाधेयं पर्व, गतचन्द्रम्; इदानीमिदं तृतीयं सम्प्रवर्तते । अथ पर्वणि सोमस्य देवस्य संस्तुतिः श्रूयते, प्राधान्येनेति यावत् । अस्ति सोमः चत्वार्यभिषुतः षोडशि-विशेषः—

“सोमं मन्वतेपपि बान्धत्समिग्रन्त्योषधिम ।

सोमं घृष्टच्छाणो विदुर्न तस्याऽज्ञाति तकश्चुन ॥”

(ऋ० १०, ७, १, ४)

—इति श्रुतेः. “सोमं मन्वते पपिवान् यत् समिग्रन्त्योषधिमिति, एवास्तुतमसोम-
माह—सोमं यं ब्रह्माणं विदुरिति, न तस्याऽज्ञाति कश्चनायम्नेत्यधियज्ञम्”—इति च
यास्ककृत-तद्व्याख्यानात् । स एव सोमः पवमान इत्युच्यते पूयमान इति च तदर्थः ।
अस्ति च सोमचन्द्रमावाचकः, “सोमो रूपविशेषैरोषधिसूत्रमावा”—इत्यादि यास्ककृतः
(द्वै० ५, ५) । तदत्र कतरस्य ग्रहणमित्याशङ्कं वारयितुं पवमानश्चेति विशेषणम् ।
एतेन चन्द्रमसो व्याहृतिः । एवमेव पर्वणि यावन्त ऋचः श्रूयन्ते विशेषणं आभावे

तत्र प्रथमे खण्डे—

सैषा प्रथमा ।

३ १ २ ३ १ २ २ ३ १ २
उच्चातेजातमन्धसोदिविसङ्गम्याददे* ।

२ २ ३ ३ १ २
उग्रशर्ममहिश्रवः ॥ १ ॥ १ †

५ ४ २ २ २ १ ७
आम् ॥ (आजिगम् ॥) उच्चा । तेजाश्रतामन्धासारेः ।

१ २ २ २ १ २ १ २
दिविसङ्गम्याददाइ । उग्रशारश्मा ३ । मारचारश्मा ३ ।

५ २ २ २ ५
औहोवा । उप । आरश्मा ३ ॥ १ ॥

२ १ २ ५ २ १ ५
(आभीकम् ॥) उच्चातेरश्माजा । तमन्धारश्मासः ।

सर्वसामेवासं पवमानः सोमो देवतेत्यं बोधितश्चेदं—पवमानं पर्वति । “उच्चाते”-
इति पञ्चम-द्वितीय-चतुर्थस्य प्रथमा ऋक्, इत्यमेवास्य पर्वणोपि प्रथमा ; एतदादि-
षष्ठ-प्रथम-द्वितीयानिमान्ताः दशचतुष्टयात्मिकाः चतुर्धृताश्चत्वारिंशद्वचः गायत्री-
गायत्रीच्छन्दस्काः ।

* “दिविसङ्ग”-इति ऋ० ।

† उ० १, १, ५, १ = ऋ० ७, १, १, ५ = आ० १, १, २, २ ;— २, १, १, १ — ३, १, १, २ =
क० १, १, १ ;— २, १, १, २ ;— ६, १, १, १ — १० ;— ७, १, १, २ ;— ५, १, १, २ ;— १०, १, १, ० — ११ ;—
११, १, १, ० ;— १२, १, १, ० ;— १२, १, ०, ० ;— १२, १, १, ० ;— १३, १, १, ० ;— १४, १, १, ० ;— १५, १, १, ० ;—
२०, १, १, ० — २० ;— २०, १, १, ० = उ० २, २, १ ।

^{२ १} दिवाइसा^५र^{३ १ २}३४ङ्ग । ^{२ १}मियाददाइ । ^{१ १ २}उग्र^१शा^१र^२३र्मा । मद्याये

^{१ ३}३ । ^{५ २ २}आरवा^{३ १ १ १}३४ औहोवा । ^{३ १ १ १ १}वार^{३ १ १ १}३४५इ ॥ २ ॥

(^{५ २ २}चृषभपावमानम् ॥) ^{२ २}हाहाउच्चातेजा । ^{२ २}हा-

^{१ ३}३इ । ^{५ २ २}तामा^{२ १ २}रन्ध्रा^{२ २ २}३४साः । ^{२ २ २}दिविसङ्ग^{२ २ २}मिया^{२ २ २}शदा^{२ २ २}३दे । ^{२ २ २}उग्र^{२ २ २}

^{२ २ २}शा^{२ २ २}र^{२ २ २}३४र्मा । ^{२ २ २}ओमो^{२ २ २}३ । ^{२ २ २}महोवा । ^{२ २ २}आपूर्वोद्वाइ ॥ ३ ॥

(^{१ २ २}आभीकम् ॥) ^{२ २ २}जर^{२ २ २}३४च्चातेजा^{२ २ २}५ । ^{२ २ २}तमौहोन्धासाः ।

^{२ १ २ २}दिविसङ्ग^{२ १ २ २}मिया^{२ १ २ २}शदा^{२ १ २ २}३दे । ^{२ १ २ २}उग्र^{२ १ २ २}शा^{२ १ २ २}र^{२ १ २ २}३४र्मा । ^{२ १ २ २}माहा^{२ १ २ २}उवा

^{२ १ २ २}३४इ । ^{२ १ २ २}आ^{२ १ २ २}३४पूर्वोद्वाइ ॥ ४ ॥

(^{५ २ २}वाभवे द्वे ॥) ^{२ १}उच्चातेजा । ^{१ २ ५}तम । ^{१ २ ५}धासा^{१ २ ५}र^{१ २ ५}३ः । ^{१ २ ५}ओमो^{१ २ ५}३-

^{१ १ २ २}वा । ^{१ १ २ २}दिविसङ्ग । ^{१ १ २ २}मियादा^{१ १ २ २}शदे^{१ १ २ २}र^{१ १ २ २}३ । ^{१ १ २ २}ओमो^{१ १ २ २}इवा । ^{१ १ २ २}उग्रा

^{१ १ २ २}श^{१ १ २ २}१र्मा ^{१ १ २ २}२इ । ^{१ १ २ २}ओमो^{१ १ २ २}इवा^{१ १ २ २}३ । ^{१ १ २ २}मार^{१ १ २ २}हार^{१ १ २ २}३४औहोवा । ^{१ १ २ २}अवा-

^{१ १ १ १ १}ई ^{१ १ १ १ १}२३४५ ॥ ५ ॥

^{५ २ २}उच्चातेजा । ^{१ १}तमन्ध्रा^{१ १}३४साः । ^{१ २ २}दिविसङ्ग । ^{१ २}मिवा-

^२ दार३दाइ । ^{१ २} ऊग्रा३हाइ । ^२ शार्मा३हाइ । ^{१ २ २} महा ३ होये-
^{१ १ ३} ३ । ^{५ २ २} आ२ वा २ ३ ४ औहोवा । ^३ म्वा २ ३ ४ भौ ॥ ६ ॥

^{५ ४ २ ५ २ २ ४} (इन्द्राण्याः साम ॥) ^१ उच्चातेजातमा । धासा३ः ।
^{१ २ ५ २} ओमो३वा । ^{१ २ २} दिविसङ्ग । ^{१ २} मियादा१दे२३ । ^{१ २ ५ २} ओमो३वा ।
^१ उग्रा३हा ^२ शार्मा३हा । ^{१ २ ५ २} ओमो३वा । ^{१ २} महाये३ । ^{१ १ ३} आ२ वा २
^{५ २ २} ३ ४ औहोवा । ^{१ १ १ ५} ऊ३२३४पा ॥ ७ ॥

^{५ २ २ २ ४ ५ २ १ २} (शैशवे द्वे ॥) उच्चातेजातमन्वासाः । दिविसङ्ग म्याद-
^{१ १ ५ २ २ ४} दाइ । ^{५ २ २ २} उग्रा३हा ३ ४ मर्मा । ^{५ २ १ २ २} महा३इआ३वाइ३पुईः ॥ ८ ॥
^{५ २ २ २} उच्चातेजातमन्वाइसाः । ^{५ २ १ २ २} दिविसङ्ग । ^५ म्यादा२३दाइ ।
^{१ २ १} उ । ^५ ग्रा३हा ३ मर्मा । ^५ महा३२ । ^{५ २} हा३इ । ^{५ २} औ३हो३इ ।
^{५ २} अवा३ः । ^{५ २} हा३इ । ^{५ २ १} औ३हो३इ । ^५ इया३होइ । ^५ इयो३इ
^{५ १ १ १ १} ४ ५ वाइ३पुई । ऊ३२३४पा ॥ ९ ॥

^{५ २ ५ २ ४ २ ५ १ ३ २} (दोहसाम ॥) उच्चा३४ औहोवा । तेजा३ । तमा३४पा ।

३ ५ २ १ २ २ २ २ १ ० २ ३
 धार३४साः । दिविसद्भूम्याददे । उग्रंशार३र्मा । महि
 २ १ २ ४ ५ ४
 श्रवो । औ३होवा । हो५इ । डा ॥ १० ॥

५ २ २ २ २ २ २ २ ५
 (दीहीयसाम ॥) उच्चातेजातमन्धसोदोहाइदोहाइए ।
 २ १ २ २ २ २ ५ २ ० २ २ १
 दिविसद्भूम्याददे । दो३हाइ । दो३हाइए । उग्रंशार३
 २ ५ २ ५ २ २ १ २ १
 र्मा । दो३हाइ । दो३हाइए । महिश्रार३वा३४ः । ओर
 ३४५इ । डा ॥ ११ ॥

३ २ २ २ ४ २ ५ २ १
 (इन्द्राण्याः साम ।) उच्चातेजातमन्धसाः । दिवाइ
 ५ २ १ २ २ १ २ ५ २ ५ २
 सार३४द्भू । मिया२ददे । ओम् । ओ३वा । ओ३वा ।
 १ २ १ २ ५ २ ५ १
 ववार३होइ । उग्रंशार३र्मा । ओ३वा । ओ३वा ।
 १ १ २ २ २ १ ५ ३ ५ २ २ २
 ववार३होइ । महिश्रवोर । या २ ३ ४ औहोवा । ययु
 ३ १ १ १ १
 रे२३४५ ॥ १२ ॥

५ २ २ ४ २ ५
 (आमहीयवम् ॥) उच्चाताइजातमन्धसाः । दिवा

११ २ १ २ १ २ १
इ सारदभू १ । मिया र्ददाइ । उग्रशर्मा । मद्वा-
२३इ । अवाउ । वा३ । स्तौषे ३४५ ॥ १३ ॥ १

अमहोयुर्कृषिः* । हे “सोमः” त “ते” तव सम्बन्धिनः
“अधत्तः” रमस्य ३ “उच्चा” उपरि “जातम्” जन्म ।

* “आङ्गिरसः” इति कृषि-नैमेयः ।

† “सोमः” निषण्णौ देवतकाण्डे ऽन्तरिक्ष-विभागीयस्तुष्टिं श्रुतमो देवः, वायु-
साहचर्यान् भक्षते, यथा च राजधानौ स्तवनेन भवति राज्ञः स्तुतिः, भवति च मासस्तव-
नेन वर्षस्य स्तुतिः; तथैवास्य स्तवनेन वायोरेव स्तुतिः । तथाहि—

“यत्त्वा देव प्रपिबन्ति तदाप्यायसे पुनः ।

वायुः सोमस्य रक्षिता समाना मासश्चाकृतिः ॥”

(ऋ० १०, ७, १, ५)

“यत्त्वा देव ! प्रपिबन्ति तत् अप्यायसे पुनरिति नाराशंसानभिप्रेत्य पूर्वपक्षापर-
पक्षाविति वा । वायुः सोमस्य रक्षिता वायुस्य रक्षितारमाह साहचर्यान् भक्षते ।
समानां संवत्सराणां मासश्चाकृतिः”-इत्यादि यास्ककृतं तद्वाक्यान् । अतएव “तिष्ठ-
एव देवताः (नि० दे० १, ५)”-इत्याद्युक्तिरदोषा । स च ओषधि-विशेषः, तथाहि
“ओषधिः सोमः (सुनोतेर्यदेनसमिषुषन्ति) बडलस्य नैषण्डकं हृतमास्यं मित्र-
प्राधान्येन”-इत्यादि नि० ११, २-२-४-५ । स च दुग्धाभ-रस-विशिष्ट-वस्त्रोभ्यः चरित-
पदार्थः सुतरां दुग्धाभरसरूपः, तथाच ब्रूयते—“सोमो दुग्धाभिरचाः” (ऋ० ३, २, ५,
५ द्वितीयः पादः) “सोमो दुग्धाभ्यः चरति”-इति च तद्वाक्यम् (५, ३) ।

‡ “अन्वदत्यन्नामाध्यानीयं भवति । * * * तमोऽप्यन्वउच्यते नाम्निन्
भवति न दर्शनमन्वन्नमदत्यभिभाषन्ते । अथमपीतरोन्व एतस्मादेव ।”-इत्यादि
नि० ५, १ ।

“अस्ति च उच्चैरर्थे उच्चैति, तस्यैव “निपातस्य (६, ३, १३६)-इति दीर्घे
रूपमुच्चा-इति ।

अथ द्वितीया ।

२ २ २ १ २ २ १ २ २ १ २
 स्वादिष्ठयामदिष्ठयापवस्वसोमधारया ।

१ २ ३ १ २ ३ २

इन्द्रायपातवेसुतः ॥ २ ॥ २ *

१ २ २ १ २ १ २ १ २ २
 (आजिगम्॥) स्वादाइष्ठाया । मदाइष्ठाया । पवस्वसो ।

१ २ २ १ २ १ २ १
 माधा१रा२३या । इन्द्रायापा । तवाइसूर३ता३४३ः । ओ
 २३४५इ । डा ॥ १४ ॥

अपिच । “दिवि” द्युलोके “सत्” विद्यमानम् “उग्रम्”
 उद्गूर्णम् “शर्म” सुखं । “महि” महत्त्वा “अवः” अन्नच्छः
 “भूम्याददे” [इत्यत्र यमामनन्ति । विसर्जनोपलोपः सांहितिकः]
 भूमिः भौमजन्यः अस्मादृशः ; भूमिष्ठैरादीयतइत्यर्थः ॥ १ ॥ १

* उ०१,१,१५,१ = ऋ०७,७,१६,१ = चार १,१,३ ;—३,१,७ = ऊ०१,१,८ ;—८,२,
 २० ;—१०,२,१० ;—११,२,७ ;—१२,२,४ ;—१३,१,८ ;—१८,१,१५—१६ ;—१८,२,
 १८ ;—२०,२,२० ;—२१,१,२० = ऊ० ३,१,२ ;—४,१,१२ ;—४,२,१८ ।

† ‘उग्रम्’ बलवत्-इति वि० ।

‡ ‘शर्म’ शरणम्-इति वि० । शर्मेति गृह-नामसु चैकविंशतितमं पदम्
 नै० ३, ४ ।

¶ महत्, महः, महि-इति पाठभेदेन पठ्यते नै० ३, ४, १ ।

§ ‘अवः’-इति अन्ननामसु चतुर्थं पदम् (नि० २, ७) ।

(सुहृपम् ॥) ^{२२ १ १ १ २ १} स्वादिष्ठया२ इया२इया । मदिष्ठा
^{१ १ १ २२ १ २ १} या२ । पवस्वसो२ । इया२इया । मधाराया२ । इन्द्राया
^{१ १ २१ २ १} पा२ । इया२इया । तवाइसूर३ता३४३ । ओ२३४५इ ।
 डा ॥ १५ ॥

(सुहृपोत्तरम् ॥) ^{२२ १ १ २ १} स्वादिष्ठयौहो२ । इया । मदिष्ठा
^{१ १ २२ २ २ १} या२ । पवस्वसौहो२ । इया । मधाराया२ । इन्द्राय
^{१ २१ २ १} पौहो२ । इया । तवाइस्वर३ता३४३ । ओ२३४५इ ।
 डा ॥ १६ ॥

(जमदग्नेः शिल्पि द्वे ॥) ^{२, ३ ५ २ २२ १ ०} ओइस्वार३४दी । छया३मादिष्ठ-
^{२, ३ ५ १ २ २ २ २ २ ५ ५} या । ओ२३४वा । पवस्वसोमधारया३ । ओइ२३४न्द्रा ।
^{१, ३ ५ २ २ २ २ ३ १} या२पा२३४ओहोवा । तवेसुताऽ१ ॥ १७ ॥

^{३ २, ३ ५ २ २२ १ ० ५ ३} उज्जवाइ । स्वार३४दी । छया३मादिष्ठया । ओ
^{५ १ २ २ २ २ २ ४} २३४वा । पवस्वसोमधारया३ । उज्जवाइ । इन्द्रापूयपा ।
^{१, ३ ५ २ २ २ ५} तारवार३४ओहोवा । सूर३४ताः ॥ १८ ॥

(संक्षिप्तम् ॥) स्वादाइष्टया । मदिष्टया३ । पावा

३ स्वासो । मधारया३ । आइन्द्रा३यापाई । हाउ । त-
वापुइसुताउ । वा ॥ १८ ॥

(शकुलः ॥) स्वादिष्टयामदिष्टयापवस्वसोमधारयाइ ।

द्रापुयपा । तवा२इ । म२ । तवा२इ । ज२ । तवा३४
औहोवा । सूर३४ताः ॥ २० ॥

(गभीरम् ॥) औहोहम् हाणहिया । हा३हाइ ।

स्वादाइष्टया । मोर३४दी । उ३मार३३दी । औहोहम्-
हाणहिया । हा३हाइ । ष्टयापाव । स्वार३४सो । औ
स्वार३४सो । औहोहम् हाणहिया । हा३हाइ । मधा
रया । ईर३४न्द्रा । औईर३४न्द्रा । औहोहम् हाणहिया ।
हा३हाइ । यपातवाइ । सूर३४ताः । औइसूर३४ताः ।
औहोहम् हाणहिया । हा३हाइ । औहोवा । ईर
३४५ ॥ २१ ॥

अथ तृतीया ।

११ ३१२ ३१२ ३२
वृषापवस्वधारयामस्तुतेचमत्सरः ।

३ १२ ३ १ २
विश्वाद्धानञ्जसा ॥ ३ ॥ ३ *

४२ ५ २ ४ ४ २
(संहितम् ॥) स्वादिष्ठयाम । दा५इष्ठया । पवा२ ।

१ २ १ १ २ १
स्वार३सो । मधा२राया । आ२इन्द्रा । या२पा ।

० २ ५
तवार३ । हाउवा३ । सू२३४ताः ॥ २२ ॥ २

५२ २२ १ २
(सोमसाम ॥) वृषापवा । स्वधाराया२ । मस्तुताइ ।

१ १ २ ३ ५२ २ २
चमत्सार३राः । वाइश्वार३ । दा२धार३इन्द्रा३वा । न-

१२ ३११११
ञ्जसार३४५ ॥ २३ ॥

मधुच्छन्दाऋषिः[†] । हे “सोम !” “इन्द्राय” “पातवे”[‡] ।
पातु “सुतः” अभिषुतस्त्वं “स्वादिष्ठया” स्वादुतमया “मदिष्ठया”[§] ।
अतिशयेन मादयिन्वा “धारया”[§] “पवस्व” क्षर ॥ २ ॥ २

* ७०९, १, १०, १ = ४०७, २, २, ५ = ७०१, ९, १९; — ४, १, १—२—३; — ४, २, १; —
७, १, १—२; — ११, २, १४—१५; — १८, १, १८—१९; — २०, १, १; — २२, २, ९—१० ।

† “वैशामिनिः” — इति ऋषि-नैमेयः ।

‡ तुमर्थे तवेङ् प्रत्ययः (३, ४, ९) ।

§ “तुच्छन्दि (५, २, ५८)” — इतीडम् ।

§ द्वक्प्रत्ययः ।

(सोमसाम ॥) वृषाद्वा । पार३४वा । स्वाधारा२३४या ।
 मार३४रू । त्वार३४ताइ । चामत्सार३४राः । वाइश्वाद्
 धार३ । नार३ओ२३४औहोवा । जार३४सा ॥ २४ ॥

(आणुभार्गवम् ॥) वृषापव । स्वधारा६या । मासुत्वता
 इ । चामारत्सार३४राः । विश्वादा१धार३ । नओ३ ।
 जार३४सी६हाइ ॥ २५ ॥

(वैश्वदेवम् ॥) आइवृषा । पवा । इहा । औ३हो ।
 स्वधारा२३४या । म । रू । त्वते३हाइ । च । मा ।
 त्वार२३हा३४इ । विश्वाद्धाहाउ । नओजसाहाउ ।
 वा ३ ४ ३ ओ ३ ४ ५ वा ६ ५ ई । अस्मेरायारुतश्रवा२३
 ४ पूः ॥ २६ ॥

(वैश्वदेवम् ॥) वृषा । पवार । एहिया । स्वधार । रया३४
 औहोवा । मारु३४ । औहोवा । त्वतेचमाश्वारराः ।

^५ औ३हो३^२१ये३ ।

^२ औ३हो३३४^२पुवा३^२पु३ ।

^१ २२ ^१ २२ विश्वाद्धान

^{१२} औजासा३३४^२५ ॥ २७ ॥

(इन्द्रसाम ॥) ^१ वृषापावा३ । ^{१२} हौहोइ । ^२ औ३हो३३४^{११११}५ ।

^२ स्वधाराया३ । ^{१२} हौहोइ । ^२ औ३हो३३४^{११११}५ । मरुत्वा-

^{१२} ते३ । ^२ हौहोइ । ^{११११} औ३हो३३४^१५ । चमात्सार३ ।

^{१२} हौहोइ । ^२ औ३हो३३४^{११११}५ । विश्वादाधार३ । ^{१२} हौहोइ ।

^२ औ३हो३३४^{११११}५ । नऔजासा३ । ^{१२} हौहोइ । ^२ औ३हो

^१ २३४३ । औ३३४^१५इ । डा ॥ २८ ॥

(इन्द्रसाम ॥) ^{२१} वृषापावा । ^{३२} औ३हौहो३३४^५वा । ^२ स्वधा-

^२ राया । ^{३२} औ३हौहो३३४^५वा । ^{२१} मरुत्वाता । ^{३२} औ३हौहो-

^५ २३४वा । ^{२१} चमात्सारा । ^{३२} औ३हौहो३३४^५वा । ^{२१} विश्वादाधा ।

^{३२} औ३हौहो २३४वा । ^५ नऔजासा । ^{३२} औ३हौहो २३४वा ।

^४ हौपुइ । डा ॥ २९ ॥

(यौक्ताश्वम् ॥) ^{५२} औ३हौहोहाइ । ^{४५} वृषा । ^२ पवस्वा३धा-

राया३। माह्वत्वार३४ताइ। आइ। चमार३। चमार
 त्मार३४राः। औहोहोहाइ। विश्वा। दधारनार३४आ।
 जासार३४औहोवा। ओइ। ज्वरआ ॥ ३० ॥

(यौक्तोत्तरम् ॥) वृषाऔहोहोहाइ। पवारस्वाधा
 राया३। माह्वत्वार३४ताइ। चमार३। ओइ।
 चमारत्वार३४राः। विश्वाऔहोहोहाइ। दधारना-
 र३४आ। जासार३४औहोवा। ओइ। जू२३४-
 वा ॥ ३१ ॥ ३

॥ इति ग्रामे गये द्वादशः प्रपाठकः ॥

अगुर्वारुणिच्छविः*। हे “सोम !” त्वं “वृषा” स्तोत्रुणा-
 मभिमतस्य वर्षकाः† सन् “धारया” त्वदीयया “पवस्व” द्रोण-
 कलश‡ मागच्छ । [पवतिर्गतिकर्मा॥] आगतस्त्वं यदास्माभि-

* अथवा जमदग्निः भारद्वाजः (अनु०) ।

† वृषजिति नान्तस्य रूपमिदम् । प्रथमे खण्डे २८८, ३०१, ३१८, ५०१, ५४५,
 ७८०, ८३४ पृष्ठास्तु च व्याख्यातम् ।

‡ सोमस्याधारपात्रविशेषम् । अत्रैव चोत्तरच ६, १, २, ७ — ४, १० — ५, ८ ऋजु-
 विदितम् ।

॥ निघण्टो गतिकर्मेच्छु “पवते”-इत्यस्याष्टोत्तरशततमत्वेन दर्शनान् (२, १४) ।

अथ चतुर्थी ।

२ ३ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
यस्तेमदोवरेण्यस्तेनापवस्त्वान्धसा ।

३ १ २ ३ २
देवावौरघश्सहा ॥ ४ ॥ ४ *

ओम् ॥ (भासम् ॥) यास्ताइ । मादे । वाराओर३४वा ।
णौर३४याः । ताइना । पावा । स्वाइआओर३४वा । धा-
रिन्द्राय दीयते तदा । “मरुत्वते” सहाया मरुतो यस्य सन्ति†
तस्मै इन्द्राय “मत्सरः”‡ मदकरश्च भव । कोट्टगः? “विश्वा”¶
विश्वानि सर्वाणि व्याप्तानि वा धनानि “ओजसा” आत्मीयेन
बलेन युक्तः सन् स्तोतृभ्यस्तानि प्रयच्छन् त्वं मादयिता भवेति
समन्वयः ॥ ३ ॥ ३

* उ० २, १, १५, १ = ऋ० ७, १, २१, ४ = ऊ० २, १, ५; — ४, १, १०; — ६, २, ७; — ८, ३, ८;
— ११, २, ८ — १० — २०; — १२, २, ८; — १३, २, १७; — १४, २, ११ — १२ — १३; २०, १, २ — ३ —
४ = ऊ० १, २, १; — २, १, ४ — १४ — १७ ।

† अस्ति मरुत ऋत्विङ्नामसु (३, १८) — रूपनामसु (३, १०) — हिरण्यनामसु च (१, २) निघण्टौ । तत्रैव दैवतकाण्डेऽन्तरिक्षदेवतासु च “मरुतः”-इति दृश्यते । अत्र च तेषामेव देवगणानां ग्रहणम्; तथा च श्रूयते — “अस्ति सोमो”-इत्यादि (प्र० २८२ पृ०) मरुतामिन्द्रसहायभूतत्वं “एवस्य ला”-इत्यादौ (प्र० ६५६ पृ०) श्रूयतएव ।

‡ मदिघातो रौणादिके सरप्रत्यये रूपम् । अत्र चोत्तरद्वान्यत्रापि चतुर्थं (६, १, १, २ — ३, ८ — ११ — ४, १०) ओष्ठ्यन्ते मत्सर इति ।

¶ सुप्र आत्मे रूपम् (७, १, २८) ।

^५ २३४सा । ^४ दाइवा । ^५ वाइरा । ^१ घाशाओ^२३४वा । ^५ सार-
^५ ३४हा ॥ १ ॥

(सीमसाम ॥) ^४ यस्तेमदाः । ^५ वराइणियोः । ^१ ताइनापावा-
^२ ३स्वा३ । ^३ अन्धसा । ^१ दाइवावाइरा३४ । ^५ हाउ । ^५ घशा
^५ पूसहा । ^५ होपूइ । ^५ डा ॥ २ ॥

(प्राजापत्यम् ॥) ^३ यस्ता३इमा२३४दाः । ^५ वराइणाया ।
^५ आ२३४वा । ^५ हा । ^३ ओ२३४वा । ^५ हाइ । ^१ ताइनापव ।
^१ स्वआन्धासा । ^३ ओ२३४वा । ^५ हा । ^३ ओ२३४वा । ^५ हाइ ।
^१ दाइवावाइरा । ^३ ओ२३४वा । ^५ हा । ^३ ओ२३४वा । ^५ हाइ ।
^१ घा२शा२३४ओ^५होवा । ^५ सहोरयी^१३४र३४पूः ॥ ३ ॥

(सीमसाम ॥) ^३ यस्ताइमा२इदेवरेणियाः । ^५ ताइनापव ।
^१ स्वआन्धा१सा२ । ^३ दाइवा२वाइरा२३ । ^५ घशा२३४वा । ^५ सापू
^५ होईहाइ ॥ ४ ॥

अथ पञ्चमी ।

३ २३ ३ १ २ ३ १ ० ३ १ २
 तिस्रोवाचउदीरतेगावोमिमन्तिधेनवः ।

५ २ २ ४ ५ ४ ५ १ २
 (भास०साम ॥) यस्ते । माइदा । वा । इया । राइणा

१ २ २ ५ २ २ २ १
 १यारः । ताइनापव । स्व । औइहो । वाहा । धसार ।

१ १ ३ ५ २ २ ३ २
 दाइवार३ । वारइरा२३४ औहोवा । घश०साहा१ ॥ ५ ॥

५ २ २ २ ५ २ २ २
 (अइउईड०सोमसाम ॥) यस्तेमदोवरेण्याइए । तेना-

२ २ २ २ २ १ २ १
 पवस्वान्धसा । देवावौरा२३ । हाइ । घाशाउवा । सा-

२ २ ५
 हाउवार । ऊइ२३४पा ॥ ६ ॥ ४

अमहोयुक्तेषिः* । हे “सोम !” “ते” तव “देवावोः”†
 देवकामः “अघशंसहा” राक्षसानां हन्ता‡ । “वरेण्यः” सर्वैर्वर-
 णोयः “मदः” मदकरः “यः” रसोविद्यते तेन रसेन “अन्धसा”
 आदरणीयेन॥ “पवस्व” चर ॥ ४ ॥ ४

* “आङ्गिः”-इति ऋषि-नैगेयः ।

† देवावौरिति ‘वीकानौ’ (अदा०३०)-इत्यस्य रूपम्, कान्तिरिच्छा । देवान्
 वेति ईष्टे स देवावी, अन्येषामपीति (इ. १, १२०) पूर्वपददीर्घः ।

‡ “अघशंसः”-इति स्तेननामसु त्रयोदशं नैघण्टुकम् (३, २४) । ‘अघं प्रापं,
 यः शंसति, तस्य हन्ता’-इति वि० ।

॥ आदरणीयेनाग्नेनेति भावः । “अन्धसा अग्नेन”-इत्येव वि० ।

१२ ३१ २

हरिरेतिकनिक्कदत् ॥ ५ ॥ ५ *

(वैष्टम्भे द्वे ॥) तिस्त्रोवाचाः । उदाइ । उदा३१उ ।

वाये३ । रा२३४ते । गावोमिमा । तिधाइ । तिधा३१उ ।

वाये३ । ना२३४वाः । हरिरेती । कनाइ । कना३१उ ।

वाये३ । कार३४दात् ॥ ७ ॥

तिस्त्रोवाचाः । उदाइरा३ते । गावोमिमन्तिधा३इ-

ना३वाः । हरिरेती२३४हाइ । कार२ना२३४ओहोवा ।

कार३४दात् ॥ ८ ॥

(पाष्ठौ द्वे ॥) तिस्त्रोवाचो२३४हाइ । उदौरताइ । गा-

वोमिमा२३४हा तिधेनवाः । हरिराइती२३४हाइ । क-

नाये३ । कार२दा२३४ओहोवा । अस्मभ्यक्तातुवित्तमार-

३४५म् ॥ ९ ॥

* उ०२,२,१४,१ = ऋ०६,८,२३,४ = ऊ०२,१,२० ; — ७,१,१६ ; — ८,१,७ ; — १५,१,१८ ; — २०,१,१०—११ ; — ऊ० २,२,१२ ।

^{५ ४२ २ ५ ४ ५ ४} तिस्त्रोवाचउदीरतो । ^५ वाच्चाइ । ^{२२ २} गावोमिमाइ ।
^{१ २ ३} तीधेनारइवाः । ^५ चारीराइती । ^{४ ५ ४ ५} कारनारइओहीवा ।
^३ क्रारइदात् ॥ १० ॥

^{४ ३} (क्षुल्लकवैष्टम्भम् ॥) ^२ तिस्त्रोऽध्वा । ^{४ २ ३ ५} चाइउदीरताइ ।
^{१ २ २} गावोमिम । ^{१ २} तिधाइनाश्वाइ । ^{१ २ २} होवाइचाइ । ^{१ २} चराइराइ-
^{१ २ ३} इतीरइ । ^{१ २} होवाइचाइ । ^{१ २ ३} कनायेइ । ^{५ २ २} क्रारदारइओहीवा ।
^३ दीरइशाः ॥ ११ ॥

^{४ २ २} (पाष्ठौहम् ॥) ^{२ ४} तिस्त्रोवाचापुउदीरताइ । ^{२ २ २ २} गावोमिम-
^{२ २ २} निधेनवः । ^२ हरिरारइती । ^१ कनौइ । ^{५ २} ऊवाइ । ^{५ २} होवाइ ।
^{१ २ ३} क्रारदीरइओ होवा । ^{५ २ २} हाओवा । ^{२ २ १ २} ओव. २इ४५ ॥ १२ ॥ १
 त्रितच्छविः* । “तिस्त्रोवाचः” ऋगादिभेदेन त्रिविधाः†

*—“आप्ताः”—इति छवि-नेगेयः ।

†—“चत्वारिवाक्परिमिता”—इत्यादौ (ऋ० १, २१, ८, ४५) श्रुतौ तु व्याव-
 हारिका वाचा वावां चतुष्टयम् । तथाच तस्यैव शास्त्रकृतं आख्यानम्—“ओङ्कारो-
 महावाङ्मयश्चेत्यर्थम् ; गामाख्ये ते चोपसर्गनिपाताश्चेति वैयाकरणैः ; मन्त्रः कल्पो
 ब्राह्मणं, चतुर्थी व्यावहारिकेति याज्ञिकैः ; ऋवो यजुर्वि सामानि, चतुर्थी व्यावहारि-

अथ षष्ठी ।

१ २

३ १ २ ३ १ २ ३ १ २

इन्द्रायेन्दोमरुत्वतंप्रवस्वमधुमत्त मः ।

३ २ ३ १ २ ३ १ २

अर्कस्ययोनिमासदम् ॥ ६ ॥ ६ *

५ २ २

२ १

२ १

(इषोवधीयम् ॥) इन्द्रायेन्दाउ । मरुत्वताइ पवस्वा-

“उदौरते” स्तूतोः प्रोत्तायन्ति ऋत्विजः । “धेनवः” आशिरेण प्रोणयित्राः “गावः” “मिमन्ति” † शब्दायन्ति दोहार्थम् । “हरिः” हरितवर्णः सोमस्य “कनिक्रदत्” ‡ शब्दं कुर्वन्ति गच्छति कलशम् ॥ ५ ॥ ५

* उ०४, १, ११, १ = ऋ०७, १, ४०, १ = ऊ०३, १, १६ = १७—१८—१९—२०—२१ ;
—८, १, ४ ;—२०, २, ४ ;—१६, १, १३ ;—२२, २, १६ कक्षे १, १, १७ ।

कीर्ति नैरुक्ताः ; सर्पाणां वाग् वयसां क्षुद्रस्य सरीसृपस्य, चतुर्थी व्यावहारिकौत्येके । पशुषु तूष्णेषु मृगेष्वग्निं चेत्यात्मप्रवादः । अथापि ब्राह्मणं भवति—सा वै वाक् सृष्टा च तुर्हा व्यभवदेव्ये लोकेषु चीणि, पशुषु तुरीयन् ; या पृथिव्यां साग्नौ सा रथन्तरे, यान्तरिक्षे सा वायौ सा वासदेव्ये, या दिवि सादित्ये सा वृहति सा स्तनयिनी ; अथ पशुषु ततो या वागत्यरिच्यते तां ब्राह्मणेष्वाधुलस्माद् ब्राह्मण उभयीं वाचं वदन्ति—या च देवानां, या च मनुष्याणाम्—इति नि० पू० १, ९ ।

†—‘मा शब्दे (जु० आ०)’—इत्यस्य पुरुषव्यत्ययेन । ३, १, ८५) रूपम् ।

‡—निरन्तरशब्दकरणेऽर्थे विद्यमानस्य चुरादेरुभयपदिनः क्रन्देः सार्वकालिके (२, ४, ६) लुङि “दाधत्ते (७, ४, ६५)”-इत्यादिनाच्चेरङ् द्विर्वचनमभ्यासस्य चलाभावो निगागसञ्च निपातितः ।

॥—द्रोणमिति प्रसिद्धम् ।

मा२ । धुमत्तमाः । अर्कस्यो२ । निमा२३ । सार-
 दा२३४ औ३हीवा । इषीवृधे१ ॥ १३ ॥

(इन्द्रसाम ॥) आ२३४इन्द्रा । या२३४इन्द्रा । मरु-
 त्वते३ । पा२३४वा । स्वा२३४मा । धमात्तमा३ः । आ-
 र३४र्का । स्या२३४यो । निमासादार३४पुम् ॥ १४ ॥

(वैश्वदेवे द्वं ॥) इन्द्रायाइन्दो२३ । हा । औ३हीवा ।
 मरुत्वाते२३ । हा औ३हीवा । पवस्वामा२३ । हा ।
 आ३हीवा । धुमत्तामा२३ः । हा । औ३ हीवा । अर्क-
 स्यो२३ । हा । औ३हीवा । निमासादार३म् । हा ।
 औ३हीवा३४३ । ओ२३४पुइ । डा ॥ १५ ॥

इन्द्रायेन्दो । ए५ । मरु । त्वताइ । पवस्वमधु-
 मत्ता२३माः । ऊवाइ । हो३वा । अर्कास्या२३यो । ऊ-
 वाइ । हो३वा । निमासा२३दा३४३म् । ओ२३४पुइ । डा ।
 ॥ १६ ॥

^{५ २ २ २} ^{२ १} ^{२ २}
(आग्नेये द्वे ॥) इन्द्रायेन्दोहाउ । म । रु । त्वतेरहाउ ।

^{१ २} ^{१ ७} ^२ ^१ ^७ ^१
पवस्वमधु । मा । तमारहाउ । अर्का । स्ययोरहाउ ।

^१ ^५ ^४ ^५
निमारहा । चोरहावा । साप्रदोहाइ ॥ १७ ॥

^{५ २ २ ४ ५} ^{४ ५} ^{२ १ २} ^{१ २}
इन्द्रायेन्दोवा । ओवा । मरुत्वतोवा । ओवा ।

^{१ २} ^{१ २} ^{१ २} ^२ ^{४ ५}
पवस्वमोवा । ओवा । धमत्तमोवा । ओवा । अर्काहाउ ।

^{४ ५} ^{२ १ २ १} ^५ ^४ ^५
स्ययोहाउ । निमोवा । ओरहावा । साप्रदोहाइ ॥ १८ ॥

^{४ ५ २ २} ^{४ ५ २} ^४ ^१
(वैश्वदेवम् ॥) इन्द्रायेन्दोमरुत्वाते । ओहाइ पव-

^{२ १ २} ^{५ २} ^२ ^५ ^{१ ७}
स्वमधमत्तमः । ओहाउहाउ । ओहाहा । अर्कस्यायोहा ।

^{१ २} ^{५ २ २} ^२ ^३ ^५
नारइमारहाओहावा । उप । सारहादाम् ॥ १९ ॥

^{५ २ २ २} ^५ ^{१ २}
(आग्नेयम् ॥) इन्द्रायेन्दोमरुत्वाहाइ । पवस्वम ।

^{१ २} ^{५ २} ^५ ^४ ^५
धुमात्तामारहाः । अर्कस्ययोनिमाहाउ । साप्रदोहाइ
॥ २० ॥ ई

कश्यप ऋषिः* । हे “इन्दो” सोम !† “मधुमत्तमः”

* “मारोचः” इति ऋषि-नैमेयः ।

† प्र० ६६४ पृ० ३० ।

अथ सप्तमी ।

१ १ ३ १२ २२ ३ १२ २२ ३ २

असाव्यश्शुर्मदायाषु दक्षोगिरिष्ठाः ।

३ २३ ३ १ २

श्येनोनयोनिमासदत् ॥ ७ ॥ ७ *

४ ५ १ २

(शेगवानि चत्वारि ॥) आसा । वियश्शुर्माश्शुवाश्शु ।

५ ४ ५ ४ ५ २

दारश्शुया । आपृहदाक्षाः । गिराश्शुवायेश्शु । छारश्शुपुः ।

२२ १२

श्येनोनारश्शुयो । निमाश्शुवाश्शु । सारश्शुदात् ॥ २१ ॥

४ ५ २ ४

असाविया । शुर्मदाश्शुय । आपृहदाक्षाश्शु । गा-

२२

इरिष्ठाः । श्याइनोश्शुनायोश्शु । निमोश्शुवा । सापृदो-

इच्छाश्शु ॥ २२ ॥

अतिशयेन मध्मान् “अर्कस्य” अर्चनीयस्य यज्ञस्य “योनिं”
 स्थानं “आसदम्”[‡] उपवेष्टुं “मरुत्वते” “इन्द्राय” इन्द्रार्थं
 “पवस्व” क्षर ॥ ६ ॥ ६

* उ० ३, २, १६, १ = ऋ० ७, १, २४, ४ = आ० १, १, २३ = ऊ० ३, १, १० ;—७, २, १८ ;—
 १६, १, ४ ;—२०, २, २ ।

† प्र० पृ० २० । अर्क इति अर्चते रूपम् ।

‡ ‘आसदम् आसीद’ इति वि० ।

असा । विद्याओर३४वा । शुर्मदाया । ओर३४वा । आ-
 प्साओर३४वा । दक्षोगिराइ । छाओर३४वा । श्येनोनयो-
 निमासदार३४पुत् ॥ २३ ॥

असा । विद्याओर३४वा । शुर्मदाया । वाओर३४वा ।
 अप्सु । दक्षौवाओर३४वा । गिराइ । छौवाउर३४वा ।
 श्येनः । नयौवाओर३४वा । निमा । सादौवाओर३४वा ।
 होपुइ । डा ॥ २४ ॥

(च्यावनानि चत्वारि ॥) असा । व्युज्जवाहाइ । अ-
 शुर्मदायाप्सुदक्षोगिरिछाउज्जवार३४होइ । श्यार३४नोइ ।
 नार्योर३४ओहोवा । निमासदार३४पुत् ॥ २५ ॥

असाव्यंशुः । औहोवाहाइ । मदार३४या । आ-
 प्सुदक्षोगिरिछाः । श्याइनोनाश्योइ । नारइमार३४ओहो-
 वा । उप । सार३४दात् ॥ २६ ॥

अथाष्टमी ।

२ ३ १२ ३ १२ ३ १२
पवस्वदक्षसाधनोदेवेभ्यः पीतयेदरे ।

३२ २ ५२ ४ ५२ ४
इहा३१२३४ । इहा । साव्यः शुर्मदाय । इहा ।
२ १ २ २ ३ ५ २२ १२ ३ २
अपस्वदक्षोगिरिष्ठा३४५ः । ई२३४ हा । श्येनीनयो२निमा-
३ ५ १ ३ २ ३ ५
३४५ । ई२३४ हा । आ२सदा३४५त् । ई२३४ हा ॥ २७ ॥

३ ५ ३ ५ ५
असा२३४ । वियः शुः । मदा२३४याई । हाउ ।
२ १ ३ ५ २ १ ५ १ २
आपस्वदा२३४ हा । गिरा३ष्ठा२३४ हाइ । श्याइनोना३-
२ १ २ १ ५ ५
यो३ । नाइमा२३हा३४३इ । सा२३४दोइहाइ ॥ २८ ॥ ७

जमदग्निऋषिः * । “गिरिष्ठाः” पर्वते जातः “अंशुः”
सोमः “मदाय” मदार्थं “असावि” अभिषतः । “अप्स” सती-
वरीषु “दक्षः”† प्रवृद्धश्च भवति । किञ्च । “श्येनीन” यथा
श्ये तो वनादागत्य स्थानमासीदति तद्वद् “अयं” सोमः “योनिं”
स्वकीयस्थानम‡ “आ सदत्”¶ आसीदति ॥ ७ ॥ ७

* “भार्गवः”-इति ऋषि-नैमेयः ।

† दक्षइति बलनामसु नैषण्डकम् २, ८ । ‘दक्षः शीघ्रः’-इति वि० ।

‡ द्रोणकलशमिति यावत् ।

¶ लोट्यो रूपम् (३, ४, ७)

३ १ २ ३ २ ३ १ २

मरुद्भ्योवायवेमदः ॥ ८ ॥ ८ *

४ ५ २ ४ २ ५ १

(प्राजापत्ये हे ॥) पवस्वदौ । हौहोवाहाइ । ज्ञा-

१ २ ५ २ २ २ ५ २ १

साधनाः । औश्होश्हइ । औश्होश्हइ । औहो ।

३ २ २ १ २ १ २ ३ २ ५ २ २

वाहाइ । देवेभ्यःपाइ । तयेहराश्इ । औश्होश्हइ ।

२ ५ २ ३ २ १ २ २ ५ २ २ २ ५ २

औहो । वाहाइ । मरुद्भ्योवा । औश्होश्हइ । औहो ।

३ २ २ १, ३ ५ ८ २ ३ ५

वाहाइ । यास्वाश्हौहोवा । माश्हदाः ॥ ८ ॥ ८

४ ५ ४ २ ५ ५ २ १ २ २ १

पवस्वदक्षसाधनः । ओहवा । देवेभ्यःपीतयाश्हौह ।

२ १ २ २ १ ४ ५ ४

हराश्इ । मरुद्भ्योवा । ओश्ह । यवोवा । मा५होह

५

हाइ ॥ ३० ॥ ८

दृढच्युत आगस्त्य ऋषिः । हे “हरे” हरितवर्ण पाप-
हर्तृवा सोम ! “दक्षसाधनः” दक्षोवलन्तस्य साधकः † “मदः”
मदकरश्च त्वं “पवस्व” क्षर । किमर्थम् देवेभ्यः इन्द्रादिभ्यः

* उ० २, १, १०, १ = ऋ० ६, ८, १५, १ = उ० १, २, ८; — १५, २, ६; — १६, २, १ = ऊ०
१, १, ८ ।

† ‘दक्षसाधनः’ शीघ्रसाधनः - इति वि० ।

‡ ‘मदः’ मदनीयः - इति वि० ।

^{१ २ ३}मदा^{४ ५}रइषुसा । ^{६ ७ ८}हाहाइ । ^{९ १० ११}ओवार^{१२ १३ १४}हो । ^{१५ १६ १७}वधो^{१८ १९ २०}रइषवा ।

^{२१ २२ २३}आपुसो^{२४ २५ २६}इहाइ ॥ ३५ ॥

^{२७ २८ २९ ३० ३१ ३२}पयो^{३३ ३४ ३५ ३६ ३७ ३८}होवा^{३९ ४० ४१ ४२ ४३ ४४}हाइ^{४५ ४६ ४७ ४८ ४९ ५०}स्वानाः । ^{५१ ५२ ५३ ५४ ५५ ५६}गा^{५७ ५८ ५९ ६० ६१ ६२}रइ । ^{६३ ६४ ६५ ६६ ६७ ६८}रिष्ठा^{६९ ७० ७१ ७२ ७३ ७४}रया । ^{७५ ७६ ७७ ७८ ७९ ८०}ओर^{८१ ८२ ८३ ८४ ८५ ८६}इ४ ।

^{८७ ८८ ८९ ९० ९१ ९२}हो^{९३ ९४ ९५ ९६ ९७ ९८}होइ । ^{९९ १०० १०१ १०२ १०३ १०४}हाहा । ^{१०५ १०६ १०७ १०८ १०९ ११०}होवा । ^{१११ ११२ ११३ ११४ ११५ ११६}होवा । ^{११७ ११८ ११९ १२० १२१ १२२}पवित्रे^{१२३ १२४ १२५ १२६ १२७ १२८}सो । ^{१२९ १३० १३१ १३२ १३३ १३४}मोअ

^{१३५ १३६ १३७ १३८ १३९ १४०}चार^{१४१ १४२ १४३ १४४ १४५ १४६}रत् । ^{१४७ १४८ १४९ १५० १५१ १५२}ओर^{१५३ १५४ १५५ १५६ १५७ १५८}इ४ । ^{१५९ १६० १६१ १६२ १६३ १६४}हाहाइ । ^{१६५ १६६ १६७ १६८ १६९ १७०}हाहा । ^{१७१ १७२ १७३ १७४ १७५ १७६}होवा । ^{१७७ १७८ १७९ १८० १८१ १८२}मदा

^{१८३ १८४ १८५ १८६ १८७ १८८}रइषुसा । ^{१८९ १९० १९१ १९२ १९३ १९४}ओर^{१९५ १९६ १९७ १९८ १९९ २००}इ४ । ^{२०१ २०२ २०३ २०४ २०५ २०६}हाहाइ । ^{२०७ २०८ २०९ २१० २११ २१२}हाहा । ^{२१३ २१४ २१५ २१६ २१७ २१८}होवा । ^{२१९ २२० २२१ २२२ २२३ २२४}हो

^{२२५ २२६ २२७ २२८ २२९ २३०}वाइ । ^{२३१ २३२ २३३ २३४ २३५ २३६}वधो^{२३७ २३८ २३९ २४० २४१ २४२}रइषवा । ^{२४३ २४४ २४५ २४६ २४७ २४८}आपुसो^{२४९ २५० २५१ २५२ २५३ २५४}इहाइ ॥ ३६ ॥ ८

अस्याः परस्याश्च कश्यपोऽसित* ऋषिः । अयं “सोमः”
“पवित्रे”† “पर्यच्चरत्” परिचरति । “स्वानः” सुवानः‡
अभिषूयमाणः “गिरिष्ठाः” गिरिस्थायी गिरौ वर्त्तमान इत्यर्थः ।
स त्वं “मदेषु” मादकेषु स्तोत्रकेषु “सर्वधा असि” सर्वस्य धाता
दाता वा भवसि ॥

“स्वानः”-“सुवानः”-इति, “अच्चरन्”-“अच्चा”-इति च
साम्नऋचः पाठः ॥ ८ ॥ ८

* अथवा कश्यपो देवस्यः (ऋ० अनु०) ।

† ‘पवित्रे कर्णमये’-इति वि० । पवित्रश्च दशापवित्रमित्यनुपदम् (इतश्चतुर्थे)
वक्ष्यति सायणः ।

‡ साम्निकबहुलवचनात् उबङ् विकल्पः (७, ३, ८७) ।

अथ दशमी ।

^{१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३०}
परिप्रियादिवः कविर्वया^१ सिनप्रजोर्हितः ।

^{३ १ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३०}
स्वानैर्याति*कविक्रतुः ॥ १० ॥ १० +

॥ चतुर्थ-दशति ॥

^{५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३०}
(पूर्वमौर्णायवम् ॥) परिप्रियादिवः कवौः । वया^१

^{२ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३०}
सिनप्रोर्हितः । स्वानैर्यारश्ती । आया^२ । इया^३ रई-

^{२ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३०}
श्या । कविक्रतो^४ । यार^५ ३४ औहोवा । ई^६ २३ ४५ ॥ ३७ ॥

^{४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३०}
(उत्तरमौर्णायवम् ॥) परिप्रियादिवः कवाइः । वया

^{२ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३०}
रहो^१ वा^२ सिनप्रजोर्हितः । स्वानैर्यारश्ती । ऊवा ।

^{२ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३०}
होवा । होवा । ऊवा^३ रई । ई^४ श्या । कविक्रतो^५ ।

^{२ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३०}
यार^६ ३४ औहोवा । ई^७ श्यार^८ ३४ ५५ ॥ ३८ ॥ १०

॥ इति त्रयोदशस्यार्द्धः प्रपाठकः ॥

• “सुवानोद्याति”-इति उ०-आखाने वि० ।

† उ० ३, १, १८, १ = क० ६, ७, ३१, १ = क० १, २, १५, —७, १, ८ ; —१५, २, १० ; —

१६ ८, ११ ; —२०, १, १० = क० ४, १, ६ ।

अथ द्वितीये खण्डे—

सेषा प्रथमा ।

११२२

३९३१२

३१२

प्रसोमासोमदच्युतः श्रवसेनोमघोनाम्* ।

३२ ३१२

सुताविदथे अक्रमुः ॥ १ ॥ ११ †

ओं ॥ (सौभरे द्वे ॥) प्रसोमार३४साः । मदच्युतः ।

कविर्मधावो । “कविक्रतुः” अन्तःपन्नः क्रान्तकर्मा वा सोमः “नप्तोः” अधिषवणफतकयोः ‡ “हितः” निहितः । “दिवः” द्युलोकस्य “प्रिया” प्रियाणि “वयांसि” वयन्ति गच्छन्तीति वयांसि ग्रावाणः ॥ तानि । [तथाच मन्त्रवर्णः—“श्रेणा अतिथयः पर्वतानां ककुभः”—इति ।] “स्वानैः” अभिषुण्वद्विरध्वर्यक्तानि “परियाति” गच्छति ॥

“स्वानैः”—सुवानैः—इति सामन्त्रचः पाठः ॥ १० ॥ १०

इति ओसायणाचार्य-विरचिते सामवेदार्थप्रकाशे छन्दोव्याख्याने पञ्चमस्याध्यायस्य प्रथमः खण्डः ॥ १ ॥

* “मघोनः”—इति ऋ०, उ०-व्या० वि० च ।

† उ० १, २, २१, १=ऋ० ६, ८, २२, १=ऊ० १, २, १४ ;—२१, १, २० ।

‡ ‘ग्रावापृथिव्योः अहोरात्रयोर्वा’—इति वि० ।

॥ ‘वयांसि’ अन्नानि पचिणो वा’ इति वि० । ग्रावाणस्य सोमाभिषवार्थानि पाचविशेषाणि “अग्निरुक्थे”—इति ऋचो व्याख्यानं द्रष्टव्यम् (प्र० १७२ पृ०) । निषण्णौ तु ग्रावइति पर्वतइति च मघनामसु पठ्यते १, १० ।

अथ द्वितीया ।

१२ २२ ३२ ३ १ २ ३ १ २
प्रसोमासोविपश्चितोपोनयन्तजर्मयः* ।

१२ ३ १ २
वनानिमहिषाड्व ॥ २ ॥ १२ †

१ २ २ १ ३ ५ १ ७
और३होवा३ । अवारसार३४इनाः । औइमघोना२म् ।

१ १ ३ ५ २ २ ३ १ १ १ १
सुतार३ । वारइद्वार३४औहोवा । थेअक्रमूर३४पूः ॥ १ ॥ १२

५ २ २ १ २ १ २ १
प्रसोमासाः । वाइपश्चितः । आपो१नाया२ । ता

श्यावाश्च ऋषिः‡ । “सोमासः” ॥ सोमाः “मदच्यतः” मद-
स्त्राविणः “सुता” सुतः § अभिषुतः सन्तः “मघोनां” हवि-
षतां ॥ “नः” अस्माकं सम्बन्धिनि “विदथे” यज्ञे “अवसे” **
अन्नाय कीर्तये वा “प्राक्रमुः” प्रगच्छन्ति ॥

“मघानां”—“मघोनः”—इति पाठौ ॥ १ ॥ १२

* “अपांनयन्तुर्मयः”—इति ऋ० ख, उ०-या० वि० च ।

† उ० १, २, १९, १ = ऋ० ६, ८, २३, १ = ऊ० ६, २, १२;— ११, २, ११;—१४, १,
१२—१३—१४;—१८, १, ११;—१९, १, १५—१६ ।

‡ “आत्रेयः”—इति ऋषि-नैमेषः ।

॥ असुकि रूपम् (७, १, ५०) ।

§ सुताइति आत्वे रूपम् (७, १, ३९) ।

॥ मघं धनम्, इह च तत् हवीरूपम् लक्ष्यमिति भावः ।

** “विदथः”—इति यज्ञ-नामसु पञ्चमं नैषण्डकम् ।

अथ तृतीया ।

१२ ३ १२ २२ २१ २ ३ ३ १२
पवस्वेन्दोवृषासुतःकृधोनोयशसोजने ।

६ २३११
विश्वाअपदिषोजहि ॥ ३ ॥ १३ *

१ २२ १ २ १ २ २ १ २ २
ऊर्मयः । वाना१निमा२ । आ३औ३हो । हिषा३इव ।

१ २ १
इडार३भा३४३ । ओ२३४पूइ ॥ २ ॥ १२

त्रितऋषिः† । “विपश्चितः” मेधाविनः “सोमासः” सोमाः
“प्र नयन्त” पात्राणि प्रति गच्छन्ति । किमिव ? “अपऊर्मयः”
[अपइति षष्ठी व्यययेन द्वितीया ‡] । [अपामूर्मयः अतएव
बहुचाः—अपान्नयन्तीति पठन्ति] ते यथा सततमुद्भवन्ति तद्वत् ।
[बाहुल्येऽयं दृष्टान्तः । अर्थतो गमने दृष्टान्तान्तरमभिधीयते—
“वनानि महिषाः” प्रवृद्धा मृगा इव । अथवा स्वाश्रयात् प्रद्रव्ये
प्रथमो दृष्टान्तः । द्वितीयस्तु दृशापवित्रादधःप्रदेशे ॥ २ ॥ १२

* उ० २, १, २, १ = ऋ० ०, १, २३, २ ।

† “आग्राः”—इति ऋषि-नैमेयः ।

‡ “अत्यथो बहुलम्”—(नै० ६, ३, ८) व्याख्यातृष्वैवं पुरस्तात् (प्र० २, १५ पृ०—)
सुगेषु यो महान् मृगः तस्य तु नामो महिष इति प्रसिद्धम् । तथाहि—

“ब्रह्मा देवानाम्यदवीः कवीनामृषिर्विप्राणां महिषो मृगाणाम्”

—इति ऋग्वेदीया श्रुतिः (२, ५, ११, ६) । “महिषो मृगाणामित्येषन् हि मृगा
भवति मृगाणाम्”—इत्यादि तद्व्याख्यानं यास्कस्य ।

अथ चतुर्थी ।

२३ १ २ ३ १ २ ३ १ २

वृषाद्यसिभानुनाद्यमन्तत्वाह्वामहे ।

१ २ २ ३ १ २

पवमानस्वर्हशम्* ॥ ४ ॥ १४†

४ २ २ ४ १ २

(वृषकाणि त्रीणि ॥) पवस्वेदोऽवृषासुताः । कृधी

२ २ २ २ ३ ४ १ २
नायशसोजनाये३ । वाइश्वाआर३४पा । दारइषार३४५ २ २ ३ ५
औहोवा । जार३४हौ ॥ ३ ॥ १३

४ ५ २ १ २ २ १ २ २

वृषाह्विया । सिभानूर३ना । द्युमन्तत्वाह्वामाहा

३ २ १ २ २ ५ ३ ५

२३४इ । पवा३ । मानसुवोर३४वा । दृ२३४शाम् ॥ ४ ॥

अमहोयुर्ऋषिः‡ ॥ हे “इन्दो” सोम ! “सुतः” अभिषुतः
 “वृषा” सेक्ता त्वं “पवस्व” धारया क्षर । “जने” जनपदेषु “नः”
 अस्मान् “यशसः” यशस्विनः “कृधि” ॥ कुरु । “विश्वा” सर्वान्
 “दिषः” द्वेष्टन् शत्रून् “अप जहि” मारय ॥ ३ ॥ १३

* “पवमानस्वाध्यः”-इति ऋ० ।

† उ० २,१,४,१= ऋ० ७,१,१,४ ।

‡ “आङ्गिरसः”-इति ऋषि-नैमेयः ।

॥ “शृशृणुपृकृष्यञ्छन्दसि (६, ४, १०२)”-इति सिद्धं कृषीति । ऋचि तु
 “कृधी”-इति दीर्घान्तपाठः, स च “द्वयः (६, १, १३५)”-इति योगविभागात् साध्यः ।

५ ख,

अथ पञ्चमी ।

१२ ३ १२ ३ १ २ ३ २ ३ २
इन्दुः पविष्टचेतनः प्रियः कवीनाम्मतिः * ।

४ २ २ ४ २ १ २ २ १ २ २
वृषाहियापुसिभानुना । द्युम तत्त्वाह्वारमहे ।

५ २ १ २ २ १ २
हारेइ । ऊरे । होश्वा । पवमानसुवर्दशम् । हा-

५ २ ३ २
रेइ ऊरे । होश्वा । ऊवोश्शुइ । डा ॥ ५ ॥ १४

भृगुर्ऋषिः † ॥ हे “सोम !” त्वं “वृषा” अभिलषितफलानां
वर्षिता “असि हि” भवसि खलु । तस्मात् हे “पवमान”
पूयमान पुनान ‡ वा सोम ! “सुवर्दश” सर्वस्य द्रष्टारं
“भानुना” तेजसः § “द्युमन्त” दौमिमन्तम् अतिशयेन तेज-
स्विनमित्यर्थः । स्तुतिमन्तं वा “त्वा” त्वां “ह्वामहे” ॥ यज्ञेषु
आह्वयामहे ॥ ४ ॥ १४

* “सती”-इति ऋ० ।

† “वारुणिः भार्गवोजसदग्निवो”-इति ऋषि-नैमेयः ।

‡ अभिषुत शोषित इत्यर्थः ।

§ प्र० ४८० पृ० ३० ।

॥ भातुइति निघण्टावहर्नामस्य (१, ८) दृश्यते परमिह सर्वत्र दृष्टिवाचकत्वेन
व्याख्यातमाचार्येण—(प्र० २१८ पृ०, ४५८ पृ०) ।

॥ ऋः सम्प्रसारण-बाहुल्येन रूपमिदम् (६, १, ३४) ।

३ १२२२३ १ २

सृजदश्चरथीरिव ॥५॥ १५ *

२ २ ३२ ४

५

४ ५

(कौम्भ्यस्य सामानि त्रीणि ॥) इन्दु रौहोवाद्वाइ । पावी ।

२ १

२

५

२२ १

५

२

१

ष्ठचारइ । तनोर३४हा । हाहोइ । हो३हा । प्रियाः-

२२

२२

२३

५

२२ १

५

२

कवी । नाम्ना । तिरोर३४हा । हाहोइ । हो३हा ।

१

२

५

२२ २

५

२

१

सृजा२त् । अश्वोर३४हा । हाहोइ । हो३हा३ । रार

३

५२२

३

५

या२३४ औहोवा । ई२३४वा ॥ ६ ॥

४ ५

४२५

४ ५ ४

५

२

३

इन्दुःपविष्ठचेतनःप्रियःकवाइ । ऊ३म् ऊ३म् । नाम्ना-

५

१

२

५

२

१

३

२३४तौ । सृजादार३श्वाम् । ऊ३म् ऊ३म् । रारथा-

५२२

३

५

२३४ औहोवा । ई२३४वा ॥ ७ ॥

४ ५

४२५

४ ५ ४ ४ २ ५

४

५

४

४

इन्दुःपविष्ठचेतनःप्रियःकवीनाम्नातिःसृ । जापूदश्वाम् ।

१

१

१

३

५२ २

३

ओवा२३ । ओवा२३ । रार था२३४ अ होवा । ई २ ३ ४

५

वा ॥ ८ ॥ १५

अथ षष्ठी ।

१२ ३२३ १२ ३१२ २२ ३२

अष्टसुतप्रवाजिनोगव्यासोमासोअश्वया ।

३१ २ ३ १२ २२

शुक्रासोवीरयाश्वः ॥ ६ ॥ १६ *

५ २ ४ ५ ४२ ५ १

(कार्तवेशस्य चीणि ॥) अष्टज्ञाज्ञताप्रवाजिनाः । गा-

व्या२सोमा२ । सोअश्वयाश१क्रा२सोवी२ । रया२-

श्वः । ओ२३४५६ । डा ॥ ८ ॥

५ २ ५२

अष्टज्ञताप्राज्ञवाजिनाः । गव्यासोमासोअश्वया२३-

२१२ २ २ २

अस्याउत्तरस्यास्य कश्यपऋषिः† । “चेतनः” प्रज्ञापकः “प्रियः”
 देवानां प्रीतिकरः “इन्द्रः” सोमः “कवीनां” क्रान्तकर्मणां
 स्तोत्रुणां “मतिः” ॥ मत्या स्तुत्या “पविष्ट”‡ पवते । “अश्वं”
 हयं “रथीरिव” रथीव जमिं ॥ “सृजत्” सृजति ॥ ५ ॥ १५

* उ० ४, १, २, १ = ऋ० ७, १, २६, ४ ।

† “मारीचः” इति ऋषि-नैगेयः ।

‡ प्र० ८२८ पृ० ३० ।

॥ स्वादेशे रूपम् (७, १, ३८) ।

§ लेटः सिप्पले रूपम् (३, ४, ८४) ।

॥ “पङ्क्तौलवानामश्वानां नमनोऽमनाद्यतिः । अतिवेगसमायुक्ता गतिरुर्मिरुदा-
 हता”-इत्यश्वचिन्तामणिः ।

अथ सप्तमी ।

१२ ३ १२ ३ १२ २२ ३ १ २
पयस्वदेवआयः*पगिन्द्रङ्गच्छतुतेमदः ।

३ १२ २२ ३ १ २
वायुमारोहधर्मणा ॥ ७ ॥ १७ †

१ २ १२ २ २ २ १ २ ५ २
हाइ । शुक्रासोवा३१इ । रया२३ । शारवार३४औ-
२ २ ५
हावा । ग्वार३४भौ ॥ १० ॥

३ ४ ३ ४ ५ २ ४ ५ २
आहृत्तप्रवाजिनाः । ए३ । गव्यासोमा । सो३
१ २ २ १ ३ ५ २ १ ५ ४
आश्वार्या । शुक्रारसो२३४वौ । रया२३४वा । शा५-
५
वोईचाइ ॥ ११ ॥ १६

“वाजिनः” बलवन्तः‡ “आश्वः” वेगवन्तश्च “सोमासः” सोमाः
“गव्या” गवेच्छया॥ “अश्वया” अश्वेच्छया§ “वोरया” वीरे-
च्छया च॥ “प्राहृत्त” ऋत्विग्भिः प्रकर्षणं नृज्यन्ते ॥ ६ ॥ १६

* “देवा यु०”-इति ऋ०, उ०-व्या० वि० च ।

† उ० ५, १, १५, १ = ऋ० ७, १, ३४, २ = ऊ० ४, २, १७-१८-१९-२० ; -१७, १,
१ = ऊ० १, २, २ ।

‡ “अन्नवन्तः”-इति वि० ।

¶ प्र० २२३ पृ० ३० ।

§ ४ प्र० ४११ पृ० ३० ।

॥ अश्वयेतिवत् साध्यः ।

अथाष्टमी ।

१२

३ २ ३ १२ २२ ३ २

पवमानोअजौजनद्विवश्चित्रन्नतन्यतुम् ।

४ ५ ४ ५

३२

१ १ ३

(शाम्मदे द्वे ॥) पावस्वदि । वया३ । वारया२३४

५२२

३

५

४

५ ४ ५

३२

औहोवा । यू२३४षाक् । आइन्द्रंगच्छा । तुता३इ ।

१ १ ३

५२२

३

५

२२

तूरतार२३४औहोवा । मार२३४दाः । वायूर२३४हो३इ ।

१ १ २

३२

१ १ ३

५२२

३

आर३३रा । हधा३ । हारधार२३४औहोवा । मार-

३४णा ॥ १२ ॥

३४५२२

२ १ ३

५

१२

१

पवस्वदेवणे । औहोहो२३४या । आयुषागैरहोणे

५ २

१

२

१

५ २

१

रहो३या । इन्द्रंगच्छतुतेमदणे रहोणे रहो३या । वायुमा-

२

२ १

५

४

५

रो३१२३ । हधोर३४वा । मा५णोईहाइ ॥ १३ ॥ १७

निध्रविः काश्यपऋषिः । हे सोम ! “देवः” द्योतमानस्त्वं
 “पवस्व” धारया चर । अपिच तव “मदः” मदकरोरसः “आ-
 युषक्” अनुषक्तः * यथा भवति तथा इन्द्रं प्रति गच्छतु । अपिच

* सचते रूपम् । आयुषक् आयुषक् इति शाखाभेदेन पठ्यते “आयुषगिति
 नामाहुपूर्वस्यायुषक्तेभवति”-इति वि० ।

^{१ २} ज्योतिर्वैश्वानरमुहत् ॥ ८ ॥ १८*

^{४ ५} (जनित्रे द्वे ॥) पावा । मानो । अजीजार^{१२}३४नात् ।

^{२ १} दिवश्चित्राम् । नतन्यतूम् । ज्योतिर्वैश्वार^{० २ १}३ । नार^{१ १ ३}रा

^{५ २ २} २३४औहोवा । वृ^{३ ५}२३४हात् ॥ १४ ॥

^{५ २} पवमानाः । अजा^{१ २ २}इजा^{१ २ १}३नात् । दिवश्चित्रा^{१ २ १}२३५

^२ हा^{१ २ ३}इ । नातन्या^५२३४तूम् । ज्यो^{३ ५}२३४ती । वार^३३इ

^{५ ४ ५} श्वा । नरीवा । वृ^{४ ५}पूहो^{४ ५}इहाइ ॥ १५ ॥ १८

त्वं “वायु” “धर्मणा” धारकेण† रसेन‡ “आरोह” प्राप्नुहि ॥
“देवआयुषक्”-“देवायुषग्”-इतिपाठौ ॥ ७ ॥ १७

* उ० ३, १, २, १ = ऋ० ७, १, २१, १ = ज० १२, १, १२ ;—१८, १, ८—८ ।

† ‘धर्मणा कर्मणा’-इति वि० ।

‡ धर्मणेति विविधं व्याख्यातम् । तथाहि—“जातः परेण (प्र० २४८ पृ०)”—
इत्याव ‘धर्मणा आधानादि-कर्मणा’-इति, “घृतवती (प्र० ७७७ पृ०)”—इत्यत्र ‘धर्मणा
धारणेन’-इति इह ‘धर्मणा धारकेण रसेन’-इति ; एव मुत्तरवापि (ऋ० ६, १, २, ८—
उ० २, २, ८, २—३, १, १, ३—३, १, १०, ३—३, २, २०, ३—४, १, २, ७—७, १,
७, ३) ऋचु द्रष्टव्यम् ।

अथ दशमी ।

१ ३ १ २ ३ १२ १२ ३ १२ २ २ ३ २
परिप्रासिष्यदत्कवि.सिन्धोः^१र्मावधिश्चितः^१ ।

वा२३^१हा२ईया^१ । मदायवर्हणा^२गिरा^२ । औवा२३^१होवा^१
२३^१हा२ईया^१ । मधो^२अर्षन्ति^२धारया^२औवा२३^१होवा२३^१हा^१
२ईया^१२ । वा२३४^३औहोवा^४ । ऊ२३४^३पा ॥ १७ ॥

(निक्रीडम् ॥) पाऽपूरी । स्वाना^३सा^४इन्द्रवाः^५ ।
मदायवर्हणा^२गिरा^२ । मधो^२२३^१अर्षा^१ । ऊर्मि^२रिवा^२२ ।
ईया^३ । तिधारया^४ । औ^३होवा^४ । हो^४५इ । डा ॥ १८ ॥
॥ १९ ॥

हयोः काश्यपोऽसितऋषिः* । “स्वानासः” सुवानाः अभि-
षूयमाणाः “इन्द्रवः” दौसाः । “वर्हणा” महत्या^१ “गिरा”
स्तुतिरूपया वाचा “मधो” इति विभक्तिव्यत्ययः (३, १, ८५) ।
मधवो मदकराः सोमाः “धारया” सह देवानां “मदाय” तदर्थं
“पर्यर्षन्ति”†‡ दशापवित्राद्धः चरन्तीत्यर्थः ॥

“मधो”—“सुता” इति साम्प्रतः पाठौ ॥ ८ ॥ १९

* “देवलो वा”—इति ऋषि-नैगेयः ।

† “वर्हणा परिवेष्टनेनेति वि० ।

‡ “ऋषगती (तु० प०)”—इत्यस्य रूपम् । अरुषति, अरर्षति-इति च गतिकर्मण्यु-
नि० २, १४ ।

१ १२ २२ ३ १ २

कारु*बिभ्रत्युरुस्पृहम् ॥ १० ॥ २०†

॥ इति पञ्चम-दशति ॥

॥ इति पञ्चमः प्रपाठकः ॥

५ २ १ १ १ २
(औशनम् ॥) परिप्राप्ति । ध्यदत्कावीरः । सिन्धो१२ ० १२ १ ३ ५ २ २
रुर्मावाधिश्रिताः । कारु२३म् । बारइभार३४औहो२ १ ३ १ १ १ १
वा । पुरुस्पृहार३४धुम् ॥ १६ ॥ २०

“परि प्राप्तिष्यदत्” परिस्यन्दते “कविः” मेधावी “सिन्धो-
र्मावधिश्रितः” अश्रितः सन् “पुरुस्पृह” बहुभिः स्पृहणीयं
“कारु” स्तोतारं† “बिभ्रत्” धारयन् सोमः परिस्यन्दते-इति
सम्बन्धः ॥

“कारु” — “कारम्” — इति पाठौ ॥ १० ॥ २०

इति श्रीसायणाचार्य-विरचिते सामवेदार्थप्रकाशे छन्दोव्याख्याने
पञ्चमस्याध्यायस्य द्वितीयः खण्डः ॥ १ ॥

* “कारु” — इति ऋ० ।

† ऋ० ६, ८, ३, १ ।

‡ “कारु” — इति स्तोत्रनामस्य तृतीयं नैघण्टु कम् (३, १६) ।

अथ तृतीये खण्डे—

सैषा प्रथमा ।

२३ २२ २३२ ३१ २३१२ ३२

उपोषुजातममुरङ्गोभिर्भङ्गमपरिष्कृतम् ।

१ २ ३ १ २

इन्दुन्देवाअयासिषुः ॥ १ ॥ २१ *

(यामानि त्रीणि ॥) इच्चा २ इच्चा । उपोषुजातमा २
 मुराम् । इच्चा । इच्चा २ इच्चा । गोभिर्भङ्गमरा २ इष्कृ
 ताम् । इच्चा । इच्चा २ इच्चा । इन्दुन्देवाअया २ सिषुः ।
 इच्चा १ ॥ २० ॥

उपोषुजातमा २ मुराम् । उपा । गोभा २ इच्चा २ इ
 भङ्गमरा २ इष्कृताम् । उपा । इन्दु २ इच्चा २ इ । देवा
 अया २ । सिषुरा ३ १ ओवा २ ३ । ऊ ३ २ ३ ४ पा ॥ २१ ॥

उपोष्वौ । होइजाताम् । आप्मुराम् । औइहो ३
 वा ३ । गोभिर्भा २ ३ ४ ङ्गाम् । औइपारिष्कृता २ म् । इन्दु
 र ३ म् । देवा ३ ४ औहोवा । अयासिषूर ३ ४ पुः ॥ २२ ॥ २१

* उ० १, २, १८, २—५, ९, २०, २ = ऋ० ७, १, २०, २ = क० ६, १, ५ ;—१८, २, ११ ।

अथ द्वितीया ।

^{३ १ २ ३ ३८ ३ २ ३ १ २}
 पुनानोऽक्रमीदभिविश्वामृधोविचर्षणिः ।

^{३ २ ३ १ २ ३ १ २}
 शुभान्तिविप्रन्धीतिभिः ॥ २ ॥ २२ *

^{५ २ २ २ ३ ५ १}
 (वैरूपम् ॥) पुनानोऽत्रा । क्रामीदार३४भी । वि-

^{३ ५ २ ३ ५ १ ३ ५}
 श्वारमार३४र्द्धाः । वीचर्षार३४णीः । शुभारतार३४इवी ।

^{१ ५ ५ २ ३ ५}
 प्रारधार३४औहोवा । तीर३४भीः ॥ २३ ॥ २२

अमहीर्युर्ऋषिः† । “सजातं” सम्यक् प्रादुर्भूतम् “अम्”
 वसतीवरीभिः प्रेरितं‡ “भङ्ग” शत्रूणांभञ्जकं॥ “गोभिः”
 गोर्विकारैः पयोभिः “परिष्कृतम्” अलङ्कृतम् संस्कृतम् । “इन्द”
 सोमं “देवाः” इन्द्रादयः उपायासिषुः “उपगच्छन्ति ॥ १ ॥ २१

§“विचर्षणिः” द्रष्टा॥ “पुनानः” सोमः “विश्वाः” सर्वाः

* ७० ३, १, १२, १ = ४० ६, ८, ३०, १ = ४० ९, २, १२; — २३, २, ११ — १२ — १३ ।

† “आङ्गिरसः”-इति ऋषि-नेमेषः ।

‡ “अपृच्छ भवतीति अपुरम्”-इति वि० ।

॥ “भङ्ग” भञ्जते ग्रावभिः-इति वि० ।

§ नेह सायणीयर्षिसंवादी दृश्यते, तदिह च मूलं लेखकप्रमादमित्यनुमीयते,
 “वृक्षयतिः आङ्गिरसः”-इति तु ऋषि नै० ।

॥ “विचर्षणिः”-इति पश्यतिकर्मसु यष्ठं नैषष्टुकम् (३, ११) । “विचर्षणिः”
 विविधं पश्यन्ति सर्वे वा पश्यन्ति-इति वि० ।

अथ तृतीया ।

२ ३ ४ १ २ ३ २४ ५ १ २ ३ १२ २२
 आविशङ्कलशुसुतोविश्वाअर्षन्नभिश्चयः* ।

३ १ २
 इन्द्रिन्द्रायधीयते† ॥ ३ ॥ २३†

(औशने हे ॥) ^{५२} ^२ ^५ ^१
 आविशङ्कालाईशुसुताः । वाइ-
^{२८ १ २} ^१ ^२ ^५ ^२ ^{१ २} ^२
 श्वाअर्षन् । अभाइआयाइः । ओइहाइ । ओवा । ओ
^{३ १} ^१ ^१ ^३ ^{५२, २} ^{२२}
 २३४हाइ । इन्दुरइः । आइइन्द्रा२३४ओहोवा । यधी
^{३ १ १ १ १}
 यते२३४५ ॥ २४ ॥

“मृधः” ॥ शत्रुसेनाः “अभ्यक्रमीत्” अभिक्रामति § । “विप्रं”
 मेधाविनं तं ॥ सीमं “धीतिभिः”** शुचिभिर्वा “शुश्रून्ति”††
 अलं कुर्वन्ति ॥ २ ॥ २२

* “सृष्टः”-इति, † “शूरोनगोषुतिष्ठति”-इति च नट ।

‡ नट ७, १, २७, ४ ।

॥ “मृधः”-इति सङ्ग्राम-नामसु विंशं नैघण्टुकम् । ‘मृधः—सङ्ग्रामान् जेतुम्’-
 इति च वि० ।

§ सार्वकालिकोलुङ् (३, ४, ६) ।

॥ “विप्रः”-इति मेधाविनामसु प्रथमं नैघण्टुकम् (३, १५) ।

** “धीतयः”-इति अङ्गुलिनामसु सप्तमं नैघण्टुकम् (२, ५) । ‘धीतिभिः-
 कर्मभिर्बुद्धिभिर्वा’-इति वि० । वस्तुतोधीतिशब्दे वक्तव्यः ।

†† “शुश्रू शोभायाम् (भा० प०)”-इत्यस्य रूपम् । ‘शुश्रून्ति शोभन्ते अलङ्कुर्वन्ति’-
 इति च वि० ।

अथ चतुर्थी ।

१२३ २३ १२ ३ १२ २३ २२ ३ २
असर्जिरथ्योयथाः पवित्रे चम्बोः सुतः ।

१२ ३ १ २
कार्शन्वाजीन्यकमीत् ॥ ४ ॥ २४†

४२ ३ ४ ५ ३२ ४ ५ १२
आविशन्कलशम् । सुतारः । वाइश्वाः । अर्षन् ।

१ २ ३ २ ५ १ २२
अभाइश्वाया । औहौहो२३४वा । औहौहो१इ । इ-
२ १२ १ २ ५ २ ३
न्द्रा१इन्द्रा२ । य । धीयारतार२३४औहोवा । ऊ-

५
२३४पा ॥ २५ ॥ २३

† “सुतः” अभिषुतः “सोमः” “कलशं” द्रोणम् “आ विशन्”
“विश्वाः” सर्वाः “अियः” सम्पदः “अर्षन्”॥ अभितो गमयन्
“इन्द्रः” दीप्तः सोमः § “इन्द्राय” इन्द्रार्थं “धीयते” दृशापवित्रे
अभ्यर्च्यभिर्निधीयते ॥ ३ ॥ २३

० “यथा”-इति ऋ० ।

† ऋ० ६, ८, २९, १ ।

‡ इहापि सायणीयर्षिसंवादोक्तास्ति । ‘असितः कार्ष्णपः’-इति ऋषि-नैमेयः ।

॥ “अरुषति”-इति गतिकर्मसु पठ्यते, तस्यैव रूपमिदम् (नै० २, १४) ।

§ योगार्थो दीप्तः स इह विशेषणम्, ऋदार्थः सोमः स एव विशेष्यं पदम् ।

॥ “अभिस्पृहः”-इत्येव विवरण-सम्मतः पाठः, अतएवोक्तम्,—‘अर्षन् चरति, अभि-
स्पृहः स्पृहणीयाः’-इति ॥

अथ पञ्चमी ।

२७ २ १ २१ ३ २ ३ २ ३ १ २

प्रयज्ञावो*नभूर्णयस्त्वेषाअयासोअक्रमु† ।

१ २ ३ २७ ३ २ २

घृन्तःकृष्णामपत्वचम् ॥ ५ ॥ २५ †

(सोमसाम ॥) ^५ असर्जिरा । ^२ धि । ^{१२} योयार३था । प-^{१२२} वित्रे । ^१ चा । ^० मुवोरः^१ह्रर३४ताः । ^५ कार्मन्वार३जी । ^{२२१} नि-^{२१} यक्रमाइत् । ^{४ ५} और३होवा । ^४ हो५इ । डा ॥ २६ ॥ २४

प्रभूवसुर्ऋषिः† । “रथ्योयथा” रथसम्बन्धी अश्व इव स
 यथा विसृज्यते यज्ञे तद्वत् “चम्बोः” अधिषवण-फलकयोः “सुतः”
 अभिषुतः सोमः “असर्जि” “पवित्रे” सृष्टोऽभूत् । तथाभूतो
 “वाजी” वेगवान् वा सोमः “कार्मन्” § कार्मणि युद्धे इतरे-
 तराकर्षणात् । अत्र देवानामाकर्षणवति यज्ञाख्येसङ्ग्रामे “न्य-
 क्रमीत्” नितरां क्रामति ॥ ४ ॥ २४

• “प्रसेगावी” इति ऋ० ।

† उ० २, १, ३, १ = ऋ० ६, ८, ३१, १ ।

‡ “आङ्गिरसः”-इति ऋषि-नैमेयः ।

¶ ‘वाजी अन्नवान्’-इति वि० ।

§ “कार्मन्”-इति सुब्लुकि रूपम् (७, १, ३९) । युद्धार्थे प्रवृत्तिनिमित्तमाह—
 ‘इतरेतराकर्षणादिति । यज्ञवाचिलेऽपि तदेव प्रवृत्ति निमित्तमिति दर्शयन् दृष्टान्त-
 विधिं सङ्गमयति अत्रेत्यादिना ।

^{४ ५} ^{१२२} ^{१२}
 (काष्णं द ॥) प्रयद्वाउ । गावोनाभूणा^१यार३४ः ।
^{१२२} ^{१ ५२ २} ^१ ^२
 त्वेषाः । आयारसोअक्रमुः । घ्नन्ताः कार३ष्णाम् । अ
^{१ २} ^{२ १ १} ^{५२ २} ^{२ १ ५}
 पात्वचम् । औहोरहार३४औहोवा । ऊ३२३४पा ॥ २७ ॥
^{२ १ २ ४२ ५२} ^{१ २ २ २} ^{१ ७}
 प्रयद्गाश्वेनभूण्याः । त्वाइषाअया । सोअक्रमूरः ।
^{१ २ ५} ^{१ ४} ^{५२ २} ^{१ २ १ ३ १ १ १}
 वार३४न्तोद्वाइ । कार३ष्णार३४औहोवा । अपत्वचार३४
 धुम् ॥ २८ ॥ २५

मेधातिथिर्ऋषिः* । “यत्” ये “भूण्याः” क्षिप्राः “त्वेषाः”
 दीप्ताः † “अयासः” अयाः गमनकुशलाः “क्षणां” ॥ “त्वम्”
 “अप घ्नन्तः” अभिषवेण निरस्यन्तः [त्वच्चिः सम्बरणकर्मा §
 (तु०प०) । इदम्भूताः सोमाः “प्राक्रमुः” यज्ञं प्रवर्त्तयन्ति ।
 तत्र दृष्टान्तः—“गावान्” उदकानीव ॥ तानि यथा क्षिप्रमधः
 पतन्ति तद्वत् । गावएव वा उपमीयते तायथा स्वगोष्ठमाशु

* “काष्णः”—इति ऋषि० नै० ।

† “भूण्याः” भरणशीलाः—इति वि० । भूण्याः-भक्षणशीलाः, भरणशीलाः अन्यत्र
 (प्र० ६१० पृ० ३०) ;

‡ “त्वेषादीप्तो” (भा० उभ०)—इत्यस्य रूपम् । ‘दीप्ता-सहान्तः’—इति वि० ।

॥ क्षणां रात्रिं क्षणरूपम्, अपत्वचं अपणां रात्रेः क्षणांश्च—इति वि० ।

§ सम्बरणमाच्छादनम् ।

॥ गोशब्दो वचर्थः परमुदकाद्यो न नैव षड् कः ।

अथ षष्ठी ।

३ १ २ ३ १ २ २ १ २ ३ २
अपन्नन्पवसेमृधः क्रतुवित्सोममत्सरः ।

३ १ २ २ २ ३ १ २
नुदस्वादेवर्युंजनम् ॥ ६ ॥ २६ *

५ ४ २ ५ १ २
(वैश्वदेवम् ॥) अपघ्नौ । होइपावा । साइमाशर्द्धा

१ २ २ १ २ १ १
२ः । क्रतुवित्सो । ममात्माशराः । नुदार३ । स्वा-

३ ५ २ २ १ १ १ १ १
२दा२३४ औहोवा । वर्युंजना२३४५म् ॥ २८ ॥ २६

गच्छन्ति[†] तदत् । अथवा गावः स्तुतिवाचः[‡] ता यथा स्तुत्यं
प्रति क्षिप्रं प्राप्नुवन्ति, तदत् यज्ञं प्रवर्त्तयन्ति[¶] तान् स्तुवे—इति
शेषः ॥

“यत्”—“ये” इति सान्नकृचः पाठौ ॥ ५ ॥ २५

अस्याः परस्याश्च निध्विर्कर्त्तृषिः[§] । हे “सोमः !” “मत्सरः”
मदकरः ॥ यः त्वं “मृधः” हिंसकान् शत्रून्^{**} “अप घ्नन्” मारयन्

* उ० ५, १, १५, २ = ऋ० ७, १, ३४, ४ = ऊ० ४, २, १७ — १८ — १९ —
२० ; — १७, १, १ ; — ऊ० १, २, २ ।

† अरुणो गाव उषसां वाहनभूताः (१, १५ नै०) ।

‡ निधण्डु-प्रथमैकादशं द्रष्टव्यम् ।

¶ ‘गावः’ रश्मवः—इति वि० । ‘गावः’ इति रस्मिनामसु तृतीयं नैघण्टु कम् (१, ५) ।

§ “काश्यपः”—इति ऋषि-नैगेयः ।

|| ‘मदनीयोभक्षणीयश्च’ इति वि० ।

.. ‘मृधः’ सङ्क्रान्तान् पाप्मानन्—इति वि० ।

७ख,

अथ सप्तमी ।

१ २ ३ १ २ ३ २ ३ २ ३ १ २

अयापवस्वधारयाययाह्यमरोचयः ।

३ १ २ ३ २ ३

हिन्वानोमानुषीरपः ॥ ७ ॥ २७*

(वैश्वदेवह्यसाम ॥) एअयापवा । स्वधा २ । १

या ३ १ उवा २ ३ । ऊ ३ ४ पा । ययाह्यमरो २ । चया ३ १

आवा २ ३ । ऊ ३ ४ पा । हिन्वानोमानुषा २ २ इर्हो ३ । आ-

पआ ३ १ उवा २ ३ । ऊ ३ २ ३ ४ पा ॥ ३० ॥ २७

“क्रतुवित्” अस्मभ्यं प्रज्ञां प्रयच्छन् † “पवसे” चरसि स त्वं
“अदेवयुं” अदेवकामं जनं‡ राक्षसवर्गं “नुदस्व” प्रेरय ॥ ६ ॥ २६

हे सोम ! “मानुषीः” मनुष्याणां हितानि ¶ “अपः” उद-
कानि “हिन्वानः” प्रेरयन्§ त्वं “यया” धारया “सूर्यम्”

* उ० ५, १. ८, १=४० ७, ३१, २ ।

† ‘क्रतुवित् कर्मवित्’-इति वि० ।

‡ यो देवान् यष्टुं न कामयते इत्यर्थः ।

¶ ‘मनुष्याणां भवाः’-इति वि० ।

§ हिन्वान इति ‘हिवि प्रीयने (स्वा० प्र०)’-इत्यस्य रूपम् । ‘हिन्वानः सेवमान’-इति वि० ।

अष्टाष्टमी ।

१ २ ३ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २
सपवस्वयन्नाविथेन्द्रं वृत्राय हन्तवे ।

१ १ २ ३ २ ३ २
ववृवांस*महोरपः ॥ ८ ॥ २८ †

(वार्चनम् ॥) स हो ३४३इ । पवस्व । यच्चा २

१ २ १ २ १ २ ३ ५ १ २ ४ ५
विथा । इन्द्रं वृत्रा ३ । या हन्ता २३४वे । ओवा ३ओवा ।

२ १ २ १ २ २ १ २ ४ ५ ४
ववृवा २३५साम् । माहोरपा । औ ३होवा । हो ५इ ।

डा ॥ ३१ ॥ २८

“रोचयः” प्रकाशयः । तथा “अया” अनया धारया “पवस्व”
चर ॥ ७ ॥ २७

अमहीयुर्कृषिः‡ । हे सोम ! यस्त्वं “महीः” महतीः
“अपः” महान्त्युदकानि “ववृवांस” निरन्धानं “वृत्राय”
वृत्रं “हन्तवे” ॥ हन्तुं “इन्द्रम्” “आविथ” अरक्षः** “स”
त्वं “पवस्व” धारया चर । सोमं पीत्वा मत्तः सन्निद्धो महान्त्यु-
दकानिरन्धानं वृत्रं जघानेत्यर्थः ॥ ८ ॥ २८

* “ववृवांस” इति सर्वव्याख्यातृ-संज्ञाः पाठोगानग्रन्थसम्मतस्य ।

† ऋ० ७, १, १२, २ ।

‡ “आङ्गिरसः” इति ऋषि-नैगेयः ।

¶ ‘ववृवांसं चरणस्वभावम्’ इति वि० ।

§ ‘वृत्राय सेवाय’ इति वि० ।

॥ “तुमर्थे सेसेन् (३, ४, ६)” इत्यादिना सिद्धम् ।

•• “आविथ अवेक्षार्थस्य, तर्पयसि” इति वि० ।

अथ नवमी ।

^{४ १ ३ १२ १२ ३ १ २ ४ २ ४ २}
अयावीतीपरिस्त्रवयस्तइन्द्रोमदेष्वा ।

^{३ १ २ ३ १ २ २}
अवाहन्नवतोर्नव ॥ ६ ॥ २९*

^{५ २ २ २ २ १}
(सोमसामानि चोणि ॥) अयावीती । पारिस्त्रवा ।

^{१ १ २ २ १ १ २ २ २ १}
यस्तइन्दाउ । मादाइषुवा । अवाहाइन्नाइ । वतोइ

^{५ ४ ५}
षवा । नापुवोइह्वाइ ॥ ३२ ॥

^{१ १ २ २ २ १ २ २ २ २ १}
अयावीता । औहोवा । औहोइषुवा । औ । होर ।

^{३ ५ २ २ १ २ १ २ ३ १}
वारइषुवा । औहोवा । परिस्त्रव । यस्तइन्दा । औहो

^{२ ३ २ २ १ २ २ २ ५ २}
वा । औहोइषुवा । औ । होर । वारइषुवा । औहोवा ।

^{१ २ १ २ २ २ २ २ २ २ २}
मदेइषुवा । अवाहन्ना । औहोवा । औहोइषुवा ।

^{२ १ १ ३ ५ २ २ १ १ १ १}
औ । होर । वारइषुवा । औहोवा । वतीर्नवारइषुवा ॥ ३३ ॥

^{४ ३ २ ४ २ ४ ५ १ २ २ १}
अयाइषुवा । ताइइपाइरिस्त्रवा । यास्तइन्द्रो । मदा

अथ दशमी ।

१ २ ३ १२ २२ ३२ ३ १ २ ३ १ २

परिद्युत्सन्नद्रयिम्भरद्वाजनीअन्धसा ।

२ इषूश्वा२ । १ अवाहाश्ना । २ १ वतीर्नवा । २ ४ ५ औश्होवा ।

४ होपुइ । डा ॥ ३४ ॥ २८

अमहीयुर्हृषिः* । हे “इन्द्र” सीम ! “अया” अनेन
 रसेन “वीती”† वीत्यै इन्द्रस्य भक्षणाय‡ “परिस्त्रव” परि-
 चर । कीदृशेन रसेनेत्यत आह “ते” तव “यः” रसः “मदेषु”
 सङ्ग्रामेषु॥ “नवतीर्नव” नवनवति-सङ्ख्याकाः§ शम्बरपुरीः॥
 “अवाहन्” जघान (अमुं सीमरसं पीत्वा मत्तः सन्निन्द्रः
 उक्तसङ्ख्याकान् शम्बरपुरीर्जघानेति मत्वा रसो जघानेत्यु-
 पचारः ॥ ८ ॥ २८

* “आङ्गिरसः”-इति ऋषि-नैगेयः ।

† पा० २, २, ८६ । ७, १, ३८ ।

‡ “वीतिः” कान्तिः, मार्गो वा तेन परि खव परिसमन्तात् खव-इति वि० । इह
 नये कान्तिकर्मणोवेतेरिदं (नै० २, ६, ३) रूपमिष्टम् ।

॥ ‘मदेषु पुरतोयवस्थितेषु’-इति वि० ।

§ अष्टौशतानि दशोत्तराणि ।

॥ शम्बरइति निवर्ण्यौ मेघनाभसु (१, १०)—उदकनाभसु (१, १२) बल्लनाभसु
 (२, ८) च दृश्यते । ऐतिहासिकसु शम्बरनाम दैत्यविशेषः, तद्वधोपाख्यानं भाम-
 वतादौ (१०, ५५) द्रष्टव्यम् ।

३ १ २ ४ २ १ २

स्वानोऽर्घपवित्रा ॥ १० ॥ ३० *

॥ इति प्रथम-दशति ॥

(भारद्वाजम् ॥) परिद्य् चाम् । औइ । सनद्रायी

२म् । भरद्वाजा २म् । औइ । नोअन्धासा २३४ । स्वा

२ नो ३४ अषा ३ । पवोवा । चापुयोईहाइ ॥ ३५ ॥ ३०

॥ इति ग्रामे गेये त्रयोदशः-प्रपाठकः ॥

उपव्यक्तविः† । “द्य् च” दीप्तः । “सनत्” दीयमानं॥
 सैन्य वा “रयिम्” धनं यस्य तादृशं “वाजं” बलं “अन्धसा”§
 अन्नेन सह सोमः “नः” अस्माकं॥ “परिभरत्” परतोहरतु
 प्रयच्छत्वित्यर्थः । अथ प्रत्यक्षस्तिः--हे सोम ! “स्वानः”
 सुवानोऽभिषूयमाणस्वम् “पवित्रे” “आर्घ” आभिमुख्येन-क्षर ।
 “द्य् च सनद्रयि”-“द्य् चः सनद्रयि”-इति, “स्वानः”-“सु-
 वानः”-इति च साम्नक्तचः पाठौ ॥ १० ॥ ३०

इति श्रीसायणाचार्य-विरचिते सामवेदार्थप्रकाशे छन्दोव्याख्याने
 पञ्चमस्याध्यायस्य तृतीयः खण्डः ॥ ३ ॥

* ऋ० ७, १, ८, १ ।

† “आङ्गिरसः”-इति ऋषिः नै० ।

‡ “द्युतौ क्षियन्त इति युक्तम्”-इति वि० ।

॥ ‘सनत् विरक्तनम्’-इति वि० ।

§ ‘अन्धसा तर्पितः’-इति वि० ।

॥ “नः अस्मान् प्रति”-इति वि० ।

अथ चतुर्थे खण्डे—

सैषा प्रथमा ।

^{१ २} ^{३ २} ^{३ १ २ ३} ^२ ^{३ १ २} ^{२ २ ३ २}
अचिक्रदद् वृषाह्रर्महान्मित्रानदर्शतः ।

^{१ २} ^{२ २}
संसूर्येणदियते ॥ १ ॥ ३१

ओम् ॥ (वर्षाहरम् ॥) ^२अचिक्रदाश्त् । ^४अचिक्रदा
^{२ २}पदे । ^{१ २}वृषाह्रराश्इ । ^{४ २}वृषाह्ररापूए ।
^{२ २}महान्मित्राः । ^{१ २}महान्मित्रापूए । ^{४ २}महान्मित्रापूए । ^२नद-
^१र्शताः । ^२नादर्शताः । ^४नदर्शतापूए । ^{२ २}संस्वरियाश्इ ।
^{१ २}सांसूरियाश्इ । ^{४ २}सांसूरियापूए । ^२णादियुताश्इ । ^१णादि
^२द्युताश्इ । ^४णादपूइद्यताउ । वा ॥ १ ॥ ३१

मेधातिथिर्ऋषिः† । “वृषा” कामानां वर्षकः “हरिः” हरित-
वर्णः “महान्” पूज्यः “मित्रान्” यथा सखा तद्वत् । “दर्शतः”
दर्शनौद्योयः सोमः “अचिक्रदत्” शब्दङ्करोति सोयं सोमः
“सूर्येण” सह “दियते” दिवि प्रकाशते ॥ [“दियते”-“रोचते”
-इति साम्प्रतः पाठौ ॥ १ ॥ ३१

* उ० ४, १, ३, ८ = ऋ० ६, ७, १९, १ ।

† “काण्वः”-इति ऋषि-ने० ।

अथ द्वितीया ।

२ ३ १ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २

अतिदक्षमयो भुववक्त्रिमद्यावृणीमहे ।

३ १ २ ३ १ २

पान्तमापुरुस्पृहम् ॥ २ ॥ ३२*

५ २ २

२ १ २ २

(वार्षानि त्रीणि ॥) आतदक्षाम् । मयीभूवाम् ।

१ २ १ ७ १ २ ५ १ २ ५ २
वक्त्रिम । द्या । वृणीरमार३४ हाइ । पान्तमा३ । ईश्या ।१ १ ३ ५ २ ५
पूरु२३ । स्पृह२३४ औहोवा । ऊ३३४पा ॥ २ ॥२ ५ ५ २ ३ ५ २ ३
आतेदार३४क्षाम् । मायीभूर३४वाम् । वक्त्रि-३ ४ ५ ३ ५ १ २ २ ५ २
मद्यावृणी । मही२३४ हाइ । पान्ता३मा३ । ईश्या३ ।१ ५ ५ २ ३ ५
पूरु२३४ औहोवा । स्पृह३४क्षाम् ॥ ३ ॥३ ४ ३ ४ ५ ३ ५ ३ ४ ३ ४ ५ २
अतिदक्षमयः । भुवी२३४ हाइ । वक्त्रिमद्यावृणी ।३ ५ १ २ १ २ १
मही२४४ हाइ । पान्ता१मा२ । पूरुस्पृहम् । इडा२३२ १
भा३४३ । ओ२३४पुइ । डा ॥ ४ ॥ ३२

* उ० ४, २, २, १० = ऋ० ७, २, ७, ६ ।

अथ तृतीया ।

^{१ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २}
अध्वर्यो अद्रिभिः सुतः सोमस्य वित्रे आनय ।

^{३ १ २ ३ १ २}
पुनाहीन्द्राय पातवे ॥ ३ ॥ ३३*

^{२ १ ५ २ १ २ २}
(वैरूपे द्वे ॥) अध्वर्यो २३४ आ । द्विभादः च्छता

^{१ २ ३ ५ १ २ १}
श्म । सोमारम्या २३४ वो । चा आ १ नाया २ । पुना-

^{२ २ ५ २ २ २ २ १ १ १ १ १}
२३ । हीन्द्रा ३४ औहोवा । यपातवे २३४ ५ ॥ ५ ॥

^{४ ५ २ ४ ५ २ १ ५ २ २}
अध्वर्यो । हो अद्रौ । भिः सुतम् । औश्चोश्वाश् ।

भृगुर्ऋषिः† । हे सोम ! यष्टारो वयं “तं” तव स्वभूतं
“दत्तं” बलम् “अद्य” अस्मिन्त्यागदिने “आ” आभिमुख्येन
“वृणीमहे” सम्भजामहे । कोट्टशम्? “मयोभुव” सुखस्य भाव-
यितारं “वक्त्रि” धनादीनां प्रापकम्‡ “पान्तं” शत्रुभ्योरक्षकम् ।
“पुरुस्पृहं” बहुभिः स्पृहणीयं काम्यमानम्बलमिति ॥ २ ॥ ३२

* उ० ५, १, ११. १ = ऋ० ७, १, ८, १ = ऊहे ४, १, २० ;—४, २, १—२—
३—४—५—६ ;—१६, २, १६—१४ ।

† ‘वाष्णिः—भार्गवो वा जमदग्निः’—इति ऋषि-नै० ।

‡ ‘वहेयागिकार्थवहेद्यः (भ्रा० उ०) ।

अथचतुर्थी ।

२ ३ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ २ २
 तरत्समन्दीधावतिधारासुतस्यान्वसः ।

२ २ २ १ २
 तरत्समन्दीधावति ॥ ४ ॥ ३४*

१ २ ३ ५ १ २ १
 सीमारम्भा^१३४वी । ओवा^३आ^५शनाया^१२ । पुना^१२३ । चार^१इ
 ३ ५ २ २ २ १ २ ३ १ १ १ १
 न्धार^३३४औ^५द्वोवा । यपातवे^२३४पु ॥ ६ ॥ ३३

५ २ २ १ २ १ २
 (तरन्तः ॥) तरत्समा । दीधावा^२१तार^१३इ । धारा-
 ३ ५ २ १ १ ३ ५ २ २ १
 रसूर^३३४ता । स्यआ^५र^२३१धा^१र^३सार^५३४औ^२द्वोवा । तरत्सम
 २ २ २ २ २ १ १ १
 न्दीधावती^२३४पु ॥ ७ ॥ ३४

उच्यन्तृषिः† । हे “अध्वर्यो !” “अद्रिभिः” आवभिः
 “सुतम्” अभिषुतं सोमं “पवित्रे” “आनय” प्रापय । एतदेव
 दर्शयति—“इन्द्राय” इन्द्रस्य “पातवे” पानाय “पुनाहि” पुनीहि
 पावयः‡ ॥

“पुनाहि”-“पुनीहि”-इति, “आनय”-“आसृजे”-इति च
 सान्नन्तृचः पाठः ॥ ३ ॥ ३३

* ४, १, ५, १ = ऋ० ७, १, १५, १ = आ० १, २, २४ ।

† “आद्रिभिरसः”-इति ऋषि-नै० ।

‡ ‘पूतं कृण्व’-इति स्पष्टं विवरणे ।

अवत्सारऋषिः* । “मन्दौ” देवानां हर्षकः स सोमः
 “तरत्” स्तोत्रं पापनः सकाशात् तारयन् “धावति”
 द्रोणकालशङ्कच्छति† । धावतीति पुनरपि तदेवाहान्यन्वा
 दरार्थं तरन्मन्दोधावतीति । यद्वा । अस्यऋचोयास्केनोक्तार्था
 द्रष्टव्यः । तद्यथा—“तरति स पापं सर्वं मन्दौ यः स्तोति धावति
 गच्छत्यूर्ध्वं गतिम्वारा सुतस्यान्वसोधारयाभिषुतस्य मन्त्रपूतस्य
 वाचा सूतस्येति (नि० प० १३, ६)” ॥ ४ ॥३४

* “काश्यपः”—इति ऋषि-नैगेयः ।

† अनेदं विवरणम्—“तरत् । विनियोगोऽस्य षष्ठेऽहनि । चतुर्हचोभवति प्रति-
 ष्ठाये । प्रतिष्ठायै यजमानाय ध्वसौ वै पुरुषन्तौ तरन्ध्रखाववेक्ष्य स्त्रियः पुरुषन्त्यो बद्ध
 सन्मज्जन्यो बद्ध पुरुषन्तरत्-पुरुषोढाभ्यान्मृषीभ्या वेददन्विभ्यां सहस्राणि अदिन्सनाम्
 दातुमिच्छन्ताम् तौ पुरुषोढे ईक्षेता मनसां ग्राह्यमग्राह्यमिति । कथं केन प्रकारेण
 नौ आवाप्सिदम् । आत्तम् अप्रतीगृहीतं स्यादिति । तौ प्रत्येतां चतुर्हचप्रत्ययं
 ध्वस्योः । पुरुषन्त्योरमन्त्योः आदद्गृहे सहस्राणि आत्तवन्तौ तरत् तरन् प्रतिग्रह-
 रोषतः मन्दौ सोमः धावति शोधयति । तर्जोवैद्यतयो आत्तं गृहीतम् अप्रति-
 गृहीतं भवति अन्यत्रापि आत्तं अस्य अप्रतिगृहीतं भवति गृहीतमपि यः । एवं
 विजानाति विनाशं सो भवति । तरन्-पुरुषोढौ उभयस्यावायस्यावरुधौ । मनु-
 ष्यस्य च दैवस्य च अवरोधनार्थं तथाच गौतमः—“अप्रतिग्राह्यं प्रतिजिघृक्षन्
 प्रतिगृह्य वा चतुर्हचं तरत्समन्दोत्यप्सु जपेत् ॥ तरत सः मन्दौ सोमः धावति
 शोधेति । गच्छति वा शोधयति वा शोधयति वा पापं । न केवलं सोमः धारा
 अपि सुतस्य अन्वसः अन्नस्य सोमलक्षणस्यातरत् । तरति स पापं यस्य मन्दौ
 धावति शोधयति । उक्ता मध्यमिका वाक् धारा वा वेद विजानाति । वसूनां
 मर्त्यस्य देवो अवसः एवगुणविशिष्टा धारा । ध्वजयोरिति याज्ञाता । आद्ययोः
 पुरुषन्त्याः तृशतं तृशच्छतानि धनानां सहस्राणि च आदद्गृहे—तरत्समन्दौ-
 ष्वति ॥”—इति ।

अथ पञ्चमी ।

१ २ ३ १ २ ४ १ २ ५ १ २
 आपवस्वसहस्रिण् रयि सोम सुवीर्यम् ।

४ १ २ १ २
 अस्मे अवा सिधारय ॥ ५ ॥ ३५ *

५ २ २ १
 (सोमसाम ॥) आपवस्वा । सहस्रिणम् । ऊवाइ ।

१ २ १ २ २ २ १
 ऊवारश्चो । रयि सोमा । सुवीरियाम् । ऊवाइ ।

१ २ २ १ २ २ १
 ऊवारश्चोइ । अस्मे अवा । सिधारया । ऊवाइ । ऊवा

१ २ ५ २ २ ३ ५
 रश्चोरे । वारश्चोइवा । ऊरश्चपा ॥ ८ ॥ ३५

निधुविऋषिः^१ । हे “सोम !” त्वं “सहस्रिणम्” बहु-
 सङ्गाकं “सुवीर्यम्” शोभन-सामर्थ्योपेतं “रयि” धनं “आपवस्व”
 आभिमुख्येन चर । अपिच “अस्मे”^२ अस्मासु “अवांसि”
 अन्नानि “धारय” स्थापय ॥ ५ ॥ ३५

० ऋ० ७, १, ३०, १ ।

† “काश्यपः”-इति ऋषि-नै० ।

‡ अस्मे इति, अस्मद्ः साप्तविभक्तिकमेव रूपं भवति । तत्र सुपानित्यादि (७, १
 ३९) शब्दस्येति च (६, १, ७०) सूत्रं स्मृतं च । तत्प्राप्त्यैव श्रूयते बह्वृचि ।
 तद्वयथा—“अस्मे ते वस्यः (३, २, १५, ७)”-इत्यत्र वयमित्यर्थः । “अस्मे यातं नासत्याः
 सजोषाः (३, ३, १, १९)”-इत्यत्र अस्मानित्यर्थः । “अस्मे समानेभिर्दृषम पौ-
 स्तेभे (३, ३, ७, १०)”-इत्यत्र अस्माभित्यर्थः । “अस्मे प्रयन्मिषवद्वृजिभिन्

अथषष्ठी ।

१ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३

अनुप्रज्ञासआयवःपदन्नवीयोअक्रमुः ।

३ १ २ ३ १ २

रुचेजनन्तद्वयम् ॥ ६ ॥ ३६ *

५ २ २ ५

२१

(सूर्यसाम ॥) अनुप्रज्ञासआयाईवाः । पदन्न

२ २

७

२ २

१

२

वीयो अक्रमुः । रुचाइजना । ताइसू । ऊम्मायेइ ।

५

री२३४याम् ॥ ८ ॥ ३६

†“प्रज्ञासः” पुराणाः केचिद् “आयवः” गमनवन्तोऽद्याः
 “नवीयः” नवतरं “पदं” “अन्वक्रमुः” अनुक्रमन्ते (रूपकव्यव-
 हारेण सोमाः स्तयन्ते) “रुचे” दीप्तौ तदर्थं “सूर्य” “जनन्त”
 जनयन्ति ॥ ६ ॥ ३६

(६, ४, ४, १२)”—इत्यत्र अस्मभ्यमित्यर्थः । “अस्ते आराचिद् द्वेषः सनुतर्धुयौतु
 (६, ६, १०, २)”—इत्यत्र अस्मदित्यर्थः । “ऊर्व इव पप्रये कामो अस्ते (७, ३, १, १०)”—
 इत्यत्र अस्माकमित्यर्थः । “अस्ते धत्त वसवो वसूनि (७, ४, ८, ५)”—इत्यत्र अस्माखि-
 त्यर्थश्चेति ॥

* ऋ० ६, ८, १३, २ ।

† ऋषिः स एव ।

‡ अत्रेदं विवरणम्—“अनुप्रज्ञासः पुरातनाः आयवः सनुषाः वसिष्ठादयः पदं
 पश्यते उत्पाद्यते संसाराख्यं नवीयो नवतरं अस्मिन् कल्पे अक्रमुः क्रामितवन्तः भवे-
 दीप्ताथ जनन्त जनयन्त रूयम् ।” इति ॥

अथ सप्तमी ।

^{१ २} ^{३ १ २ ३} ^{१ २} ^{२ २} ^{३ १ २}
अर्षासोमद्युमत्तमोभिद्रोणानिरोरुवत् ।

^{१ २} ^{३ २ ३ २}
सीदन्योनौवनेष्वा ॥ ७ ॥ ३७*

(दाढेच्युतानि त्रीणि ॥) ^{२ १} अर्षा । ^{१ २} इहा । ^{१ २} सोम
^१ द्युमा^१रत्तमा । ^{२ १} इहा । ^{२ १} अभाइ । ^{२ २} इहा । ^{२ २} द्रोणानिरो^१
^१ रुवा । ^{२ २} इहा । ^{२ २} सीदा । ^{२ २} इहा । ^१ योनौवना^१रइषुवा ।
^२ इहा ॥ १० ॥

^४ ^५ ^{१ २} ^२ ^१ ^१
अर्षाहाउ । सोमद्युमत्तमो । मिद्रोरश्णा । निरा
^२ ^१ ^१ ^{२ २} ^{१ २} ^२
औरहा । रुवारश्त् । सीदाउवा । योनौवारने ।
^१ ^२ ^५
ऊम्मायेइ । पूरश्वा ॥ ११ ॥

^{३ ४ ५ २} ^{३ २} ^{३ ४ ५ २} ^{१ २}
अर्षासोमद्युम । तमाः । अर्षासोमा । द्युमत्तमः ।
^{१ २ २ १} ^२ ^{१ २} ^१ ^{२ २ १} ^२
अभिद्रोणारश्वा । निरोरुवत् । साइदन्योनारश्वाइ ।
^१ ^२ ^१
वनाइषूश्वाइ । औरश्वाइ । डा ॥ १२ ॥ ३७

* उ० २, २, ११, १ = ऋ० ७, २, ४, ४ = ऊ० ३, १, ३-४ ; — ७, २, १३ =
ऊ० १, १, ११ ; — १, २, १३ ; — २, १, ३ ।

अथाष्टमी ।

१२ २१ २ २१२ ३२२
 वृषासोमद्युमा^१ असिवृषादेववृषव्रतः ।

३ १ २
 वृषाधर्माणिदध्रिषे ॥ ८ ॥ ३८ *

५ २ २ १ १
 (वृषकम् ॥) वृषासोमा । द्युमा^२ आसा

१ २ २ १ २ २ ५ १ २
 २३ । वृषादेवारहाः ३ । वर्षावराः ३४ताः । वृषाधर्मा

शृगुर्ऋषिः† । हे “सोम !” “द्युमत्तमः” अतिशयेन दीप्ति-
 मान् त्वं “द्रोणानि” (प्रयोगवाहुल्यापेक्षमेतद्वहुवचनम्) द्रोण-
 कलशानभिलक्षीकृत्य “रीरुवत्” पुनः पुनर्भृशं वा शब्दं कुर्वन्
 “अर्ष” आगच्छतु दशापवित्रमध्यान्निर्गतः सोमः अविच्छिन्न-
 धारया पतन् शब्दङ्करोति खलु । तत्र दृष्टान्तः—“वनेषु” वन-
 नीयेषु‡ यज्ञेषु वनसम्बन्धिषु यज्ञगृहेषु वा॥ “योनी” स्थाने§
 “आसीदन्” यद्वा । वनेषु योनी भूमौ आसदन् पूर्वं स्थितः
 सन् यज्ञगृहं अभ्यर्षयति सम्बन्धः ॥

“सीदन् योनी वनेष्वसीदन्”—“श्वेनीनयोनिमेतिसाम्नऋचः
 पाठौ ॥ ७ ॥ ३७

* उ० २, १, ३, १ = छ० ७, १, २६, १ ।

† “वारुणिः”—इति ऋषि-नैगेयः ।

‡ ‘वतु षणु सम्भक्तौ (भा० प०)’—इत्यखेदं रूपमिष्टमित्यभिप्रायः ।

॥ ‘वनेषु उदकेषु’—इति वि० ।

§ “योनिः”—इति गृहनामसु चतुर्दशं नैघण्टुकम् (३, ४) ।

अथ नवमी ।

४ १ २ २ १ २ ४ १ २ ३ १ २
इषेपवस्वधारयामृज्यमानोमनीषिभिः ।

१ २ २ १ २ २
इन्द्रो रुचाभिगाइहि ॥ ८ ॥ ३८ *

३। ईश्या । णाइदधिषे । इडार३भा३३३ । और३
४५इ । डा ॥ १३ ॥

५ २ २ २ २ २
(ऐषम् ॥) इषेपवा । स्वधारयौहोवाइहाइ४ ।

५ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
औहोवा । मृज्यमारनोमनीषिभिः । इन्द्रो रुचा । अमि

२ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
गौहोवाइहाइ४ । औहोवा । उप । इहीर३४५ ॥ १४ ॥ ३९

कश्यपऋषिः† । से “सोम !” “वृषा” कामानां वर्षकस्त्वं
“द्युमान्” दौप्तिमान् “अमि” । अपिच हे “देव” द्योतमान
सोम ! “वृषा” त्वं “वृषव्रतः”‡ वर्षणशीलकर्मासि । किञ्च
हे सोम ! “वृषा” त्वं “धर्माणि” देवानां मनुष्याणां च हितानि
कर्माणि॥ “दध्रिषे”-“दधिषे”-इति पाठौ ॥ ८ ॥ ३८

* उ० २, २, ४, १ = ऋ० ७, १, ३८, ३ ।

† “मारोचः”-इति ऋषि-नै० ।

‡ “व्रतम्”-इति कर्मनामसु सप्तमं नैषण्टकम् (१, १) ।

॥ ‘धर्माणि धारणानि’-इति वि० ।

अथ दशमी ।

३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ २ २
मन्द्रयासोमधारयावृषापवस्वदवयुः ।

३ १ २ ३ २
अव्यावारेभिरस्मयुः ॥ १० ॥ ४०*

५ २ २ १ २ २
(श्यावाश्वम् ॥) मन्द्रयासो । मधारया । वृषापा

२ १ २ १ १ १ ३
स्ववा । स्वदाइवारश्चूः । अव्याश्चूः । वारराश्चूः

५ २ २ २ ३ २
औहोवा । भिरस्मयुः ॥ १५ ॥ ४०

कश्यपऋषिः† । हे “इन्द्रो” सोम ! “मनीषिभिः” ऋत्वि-
ग्भिः‡ “मृज्यमानः” शोध्यमानस्त्वं “इषे” अस्माकमन्नाय॥
“धारया” “पवस्व” क्षर “रुचा” रोचमानेनाश्वसाऽ “गाः”
पशून् “अभीहि” अभिगच्छ ॥ ८ ॥ ३८

असितऋषिः॥ । हे “सोम !” “वृषा” कामानां वर्षिता
“देवयुः” देवकामः “अस्मयुः” अस्मत्कामश्च त्वं “अव्या” अवेः

* ऋ० ६, ७, २८, १ ।

† “मारीचः”-इति ऋषि-नैमेयः ।

‡ “मनीषो”-इति जेष्ठाविनामसु एकादशं नैषण्डकम् (३, १५) । “मनसा एषश्च
शीलैः”-इति वि० ।

§ “इषम्”-इति अन्ननामसु चतुर्दशं नैषण्डकम् (२, ७) ।

§ “रुचा दीपता”-इति वि० ।

॥ “काश्यपो देवलो वा”-इति ऋषि-नैमेयः ।

८ ख,

अथैकादशी ।

३१ ३ ११ २ ३२३ ३क २

अयासोमसुकृत्ययामच्चांसनभ्यवर्द्धथाः ।

३ १२ २२

मन्दानइद् वषायसे ॥ ११ ॥ ४१ ॥

५ ४ ३ ४ ५ २२२

(अयासोमीयम् ॥) अयासोऽमसुकृत्यया । मच्चां

० १ ३ ५ १२२ १ २ २

त्सन्ना । भ्यवारर्द्धा३४थाः । मन्दानआयेत् । वषा३

४
याप्रसादपूर्द्ध ॥ १६ ॥ ४१“वारेभिः” बलैः कृते दशापवित्रे “मन्द्राय” मदकरया धारया
“पवस्व” क्षर ॥

“अव्यावारिभिः”-“अव्योवारिषु”-इति पाठौ ॥ १० ॥ ४०

कविः ऋषिः । हे “सोम !” “अया” अनया “सुकृत्यया”
शोभनया अभिषवादि-लक्षणया क्रियया “मच्चां” पूज्यमानः
“सन्” देवान् प्रति “अभ्यवर्द्धथाः” अभ्यवर्द्धयः । “मन्दानः इत्”
मोदमानः एव “वषायसे” वषवदाचरसि यथा मोदमानो
वषभः शब्दं करोति तथाभिषववेलायां उपरवेषु शब्दं करोषी-
त्यर्थः ॥“अभ्यवर्द्धथाः”-“अभ्यवर्द्धत”-इति, “वषायसे”-“वषायते”-
इति च पाठः ॥ ११ ॥ ४१

२ क० ७, १, ४, १ ।

† “भार्गवोऽयम्”-इति कवि-जैमिण्यः, “भारद्वाजः”-इति ऋहः ।

अथ द्वादशी ।

३ १२ २२ ३ १२ २२ ३ १ २
अयंविचर्षणिञ्जितः पवमानः सचेतति ।

३ २२ २२ ३ २
हिन्वान् आप्यं वृहत् ॥ १२ ॥ ४२*

(आग्नेयम् ॥) आ । औहोवाहाइ । अयंविचा ।

२ १ २ ३ १ ४ २ ५ २
षणाइर्हाइता । औहोहोवाहाइ । पवमानाः । स

१ २ ३ १ ४ २ ५ २ २ ५
चाइताता । औहोहोवाहाइ । हिन्वान् आ । पियौ३

२ ४ ५ ४ ५
हौ३ । चवोवा । वृ५होइहाइ ॥ १० ॥ ४२

जमदग्निः ऋषिः† । “विचर्षणिः” विद्रष्टा‡ “हितः” पात्रे
निहितः “पवमानः” शोधमानः “अयं” सोमः “आप्यम्” आप्
भवं “वृहन्” महत् अन्नं “हिन्वानः” प्रेरयन् “सचेतति”॥
सर्वैः सञ्ज्ञायते ॥ १२ ॥ ४२

* ऋ० ७, १, २५, ५ ।

† “भार्गवः”-इति ऋषि-नैमिषः ।

‡ “विचर्षणिः”-इति पश्यति-कर्मसु षष्ठं नैषष्टु कम् (३, ११) । चर्षणि शब्द-
व्यानावसरे बाह्यः “चायिता”-इत्याह (५, २४) । ‘विचर्षणिः सर्वं पश्यति’-इति वि० ।

॥ ‘सचेतति सम्यगानयति’-इति वि० ।

अथ त्रयोदशी ।

१२ ३१२ २२ ३ १२ १२
 प्रन० इन्दोमहेतुन० जर्मिन्नविभ्रदर्षसि ।

३ २२ २ २ १ २
 अभिदेवा० अयास्यः ॥ १३ ॥ ४३ †

(आयास्यम् ॥) ३४ ५ २ २ १ ३ ३ ३
 प्रनइन्दो० । क्षी० क्षी० २३४या ।
 २१२ १ ५ २ २ १
 महेतुन० २क्षी० २क्षी० ३या । जर्मिन्नविभ्रदर्षस० २क्षी०
 ५ २ १ २ १ ३ ५ २ २ १ २
 २क्षी० ३या । अभायै३ । दा३इवा२३४ औक्षीवा । अया
 २ ३ १ १ १ १
 सिया२३४५ः ॥ १८ ॥

(आयास्यमुत्तरम् ॥) ३४ ५ २ २ ३ ३ ५
 प्रनइन्दो । इया३४३इ३४या ।
 २१२ ५ २ २ १ ५ २
 महेतुनइया २ई३या । जर्मिन्नविभ्रदर्षसइया २ई३या ।
 १ २ १ १ २ ५ २ २ २ १ २
 अभायै३ । दा३इवा२२४ औक्षीवा । ए३ । अया
 २ ३ १ १ १ १
 सिया२३४५ः ॥ १८ ॥ ४३

* "प्रथ" - इति

† "महेतन" - इति च } - क० ।

‡ क० ७, १, १, १ ।

अथ चतुर्दशी ।

३ १ २ ३ २ ३ १ ३ १ २
अपघ्नन्पवतेऽधोपसोमोऽरावणः ॥

३ १ २ ३ २
गच्छन्निद्रस्य निष्कृतम् ॥ १४ ॥ ४४*

॥ इति द्वितीय-दशति ॥

(भारद्वाजम् ॥) ^{२ १ ३} होईर३४या । २ । ^{४ ५} इयाचाइ ।

^{२ १} अपघ्नान्पवतेऽधोपसोमोऽरावणः । ^{२ १ ३} होईर३४या । २ । ^{४ ५} इयाचाइ ।

^{२ १} बताइ । ^१ मार । ^३ धार३४ । ^{५ २ २} औचावा । ^{१ २ ५} अपसोमोऽरावणः ।

^{१ ५} अपघ्नान्पवतेऽधोपसोमोऽरावणः । ^{२ १ ३} होईर३४या । २ । ^{४ ५} इयाचाइ ।

अथास्य ऋषिः† । हे “इन्द्रो” क्लियमान !‡ त्वं “नः”
अस्माकं “महे” महते “तुने”§ धनायण “प्रार्थसि” प्रगच्छति ।
“न” संप्रत्यर्थे॥ अथास्य ऋषिः तव “जमि” तरङ्ग “विभ्रद”
धारयन् देवान् यष्टुमभि गच्छति ॥ १३ ॥ ४३

* ७० २, ५, १, ७, १ = ४० ७, १, २२, ५ ।

† “चाङ्गिरसः”-इति ऋषि-नैगेयः ।

‡ “इन्द्रिभ्ये हनन्तेर्वा”-इति (४, ४१) आस्त्रोक्ते हनन्तेर्वागार्थे एव मृच्यते ॥
उन्दी क्लेदने (६० प्र०) ।

§ “तना”-इति धननामस्य पठ्यते (२, १० नै०) ऋग्वेदीयपाठोऽपि ‘तने’-
इत्येव ।

॥ “अथ निपाता उच्चार्येण्यर्थेषु”-(नि० १, २) इत्याद्युक्तेः ।

२१ २ ११११ २ ४ ५ ४ ५
 गच्छन्ना२३इन्द्रा२३४५ । होइ२३४या । २ । इयाहोइ ।
 २ १ ३ ४२२ ५११११
 स्थनाइः । कार२ । तार३४ । औहोवा । इ२३४५ ॥२०॥ ४४

अमहोयः ऋषिः* । “सोमः” “मृधः” हिंसकान् शत्रून्[†]
 “अपन्नन्” मारयन् “अरावणः” शत्रौ सत्यान् धनानामदातृं[‡]
 अपन्नन् “इन्द्रस्य” “निष्कृतं”[§] स्थानं “गच्छन्” प्राप्तुवन्
 “पवते” धारया क्षरति ॥ १४ ॥ ४४

इति श्रीसायणाचार्य-विरचिते सामवेदार्थप्रकाशे छन्दोव्याख्याने
 पञ्चमस्याध्यायस्य चतुर्थः खण्डः ॥४॥

अथ पञ्चमे खण्डे—

सैषा प्रथमा ।

२ १ २ ३ १ २ ३ १२ २२

पुनानःसोमधारयापोवसानोअर्षसि ।

१ २ ३ १२ २२ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २

आरन्नधायोनिमृतस्यसीदस्युत्सोदेवोदिरस्ययः ॥१॥ ४५ ॥

* “आङ्गिरसः”-इति ऋषिःनेमिः ।

† “मृधः सङ्गामान् पाषाणो वा”-इति वि० ।

‡ “अरावणः अदृताभिः शस्त्रैः”-इति वि० ।

§ “निष्कृतं संस्कृतम्”-इति वि०, परिष्कृतमित्यर्थः ।

§ उ० १, १, ६, १=४० ७, ५, १९, ४=आर० १, १, १०=ऊ६ १, १, २—
 ३;—१, २, ९०;—२, १, २;—४, १, १—५—६;—६, १, २—१२—१५;—६, २,
 २—१५;—१०, १, १२—१३—२०;—११, २, १६;—१३, १, ७—१६;—१३, २,
 १५;—१५, २, ३—४; १०, १, १०—११—१६;—१८, १, ७—२०—२१;—१६,
 १, २०;—२०, १, ११—१५—१६—१७;—१९, २, ८=ऊ६ १, २, १०;—३, १,
 ८—२०;—४, १, ५;—४, २, ४—१५,—५, १, १४;—५, २, ८;—६, १, ७ ।

५ ८ १ २ ५ ८

(आयास्यम् ॥) पुनानःसो । मारुधारुधौहोवा ।

३ ५ २ १ ८ ५ ८ १ २ २ २
रारुधया । अपोवसानोअर्षसि । आरत्नधाः ।१ २ २ १ २ ५ ८ २ ३ ५
योनाइमारुत्तारु । स्यारुमारुधौहोवा । दारुधसी ।१ २ ३ १ २ ५ ८ २ ३
उत्सोदे ३ वो ३ । हारुधरा २ ३ ४ औहोवा । एया-५
२ ३ ४ याः । ॥ २१ ॥

१ २ २ १ २ २ २

(माण्डवम् ॥) इयारुधया । पुनानःसो २ । मधा

३ ५ २ १ ८ २ १ २ १ २ २ २
रारुधया । अपोवसानोअर्षारुधसी । आरत्नधायोनि२ १ ८ २ ३ २ २ १ १ २ ५ ८
मृतस्यसीदारुधसी । उत्सोदेवो ३ । हारुधरा २ ३ ४ औ२ २ १ १ १ १ १
होवा । एयारुधया २ ३ ४ ५ ॥ २२ ॥

५ ८ ४ ५ ८ ४ ५ ४ २ १ २

(आपदासम् ॥) पुनानःसोमधारया । अपोव

२ २ २ २ २ २ २ १ २ १ २ १ २ २ २ २ २ २
सानोअर्ष । स्योहोवा । ओहोवा । आरत्नधायोनिमृतस्य२ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
सीद । स्योहोवा । ओहोवा । उत्सोदारुधवा २ । ओ२ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
होवा । ओहोवा । हिरण्यारुधया ३ ४ ५ । ओरुध ४ ५ ६ ।

डा ॥ २३ ॥

(सोमसाम॥) पुनानः^{४२} सोम^{२४} धारया^१ । आपो^१ स्वासा^१
 २ । नो^२ अर्षसी^१ । आ^१ रत्ना^१ धा^१ २ । योनि^१ मार्त्ता^१ २ ।
 स्यसी^१ दसी^१ । जत्सो^१ रदा^१ इवा^१ २ । हिरण्या^१ रश्मा^१ ३४३ ।
 ओर^१ ३४५इ । डा ॥ २४ ॥

(ऐडमायास्यम्॥) आइ^४ पुना^४ । नाः^१ सो^१ । मधा^{२१२}
 रया^२ । आपो^२ वसा^१ ३१ । नो^१ अर्षसी^१ । आरत्न^२ धा^२ ३१ ।
 योनि^{२१२} मृता^१ । स्यसी^१ दसी^१ । जत्सो^१ दिवा^१ ३१ । हिरण्या-
 रश्मा^१ ३४३ । ओर^१ ३४५इ । डा ॥ २५ ॥

(माण्डवम्॥) पुनानः^{५२४५२४२५२} सोम^{२४} धारया^४ । पोव^{२४} सोवा^५ ।
 नो^{१२} अर्षसि^२ । आरत्न^{१२} । धाउवा^१ २३ । होवा^{१२} ३३ । योनि^{१२}
 मृतस्यसी^{२१२२} दसि^{१२२} । उत्सो^१ दि^१ । वाउवा^१ २३ । होवा^१ ३३ ।
 हिरण्या^१ रश्मा^१ ३४३ । ओर^१ ३४५इ । डा ॥ २६ ॥

(उद्धत्याजापत्यम्॥) पुनानः^{५२४५२४२} सोम^४ धा^४ । हो^४ पूरया^४ ।
 आपो^{२१२} वसान^{२११} आ^१ हो^१ २ । षासी^१ २ । आरत्न^{१२} धा^२ योनि^{२१} मतस्यसा^{२१}

१ १ १ २
 हो२इ । दासी२ । उसा२हो१इ । दार३इवो३ ।

२१ ५ ४ ५
 हिरो२३४वा । एयापुयो६इइ ॥ २७ ॥

(त्रीणिधनमायास्यम् ॥) पुनानःसीमधाहाउहोवा ।

१ २ ३ ५ १ १ २ ३ ५
 रायाआ२३४पो । वसार२ । नआ३४५ । पार३४सी ।

१ २ ३ ४ ५ १ २ ३ ४ ५
 आरा३४ । औहोवा । लघायोनिमृता२ । स्यासा३४

३ ५ १ २ ३ ४ ५ १
 ५इ । दार३४सी । उसा३४ । औहोवा । दाइवो२ ।

३ २ १ ५
 हिरा३४५ । एया२३४याः ॥ २८ ॥

५ २ ४ ५ १ २ ४ ५ ४ २ १ २
 (कषवरथन्तरम् ॥) पुनानःसीमधारया । आपोवसा ।

२ १ २ २ २ २ २ २ २ २ ५ २
 नो३आर्षा३सी । आरत्नधायोनिमृतस्यसीदसार३४ऐहो ।

२ १ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
 उत्सोदार३३इवाः । हिरा३१उवार३ । ए३ । एययआ

॥ २९ ॥

४ २ ३ ४ २ ३ २ ४ ५ २
 (तिरश्चीनिधनमायास्यम् ॥) पुनानःसीमधारया ।

१ १ ४ १ २ १ १ ३ ५
 ए३ । औ३होपुवाऽ । आपो३ । वसार२ । नआ३४५ ।

२ १ २ १ २ १ २ १
 घा३सी२ । आरत्नधाः । योनिमृता । स्यासा३आ ।

^{२ ४} औ३हो३ । ^५ दार३४मी । ^{१ १ १ १} उत्साऔ३हो । ^१ दाइवो३ ।

^{२ २} हिरा३४५ । ^{२ १ १ १ १ १} एया३या२३४५ः ॥ ३० ॥

(सदेविशीयम् ॥) पुनानःसोमधारयाऔ३हाऔ३हा३ण ।

^५ औ३होऔ३होइवा । ^{५ १ १ २ २ २ १ १ १} अपोवसानोअर्ष । ^{१ २} स्यो३हा । ^१ औ३हा

^{१ १} ३ण । ^{१ १} औ३होइ । ^{१ २ २} औ३होइवा । ^{१ २ १ २ २ २ १ २ २} आरत्तुधायोनिमृतस्यसीद ।

^{१ २} स्यो३हा । ^{१ २ १} औ३हा३ण । ^{१ २} औ३होइ । ^{१ २ २} औ३होइवा ।

^{१ २} उत्सादाइवा३ः । ^{१ २} औ३हा । ^{१ २ २ २ १ २} औ३हा३ण । ^{१ २} औ३होइ ।

^{१ २ २} औ३होइवा । ^१ हिर । ^{१ २ २ २ २ २ २ २} एया३या२३४औ३होवा । ^{१ २} सदे

^{१ २ १ १ १ १} विशा३४५ः ॥ ३१ ॥

(खवासिनी दे ॥) औ३हो३ । वाऔ३वा । २ ।

^२ औ३हो३ । ^{१ १ १ २ २ २ २} वाऔ३वा३ । ^{१ २ २ २ २ २ २ २} औ३वा३३४औ३होवा । पुना

^{१ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २} नःसोमधारया । ^{१ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २} पोवसानोअर्षसि । ^{१ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २} आरत्तुधायोनि

^{२ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २} मृतस्यसीदसिउग्योदेवाः । ^१ औ३हो३ । ^१ वाऔ३वा । २ ।

ओ२हो१ । वाओवा३ । ओ२वा२३४ओहोवा । ए३ ।

हिरण्यया२३४४ः ॥ ३२ ॥

ओ३ । हो१ । वाओवा३ । ओ२वा२३४ओहोवा ।

पुनानःसोमधारया । पोवसानोअर्षसि । आरत्नधाये

निमृतस्यसीद । स्यो३ । हो१ । वाओवा३ । ओ२वा

२३४ओहोवा । उत्सोदेवोहिरण्ययः । इडा२३भा३४३ ।

ओ२३४पु३ । डा ॥ ३३ ॥

(पुवः ॥) हा । वो३हा३ । वो३हा । हा । ओ२३४वा ।

हा३ । पू१ना२३४ःसी । माधारा२३४या । आपोवा

२३४सा । नोअर्षा२३४सी । आरत्ना२३४धाः । योनी

मा२३४र्ता । स्यासीदा२३४सी । जत्सीदा२३४इवो । हा३

रण्या२३४याः । हा । वो३हा । वो३हा३ । हा ।

ओ२३४वा । हा३४ । ओहोवा । ए३ । अतिविश्वानि

दुरितातरेमा२३४ ॥ ३४ ॥

(रौरवम् ॥) पुनानः सोमाश्धारारश्चया । आपो
वसानोऽप्यारत्नधा योनिमृतस्य सारश्च दसाइ । ओच्चाश्
उवा । उत्सो दिवो राश्च दसाइ । ओच्चाश् उवा । स्यया ।
ओश्चोवा । होपुइ । डा ॥ ३५ ॥

(यौधाजयम् ॥ पुनारश् । नाश् सो । म । धारा
श्चया । आपोश् । वसार । न आश्चपु । पाश्चसी ।
आरात्नधाः । यो । निमृताश् । स्यसाश्चपुइ । दाश्चसी ।
उत्सारः । दाइवोश् । हिराश्चपु स्यारश्चया ॥ ३६ ॥ ४५
॥ इति चतुर्दशस्यार्द्धः प्रपाठकः ॥

भरहाजादयः सप्त ऋषयः* । हे “सोम !” “पुनानः” शोधकः
“अपः” वसतो वरीः† “वसानः” आच्छादयन् “धारया” “अ-
पसि” गच्छसि द्रोणकलशे किञ्च “रत्नधा” रमणीयानां धनानां
दाता‡ त्वम् “मृतस्य” यज्ञस्य “योनि” स्थानम् “आसीदसि”

* “सर्वासां सप्त ऋषयो भरहाजः काश्यपो गोतमोऽचिर्विश्वामितोऽजमदग्निरसिष्ठ
इत्येते” इति ऋषि-त्रयेण । † सवासोऽमेरुद्वारस्थानां दादशानामित्यर्थः ।

‡ “अपः उदकानि” इति वि० ।

§ “रत्नान् धारयन्” इति वि० ।

अथ द्वितीया ।

२ ३ १ २ ३ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २
परितोषिञ्चतासुतः सोमोयउत्तमः हविः ।

३ १ २ २ ३ २ ३ २ ३ २ ३ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २
दधन्वाड्योनर्योऽप्रसाऽतराः सुषावसोममद्रिभिः ॥ ॥ ४६ ॥

५ २ २ २
(अच्छिद्रमः ॥) परोतोषी । चताऽशुवारः । सु२

५ १ २ ३ १ २ १ २ १ ५ २ २
३४ताम् । सोमोऽयउत्तमः हवौ । सोमोयज । तमा

५ २ १ २ २ ३ २ १ २
३१उवारः । चारः ३४वोः । दधन्वाऽ्योनर्योऽसुवन्तरा ।

५ २ १ २ १ २
दधन्वाऽ्याः । नर्योऽ । आ । सुवाऽशुवारः । ता

५ २ १ २ २ ३ ५ २ २
२३४राः । सुषावसोममद्रिभोऽ३४ः । सुषावसा । ममा

५
३१उवारः । द्राः ३४भोः ॥ १ ॥

अपि च “देवः” द्यातमानः सोमः “उत्तः” प्रस्यन्दनशीलः सन्
“हिरण्यः” ३ देवानां हितरमणीयोऽभवसि खलु ॥

“देवी”-“देव”-इति साम्नऋचः पाठौ ॥ १ ॥ ४५ ॥

* “खं १तरा”-इति ऋ० खरपाठः ।

† ७०५, ०, १२, १=४० ०, ५, १२, १=ऊँ ५, २, १, —१—३—४—५—६;
—७, १, ३—४;—७, २, ३—४;—८, १, ३;—८, २, ४;—८, ३, ७—११;—१२, १,
१८;—१२, १, २०;—१४, १, ६;—१४, २, १२—१३—१४;—१६, १, ५—६;—१८,
१, १८—ऊँ १, १, ९—३—४—५—६—७—१९;—२, २, ६—१० ।

‡ “कृतव्यासवास्त्वमाध्वीहिरण्यमयानि कन्दसि (पा० ६, ४, १७५) ।

॥ “हिरण्यः” अमृतमयः इति वि० ।

^{५ ४ ४} (रयिष्ठम् ॥) ^{२ १ २ २} परीतोषी । ^५ चतामृताम् । औश्-
^{२ २} होश्वा । ^{५ २ २} औश्चोश्वा । ^{५ २} ईश्या । ^{५ २} ईश्या३४ । ^५ हा ।
^२ चाउवा । ^{२ ४ ५ ४ १ २} सोमोऽयउत्तमं हविः । ^{५ ४ ४} सोमोयज । ^१ त
^{१ २ २} मां ह्योश्वा । ^{५ २ २} औश्चोश्वा । ^{५ २ २} औश्चोश्वा । ^{५ २} ईश्या ।
^{५ २} ईश्या३४ । ^५ हा । ^{१ ४ ४ ५ ४ १ २ १ ४} चाउवा । ^{५ ४} दधन्वाऽन्योन्योऽसुवन्तरा ।
^{५ ४} दधन्वाऽन्याः । ^{१ ५ ४} नर्यो२ । ^१ आ । ^{२ १ २ २} पृश्नान्ताश्वरा । ^५ औश्
^{२ २} होश्वा । ^{५ २ २} औश्चोश्वा । ^{५ २} ईश्या३४ । ^५ हा । ^१ चाउवा ।
^{१ ४ ४} सुपावसोऽममद्रिभी२३४ः । ^{५ ४} सुपावसो । ^{२ १ २ २} ममाद्रीशभाइ ।
^{५ २ २} औश्चोश्वा । ^{५ २ २} औश्चोश्वा । ^{५ २} ईश्या । ^{५ २} ईश्या३४ । ^५ हा ।
^१ चाउवा३ । ^५ ऊ३२३४पा ॥ २ ॥

^{५ ४ ४} (भारद्वाजे द्वे ॥) ^{४ ४} औश्चोइपरीतोषी । ^{२ ४ १} चतामृताम् ।
^{५ २} औश्चोइ । ^{३ ४ २} औश्चोइ । ^५ आ३ । ^{२ ४} औश्चोश्वा । ^{१ ४ ५ ४} सोमा-
^{१ २ १ २ १} यउत्तमं हविः । ^{५ २} औश्चोइ । ^{३ ४ २} औश्चोइ । ^५ आ३ । ^{५ ४} औ
^२ होश्वा । ^{१ ४ ४ ५ ४ १ २ १ ४} दधन्वाऽन्योन्योऽसुवन्तरा । ^५ औश्चोइ । ^{२ ४} औ-

^१ होइ । ^५ आ३ । ^{१२} औहाश्वा । ^{१२} सुषावसोमद्रिभिः । ^२ औ
^२ होइ । ^{३२} औहोइ । ^१ आ२३४ । ^५ उऊवाइहाउ । ^५ वा ॥ ३ ॥

^४ प । ^५ र्येपारी । ^{२२} ताषिञ्चतारसुतम् । ^५ आउवार३ ।

^{२२} हाउहाउ । ^५ होश्वा । ^{१२} सोमोऽयउत्तमह्विः । ^{२१} आ-

^{२२} उवार३ । ^५ हाउहाउ । ^{१२} होश्वा । ^५ दधन्वाऽयोनर्यो२

^१ सुवन्तराउ । ^{२२} वा२३ । ^५ हाउहाउ । ^{१२} होश्वा । ^{१२} सुषावा

^२ र३सो३ । ^{२२} हाउहाउ । ^५ होश्वा । ^{३२} मम । ^१ द्रा२३४इभा

^५ इ । ^५ उऊवाइहाउ । ^५ वा ॥ ४ ॥

(आभीशवम् ॥) ^५ परितोषिञ्चतासुतम् । ^२ ए । ^{२२} सो-

^२ मोयऊरत्तामह्विः । ^{१०} दा२३४धा । ^२ हाइ । ^{१२} न्वाऽयो

^२ नर्योअप्सुअन्तारा । ^३ ख२३४पा । ^५ हाइ । ^२ वासोममोर-

^५ ३४वा । ^४ द्रा५इभोइहाइ ॥ ५ ॥

(उत्तरमाभीशवम् ॥) ^५ परितोषिञ्चतासुतम् । ^२ ए ।

२२ २ १ ७ २ ३ ५ २ २
 ए । सोमोयउत्तमं हविः । दार३४धा । दार३हाइ ।
 १२ २ २ ७ २ ३ ५ २ २ १
 न्वा३यो नर्यो अप्सु अन्तारा । स्वर३४पा । दार३हाइ । वा
 २ २ १ ५ ४ ५
 सोममो२३४वा । द्रा५इभो३हाइ ॥ ६ ॥

४ ५ २ ४ २ ५ २ ४ १२
 (माण्डवम् ॥) परीतोपिच्चतासुतम् । इहा । सो
 २ २ १ २ १ २ १ २ २
 मोयउत्तमं हार३वोः । इहा । दधन्वा३यो नर्यो अप्सु
 १ २ १ २ १ २ १ २ १
 वन्ता२३रा । इहा । सुषावा२३सो । इहा । ममा२३ ।
 १ २ ४ २ ३ ५
 द्रा२इभा२३४चौहावा । ई२३४हा ॥ ७ ॥

४ ५ २ ४ २ ५ २ ४
 (माण्डवमुत्तरम् ॥) इहा । परीतोपिच्चतासुतम् ।
 १ २ २ २ १ २ २
 इहा । सोमोयउत्तमं हार३वोः । इहाउवा३ । ऊ३-
 ५ २ १ २ २ २ १ २ १ २
 ४पा । दधन्वा३यो नर्यो अप्सु वन्ता२३रा । इहाउवा३ ।
 २ ५ २ १ २ १ २ २ ५
 ऊ३४पा । सुषावा२३सो । इहाउवा३ । ऊ३४पा ।
 २ १ २ १ २ २ ५
 ममद्रा२३इभीः । इहाउवा३ । ऊ३२३४पा ॥ ८ ॥

४ ५ २ ४ २ ५ २ ४ २ २ १ २
 (अभीवासः साम ॥) परीतोपिच्चतासुताम् । सोमो

२१ २३ २२ १ ३ ३ ५
 यड । तमञ्चवाइः । दाधाओर३४वा । ऊर३४पा ।
 १२ २ २ १ १ १ १२ २ १ १
 न्वायोनर्योअप्सुवन्ता२३रा । सुषावा२३सा । मामद्रि
 १ १ १
 भिः । इडा२३भा३४३ । ओ२३४पुइ । डा ॥ ८ ॥

४ ५ २ ४ २ ५ २ ४ ५ ५
 (परिवासःसाम ॥) परीतोषिञ्चतासुतम् । ओइवा ।
 १२ ३२ १ २१ २१ १ १ २ १ ३
 सोमोरयउत्तमञ्चविः । दधान्वायोइ । चाइचाइ । न-
 ३२ १ २ १२ २ १ १ १ १
 र्योअप्सुवन्तरा । सुषावासो३ । चइचा । मामद्रिभिः ।
 १ १ १
 इडा२३भा३४३ । ओ२३४पुइ । डा ॥ १० ॥

४ ५ २ ४ २ ५ ४ ४ १२ २
 (वैणवम् ॥) परीतोषिञ्च । तापुसुताम् । सोमो
 १ १२ २ २ २ २
 यउत्तामा२१२म् । चावी२ः । दधन्वायोनर्योअप्सु-
 १ १२ १ २१ ५
 वा२१२ । तारा२ । सुषावा२३सा३ । ममो२३४वा ।
 ४ ५
 द्रापुइभोइचाइ ॥ ११ ॥

१२ २ १२ १ १ २
 (सौमक्रतवीयम् ॥) परीतोषा२इ । चतासुता२म् ।
 १२ १२ १२ १ १ २
 ऐद्यो२ । ऐद्यो२ । ऐच्चिचा२इ । उवा२इ । ईश्या ।

^{१२ २} सामोयज २ । ^१ तमच्छ्वो २ । ^{१२} ऐहो २ । ^{१२} ऐहो २ ।
^{१२ २} ऐच्छिहा २इ । ^१ उवा २इ । ^{५ २} ईश्या । ^{१ २} दधन्वा २योनयो २ ।
^१ पसुवन्तरा २ । ^{१२} ऐहो २ । ^{१२} ऐहो २ । ^{१२ २} ऐच्छिहा २इ । ^१ उवा
^{५ २} २इ । ^{१ २} ईश्या । ^{१२} सुषावसो २ । ^१ ममद्रिभा २इ । ^{१२} ऐहो
^{१२} २ । ^{१२ २} ऐहो २ । ^१ ऐच्छिहा २इ । ^१ उवा २इ । ^{५ २} ईश्या ३४३ ।
^१ ओ २३४५इ । डा ॥ १२ ॥

^{३ २, ३५} (गईः ॥) ^{३ २} उपाउप । ^{३ २, ३५} उपा ३१ । ^{३ २, ३५} उपाउप । ^{३ २} परो-
^{२ १ ३ २ ३५} तोषिच्चतासुतम् । ^{३ २, ३५} उपाउप । ^{३ २} उपा ३१ । ^{३ २, ३५} उपाउप ।
^{२ २ २ ३ २ ३ २} सोमोयउत्तमच्छ्विः । ^{३ २, ३५} उपाउप । ^{३ २} उपा ३१ । ^{३ २, ३५} उपाउप ।
^{१ २ २ ५ २ २ २ २ २ ३ २} दधन्वा २योनयो २पसुवन्तरा । ^{३ २, ३५} उपाउप । ^{३ २} उपा ३१ । ^{३ २} उपा-
^{३ ५ २ २ २ ३ २ ३ २} उप । ^{३ २, ३५} सुषावसो २ममद्रिभिः । ^{३ २} उपाउप । ^{३ २} उपा ३१ । ^{३ २} उपा
^४ ३४५पाइ ५इ । ^{३ ५} ऊ २३४पा ॥ १३ ॥

^{५ ५ ५} (प्रतोदः ॥) ^{१ २ २ २ २} छाउछाउछाउवा । ^{१ २ २ २} परीतोषिच्चतासु-
^{१ ३ १ १ १ १ ५ ५ ५} तम । ^{१ २ २ २} उपा २३४५ । ^{१ २ २ २} छाउछाउछाउवा । ^{१ २ २ २} परीतोषिच्च

^{५ १} तासुतम् । ^{३ १ १ १ १} इहा । ^{५ ५ ५} उपा२३४५ । ^{५ ५ ५} हाउहाउहाउवा ।

^{१ १ १ १ १} परीतोषिञ्चतासुतम् । ^{५ ५ ५} अवीबृहत् । ^{५ ५ ५} उपा२३४५ । ^{५ ५ ५} हाउ-

^{५ ५} हाउहाउवा । ^{१ १ १ १ १} परीतोषिञ्चतासुतम् । ^{५ ५ ५} सोमोऽयउत्त-

^{१ १ १} म० हविः । ^{१ १ १} दधन्वा० योनर्यो२पसुवन्तरा । ^{१ १ १} सुषावसोर-

^{१ १ १} ३४५ । ^{५ ५ ५} हाउहाउहाउवा । ^{१ १ १} ए३ । ^{५ ५ ५} ममद्रिभीर३४५ः ॥ १४ ॥

(महायौधाजयम् ॥) ^{५ ५ ५} हा३ओ२३४वा२ । ^{५ ५ ५} हा३आ-

^{५ ५ ५} २३४वा । ^{५ ५ ५} हाउवा । ^{५ ५ ५} परीतोषिञ्चतासुतम् । ^{५ ५ ५} सोमोऽय-

^{५ ५ ५} उत्तम० हविः । ^{५ ५ ५} दधन्वा० योनर्यो२पसुवन्तरा । ^{५ ५ ५} सुषाव-

^{५ ५ ५} सोममा । ^{५ ५ ५} हा३ओ२३४वा । ^{५ ५ ५} २ । ^{५ ५ ५} हा३ओ२३४वा । ^{५ ५ ५} हाउवा३ ।

^{५ ५ ५} द्रा३इभीर३४५ः ॥ १५ ॥

हे ऋत्विजः । “सुतम्” अभिषुतं “सोम” “इतः” अस्मात्
कर्षणम् “ऊर्ध्वम्” अथवा अस्मात् प्रदेशादूर्ध्वं “परिषिञ्चत”
वसतीवरीभिः । [“इतोषिञ्चत” इत्यत्र संहितायां छान्दसं
रीरुत्वम् । आदेशप्रत्यययोरिति षत्वम्] “यच्च” सोमः देवा-
नाम् “उत्तमं” प्रशस्तं “हविः” भवति । अपिच “नर्यः”

अथ दृतीया ।

^{१ २ ३ १२ २२ ३ १२ २२ ३ १२}
आसीमस्वानोअद्रिभिस्तिरोवाराण्यव्या ।

^{३ २२ २ १२ २२ ३ ३ ३ १ २}
जनोनपुरिचम्वीर्विशङ्गरिःसदोवनेषुदक्षिणे ॥ ३ ॥ ४७*

^{३ ५ २ २ १२ १}
(आशम् ॥) आ२३४सो । मस्वानो३आ । द्राइभा

^{३ ५ २ १२ २ १२ ३}
ओ२३४वा । तिरोवारारणिअव्या२३ । जानाओ२३४

^{५ १ २ ३ ५ १ १२ १२ १}
वा । नापाओ२३४वा । रिचमुवोवोर्विशङ्गरी२३ ।

^{१ २ ३ ५ १ २ ३ ५ ४}
सादाओ२३४वा । वानाओ२३४वा । पुदा५ध्रिषाइ ।

^४
हो५इ । डा ॥ १६ ॥

^{४ २ २ २ ५ ५ ५}
(सोमसाम ॥) चावासोमस्वा । नोअद्रा२३४इभीः ।

^{२ १ ३ ५ २ ५ १ १}
तिरोवार२३४रा । णिया३१उवार२३ । षार३४या । जनो

मनुष्याय हितः “यः” च सोमः “अप्स” वसतीवरौषु “अन्तर”
अरिन्ने धान्तर “दधन्वान” गच्छन् भवति । तं सोमम्
“अद्रिभिः” यावभिः अर्धयुः “सुषाव” अभिषृतं चकार तं
परिषिञ्चतेति समन्वयः ॥ २ ॥ ४६

* घ० ८, १, १२, १=॥ ७, ५, १३, ५=जङ्घो ४, १, ८ ।

नार३४पू। राइचामूर३४वोः। विशा३१उवार३। चा-
 २३४रोः। सदेवा२३४ने। पुदा३१उवार३। घोर३४
 षे ॥ १७ ॥

आसोमस्वानोअद्रिभाइः। तिरोवाराणिअव्या१या
 २। जनोनपुरिचामू१वो२ः। विशाङ्गा१री२ः। सदेव-
 नाइ। पूरदधिषोर३४पूइ। डा ॥ १८ ॥

आसोमस्वानोअद्रिभिः। तिरोवा३राणिअव्यया।
 जनोनपुरिचमुवोर्विशङ्गरिः। औ२। ऊवाइ। हो३वा।
 सदेवनेषुदौ२। ऊवाइ। हो३वा। ध्रिषा। औ-
 ३होवा। होपूइ। डा ॥ १९ ॥

हे “सोम !” “अद्रिभिः” आवभिः “स्वानः” अभिषयमा-
 यस्वम् “अव्यया” * अविमयानि “वाराणि” वालानि पवि-
 चाणि “तिरस्” कुर्वन् व्यवधायकानि कुर्वाणः सन् “आ पवसे”
 आभिमुख्येन चरसि। “हरिः” हरितवर्णः स सोमः चखो-

* इयाडिधेति कात्यायनवचनात् सिद्धम् (७, १, ४८ सू०) ।

अथ चतुर्थी ।

१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२
प्रसोमदेववीतयेसिन्धुर्नपिप्येअर्णसा ।

३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२
आशापयसामदिरानजागृविच्छाकोशमधुश्रुतं ॥४॥४८*

५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३० ३१ ३२ ३३ ३४ ३५ ३६ ३७ ३८ ३९ ४० ४१ ४२ ४३ ४४ ४५ ४६ ४७ ४८ ४९ ५० ५१ ५२ ५३ ५४ ५५ ५६ ५७ ५८ ५९ ६० ६१ ६२ ६३ ६४ ६५ ६६ ६७ ६८ ६९ ७० ७१ ७२ ७३ ७४ ७५ ७६ ७७ ७८ ७९ ८० ८१ ८२ ८३ ८४ ८५ ८६ ८७ ८८ ८९ ९० ९१ ९२ ९३ ९४ ९५ ९६ ९७ ९८ ९९ १००
(औणिधनमाग्नेयम् ॥) प्रसोमदा । वावीतार३४याइ ।

२ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३० ३१ ३२ ३३ ३४ ३५ ३६ ३७ ३८ ३९ ४० ४१ ४२ ४३ ४४ ४५ ४६ ४७ ४८ ४९ ५० ५१ ५२ ५३ ५४ ५५ ५६ ५७ ५८ ५९ ६० ६१ ६२ ६३ ६४ ६५ ६६ ६७ ६८ ६९ ७० ७१ ७२ ७३ ७४ ७५ ७६ ७७ ७८ ७९ ८० ८१ ८२ ८३ ८४ ८५ ८६ ८७ ८८ ८९ ९० ९१ ९२ ९३ ९४ ९५ ९६ ९७ ९८ ९९ १००
सिन्धूर्नापाइप्यआ३१उवा२३ । णार३४सा । आशाः

२ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३० ३१ ३२ ३३ ३४ ३५ ३६ ३७ ३८ ३९ ४० ४१ ४२ ४३ ४४ ४५ ४६ ४७ ४८ ४९ ५० ५१ ५२ ५३ ५४ ५५ ५६ ५७ ५८ ५९ ६० ६१ ६२ ६३ ६४ ६५ ६६ ६७ ६८ ६९ ७० ७१ ७२ ७३ ७४ ७५ ७६ ७७ ७८ ७९ ८० ८१ ८२ ८३ ८४ ८५ ८६ ८७ ८८ ८९ ९० ९१ ९२ ९३ ९४ ९५ ९६ ९७ ९८ ९९ १००
पार३४या । सामदाइरानजा३१उवा२३ । गृ२४४वीः ।

२ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३० ३१ ३२ ३३ ३४ ३५ ३६ ३७ ३८ ३९ ४० ४१ ४२ ४३ ४४ ४५ ४६ ४७ ४८ ४९ ५० ५१ ५२ ५३ ५४ ५५ ५६ ५७ ५८ ५९ ६० ६१ ६२ ६३ ६४ ६५ ६६ ६७ ६८ ६९ ७० ७१ ७२ ७३ ७४ ७५ ७६ ७७ ७८ ७९ ८० ८१ ८२ ८३ ८४ ८५ ८६ ८७ ८८ ८९ ९० ९१ ९२ ९३ ९४ ९५ ९६ ९७ ९८ ९९ १००
आकाको२३४शाम् । मधा३१उवा२३ । स्य२३४ताम् ॥२०॥

३४ ३५ ३६ ३७ ३८ ३९ ४० ४१ ४२ ४३ ४४ ४५ ४६ ४७ ४८ ४९ ५० ५१ ५२ ५३ ५४ ५५ ५६ ५७ ५८ ५९ ६० ६१ ६२ ६३ ६४ ६५ ६६ ६७ ६८ ६९ ७० ७१ ७२ ७३ ७४ ७५ ७६ ७७ ७८ ७९ ८० ८१ ८२ ८३ ८४ ८५ ८६ ८७ ८८ ८९ ९० ९१ ९२ ९३ ९४ ९५ ९६ ९७ ९८ ९९ १००
(अग्नेर्वैश्वानरस्य साम ॥) प्रसोमदेववी । तयी२३४-

३४ ३५ ३६ ३७ ३८ ३९ ४० ४१ ४२ ४३ ४४ ४५ ४६ ४७ ४८ ४९ ५० ५१ ५२ ५३ ५४ ५५ ५६ ५७ ५८ ५९ ६० ६१ ६२ ६३ ६४ ६५ ६६ ६७ ६८ ६९ ७० ७१ ७२ ७३ ७४ ७५ ७६ ७७ ७८ ७९ ८० ८१ ८२ ८३ ८४ ८५ ८६ ८७ ८८ ८९ ९० ९१ ९२ ९३ ९४ ९५ ९६ ९७ ९८ ९९ १००
चाइ । सिन्धुर्नपिप्येअ । णसी२३४चाइ । आशाओर-

३४ ३५ ३६ ३७ ३८ ३९ ४० ४१ ४२ ४३ ४४ ४५ ४६ ४७ ४८ ४९ ५० ५१ ५२ ५३ ५४ ५५ ५६ ५७ ५८ ५९ ६० ६१ ६२ ६३ ६४ ६५ ६६ ६७ ६८ ६९ ७० ७१ ७२ ७३ ७४ ७५ ७६ ७७ ७८ ७९ ८० ८१ ८२ ८३ ८४ ८५ ८६ ८७ ८८ ८९ ९० ९१ ९२ ९३ ९४ ९५ ९६ ९७ ९८ ९९ १००
रधिषवणफलकयोरुपरि स्थिते कलशे[†] “विशत्” प्रविशति ।

३४ ३५ ३६ ३७ ३८ ३९ ४० ४१ ४२ ४३ ४४ ४५ ४६ ४७ ४८ ४९ ५० ५१ ५२ ५३ ५४ ५५ ५६ ५७ ५८ ५९ ६० ६१ ६२ ६३ ६४ ६५ ६६ ६७ ६८ ६९ ७० ७१ ७२ ७३ ७४ ७५ ७६ ७७ ७८ ७९ ८० ८१ ८२ ८३ ८४ ८५ ८६ ८७ ८८ ८९ ९० ९१ ९२ ९३ ९४ ९५ ९६ ९७ ९८ ९९ १००
तत्र दृष्टान्तः—“जनोन” यथा जनः “पुरि” पुरे प्रविशति ।

३४ ३५ ३६ ३७ ३८ ३९ ४० ४१ ४२ ४३ ४४ ४५ ४६ ४७ ४८ ४९ ५० ५१ ५२ ५३ ५४ ५५ ५६ ५७ ५८ ५९ ६० ६१ ६२ ६३ ६४ ६५ ६६ ६७ ६८ ६९ ७० ७१ ७२ ७३ ७४ ७५ ७६ ७७ ७८ ७९ ८० ८१ ८२ ८३ ८४ ८५ ८६ ८७ ८८ ८९ ९० ९१ ९२ ९३ ९४ ९५ ९६ ९७ ९८ ९९ १००
स त्वं वनेषु काष्ठनिर्मितेषु पात्रेषु[‡] “सदः” स्थानं “दधिषे”

३४ ३५ ३६ ३७ ३८ ३९ ४० ४१ ४२ ४३ ४४ ४५ ४६ ४७ ४८ ४९ ५० ५१ ५२ ५३ ५४ ५५ ५६ ५७ ५८ ५९ ६० ६१ ६२ ६३ ६४ ६५ ६६ ६७ ६८ ६९ ७० ७१ ७२ ७३ ७४ ७५ ७६ ७७ ७८ ७९ ८० ८१ ८२ ८३ ८४ ८५ ८६ ८७ ८८ ८९ ९० ९१ ९२ ९३ ९४ ९५ ९६ ९७ ९८ ९९ १००
“दधिषे”—इति, साम्न ऋचः पाठौ ॥ ३ ॥ ४७

* उ० १, २, २०, १=स० ७, ५, १४, २=आ० २, २, १५—१६=ज० १, २, १३;—६, २, १३;—८, १, १३;—९, २, १०—१८;—११, १, १०;—१४, १, १५;—१८, १, १२—१४;—१८, २, १०;—२२, २, १६=ज० ६, १, ५ ।

† ‘आनकुलचर्मणि’—इति वि० ।

‡ ‘वनेषु सदकेषु’ इति वि० ।

^५ १ २ ३ ^५ ४२ ३२ ४ ५२ ३
 ३४वा । पायाओर३४वा । सामदिरानजा । गृ२३३ ।
^५ ^५ १ २ ३ ^५ १ २ ^४
 वोईर्द्वाइ । अक्काओर३४वा । कोशाओर३४वा । मधूपुश्च-
^४
 ताम् । छोपुइ । डा ॥ २१ ॥

^{२१२} ^{घर ४२}
 (द्विचिक्कारं वामदेव्यम् ॥) प्रसोमा२३देववीतयाइ ।
^१ ^२ ^२ ^२ ^२ ^{२१२} ^१
 साइन्धुर्नपिथिअर्णसांशोः पयसामदिरोनजौहाइ । ऊ-
^१ ^२ ^{१२} ^२ ^{२२२} ^१
 म्मा२ गृ२३वोः । अक्काकोशामधौहोइ । ऊम्मा२ ।
^१ ^४ ^५ ^४
 श्रुताम् । ओर३छोवा । छोपुइ । डा ॥ २२ ॥

^{३४२} ^{२३४२४} ^२
 (उत्तमधः ॥) प्रसोमदेववीतये । सिन्धुः । नपा३४-
^{३२} ^{४२} ^५ ^{२२१} ^१ ^२
 ओहोवा । थिअर्णसार । हा३१उवार३ । ऊ३४पा ।
^३ ^२ ^४ ^{५२४} ^५ ^१ ^{२१} ^{२२१} ^२
 अंशोइः पया । ओहोवाहाइ । सामदिरो । नजागृ विः ।
^२ ^५ ^{३२} ^{४२} ^{५२४}
 हा३१उवार३ । ऊ३४पा । अक्काकोशम् । चोहोवा-
^५ ^{३२} ^४ ^{३११११}
 हाइ । मधूपुश्चपुताईप्र६म् । ऊ२३४५ ॥ २३ ॥

^{५२} ^२ ^{५२} ^{२१२१}
 (निषेधः ॥) प्रसोमदाइवाइवीतयाइ । सिन्धूर्नपा-

अथ पञ्चमी ।

१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२
सोमउवाणः सोनृभिरधिष्णुभिर्वीनाम् ।

१२ १ ११ १ २ ४ ५ १
इ । प्ये अर्णसा २ । इद्वा ३ । आशोऽपाया । हा-
४ ५ १ २ १ २ २ १ १ १ २
चो २३४ चा । सामदिरो । नजागृ २३वीः । इद्वा ३ ।
१ २ ४ ५ २ ३ ५ २ २ ४
आच्छा ३ काशाम् । हाचो २३४ चा । मधू ३ सुपूता ६ पु-
१ १ १ १ १
ईम् । चै २३४ पु ॥ २४ ॥

हे “सोम !” त्वं “देववीतये” देवानां पानायः तदर्थम्
“अर्णसा” वसतीवर्याख्येनोदकेन “प्रपिष्ये” प्राप्यायसे । तत्र
दृष्टान्तः—“सिन्धुः न” यथा सिन्धुसदकेन प्रप्यायते तद्वत्
[प्यायतेः लिटि लिट्याङोयेति पौभावः] ततः स त्व “मदिरः”
मदकरः सुरादिरिव “जागृविः” जागरणशीलः ॥ [यद्वा न
सम्प्रत्यये, इदानीं मदकरो जागरणशीलस्त्वं “अंशोः” लता-
खण्डस्य “पयसा” रसेन “मधुयुतं” मधुररसस्य चारयितारं
“कोशं” द्रोणकलशं “अच्छ” अभिजा गच्छसि ॥ ४ ॥ ४८

० ‘देववीतये देवतर्पणाय’ इति वि० ।

† ‘प्रपिष्ये प्रवर्जते पूर्यते वा’-इति वि० ।

‡ ‘जागृविः जागरणशीलः अप्रसन्नः’-इति वि० ।

१ ‘अच्छ आशुम्’-इति वि० ।

११ २१२ ३१२ ४१२ ५१२ ६१२
अश्वये^१वहरितायातिधारयामन्द्रयायातिधारया ॥५॥४८५

(सीमसामानिषट् ॥) ^१हाउसीमा । ^{२२}उष्वाणा^१सी
^१ह^१११ १११२ २ १ ५ १ १२
ह^११भोर । आधिष्णुभिरवीरनाम् आश्वै^१हे । येवहरि-
^{२२}२ १ १ २ २ ५२ ५
तायाताइध^१राय^२ । मन्द्राया^१श्या^२४ । चा^१ओवा ।
^११२ २११११
तिधारया^१२४५ ॥ २५ ॥

^{५२}१ ५२५ ५२ ५ १ १ २२
सीमऊष्वाणः^१साहभाइः । आधिष्णुभिरवीनाम् ।
^१२ ५ २१२ २ २ २ २
आश्वये^१२३४वा । हरितायातिधा^१राश्या । मन्द्राया
^५१ १ ५ २१ १ ४ ५ ४
२३४या । तार^१३४इधा । रया । औ^१हेवा । हा^१पइ ।
डा ॥ २६ ॥

^{५२}५ २ ४५२ ४५ ४ ५ १ २
सीमउष्वाणः^१साहभिः । ए^१पू । अधी । णुभिरा^१३१-
^५१ १ १ १२ २२ २
उवार^१३ । वीर^१३४नाम् । आर^१३श्वा । येवहरितायातिधा-
^५१ १ ० २ १ २ २
३१उवार^१३ । रा^१२३४या । मार^१३द्रा । यायातिधा^१३१उवा-
२३ । रा^१२३४या ॥ २७ ॥

* 'अश्वये' इव = अश्वया यथा ग्रीष्मं गच्छति, तद्वत् ग्रीष्ममसिन्या इति वि० ।

† उ० ३, २, १२, १=हृ० ७, ५, १२, २=ऊ० ६, १, ५ — १-७-८;—
२०, १, १८-२०;—१०, २, १-ऊ० ६, १, १-२-१०;—६, १, ६ ।

साम उच्चाणः सात्वभिः । एषु । अधो । णभिरवीर । नाम् ।

आश्वयेव । चारिताया २ । ताडधारया । मान्द्रयायौवा ।

तीर३४धा । रया । ओ३४धा । हा३४धा । डा ॥ २८ ॥

सोमउषा एः स त्व । भाद्र । अधिष्ठा भिरवो । नाम् ।

आधिष्ठाभिरवो२ । नाम् । अश्वयेवा । हरितायाता

रश्मि । रयाश्च उवाच । मास्वहा । यायाती

२३४धा । रयाग्नीहोवा । हो५इ । डा ॥ २८ ॥

सोमउद्याणःसोत्वभिः । श्रीरहोइइ । आर३४ ।

धिष्णुभिरवीनाम् । आश्वयेवहरिताया । तिधारायौ ।

वाञ्छोऽश्वा । मन्द्रयायातीश्वा । ऊश्म, ऊश्मश्म ।

रा३४पुयोद्वाइ ॥ ३० ॥ ४८

॥ इति ग्रामे गेये चतुर्दशः प्रपाठकः ॥

“सोऽभिः” पुण्यभिः “स्वानः” सुवानोऽभिपूयमाणः “सोमः”
 “शवीनां स्त्रभिः” [मांसपृत्तूनामुपसंख्यानमिति वार्त्तिकेण
 सानुशब्दस्य स्त्रभावः] समुच्छिन्नैर्वालैः पविचैरधियाति अभि

अथ षष्ठी ।

^{३ १ २} तवाह^{३ १ २}सोमरारण^{३ १ २}*सख्यइन्दोदिविदिवे ।

^{३ १ २} पुरुषि^{३ १ २}वभ्रोनिचरन्ति^{३ १ २}मामवपरिधौ^{३ १ २}रतिता^{३ १ २}इहि ॥५॥पुः

(वंणवम् ॥) ओं ॥ तवाह^{५ २}सो । मरा^{२ १}रणा ।

रण । सख्यइन्दोदिव^{२ १}इ । दिवाइ । दिवे । पुरुषिवभ्रो-

निचरन्तिमा^१रमवा । अव । परिधौ^२रतिता^१इहा^१इइ ।

आइ । हार^{१ १}इ४ । औहोवा । जइ^{५ २}इ४पा ॥ १ ॥

(द्वितीयं वंणवम् ॥) तवा । तवा । अह^{४ ५ २}सोम-

अधिकं गच्छन्ति । “उ” इति प्रसिद्धी । “अज्जयेव” वडवयेव
हरितवर्णया धारया याति । “मन्द्रयाण” मदकारिण्या धारया
द्वीपकालशमधि गच्छति ॥ “उष्वाणः” “उषुवाणः”—इति
पाठौ ॥ ५ ॥ ४६

* ‘रारण रमयायि । अथवा रणतिस्तुतिकर्मा तव स्तुतिं कुर्मः’ इति वि० ।

† ‘पुरुषि बह्वलि दुःकृतानि । अथवा बह्वनि यजमानकुलानि चरन्ति’ इति वि० ।

‡ उ० ३, १, ११; १ = अ० ७, ५, १५, ४ = अ० २, १, ८ — १०—११;—२,
१, १०;—१३, २, १—२;—१६, २, १५—१३—१७—१८;—१९, २, १;—२०, १,
१४—१५—१६ = अ० २, १, १३;—२, २, ७;—५, २, १३;—६, १, ११—१६ ।

§ ‘मन्द्रया बह्वलया’ इति वि० ।

^२रारण । ^१सख्या^२ई३०^१दो । ^१दिवा^२औ३^१हो । ^१दाइवे२ ।

^{१२}पुरु^२णिव^१भ्रो^२निच^१रन्तिमा^२मा^१श्वा । ^१परा^२औ३^१हो । ^१धाइ७-

^{२१}रति^१तो२३४^५वा । ^४आ^५पूइ^५होई^५चाइ ॥ २ ॥

(आङ्गिरसानिचोणि ॥) ^५तवा^५ह^५सोमा^५इरारणा ।

^२सा^४ख्या^२ई२३४०^५दो । ^३दिवे^१दा२३४^५इवे । ^४पुरु^३णिव^२भ्रो^२निच-

^५रन्तिमा^१म । ^५आवा^५२३४^५चाइ । ^४पारी^५धाइ७^५रा । ^{२१}तिता

^५२३४^५वा । ^५आ^५पूइ^५होई^५चाइ ॥ ३ ॥

^४तवा^५ह^५सोम^५रौ । ^५हो^५पू^५रणा । ^१सा^१ख्य^१इन्दो२ ।

^२दिवा^२४४^१पूइ । ^१दी२३४^१वे । ^१पू^१रु^१णा^१इवा२ । ^{१२}भ्रो^{१२}निच-

^२रार । ^२तिमा^२३४^१पूम् । ^१आ२३४^१वा । ^१पारी२^१धाइ७^१रा ।

^२रार । ^२तिता७३४^१पू । ^१ई२३४^१हो ॥ ४ ॥

^२तवा^२ह^२सोम^२रारणा । ^२स^२ख्य^२इन्दो^२दिवे^२दिवाइ । ^२स^२ख्य

^२इन्दो^२दिवे^२दा२३४^१वे । ^१पुरु^१णिव^१भ्रो^१निच^१रन्तिमा^१मा^१श्वा ।

या३ । साम्^{१ २ ३ ४}द्रा^२इवा । चमि^{१ २}न्वसा^३इ । रायो३०पाइ-
 णा । गन्व^{१ २ ३ ४}ज्जला^{१ २ ३}इम् । पूहुर^{१ २ ३ ४}स्पृ^{१ २ ३}२३४^{१ २ ३}हाम् । पवमा ।
 ना । औ^{१ २ ३}इ^{१ २ ३ ४}हो । भिया^{१ २ ३ ४}२३४वा । षा^{१ २ ३ ४}प्र^{१ २ ३ ४}सो^{१ २ ३ ४}ई^{१ २ ३ ४}होइ ॥ ६॥

(औ^{१ २ ३ ४}शू^{१ २ ३ ४}णो^{१ २ ३ ४}रन्ध्र^{१ २ ३ ४}म् ॥) मृज्यमानाः । सुह^{१ २ ३ ४}स्ताया^{१ २ ३ ४}२ ।
 समु^{१ २ ३ ४}द्रेवा । चामि^{१ २ ३ ४}न्वसा^{१ २ ३ ४}२३४इ । रया^{१ २ ३ ४}इ^{१ २ ३ ४}इ^{१ २ ३ ४}पि^{१ २ ३ ४}शा । गन्व
 ज्जलं^{१ २ ३ ४}पूरु^{१ २ ३ ४}स्पृ^{१ २ ३ ४}हाम् । पवा^{१ २ ३ ४}२३ । मा^{१ २ ३ ४}र^{१ २ ३ ४}ना^{१ २ ३ ४}२३४औ^{१ २ ३ ४}होवा ।
 भिया^{१ २ ३ ४}र^{१ २ ३ ४}र्ष^{१ २ ३ ४}सी^{१ २ ३ ४}२३४५ ॥ ७ ॥

मृज्यमानाः । सुह^{१ २ ३ ४} । स्तिया^{१ २ ३ ४} । सा^{१ २ ३ ४}मू^{१ २ ३ ४}र^{१ २ ३ ४}द्रा^{१ २ ३ ४}इवा^{१ २ ३ ४}२ ।
 चमि^{१ २ ३ ४} । न्वसा^{१ २ ३ ४}इ । रा^{१ २ ३ ४}शयी^{१ २ ३ ४}२०पा^{१ २ ३ ४}इ^{१ २ ३ ४}णा^{१ २ ३ ४}२ । गन्व^{१ २ ३ ४}ज्जलं^{१ २ ३ ४}पूरु^{१ २ ३ ४} ।
 स्पृ^{१ २ ३ ४}हाम् । पा^{१ २ ३ ४}श्वा^{१ २ ३ ४}र^{१ २ ३ ४}माना^{१ २ ३ ४}२३ । भा^{१ २ ३ ४}र^{१ २ ३ ४}या^{१ २ ३ ४}२३४औ^{१ २ ३ ४}होवा ।
 पार^{१ २ ३ ४}३४सी^{१ २ ३ ४}॥ ८ ॥

(आग्नेयानिचोणि ॥) मृज्या^{१ २ ३ ४}ई^{१ २ ३ ४}ए । मानः^{१ २ ३ ४}सुह^{१ २ ३ ४}स्तिया^{१ २ ३ ४}
 औ^{१ २ ३ ४}इ^{१ २ ३ ४}हो । समु^{१ २ ३ ४}द्रेवा^{१ २ ३ ४}चमि^{१ २ ३ ४}न्वसा^{१ २ ३ ४}औ^{१ २ ३ ४}इ^{१ २ ३ ४}हो । रयिं^{१ २ ३ ४}पि^{१ २ ३ ४}शङ्ग^{१ २ ३ ४}वज्र^{१ २ ३ ४}

लंपुरुस्पृहाऔश्चो । पवमारश्नाश् । भियोरश्वा ।
 षाप्रसोद्वाइ ॥ ८ ॥

मृज्यमानः सुहस्ता । वाचाइ । समद्राइवा ।
 चमोरन्वारश्सी । रयाश्चपिशा । गंवज्जलम् । पूरु-
 स्पृहाश्चमम् । पवाश्चमानाश् । भियोरश्वा । षा
 प्रसोद्वाइ ॥ १० ॥

मृज्यमानाप्रः सुहस्तिया । समूद्राइवा । चमा-
 रश्चवासी । रयिपिशाङ्गं बज्जलंपुरुस्पृहाऔश्चो । पव-
 मारश्नाश् । भियोरश्वा । षाप्रसोद्वाइ ॥ ११ ॥

(ऐडमौत्तणारन्ध्रम् ॥) मृज्यमानः सुहस्ता । समु-
 द्रैवोवा । चामिन्वसि । रायिपिशाश् । चाश्चा ।
 गंवज्जलंपुरुस्पृहम् । पवमानाश् । चाश्चा । भियर्षा
 रश्साश्च । ओरश्चपि । डा ॥ १२ ॥

अथाष्टमी ।

३१८ २८ १ २ ३ १९ ३ १ ३ १ ९
अभिसोमासचायवःपवन्तेमघमदम् ।

४ ४ ४ ८ १
(वाजजित् ॥) मृज्यमानःसुहा । स्तिया २ ।

१ १ १ १ २२ १
समूहे । द्रवाहे । चामिन्वसाइ । रयारयि

१ १ १ १ १ १
होइ । पिशाहे । गंवज्जलाम् । पूरुसृष्टाम् ।

१ १ १ १ १ १ १ १
पवाहे । मानाहे । भौर्यसाशउवा २३ । वा

१८ १ १
जोजिगौश्वा ११ ॥ १३ ॥

हे “सुहस्ता” हस्ते भवा. हस्त्याः अङ्गुलदः, शोभनाङ्ग-
लिक सोम ! “मृज्यमानः” शोध्यमानस्त्वं “समुद्रे” अन्तरिक्षे †
कलशे वा “वाचं” शब्दम् “इन्वसि” प्रेरयसि ‡ । किञ्च । हे
पवमान पूयमान सोम ! “पिशङ्ग” हिरण्यं रजतादिभिः पिश-
ङ्गवर्षं “बहुलं” प्रभूतं “पुरुसृष्टं” बहुभिः सृष्टणीयं “रयिधनं”
“अभ्यर्षसि” स्तोत्राणामभिचरसि प्रयच्छसीत्यर्थः ॥ ७ ॥ पू१

• “सुपांस (१, १, २८)”-इत्यादिना सुप आल रूपम् ।

† “समुद्रः”-इति अन्तरिक्षमासु पद्मदशं नैषण्डकम् (१, १) ।

‡ “इन्वसि”-इति गतिकर्म्मसु पद्मदशाधिकशततमं नैषण्डकम् (२, १४) ।

आग्निर्कर्मसु च प्रथमम् (१, १८) । अतएव ‘इन्वसि आग्नेवि’-इति वि० ।

३ १२ २२३१२ ३ १ २
समुद्रस्याधिविष्टपेमनीषिणो

३ १ २ ३ १ २
मत्सरासोमदक्षतः ॥८॥ ५२*

२ २ २ २ १ २
(वैश्वदेवे) । द्वा३द्वाइ । अभिसोमासा३आया-

२ २ २ १ २
१वा२३ः । द्वा३द्वाइ । पवन्तेमदी३यांमा१दा२३म् ।

२ २ २ १ २
द्वा३द्वाइ । समुद्रस्याधिविष्टपेमा३नाइषा१इणा२३ः ।

२ २ १ २ २ २
द्वा३द्वाइ । मत्सरासोमा३दाच्यु१ता२३ः । द्वा३द्वा-

१
३४३इ । ओ२३४५इ । डा ॥ १४ ॥

४ ५ ४ ५ २ ५ ४ ५
आभीसोमा । स३आ३१उवा२३ । या२३४वाः । पाव

४ ५ २ ५ ४ ५ ४
न्ताइमा । दिया३१उवा२३ । मा२३४दाम् । सामुद्र-

५ २ १ २ २ २ ५ ४ ५
स्या । धिविष्टापेमना३१उवाये३ । घोर३४णाः । मात्सा

४ ५ २ ५
रासाः । मदा३१उवा२३ । च्यु२३४ताः ॥ १५ ॥

* उ० २, २, ८, १ = ऋ० ७, ५, १४, ४ = ऊ३ २, १, १४-१५; -४, २,
०-८-८-१०-११-१२; -७, १, १९; -७, २, १४-१५-१६; -८, १, २६;
-८, २, १८; -८, २, १५; -८, ३, ६; -१२, १, ३; -१२, २, १६; -१४, १, ८;
-१४, २, ५-७; = १६, २, २-३; -१८, २, २-३-१०; -१२, २, १० = ऊ३ १,
१, ६; -१, २, ११; -२, २, ८; -५, १, १०; -५, २, १०; -६, १, ८-१४ ।

१३ख,

२ १ २ ४२ ५२ १ २२
(इन्द्रसामनोर्द्धे ।) अभिसोऽमासआयवाः । पवन्ते

१ १ १ २ २ १ १ २ २ १
मदियम् । दा । और्द्धो । आऔर्द्धो । समुद्र-

२ २ १ २ २ १ २ २ १ २ २ २
स्याधिविष्टपेमनीषि । णा । और्द्धो । आऔर्द्धो ।

१ २ २ २ १ २ २ १ २ २ २
मत्सरासीमदच्यु । ता । और्द्धो । आऔर्द्धो ३४-

१
३ । और्द्धो २२३४५३ । डा ॥ १६ ॥

५ ४ २ ४ २ २ ४ ४ १ २
अभिसोमासआ । होपयवाः । पवन्तेमद्यम्मादम्प-

२ २ २ १ २
वन्तेम । दियाहोर्द्धो । माऽर्द्धो । समुद्रस्याधिविष्ट-

२ २ २ २ १ १ २ २
पेमनीषिणाः । मनाहोर्द्धो । पाऽर्द्धो । मत्सरासीमद

२ २ २ १
च्युताः । मदाहोर्द्धो । च्यूर्द्धो २३४३ । और्द्धो २३४५३ । डा ।

॥ १७ ॥

१ १ २ २ ३ ४ २
(सः पृष्ठम् ॥) अभाऽर्द्धो सोमाऽर्द्धो । और्द्धोपुसआ-

४ १ १ २ २ २ ४ ४ १
यवाः । पवारन्तेमाऽर्द्धो । और्द्धोपुदियम्मादाम् । समू-

१ २ २ २ ४ ४ १ २ १ २
रद्रस्याऽर्द्धो । और्द्धोपुधिविष्टपा । ओयेऽर्द्धो । माऽर्द्धो २३४-

अथ नवमी ।

३ १२ ३ १२ ३ २३ २३ १ २ ३ २
 पुनानः सोमजागृविरव्यावारैः*परिप्रियः ।

१२ २२ ३२
 त्वं विप्रो अभवो† ‡ किरस्तम

२ ३ १ २
 मध्वायज्ञं मिमिक्षणः‡ ॥ ८ ॥ पुरा

५ २ २ १ २ १ २ ४ ५
 २३४ दाम् । समुद्रस्या । धिविष्टपाइ । मनाइइषाइणाः ।
 १ १ २ १ १ २ ५ २ ३ ५
 मात्सरासोर३ । मारदा२३४ औहोवा । चूर३४ताः ॥ २१ ॥ पुर

“आयवः” § गमनशीलाः “सोमासः” सोमाः मद्यं” मदकरं
 मदं आत्मीयं रसं “अभिपवन्तः” अभितो निर्गमयन्ति । कुत्रे-
 त्युच्यते—“समुद्रस्य” अन्तरिक्षस्य “अधिविष्टपे” अधिकां समु-
 द्रितपवित्रे । यद्वा । समुद्रस्य यस्मात्समुद्रवन्ति रसाः तस्य
 कलशस्य “अधि” उपरि “विष्टपे” स्थाने “पवित्रे” निर्गम-
 यन्ति । कीदृशाः ? “मनोषिणः” मनसईशितारः “मत्सरासः”
 मदकराः “मदच्युतः” मदकरेण रसेन च्चावयितारः ॥

“विष्टपे”, “विष्टपि”—“मदच्युतः”, “स्वर्विदः”—इति च
 पाठौ ॥ ८ ॥ पुर

* “अव्योवारे”—इति

† “वोक्त्रिरस्तमो”—इति,

‡ “भित्तनः”—इति च

¶ अ० ७, ५, १३, १ ।

§ ‘आयवः सद्युषाः’-इति वि० । ‘आयवः’-इति सद्युष्याससु सप्तदशं नैघण्टु-
 यम् (२, ३) ।

३ १ २ ३ १ २ २ ३
सहस्रधरो अत्यव्यमर्षति

१ २ ३ १ २
तमीमृजन्त्यायवः ॥ १० ॥ ५४*

५ २ २ १ १ २ २
इन्द्रायपा । वता इमादा २ः । सीमोमरुत्वता इ-
१ १ २ १ १
क्षता २ः । स । हासधारः । अतिअव्यमा र्षाती २ ।
१ १ २ १
तमा इमार्जा २ । तिआया रश्वा ३४३ः । ओर ३४५इ ।
डा ॥ २३ ॥

५ २ २ २ १
(स्वःपृष्ठमाङ्गिरसम् ॥) इन्द्रायपा । वतेमदाः ।
२ २ १ १ १ १ २
सीमोमारु २ । त्वतेहो २इ । क्षता २ः । स । हासधारः ।
१ २ ३ ५ २ ५ १
अतिअव्यमा । पाताओर ३४वा । ऊर ३४पा । तमीहो-
१ १ २ २ १
२इ । मार्जा २ । तिआया रश्वा ३४३ः । ओर ३४५इ ।
डा ॥ २४ ॥

५ २ २ ४ ५ ४ ५ १ २ २
(सीमसाम ॥) इन्द्रायपावता इमदाः । सीमोम-
२ २ १ २ १ २
रुत्वता इक्षताः । स । हासधारः । अतिअव्यमा ३ ।

अथैकादशी ।

१२ २१ २२ १२ २२ ३ १ २
पवस्ववाजसातमोभिविश्वा निवार्या ।

१ २३१ २३१२ २२
त्वत्समुद्रः प्रथमविधर्म

२१२ ३२
न्देवेभ्यः सोममत्सरः ॥ ११ ॥ ५५ *

४५ २१ २ २ ४५ १ ३ ५२ २
षाती । तमाऔश्चोश्च । मार्जा । तारयाश्च औचो
३ ५
वा । यारश्चवाः ॥ २५ ॥

४५ २ ४२ ३ ५ २ १ २२
पवस्ववाजसा । इहा । तारश्चमाः । अभिविश्वा-
१ २२ १ २ ५२ २ १२ १२ २
निवारिया । त्वत्सारमूरश्च औचोवा । द्रः प्रथमे विधर्म-
२ २ १ ३ ५२ २ २ ३
न् । दाइवायेश्च । भ्यारः सोरश्च औचोवा । ममत्स-
२
राः ॥ २६ ॥ ५४

“मदः” मदकरः “सुतः” अभिषुतः “सोमः” “मरुत्वते”
मरुत्विस्तवते “इन्द्राय” इन्द्रार्थं “पवते” चरति । ततः “सह-
स्रधारः” बहुधारोपेतः सोमः “अव्यम्” अविमयं पवित्रम्
“अत्यर्षति” अतिगच्छति तमिमं “आयवः” मनुष्या ऋत्विजः
“सृजन्ति” शोधयन्ति ॥ १० ॥ ५४

अथ द्वादशी ।

१२

३ २ ३ २ ३ १ २

पवमानाअष्टक्षतपवित्रमतिधारया ।

३ १ २

३ १ २ ३ १ २ २ २

मरुत्वन्तोमत्सुराइन्द्रियाहया

३ २ ३ १ २ २

मेधामभिप्रियांसिच ॥ १२ ॥ पु६ *

॥ इति तृतीय-दशति ॥

४ ५ २ २

४

१

२

(पवित्रम् ॥) पवमानाअष्टक्षतपवाइ । त्रामतिधार

हे “सोम !” “विश्वानि” सर्वाणि “वार्या” वरणीयानि स्तोत्राणि† “अभि” लक्ष्य “वाजसातमः” अतिशयेनान्नस्य लम्ब-
कस्त्वं “पवस्व” क्षर । हे सोम ! “देवेभ्यः” देवानां‡ “मत्सरः”
मदकरः “समुद्रः” समुन्दनशीलः॥ “विधर्मन्” विशेषेण
पोषक ! ॥ त्वं “प्रथमे” मुख्ये श्रेष्ठे यज्ञे देवेभ्यस्तदर्थं क्षर ॥

“विधर्मन्”-“विधारयम्”-इति, “वाजसातये”-“वाज-
सातमः”-इति, “वार्या”-“काव्या”-इति च क्रमेण साम्प्रतश्चः
पाठाः ॥ ११ ॥ पु५

* ऋ० ७, ५, १६, ५ ।

† ‘वार्या वरणीयेन उदक्तेन’ इति वि० ।

‡ “षष्ठ्यर्थे चतुर्थीति वाच्यम्”—इति का० (पा० २, ३, ६२) ॥

॥ “समुनन्तोतिवा” इत्यादि निरुक्तोक्तेः (२, १०) । ‘समुद्रः समुद्रसंस्थानीयः’
इति वि० ।

॥ “विधर्मन्=विधर्मणि, विविधकर्मणि कर्मकारणे देवे’ इति वि० ।

यामरूत्वन्तोमत्सराइन्द्रीश्याः । ह्याः । मार३इधाम् ।

अभाये३ । प्रारयार३४औहोवा । सीर३४चा ॥२७॥ ५६

“पवमानाः” पूयमानाः सोमाः “धारया” आत्मीयया “पवि-
तम्” * “अति” अतीत्य “असृक्षत” सृज्यन्ते । कौटुशाः ? “मरू-
त्वन्तः” मरुद्भिर्गुक्ताः “मत्सराः” मदकराः “इन्द्रियाः” इन्द्रजुष्टाः ।
“मेधां”† स्तुतिं “प्रियांसि” अन्नानि च “अभि” लक्ष्य स्तोत्रभ्य
उभयं कर्त्तुं वा “ह्या” यज्ञे गन्तारः सृज्यन्ते ॥ १२ ॥ ५६

इति श्रीमत्सायणार्थ-विरचिते माधवीये सामवेदार्थ-प्रकाशे
छन्दोव्याख्याने पञ्चमस्याध्यायस्य पञ्चमखण्डः ॥ ५ ॥
॥ इति बार्हतम् ॥

* “पवित्रं पुनाते । सन्तः पवित्रमुच्यते । येन देवाः पवित्रेणात्मानं पुनन्ते सदे’
त्यपि निगमो भवति ॥ रश्मयः पवित्रमुच्यन्ते । ‘गमस्त्रिपूतोऽभिरद्भिभिः सुतइत्यपि
निगमो भवति ॥ आपः पवित्रमुच्यते । ‘शतपवित्राः सन्ते या मदन्तो’ बह्वदकाः ॥
अग्निः पवित्रमुच्यते । वायुः पवित्रमुच्यते । सोमः पवित्रमुच्यते । सूर्यः पवित्र-
मुच्यते । इन्द्रः पवित्रमुच्यते । ‘अग्निः पवित्रं स मा पुनातु वायुः सोमः सूर्य इन्द्रः पवित्रं
ते मा पुनन्तु’ इत्यपि निगमो भवति” इति (नि० ५, ६) ।

† ‘मेधां प्रज्ञाम्’-इति वि० ।

अथ षष्ठे खण्डे —

सैषा प्रथमा ।

१२ २२ २३ २ ३ १ २ ३ १ १ ३ २ ३ १२ २२
 प्रतुद्रवपरिकोशं निषीद नृभिः पुनानो अभिवाजमर्ष ।

३ १ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २ ३
 अश्वं नत्वा वाजिनं मर्जयन्तो च्छा

१ २ ३ १ २
 बर्ही रशनाभिर्नयन्ति ॥ १ ॥ ५७ ॥

(अशनम् ॥) ओइप्रतु । इहा३१ । द्रवा । परि

२ २ ३ ४ ५ २ ३ ५ ३ २ २ १
 को३ । शन्निषीदा । ओइनृभिः । इहा३१ । पुना ।

२ १ २ ३ ४ ५ २ ३ ४ ३ २ २ १
 नोइअभि । वाजमर्षा । आअश्वम् । इहा३१ । नत्वा ।

२ १ २ ३ ४ ५ २ ३ ५ ३ २ २ १
 वाश्जिनम् । मर्जयन्ताः । ओअच्छ । इहा३१ । बर्हीइः ।

१ २ २ ४
 रशना । भा३४३इः । नाश्यापुन्ताईपुईइ ॥ २८ ॥

४ ५ ४ ५ २ १ २ १
 (वृषीशनं साम ॥) प्रतु । एप्रतु । द्रवा । द्रवा ।

२ २ ३ ४ ५ ४ ५ ४ ५ २ १
 परिको३ । शन्निषीदा । नृभिः । एनृभिः । पुना ।

२ १ २ १ २ ३ ४ ५ ४ ५ ४ ५
 पुना । नोइअभि । वाजमर्षा । अश्वम् । एअश्वाम् ।

२ १ २ १ २ १ २ ३ ४ ५ ४ ५ ४ ५
 नत्वा । नत्वा । वाश्जिनम् । मर्जयताः । अक् । एअक्का ।

२१ २१ २ १२ २ ३२ ५ ५
बर्हाइः । बर्हाइः । रशनाभिः । नये३४ । द्वियाईहा-

३ १ १ १ १
उवा । तार३४पुइ ॥ २८ ॥

(जानस्याभीवर्तौद्वौ ॥) प्रतुद्रा । वापरिकोशाम् ।

२ २ १ २ ३२ २ ३२ ५ २ १
निषोइदा । साइदा । औहोइ । औहोश्वा । नृभिः-

२ २ ० २ १ २ ३२ २
पुनानोअभिवा । जमार३र्षा । आषा । औहोइ ।

३२ ५ २ १ २ २ ०
औहोश्वा । अश्वन्नत्वावाजिनम्मा । जयार३न्ताः ।

१ २ ३२ २ ३२ ५ २ १ २ २ २ २
यांता । औहोइ । औहोश्वा । अक्कावर्हाइः । रश-

१ २ २ २ ५ ५ ३ १ १ १ १
नाभिः । नये३४ । द्वियाईहाउवा । तार३४पुइ ॥ ३० ॥

५ २ ३ २ ५ ५ २ १
हाऔईहा । उऊवा३४ । औईहा । प्रतुद्रवा ।

२ २ २ ४ ५ २ १ २ १ २ १
परिको३ । शनिषोदा । नृभाइःपुना । नोइअभि ।

२ २ ४ ५ २ १ २ २ २ ३ ४ ५
वाजमर्षा । अश्वन्नत्वा । वाइजिनम् । भर्जयन्ताः ।

२ ५ ३ २ ५ ५ २ १ २ २ २
हाऔईहा । उऊवा३४ । औईहा । अक्कावर्हाइः ।

२ १ २ २ २ ४
रशना । भाइ४इः । नाइयापुताईपुइइ ॥ ३१ ॥

^{४५} ^१ ^२
 (त्रिष्टुबौशनम् ॥) प्रातू । द्रवापरिकोशाम् ।
^२ ^२ ^१ ^{२१} ^२ ^१ ^२ ^३ ^{४५}
 निषीश्दा । नृभाइः पुना । नोश्चभि । वाजमर्षा ।
^१ ^{२२} ^० ^६ ^{१२} ^२ ^२
 अश्वन्नत्वावाजिनम्मा । जयारश्ताः । अच्छावर्हाइः ।
^{२१} ^२ ^२ ^४
 रशना । भाश्छइः । नाश्यापुताइइ ॥ ३२ ॥ ५७

उशनाऋषिः* । हे सोम ! “तु” क्षिप्रं† “प्रद्रव” प्रगच्छ
 आगत्वा च “कोशं” द्रोणकलशं “परिनिषीद” निषसीभव ।
 “नृभिः” नेष्टभिः “पुनानः” पूयमानः “वाजम्” अन्नं यज-
 मानार्थमुद्दिश्य “अभ्यर्ष” [वाजं सङ्ग्रामं वा] “वाजिनं” बलवन्तं
 “अश्वं न” अश्वमिव तं यथामार्जयन्ति तद्वत् ताम् “अर्ज-
 यन्तः” शोधयन्तः “वर्हि” यज्ञम् अच्छ “प्रतिरशनाभिः”
 रशनावदायताभिरङ्गुलीभिः “नयन्ति” अध्वर्युप्रमुखाः ॥१॥ ५७

* “कायः”-इति ऋषि-नै० ।

† “अच्छ आमुम्”-इति वि० । सन्तश्रुती ‘अच्छा’-इति दीर्घो निपातत्वात् (६, २, १३६ पा० ।)

‡ “रशना घूपयोजनी”-इति वि० ।

¶ “तु-इत्येषोनेककमा, इदमु कर्षिष्यतीति हेलपदेशे, कथमु कर्षिष्यतीत्यनुष्ठे,
 नन्वेतद्कार्षीदिति चाथापुपमार्थे भवति एवञ्च तु ते पुरुङ्गतवयाः एवञ्च्ये ते पुरुङ्गत
 शाखाः”-इत्यादि नि० १, ४ । “तु”-इति क्षिप्रनामसु च प्रथमर्द्धघण्ट कम् (२, १५) ।

§ ‘वर्हिः प्रष्टवम्’-इति वि० ।

॥ ‘रशनाः’-इति अङ्गुलिनामसु षष्ठं नेष्टवृत् कम् ।

अथ द्वितीया ।

१ २२३ १ २ ३ २ ३ २ ३ १ २

प्रकाव्यमुशनेवब्रुवाणोदेवोदेवानांजनिमाविवक्ति ।

१ २३ १ २ ३ २

महिब्रतःपुचिवन्धुःपावकः

३ १ २ ३ २ ३ २ ३ १ २

पदावराहोअभ्येतिरेभन् ॥२॥ पुट*

(वाजसनीद्वे ॥) प्रा। काविया२म्। उशनेवा२र।

१ २ १२२ १२ १
ब्रुवा२रणाः। देवोदेवा२र। नाञ्जनिमा२र। विवा-२ १ १ २
२३क्ती। महिब्राता२रः। पुचिवन्धू२रः। पवा२रकाः।१२ १२ ३ २ ५२ २ ३
पदावारा२र। होअभिया२रइ। तिरा३४ओहोवा। भा११११
२३४५न् ॥ ३३ ॥१२ १ १ १२
प्रकाविया२म्। उशनेवा२र। ब्रुवाणा२रः। देवो-१२ १ १
देवा२रः। नाञ्जनिमा२र। विवाक्ती२र। महिब्राता२रः।१ १ १ २ १ १
पुचिवन्धू२रः। पवाका२रः। पदावारा२र। हो२र।३ २ ५२ २ २ १ २ ३ १ १ १ १
भिया३४ओहोवा। तिरेभा२३४५न् ॥ ३४ ॥

* उ० ४, २, १, १ = ऋ० ७, ४, १२, २ = ऊ० ६, २, ५; — १६, १, १८; — २३, २, ३—६।

(वाजजित्नाम ॥) ^{२ २} प्रकाव्यमु^२शने^{१ २ १} वब्रू^३श्वाणो । दे^३-
^५ ३४वाः । दे^{२ २ २ २}वानाञ्जनि^२मावी^{१ २}श्वा^३क्ती । मा^५३४^२ह्यौ । व्रतः
^{१ २} शुचि^३वन्धुः पा^५श्वाकः । पा^{२ २ २}२४^२दा । वरा^{२ १}ह्यौअभ्येतिरा-
^२ २३ । हा^{१ १ १ १}उवा^२३ । भा^{२ १ १ १}२३४^२पू^२न् ॥ ३५ ॥

(वाराहम् ॥) ^{५ २} हा^२उहा^१उ । ऊ^{२ १ २}प् । प्रका^{२ १ २}वियाम् ।
^{२ १ २} उ^{२ ३ ४ ३}शने । व^{२ १ २ २}ब्रुवा^२णाः । दे^२वो^१दे^{२ १}वा । ना^{२ १}३०^२जनि । मा^{२ १}वि
^{४ ५} व^{२ १}क्ती । म^२हि^{२ ३ ४ ५}व्रताः । शु^२चि^{२ ३ ४ ५}वा^२३ । धुः^२पवा^२काः । हा^२उ
^२ हा^१उ । ऊ^{२ १ २}प् । प^{२ १}दा^२वरा । हो^२३^२अभि । आ^२३४^२३३ ।
^{२ ४} ती^२३रा^२पू^२इभा^२६पू^२ईन् ॥ ३६ ॥

॥ इति पञ्चदशस्यार्द्धः प्रपाठकः ॥

वृषगणो वासितकृषिः* । “उशने एव” तन्नामककृषि-
 रिव “काव्य” कविकर्म स्तोत्रं “ब्रुवाणः” “देवः” स्तोता†

* “वृषगणो वासितः”-इति ऋषि-नै० ।

† “देवः सोमः”-इति वि० ।

अयमृषिर्हृषगणोनाम “देवानाम्” इन्द्रादीनां “जनिमा”
जन्मानि* “प्रविवक्ति” प्रकर्षेण वदति । [वच परिभाषणे
(अदा० प०) । व्यत्ययेन विकरणस्य श्रुः (३, १, ८५) बहुलं
छन्दसीति (७, ४, ७८) अभ्यासस्य इत्वम्] “महिब्रतः” प्रभूत-
कर्मा । “शुचिवन्धुः” वध्नन्ति श्रूणिति वन्धूनि तेजांसि
बलानि वा दीप्ततेजस्कः† “पावकः” पापानां शोधकः “वराहः”
वरश्च तदहश्च वराहः । [“राजाहःसखि भ्यष्टच्”-इति टच् समा-
सान्तः । तस्मिन्नहनि अभिषूयमाणत्वेन तद्वान् । अर्शआदित्वा-
न्मत्वर्थीयोऽच्] तादृशः॥ सोमः “रेभन्” शब्दं कुर्वन्‡
“पदानि” स्थानानि पात्राणि “अभ्येति” अभिगच्छति । यद्वा ।
यदा कश्चन वराहः “पदा” पदेन भूमिं विक्रियमाणः शब्दं
करोति तद्वत् ॥ २ ॥ ५८

* ‘जन्मानि कर्माणि वा’-इति वि० ।

† ‘महिब्रतः सहतः कर्मणः अन्नस्य वा धारयिता’ इति वि० ।

‡ ‘शुचिवन्धुः शोभनवन्धुः शुद्धवन्धुर्वा’-इति वि० ।

॥ ‘वराहः सोमः’-इति वि० । “वराहो मेघो भवति वराहारः । वरसाहार
माहावीरिति च ब्राह्मणम् । विध्यद्द्वराहन्तिरोच्चद्रिमस्येत्यपि निगमो भवति ।
अयमदीतरो वराह एतस्मादेव । दृष्टति मूलानि वरं वरं मूलं दृष्टतीति वा । वराह-
मिन्द्रश्च सुषमित्यपि निगमो भवति । अङ्गिरसोऽपि वराहा उच्यन्ते ‘ब्रह्मणस्पति
दृष्टभिर्वराहैः । अथाप्येते साधमिका देवगणा वराहव उच्यन्ते—‘पश्यन् हिरण्यचक्रा-
नथो दंष्ट्रान् विधावतो वराहन्’-इति नि० ५, ४ ।

§ ‘रेभन् श्रुवन्’ इति वि० ।

अथ तृतीया ।

^{३ १ र २ र ३ १ र ३ र ३ १ र ३ १ र ३ १ र ३ १ र ३ १ र}
 तिस्रोवाचर्इरयतिप्रवक्त्रिर्ह्यतस्यधोतिं ब्रह्मणामनीषाम् ।

^{१ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २}
 गावोयन्ति गोपतिं पृच्छमानाः

^{३ १ ३ २}
 सोमं यन्ति मतो वावशानाः ॥ ३ ॥ पू८*

(संक्रोशास्त्रयः ॥) ^१ होइ । ^{२ १} हो । ^{३ १} होइ होइ ।

^{२ १ र २ २ १ २ ३ ४ ५ १ १}
 तिस्रोवाचाः । ई३रय । तिप्रवक्त्रीः । होइया२३होइ ।

^{२ १ र २ १ २ ३ ४ ५ २ र १ १}
 तिस्रोवाचाः । ई३रय । तिप्रवक्त्रीः । आ । होइया२३होइ ।

^{२ १ र २ १ २ ३ ४ ५ १ २ १}
 तिस्रोवाचाः । ई३रय । तिप्रवक्त्रीः । होइहा । इहोइहा ।

^{५ २ २ १ र २ १ २ ३ ४ ५}
 औ३हो३१इ । इहा । तिस्रोवाचाः । ई३रय । तिप्रवक्त्रीः ।

^{१ २ १ ५ २ २ १ र}
 होइया । इयोइया । औ३हो३१इ । इया । तिस्रोवाचाः ।

^{२ १ २ ३ ४ ५}
 ई३रय । तिप्रवक्त्रीः ॥ १ ॥

(वेणोर्विशाले द्वे ॥) ^{३ २, ४ ५ २ र १}
 इहोइह । इहोइहाइहो ।

^{३ र ३ ५ २ १ र २ १ २ ३ ४ ५ ४ र}
 वाहोइह । तिस्रोवाचाः । ई३रय । तिप्रवक्त्रीः । इहो

वा५। ^{२ १} इहोवार३। ^{२ ५ ४} ई३४ह्वाइ। ^४ ई५। इहा।

^{२ १ २} तिस्रोवाचाः। ^{२ १} ई३रय। ^{२ ३ ४ ५} तिप्रवल्लीः। ^{२ १} इहोवार३।

^{२ ५ ४} ई३४ह्वाइ। इहा। ^{२ १ २} तिस्रोवाचाः। ^{२ १ २ ३} ई३४रय। तिप्र-

^{४ ५} वल्लीः। ^{१ २ २} आओ३हो। ^{१ २ २} आओ३हो३४। ^{५ २ २} ओहोवा।

^{२ २} हा३ह्वाइ। ^{१ २ २} तिस्रोवाचाः। ^{२ १ २ ३ ४ ५} ई३रय। ^१ तिप्रवल्लीः। आ।

^{२ २ २ २} ओ३होवाहा३४। ^{३ ४ २ ५} ओहोवा। ^{२ १ २ २} तिस्रोवाचाः। ^२ ई३

^{१ २ ३ ४ ५} रय। तिप्रवल्लीः॥ २॥

^{३ २} ओहो३। ^{४ ५ ४ २} ओहाओहा। ^{२ १} ऋतस्यधाइ। ^{२ १} तौ३०ब्रह्मा।

^{२ ३ ४ ५} णामनौषाम्। ^{१ २ १} ह्वाइ। ^{२ ३ २ १} ह्वाइहो३। ^{२ २ १ २} गावोयन्ताइ।

^{२ १} गो३पतिम्। ^{२ ३ ४ ५} पृच्छमानाः। ^{१ २ १} इहोइ। ^{२ ३ २ १} इहोइहोइ।

^{२ २ १} सोमंयन्ताइ। ^{२ १} मतयः। ^२ वा३४३। ^{२ ४} वा३शा५ना६५६ः॥

॥ ३ ॥ ५८

पराशरऋषिः* । “वह्निः” वोढा यजमानः “तिस्त्रो वाचः”
 ऋग्यजुःसामानिकाः स्तुतीः प्रेरयति । तथा “ऋतस्य” यज्ञस्य
 “धीति” धारयित्रीं† “ब्रह्मणः”‡ परिवृढस्य सोमस्य “मनीषा”
 मनस ईशित्री कल्याण-वाचं च प्रेरयति । किञ्च । “गोपति” ¶
 वृषभं यथा गावोऽभिगच्छन्ति तद्वत् गवां स्वामिनं सोमं “गावः”
 “पृच्छमानाः” पृच्छन्त्यः सत्यो “यन्ति” स्व-पयसा माययितु
 मभिगच्छन्ति । तथा “वावशानाः” कामयमानाः “मतयः”
 स्तोतारः§ “सोमं” “यन्ति” स्तोतु मभिगच्छन्ति॥ ॥ ३ ॥ ५८

* “शाक्त्यः”-इति ऋषि-नै० । “पराशरः पराशीशस्य वमिष्ठस्य स्थविरस्य जज्ञे ।
 पराशरः शतयातुर्वसिष्ठ इत्यपि निगमो भवति । इन्द्रोऽपि पराशर उच्यते परा-
 श्रातयिता यातूनाम् इन्द्रो यातूनां सभवत् पराशर इत्यपि निगमो भवति”-इति
 नि० नै० ६, ३० ॥

† “धीतिं कर्म”-इति वि० ।

‡ “ब्रह्मणो मनीषां वेदोक्तानि कर्माणि”-इति वि० ।

¶ “गोपतिं यजमानं दक्षिणामन्वयेन पृच्छमाना” इव, वृषभं वा इति वि० ।

§ मतय इति स्तोत्रनामसु न दृश्यते परं मेधावि-नामसु द्वाविंशतितमज्ञे घण्टुक-)
 मिति लक्ष्यते (३, १५) । ‘मतयः बुद्धयः’-इति वि० ।

॥ याक्व्याख्यानगिरयम्—“वह्निरादित्यो भवति स तिस्त्रो वाचः प्रेरयत्युचो
 यजुं पि सामान्यतस्यादित्यस्य कर्माणि ब्रह्मणो मतान्येष एवेतत् सर्वमन्तरमधीत्यधिदैवतम्
 अथाध्यात्मं वह्निरात्मा भवति स तिस्त्रो वाच ईरयति प्रेरयति विद्यामतिबुद्धिमता
 ऋतस्यात्मनः कर्माणि ब्रह्मणो मतान्ययमेवेतत् सर्वमनुभवत्यात्मगतिं नाच्छे”-इति
 (प० १, १७) ॥ विवरणकारसु पूर्वं यथावत् व्याख्यायानन्तरमपरमपि व्याख्यानजालमा-
 विस्तृतवान् तद्यथा—“यद्यपि पावमानोष सोममुक्ता अन्य देवता न सम्भवति तथा-
 प्यष्टादशे व्याख्यातेति कृत्वा तेनापि आत्मनातुस्मरणार्थं नालिख्यत । तिस्त्रो वाचः ।
 ऋग्यजुःसामानि अथवा तिस्त्रो वाचः सत्वरजस्तमांसि अथवा जाग्रत्स्वप्नसुषुप्ति-
 हतयः । ईरयति प्रेरयति उदकरशींसं वरुणीति वह्निरादित्यः । ऋतस्य आदित्यस्य

अथ चतुर्थी ।

३ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २

अस्य प्रेषा हेमना पूयमानो देवो देवेभिः समपृत्तरसम् ।

३ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २

सुतः पवित्रमर्थेतिरेभन्तिव सद्यपशुमन्तिहाता ॥४॥६०॥*

३ २ ३ २ ४ २ ५ १ २ २

(अगस्त्यस्य यमिके द्वे ॥) अस्या ३४ औहोवा । प्रेषा । हे ३

१ २ २ ३ ४ ५ ३ २ ४ २ ३ २ ४ २ ५

मना । पूयमानाः । उह्वाइ । अस्या ३४ औहोवा ।

१ २ २ १ २ २ ३ ४ ५ २ १ २ ३ ४ ५

प्रेषा । हे ३ मना । पूयमानाः । हाइ । उह्वा ।

३ २ ३ २ ४ २ ५ १ २ २ १ २ ३ ४ ५

देवा ३४ औहोवा । देवाइ । भौ ३ः सम । पृत्तरसाम् ।

धीतिः । अथवा ऋतस्य सत्यस्य ब्रह्मणः । अथवा ऋतस्य धीति रंजस्य वा
 आदित्यस्य वा हय इव 'अग्नौ प्राप्ता ऊतिः सम्यगादित्यमुपतिष्ठते' । 'ब्रह्मणो मनोषां
 गावः रश्मयः तेन विहृष्टा अथवा उदकानि । एतमेव गोपति रश्मि-स्त्वानिनं वा
 पृच्छन्त इव सोमं यन्ति पृथिवीं वसाना सर्वोपकाराय सोमं आदित्यं मतयः । प्रज्ञायते
 विषयाः अतिप्रकाशत इति रश्मयः । वावशाना आदित्यं यन्ति प्रविशन्ति । अध्यात्मो
 वज्रितात्मा भवति । वज्रादिगुणसंयोगात् । सः तिष्ठो वाचः प्रेरयति । विद्या
 बुद्धिमनोसि । विद्या महान् । बुद्धिरहङ्कारं मन इति प्राधान्याद् भूतेन्द्रियाणि
 ऋतस्यात्मानं धीतिं मनसः दृष्टानि कर्माणि प्रेरयन्ति ब्रह्मणः आत्मानं । गोपाः
 गोपायति । आत्मानं इन्द्रियाणि स्वानिनं पृच्छमानाः । आत्मानं तदभिप्रायेण
 शब्दाद्यनुगमनात् । एतमेवमात्मानं सोमह्वासयमाना इव यन्ति न भूयः तदर्थं प्रादु-
 र्भवन्ति-इति ।

* उ० ६, २, ८, १ = ऋ० ७, ४, ११, १ = ऊहृ६२। ७,

२ २ ३ ४ ५ १ २ १
 छाउ । होइ । सुता३४औहोवा । पवाइ । चाश्मरि ।
 २ ३ ४ ५ २ २ ३ ४ ५ १
 एतिरेभान् । हा । हाऔहोइ । मिता३४औहोवा । वसा ।
 २ १ २ ३ ४ ५ १ २ २ ४
 द्वाश्पशू । मन्तिहोता । पशू । मा३४३ । ती३होपू
 ताईपूई ॥ ४ ॥

१ २ ३ ४ ५ ३ २ १ २ १ २ २
 औहोवाहा३होइ । इहा । अस्यप्रेषा । हेमना ।
 २ ३ ४ ५ २ १ २ ३ ४ ५
 पूयमानाः । देवोदेवाइ । भौ३सम । पृक्तरसाम् ।
 २ १ २ १ २ ३ ४ ५ १ २ ३ ४ ५
 सुतःपवाइ । चाश्मरि । एतिरेभान् । औहोवाहा-
 १ ३ २ १ २ १ २
 ३होइ । इहा । मितेवसा । द्वाश्पशू । मा३४३ ।
 २ ४
 ती३होपूताईपूई ॥ ५ ॥ ई०

वसिष्ठऋषिः* । “अस्य” सोमस्य “प्रेषा” [प्रेषतिर्गत्यर्थः
 (म्वा० प०) क्षिपि रूपं । सावेकाच इति विभक्तेरुदात्तत्वं †
 प्रेषा] प्रेरकेण‡ “हेमना”॥ हिरण्येन “पूयमानः” हिरण्य-

* “मैत्रावरुणः”-इति ऋषि-नै० ।

† “सावेकाचस्य तौयादिविभक्तिः”-इति पा० ६, १, १६८ ।

‡ “प्रेषा प्रकर्षेच्छया”-इति वि० ।

॥ बाङ्गलकादस्योपाभावः ।

अथ पञ्चमी ।

१२ ३ १ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ २
 सोमःपवतेजनितामतीनाञ्जनितादिवोजनितापृथिव्याः ।

७ १२ २२ ३ १२ २२ ३ १ २ ३ १२ २२ ३ १ २ ३ २
 जनिताग्नेर्जनितासूर्यस्यजनितेन्द्रस्यजनितोतविष्णोः ॥ ५ ॥ ६ ॥ १ *

१२ २ २ १
 (कालकाक्रन्दौ ॥) सोमःपवतेजनितामाश्ताइना २म् ।

२ २ २ १ १२ २
 जनितादिवोजनितापृथ्वाइव्या २ः । जनिताग्नेर्जनितासू ।

पाणिरभिषुणोतीति हिरण्यसम्बन्धः । तादृशः “देवो” दीप्य-
 मानः अंशुः “रसम्” आत्मीयं “देवेभिः” देवैः सह† “समपृक्त”
 सम्पर्कयति संयोजयति । [पृची सम्पर्के (अदा० आ०)]
 ततः “सुतः” अभिषुतः सोमः “रेभन्” शब्दायमानः सन् “पवि-
 चम्” उर्णास्तुकेन निर्मितं‡ “पर्येति” परिगच्छति । कथमिव ?
 “होता” देवाना माह्वाता ॥ ऋत्विक् “मितेव” निर्मातेव§
 “पशुमन्ति” वदपशून् “सद्म” सदनानि यज्ञगृहान् यथा
 पर्येति तद्वत् ॥ ४ ॥ ६०

* उ० ३, १, १६, १ = ऋ० ७, ४, ६, ५ = ऊ० ३, २, १६;—८, २, १;—
 १२, १, १०—१६ ।

† ‘देवेभिः देवेभ्यः वखादिभ्यः’-इति वि० ।

‡ दशापविचमित्यर्थः ।

॥ होतेति व्हेजोरूपम् (६, १, ३४ पा०) ।

§ ‘मिता कर्त्ता’ इति वि० ।

० २ १२ २ १ २ २
रियार३स्या । जनितेन्द्रा । स्या३जनि । तो३४३ । तार

४
वापुइष्णो६५ईः ॥ ६ ॥

३४ ५ २ २ २ ४ १
सोमःपवतेजनिता । ए३ । औ३हो५वाऽ । माता

२ १२ २१२ २१२ २ १२
२३४५इना६५ईम् । जनितादिवोजनितापृथिव्याः । जना-

३ ५ २ २ २ ४
२इतार३४ग्नेः । जनिता । स०३४३ । री३या५स्या६५ई ।

२ १२ २ १२ ३ ११११
जनितेन्द्रस्यजनितातविष्णो२३४५ः ॥ ७ ॥

५२ ४ ४ ५
(जनित्रे द्वे ॥) हाउजनत् । ३ । जनद्वाउ । ३ ।

१ १ २२१ २
होइ । जनत् । २ । होइ । जनात् । सोमःपवा । ते३

१ २ ३ ४ ५ २ १२ २ १ २ ३
जनि । तामतीनाम् । जनितादाइ । वो३जनि । तापृ

५ ५ २ १२ २१ २ २ ३ ४ ५ ५२
थिव्याः । जनिताग्नाइः । जनिता । सूरियस्या । हाउ

४ ४ ५ १
अनत् । ३ । जनद्वाउ । ३ । होइ । जनत् । २ । होइ ।

१२ २ २ २ ४
जनात् । जनितेन्द्रा । स्या३जनि । तो३४३ । ता३वा

पुइष्णो६५ईः ॥ ८ ॥

^{४ ५} जनद्वाउ । ३ । ^{४ ५} जनदाउ । ३ । ^१ जनत् । ^१ होइ । ३ ।
^{२२ १} सोमःपवा । ^{२ १} ते३जनि । ^{२, ३ ४ ५} तामतीनाम् । ^{२ १२} जनितादाइ ।
^{२ १} वो३जनि । ^{२, ३ ४ ५} तापृथिव्याः । ^{२ १२} जनिताग्नाइ । ^{२ १२ ३ ४ ५} जनितासूरियस्या ।
^{४ ५} जनद्वाउ । ३ । ^{४ ५} जनदाउ । ३ । ^१ जनत् । ^२ होयि । ३ । ^२ जनि-
^{१ २} तेन्द्रा । ^{२ १} स्या३जनि । ^२ तो३४३ । ^{२ ४} ता३वापृथिव्यो३५पु३ः

॥ ८ ॥ ६१

प्रतर्दनऋषिः* । “सोमः” अभिषूयमाणः “पवते” पात्रेषु
 क्षरति । कौटुशः ? “मतीनां” बुद्धीनां । यद्वा । मननीयानां
 स्मृतीनां “जनिता” जनयिता[†] [“जनिता मन्त्रे” (६, ४, ५३)
 इति निपातेन णि-लोपः] किञ्च “दिवः” द्यलोकस्य “जनिता”
 प्रादुर्भावयिता । तथा “पृथिव्याः जनिता” । “अग्नेः” “जनिता”

* “देवोदासिः” इति वि० ।

† अत्रेदं विवरणम्—‘सोमः पवते । विनियोगोऽस्य चतुर्थेऽहनि । अधियज्ञपक्षे
 पर्णसोमस्य पृथिव्यादीनां । जनयितृत्वेन सम्भवात् । यज्ञद्वारेण स्थितिहेतुत्वात्
 जनयतीति जनिता मतीनां जनयिता दिवः जनयिताग्नेर्जनयिता सूर्यस्य जनयिता ।
 इन्द्रस्य जनयिता । उत अपि विष्णोर्व्याप्तिमत इति । जनयिता पृथिव्यादिभ्यः रसेन
 वर्द्धयिता । अधिदेवेन्द्रः सोमः यदात्मनि तदायमर्थः । सर्वमिदं श्रयति । आत्मा सोमः
 पवते साधयति भोक्तृत्वात् । आत्मा सत्कारणं वा । प्रधानभूतेन्द्रियाणां जनयिता
 पृथिव्यादीनाञ्च द्योर्दृष्टेर्नान्तरिक्षस्यापि अग्नादीनाञ्च स्थानानां तिसृष्वपि विष्णोश्च
 व्याप्तिमतः ॥ ”

अथ षष्ठी ।

^{३ १ २ ३ १ २} अभिन्निपृष्ठवृषणं वयोधामङ्गे पिण्मवावशन्तवाणीः ।
^{३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २} वनावसानो वरुणो नसिन्धुः । विरत्नधा दयते वार्याणि ॥ ६ ॥ ६२ ॥
^{२ २ ५ २ ४ २} (अङ्गिरसां ब्रतोपोहः ॥) ओ३हायि । ओ३हा । ओहा ।
^{१ ५ २ २ १ २ १ २ ३} इया२ । ओ३हा३ण । अभिन्निपा । छा३०वृष । णव-
^{४ ५ २ १ २ १ २ २ ३ ४ ५} योधाम् । अङ्गे पिणाम् । अवाव । शन्तवाणीः ।
^{२ १ २ २ १ ० ३ ४ ५ २ १ १ २} वनावसा । नो३वरुणो नसिन्धुः । ओ३हायि । ओ३-
^{५ २ १ ५ २ २ १} हा । ओहा । इया२ । ओ३हा३ण । विरत्नधाः ।
^{२ १ २ २ २ ४ ५} दयते । वा३४३ । रो३यापूणा३५३यि ॥ १० ॥ ६२
 प्रकाशयिता । ‘सूर्यस्य’ सर्वप्रेरकस्यादित्यस्य “जनिता”
 “इन्द्रस्य” जनिता पानेन मदस्य जनयिता । “उत” अपि च ।
 “विष्णाः” व्यापकस्य “जनिता” जनयिता । एतत्सर्वं सोमेऽ
 भिषूयमाणे भवति सोमेन हि देवताप्यायन्तइति ॥ ५ ॥ ६१

* “आङ्गूपाणाम्”-इति,
 † “सिन्धून्”-इति च } ऋ० ।

‡ उ० ६, २, ११, १=ऋ० ७, २, २६, २ = ऊ० ७, २, १७ ।

¶ अत्राह याक्कः—“सोमः पवते सोमः सूर्यः प्रसवनाज्जनिता सतीनां प्रकाश-
 कर्मणा सादित्यरश्मिनां दिवो द्योतनकर्मणा सादित्यरश्मिनां पृथिव्याः प्रथनकर्मणा

अथ सप्तमी ।

१२ ३१ २३ १२ २२ ३ १३ ३१ २२ १ २

अक्रांत्समुद्रः प्रथमेविधर्मजनयन्प्रजामुवनस्य गोपाः* ।

वसिष्ठऋषिः† । “त्रिष्टुभं” त्रीणि पृष्ठानि द्रोणकलशादि-
स्थानानि सवनानि वा यस्य स तथोक्तम् । “वृषणं” वर्षकम् ।
“वयोधाम्” अन्नस्य दातारम् । “अङ्गोषिणं” आघोषन्तं सोमं ‡
“वाणीः” स्तोत्ररूपा वाचः “अवावशन्त” कामयन्ते शब्दायन्ते वा ।
“वना” वनानि उदकानि “वसानः” । आच्छादयन् “वरुणो न”
वरुण इव § “सिन्धुः” अपां स्यन्दयिता पर्यन्तप्रदेशानाच्छादयति
तद्वत् । “रत्नधाः” रत्नानां दाता सोमः “वार्याणि” धनानि ||
“दयते” स्तोत्रभ्यः प्रयच्छति ॥ ६ ॥ ई२

मादित्यरश्मीनां, सूर्यस्य स्त्रीकरणकर्तृणां मादित्यरश्मीनां, विष्णोर्यामिकर्षणा मादित्य-
रश्मी नामित्यधिदैवतम् । अथाध्यात्मं सोम आत्माप्येतस्मादेवेन्द्रियाणां जनितेत्यर्थः ।
अपिवा सर्वामिर्विभूतिमिर्विभूतत आस्तेत्यात्मगतिं नाचष्टे—इति प० २, १२ ।

* “भुवनस्य राजा”—इति ऋ० ।

† “मैवावरुणः”—इति ऋषि-ने० ।

‡ “सुतः”, “सुत”, “वयः”—इति त्रीणिपि पदानि पाठसेदात् सप्तमनैषण्डु कलेन
अयम्ते (२, ७) । ‘वयोधा मन्त्रानां दातारं यशस्विनं वा’—इति वि० ।§ “आङ्गूष्मसोमआघोषः “एनाङ्गूषेण वयमिन्द्रयन्तः” अनेन सोमेन वयमिन्द्र-
यन्तः”—इत्यादि नि० ५, ११ ।

§ “वरुणः दृणोतीति सतः”—इत्यादि नि० १०, ३—४ ।

|| ‘वार्याणि वनमौषानि धनानि’—इति वि० ।

१६ख,

१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३० ३१ ३२ ३३ ३४ ३५ ३६ ३७ ३८ ३९ ४० ४१ ४२ ४३ ४४ ४५ ४६ ४७ ४८ ४९ ५० ५१ ५२ ५३ ५४ ५५ ५६ ५७ ५८ ५९ ६० ६१ ६२ ६३ ६४ ६५ ६६ ६७ ६८ ६९ ७० ७१ ७२ ७३ ७४ ७५ ७६ ७७ ७८ ७९ ८० ८१ ८२ ८३ ८४ ८५ ८६ ८७ ८८ ८९ ९० ९१ ९२ ९३ ९४ ९५ ९६ ९७ ९८ ९९ १०० १०१ १०२ १०३ १०४ १०५ १०६ १०७ १०८ १०९ ११० १११ ११२ ११३ ११४ ११५ ११६ ११७ ११८ ११९ १२० १२१ १२२ १२३ १२४ १२५ १२६ १२७ १२८ १२९ १३० १३१ १३२ १३३ १३४ १३५ १३६ १३७ १३८ १३९ १४० १४१ १४२ १४३ १४४ १४५ १४६ १४७ १४८ १४९ १५० १५१ १५२ १५३ १५४ १५५ १५६ १५७ १५८ १५९ १६० १६१ १६२ १६३ १६४ १६५ १६६ १६७ १६८ १६९ १७० १७१ १७२ १७३ १७४ १७५ १७६ १७७ १७८ १७९ १८० १८१ १८२ १८३ १८४ १८५ १८६ १८७ १८८ १८९ १९० १९१ १९२ १९३ १९४ १९५ १९६ १९७ १९८ १९९ २०० २०१ २०२ २०३ २०४ २०५ २०६ २०७ २०८ २०९ २१० २११ २१२ २१३ २१४ २१५ २१६ २१७ २१८ २१९ २२० २२१ २२२ २२३ २२४ २२५ २२६ २२७ २२८ २२९ २३० २३१ २३२ २३३ २३४ २३५ २३६ २३७ २३८ २३९ २४० २४१ २४२ २४३ २४४ २४५ २४६ २४७ २४८ २४९ २५० २५१ २५२ २५३ २५४ २५५ २५६ २५७ २५८ २५९ २६० २६१ २६२ २६३ २६४ २६५ २६६ २६७ २६८ २६९ २७० २७१ २७२ २७३ २७४ २७५ २७६ २७७ २७८ २७९ २८० २८१ २८२ २८३ २८४ २८५ २८६ २८७ २८८ २८९ २९० २९१ २९२ २९३ २९४ २९५ २९६ २९७ २९८ २९९ ३०० ३०१ ३०२ ३०३ ३०४ ३०५ ३०६ ३०७ ३०८ ३०९ ३१० ३११ ३१२ ३१३ ३१४ ३१५ ३१६ ३१७ ३१८ ३१९ ३२० ३२१ ३२२ ३२३ ३२४ ३२५ ३२६ ३२७ ३२८ ३२९ ३३० ३३१ ३३२ ३३३ ३३४ ३३५ ३३६ ३३७ ३३८ ३३९ ३४० ३४१ ३४२ ३४३ ३४४ ३४५ ३४६ ३४७ ३४८ ३४९ ३५० ३५१ ३५२ ३५३ ३५४ ३५५ ३५६ ३५७ ३५८ ३५९ ३६० ३६१ ३६२ ३६३ ३६४ ३६५ ३६६ ३६७ ३६८ ३६९ ३७० ३७१ ३७२ ३७३ ३७४ ३७५ ३७६ ३७७ ३७८ ३७९ ३८० ३८१ ३८२ ३८३ ३८४ ३८५ ३८६ ३८७ ३८८ ३८९ ३९० ३९१ ३९२ ३९३ ३९४ ३९५ ३९६ ३९७ ३९८ ३९९ ४०० ४०१ ४०२ ४०३ ४०४ ४०५ ४०६ ४०७ ४०८ ४०९ ४१० ४११ ४१२ ४१३ ४१४ ४१५ ४१६ ४१७ ४१८ ४१९ ४२० ४२१ ४२२ ४२३ ४२४ ४२५ ४२६ ४२७ ४२८ ४२९ ४३० ४३१ ४३२ ४३३ ४३४ ४३५ ४३६ ४३७ ४३८ ४३९ ४४० ४४१ ४४२ ४४३ ४४४ ४४५ ४४६ ४४७ ४४८ ४४९ ४५० ४५१ ४५२ ४५३ ४५४ ४५५ ४५६ ४५७ ४५८ ४५९ ४६० ४६१ ४६२ ४६३ ४६४ ४६५ ४६६ ४६७ ४६८ ४६९ ४७० ४७१ ४७२ ४७३ ४७४ ४७५ ४७६ ४७७ ४७८ ४७९ ४८० ४८१ ४८२ ४८३ ४८४ ४८५ ४८६ ४८७ ४८८ ४८९ ४९० ४९१ ४९२ ४९३ ४९४ ४९५ ४९६ ४९७ ४९८ ४९९ ५०० ५०१ ५०२ ५०३ ५०४ ५०५ ५०६ ५०७ ५०८ ५०९ ५१० ५११ ५१२ ५१३ ५१४ ५१५ ५१६ ५१७ ५१८ ५१९ ५२० ५२१ ५२२ ५२३ ५२४ ५२५ ५२६ ५२७ ५२८ ५२९ ५३० ५३१ ५३२ ५३३ ५३४ ५३५ ५३६ ५३७ ५३८ ५३९ ५४० ५४१ ५४२ ५४३ ५४४ ५४५ ५४६ ५४७ ५४८ ५४९ ५५० ५५१ ५५२ ५५३ ५५४ ५५५ ५५६ ५५७ ५५८ ५५९ ५६० ५६१ ५६२ ५६३ ५६४ ५६५ ५६६ ५६७ ५६८ ५६९ ५७० ५७१ ५७२ ५७३ ५७४ ५७५ ५७६ ५७७ ५७८ ५७९ ५८० ५८१ ५८२ ५८३ ५८४ ५८५ ५८६ ५८७ ५८८ ५८९ ५९० ५९१ ५९२ ५९३ ५९४ ५९५ ५९६ ५९७ ५९८ ५९९ ६०० ६०१ ६०२ ६०३ ६०४ ६०५ ६०६ ६०७ ६०८ ६०९ ६१० ६११ ६१२ ६१३ ६१४ ६१५ ६१६ ६१७ ६१८ ६१९ ६२० ६२१ ६२२ ६२३ ६२४ ६२५ ६२६ ६२७ ६२८ ६२९ ६३० ६३१ ६३२ ६३३ ६३४ ६३५ ६३६ ६३७ ६३८ ६३९ ६४० ६४१ ६४२ ६४३ ६४४ ६४५ ६४६ ६४७ ६४८ ६४९ ६५० ६५१ ६५२ ६५३ ६५४ ६५५ ६५६ ६५७ ६५८ ६५९ ६६० ६६१ ६६२ ६६३ ६६४ ६६५ ६६६ ६६७ ६६८ ६६९ ६७० ६७१ ६७२ ६७३ ६७४ ६७५ ६७६ ६७७ ६७८ ६७९ ६८० ६८१ ६८२ ६८३ ६८४ ६८५ ६८६ ६८७ ६८८ ६८९ ६९० ६९१ ६९२ ६९३ ६९४ ६९५ ६९६ ६९७ ६९८ ६९९ ७०० ७०१ ७०२ ७०३ ७०४ ७०५ ७०६ ७०७ ७०८ ७०९ ७१० ७११ ७१२ ७१३ ७१४ ७१५ ७१६ ७१७ ७१८ ७१९ ७२० ७२१ ७२२ ७२३ ७२४ ७२५ ७२६ ७२७ ७२८ ७२९ ७३० ७३१ ७३२ ७३३ ७३४ ७३५ ७३६ ७३७ ७३८ ७३९ ७४० ७४१ ७४२ ७४३ ७४४ ७४५ ७४६ ७४७ ७४८ ७४९ ७५० ७५१ ७५२ ७५३ ७५४ ७५५ ७५६ ७५७ ७५८ ७५९ ७६० ७६१ ७६२ ७६३ ७६४ ७६५ ७६६ ७६७ ७६८ ७६९ ७७० ७७१ ७७२ ७७३ ७७४ ७७५ ७७६ ७७७ ७७८ ७७९ ७८० ७८१ ७८२ ७८३ ७८४ ७८५ ७८६ ७८७ ७८८ ७८९ ७९० ७९१ ७९२ ७९३ ७९४ ७९५ ७९६ ७९७ ७९८ ७९९ ८०० ८०१ ८०२ ८०३ ८०४ ८०५ ८०६ ८०७ ८०८ ८०९ ८१० ८११ ८१२ ८१३ ८१४ ८१५ ८१६ ८१७ ८१८ ८१९ ८२० ८२१ ८२२ ८२३ ८२४ ८२५ ८२६ ८२७ ८२८ ८२९ ८३० ८३१ ८३२ ८३३ ८३४ ८३५ ८३६ ८३७ ८३८ ८३९ ८४० ८४१ ८४२ ८४३ ८४४ ८४५ ८४६ ८४७ ८४८ ८४९ ८५० ८५१ ८५२ ८५३ ८५४ ८५५ ८५६ ८५७ ८५८ ८५९ ८६० ८६१ ८६२ ८६३ ८६४ ८६५ ८६६ ८६७ ८६८ ८६९ ८७० ८७१ ८७२ ८७३ ८७४ ८७५ ८७६ ८७७ ८७८ ८७९ ८८० ८८१ ८८२ ८८३ ८८४ ८८५ ८८६ ८८७ ८८८ ८८९ ८९० ८९१ ८९२ ८९३ ८९४ ८९५ ८९६ ८९७ ८९८ ८९९ ९०० ९०१ ९०२ ९०३ ९०४ ९०५ ९०६ ९०७ ९०८ ९०९ ९१० ९११ ९१२ ९१३ ९१४ ९१५ ९१६ ९१७ ९१८ ९१९ ९२० ९२१ ९२२ ९२३ ९२४ ९२५ ९२६ ९२७ ९२८ ९२९ ९३० ९३१ ९३२ ९३३ ९३४ ९३५ ९३६ ९३७ ९३८ ९३९ ९४० ९४१ ९४२ ९४३ ९४४ ९४५ ९४६ ९४७ ९४८ ९४९ ९५० ९५१ ९५२ ९५३ ९५४ ९५५ ९५६ ९५७ ९५८ ९५९ ९६० ९६१ ९६२ ९६३ ९६४ ९६५ ९६६ ९६७ ९६८ ९६९ ९७० ९७१ ९७२ ९७३ ९७४ ९७५ ९७६ ९७७ ९७८ ९७९ ९८० ९८१ ९८२ ९८३ ९८४ ९८५ ९८६ ९८७ ९८८ ९८९ ९९० ९९१ ९९२ ९९३ ९९४ ९९५ ९९६ ९९७ ९९८ ९९९ १०००

वृषापवित्रे अधिसानो अय्येवृहत्सो मोवावृधे खानो*

अद्रिः ॥ ७ ॥ ६३१

(सम्यावैयश्चम् ॥) हो । होपि । अक्रात्समुद्रः प्रथमे विधामान् ।

हो होयि । जनयन् प्रजाभुवनस्य गोपाः । हो । होयि वृ

षापवित्रे अधिसानो अ । व्यायि । हो । हो । वृह

त्सो मोरवावृधे खानो अ । द्रा । औ । होवाहाउवा

३ । ए३ । खाना अ । द्रीर३४५ ॥ ११ ॥ ६३

पराशरऋषिः । “समुद्रः” अस्मादापः सन्द्वन्ति स
समुद्रः अपां वर्षकः । “गोपाः” यज्ञस्य रक्षकः सोमः “प्रथमे”
विस्तृते “भुवनस्य” उदकस्य “विधर्मन्” विधारकेऽन्तरिक्षे
“प्रजाः” “जनयन्” उत्पादयन् “अक्रान्” सर्वमतिक्रामति [क्रमते-
लुङि, तिपि, इङभावे वृद्धौ च कृतायां सिज्लोपि मकारस्य

* “मुवान” — इति ऋ० ।

+ उ० ५, २, १, १ = ऋ० ७, ४, १८, प = ऊ० १७, २, १ ; — २२, २, ५ — ऋ०

ऊ० १, ५ ।

† “प्राक्ताः” — इति ऋषि-ने० ।

‡ “भुवनम्” — इति उदकनामसु पञ्चाशत्तमं नैवष्ट कम् (१, ११) ।

अथाष्टमी ।

१ २ ३ २ ३ २ १ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ २

कनिक्रान्तिहरिराद्यज्यमानः सौदन्वनस्यजठरेपुनानः ।

१ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २

नृभिर्यतः कृणुते निर्णिजङ्गामतोमतिञ्जनयतस्वधाभिः ॥ ८ ॥ ६४ *

मीनोधातोरिति नकारे रूपम्] “वृषा” कामानां वर्धिता
 “स्नानः” अभिषूयमाणः† ॥

“अद्रिः”-“इन्दुः” इति च साम्नऋचः पाठौ ॥ ७ ॥ ६३

* ऋ० ७, ५, ५, १ ।

† अत्रेदं विवरणम्—

अक्रान् समुद्रः विनिर्गोःस्य नवमेऽहनि क्रान्तत्वात् प्रथमे परमे उत्कृष्टे विघर्षणि
 धारणेन नयन् प्रजाः प्रजायन्त इति प्रजाः देवाः याः भुवनस्य गोपाः भूतानां रक्षिता
 वृषा सक्ता पवित्रे वा लमाय । अधि उपरि सानो समुत्थनो अये अधिसये । वृहत्सोम
 वाहणे वर्द्धते स्नानः अद्रिः अदरणः । वज्रः अक्रान् समुद्रः सामर्थ्यात् अत्यक्रमीत्
 अतीतं गच्छत्युदयादस्तं सदा समुद्रः । आदित्यः प्रथमे प्रकृष्टे योमन् सामर्थ्यादन्त-
 रिचे प्रजा जनयन् वर्षकर्माणा । भुवनस्य त्रैलोक्यस्य गोपा रक्षिता वृषा वर्षणशीलाः ।
 पवित्रे व्याप्तिमये अधिसानः अभिषिचमाणः सौम्यैः । वाहणे वर्द्धते वृहदिति वृहद्विशे-
 षणम् । स्नानः सुतः अद्रिरादित्य अदरणः अत्यक्रामत् अधिष्ठितवान् । समुद्रः
 आत्मा अभिद्रवत् तं भूतानि परमेभ्यः घने भूतेन्द्रियमिन्द्रशरीरे जनयन् ज्ञानकर्माणा
 बोध्य मुत्पादयन् प्रजा वर्द्धयन् । भुवनस्य गोपा प्रकाशरूपत्वात् । वृषा पवित्रे सत्य-
 मये आत्मा वर्धिता भवति शरीररूपेण पवित्रे ज्ञानमये अवतेर्गत्यर्थः । गत्यर्थाश्च
 बुद्धार्थाः । अधिसानो सम्बध्यमान-शब्दादिषु महत्त्वदृष्टे सुष्ठु वर्धितं पवित्रे । प्रवः
 अद्रिः अदरणः—इति ॥

यास्तस्त्वेवं व्याख्यातवान्—“अत्यक्रमीत् समुद्र आदित्यः परमे यवने वर्षकर्माणा
 जनयन् प्रजा भुवनस्य राजा सर्वस्य राजा । वृषा पवित्रे अधिसानो अये वृहत्सोमो
 वावृषे सुवान इन्दुरित्यधिदैवतम् । अथाध्यात्मसत्यक्रमीत् समुद्र आत्मा परमे यवने
 ज्ञानकर्माणा जनयन् प्रजा भुवनस्य राजा सर्वस्य राजा । वृषा पवित्रे अधि सानो
 अये वृहत्सोमो वाहणे सुवान इन्दुरित्यात्मगतिमाचष्टे”—इति प० २, १६ ।

(सामसामनि द्वे॥) कानी । क्रान्ती रक्रान्ती र । हरिराष्ट्रज्य-
 माश्नाः । सायिदान् । वाना रवाना र । स्यजठरे पुनारश्ना-
 नाः । द्रभीः । याता रयाता र । कृणुते निरिणिजा रश्ना-
 गाश्म । आताः । माती रमाती रम् । जनयतारश्ना रन्धा
 रश्ना औद्वावा । भीरश्नाः ॥ १२ ॥

कनिक्रान्तिहा । होयि । हरिराष्ट्रज्य । मारश्ना ।
 हाहोयि । सोदन्वनस्यजठरे पुनारश्नाः । हाहोयि । नृभि-
 र्यतः कृणुते निरिणिजा रश्नाम् । हाहोयि । अतोमतायिम्
 जनयतारश्ना । स्वारधारश्ना औद्वावा । भीरश्नाः ॥ १३ ॥ ६४

प्रस्कण्णऋषिः* । “सृज्यमानः” आ समन्तादि सृज्यमानो-
 ऽभिषूयमाणः† “हरिः” हरितवर्णः सोमः “कनिक्रान्ति” पुनः
 पुनः शब्दायते [क्रन्दते र्यङ्लुकि, तिपि, इडभावे, “दाधर्त्तिर्दधती
 त्यादिना‡ निपातनादभ्यासस्य निगागमः । अभ्यस्तस्वरः§]

* “क्राणः”-इति ऋषि-ने० ।

† “सृज्यमानः संलूयमानः”-इति वि० ।

‡ “दाधर्त्तिर्दधती”-इति दृढिर्बोभूततेति श्रुत्यापनीकणत् सनिष्यदत्कृत् कनि
 क्रन्दद्भरिधद्दरिध्वनोदविशुतत्तरितः सरीसृपतं वरीवृजन्ममृग्यागनीगन्तीति च”
 —इति पा० ७, ४, ६५ ।

§ “अभ्यस्तानामादिः”-इति पा० ६, १, १८८ ।

अथ नवमी ।

३२७ ३१२ ३ २ ३ २३२ ३ १ २ ३ १ २
 एषस्यतेमधुमा^३इन्द्रसोमोवृषावृष्णःपरिविन्नेअक्षाः ।
 ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ २ ३ ७ ३ क २२
 सहस्रदाःशतदाभूरिदावाशश्वत्तममर्चिरावाज्यस्थात्॥८॥६५*

४५ ४५ ३ २ ४ ५ २ ४२ ५
 (हेषम्॥) एषाएषाः । स्यता३१२३४यि । मधुमा^३इन्द्रसोमः ।

२ ३ २ ५ ४ ५ २
 वृषावृषाईए । वृष्णो३१२३४ः । परिविन्नेअक्षाः । सहस्रदा

५ ३ २ ५ ४ २ ५ ४ ५ २ ५
 ईए । सदा३१२३४ः । शतदाभूरिदावा । शश्वच्छाईदे ।

३ २ २ ५ ४ २ ४ ५ ५ ५
 तमा३१२३४म् । बर्चिरावाजिपे । द्वियाईद्वाउवा स्या२

११११
 २३४५त् ॥ १४ ॥ ६५

तथा “पुनानः” पूयमानः “वनस्य” वननीयस्य चास्य द्रोण-कल-
 शस्य “जठरे” “सौदन्” उपविशन् शब्दायते । किञ्च “वृभिः”
 कर्षणेनेतृभिर्ऋत्विग्भिः “यतः” संयतः सोमः “गाः” गो-विकी-
 रान् क्षीरादीन् आच्छादयन् “निर्णिजं” शुद्धम् आत्मनोरूपं +
 “कण्ठुते” ग्रहादिषु करोति । अतोऽस्मै सोमाय “मति” मननीयां
 स्तुतिं “स्वधाभिः” हविर्भिः सह “जनयत” स्तोतारोऽजनयन्
 [भक्ष्यान्तादिशभावः छान्दसः । अदादेशः] यद्वा हे स्तोतारः
 अस्मै सोमाय स्तुतिं जनयत उत्पादयत कुरुतेति यावत् ॥ ८ ॥ ६४

* ऋ० ७, ३, २२, ४ ।

† “निर्णिज्” इति रूपनामसु प्रथमं जेषण्ट कम् (३, ७) ।

अथ दशमी ।

१२ ३१२ २२ ३१२ २२ ३ २ ३ २ ३ १ २
 पवस्वसोममधुमा^१कृतावापोवसानो^२अधिसानो^३अव्ये ।

३१ २ ३१२ ३ १ १ ३१२ ३
 अवद्रोणानिघृतवन्ति^४*रोहमदिन्तमोमत्सरइन्द्र-

१ २

पानः ॥ १० ॥ ६६†

॥ इति चतुर्थ-दशति ॥ ४ ॥

उशनाऋषिः‡ । हे इन्द्र ! “वृष्णः” वर्षकस्य “ते” तुभ्यं
 [चतुर्थर्थे षष्ठी] “एषः” “स्यः§” स सोमः “मधुमान्” माधुर्यो-
 पेतः “वृषा” वर्षकः “पवित्रे” “पर्यक्षाः” पर्यस्ववत् [चरतेर्लुङि
 रूपम्] स एव “सहस्रदाः” सहस्रसङ्ख्याकस्य धनस्य दाता
 „शतदाः” शतसङ्ख्याकस्य दाता “भूरिदावा”॥ ततोऽपि भुरे-
 दाता ‘वाजी’ बलवान् सोमः “शश्वत्तमम्” अतिशयेन पुराणं
 “बर्हिः” यज्ञम् “अस्थात्” अधितिष्ठति ॥

“वृषा वृष्णाः”-“वृषा वृष्ण”-इति, “सहस्रसाः”-“शतसाः”
 इति च साम्नाऋचः पाठाः ॥ ८ ॥ ६५

* “घृतवन्ति”-इति ऋ० ।

† ऋ० ७, ४, ८, ३ ।

‡ “काव्यः”-इति ऋषि-नै० ।

¶ “षष्ठ्यर्थे चतुर्थीति वाच्यम् (२, १, ६९)”-इति कात्यायनवचनादित्यर्थः ।

§ “स्यञ्छन्दसि बज्रसम् (पा० ६, १, १३३)”-इतीदं मन्त्रे स्य इत्यस्य सोर्लोपः ।

॥ “आतोमनिष्कानिब्वनिपथ (पा० ३, १, ७४)”-इति वनिपि रूपम् ।

(माधुच्छन्दसम् ॥) ^{२ ४ ५ ३२} हाओर३४हाइ । इहा३१ ।
^{२१ २ १ २ ३४५ २१२} पवस्वसो । मा३मधु । माच्छतावा । अपोवसा ।
^{२ १ २ ३२ ४ ५ २ १ २ २ १} नो३अधि । सानोअव्याइ । अवद्रोणा । नी३घृत ।
^{२ ४ ४ २ २ ३ ५ ३ २ २ १} वन्तिरोहा । हाओर३४हाइ । इहा३१ । मदिन्तमो ।
^{२ १ २ २ ४} मत्सरः । आ३४इ । द्रा३पा५नाईपूई ॥ १५ ॥ ६६

प्रतर्दनऋषिः* । हे “सोम !” “मधुमान्” [मत्वर्थीयः]
 तादृशस्त्वं “अपः” वसतीवरौः एकधनाः “वसानः” आच्छा-
 दयन् “अधि” अधिकं “सानौ” समुच्छिते “अव्ये” अविभवे-
 पवित्ते “पवस्व” चर । ततः “मदिन्तमः” अतिशयेन मदकरः
 “इन्द्रपानः” इन्द्रेण पातव्यः “मत्सरः” मादयिता सोमः “घृत-
 वन्ति” उदकवतः† “द्रोणानि” द्रोणकलशान् “अवरोह”
 प्रादुर्भवसि ॥

“रोद”-“सौद”—इति पाठौ ॥ १० ॥ ६६

इति श्रीमत्सायणार्थ-विरचिते माधवीये सामवेदार्थ-प्रकाशे
 छन्दोव्याख्याने पञ्चमस्याध्यायस्य षष्ठः खण्डः ॥ ६ ॥

* “द्वौदासिः”—इति ऋषि-ज० ।

† “घृतम्”—इत्युदकनामस्य दशमं नैघण्टुकम् (१, २) ।

अथ सप्तमे खण्डे--

सैषा प्रथमा ।

१२३२२ ३ २३१२ ३ १२ ३ १२ ३ १२
 प्रसेनानीः शूरो अग्रेथानाङ्गव्यन्नेति चर्षते अस्यसेना ।
 ३ २ ३ १ २ ३ १ २ २ ३ २ ३ ३ १ २ ३ १ २
 भद्रान्कृण्वन्निन्द्र च वांत्सखिभ्य आसोमो वस्तारभसानि-

दत्ते ॥ १ ॥ ६७*

(कुत्सस्याधिरथीयानि त्रीणि ॥) ^{३ ५ ३ ५} हो४वा । उज्जवा

^{४ ५ २ १ २ २ १ २ २ २ २ २ ३ ४}
 ३ । हो४वा । प्रसेनानाङ् । शूरो आङ् । आङ्गव्यन्नेनाम् । गव्यन्नेताङ् । चर्षताङ् । अस्यसेना । भद्रा
^{५ २ १ २ २ १ २ २ ३ ४ ५ २ १ २}
 नाम् । गव्यन्नेताङ् । चर्षताङ् । अस्यसेना । भद्रा
^{१ १ २ २ ३ ४ ५ २ १ २ २ २ १}
 न्कृण्वान् । इन्द्रहाङ् । वांत्सखिभ्याः । आसोमोवा ।
^{२ १ २ २ ३ ४ ५ ३ ५ ३ २ ४}
 स्तारभ । सानिदत्ताङ् । हो४वा । उज्जवाङ् । हो
^{५ ५}
 वाङ् । हाउवा ॥ १६ ॥

^{५ २ ४ २ १ १ १ २ १ २ २ २ २ ३ ४}
 औहोश्वाङ् ४५ । प्रसेनानाङ् । शूरो आङ् । आङ्गव्यन्नेनाम् । गव्यन्नेताङ् । चर्षताङ् । अस्यसेना ।
^{२ ४ ५ २ १ २ २ १ २ २ ३ ४ ५ २ १ २}
 रथानाम् । गव्यन्नेताङ् । चर्षताङ् । अस्यसेना ।
^{२ १ २ २ १ २ २ ३ ४ ५ २ ४}
 भद्रान्कृण्वान् । इन्द्रहाङ् । वांत्सखिभ्याः । औहोश्वाङ्

२, १११ २२ १२ २२ १ २ १ २ २
वा३४५ । आसीमोवा । स्वा३रभ । सा३४३ । नी३

४

दापुत्ताई५६इ ॥ १७ ॥

५४४ २, १११ ३२ २२ १ २ २ २ २
औहो३वा३४५ । प्रसेनानाइ । शूरोआ३ । भाइ

३४ ५ ३ २२ १ २ २ ३ ४ ५
रथानाम् । गव्यन्नेताइ । हर्षता३इ । अस्यसेना ।

३२ २ १ २ २, ३४ ५ २ ४ २
भद्रान्कृण्वान् । इन्द्रहा३ । वांत्सखिभ्याः । औहो३वा

१११ ३२ २ २२ १ २ १ २ २ ४
३४५ । आसीमोवा । स्वा३रभ । सा३४३ । नी३दा५ ।

३१११

तार३४५इ ॥ १८ ॥ ६७

प्रतर्दनऋषिः* । “सेनानीः” सेनाना मयेनेता । “शूरः”
शत्रूणां बाधकः “सोमः” “गव्यन्”† इच्छन् यजमानानां पञ्चा-
दिकं सृच्छन् “रथानाम्” “अये” पुरतः “प्रैति” प्रकर्षेण सङ्ग्रा-
मङ्गच्छति । “अस्य” सोमस्य “सेना” च “हर्षते” हृष्यति [वाक्य-
भेदादनिघातः] किञ्च “सखिभ्यः” समानख्यानेभ्यो यजमा-
नेभ्यः “इन्द्रहवान्” तैः कृतानि इन्द्रस्य आह्वानानि “भद्रान्”
कल्याणानि यथार्थानि “कृण्वन्” । आहूतो हीन्द्रः सोमं पीत्वा

* “देवोदासिः”—इति ऋषि-ने० ।

† “इन्द्रसि परेच्छाया मपि क्वञ् वक्तव्यः”—इति तृतीयाध्यायीय-कात्यायन-
वचनादिह क्वचि रूपम् ।

अथ द्वितीया ।

२३२ ३ १ १ २ २ ३ २ ३ २ ३ २ ३ २ ३ २
 प्रतेधारामधुमतौरद्वग्रन्वारयत्पूतोअत्येव्यव्यम् ।

१ २ ३ १ ३ १ २ १ २ ३ २ ३ १ २ ३ २
 पवमानपवसेधामगोनाञ्जनयत्स्यर्मापिन्वेअर्कैः ॥२॥ ६८*

(वैयश्वज्योतिषाणि त्रीणि ॥) २२ २ २
 हाउहोवाइहाइ ।

२ २ २ १ ७ १ १ १ १ २ २ २ २
 प्रतेधारामधुमाइताइरद्वग्रन्वारयत्पून् । हाउहोवाइहाइ ।

२ २ २ १ ७ १ १ १ १ २ २ २ २
 वारयत्पूतोअतौइयाइषिआव्या२३४५म् । हाउहोवाइ

२ २ २ २ १ ७ १ १ १ १ २ २ २ २
 हाइ । पवमानपवसेधामगोना२३४५म् । हाउहोवा

क्रामान् प्रयच्छतीति । “रभसानि” इन्द्रस्य वेगेनागमन-निमि-
 त्तमनि “वस्त्रा” वस्त्राणाच्छादकानि पयःप्रभृतीन्याश्रयणानि
 “आ दत्ते” आ गृह्णाति † ॥ १ ॥ ६७

* ६० ७, ४, १०, १ ।

† अथ विवरणं यथा—“प्रसेनानी । सेनां नयति इति सेनानीः । शूरः विक्रान्तः ।
 अग्रे रथानां ये देवरथाः गच्छन् इच्छन् । धनं पृथिव्यां भवं प्रैति प्रधाति । हर्षति
 अस्य सेना भद्रान् भन्दनीयानि । कुर्वन् क्षणन् । इन्द्रहवान् इन्द्रियाणि ।
 सखिभ्यः ऋत्विग्भ्यः । एवं गुणविशिष्टः । सोमः वस्त्राणि रभसानि पतन्ति । आदत्ते
 परसैन्येभ्यः । अथवा सेनानीः स्कन्दः शूरः विक्रान्तः । अग्रे पुरतः देवरथानां
 गच्छन् । पृथिव्यां भवन्ननम् । राति गृह्णाति ददाति सैन्येभ्यः सोमश्च रथान् वस्त्राणि
 सैन्येभ्यो ददाति ॥”—इति ॥

अथ तृतीया ।

१२ २क २२ २ १२ २२ २१२ २२
प्रगायताभ्यर्चामदेवांस्तोमं हि नोतमहते धनाय ।

३ १२ ३ २ २२ ३२ ३ १ २ ३१२ ३ १ २२
स्वादुःपवतामतिवारमव्यमासीदतुकलशब्दे वदन्तुः ॥ ३ ॥ ६८*

२ २ १ ७२ ११११ २२
इहाइ । जनयत्सूर्यमाइपाइन्वोअर्काइइ४५इः । हाउ

२ २ ११११
होवाइहाउ । वाइ४५ ॥ १८ ॥ ६८

पराशरऋषिः† । तदा प्रसृज्यन्ते “यद्” यदा “पूतः”
वसतीवरीभिस्त्वं “अव्यम्” अविभवं “वारं” वालं पवित्रम्
“अत्येषि” अतीत्य गच्छसि । किञ्च हे “पवमान” शोधमान
सोम ! “गोनां‡” गवां॥ “धाम” धीयते पीयत इति धाम पयः
तत् वसनीकृत्य “पवसे” क्षरसि । ततः “जनयन्” जायमानस्त्वं
“अकः” अर्चनीयैः स्वर्तेजोभिः “सूर्यम्” आदित्यम् “अपिन्वः”
पूरयसि ॥

“वारं यत्पूतोअत्येष्यव्यम्”—“वारान्यत्पूतो अत्येष्यव्यान्”—इति,
“जनयन्”—“जज्ञानः”—इति च सास्त्रऋचः पाठौ ॥ २ ॥ ६८

* ऋ० ७, ४, ११, ४ ।

† “शास्त्रः”—इति ऋषि-नै० ।

‡ “गोः पादान्ते (७, १, ५७)”—इति सिद्धं गोनामिति ।

॥ ‘गवां रश्मिना सदकानां वा’—इति वि० ।

२१२

प्रगायता ।

२१

अभिय ।

२, ३४ ५

चामदेवान् ।

२२१

सोम-

२ १

हिनो ।

ताश्मह ।

२ ३४ ५

तेधनाया ।

२२१

स्वादुःपवा ।

२

ताश्

१

मनि ।

२ ३४ ५

वारमव्याम् ।

२२१२

आसीदतु ।

२१

कलशम् ।

२

दा-

२ ४

३४३इ । वाश्चाप्रइन्दूई५ईः ॥ २० ॥ ई८

इन्द्रप्रमतिर्वासिष्ठऋषिः । हे स्तोतारः ! “प्रगायत” “सोम” प्रकर्षेणाभिष्टुत । वयन्तु “देवान्” “अभ्यर्चामः” अभिष्टुमः* । यद्वा । देवानभ्यर्चामोऽभ्यर्चत [पुरुष-व्यत्ययः] । किञ्च । “महते” महत् प्रभृतं धनाय धनं प्राप्तुं सोमं “हिनोत”† अभिषवार्थं प्रेरयत [त्रियार्थोपपदस्य च कर्मणि स्थानिनः (२, ३, १४)-इति धन-शब्दस्य चतुर्थी] ततः “स्वादुः” मधुरः सोमः “अव्यम्” अविभक्तं “वारं” वालं पवित्रम् “अतिपवताम्” अतीत्य चरतु । “देवः” द्योतमानः । सोमः “इन्दुः” दीप्तः सन् “कलशं” द्रोणम् “अति आसीदतु” आभिमुख्येन तिष्ठतु ॥

“पवतां”-“पवाते”—इति, “देवइन्दुः”-“देवयुर्न”—इति सामन्त्र्यचः पाठौ ॥ ३ ॥ ई८

* ‘स्तोत्ररक्षै’—इति वि० ।

† “तप्तनप्तनधनाश्च (७, १, ४५ पा०)”—इति तर्पि सिद्धं हिनोतेति ।

अथ चतुर्थी ।

१ २ ३ १ २ ३ १ २ २ २ २ ३ १ २ २ २ ३ १ २
 प्रहिन्वानोजनितारोदस्योरथोनवाज्मसनिषन्नयासीत् ।

३ १ २ १ २ ३ १ २ २ २ ३ २ ३ १ २ ३ १
 इन्द्रङ्गच्छन्नायुधासश्शिषानोविश्वावसुहस्तयोराद-

२
 धानः ॥ ४ ॥ ७०*

२
 छाउहोवाश्चाइ । प्रहिन्वानोजनितारो३४३दसीयोः॥

२
 छाउहोवाश्चाइ । रथोनवाज्मसनिषा३४३नयासीत् ।

२
 छाउहोवाश्चाइ । इन्द्रङ्गच्छन्नायुधासा३४३शिषानः ।

२
 छाउहोवाश्चाइ । विश्वावसुहस्तयोरा३४३दधानः । दधा

पुनाउ । वा ॥ २१ ॥ ७०

वसिष्ठऋषिः† । “प्रहिन्वानः” अध्वर्युभिः प्रेर्यमाणः‡
 “जनिता”¶ उत्पादयिता “रोदस्योः” द्यावापृथिव्योः§ तयो-
 र्जनयितृत्वं वृष्टिप्रदान-हविः-प्रापणाभ्याम् । तादृक सोमो
 “वाजम्” अन्नं “सनिषन्” दास्यन् ॥ “प्रायासीत्” प्रगच्छति ।

* ऋ० ७, ३, २९, १ ।

† “मित्रावरुणः”—इति ऋषि-नै० ।

‡ ‘प्रीणानः गच्छन् वा’—इति वि० ।

¶ “जनिता मन्त्रे (६, ४, ५३)” —इति पा० ।

§ “रोदसी”—इति द्यावापृथिवी-नामसु चतुर्थं नैवण्डकम् (३, १०) ।

॥ ‘सनिषन् सन्नजमानः’—इति वि० ।

अथ षष्ठी ।

^{३ १ २} साकमुत्तोमर्जयन्तस्वसारोदशधीरस्यधीतयोधनुत्रीः ।

^{३ १ २ ३ १ २ १ २ ३ १ २} हरिः पर्यद्रवज्जाः सूर्यस्य द्रोणं ननचे अत्येनवाजी ॥ ६ ॥ ७२*

(दाशस्पत्ये द्वे ॥) साकाम् । उत्तोमर्जयन्त । स्वसा ^{२ १}

^{२ १} रक्षराः । दाशा ^{१ २} र । धीरस्यधीतयोधनूरक्षत्रीः । चारी ^१

^१ रः । पर्यद्रवज्जाः हरिया ^२ रक्ष्या । द्रोणा ^१ रम् । नन-

^{२ २} चे अत्येनवा ^२ रक्ष । चाउवा ^{१ १ १ १} र । जीरक्ष ^{१ १ १ १} ४५ ॥ २४ ॥

^{५ २} साकमुत्ता ^५ ईए । ए ^२ रक्ष ^{५ ५ ५ २} ३४ । मर्जयन्तस्वसारः ।

^{२ ५ २} दशधीरा ^{५ ४ ५ २ ४ ५ ४} ईए । ए ^५ रक्ष ^५ ३४ । स्यधीतयोधनुत्रीः । हरिः

^{५ २} पर्या ^{५ ४ २ ५} ईए । ए ^२ रक्ष ^५ ३४ । द्रवज्जाः सूर्यस्य । द्रोणन्नना ^५ ईए ।

^२ ए ^{२ ५ ४ ५} रक्ष ^५ ३४ । चे अत्येनवा ^{३ १ १ १ १} ई । चाउवा । जीरक्ष ^{३ १ १ १ १} ४५ ॥ २५ ॥ ७२

* उ० ६, १, १५, १ = ऋ० ७, ४, २, १ = कहे ८, १, ७ - १२, १, ८ - १८, २, ४ ।

(कश्यपस्य च शोभनम् ॥) अधियदा । स्माइन्वारजि
 नौरवशु । भाः । स्पृष्टन्ते धियः ह । राइनविशाः ।
 अपोवृणानः पवताइ । कवीरश्यान् । व्रजन्न । पा ।
 शुवर्द्ध । नाइइइ । याइमापुग्माईपुई ॥ २६ ॥ ७३

कण्वृष्टिः* । “यदु” यदा “अस्मिन्” सोमे “वाजिनीव
 शुभः”† अश्वे यथा वस्त्रप्रभृत्यलङ्कारा भवन्ति । यदा वास्मिन्
 सोमे “सुरे न” सूर्ये न यथा सूर्ये “विशः” रश्मयः उदिता
 भवन्ति तदा “धियः” अङ्गुलयः “अधिस्यर्द्धन्ते” अहं पुरस्ता-
 द्धोधयाम्यहं पुरतः शोधयामीत्यहमिकया उपतिष्ठते । ततोऽयं
 सोमः “अपः” वसतीवरीः “वृणानः” आच्छादयन् “पवते”
 पात्रेषु चरति कलशानभिगच्छति । कौटुशः ? “कवीयान्”
 कविरिवाचरन् । यदा । कवयः स्तोतारः तानिच्छन् । तच्च
 दृष्टान्तः—“व्रजं न” “मन्त्र” मननीयं बोद्धव्यं रक्षितव्यं
 गवां गोष्ठं पशुवर्धनाय गोपालः परिगच्छति यथा तथा
 देवानां प्रीणनाय पात्राणि पवते ॥

“सूर्ये”-“सुरे”—इति, “कवीयान्”—“कवीयन्”—इति च
 साम्न ऋचः पाठः ॥ ७ ॥ ७३

* “घौरः”—इति ऋषि० ने० ।

† शुभमिति शुभ शोभायाम् (स्वा० चा०)—इत्यस्य रूपम् । विसर्गस्तु न दृश्यते मूले ।

अथाष्टमी ।

१ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ २ ३ २ ३ १ २
इन्दुर्वाजीपवतेगोन्योघाइन्द्रेसेमःसहइन्वन्मदाय ।

३ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ २ ३
हन्तिरक्षोबाधतेपर्यरातिं

१ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २
वरिवस्कृ[†]एवन्वृजनस्यराजा ॥ ८ ॥ ७४*

२ १ १ २ २
(दाशस्यत्यानि चत्वारि ॥) इन्दुर्वाजी २ । पवतेगो-

२ १ ५ १ २
नियोघाः । इन्द्राइसीर३४माः । साहइन्वन्मदाया ।

१ ५ १ २ २ ३ १ २
हन्ताइरा२३४क्षाः । बाधतेपर्यरातिम् । वराइवा२३४स्कृ ।

२ १ १ ५ २ ३ ५ ४
एवन्वृजाना२३स्या । रा३जौवाओ२३४वा । हो५इ ।

डा ॥ २७ ॥

४ ५ २ ४ ५ २ ४ ५ १ ७ २
इन्दुर्वाजीपवतौ । हौहोवाहाइ । गोनियोघौ ।

३ ५ १ ५ १ २ ५ १ २ १ २
वाओ२३४वा । इन्द्रसीमा२ःसहइ । न्वान्मदायौ । वा-

३ ५ १ २ १ २ १ २ २ १ ७ २ ३
ओ२३४वा । हन्तिरक्षोबाधते । पार्यरातौ । वाओ-

* “अरातीर्व” — इति,

† “वरिवःकृ” — इति च कृ० ।

† ७०३, २, २०, १ = ७०७, ४, १२, ५ = कृते ३, १, १५ — ८, २, ५ ।

^५ २३४वा । ^{१ २ १} वरिवस्कृण्वन्वृजना३ । ^१ स्या । ^१ रा३जौवा-

^५ ओ२३४वा । ^४ हो५इ । डा ॥ २८ ॥

^५ इन्दुरौहोवाहार्इयावाजाउ । ^२ वा३ । ^२ हाउवा ।

^{२ २ १} पवतेगोनियोघाउ । ^२ वा३ । ^१ हाउवा । ^२ इन्द्रा३सोमः ।

^{१ २} सहइन्वाउ । ^२ वा३ । ^{१ ३ ५ २} हाउवा३ । ^२ मा२दा२३४ओहोवा ।

^{३ १ १ १ १} या२४५ । ^{१ १} हन्ता३रहो । ^{२ १} बाधाना३पाउ । ^२ वा३ ।

^२ हाउवा३ । ^{१ १ ३ ५ २ २} या२रा२३४ओहोवा । ^{३ १ १ १ १} ती२३४५म् । ^{२ ३} वरा-

^२ इवस्कृ । ^१ ण्वन्वृजनाउ । ^२ वा३ । ^२ हाउवा३ । ^१ स्या२-

^३ रा२३४ओहोवा । ^{५ २ २} जा२३४५ ॥ २८ ॥

^५ इन्द्रवाजीपवतेगोनियोघाः । ^{२ २ ४ ५} इन्द्रे सोमः सहइन्वन्म-

^{४ ५} दाया । ^{३ २ २ २ ४ ५} हन्तिरहोवाधतेपर्यरातीम् । ^२ वरिवस्कृ ण्वन्वृज-

४ ५ ३२ ५२ २ ११२ ३११२५
नस्यराजा । राजा३४औहोवा । ए३ । स्यराजार३४५

॥ ३० ॥ ७४

॥ इति ग्रामे गेये पञ्चदशः प्रपाठकः ॥

मन्युर्वासिष्ठ ऋषिः । “इन्दुः” क्षरणशीलः* “वाजी” बल-
वान् “गोन्धोघाः” गमनशील-नीचीनाग्र-रससङ्घातः† “इन्द्रे”
“सहः” बलकरं रसम् “इन्वन्” प्रेरयन्‍‡ “सोमः” “मदाय”
तस्य मदार्थं “पवते” क्षरति । किञ्च । “रक्षः” रक्षःकुलं
“हन्ति” हिनस्ति । किञ्च । “अरातीः” अरातीन्‍॥ शत्रून्
“परिबाधते” परितः संहरति । कौटुशः ? “वरिवः” वरणीयं
धनं “क्षण्णन्” स्तोदृणां कुर्वन् “वृजनस्य” बलस्य§ “राजा”
ईश्वरः॥ सोम इति ॥ ८ ॥ ७४

* अतएव “इन्दुः”—इति उदकनामसु दृश्यते च (नै० १, १२, ८३) “चन्द्रे रि-
चादेः—(७, १)”—इत्यु नन्तेरिन्दुरिति ।

† गो—गमनशीलः, नी—नीचिनः, (तस्य अग्रे विद्यमानः) औघः—रससङ्घातः ।
“गोनी”—शब्दो गमनशीलार्थेऽपञ्चं इत्युदाजहार च पञ्चपञ्चे पतञ्जलिः ।

‡ “इन्वन्”—इति गतिकर्मसु पञ्चदशाधिकशतं नैषण्ट, कम् २, १४ ।

॥ भाष्यकारस्त्वन् ऋग्वेदीयपाठं महोदय व्याचक्षौ, सामवेदीयपाठस्य “अरा-
तिम्”—इति ।

§ “वृजनम्”—इति बलनामसु एकविंशतितमं नैषण्ट, कम् २, ९ ।

॥ “राजति”—इति ऐश्वर्यकर्मसु चतुर्थं नैषण्ट, कम् २, २१ ।

अथ नवमी ।

^{१ २ ३ १ २ ३ १ २ २ २} अयापवापवस्वैनावसूनिमा^{३ १ २ ३ १ २ ३ १ २}श्चत्वइन्दोसरसिप्रधन्व ।

^{३ २ ३ २ ३ २ ३ २ ३ १} ब्रध्नश्चिद्यस्यवातो नजूति

^{२ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २} पुरुमेधाश्चित्तकवेनरन्धात् ॥ ८ ॥ ७५ १

(श्रीष्ठानि त्रीणि ॥) ^{५ २ ३ ५} औहोहाइ । ^{३ ५} अयोहाइ ।

^{१ २ २ २ १ २ २} पवापवस्वैनावसू^१नी । ^{५ २ १} औश्होइ । ^{३ २} इहा । ^{५ २} ईश्या ।

^{२ १ २ २ १ २} माश्चत्वइन्दोसरसिप्रधार^१न्धा । ^{५ २} औश्होइ । ^{३ २} इहा ।

^{५ २ १ २ २ १ २} ईश्या । ^{५ २ १} ब्रध्नश्चिद्यस्यवातो नजूर^१तीम् । ^{५ २} औश्होइ । ^{३ २} इहा ।

^{५ २ १ २ २ १ २} ईश्या । ^{५ २} पुरुमेधाश्चित्तकवेनर^१न्धात् । ^{५ २} औश्होइ ।

^{३ २} इहा । ^{५ १} ईर । ^३ या^{५ २ २}र३४ । ^२ औहोवा । ^{२ ३ १} ए३ । ^२ दोदिहो१ ॥

॥ १ ॥

^{५ ३ ५} अयोहाइ । ^{३ ५} पवोहाइ । ^{१ २ २ १ २} पवस्वैनावसू^१नी । ^२ इहो

* "पुरुमेधश्चित्त" इति ऋ० ।

† ७०४, १, २१, १ = ऋ० ७, ४, ११, १ = ऊहे २, १, १०—८, १, १०—१२, १, १ ।

इया३ । ई३या । मा३श्वत्वइन्दोसरसिप्रधा३न्वा । इ

होइया३ । ई३या । ब्रध्नश्चिद्यस्यवातेनजू३तीम् ।

इहोइया३ । ई३या । पुरुमेधाश्चित्तकवेनरा३न्धात् ।

इहोइया३ । ई३र । या३३४ । औहोवा । ए३ । दौ

१ ११११
दया३३४५त् ॥ २ ॥

हाओर३४वा । २ । हा३ओर३४वा । हाउवा । अया-

२१२२ २१२ २२ १२ १ १२ १ २
पवापवस्वैनावसूनि । इहइ । हिया२ । इहा । इहा ।

२ १ २२१ २१२ १२ १ १ २
मा३श्वत्वइन्दोसरसिप्रधन्व । इहइ । हिया२ । इहा ।

१२ १२ १ २ १२२२ १२२१ २ १
इहा । ब्रध्नश्चिद्यस्यवातेनजूतिम् । इहइ । हिया२ ।

१२ १ २ २ ३ ५ २ १ ५
इहा । इहा३ । हाओर३४वा । २ । हा३ओर३४वा ।

२ १२२२ १ २२१ २२ १२ १
हाउवा । पुरुमेधाश्चित्तकवेनरन्धात् । इहइ । हिया

१ २ २३ ११११
२ । इहा । इहा३३४५त् ॥ ३ ॥ ७५

कुलऋषिः* । हे सोम ! “अया” अनया “पवा” पवमानया
धारया सह “एना” एनानि “वसूनि” धनानि “पवस्व” चर
[पवा—पूज् पवने (क्या० उ०) “अन्येभ्योपि दृश्यन्ते (३, २, १०१)”
—इति विन् प्रत्ययः । आर्धधातुकलक्षणो गुणः । “सावेकाचः
(६, १, १६६)” —इति तृतीयाया उदात्तत्वम् । तथा हे “इन्दो”
त्वं “मांश्च त्वे” मन्यमानानां चातके “सरसि” उदके वसती-
वर्थाख्ये कलशे “प्रधन्व” प्रगच्छः† । ततः “यस्य” यं “ब्रध्न-
श्चित्” सर्वेषां प्रज्ञापकः मूलभूतो वा आदित्यः‡ “वातो न”
वात इव “जूति” देगं§ कुर्वन् । किञ्च । “पुरुमेधाश्चित्”
बहुविधप्रज्ञ इन्द्रश्च “तकवे” [तकतिर्गतिकर्मसु पठितः॥ ।
अस्मादौणादिक उन् प्रत्ययः यस्येति (२, ३, ३७) कर्मणि षष्ठी ॥
“न लोकाव्ययेति (२, ३, ६६) षष्ठी-प्रतिषेधश्चान्दसः] सोम
मभि गच्छता मित्यर्थः ॥

“यस्य”-“यच”—इति, “जूति”-“जूतः”—इति,—“नरन्धात्”-
“नरन्दात्”—इति च साम्न ऋचः क्रमेण पाठाः ॥ ६ ॥ ७५

* “आङ्गिरसः”—इति ऋषि-नै० ।

† “सरः”—इत्युदकनामस्वदृष्टिं शत्यदम् नै० १, १२ ।

‡ “धन्वति”—इति गतिकर्मसु चतुःषष्ठितमन्त्रैषण्टुकम् २, १४ ।

§ “ब्रध्नः ब्रध्न, सविता वा सदान् वा”—इति वि० ।

§ अवतरेर्वैगकर्मण कतिजूतीत्यादिना (१, ३, ६७) निपातनात् जूतिरिति ।

॥ नि० नै० २, १४, ६८ ।

अथ दशमी ।

३ १ २ २ ३ १ २ २ २ २ २ २ २
महत्तत्सोमोमहिषश्चकारापांयद्गर्भोवृणीतदेवान् ।

१ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २
अदधादिन्द्रे पवमानओजो

२ २ ३ २ २ ३ १ २
जनयत्सूर्येज्योतिरिन्दुः ॥ १० ॥ ७६*

२ २ २ १ २ २ २ २ २ २
(आत्रम् ॥) महत्तत्सोमोमहिषश्चकारा२ । अपां

२ २ १ २ २ २ २ २ २ २
यद्गर्भोवृणीता३दाइवा२न् । अदधादिन्द्रे पवमाना३ओ

२ २ २ १ २ २ २ २ २ २
जा२ः । अजनयत्सूर्येज्यो२३ । तिरिन्द्राउवा३ । ए३ ।

१ २ १ २ २ २ २ २ १ १ १ १
अजनयत्सूर्येज्योतिरि । दूर३४५ः ॥ ४ ॥ ७६

“पराशरऋषिः* । “महिषः” महान्ऋ पूज्यो वा “सोमः”
“महत्” प्रभूतं ॥ “तत्” कर्म “चकार” अकरोत् । किं तत् ?

* उ० ५, २, १, २ = ऋ० ७, ४, १८, १ = ऊहे १०, २, १—२६, २, ५—२३, २, ८—२३,
२, ८ = ऊहे ६, २, ५ ।

† “शास्त्रः”—इति ऋषि-ने० ।

‡ अत्राह यास्कः—‘महत्तत्सोमोमहिषश्चकारापां यद्गर्भोवृणीत देवानाघिपत्य
अदधादिन्द्रे पवमान ओजो जनयत् सूर्ये ज्योतिरिन्दुरादित्य इन्दुरात्मा’—इति
नि० प० २, १७ ।

॥ ‘महत् असम्भाव्यम्’—इति वि० ।

१८ख,

अथैकादशी ।

१ २ ३ २ ३ २ ४ २ ५ २ ३ २ ५ १ २ ३ २ ५ १ २ ३ २
 असर्जिवक्कारथ्येयथाजौधियामनेताप्रथमामनीषा ।

३ १ २ ३ २ ३ २ ३
 दशस्वसारोअधिसाने

१ २ ३ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २
 अव्येष्टजन्ति*वक्लिंस्सदनेष्वच्छ ॥ ११ ॥ ७७ †

“अपाङ्गर्भः” उदकानां गर्भभूतः‡ जनयितृत्वाज्जन्यत्वाद्वा ।
 स सोमः “देवान्” ॥ “अष्टणीत”§ समभजतेति “यत्” तत्
 क्षतवानिति । किञ्च । “पवमानः” पूयमानः॥ सोमः “ओजः”+
 सोमपानजन्यं बलम् “इन्द्रे”÷ “अदधात्”न्यधात् तथा “इन्दुः”
 सोमः × “सूर्ये”** “ज्योतिः” तेजः†† अजनयत्‡‡ ॥ १० ॥ ७६

* “अव्येष्टजन्ति”—इति ऋ० ।

† ऋ० ७, ४, १, १ = आरण्ये १, २, २९ ।

‡ ‘अपां यद् गर्भदर्शनमात्रं पक्षानां भूतानां गर्भः’—इति वि० ।

॥ ‘इन्द्रियाणि’—इति वि० ।

§ ‘अष्टणीत अधिष्ठितवान्’—इति वि० ।

॥ ‘पूयमानः विषयप्रमाणेन’—इति वि० ।

+ ‘ओजः बल मणिमादि’—इति वि० ।

÷ ‘इन्द्रे आत्मनि’—इति वि० ।

× ‘ज्योतिरिन्दुरादित्यः अथात्मम्’—इति वि० ।

** ‘सूर्ये सरणशीले’—इति वि० ।

†† ‘तेजः इन्द्रः’—इति वि० ।

‡‡ ‘तथाचोक्तः—येन सूर्यं कपति’—इति वि० ।

(वासिष्ठम् ॥) असाञ्चौहे । जिवाक्कार । रथ्या
 इयाञ्छ । था । जारञ्छुड । धियाञ्चौहे । मनो-
 तार । प्रथमामाञ्छ । नौ । पाञ्छुड । दशाञ्चौहे ।
 खसारार । अधिसानोञ्छ । अ । व्याञ्छुड । मृजा
 औञ्चौहे । तिवाङ्गौश्म । सदनान्छुड । अञ्छाञ्छुड ।
 वाञ्छुड ॥ ५ ॥ ७७

कथ्यपञ्चषिः* । “वक्ता” शब्दायमानः [वच परिभाषणे
 (अदा० प०) वनिप्] तादृशः पवमानः सोमः “आजौ” अजन्ति
 कर्मार्थं सृत्वजइति आजिर्यज्ञः तस्मिन् “धिया” कर्मणा स्तोत्रेण
 वागं साकम् “असर्जि” पात्रेषु सृज्यते† । तत्र दृष्टान्तः । “रथ्ये
 यथा” रथ्ये रथ्यार्हे [आजौ सङ्ग्रामनामैतत्‍] । अजन्ति प्रक्षिपन्त्या
 युधान्यत्रेति तस्मिन् अश्वो यथा सृज्यते तद्वत् । कीदृशः ?
 “मनोता” यस्यां देवानां मनांसि प्रीतानि सा [तथाच ब्राह्म-
 णम्—“तस्यां हि तेषां मनांस्योतानि”—इति] “प्रथमा”

* “मारीचः”—इति ऋषि-नै० ।

† “धिया प्रज्ञया कर्मणा वा”—इति वि० ।

‡ ‘सृष्टवान्’—इति वि० ।

¶ नि० नै० २, १७, ८ ।

अथ द्वादशी ।

३२ ३२ २२ २ २ १२ ३ १२ ३ १२ ३ २ ३ १ २
 अपामिवेदूर्मयस्तु^{३२}राणाः^{३२}प्रमनीषा^{३२}ईरते^{३२}सोममच्छ ।

३ २३ १ २ २ २ २ १२
 नमस्यन्तीरूपचयन्ति^{३२}सच्चा

२२ ३ २ ३ १ २
 चविशन्त्युशतीरुशन्तम् ॥ १२ ॥ ७८*

॥ पञ्चमदशति ॥ ॥ अर्द्धः प्रपाठकः ॥

५ ४२ ५ ४२ ५ ४ ५ ४२
 (अपाच्च साम ॥) अपामिवेदूर्मयस्तौ^५ होवा ।

५ २ ३ ३ २ २ १ २ १ २
 द्वाइ । तुराणा^५२३४ । द्वाद्वाइ । प्रमनी । षाः । ईर-

मुख्या “मनीषा” मनस ईषा मनीषा स्तुतिः तद्वान् । यद्वा ।
 धिया विदधाति स्तुतीरिति धीः स्तोता तेन स्तुतिः प्रेर्यते ।
 किञ्च । “दश स्सारः” दशसङ्ख्याका अङ्गुलयः† “सदनेषु”
 यज्ञगृहेषु पात्राण्यभिमुखीकृत्य “वह्नि” वोढारं सोमं “सानौ”
 समुच्छिते [अधिः सप्तम्यर्थानुवादकः] “अव्ये” अविभवे
 अविबालेन कृते पवित्रे “अञ्जन्ति” प्रेरयन्ति‡ ॥

“प्रथमा मनीषा”—“प्रथमो मनीषी”—इति, “सदनेषु”—
 “सदनानि”—इति च साम्न ऋचः पाठः ॥ ११ ॥ ७७

* ऋ० ७, ४, ५, ३ ।

† “स्सारः”—इति अङ्गुलिनामसु अष्टमं नैषण्डकम् २, ५ ।

‡ “अञ्जन्ति”—इति तु ऋग्वेदीयः पाठः, तमेवावावलम्बितं साक्षणेन ।
 सामवेदीयपाठसु “अञ्जन्ति”—इति ; अतएव ‘अञ्जन्ति शोधयन्ति’-इति वि० ।

ते३। सोमम। च्छा३४। हाद्दोइ। नमस्य। ताइ।

उपचा३। यन्तिसम्। चा३४। हाद्दोइ। आचवि।

शा। तियुश। तीरुश। ता३४म्। हाद्दोइ३४। औ

होवा। वा३द्दोइ३४५ः ॥ ६ ॥ ७८

प्रस्तुतवृत्तिः*। “अपामिव” यथा उदकानाम् “जर्मयः”
त्वरन्ते। “इत्”—इति पूरणः। तद्वत् “तर्तुराणाः” कर्मणि
देवान् स्तोतुन्त्वरमाणाः। [तुर त्वरणे जीहोत्यादिकः (आ०)।
यङ्लुगन्तस्य शानचि रूपम्। अभ्यासस्य उवर्णस्य रेफादेश-
श्छान्दसः। अभ्यस्तस्वरः†। तादृशा ऋत्विजः “मनीषाः” मनस
ईशित्वीः स्तुतीः “सोममच्छ” सोमं प्रति प्रेरयन्ति। “नम-
स्यन्तीः” नमस्यन्त्यः सोमं योजयन्त्यः सत्यः तम् “उपयन्ति” च।
उप समीपे गच्छन्ति। तमेव “संयन्ति च” सङ्गच्छन्ते। “[च वा
योगे प्रथमा (८, १, ५६)—इति न निघातः] “उशतीः” काम-
यमानाः स्तुतयः “उशन्त” कामयमानं सोमम् “आविशन्ति च”
प्रविशन्ति च ॥ १२ ॥ ७८

इति श्रीमत्सायणार्थ-विरचिते माधवीये सामवेदार्थ-प्रकाशे
कन्दोव्याख्याने पञ्चमस्याध्यायस्य सप्तमः खण्डः ॥

॥ इति चैष्टुभम् ॥

* “काण्डः”—इति ऋषि-नै०।

† “अभ्यस्तानामादिः (६, १, १८६)”—इति पा०।

पुरोजितीति-मुख्यास्तु नवर्ची बृहतीत्यसौ—

“आहर्षतायष्टुषणवे” शिष्टा अनुष्टुभः स्मृताः* ॥

ऋषीणां विप्रकीर्णत्वात्तत्र तत्राभिदधहे † ॥

तत्राष्टमे खण्डे—

सैषा प्रथमा ।

३१ ३ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
पुरोजितीवोअन्धसःसुतायमादयिन्नवे ।

३ १ २ ३ १ २ ३ २ २
अपश्चान्अथिष्टनसखायोदीर्घजिह्वम् ॥ १ ॥ ७८

५ २ २ ५ २
(प्रह्वौ दौ ॥) पुरोजिती । वाअन्धार३४साः । सु-

१ २ २ ५ १
तायामाऽरदया३१उवाये३ । त्ना२३४वे । अपश्चाना२५

* पुरोजितीतिमुखाः ‘पुरोजितीवोअन्धसः’—इतिप्रभृतयः नव ऋचः, अत्राष्टमे खण्डे श्रूयन्त इति शेषः । तत्र आहर्षतायेति सप्तमी ऋक् बृहतीच्छन्दस्का, शिष्टाः अष्टौ अनुष्टुप्छन्दस्का इत्यर्थः ।

† ‘विनियोगस्वासां ज्योतिष्टोमे’—इति वि० ।

‡ उ० १,१,१८,१ = ऋ० ७,५,१,१ = आरण्ये १,२,२२ = ऊह्ये १,१,११—१,१,१२—
२,२,१८—५,१,१३—४,१,१४—६,१,८—७,२,१०—८,२,१५—८,२,१६—८, २,१७—
१०,१,३—१०,१,१७—१२,१,६—१२,२,११—१२,२,१२—१२,२,१३—१२,२,१४—१२,
१,६—१२,२,६—१६,१,२—१६,१,८—१६,१,८—१६,२,६—१७,१,३—१७,१,४—१७,
१,१७—२०,१,१८—२०,२,१२—२०,२,१३—(२१,२,१.)—२१,२,३—२२,१,६—२२,१,
७—२२,१,८—२२,२,१३—२२,२,१५—२२,२,८=ऊह्ये ३,१,१—२,१,१८—२,२,३—
२,२,५—३,१,१—३,१,१८—३,२,२—४,१,८—४,२,५—४,२,८—४,२,१४—४,२,१६—
(५,१,८—५,१,१२)—५,२,१४—६,१,१२ ।

^२अथा^५३१उवाये^{१ २}३ । छार^५३४ना । सखायोदी^{१ २}ऽरर्घजा^१३१
वाये^२३ । क्षीर^५३४याम् ॥ ७ ॥

^{५ २}पुरोजिती । वा^२३ओन्धा^{१ २ २}३साः । ह्तायमा^{१ २ २}२ । ऊ^{१ २ २}२ ।

हार^{१ २ २}३ । ओ^{१ २ २}२ । दा^{१ २ २}३याइत्ता^{१ २ २}३वे । आपश्चाना^{१ २ २}२म् ।

ऊ^१२ । हार^{१ २ २}३ । ऊ^{१ २ २}२ । आ^{१ २ २}३थाइष्टा^{१ २ २}३ता । साखा

^२योदा^१२३ । ऊ^१२ । हार^१३ । ऊ^{१ ३}२३ । घा^{१ ३}२जार^{१ ३}३४

^{५ २ २}औहोवा । ए^१३ । क्रिया^{१ १ १ १ १}२३४५म् ॥ ८ ॥

(कार्तयशम् ॥) ^{५ २ २}पुरो^३हा^५हाउ । जा^{३ ५ २ २}२३४इती । वा

^{१ २ २}आऔ^{४ ५}३हो३ । धासाः । सुताऔ^{२ १ २ २ २}३हो३ । यामा^{४ ५}इ ।

^५हाउवा । दयित्वे^{२ १ २ २}२ । उपा । अपश्चान्^{१ २ २}अथा^{२ २}३इष्टा

^२इना । सखाऔ^{१ २ २}३हो३ । योदा^{४ ५}इ । हाउवा । घजि

^१क्रियम् । उपा^{२ १ १ १ १}२३४५ ॥ ९ ॥

(औङ् सन्ननम् ॥) ^{५४२ ५ २ ४ ५} पुरोजितीवोअन्धसः । ^४ ओवा-

^५ चाइ । ^{२ २ २} सुतायमादयिन्नवओवारइहोइ । ^१ अपश्चान्

^१ अथिष्टनओवारइहोइ । ^{२२ २ १} साखायोदाइ । ^{२ ३} घाजिक्कारइ

^२ ४५याई५६म् । ^{२ १२ २१ २५३२} सुवृत्तिभिर्नुमादनम्भरेरषुवा ॥ १० ॥

(श्यावाश्चम् ॥) ^{३२} पुरोइ ॥ ^{२ ४} जीइती । ^{२ ५} वोअ । ^२ धा

^४ इसः । ^५ एहिया । ^१ सू । ^{२ २} तायमादा । ^२ यि । ^१ त्वाइ ।

^{१२} एहियाइ । ^{१२ २ ४} अपश्चान्श्चाइथीइ । ^५ एरइ ४ना । ^{२२} ऐहा

^{१२} इइ । ^{२ १२ २ ४} एहियाइ । ^२ सखायोदाइर्घाइजीइ । ^२ क्काइ ४५यो

^५ इहाइ ॥ ११ ॥

(आन्धीगवम् ॥) ^{५ २ २ ५ २ १२} पुरोजितीवोअन्धासाः । ^{२ १२} सुताय ।

^२ मादाइइया । ^२ ऊम्माइइ २१२ । ^{१२ २ २} त्वेअपश्चान्अथिष्टन ।

^{१ २ २} साखाइउवा । ^१ योइदी । ^२ घाइइजी । ^१ क्रियाम् । ^१ औ

^{४ ५} इइहावा । ^४ हाइइ । ^४ डा ॥ १२ ॥ ७८

अथ द्वितीया ।

३ २ २ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २

अयम्यूपारयिर्भगः सोमः पुनानो अर्पति ।

३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ २

पतिर्विश्वस्यभूमनोव्यख्यद्रोदसीउभे ॥ २ ॥ ८०*

श्यावाश्वऋषिः† । हे “सखायः” सखिभूताः समानस्थाना
वा हे स्तोतारः ! “वः” यूयं “पुरोजिती” [षष्ठ्याः पूर्वसवर्ण-
दीर्घः‡] पुरः-स्थित-जयस्य “अन्धसः” अदनीयस्य सोमस्य स्व-
भूताय “सुताय” अभिषुताय “मादयिन्नवे” अत्यन्तं मदकराय
रसाय “दीर्घजिह्व” [दीर्घा जिह्वा अस्य स दीर्घजिह्वी “दीर्घ-
जिह्वी च छन्दसि (४, १, ६६) — इति “ङीष्णन्तत्वेन” निपातितः ।
तादृशं] “श्वान” च “अपश्चिष्टन” अपश्चिष्टयत॥ अपमाधध्वम् ।
यथा श्वा राक्षसा वा “सुतं” सोमं न लिहन्ति तथा कु-
तेत्यर्थः ॥ १ ॥ ७९

* उ० २, १, १६, १ = ऋ० ७, ५, २, २ = आरण्य १, २, ८ — २, २, १७ — २, २, १८ — २, २, १९
जह्ने १, २, ८ — २, २, ९ — ७, १, ९ — ११, २, १० — ११, २, २० — १३, १, २ — १५, १, १२ — १५, १,
१४ — १५, १, १७ — २०, १, ५ — २०, २, १८ — २२, २, ९ = जह्ने २, १, ६ — २, १, ८ — ३, १, ११ — ३,
२, ११ — ५, २, ९ — ६, १, ८ ।

† ‘आन्धीगुः श्यावाश्वः’ — इति ऋषि-नै० ।

‡ सुपांसुलुगित्यादिना (७, १, २९) ।

॥ ‘अपश्चिष्टीकरोतु’ — इति वि० ।

(कौञ्चानि त्रीणि ॥) अयम्पूषो^{१ १२२}हो । रायिर्भगाः^{२२ १} । सो^{२२}

मःपुना^{१ २ ४}३ । नोअर्षा^{१ २}पूता^{१ २}इ^{२२}५इ^२ । पतिर्विश्वै^{१ २}हो । स्या-

भूमनाः^{१२} । वियख्यद्रो^{१ २ ४}३ । दासी^{१ २}ज^{१ २}पुभा^{१ २}इ^२५इ^२ ॥ १३ ॥

अयम्पूषा^{४ २} । अयम्पूषा^२ । रायिर्भगाः^{२ १} । सोमःपूना^{२२ १}

२ । नोअर्षता^{२ १}इ । पतिर्वा^{२ १}इश्वा^१२ । सोस्याभू^१माना^१२ ।

ओइवियख्यार^१३द्रो^१ । दासी^{१ २}उभ । इडार^{१ २}भा^{१ २}३३ ।

ओर^१३४पुइ । डा ॥ १४ ॥

अयम्पूषा^{४ १४२५२} । हो । रायिर्भगा^{२ ४ ५ ५}इ^१ । सोमा^१रःपुना^१२ ।

नआ^{१ २}३४पु । धार^{१ ५}३४ती । पतिर्विश्वस्यभूमनः^{१ २ २ २} । विय-

ख्यार^२३द्रो^{१ २} । दसी^{१ २}जर^{१ २}भा^{१ २}३४इ^१ । ओर^१३४पुइ । डा ॥

॥ १५ ॥ ८०

अथ तृतीया ।

३ २ ३ १ २ २ २ ३ १ २ ३ १ २
सुतासोमधुमत्तमाः सोमाइन्द्रायमन्दिनः ।

३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
पवित्रवन्तो अक्षरन्दे वान् गच्छन्तु वीमदाः ॥ ३ ॥ ८१*

५ ४ ४ ३ २ १ २
(त्वाष्ट्रीसाम ॥) सुतासोमा । धुमाश्तमाः । सो-

२ २ २ ३ ३ २ १ २ २
माइन्द्राश्चमाश् । ए३ । दिनश्चा । पवाइत्रवाश्नो

वयातिर्नाडुषष्टिभिः† । “पूषा” पोषकः सर्वेषाम्‡ । “भगः”
भजनौघः॥ “रयिः” धनहेतुः “अयं” सोमः “पुनानः” पवित्रे
भूयमानः सन् “अर्षति” कलशमभिगच्छति । तथा “विश्वस्य”
सर्वस्य “भूमनः” भूतजातस्य “पतिः” पालयिताऽ‡ “सोमः”
“उमे” “रोदसी” व्यावापृथिव्यौ “व्यव्यत्” स्व-तेजसा प्रकाश-
यति । अनेन लोकद्वयपतित्वं सूचितम् ॥ २ ॥ ८०

* उ० ९,२,१५,१= ऋ० ७,५,१,४=जह् २,२,३-२,२,३-२,२,४-७,१,२०-१५,
९,२-१६,१,२-२०,१,१२-२७,१,१३-२२,२,११=जह् २,१,१०-४,१,७-५,९,
११-५,९,१२-६,१,१०-६,१,१५-६,२,२ ।

† ‘नाडुषो मानवः’—इति ऋषि-नै० ।

‡ ‘पूषा पुण्यातेः । सोमः । अथवा पूषा आदित्यः’—इति वि० ।

॥ ‘भगः स एव सोमः शोभनः’—इति वि० ।

§ ‘आदित्यात्मना’—इति वि० ।

॥ ‘विनियोगोऽस्य द्वितीयः, द्विनि’—इति वि० ।

२ २ ३ २ १ २ २ २ २ २ २ २ २
 ३ । ए३ । क्षरन्ना । दाइवान्गच्छा३न्तुवारः । ए३ । मदा-
 २
 आ ॥ १६ ॥

५ ४ २ ५ ४ ४ ५ ४ १
 (जर्ह्वे डत्वाष्ट्री ॥) सुतासोमधुमत्तमाः । सोमा २
 १ ३ २ २ ५ २ १ २ २
 इन्द्रा २ । यमा ३४५ । दी २३४नाः । पवित्रवन्तोअक्ष-
 ३ २ २ १ २ १ २ १
 रन् । देवान्गच्छा । तुवोमा २३दा ३४३ः । ओ २३४५
 इ । डा ॥ १७ ॥

५ ४ २ ५ ४ ४ ५ ४ १ ४ २ ५
 (वासिष्ठम् ॥) सुतासोमधुमत्तमाः । सोमाइन्द्रा ।
 २ १ ७ १ २ १ २ १
 यमन्दिनः । पावित्रावा २ । तोअक्षरन् । दाइवान्
 २ ३ ५ २ १ २ ४ ५ ४
 गच्छौवा । तू २३४वाः । मदा । औ ३४ौवा । हो ५इ ।
 डा ॥ १८ ॥

५ ४ २ ५ ४ ४ ५ ४ १ ४ २
 (आष्कारणिधनं त्वाष्ट्री ॥) सुतासोमधुमत्तमाः । सो
 ५ २ ५ २ १ ७ २ २ १ ७ १
 माहाउ । इन्द्रा ३यामन्दिना २ । इन्द्रा ३हो । यमा २

दा२३४इनाः । पवित्रवा३न्तोअक्षारा२न् । चवा३हो ।
 तो२क्षार३४रान् । देवान्गच्छा३न्तुवो१मादा२ः । देवा
 ३न्होइ । गच्छो२३४हा । तूरवार३४औहोवा । मदा-
 ३आ२३४पु ॥ १८ ॥

(वासिष्ठम् ॥) सुतासोमधुमत्तमा३ण । सोमाइ
 द्रा३यामन्दिना२ः । दाइना२ः । पवित्रवा३न्तोअक्ष-
 रा२न् । क्षारा२न् । देवान्गच्छा३न्तुवो१मादा२ः ।
 मादा२ः । देवा३न्होइ । गच्छा२३४हा । तूरवार३४औ
 होवा । मदा३इ२३४पु ॥ २० ॥

(स्वारत्वाष्ट्री ॥) सुतासोमा३हा । धुमत्तामा२ः ।
 सोमाइद्रा३हा । यमन्दाइना२ः । पवित्रवा३हा । तां-
 अक्षारा२न् । देवान्गच्छा३हा । तुवो३हो२३४ । वा ।
 मापुदो३हाइ ॥ २१ ॥

(द्विरभ्यस्तत्वाष्ट्री ॥) सुता । सोमा३ । चा३चा ।

धुमत्तामा२३४ । सोमाः । इन्द्रा३ । चा३चा । यम

न्दाइना२३४ । पवि । जवा३ । चा३चा । तोअचा

रा२३४न् । देवान् । गच्छा३ । चा३चा । तुवो३चा२

३४ । वा । मापृदा३चाइ ॥ २२ ॥

(वासिष्ठम् ॥) सुतासो३माधुमत्तमाः । सोमा

इन्द्रा । यमन्दिनः । पावा३ओर३४वा । ज्वन्ताअचरन् ।

देवान्गच्छ । तुवोमा२३दा३४३ । ओर३४५इ । डा ॥

॥ २३ ॥ ८१

ययातिर्नाहुषऋषिः* । “मधुमत्तमाः” अतिशयेन माधुर्यी-
पेताः अतएव “मन्दिनः” मदकराः “सुतासः” अभिषुताः सोमाः
“पवित्रवन्तः”† पवित्रे वर्त्तमानाः सन्तः “इन्द्राय” इन्द्रार्थम्
“चरन्” पात्रेषु चरन्ति । अथ प्रत्यक्षस्तुतिः । “वः” युष्माकं

* ‘विनिषोगोऽस्य तृतीयोऽहनि’—इति वि० ।

† ‘दशापविवासाः’—इति वि० ।

अथ चतुर्थी ।

^{१ ६ १ १ २ ३ १ २ १ १ २}
सोमाः पवन्त इन्द्रवोऽस्मभ्यङ्गातुवित्तमाः ।

^{३ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २}
मित्राः स्वानाञ्चरेपसः स्वाध्वः स्वविदः ॥ ४ ॥ ८२*

^{४ ५ २ १ ७ २}
(कौञ्चे द्वे ॥) द्वाउसोमाः । पवाश्नाइन्दावाउ ।

^{२ १ १ ७ २ २}
वाइ । द्वाउवा । अस्मभ्यङ्गातूवित्तमाउ । वाइ । द्वा

^{१२ २ २ २ २ २}
उवा । मित्राः स्वानाञ्चरेपसाउ । वाइ । द्वाउवा

^{५२ ३ २ १ ४ २ ५}
इ४ । सुवा । धियाइः । इरइवाइः । वाइ४५इदोईचा

इ ॥ २४ ॥

^{५२ २ ३ २ ३ ४ ५ २ १ २ १ २ ३ २ १}
सोमाः पवन्त इन्द्रवाः । अस्माभ्यङ्गा । तुवित्तमाः ।

^{२ ३ ५ १२ १२ १२ १२ ३ २ २ १ १ १}
माइत्राओरइ४वा । स्वानाञ्चरेपसः । सुवाधियाः । सुव

^{२ १}
वीरइइदाइ४इः । ओरइ४५इ । डा ॥ २५ ॥ ८२

“मदाः” मद-हेतवो रसाः “देवान्” इन्द्रादीन्† “गच्छन्तु” ॥

॥ ३ ॥ ८१

* उ० ४, १, २०, १—४० ०, ५, २, ५—कच्चे ३, २, १३—३, २, १४—३, २, १५—३, २, १६

—१५, २, १६—१५, २, १७—१५, २, १८—१६, १, १—२३, १, १४—कच्चे ६, १, २० ।

† ‘वसादीन्’—इति वि० ।

अथ पञ्चमी ।

^{३१ २ ३१ २ ३१ २ ३१ २}
अभीनेवाजसातमर्^{३१ २ ३१ २ ३१ २ ३१ २}रयिमर्षशतस्पृहम् ।

^{१ २ ३१ २ ३१ २ ३१ २ ३१ २}
इन्दोसहस्रभर्णसन्तुविद्यु^{३१ २ ३१ २ ३१ २ ३१ २}न् विभासहम् ॥ ५ ॥ ८३*

^{५ २ २ १ १ ३}
(सोमसामानि त्रीणि ॥) अभीनेवा । जारसार^{५ २ २ १ १ ३}३

^{५ २ २ १ १ ५ २ १ २ १ २ १ २}
४अौहोवा । तार^{५ २ २ १ १ ५ २ १ २ १ २ १ २}३४माम् । रयिमरिशतस्पृहम् । इन्दो

मतुः सांवरणऋषिः । “गातुवित्तमाः” अतिशयेन मार्गस्य
लभकाः† “इन्द्रवः” दीप्ताः‡ सोमाः “पवन्ते” अस्त्रभ्यं
मदर्थं “क्षरन्ति” आगच्छन्ति वा । कौटुशाः ? “मित्राः”
देवानां सखिभूताः “स्नानाः” अभिषूयमाणाः “अरेपसः”
पापरहिताः अतएव “स्नाध्वः” शोभन-ध्वानाः “स्वर्विदः”
सर्वज्ञाः ॥

“स्नानाः”—“सुवानाः”—इति पाठौ ॥ ४ ॥ ८२

* ङ० ५, १, १६, १ = ऋ० ७, ४, २३, १ = कहे ५, १, ३—५, १, ४—५, १, ५—५, १, ६—
५, १, ७—५, १, ८—१२, १, १५—१२, १, १६—१७, १, १२—१७, १, १३—१७, १, १४—१७, १, १५—
१८—१८, १, १०—१८, १, २—१८, १, ८ ।

† “गातुः”—इति ग्रथिवौ-नामसु विंशतितमं नैषण्डुकम् १, १ । किञ्च निरुक्त-
चतुर्थे—“गातुं यज्ञाय गातुं यज्ञपतये इत्यपि निगमो भवति । गमनं यज्ञाय गमनं
यज्ञपतये”—इति च शास्त्रः ।

‡ “ज्योतिरिन्द्रः”—इत्यादि नि० नै० प्र० १, १७ ।

सहस्रभा^१र^०हो^१ । णसा^१र^१म् । तुविद्यु^१न्विभा^१र^१हो^१ये

३ । सहस्र^२भा^३र^३हो^३ । डा ॥ २६ ॥

अभी^५नो^५वा^५ । जा^१सा^५त^५म^५म् । रयि^१म^५ । षा^५उ^५वा^५र^५ ।

हो^१वा^२र^२हो^२ । श^१त^२स्पृ^१ह^२म् । इ^१न्दा^२र^२स^२ । हा^१उ^२वा^२र^२ ।

हो^१वा^२र^२हो^२ । स्त^१भ^२र्ण^२स^२म् । तु^१वा^२ये^२ । द्यू^५र^५न्ना^५र^५हो^५ओ^५हो^५

वा । विभा^२स^१हा^१र^१हो^१पु^१म् ॥ २७ ॥

अभी^१र^१हो^१इ^१ । नो^२वा^२जा^२र^२सा^२ । हा^२ता^२र^२हो^२माम् ।

रयी^१र^१हो^१इ^१ । अ^२र्ष^२शा^२र^२ता^२ । हा^२स्पृ^२र^२हो^२हाम् । इ

न्दो^१र^१हो^१इ^१ । स^२ह^२स्रा^२भा^२ । हा^२र्णा^२र^२हो^२साम् । तु^२वा

र^१हो^१इ^१ । द्यु^२न्वि^२भा^२ । हा^२र^२सा^२पृ^२हा^२ई^२पृ^२ई^२म् ॥ २८ ॥

(कौ^२ञ्च^२म् ॥) अभी^५नो^५वा^५र^५हो^५पु^५म् । ज^२सा^२ । त^२मा^२र

म् । रयि^२म^२र्षा^२र^२हो^२पु^२म् । श^२त^२ । स्पृ^२हा^२र^२म् । इ^२न्दो

^२साहा^५३१२३४ । ^{३२}सुभ । ^{२१}एसा^९३म् । ^४तुवाइ^५द्युन्ना^३१२३
म् । ^४विभा^५पुस^३हाउ । ^४वा ॥ २८ ॥

(सोमसाम ॥) ^{४ २ २ २}अभी^२नो^४वौ^२हो^४पुज^२सात^४माम् । ^{२ ४}रयि

^२मपौ^४हो^५पुश^२तस्पृ^४हाम् । ^{२ २}इन्दो^४सहो^४हो^४पुस^४भर्ण^४साम् ।

^२तुवि^४द्यु^४न्नी^४हो^४पुवि^४भा^४स^४हाम् । ^५सहम् । ^{४ ५}तुवि^४द्यु^४न्वि^४भा^४ई ।

^५हाउवा । ^२सहा^{१११११}३मे^२३४५ ॥ ३० ॥ ८३

अम्बरीषऋजिश्चानौ* हावषी । हे “इन्दो” दीप्यमान सोम !
“वाजसातमम्” अत्यन्तं बलप्रदं मन्त्रप्रदं वा धनं पुत्रं “नः”
अस्माकम् “अभ्यर्ष” अभिगमय । कौटुशम् ? “शतस्पृहं”
बहुभिः स्पृहणीयम् । “सहस्रभर्णसं” बहुविधभरणम् अनेक-
पोषण-युक्तं मित्यर्थः । “तुविद्युन्” [द्युन् द्योततेर्यशो वान्नं
वेति† यास्कः] बह्वन्नं बहुयशोयुक्तं वा । “विभासहं”‡ महतः
प्रकाशस्याभिभवितारम् अतितेजस्विनं मित्यर्थः ॥

* “अम्बरीषः वार्षागिरः”—“ऋजिश्चा भारद्वाजः”—इति ऋषि-नै० ।

† अर्षेति अरुषतेर्गति-कर्मणो रूपम् (२, १४) ।

‡ “द्युन् द्योततेर्यशो वान्नं वा “अस्मै द्युन् सधि रत्नं धेहि” अस्मासु द्युन् च
रत्नं च धेहि”—इति निरु० नै० ५, ५ ।

§ “विभासहः” शब्दोऽसौ एकत्रात्वेन व्युत्पद्यते विवेद-संहितास्ति ध्येयम् ।

अथ षष्ठी ।

^{३ १ २} ^{३ १ २} ^{२ १ २} ^{२ २ ३ १ २}
अभीनवन्ते अदुहः प्रियमिन्द्रस्य काम्यम् ।

^{२ २ ३} ^{३ १ २ २} ^{३ १ २} ^{३ १ २}
वत्सन्नपूर्व आयुनिजात् रिहन्ति मातरः ॥ ६ ॥ ८४

^३ ^५ ^१
(आङ्गिरसानि त्रीणि ॥) आ२३४भी । ओ३नवन्त

^२ ^१ ^२ ^१
आङ्गू१हा२ः । ओ३प्रियमिन्द्रस्य कामा१या२म् । ओ३

^२ ^१ ^२ ^१
वत्सन्नपूर्व आयू१नौ२ । ओ३ । जात२रिहन्ति मा१२३

^५ ^४ ^५
४ । वा । तापुरो३हा३ ॥ ३१ ॥

^{५ २} ^{२ २} ^४ ^२
अभी । नवौ३२ । तआ५द्रुहाः । प्रियामिन्द्रा३ ।

^{१ २ ३} ^५ ^२ ^{१ २ ३} ^५
स्याकामा२३४याम् । वत्सन्नपू३ । व३आयू२३४नौ ।

^{१ २ २} ^१ ^२ ^१ ^{२ १ २} ^२ ^१
जाता३हा३ । रिहा३हा । तिमाता२३रा३४३ । ओ

२३४पु३ । डा ॥ ३२ ॥

“शतसृहं”-“पुरुसृहम्”—इति, “विभासहं”—“विम्बासहम्”—
—इति च साम्न ऋचः पाठः ॥ ५ ॥ ८३

* ऋ० ०, ४, २०, १ = आरण्ये १, २, २४—२, १, ३—३, १, ४—४, १, १२ ।

^४ ^५ ^५ ^४ ^५ ^४ ^१ ^२ ^१
 आह्वयतायधृष्णवच्चा । * धनूष्ठाश्चारे । तिपौ^१
^२ ^१ ^२ ^१ ^० ^२ ^१ ^३
 साश्याश्म । शुक्राविय । ताअसुरा३ । यानीरर्णाश्च४
^५ ^१ ^२ ^१ ^४
 इजाइ । विपामाश्चाश्च३ । ओइ । मारश्चही३ ।
^२ ^५
 यूश्चध्रुवोश्चहाइ ॥ ३६ ॥

^३ ^५ ^३ ^५ ^२ ^४ ^५ ^२
 आह्वय । ताअयधृ । ष्णाश्चोधनुष्टन्वा । तिपौ^१
^३ ^२ ^१ ^२ ^१ ^० ^२ ^३ ^२
 ष्सियाम् । शुक्राविय । ताअसुरा । यनाउवा३ ।
^५ ^१ ^२ ^२ ^१ ^२ ^२ ^१
 णीश्च४जे । वाइपाश्चहाइ । आयेश्चहाई । महीयू^१
^२ ^१
 रश्वाश्च४३ । ओश्च४५इ । डा ॥ ३७ ॥ ८५

“हव्यताय”* सर्वैः स्मृहणीयाय “धृष्णवे” शत्रूणां धर्षण-
 शीलाय सोमाय “पौस्य” पुंस्त्वस्याभिव्यञ्जकं वरं “धनुरा-
 तन्वन्ति” धनूषि ज्यां कुर्वन्तीति सोमस्य धारा-विसर्गार्थं विताय-
 मानं पवित्रं मभिधीयते । तदेव विवृणोति—“विपां” मेधाविनां
 “अये”† पुरस्तात् “महीयुवः”‡ पूजाकामा अध्वर्यवः

* ‘आह्वयति’ प्रेप्साकर्म—इति वि० ।

† ‘अये प्रथमे’—इति वि० ।

‡ ‘सहस्रोमं मिश्रयन्ति रश्मयः उदकानि वा’—इति वि० ।

अथाष्टमी ।

२३ १ २ २ १२ २२ ३ १ २ ३ १ २
परित्यङ्घ्र्यतङ्घ्रिम्बभ्रमुनन्तिवारेण ।

३ २ ३ ३ २ ३ ३ १ २ ३ १ २ २ २
योदेवान्निश्वाङ्घ्रित्परिमदेनसहगच्छति ॥ ८ ॥ ८६*

३ ४ ३ ४ ३ ४ ५
(द्विरभ्यस्तमाकूपारम् ॥) परित्यङ्घ्र्यतङ्घ्रिम् ।

३ २ ४ ३ ४ ३ ४ ५
पार३४ । रित्यङ्घ्रौघोष्र्यतङ्घ्रराइम् । बभ्रुमुनन्ति

२ ४ २ ५ १ २ ४ २ ४ २ ४ २ ४ २
वारेण । वार३४ । भ्रुमुनौघोष्रन्तिवारेणा । यादे

“शुक्रा”† शुक्लवर्णानि गो-पयांसि “असुराय”‡ बलवते
“निर्णिजे” स्वरूपाय शोधनार्थं “वयन्ति”¶ आच्छादयन्ती-
त्यर्थः ॥

“शुक्रावियन्त्यसुरायनिर्णिजे”-“शुक्रावयन्त्यसुरायनिर्णिजम्”
—इति साम्न ऋचः पाठौ ॥ ७ ॥ ८५

* उ० ५, २, १८, १—८, २, ८, ३ = ऋ० ७, ४, २४, १ = जह्० ५, २, १८—५, २, १८—५, २, २०
—६, १, १—६, १, २—६, १, ३—१२, २, १—१२, २, २—१४, २, १६—१४, २, १७—१४, २,
१८—१४, २, १९—१४, २, २०—१४, २, २१—१७, १, ८—१७, १, ९—१७, २, २—२०, २, ४ =
जह्० ४, २, ३ ।

† ‘शुक्राः शुचिस्मन्तः’—इति वि० ।

‡ ‘असुराय सुखाय वसुदानवते’—इति वि० ।

¶ वयन्तीति पाठस्तु ऋग्वेदीयः । तमेवावलम्ब्यतेऽत्र व्याख्यानं भगवता सायणे-
नेति बोध्यम् । सामवेदीय-पाठस्तु विद्यन्तीति ।

अथ नवमी ।

१ २ ३ १२ १२ ३ २ ३ १ २ ३ १ २ २

प्रसुन्वानायाश्चसोमर्त्तानवष्टतद्वचः ।

३ १ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २ २

अपश्चानमराधसं हतामखन्नभृगवः ॥ ८ ॥ ८७*

॥ प्रथम-दशति ॥

१ ४ ४ ३ ४ ५ १ २ २ २ २ ४
वान्विश्वाद् इत्यरि । योर३४ । देवान्वौहोपुश्वाद् इत्य३ ४ २ ३ ४ ५ १ २ २
राइ । मदेन सह गच्छति । मा२३४ । देनसौहोपुह-४ ५
ग । ऋक्षाप्तोर्द्वाइ ॥ ३८ ॥ ८६

ऋजिश्वाम्बरीषावृषीणा । “हर्यतः” सर्वैः स्पृहणीयं “हरिं” हरितवर्णं “बभ्रु” बभ्रुवर्णं च “ल्यं” तं सोमं “बारेण” बालेन पवित्रेण “परिः” पुनन्ति” परिशोधयन्ति । “यः” सोमः “विश्वान्” सर्वानिन्द्रादीन् “देवानित्” देवानेव “मदेन” मदकरेण रसेन सह “परि गच्छति” इति § ॥ ८ ॥ ८६

* उ० ६, २, ३, १—१, २, २, २, ३ = ऋ० ७, ५, ३, ३ = ऊ० १, २, १०—१, २, १८—६, २, १०—६, २, २०—११, २, २—११, २, ३—११, २, १३—१५, १, १६—१६, १, १४—१८, १, १०—१८, २, १८—१८, २, २०—१८, २, २१—२८, २, ७ = ऊ० २, १, ४—३, २, ४—६, १, ६ ।

† “ऋजिश्वा भारद्वाजः—चम्बरीषो वार्द्धस्यत्यः”—इति ऋषि-नै० ।

‡ ‘परि समन्तात्’—इति वि० ।

§ ‘परि देवं लब्धयित्वा’—इति वि० ।

§ विनिधोगोऽस्य नवसेऽहनि—इति वि० ।

(वैरूपम् ॥)

प्रसुन्वारिनायअन्धसाः । मर्त्तः ।

नवार । छतदार३४चाः । अपश्चानमरा । धार३४सा-

म् । हतामार३खम् । नभृ३गा५वा६पू६ः ॥ ३८ ॥ ८७

॥ इति अर्द्धः प्रपाठकः ॥

प्रजापतिर्ऋषिः* । “सुन्वानाय” अभिषूयमाणाय [षष्ठ्यर्थे चतुर्थी†] अभिषूयमाणस्य “अन्धसः” सोमस्य “तत्” प्रसिद्धं “वचः” वचनं योषं “मर्त्तान” मर्त्य इव कर्म-विघ्न-कारी “तवष्टन” कामयतां न शृणोत्विति यावत् । तथा हे स्तोतारः “अराधसं” साधक-कर्म-रहितः‡ । “श्चानम्” “अपहृत” । तत्र दृष्टान्तः—“मखन्न” ॥ यथा पुरा अराधसं मखम् एतन्नामानं भृगवोऽपहृतवन्तः तथा अपहृतेत्यर्थः ॥

“सुन्वानाय”-“सुन्वानस्य”—इति, “वष्ट”-“वृते”—इति च साम्न ऋचः पाठः ॥ ८ ॥ ८७

इति श्रीमसायणार्थ-विरचिते माधवीये सामवेदार्थ-प्रकाशे

कुन्दोव्याख्याने पञ्चमस्याध्यायस्याष्टमः खण्डः ॥ ५ ॥

॥ इत्यानुष्टुभम् ॥

* “वाग्धः”—इति ऋषि-नै० ।

† “षष्ठ्यर्थे चतुर्थी”ति वाच्यम् (१, २, ६२)—इति का० वा० ।

‡ “अधनं धन-रहितम्”—इति वि० ।

॥ “हतामखम्”—इति मन्त्र-पाठस्य ‘हता’-‘मखम्’—इति पदकारस्य हेतुः ।

जगत्प्रोभिप्रियाणीति मुख्या द्वादश सप्तताः* ।

आद्यास्तिस्त्र ऋचो दृष्टाः कविनाम्ना महर्षिणा ।

उत्तरा विप्रकीर्णत्वाच्च्यन्ते ऋषयः पृथक् ॥

अथ नवमे खण्डे—

सैषा प्रथमा ।

३ १ ३ १ २ ३ १ २ ३
अभिप्रियाणिपवतेचनोहितो

१ २ ३ २ ३ ३ १ २ १ २
नामानियङ्कोअधियेषुवर्द्धते ।

१ २ ३ १ ३ २ ३
आह्वर्यस्यवृहतोवृहन्नधि

२ ३ १ २ ३ २
रथंविध्वञ्चमरुहद्विचक्षणः ॥ १ ॥ ८८ ॥

भगवान् साधणोऽपि तथैव व्याख्यातवान् । अत्र नये हतेत्याकारस्य द्वाचोऽनइति (६, ३, १३५) दीर्घे 'हता'—इति रूपम् ॥ विवरणकारस्तु 'हत'—'असखम्'—इत्येवं कदं स्वीकृत्य 'असखं यज्ञवद्विष्कृतम्'—इति व्याख्यौ ।

* अत्र नवमे खण्डे अभिप्रियाणीत्याद्याः द्वादश ऋचः सप्तताः पूर्वाचार्या-
णामिति शेषः ।

† "कविः भार्गवः"—इति ऋषिर्नै० ।

‡ तत्र द्वादशसु आद्यास्तिस्त्र ऋचः कविनाम्ना महर्षिणा दृष्टाः । उत्तराः ऋचः
नैकेन दृष्टा इति तत्र ऋषि-विप्रकीर्णत्वम् तस्मात् तत्र ऋषयः पृथक् वक्ष्यन्ते ।

॥ उ० १, १, १८, १=ऋ० ७, २, ३३, १=आरण्ये २, १, ६ ऊर्ध्वे = १, १, ११—८, १, २—
१४, १, १५—१६, १, १५—१८, १, १४=उच्चै १४, १, १—१४, १, १८ ।

ओम् ॥ (कावम् ॥) आभिप्रीर३४या । णीपावार३४
 ताइ । चानोद्धिता२३ः । नामानीर३४या । क्रीअधी
 २३४ये । ध्रुवर्द्धताये३ । आहरीर३४या । स्यावृद्धा
 २३४ताः । बृहन्नधायै३ । रायंवार३३४इष्टा । चामाह
 २३४हात् । विचार३१उवार३ । चार३४णाः ॥ १ ॥

(ऐडकावम् ॥) ए५ । अभिप्रियार । णिपवताइ ।
 ए५ । चनोद्धिताः । ए५ । नामानीयार । क्रीअधि
 याइ । ए५ । ध्रुवर्द्धताइ । ए५ । आहरीरियार । स्य
 बृहताः । ए५ । बृहन्नधी । ए५ । रायंविष्टार । चम
 रुहात् । ए५ । विचक्षणाः । क्षो५इ । डा ॥ २ ॥

(वाजसनि ॥) अभ्यौहोवाहाइप्रियाणी । पवता
 इचार३४नो । हिताः । नामानियक्रीअधियेध्रुवर्द्धताइ ।

^{२२ १ २} आह्वर्यस्य ^२ बृहतो ^१ बृहन्नधाइ । ^{२ १} रथम् । ^{२ १ २} वाइष्वच्चमरुहन् ।

^{२ १ १ १ १ १} विचाश्उवारइ । ^{२ १ १ १ १ १} क्षाश्णाश्उषुः ॥ ३ ॥

(वाजजित् ॥) ^{२ १} अभिप्रिया । ^{२ १ १} णीपवताइ । ^१ होइहो

^{२ १ २} ब्राश्होयेइ । ^{५ २ ४} चनोहिताः । ^{५ २ ४} हाहो । ^५ वाहाइ । ^{२ २} ना

^{२ १} मानिया । ^{२ २ १} क्लोअधियाइ । ^{१ २ १ २} होइहोवाश्होयेइ । ^५ पुव

^४ इताइ । ^{५ २ ४} हाहो । ^५ वाहाइ । ^{२ २ १ १} आह्वरिया । ^{२ २ १} स्याबृहता ।

^{१ २ १ २} होइहोवाश्होयेइ । ^{५ ४} बृहन्नधी । ^{५ २ ४} हाहो । ^५ वाहाइ ।

^{२ १} रथविष्ठा । ^{२ २ १} चामरुहान् । ^{२ १ २} होइहोवाश्होयेइ । ^५ विच

^४ क्षणाः । ^{५ २ ४} हाहो । ^{५ ५} वाइहाउ । ^{२ २ १ २} वा । ^{२ १} वाजीजिगीश्वा

श् ॥ ४ ॥

(वाजजित्साम ॥) ^{२ १} अभिप्रिया । ^{२ १ १} णीपवताइ । ^{२ २ १ २} चानी

^{१ १} हिताः । ^{२ २ १} होवाश्होइ । ^{२ २ १} नामानिया । ^{२ २ १} क्लोअधियाइ ।

^{२ २ १} पुवइताइ । ^{२ १} होवाश्होइ । ^{२ २ १} आह्वरिया । ^{२ २ १} स्याबृहताः ।

२२१ २ १ २ १ २२१
वृहन्नधाइ । होवाइहो । रथविष्ठा । चामरुहान् ।

२२१ २ १ ३ ५२ २ २२२
वीचशणाः । होवाइहो२ । वार३४औहोवा । वाजी

२२२ २२ १ ५२ ३ १ १ १ १
जिगीवाविश्वाधना२नौ३४५ ॥ ५ ॥

५ ४ २१२ २
(स्वारकावम् ॥) अभ्योवा । प्रियाणिपवताइ । च

२ १ २२ २ २ १
नोदाइता२ः । नामानियक्कोअधियाइ । ध्रुवर्द्धाता२इ ।

२२२ २ १ १ २ ४ ५
आख्यस्यवृहतो । वृहन्नाधी२३ । राथा३वाइष्ठा ।

२ १ १ २ ४
चमरुहा२३त् । वाइचाइत्तापूणा६पूईः ॥ ६ ॥ ८८

“चनोहितः” [चन इत्यन्ननाम* चायतेरसुनि चन इत्यौणा-
दिक-सुत्रेण निपातितः] चनसेऽन्नाय हितः । यद्वा । हितान्नः
सोमः “प्रियाणि” जगतः प्रीणयितृणि नामानि नमनशीलानि
तान्युदकानि “अभिपवते” अभितः क्षरति करोति । “येषु”
अन्तरिक्ष-स्थितेषु उदकेषु “यद्धः” महानहं सोमः “अधि

* “अद्वीन्द्र प्रस्थितानीमानि हवींषि चनो दधिष्व । चन इत्यन्ननाम”—इति
जै० ६, १६ ।

अथ द्वितीया ।

३ १ २ ३ १ २ ३
अचोदसोनोधन्वन्विन्दवः

२ ३ १ २ ३ २ ३ २ ३ १ २
प्रस्नानासोबृहद्देवेषुहरयः ।

१ २ ३ २ ३ २ ३ १ २ ३
विचिदश्नानाइषयोअरातयो

१ २ ३ १ २ ३ १ २
र्यानःसन्तुसनिप्रन्तुनोधियः ॥ २ ॥ ८८*

(आङ्गिरसानि त्रीणि ॥) अचोदासो^{२ २ १}र३ । नाधनूवा^{२ २ १}

२३ । तूइन्दवाः । प्रस्नानासो^{२ २ १}र३ । बृहद्देवेषु^{२ १}हरयः ।

विचिदाश्ना^{२ २ १}र३ । नाइषाया^{२ २ १}र३ । आरातयाः ।

वर्जते" अधिकं प्रवृद्धो भवति । अपां मध्ये सोमो वसति खलु ।

ततः "बृहन्" महान् सोमः "बृहतः" महतः परिवृढस्य

"सृष्टस्य" "विष्वच्च" विष्वग्गमनं रथम् "अधि" उपरि† "विच-

क्षणः"‡ विष्वस्य द्रष्टा सन् "आरुहत्" आराहति । "अग्नौ

प्रास्ताहुतिः सम्यगादित्य सुपतिष्ठते(म० ३, ७६)"—इति ॥ १ ॥ ८८

* ऋ० ७, ३, ४, १ ।

† "अधि उपरि आदित्यमण्डलात् चतुर्थं मण्डलं रथं विष्टम् नाम"—इति वि० ।

‡ "विचक्षणः विविधं प्रकाशयत इत्यर्थः"—इति वि० ।

१ २ १ २ २ १ २ २ १ २ १
अर्थीनाः सा २३ । तू सनाइषा २३ । तू नाधिया ३१ उवा २-

१ १ १
३४५ ॥ ७ ॥

१ २ २ ३ २ २ २ ४ ५ ४ ५ १ २ २
अचोदसो । नोधनु वन्तु । इन्दवाः । प्रास्वा

१ २ २ ३ ४ २ २ ५ ४ ५ १ २ ३ २ २ २ ४
नासो । बृहद्देवेषु । हरयाः । वाइचिदश्ना । नाइ

२ ५ ४ २ ५ १ २ २ ३ २ ३ ४ ५ ४
षयोश्च । रातयाः । अर्थीनः सा । तुसनिष । तुनो
पुधियाउ । वा ॥ ८ ॥

२ २ २ २ २ २ २ १ २ ४
हाउहोवाश्चाइ । अचोदसो नोश्धा । नुवाश्नू

२ ३ १ १ १ १ २ २ २ २ २ २ २
३ । इन्दवा २३४५ः । हाउहोवाश्चाइ । प्रस्वानासोवृश्

१ २ २ ४ २ ३ १ १ १ १ २ २ २ २
श्चात् । देवेषू ३ । हरया २३४५ः । हाउहोवाश्चाइ ।

२ २ २ १ २ ४ २ २ २ १ १ १ १ २ २
विचिदश्नानाश्चाइ । षयोश्चाश्च । रातया २३४५ः । हा

२ २ २ १ २ ४ २ २
उहोवाश्चाइ । अर्थीनः सन्तूसा । निषाश्नू ३ । नोधि

१ १ १
याश्च उवा ३४५ ॥ ८ ॥

^{५ ४} (सामराजम् ॥) ^{१ २ २} अचौद्वाइ । ^२ दासोनोधनुवा । तु
^१ इन्दावाः२ । ^{१ २ २ २} प्रखानासोबृहद्देवाइ । ^{२ १} षुद्धरायाः२ । ^३ वि
^५ चो२३४द्वाइ । ^२ अम्नो२३४द्वाइ । ^५ नाइषयः१ । ^{२ २} अरो२३४
^५ द्वाइ । ^{१ २} तायाः । ^३ अर्यो२३४द्वाइ । ^५ नःसो२३४द्वा । ^३ त
^३ सानी२३४षा । ^५ तूना२उवा३ । ^{१ २} धी२३४याः ॥ १० ॥

^{५ ४ ४ ५} (सामराजम् ॥) ^{१ २ २} अचौद्वावा । ^२ दासोनोधनुवाः ।
^{२ १} तुइन्दावाः२ । ^{१ २ २ २} प्रखानासोबृहद्देवाइ । ^{२ १} षुद्धराया२३ ।
^{१ २ ४ ५} वाइची३दाश्ना । ^{२ ३} नाइषा२३४या । ^५ होइ । ^{२ २ ३} अराता२
^५ ३४याः । ^३ होइइ । ^{१ २ ४ ५} अर्यो३नाःसा । ^{२ ३} तूसानी२३४षा ।
^{२ १} हो । ^{३ २ ४} तुनो३धा५याइ५इः ॥ ११ ॥

^{५ ४ ४ ५} (सिमानानिषेधः ॥) ^{१ २} अचो । ^{१ २} वाद्वाइ । ^{१ २} दासो
^२ नोधनुवा । ^{१ १} तुइन्द्रावाः । ^{१ २ २ २} प्राखानोसोबृहद्देवाइ । ^२ षुद्ध

राया२३ः । वार३इचौत् । आ२३ । आ३४ । नाइ

३४२ ५२ २ ६ १ २ १ २
षयोअरा । ता३याः । आ२३या । नार३सा३४ ।

३४५ ३२ ४
तुसनिष । तुनो३धा५याई५ईः ॥ १२ ॥ ८८

“अचोदसः”* अचोदनाः अनन्यप्रेरिताः “इन्दवः” सोमाः
“नः” अस्माकां “प्रधन्वन्तु” प्रगच्छन्तु [धन्वतिर्गति-कर्माणि] ।
कुत्र ? “बृहदेवेषु हरयः” प्रभूत-देवयुक्तेषु यज्ञेषु [यथा वा
बृहदेवकुलजेषु मध्यते इति सम्बन्धः] कीदृशा इन्दवः ? “स्व-
नासः” सूयमानाः “हरयः” हरितवर्णाः वा । किञ्च । “अरातयः”
धनादि-दान-रहिताः “नः” अस्माकम् “अर्यः” † अरयः “इषयः”
इषोऽन्नानि इच्छन्तः “अश्वानाः” ‡ अश्वनेन भोजनेन वियुक्त
एव सन्तु । किञ्च । नोऽस्माकं “धिया” कर्माणि देव-विषयाणि
स्त्वानाणि + “सनिषन्तु” देवान् सम्भजन्तु ॥

* ‘चोदयति’—इति वि० ।

† ‘नः अस्मान्’—इति वि० ।

‡ निष २, १४, ६४ ।

§ ‘हरयः हरणशीलाः’—इति वि० ।

§ ‘अर्यः स्वामिनः’—इति वि० ।

|| ‘अश्वानाः विनाशयन्ति’—इति वि० ।

+ ‘धियः कर्माणि प्रज्ञा वा’—इति वि० ।

अथ तृतीयः ।

३१७ ३१९ ३
एषप्रकोशेमधुमा^३चक्रिद-

१ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २
दिन्द्रस्यवज्रोवपुषोवपुष्टमः ।

३ २ १ २ ३ १ २ ३ १ २
अभ्य^३इतस्यसुदुघाघृतस्यतो

३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
वाश्चाअर्षन्तिपयसाचधेनवः ॥ ३ ॥ ८०*

२२१
(वासिष्ठम् ॥) एषप्रकोशे^१२ । म । धुमा^१२ ।

३ २, ३ ५ २१ २१
अचाइक्रार^३३४दात् । इन्द्रास्यवाज्रा^१२ । पुषो^१२ । व

३ २ ५ २१ २१
पुष्टा^१२३४माः । अभाच्यतास्या^१२ । सु । दुघार^१२ । घृ

२, ३ ५ २२ २२ २१
तास्य^१२३४ताः । वाश्चाअर्षन्ती^१२ । प । यसार^१२३ ।

२ ४
चघा^१३इनापुवा^१६पू^१६ः ॥ १३ ॥ ८०

“देवेषु”—“दिवेषु” इति पाठौ ॥ “विचिदश्नाना इषयो
अरातयोर्ध्या नः सन्तु सनिषन्तु नः धिया”—इति कन्दीगाः ।
“विचिनश्न इषो अरातयोर्ध्या नः सन्तु सनिषतनो धिया”
बह्वृचाः ॥ २ ॥ ८८

अथ चतुर्थी ।

१ १ २ २ २ १ २ २ २ ३
प्रोअयासीदिन्दुरिन्द्रस्यनिष्कृतः

३ २ २ २ २ २ ३ १ २
सखासख्युर्नप्रमिनातिसङ्गिरम् ।

“एषः” अयं सोमः “मधुमान्” मधुर-रसः “कोशे” द्रोण-
कलशे “प्राचिकदत्” प्रकर्षेण शब्दायते । कीदृश एषः? “इन्द्रस्य”
“वज्रः” वज्रस्थानीयः बलकरत्वेन वज्रवत् प्रहरण-साधनत्वाद्
वज्रत्वोपचारः* । “एषः” एव हि सोमः “वपुषः” बीजानां
वपुर्न्यस्मात् “वपुष्टमः”† अतिशयेन वप्ता । बीजावापस्य सोम-
कर्तृकत्वात् [सोमो वै रेतोधा इति श्रुतेः] । “ऋतस्य”
सत्यफलस्य सोमस्य धारा इति शेषः । ता “अभ्यर्षन्ति” अभि-
गच्छन्ति‡ । कीदृशः? “सुदुषः” सुलु दोग्ध्रः फलानाम् । “घृत-
श्रुतः” उदकस्य रसस्य वा क्षारार्थिनाः “वाय्नाः” शब्दयन्त्यः॥
पयसा युक्ता वाय्ना धेनव इव§ लुप्तोपममेतत् ॥

“वपुष्टमः”-“वपुष्टरः”—इति, “अभ्यृतस्य” “अभीष्टतस्य”
—इति, “पयसा च धेनवः”-“पयसेन धेनवः”—इति च छन्दोग-
बह्वृचानां पाठाः ॥ ३ ॥ ८०

* ‘पौते वज्रं क्षेपुं समर्थः’—इति वि० ।

† ‘दीपितारः’—इति वि० ।

‡ ‘अर्षन्ति क्षरन्ति’—इति वि० ।

॥ वाय्नाः कामयमानाः—इति वि० ।

§ ‘क्षरन्ति पयः धेनव आदित्यरश्मयश्च’—इति वि० ।

^{१ २} ^{३ २ २ १ २ ३}
मर्यईवयुवतिभिः समर्षति

^{१ २ ३ १ २ ३ १ २} ^{३ २}
सोमः कलशेशतयामनापथा ॥ ४ ॥ ८१ ॥

^{२ ३} ^५ ^१ ^४
(लौशम् ॥) प्रोयारं ३४ सीत् । इन्दुरिन्द्रारं ३ । स्या

^{२ २ ५} ^{३ २ २ ३ ५} ^१ ^{४ २ ३}
इनिष्कृतम् । सखासख्यः । नप्रमिनारं ३ । तौइसज्जि

^५ ^{३ २ ३ ५} ^१ ^{४ २ ३ ५} ^{३ २ २}
रम् । मर्यईव । युवतिभारं ३इ । साइमर्षति । सोमः

^{३ ५} ^{१ २} ^{२ ४}
कला । शेशतयारं ३ । मनाइपापुथाइ ५ई ॥ १४ ॥

^{३ ४ २ २ २ ४ ३ ५} ^{३ २}
(उत्तरलौशम् ॥) प्रोयासीदिन्दुरिन्द्रस्यनिः । कृता

^{३ १ १ १ १} ^{३ २} ^{५ ४ ५ २}
म् । कृतारं ३४ ५म् । सखाइ१२३४ । सख्युर्नप्रमिना

^{४ ५ ४ ५} ^{३ २} ^{५ ४ ५}
तिसम् । गिराज्जिराम् । मर्याइ१२३४ः । इवयुवतिभिः

^{४ ५} ^{४ ५ ४ ५} ^{३ २ २} ^{५ २ ४ ५ २}
सम । षताइषताइ । सोमाइ१२३४ः । कलशेशतया ।

^{३ २ ४}
मनाइपापुथाइ ५ई ॥ १५ ॥

^{२२ १२} ^{२ १}
 (प्रवज्ञागवम् ॥) प्रोअयासाइत् । इन्दुरिन्द्रा । स्या
^१ ^{२२ १} ^{२१} ^१
 निष्कृताम् । सखासख्युः । नप्रमिना । ता^२इसङ्गि
^{२ १} ^{२ १} ^१ ^{२२}
 राम् । मर्यईवा । युवतिभाइः । सा^२मर्षताइ । सो
^१ ^{२२ १} ^{१२ २} ^{११११}
 मः कला । शेशतया । मा^२नापथा^२१ड । वा^२२४५ ॥
 ॥ १६ ॥

^{२२ १२} ^{२ १} ^{२२}
 (तन्त्रम् ॥) प्रोअयासाइत् । इन्दुरिन्द्रा । स्या
^१ ^{२२ २ ५} ^{३२ ३ ५२} ^{३ २ ३}
 निष्कृता^२३म् । सखासख्युः । नप्रमिना । तिसङ्गा
^५ ^{२ १} ^{२ १} ^{२२ १} ^२
 २३४इराम् । मर्यईवा । युवतिभाइः । सामर्षताये३ ।
^{२२ ३ ५} ^{३२ २ ३ ५२} ^{३ २ ४}
 सोमः कला । शेशतया । मनाइपा५था६५ई ॥ १७ ॥

^१ ^{२ २} ^०
 (यामम् ॥) आ^२इ । इया । प्रोअयासाइदिन्दु
^४ ^{२ ३ ५} ^{१ २} ^०
 रिन्द्रा^२३ । स्या^२निष्कृतम् । सखासख्युः न^२प्रमिना-
^४ ^{२ ३ ५} ^१ ^० ^{४ २}
 २३ । ती३सङ्गिरम् । मर्यईवायुवतिभा^२३इः । सा३म्

^{३ ५} र्षति । आ^१इ^२ । इया^१ । सोमः^२ कलाशे^२ शतयाम^२ ३ ।

^{२ ४} मना^२पा^४पूथा^४पू^४ ॥ १८ ॥ ८१

ऋषिगणऋषिः* । “इन्द्रः” सोमः “इन्द्रस्य” “निष्कृतं” संस्कृतं स्थान सुदरं “प्रो अयासीत्” प्रकर्षेणैव गच्छति । गत्वा च “सखा” सखिभृतः सोमः “सख्युः” इन्द्रस्य “सङ्गिरं” सम्य-
ग्विगणधारभूत सुदरं† “न प्रमितानि” न हिनस्ति । किञ्च । सः “मर्यं इव”‡ “युवतिभिः” मर्यां यथा तरुणीभिः सह सङ्गतो भवति तद्वत् अयं मयि सोमो युवतिभिर्मिश्रणशीलाभिर्वसती-
वरीभिरङ्गिः सह “समर्षति” सङ्गच्छते अभिषवकाले । स च सोमः “शतयामना” यान्ना अनेकया मनसाधनच्छिद्रोपेतेन “पथा” मार्गेण दशापवित्रसम्बन्धिना “कलशे” द्रीणकलशे गच्छतीति शेषः । यद्वैकमेव वाक्यम् । यथा मर्यां युवतिभिः सह सङ्गच्छते एवं कलशे शतयान्ना पथा सङ्गच्छतेऽङ्गिः ॥

“शतयामना”-“शतयान्ना”—इति पाठौ ॥ ४ ॥ ८१

* “सिकतानिवारौ”—इति ऋषि-नै० ।

† “सङ्गिरं सुतम्”—इति वि० ।

‡ “निष्कृतं समवायम्”—इति वि० ।

¶ “मर्याः”—इति मनुष्यनामस्य एकादशं जेष्ठस्य कम् २, १ । “इन्द्रसिनिष्कर्ता (पा० २, १, १२२)” —इत्यादिना सिध्यति मर्यइति ।

अथ पञ्चमी ।

३ २ ३ १ २ ३ २ ३ २ ३
धर्त्तादिवःपवतेकृत्योरसो

१ २ ३ १ २ ३ २ २ १ २
दक्षोदेवानामनुमाद्योनृभिः ।

१ २ ३ २ ३ ३ १ २ २ २ ३
हरिःसृजानोअत्योनसत्वभि

२ ३ १ २ ३ २
वृथापाजांसिकृणुषे*नदीष्वा ॥ ५ ॥ ८२†

(वात्सगिरसो द्वे ॥) धर्त्तादाइवा३ । ओवापू१ ।

२ २ १ २ ४२ २ १ २
पवतेकृत्योरासा३ । ओवापू१ । दक्षोदाइवा३ ।

४२ २ २ १ २ ४२ २
ओवापू१ । नामनुमादीद्योनभा३ । ओवापू१ । ह

१ २ ४२ २ २ १ २
राइःसार्जा३ । ओवापू१ । नोअतियोना३सात्वाभा३ ।

४२ २ १ २ ४२ २
ओवापू१ । वृथापाजा३ । ओवापू१ । सिकृणुषाइन

१ २ ४२ ४
दाइषूवा३ । ओवा३ । होपू३ । डा ॥ १८ ॥

* “कृणुते”—इति ऋग्वेदीय-पाठः ।

† उ० ५, १, १२, १ = ऋ० ७, ३, १, १ = आरण्ये १, २, ४—१, २, २५—१, २, २६—१, २, २७—१, २, २८ = जङ्घे ४, २, १४—८, १, १६—१५, १, १५—१७, १, १०—२३, २, १६—२६, २, १८ = जङ्घे ३, १, १०—४, १, ४ ।

^५ र ^२ ४ ^५ ^२ १ ^२ ^३ २ ^३ २ ५
धर्त्ता^५ औहो^२हो^२हाइ । दिवः । पवते^३का । औहो^३३

^२ ^२ ^१ २ ^२ ^२ ^३ २ ^३ २ ५
हा^२ । हा । लियोर^१सो । दक्षो^२देवा । औहो^३हा^३३ ।

^२ ^१ २ ^२ १ २ ^२ ^३ २ ^३ २ ५
हा । नामनुमा । दियो^२नृभाइः । हराइः^३सार्जा । औ

^५ ^२ ^२ ^१ २ ^२ १ ^२ ^३ २
हो^३हा^३३ । हा । नो^२अतियो । नसत्वभाइः । वृथापा

^२ ^३ २ ५ ^२ ^२ ^१ २ ^३ २ ^३ २ ५
जा । औहो^३हा^३३ । हा । सिक्कणूपा । औहो^३हा^३३ ।

^२ ^३ २ १ ^२ २ ^२ ^३ २ ^३ २ ५
हाइ । नदीषुवा । औहो^३हा^३३ । हा^३३ । औहोवा ।

^२ ^३ १ २ २
ए३ । नदीषुवा१ ॥ २० ॥ ८२

कविऋषिः* । “धर्त्ता” सर्वस्य धारकः सोमः “दिवः” अन्तरिक्षात् अन्तरिक्षस्थिताद्दशापवित्रात् “पवते” पूयते । कौटुशः सोमः ? “हत्वाः” कर्त्तव्यः शोधय इत्यर्थः । “रसः” रसात्मकः । “देवानां” “दक्षः†” बलप्रदः । यद्वा । दक्षः प्रवर्धनीयो देवानां

* “भार्गवः”—इति ऋति-ने० ।

† “दक्षः शोधः”—इति वि० । “दक्षः”—इति बलनामसु दशोदश नैषण्ड कम् २, ८ ।

अथ षष्ठी ।

१ २ ३ १ २ ३ २ ३
वृषामतीनाम्यवतेविचक्षणः

३ १ २ ३ १ २ २ २ ३ १
सोमो अङ्गाः*मृतरीतोषसा†नदिवः ।

३ १ २ २ २ ३ १ २ ३
प्राणासिन्धूनांकलशा‡अचिक्रद

१ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
दिन्द्रस्यहार्द्याविशन्मनीषिभिः ॥ ६ ॥ ८३ ‡

मर्थाय । तथा “नृभिः” नेष्टभिर्ऋत्विग्भिः “अनुमाद्यः” अनु-
मादनीयः स्तुत्यो वा । “हरिः” हरितवर्णः । “सत्वभिः” प्राणिभिः
अस्मदादिभिः “सृजानः” सृज्यमानः “अत्यो न” ॥ अश्व इव स
यथाश्रितोऽनसेन गच्छति तद्वत् । “वृथा” अप्रयत्नेन “पाजांसि”
बलानि‡ स्त्रीयान् वेगान् “कण्ठे” कुरुते “नदीषु” ॥ वसती-
वरीषु ताभिरित्यर्थः । असिक्त इत्यर्थः । अयं मभिषव-समया-
भिप्रायः+ ॥ ५ ॥ ८२

* “अङ्गः”—इति
† “उषसो”—इति } ऋग्वेदीय-पाठौ ।

‡ उ० २, १, १७, १ = ऊ० ७, ३, १५, ४ = ऊ० २, १, १०—८, १, ५—१६, १, १७ = ऊ०
४, १, २ ।

॥ “अत्यः”—इति अश्व-नामसु प्रथमं नैघण्टु कम् १, १४ ।

§ ‘पाजांसि अन्नानि’—इति वि० । “पाजः”—इत्यन्ननामसु पाठभेदेन तृतीयं
नैघण्टु कम् (२, १)—बलनामसु च द्वितीयम् (२, ८) ।

॥ ‘नदीषु रश्मिषु’—इति वि० ।

+ ‘द्योगोऽस्याष्टमेऽहनि’—इति वि० ।

^{२ २ १} (ऐड्यामम् ॥) ^{२ २ १} वृषामातीर३ । ^{२ २ १} नापवातार३इ ।

^{२ २} ए३ । ^{२ २ १} विचक्षणए३ । ^{२ १} सोभोआक्का२३म् । ^{२ १} प्रतराईतार

^{२ २ २ १} ३ । ^{२ २ १} ए३ । ^{२ २ १} उपसान्दिवए३ । ^{२ २ १} प्राणासाइन्धूर३ । ^{२ २} नाक्क

^१ लाशा२३ । ^{२ २} ए३ । ^{२ १} अचिक्रददे३ । ^{२ १} इन्द्रस्याहा२३ ।

^{२ २ १} दियावाइशा२३न् । ^{२ २ २} ए३ । ^१ मनिषिभिर३४३ । ^१ ओ२३४५

इ । डा ॥ २१ ॥

^{१ २ २ २ १ २} (यामम् ॥) ^२ वृषामतीनाम्यव । ^२ ताइवाइचार३४ ।

^{५ ३ १ १ १ १} । ^{१ २ २ २ १ २ २ १ २ २} च । ^{१ २} णार३४५ । ^{१ २} सोमोअक्काम्यतरी । ^{१ २} तोषा१सार३४

^{५ १ १ १ १ १} म् । ^{२ २ २ २ २ २ २ २ १} दि । ^{२ २ २ २ १} वार३४५ । ^{१ २ २ २ १} प्राणासिन्धूनाकल । ^{१ २ २ २ १} शा

^{२ ५ ३ १ १ १ १} आ१चार३४इ । ^{१ २ २ २ १} क्र । ^{१ २ २ २ १} दार३४५त् । ^{१ २ २ २ १} आइन्द्रस्यहादि

^{२ ३ ५ १ १ १} यावि । ^{३ ५ १ १ १} शान्मा१नार३४इ । ^{५ १ १ १} पिभाऽरु । ^{१ १ १ १} वा३४५ ॥ २२ ॥

^१ वृषा ^१ रमता ^{१८} २३ । ^{२२१} नाम्यवतेविचक्षारश्नाः । ^२ सोमो ^{१८}
^१ रञ्जाम् । ^१ प्रतरीतोषसान्दारश्वाः । ^२ प्राणा ^{१८} रश्मि
^{१८} भूः । ^२ नाङ्गलशा ^{११} अचिकारश्दात् । ^२ इन्द्रा ^१ रस्यद्वा ^१ र ।
^{१८} दियाविशन्मनीषा ^{१८} २३ इभा ^२ ३४ इः । ^१ ओ ^१ २३४ पुद् । डा ॥

॥ २३ ॥ ८३

खिगण ऋषिः* । अयं “सोमः” “पवते” अभिषूयते† ।
 कीदृशः सोमः ? “मतीनां” मतयः स्तोतारस्तेषां‡ “वृषा” वर्षकः
 कामानाम् । “विचक्षणः” विद्वष्टा ¶ “अज्ञाम्” उपसां “दिवः”
 द्युलोकस्यादित्यस्य वा “प्रतरीता” प्रवर्द्धयिता§ । किञ्च ।
 “सिन्धूनां” स्यन्दमानानां मुदकानां ॥ “प्राणा” [प्रकर्षेण अनिति
 चेष्टते इति प्राणा] कर्त्ता सोमः “कलशान्” “अचिक्रदत्”
 धारया अध्वनयत् प्रवेष्टुम् । यद्वा । “सिन्धूनां” [तृतीयार्थे षष्ठी]

* “कविः भार्गवः”—इति ऋषि-नै० ।

† ग्रहपात्रेषु चरते इत्यर्थः ।

‡ “मतीनां प्रज्ञानाम्”—इति वि० । “मतयः”—इति मेषावि-नामसु च द्वाविं-
 शतितमं नैषण्ड, कम् ३, १५ ।

¶ “विचक्षणः विविधं प्रकाशयिता सोमः”—इति वि० ।

§ “प्रतरीता प्रकर्षेण तारयिता”—इति वि० ।

॥ “सिन्धवः”—इति नदीनामसु एकविंशतितमं नैषण्ड, कम् १, १३ ।

अथ सप्तमौ ।

१ २ ३ १ २ १ २
त्रिरसौ सप्तधेनवो दुदुह्विरे

३ २ ३ १ २ ३ १ २
सत्यामाशिरम्परमेव्योमनि ।

३ २ ३ १ २ २ २ ३ २ ३
चत्वार्यन्याभुवनानि निर्णिजे

१ २ ३ २ ३ १ २ २ २
चाखणिचक्रो यद्वतैरवर्द्धत ॥ ७ ॥ ८४ *

१ ५ २ ४ ५ २ ४
(मरुताम्हेनुसाम ॥) त्रा२३४इः । असौ सप्तधेन

५ २ २ ४ ५ २ ३ १ २ २ २ २ २
वोदुदौ । चोह्राइराइ । सत्यामाशिरम्परमाइ । वियो

सिन्धुभिरङ्गिः “प्राणा” [प्रा पूरणे (अ० प०] पूर्णः “सोमः”
कलशान् “अभि” लक्ष्य क्रन्दते । किं कुर्वन् ? इन्द्रस्य “हार्दि”
हृदयम् “आविन्” प्रविशन् “मनीषिभिः” मनसईशित्रीभिः
स्तुतिभिः सदेति शेषः [यद्वा । व्यवहितमपि मनीषिभिरि-
त्येतत् पवतइत्यनेन सम्बध्यते † ॥

“प्राणा”—इति, “क्राणा”‡—इति, “अचिक्रदद्”—“अवी-
•विशत्”—इति पाठाः ॥ ६ ॥ ८३

* उ० ६, २, १०, १ = ऋ० ७, २, २३, १ = ऊ० ८, १, १२ ।

† ‘विनिषोगोऽस्य तृतीयेऽहनि’—इति वि० ।

‡ क्राणाः—इत्यस्य कुर्वाणा इत्यर्थः स्त्रीकृतो यास्केन न० ४, १८ ।

मान्नी२ । चत्वार्यन्याभुवना । निनिर्णइजा२३इ । चा
 १ २ १ २ १ २ ४
 १ २ ५ २१ २२ १ २ ४
 रुणा२३४इचा । क्रै यद्वैः । आवाश्वापूताईपूई ॥२४॥६४

रेणुर्ऋषिः* । “अस्मै” पवमानाय “परमे” उत्कृष्टे “व्योमनि”
 [विविधं ओम अवनं गमनं देवाना मत्तेति] व्योमा यज्ञः तस्मिन्
 स्थिताय । यद्वा । परमे व्योमन्यन्तरिक्षे वर्त्तमानाय “त्रिः सप्त”
 एकविंशति-सङ्ख्याकाः “धेनवः” ग्रीणयित्रो गावः “सत्याम्”
 यथार्थभूतं “आशिरम्” आश्रयण-साधनं चीरादि “दुदुङ्गिरे”
 दुहन्ति [यद्वा । त्रिःसप्त = द्वादश मासाः—पञ्चर्त्तवः—त्रयश्चमे
 लोकाः—अस्रवादित्य एकविंशद्विति । एतैः सर्वैः सह गोषु पय
 उत्पाद्यते तद्वावो दुहन्तीति] । किञ्च । अयं सोमः “अन्या”
 अन्यानि चत्वारि “भुवना” उदकानि वसतीवरीस्त्रिस्तैश्चैकधना
 इति तानि चतुःसङ्ख्यानि† “चारुणि” कल्याणानि “निर्णिजे”
 निर्णेजनाय परिशीधनाय परिपोषणाय वा “चक्रे” तदा करोति ।
 “यद्” यदा अयम् “ऋतैः” यज्ञैः “अवर्द्धत” वर्द्धितवान् तदा
 करोति ‡ ।

“दुदुङ्गिरे”—“दुदुङ्गे”—इति, “परमे”—“पूर्ये”—इति च
 पाठः ॥ ७ ॥ ६४

* “वेष्टामित्रः”—इति ऋषि-नै० ।

† वसतीवरीसङ्ख्याना मया साधार एको घटः, एकधन-नामकाश्च चयः । तत्र
 वसतीवरी-घटोदकेनाभिषुतसोमसस्य वर्द्धनं भवति, एकधनघटानाम्, सोमाभिषवे
 उपयोगः ।

‡ विनियोगोऽस्याभिज्ञवे । अस्मै सोमाय । सप्त धेनवः सप्तच्छन्दांसि । त्रिः=प्रातःसवन-

अथाष्टमी ।

१ २ ३१ २ ३१ १ ३१ २
इन्द्रायसोमसुषुतःपरिषवा२२ ३१ २ ३१
पामीवाभवतुरक्षसासह ।२१ २ ३१ ३
मातिरसस्यमत्सतदयाविनो१ २ ३१ ३ १ २
द्रविणस्वन्तइहसन्निन्दवः ॥ ८ ॥ ६५ *

• उ० ७, २, १०, १ ।

साध्यन्दिन-तृतीयसवनेषु दुदुह्निरे । अथवा त्रिस्तुभिः सवनैः सप्त धेनवः सप्ताहोरात्रा
वषट्कारिणः होता मैत्रावरुणः ब्राह्मणाच्छंसी पोता नेष्टा अश्वत्थावाक आग्नीध्रः ।
एतेषां वाचः दुह्यन्ते । अथवा धेनवः दुह्यन्ते सत्या माशिरम् । आश्वयणीं
मिश्रणं वा परमे प्रकृष्टे योमनि स्थाने यज्ञे वा । चत्वारि अत्यग्निष्टोम उक्त्यः
षोडशी अतिरात्रस्तुर्थः । अथवा पृथिवी अन्तरिक्षं द्यौर्दिश इति । अथवा चत्वारो
वेदाः । अथवा चत्वारो महर्लिजः । अथवा चत्वारः समुद्राः । भुवनानि
निर्णिजे चतुर्दश भुवनानि सप्त भूरादयो लोकाः सप्त पातालानि तान्यपि
चारुणि चक्रो छतवान् । केन प्रकारेण नयतः ऋतैः रत्नैः यज्ञैः सत्त्वैर्वा अर्द्ध-
व्रत । अथवा तत् तस्मै सप्त धेनवः सप्त रश्मयः । दुदुह्निरे । अथवा सप्ताश्वः ।
अथवा सप्त पावकजिह्वाः । सप्त मातरौ वा सप्त भूरादयो लोकाः । सप्त पाता-
लानि सप्त सोमसंस्थाः सप्त समुद्राः सप्त द्वीपानि सप्त खराः । एता दुदुह्निरे
सप्त । आशिरम् उदकं परमे योमनि । चत्वारि अन्याः भुवनानि पृथिव्यादौनि
चारुणि चक्रौ । यत् ऋतैः यज्ञैः अवर्द्धतेत्यथवा त्रिः तस्मै सप्त धेनवः सप्त प्राणाः
शीर्षणादिति त्रिः उत्पत्ति-स्थिति-प्रलयेषु स सत्याम् अविनश्याम् आशिरं ज्ञानं चत्वारि
भुवनानि जायन्-स्वप्न-सुषुप्ति-तुरीयास्तु अर्द्धतावस्थो नित्याम् तैर्जनेः अवर्द्धत विज्ञा-
नाय'—इति वि० ।

(अपामीवम् ॥) इन्द्रा । यसीमसुषुताः पाऽरिख

५ २१ २२ ४ २२ २३ २२ १
व । अपा । मीवाभवतुराऽचाऽसासह । माताइ ।

२ ४ २२ ३ ५ २१ २
रसस्यमत्सताऽदाऽयाविनः । द्रवाइ । एखन्तइहस ।

३ २ ४
तुवाइइन्द्राप्रवाइप्रहः ॥ २५ ॥

(वायोरभिदः ॥) इन्द्रायसीमसुषुतः पर्यौ ॥ चोइखा

५ १२ २ २ २ २ २ १२ २
वा । अपामीवाभवतुरक्षसाऽसाऽहा । मातेरसस्यमत्स

२ २ २ ३ ५ ३ ५ १२ ३ २
तदयाऽवीऽनो । द्राऽ२३४वा । एाऽ२३४खा । ताइहसा

३ । हाऽ२३ । तुवाइइन्द्राप्रवाइप्रहः ॥ २६ ॥ ६५

वेनोभार्गवऋषिः । हे “सीम !” त्वं “सुषुतः” सन् “इन्द्राय”
तदर्थं “परिखव” परितो गच्छ रसं मुञ्च । “अमीवा” रोगः
“रक्षसा सह” “मा ते रसस्य मत्सत हयाविनो द्रविणखन्त इह”
“अप भवतु” अपगतो वियुक्ती भवतु “ते” तव “रसस्य” स्वांशं
रसं पीत्वा “मा मत्सत” मा मद्यन्तु । कः ? “हयाविनः” हयं सत्या-
नृतं तेन युक्ताः पापिन इत्यर्थः । किञ्च “इन्द्रवः” ते रसाः

अथ नवमी ।

१ २ ३ १ २ ३ २ ३ ३ २ ३
असाविसामो अरुषो वृषा चरौ

१ २ ३ ३ २ ३ १ २ १ २
राजेवदस्मो अभिगा अचिक्रदत् ।

३ २ ३ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
पुनानो वारमत्येध्यव्ययं श्येनो

१ २ ३ १ २ ३ १ २
नयोनिङ्घृतवन्तमासदत् ॥ ८ ॥ ८६ *

(यामानि त्रीणि ॥) असाविसो । मो अरुषो र३४ ।

५ २ ४ १ २ २ १ २ २ १ ५ ४
वृषा चराइ । राजेवदा । स्मो अभिगा र३४ । अचिक्र

२ २ १ २ २ १ ५ ४
दात् । पुनानोवा । रामतियार३४इ । षिअव्ययाम् ।

२ २ २ १ २ १ ४ ४
श्येनोनया । निङ्घृतवार३ । तमा५सदात् । हा५इ ।

डा ॥ २७ ॥

“इह” अस्मिन्यज्ञे “द्रविणस्वन्तः” अस्माकं धनवन्त “सन्तु”
भवन्तु † ॥ ८ ॥ ८५

* उ० ५, २, १३, १ = ऋ० ७, ३, ७, १ = ऊ० ५, २, ८—८, १, २—१०, २, ४—२३, २,
१०—२३, २, २० = ऊ० १, २, ८ ।

† ‘रसवन्तो भवन्तु देवानां न तु राक्षसादीनाम्’—इति वि० ।

^{२ १ ३ ५} असावीर३४सो । ^{२ ३ ५} मोअरु२३४षाः । ^{२२ १२ २} वार्षाहराय

^{२ १ ३ ५} ३ । ^{२ ३ ५} राजवार३४दा । ^{२२ १} सोअभीर३४गाः । ^{२२ १} आचिक्रदा

^{२ १ ३ ५} २३त् । ^{२ १ ३ ५} पूनानोर३४वा । ^{२२ १} रामातीर३४ये । ^{२२ १} प्रीअव्यया

^{२ ३ ५} २३म् । ^{२ १ ३ ५} श्येनोनार३४ये । ^{२ १ ३ ५} निङ्गात्तीर३४वा । ^{३ २} तमा३ ।

^{१ २ ५२ २} सारदार३४औहोवा । ^{२ १ ११११} दे३ । ^{१ ११११} दिवीर३४५ ॥ २८ ॥

^{४ ५२ ४२ ५२} असाविसोमोअरुषोवृषाह । ^{४२ ५२ ४} राइः । ^{२ ५२ ४२} राजेवदसो

^{५ ४ २ ५} अभिगाअचिक्र । ^४ दात् । ^{५ २ ४२ २ ५ ४ ५२ ४} पुनानोवारमलेष्यव्य । ^४ याम् ।

^{५२ ४२ २ ५ ४} श्येनोनयोनिङ्गत । ^{३ २} वा । ^{१ १ २ ५२} तमा३ । ^{५२} सारदा३४औ

^{२ २ १ ११११} होवा । ^{२ १ ११११} ए३ । ^{१ ११११} दिवीर३४५ ॥ २८ ॥ ८६

भरद्वाजो वसु ऋषिः । “सोमः” “असावि” अभिषुतोऽभूत् ।
कीदृशः सोमः ? “अरुषः” अरोचमानः* “वृषा” वर्षकः “हरिः”

* ‘अरुषः अहिंसितः’—इति वि० । “अरुषम्”—इति रूपनामसु पञ्चदशं वैष-
ष्टकम् ३७ ।

अथ दशमी ।

३२७ ३ १२ ३२ ३१
प्रदेवमच्छामधुमन्तइन्दवे ।

२ २ २३ २७ ३१२
सिध्यदन्तगावश्चानधेनवः ।

३ १२ ३ १२ ३ १२
बर्हिषदोवचनवन्तऊधभिः ।

३ १२ ३ १२ ३ १२
परिखुतमुखियानिर्णिजन्धिरे ॥ १० ॥ ८७ *

हरितवर्णः† । स च “राजेव” “दक्षः” दर्शनीयः सन् “गाः”
उदकानि‡ “अभि” लक्ष्य “अचिक्रदत्” शब्दङ्करोति स्वरस-नि-
र्गम-समये । पश्चात् “पुनानः” पूयमानः “अव्यम्” अभिवर्ध “वार”
वालं पवित्रम् “अत्येषि”॥ हे सोम ! अतिक्रम्य गच्छसि । ततः
“श्वेनी न” श्वेन इव “योनि” स्वीयं स्थानं “ष्टवन्तम्” उदक-
वन्तम् § “आसदत्” वसतीवरीष्वासीदतीत्यर्थः ॥ ॥

“अत्येषि”-“पर्येति”—इति, “आसदत्”-“आसदम्”—इति
च पाठः ॥ ८ ॥ ८६

* ऋ० ७, २, १८, १ ।

† “हरिः हरणशीलः”—इति वि० ।

‡ इह मानं नृगमम् ।

॥ “अत्येषि अत्येति व्यत्ययेन”—इति वि० ।

§ “ष्टवन्तम्”—इति उदकनामसु दशमं नैघण्टुकम् ११२ ।

॥ “विनिधोगोऽस्य नवमेऽहनि”—इति वि० ।

४ ५ २१ २२ २३

(मरुतान्धेनु॥) प्रादे । वमच्छामधुम । तत्रा२-

१ २ ३ ५ २१२ २२

इन्द्रवाः । आसिष्या२३४दा । तगावआ । नधा२इन्

१ २ ३ ५ २ १२ ३२ १

वाः । वहिषा२३४दाः । वचनावा२ । तज२धभाइः ।

२ ३ ५ २ १ २ ३ १

पारिष्पू२३४ताम् । उस्त्रियानिर्णिजन्धाइराये३ । धाइ

२ ५ २ २ १ १ १ १ १ १

रा३४औहोवा । धा३इरा२३३५इ ॥ ३० ॥ ६७

वत्स ऋषिः* । “मधुमन्तः” मदकर-रस-मुक्ताः “इन्द्रवः”
 सोमाः “देवं” द्योतमानं सोमात्मकम् इन्द्रम् “अच्छ” प्रति-
 “प्रासिष्यदन्त” परिस्यन्दन्ते ग्रहादिषु † प्रचरन्ति । [स्यन्दते-
 ण्यन्तस्य लुङि चङि रूपम्] तत्र दृष्टातः । “गाव आ न धेनवः”
 पशुस्त्रिन्यः प्रौणयित्वाः गावी यथा वत्सं प्रति पयांसि प्रस्त्रवन्ति

* “वत्सप्रोः भालन्दनः”—इति ऋषि-नै० ।

† यज्ञीषदेवाहुदिग्वांशशोऽष्टहीतसोमा तदाधारत्वात्तदोषलुप्तघटादयोऽपि पक्षा
 उच्यन्ते । ते च प्रातःसवने, पञ्चविंशति-सङ्क्राका भवन्ति । तथाहि—१२उपांशुः
 —२अन्तर्यामः—३इन्द्रवायवः—४मैत्रावरुणः—५आश्विनः—६शुक्रः—७मन्थी—
 ८आग्रयणः—९उक्थः—१०ध्रुवः—११-२३ऋतुपक्षाश्च तयोदश—२४ऐन्द्राग्रः—
 २५वैश्वदेवश्चेति । माध्यन्दिनसवने चत्वारि—तत्र, सारुक्तीयास्त्रयो माहेन्द्रश्च चतुर्थः ।
 द्वातीयसवने तु पञ्च, तद्यथा—आदित्यः—२जावितः—३सहवैश्वदेवः—४पालीवतः
 —५हारिषोऽजमश्चेति । इत्येव सङ्कलनया ग्रहाश्चतुस्त्रिंशदिति ।

अथैकादशी ॥

१ २ ३ क १ र ३ १ २ ३
अञ्जते व्यञ्जते समञ्जते१ २ ३ २ ३ क १ र
क्रतुः रिचन्ति मध्वाभ्यञ्जते ।१ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २
सिन्धोरुच्छासे पतयन्त मुक्षणः३ २ ३ २ ३ १ २
हिरण्यपावाः पशुमसुगृभ्णते ॥ ११ ॥ ६८ *२ १ २ १ १
(शार्गानि त्रौणि ॥) अञ्जताइ । वियञ्जताइ । सम१ १ २ १ १
ञ्जाताइ । क्रतुः रिचा । तीमध्वा । भियञ्जाता

तद्वत् । किञ्च । “बर्हिषदः” बर्हिषि सीदत । “वचनवन्तः”
 हव्यारवादि-शब्दवन्तः [उस्त्रियेति गोनाम†] तादृश्यो गावः
 जधभिः पयआधारकैः स्वैः स्वैरुधोभिः तेभ्यः “परिस्नुत”
 परितः स्तवणशीलं “निर्णिजं” शुद्धं पयोभूतं सोमरसं “धिरे”
 दधिरे इन्द्रार्घ्यं धारयन्ति ॥ १० ॥ ६७

* उ० ७, ६, ११, १ = ऋ० ७, ३, १०, २ = ऊहे १२, १, १७ ।

† “उस्त्रिया” — इति गोनामसु द्वितीयं नैषण्डकम् २, ११ ।

^{१ १} २इ । ^{२ १} सिन्धोरुक्छा । ^{२ १} सेपतया । ^{२ १} तमुक्षणा २म् । ^{२ १} हिर

^१ एयपा । ^{२ १} वाःशुमा । ^{२ १} ण्मुगुम्णता ३१ उवा २३४५ ॥ ३१ ॥

^{३ २} अञ्जा ३हो । ^{२ १} ते ३हो । ^२ वियञ्जते ३सा ३मञ्जता ३ ।

^{३ २} क्रतू ३हो । ^{२ १} रिद्धा ३हो । ^२ तिमधुवा ३भी ३ञ्जता ३ ।

^{३ २} सिन्धो ३हो । ^{२ १} उक्छा ३हो । ^{२ १} सेपतया ३न्ता ३मुक्षणम् ।

^{३ २} हिरा ३हो । ^{२ १} एयपा ३हो । ^{२ १} वाःपशुम् । ^{२ १} ण्मुगा ३र्भणा ३

ता ३पुई ३ ॥ ३२ ॥

^३ द्वावाञ्जा । ^५ तार ३४ । ^१ वियञ्जते ३समञ्जते । ^{३ ४ ५} एहिया ।

^{१ २} एहिया ३४ । ^५ द्वाउक्रातूम् । ^१ रार ३४ । ^{३ ४ ५} हन्तिमधुवाभि

^{३ ५ ६} यञ्जते । ^{१ ३ २} एहिया । ^{१ ३ २} एहिया ३४ । ^५ द्वाउसाइन्धोः । ^१ ऊ२

^{३ ४ ५ ६ ७ ८ ९} ३४त् । ^{१ ३ २} आसेपतयन्तमुक्षणम् । ^{१ ३ २} एहिया । ^{१ ३ २} एहिया ३४ ।

अथ द्वादशी ।

३ १ २ ३ १ २

पवित्रन्ते विततम्बु ह्याणस्यते

३ १ २ २ २ ३ १ २ ३ १ २

प्रभुर्गात्राणि पर्येषि विश्वतः ।

५

१

२ ३ ४ ३ ४ ३ ४ ५ २ १ २

हाउहाइरा । एया २३४ । पावाः पशुमपसुगृभ्णते । एहि

या । एहिया ३४ । हाउ । होपुइ । डा ॥ ३३ ॥ ८८

अतिऋषिः* । सोमम् ऋत्विजः “अञ्जते” गोभिः तथा “व्यञ्जते” विविध मञ्जति “समञ्जते” सम्यगञ्जति । स्तुत्यर्थ-त्वादपुनरुक्तिः † तथा “क्रतु” बलकर्तारं “रिहन्ति” लिहन्ति आस्तादयन्ति देवाः तथा पुनः “मध्वा” मधुना गव्येनाभ्यञ्जते । तमेव सोमं “सिन्धोः” उदकस्य रसस्याधारभूते “उच्छ्वासे” उच्छ्रिते देशे “पतयन्तं” गच्छन्तं [पतल्य गतावित्यस्मात् स्वार्थिके णिचि वृद्धप्रभावश्चान्दसः] “उच्चणं” सेक्तारम् “हिरण्यपावाः” हिरण्येन पुनन्तः “पशु” द्रष्टारं ‡ [पशुः पश्यतेरिति निरुक्तम्] “अप्सु” वसतीवरीषु “गृभ्णते” गृह्णन्ति ॥

“मध्वा”-“मधुना”—इति, “अप्सु”—“आप्सु”—इति च पाठः ॥ ११ ॥ ८८

* “सोमः”—इति ऋषि-नै० ।

‡ पुनरुक्तिदोषो नेति भावः ।

† ‘पशु’ सोमम्—इति वि० ।

॥ ‘विनिघोम उपपद्ये प्रवर्ग्ये च’—इति वि० ।

१२ ३२७ ३ १ २
अतप्तनूनुतदामोअश्रुते

३ २ ३ १२ २३ १२ २२

श्रुतासइद्वहन्तःसन्तदाशत ॥ १२ ॥ ८८ *

॥ द्वितीय-दशति ॥

११ २२ १२ १ २ १
(अर्कपुष्पम् ॥) पवित्रन्ते विततम्बह्मणस्पतेः । ऊवे

१ २ २ २ १२ २२ १ २२
२३ । २ । होवा३हा३ । हाइ । प्रभुर्गात्राणिपरियेषि

१ १ १ २ २ १
विश्वता२३ः । ऊवे२३ । २ । होवा३हा३ । हाइ । अत

२ २ १ २ १२ ३ १ १ २ २ २
प्तनूर्नतदारमोअश्रुतेः । ऊवे२३ । २ । होवा३हा३हा

१२ २ २ १ २ १ १
इ । श्रुतासइद्वहन्तःसन्तदाशत । ऊवे२३ । २ । हो

२ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
वा३हा३ । हा३ । औहोवा । अर्कदेवाना२म्यरमेवि

२ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
यो२मा२३४५न् ॥ ३४ ॥

२ १ २२ १ २ १ २
(अर्कपुष्पोत्तरम् ॥) पवित्रन्ते विततम्बह्मणस्पतेः ।

* उ० २, २, १६, १ = ऋ० ७, ३, ५, १ = आरण्ये १, १, ११—१, १, ११—कहे ७, २, १
—७, २, २—१५, १, १ = कहे १, १, ८—४, १, ३ ।

^१ ऊवाइ । ^{२२ १} औहोवा २ । ^{१ २ २२ १ २२ १} प्रभुर्गात्राणिपरियेषिविश्वतारः ।

^१ ऊवाइ । ^{२२ १} औहोवा २ । ^{१ २ २१ ५२ १२ २} अतप्ततनूर्नतदारमोअश्रुते । ^१ ऊ

^{२२ १} वाइ । ^{२२ २१ २ १ ५२} औहोवा २ । ^१ श्रुतासइहहन्तःसन्तदारशत ।

^१ ऊवाइ । ^{२२ १} औ । ^३ हो २ । ^{५२ २} वार३४ । ^{२ १ २} औहोवा । ^{२ १ २} अर्कस्य

^{२ २ २ २ १२ ५२ ३ १ १ १ १} देवाःपरमेवियोरमार३४५न् ॥ ३५ ॥ ८८

॥ इति ग्रामे गये षोडशः प्रपाठकः ॥

पवित्रऋषिः* । हे “ब्रह्मणस्पते” मन्त्रस्य स्वामिन् ।
सीम ! “ते” “पवित्र” शोभन मङ्गं “विततं” सर्वत्र विस्तृतम् ।
स “प्रभुः” प्रभवित्वा त्वं “गात्राणि” पातुरङ्गानि “पर्येषि” परि-
गच्छसि । “विश्वतः” सर्वतः तव तत्पवित्रम् “अतप्ततनू” पयो-
व्रतादिना असन्तप्तगात्रः † “आमः” अपरिपक्वः “नाश्रुते” न
व्याप्नोति । “श्रुतासः ‡ इत्” श्रुताएव परिपक्वाएव “वहन्तः”
यागं निर्वहन्तः तत् पवित्रं “समासत” व्याप्नवन्ति ॥

* “आङ्गिरसः”—इति ऋषि-ज्ञे० ।

† “अतप्तशरीरः सूक्ष्मरपि क्षिप्रैः दशापवित्रस्य”—इत्यादि वि० ।

‡ “श्रुतासः निष्पन्न-सोमाः”—इति वि० ।

॥ व्याप्नवन्ति द्रोणकलशम्—इति वि० ।

“सन्तदाशत”-“तत्समाशत”—इति पाठौ * ॥ ६ ॥ ८८
इति श्रीमत्सायणार्थ-विरचिते माधवीये सामवेदार्थ-प्रकाशे
इन्द्रोव्याख्याने पञ्चमस्याध्यायस्य नवमः खण्डः ॥

॥ इति जागतम् ॥

—ॐ—

इन्द्रमच्छेतिखण्डेऽस्मिन् ऋचो द्वादश संस्थिताः ।
सकला उष्णिहस्तत्र वक्ष्यन्ते ऋषयः पृथक् ॥

तत्र दशमे खण्डे—

सैषा प्रथमा ।

२ ३ १ २ ३ २ ३ १ २ २ ३ १ २
इन्द्रमच्छसुताइमेवृषणंयन्तु हरयः ।

३ १ ३ २ ३ १ २ ३ १ २
श्रुष्टी[†]जातासइन्द्रवःस्वर्विदः ॥ १ ॥ १०० ॥

(पदे द्वे ॥) इन्द्रमच्छा । सुताइमा । औहो[‡]२३४वा ।

* तप्तसुदाधारिणां वेष्णवसम्पदाय-विशेषाणां नद्येऽयमेव मन्त्रः शरीरे तप्त-चक्रा-
व्यङ्गनस्य ; तथाच “अतप्ततनूः” शङ्खचक्रादिभिः न तप्ता तनूः यस्य स पुरुषः “आसः”
अपरिपक्वः असंस्कृतः अतएव “तन्” प्रसिद्धं कैवल्यं “न अश्रुते” इत्यर्थः । वस्तुतोऽस्य
विनिर्धोगो ज्योतिष्टोम-द्वितीयोऽहनि ।

† “श्रुष्टी”—ऋ० ।

‡ उ० १, १, १०, १ = ऋ० ७, ५, ८, १ = ऊहे १, १, १०—२, १, ७—६, १, १७—६, २, ५
—८, १, २०—१०, १, १६—१०, २, १—१२, २, १०—१३, १, १—१३, १, १०—१४, १, ११—
१४, १, १७ ।

^{१ २} वृषण्य । ^{१० २} तूह्रया । ^{३२ ५} औक्षे^{२१ २२१}र३४वा । ^{२ १ २२१}शुष्टा^{२२१}इजाता ।

^{२३२१} सइन्दवाः । ^{२१ २} सुवर्वा^२र३इदा^१३४३ः । ^१ ओर३४^१पुइ । डा ॥ १ ॥

^५ इन्द्रमच्छा । ^{२१ २} सुताइमाइइ । ^{१ २ २} ताइश्माइ । ^१ वृ

^२ षण्य । ^{१०} तूह्रया^{१ २ २}रः । ^{२ २ २ २ १} हारा^{२ २ २ २ १}इयाः । ^{२ २ २ २ १} अष्टे^{२ २ २ २ १}जाताइसा

^० इन्दवा^{१ २ २}रः । ^{१ २} आइन्दा^{५ २ २}श्वा^{५ २ २}रः । ^{५ २ २} सुवरा^{५ २ २}३४ । ^{५ २ २} औक्षेवा ।

^{२ २} विदो^{१ १ १ १ १}वी^{१ १ १ १ १}इदा^{१ १ १ १ १}र३४^{१ १ १ १ १}पुः ॥ २ ॥

(अनुपदे द्वे ॥) ^{४ ५} इन्द्रम् । ^४ इन्द्राम् । ^{२ १ २} अक्का^{२ १ २}इच्छता

^१ शइमे^{१ २}र । ^{१ २} आइमे^{१ ०}र । ^१ वृषण्य । ^१ तूह्रया^१रः । ^१ राया

^{२ २ २ ०} रः । ^१ अष्टे^{१ २}जाताइसा^{१ २}इन्दवा^{१ २}रः । ^{१ २} दावा^{१ २}रः । ^{१ २} सुवरा

^{५ २ २} ३४ । ^{२ १ १ १ १ १} औक्षेवा । ^{२ १ १ १ १ १} विदो^{२ १ १ १ १ १}रविदा^{२ १ १ १ १ १}र३४^{२ १ १ १ १ १}पुः ॥ ३ ॥

^{३ ४ ३ ४} इन्द्रमच्छ^{३ ४ ३ ४ ३ ४ ५}सुताइमे^२वृषण्य^{२ २ ३}न्तुहा । ^{२ २ ३} हो^{२ २ ३}र३४^{२ २ ३}र । ^{२ २ ३} रयआ ।

अथ द्वितीया ।

१२ ३१ २ ३१ २ २१ २
 पृथन्वासोमजागृविरिन्द्रायेन्दोपरिष्व ।

३२ ३ २ ३ १ २ ३ १ २
 द्युमन्तः शुश्रूषामाभरस्वर्विदम् ॥ २ ॥ १०१ *

१ २ १ २ ३ ४ ५ २
 श्रूष्ठाउवा । जाताउवा ३४ । सइन्दवः सुवा । हे ।

१ २
 विदओर ३४ ५इ । डा ॥ ४ ॥

२ १ २ ४ ५ १ २ ५
 (पौष्कलम् ॥ इन्द्रमाश्चक्षु । तार्ईर ३४ माइ ।

२ १ २ १ २ ३ ५ २ १ २ ०
 वृषाणंया । तूक्षारार ३४ याः । श्रुष्टाइजाता । सईर

३ २ १ ३ १ १ १ १
 न्दार ३४ ५ वाई ५इ । सुर्विदार ३४ ५ः ॥ ५ ॥ १००

अग्निश्चाक्षुषऋषिः । “श्रुष्टे” श्रुष्टी क्षिप्रं “जातासः” जाताः
 “इन्दवः” पात्रेषु चरन्तः “स्वर्विदः” सर्वज्ञाः † “हरयः”
 हरितवर्णाः “सुताः” अभिषृताः “इमे” सोमाः “वृषणं” कामानां
 सेतार मिन्द्रम् “अच्छ यन्तु” अभि गच्छन्तु ॥ १ ॥ १०० ।

* ऋ० ७, ५, ९, ४ = ऊहे ११, २, १ ।

† ‘स्वर्विदः स्वर्गं’ लोकं विदन्ति—इति वि० ।

(ऐषिराणि पञ्च ॥) प्रधन्वासौहोइ । औश्हो२३४

वा । मजागृविः । इन्द्रायेन्दौहोइ । औश्हो२३४वा ।

परिस्त्रव । द्युमन्तश्शौहोइ । औश्हो२३४वा । अमा

भर । सुवर्विदौहोइ । औश्हो२३४५वा ६५६ । ऊ२३

४पा ॥ ६ ॥

प्रधन्वासौहो । वाश्हो । मजागृवौ२ । इन्द्राये

न्दौहो । वाश्होइ । परिस्त्रावा२ । द्युमन्तश्शौहो ।

वाश्हो । अमाभारा२ । सुवर्विदौहो । वाश्हो२ ।

वार२३४औहोवा । ऊ२३४पा ॥ ७ ॥

औहौहोइ । प्रधन्वासो२ । औहौहो । मजागृ

वौ२ । औहौहोइ । इन्द्रायाइन्द्रा२ । औहौहोइ ।

परिस्त्रावा२ । औहौहोइ । द्युमन्ताश्शू२ । औहौहो ।

^{१ २ १} षममाभारा^२ । ^{२ १ २} औहोहोइ । ^२ सुवः । ^{२ १} वारइ । ^३ दारइ४ ।

^{५ २ २} औहोवा । ^५ जरइ४पा ॥ ८ ॥

^१ ऊवारइ । ^१ ऊवारइ । ^{१ १} हुवारइहोयि । ^{२ १} प्रधन्वासे

^{२ १} २ । ^{२ १} मजागृवी२ः । ^१ इन्द्रायाइन्द्रा२ । ^१ परिष्ठावा२ ।

^१ द्युमन्ता^२गृ२ । ^{२ १} षममाभारा२ । ^१ सुवर्वाइदा२म् ।

^१ हुवारइ । ^१ हुवारइ । ^{१ १} हुवारइहो२ । ^{३ ५ २ २} वारइ४औहोवा ।

^{३ ५} जरइ४पा ॥ ८ ॥

^{१ १} प्रधन्वा^{४ ५ २}इसोमजागृवीः । ^{१ २} इन्द्राया^{५ १}इन्द्रो । ^१ ओइ ।

^{२ १ २ २} पाइराइसाइवा । ^{१ ३ ५ १ ०} द्युमारन्ता^{२ ३ ५}इगृ२ । ^१ ओ । ^० षममा

^{२ १ १ १ १ १} भारइ४पूराइपूई । ^{२ १ १ १ १ १} सुवर्वाइदारइ४५म् ॥ १० ॥ १०१

चक्षुर्मानवऋषिः । हे “सोम !” “जागृविः” जागरण-
शीलस्त्वं “प्रधन्व” प्रचर । हे “इन्द्रो” सोम ! “इन्द्राय” “परि-

अथ तृतीया ।

१२ ३१ २ ३ २ ३१ २

सखायआनिषीदतपुनानायप्रगायत ।

३ २ ३ १२ २२ ३ २
शिगुन्नयज्ञैःपरिभूषतश्रिये ॥ ३ ॥ १०२ *२ २२ १ १२
(शौक्तानि पञ्च ॥) सखाश्याआ २ । निषीदता ।२ २ १२ २ १
पुनानारश्या । प्रगायता । शिगुन्नारश्या । ज्ञैःपरा१ २ १
इभूर । षताशारश्या३४३इ । ओ३३४५इ । डा ॥ ११ ॥४ ५ ४ ५ २ ३ ५ १ ३ ५
साखायाआ । निषीदार३४ता । पुनारनार३४या ।१ १ ३ ५ २ २ ३ ५ २ १ २ १ २२ ३
प्रारगा३३४औहोवा । यार३४ता । शिशून्नया । ज्ञैःप२ १ १ १ ३ ५ २ २
रिभूर३ । प्रारतार३४औहोवा । श्रिये १ ॥ १२ ॥

स्रव' परितः पात्रेषु क्षर । किञ्च "द्युमन्तं" दीप्ति-युक्तम् † ।
 "स्वर्विदं" सर्वस्य लम्भकं "शुष्म" शत्रूणां शीघ्रकं बलम् ‡
 "आभर" आहर ॥ २ ॥ १०१

* उ० ४, २, ६, १ = ऋ० ७, ५, ७, १ = कहे २, २, २—४, १, २—७, १, १८—७, १, १६—
 ६, १, १८—१४, २, २५ ।

† "द्युमन्त"—इति दीप्ति-कर्मसु अन्तिमं नैघण्टुकम् १, १६ ।

‡ "शुष्मम्"—इति बलनामसु एकादशं नैघण्टुकम् २, ६ ।

४ ५२ ४२

सखायआनि ।

५२

५

षीदाईता ।

२ २ १२ २

पुनानायप्रगायाता ।

२

१२

२

१

२

शिष्टुन्नयज्ञैःपरा २३ । भूषार३ता३ । आर३या३४३३ ।

१

ओर३४५३ । डा ॥ १३ ॥

५२२

४ ५२ ४२

५२

५

२ २ १२

ओच्चाइ । सखायआनि । षीदाईता । पुनानौच्चाइ ।

२२ १२ ५

४ ५ ४

२२ १२

२२ १२

२

पुनानौहोये३ । याप्तायाप्ता । गायतौहोइ । गायतौहोये३ ।

४ ५ ४ ५

२१ २

२१ २

२

४ ५

शाइशूँशाइशूँम् । नयज्ञौहोइ । नयज्ञौहोये३ । पारी ।

३२

५२ २

२

२२ १ ३ २

पारा३४ओहोवा । ए३ । भूषतश्रिये१ ॥ १४ ॥

५२

३२ ३

५

२ १

२ २

५

सखा । यआओर३४वा । निषाइ । दाताओर३४वा ।

२ २ १२ ५२

१

२ ३

५

१ २

पुनानायप्रगायत । शाइशाओर२४वा । नयज्ञैःपरि

२

१ २ ३

५

२

भू३ । पाताओर३४वा । श्रिये१ ॥ १५ ॥ १०२

पर्वतनारदावृषी* । हे "सखायः" सखिभूताः ! "स्तोतारः"

* पर्वतो देवः काश्यपिः, नारदस्त शैखण्डी अप्सरसः इति ऋषि-नेत्रेय-लभ्यः ।

अथ चतुर्थी ।

१ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २
तंवः सखायो मदाय पुनानमभिगायत ।

३ २ ३ १ २ ३ १ २
शिष्टुन्नहव्यैः स्वदयन्तगूर्तिभिः ॥ ४ ॥ १०३ *

(कार्णश्रवसानि त्रीणि ॥) ता२३४०वः । सा२३४

५ २ २ १ २ १ २ २ १ २ २
खा । योमदा२३या । पुनानम । भिगाया२३ता ।

१ २ १ २ ३ २ १ २ ३ २ २ १
शा३ष्टुन्नह । व्यः स्वदया२३ । तङ्गूर्तिभा३४३३ । आ२

३४५३ । डा ॥ १६ ॥

ऋत्विजः “आ नि षीदत” स्तोतुमुपविशत । अथ “पुनानाय”
पूयमानाय सोमाय “प्रगायत” प्रकर्षेण गायत तमभिष्टुत ततः
अभिष्टुतं सोमं “यज्ञैः” यजनीयैः हविर्भिः मिश्रितैः “श्रिये”
शोभार्थं “परिभूषत” परितोऽलङ्कृत । तत्र दृष्टान्तः—“शिष्टु
न” यथा शिष्टं बालं पुत्रं पितरः † आभरणैरलङ्कुर्वन्ति
तद्वत् ॥ ३ ॥ १०२

* उ० ४, १, १९, १ = ऋ० ५, ८, १ = ऊ० ३, २, १२—८, १, १०—८, १, ११—९, २,
२०—१८, १, २ ।

† ‘मातरः’—इति वि० ।

^{१ ३ ४ ५} ^{२ २ १} ^{२ २} ^५ ^{२ २}
 ओइतंवःसखा । योम । दायाओर३४वा । पुना
^१ ^५ ^२ ^३ ^५ ^{३ २ ३} ^५
 नमभिगा३ । आ । ओर३४वा । यताओर३४वा ।
^{१ २ १ २} ^{१ २ २} ^२ ^३ ^५ ^{३ २}
 शिशुन्नह । व्यैःखदया३ । आ । ओर२४वा । तगा
^३ ^५ ^३ ^५
 ओर३४वा । तीर३४भीः ॥ १७ ॥

^५ ^{२ २} ^५ ^{२ २ १} ^५ ^१
 तंवःसखायोमदाद्या । पुनानमभिगायत । शा
^७ ^२ ^{४ २ ५} ^{३ २} ^१ ^४ ^२
 इशुन्नहा३ । व्यैःख । दया३ । ता३३गू३ । ता३४५इ
^५
 भोइहाइ ॥ १८ ॥ १०३

पर्वतनारदावृषी । हे “सखायः !” ऋत्विजः “वः” यूयं
 “मदाय” देवानां मदार्थं “पुनानं” पूयमानं “तं” सोमम्
 “अभिगायत” अभिष्टुत । तमिमं सोमं “शिशुं न” शिशुमिवा-
 लङ्कारैः क्षीरादिभिश्चालङ्कुर्वन्ति तद्वत् । “हव्यैः” हविर्भिर्मिश्र-
 यणैः “गूर्त्तिभिः” स्तुतिभिश्च * “खन्दयन्त” स्वादूकुरन्त ।
 “हव्यैः”-“यज्ञैः”—इति पाठौ ॥ ४ ॥ १०३

* गूर्त्तिभिरिति अर्चति-कर्मणो (नै० २, १४) गूर्धयते रूपमिदम् भाष्यकारस्य ।
 ‘गूर्त्तिभिः उद्यमानै रज्ञै र्धनैर्वा’—इति वि० ।

अथ पञ्चमी ।

^{३ १ २} ^{२ २ ३ १ २} ^{३ २ ३ २ ३ १ २}
प्राणाशिशुर्माहीना^१ हिन्वन्नृतस्यदीधितिम् ।

^{३ १ २} ^{३ १ २ ३ १ २} ^{३ २}
विश्वापरिप्रियाभुवदध्विता ॥ ५ ॥ १०४*

^{४ ५} ^३ ^५ ^{२ ३}
(वाचः सामनी द्वे ॥) प्राणा । शा३३४इशूः । महा

^५ ^१ ^३ ^५ ^२ ^१ ^२ ^२
३३४इनाम् । हिन्वन्नार३४त्ता । स्या३दाइधी३तीम् ।

^१ ^{२ २ १} ^{२ ३ २ १} ^{२ ३} ^२ ^१
वाइश्वापरि । प्रियाभुवार३त् । अध्विता३४३ । ओर३

४५इ । डा ॥ १८ ॥

^{४ ५} ^{४ ५} ^१ ^१ ^३
प्राणाप्राणा । शाइशूरः शाइशूरः । महा३१उवाये३ ।

^{१ १ १ १} ^{२ १} ^२ ^२
नार३४५म् । हिन्वन्नार्त्तस्यदा३१उवाये३ । धीर३४

^५ ^{१ २} ^२ ^५ ^२
तीम् । विश्वापरिप्रिया३१उवार३ । भूर३४वात् । अधी

^१ ^२ ^१ ^३ ^{५ २ २}
२ । हौ२ । ऊवाये३ । दारइता२३४ओहोवा ।

^{२, ५} ^५
ऊ३२३४पा ॥ २० ॥

* उ० ३, २, १८, १ = ऋ० ७, ५, ४, १ = ऊ० ३, १, १२ — ४, १, २ — ७, २, १० — ७, २, २१ — ८, १, १४ — ८, २, २ — १२, १, ५ — १५, २, ८ — १६, २, ८ ।

(इन्द्रसामनी द्वे ॥) प्राणाग्निशूः । मद्वाऽऽइनाम् ।

औहोवा । हिन्वन्नतस्यदीधितिम् । वाइश्वाउवा ।

पाराउवा । प्रियाऽभुवत् । अधाउवाऽ । एऽ । द्विताऽ

॥ २१ ॥

प्राणा । होऽइ । इयाह्वाइ । शाइशुर्मह्वाइ । ना

रश्म् । आउह्वाउ । होऽवा । हिन्वन्नृतस्यदीधिता-

इम् । आउह्वाउ । होऽवा । विश्वापा । र्याउह्वाउ ।

होऽवा । प्रियाऽऽ । भूरवारऽऽ औहोवा । अधद्वि

ताऽ ॥ २२ ॥

(मरुतां प्रेङ्गम् ॥) प्राणा । हहोइ । शारऽऽइशूः ।

हहोऽइ । महीनारश्म् । होवारहोयेऽऽ । हिन्वन् ।

हहोइ । आरऽऽत्ता । हहोऽ । स्यदीधितारऽइम् ।

१२ १२ ५ २ ३ २ १ ५ ३ २
 द्वावाश्चोये३४ । विश्वा । हृहोइ । पार३४री । हृहो
 ३इ । प्रियाभूवार३त् । द्वावाश्चोये३ । आ३३धा३ ।
 २ ५
 द्वा३४पुइनोईहोइ ॥ २३ ॥ १०४

त्रितऋषिः* । “प्राणा” यज्ञं कुर्वाणा इत्यर्थः † । “महीनां”
 महतीनां मंहनीयानां वा अपां ‡ “शिशुः” स्थानीयः सोमः ॥
 “ऋतस्य” यज्ञस्य “दौधिति” दौष्टिमन्तं प्रकाशकं वा स्वीयं
 रसम् “हृन्वन्” प्रेरयन् § । “विश्वा” सर्वाणि “प्रिया” प्रियाणि
 हवींषि “परि भुवत्” परिभवति व्याप्नोति । अपि च “हिता”
 हिधा भवति ॥ । दिवि पृथिव्यां च वर्त्तत इत्यर्थः । +
 “प्राणा”-“क्राणा”—इति पाठः ॥ ५ ॥ १०४

* “आग्निः”—इति ऋषि-नै० ।

† भाष्यकारस्तु प्राणाइति ऋग्वेदीयपाठमनुसृत्यैवं व्याख्यानवान् ; तथाच शास्त्रः
 —“गोभिः क्राणा अनूपत—गोभिः कुर्वाणा असोषत”—इति ४, १९ । सामवेदीय-
 पाठस्तु प्राणाइति अतएव “प्राणभूता”—इति विवरण-व्याख्यानम् ।

‡ ‘गवाम्’—इति वि० ।

॥ ‘शिशुः’ शंसनीयः—इति वि० ।

§ ‘आग्नवन्’—इति वि० ।

॥ ‘हृत्तवर्णा’ सोमदेवता एव—इति वि० ।

+ ‘विनिद्ये गोऽस्य षष्ठेऽहनि’—इति वि० ।

अथ षष्ठी ।

१२ ३१२ ३२३ १२ ३१२
पवस्वदेववीतयइन्दोधाराभिरोजसा ।

२३ १२
आकलशम्नाधुमांत्सोमनःसदः ॥ ६ ॥ १०५ *

१ ३ २, ३ ५
(प्राजापत्ये द्वे ॥) पवस्वदारइ । ववीतार३४याइ ।

१ २ २ ३ २, ३ ५ १२
आइन्दोधारा२ । भिरोजार३४सा । आकालशाम् ।

२, ३ ५ १ २२ ४ ४
माधूमा२३४०त्सो । मनश्मानार३ः । सदापूण । होपू
इ । डा ॥ २४ ॥

५ २ १२ २ २ २
पवस्वदा । ववीतयाइ । इन्दोधार३४रा३४ । भिरो
५ ५ १ २ २ १ १ २ २
जसाईण । आका३हा । लाशा२म् । माध३चाइ ।

१ २ १ ५ ४ ५
मांत्सो२३ । मनो२३४वा । सा५दोपूहाइ ॥ २५ ॥ १०५

मनुर्ऋषिः † । हे “इन्दो” सोम ! “देववीतये” देवानां भक्ष-

* उ० ५, २, १०, १ = ऋ० ७, ५, १०, ५ = ऊ० ५, २, १० — ११, २, १८ — ८, ३, ४ — २४, १, १३ ।

† “आप्सवः” — इति ऋषि-नै० ।

अथ सप्तमी ।

१ २ ३ २३ २४ ३ २३ १ २

सोमः पुनानजर्मिणाव्यंवारं विधावति ।

१ २ ३ १२ २२ ४ ३ १ २

अग्रे वाचः पवमानः कनिक्कदत् ॥ ७ ॥ १०६ *

५२ २ २ १ २

 (सुज्ञाने हे ॥) सोमः पुना । नजर्मिणा । अव्यं

१ २ १ २ २ १ १

 वाराश्म । विधावताइ । अग्रे वाचाश्ः । पव । मार

३ ५२ २ १ २ २ १ ३ १ १ १ १

 २ नारश्श्च औहोवा । कनिक्कददे उपारश्श्च ५ ॥ २६ ॥

५२ २ २ १ २ १ १ ३ ५२

 सोमः पुना । नजर्मिणोवाश् । ओर । वारश्श्च । औ

२ १ २ २ २ १ २ १

 होवा । अव्यंवारं विधावति । अग्रेश् । होवाश् । हो

णाय “ओजसा” बलेन “धाराभिः” आत्मीयाभिः “पवस्व”
 कर । हे “सोम” “मधुमान्” मदकररसवांस्त्वं “नः” अस्म-
 दीयं “कलशं” द्रोणाख्यम् “आसद्” आसीद । [सदेर्लङि कृ-
 पम् † ॥ ६ ॥ १०५]

* उ० ३, १, १८, १ = ऋ० ७, ४, १०, ५ = कहे २, १, १७—७, २, ९—९, ३, ४—१४, ९, ११ ।
 † ‘विनिघोषोऽस्य नवमेऽहनि’—इति वि० ।

३ ५२ २ २२१ २२ ३ २
२। वार३४। औहोवा। वाचःपवमानः। कनाइ।

१२ १ ३ ५२ २ ३ ५
होवा३। हो२। वार३४। औहोवा। कार३४दात् ॥२७॥

४२५ २ ४ १ २
(द्यौते द्वे ॥) सोमःपुनानज। मिणा। अव्यवार-

२ १२ २ १ २ २ १ १ २ २ ४ ५
विधावार३ती। अग्रेवाचाः। पवमानाः। कार३निक्क।

३ १ १ १ १
दार३४पुत् ॥ २८ ॥

२२ २ २ ३ ५२ २ २ २ ३
सोमःपुनानजर्मिणार३४ऐहो। अव्यंवारविधावता

५२ २ २ २ २ ३ ५२ ४ ५ २
२३४ऐहो। अग्रेवाचःपवमानार३४ऐहो। कानी। क्र

५ ५ ४
ददे३४। हियाईहा। होपुइ। डा ॥ २९ ॥

३२४ ५ २ ३ २ ३ ५
(आतीषादौये द्वे ॥) सोमःपुना। नज३२र्मो३३४णा।

१ २२ १ २ १ ५ २ ५
अव्यंवारम्। विधावति। अग्राइ२इ। वार३४चाः।

१ ५ १ ५ ३ २ ४
पवा३२। मार३४नाः। कनाइइका५दाईपुईत् ॥ ३० ॥

अथाष्टमी ।

१ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २

प्रपुनानायवेधसेत्तोमायवचउच्यते ।

३ १ २ १ २ ३ १ २ ३ १ २

भृतिन्नभरामतिभिर्जुजोषते ॥ ८ ॥ १०७ *

३ २ ४ ५ २

२

३ ४ २ ५ ५

१

२

२

सोमःपुना । हो । नजर्मिणा६ए । अव्यंवारविधा

२

२

३

३ १ १ १ १

१ १

२

१वा३ती । अग्नेवा२३४५ । चार३४५ । पवमार३ना३ ।

१

३

५ २ २

२ ३ १ १ १ १

कारना२३४औक्षेवा । क्रददे२३४५ ॥ ३१ ॥ १०६

अग्निर्ऋषिः + । “पुनानः” पूयमानः “सोमः” “उर्मिणा” स्वीयथा धारया “अव्यम्” अविभवं “वारं” वालं पवित्रं “विधावति” विविधं गच्छति । कीदृशः ? “पवमानः” पूतः “वाचः” स्तोत्रस्य “अग्ने” “कनिक्रदत्” पुनः पुनः शब्दं कुर्वन् विधावति ‡ ॥

“अव्यम्”—“अव्यः”—इति साम्न ऋचः पाठः ॥ ७ ॥ १०६

* ऋ० ७, ५, ६, १ ।

† “वाचुषः”—इति ऋषि-ज्ञे० ।

‡ दाधन्ति दर्धन्तीत्यादिना (पा० ७, ४, ६४) सिद्धम् ।

॥ ‘विनिधोगोऽस्य चतुर्थैः क्षनि’—इति वि० ।

(सोमसामानि चत्वारि ॥) प्रपुनारश्नायवेधसाइ ।

होइ । होइ । सोमायवचाउच्याताइ । भृतिन्नभरा
मतिभाइः । जुजोषारश्नाइ३३इ ॥ ओर३४५इ । डा
॥ ३२ ॥

प्रपुनानौहोप्रयवेधसाइ । सोमाओइहो३४ । यव
चउच्यताइ । भृताओइहो३४ । नभरामतिभाइः । जु
जा३१उवा३३ । षार३४ते ॥ ३३ ॥ १०७

द्विती नाम ऋषिः* स्वात्मानं प्रत्याह । “पुनानाय” पवि
त्रेण पूयमानाय † “वेधसे” कर्मणो विधात्रे सोमाय‡ “वचः”
स्तौत्र-लक्षणं “प्रोचते” त्वया प्रोच्यताम् । किञ्च । “मतिभिः”
स्तुतिभिः “जुजोषते” प्रीयमाणाय स्तुतिं “प्रभर” प्रकर्षेण धार-
य । तत्र दृष्टान्तः । “भृतिन्न” यथा भृतकाय भृतिं सम्पादयति
तद्वत् ।

“वच उच्यते”-“वच उच्यते”—इति साम्न ऋचः पाठः ।

॥ ८ ॥ १०७

* “आप्तः”—इति ऋषि-भे० ।

† ‘सोमपानाय’—इति वि० ।

‡ ‘मेधाविने सोमाय’—इति वि० । “वेधाः”—इति मेधाविनामसु षष्ठं नैव-
ण्डुकम् ९, १५ ।

अथ नवमी ।

^{१ २} ^{३ १ २} ^{३ १ २}
गोमन्नइन्दोअश्ववत्सुतःसुदक्षधनिव ।

^{१ २ ३} ^{२ ४ २ ३ १ २}
शुचिच्च*वर्णमधिगोषुधारय ॥ ८ ॥ १०८ †

^{३ ५} ^{२ ४} ^{३ ४ २} ^{५ ५} ^१
गो४मन्नः । क्षोइ । इन्दोअश्ववाइदे । सुतःसुदक्ष

^{१ २ २} ^१ ^३ ^२ ^३ ^{४ २ २}
धा१नीइवा । शुचिच्चवार२३४५ । णमधिगो२३४औक्षो

^३ ^५ ^{२ १} ^२ ^{४ ५} ^४
वा । पू२३४धा । रया । औ३क्षोवा । क्षो५इ । डा ॥

॥ ३४ ॥ १०८

पर्वतनारदावृषी । हे “सुदक्ष” सुबल ! हे “इन्दो” सोम ।
“सुतः” अभिषुतस्त्व “नःअस्माकम्”‡ “गोमत्” यज्ञ-साधन-
गो-युक्तं धनं “धनिव” धन्व [वणविकारः ण] गमय [धन्व-
तिर्गत्यर्थः §] ततो हं “शुचिं” पूतन्दीप्यमानं “वर्णं” रसञ्च
“गोषु” क्षीरादिषु “अधिधारय” अधिकं प्रापयामि ॥

* “ते” — इति क० ।

† उ० ७, ३, २०, १ = क० ७, ५, ८, ४ = कहे १२, १, १४ — १७, १, २ — १८, २, ६ ।

‡ “नःअस्माकम्” — इति वि० ।

§ “अत्यथोवञ्जसम् (३, ४, ८८)” — इति पाणिनी-सूत्रस्थ-सुप्तिङित्यादिवचने-
नेत्यर्थः ।

§ नि० ने० २, १४, ६४ ।

अथ दशमी ।

३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ २ २

अस्रभ्यन्त्वावसुविदमभिवाणीरनूषत ।

१ २ ३ १ २ ३ १ २

गोभिष्टे वर्णमभिवासयामसि ॥ १० ॥ १०८ *

४ ५ ३ ५ २ १ ३ ५

द्वावास्ता । भ्यार३४न्त्वा । वासुवीर३४दाम् ।

१ १ २ ३ ५ ३ १ ३ ५ ३ ५

आभारद्वार३४णीः । अनाओर३४वा । पार३४ता ।

१ २ २ १ २ ३ २ १ १ २ ३

गोभिष्टेव । एमभिवार३ । सयामसिद्धोर३४पुइ । डा ॥

॥ ३५ ॥ १०८

“धनिव”-“धन्व”-इति, “धारय” “दीधरम्”-इति च

छन्दोग-बह्वृचानां पाठभेदः ॥ ८ ॥ १०८

पर्वतनारदाह्वी । सोम ! “वसुविदं” धनस्य दातारं “त्वा”

त्वाम् “अस्रभ्य” धनादिदानार्थं “वाणीः” अस्रदीयावाचः
 “अभ्यनूषत” अभिष्टुवन्ति [नू स्तवने (अदा० प०)] । वयं
 “ते” तव “वर्णम्” आवरकं रसं “गोभिः” गो-विकारैः क्षीरा-
 दिभिः “अभिवासयामसि” अभिवासयामः अभित आच्छाद-
 यामः ॥ १० ॥

अथैकादशी ।

^{१२} ^{३२३} ^{३२} ^{३१२} ^{३१} ^२
 पवते^१चर्य^२तो^३हरि^४रति^५करा^६सिर^७ह्या ।

^{३१} ^{२२} ^३ ^{१२} ^{३२} ^{३१२}
 अभ्यर्ष^१स्तो^२त्भ्यो^३वीर^४वद्य^५गः ॥ ११ ॥ ११०

^५ ^२ ^{२१२} ^२
 (यशा^१सि^२ त्रीणि ॥) पवते^३ह्या । र्य^४तो^५हरिः । औ^६

^२ ^३ ^५ ^१ ^{२१२} ^१ ^{२२}
 ३हो^१३इ । औ^२र^३हो^४र^५३४वा । आति^६करा^७सिर^८ह्या ।

^{३२} ^३ ^५ ^२ ^{१२} ^२ ^{१२२}
 औ^१हो^२३इ । औ^३र^४हो^५र^६३४वा । अभ्यर्ष^७स्तो^८त्भ्यो^९वा ।

^२ ^३ ^५ ^१ ^२ ^{५२२}
 औ^१३हो^२३इ । औ^३र^४हो^५र^६३४वा । रा^७स्वा^८र^९३४औ^{१०}हो^{११}वा ।

^{१२} ^१ ^३ ^{११} ^{११}
 यशो^१यशा^२र^३३४५ः ॥ ३६ ॥

^{३२} ^४ ^{५२} ^{२१२} ^{२२१} ^३
 पवा^१३ । पवते^२ह्या । र्य^३तो^४हरिः । औ^५हो^६इ । औ^७३

^२ ^{३२} ^१ ^{२१२} ^१ ^{२२} ^{२१}
 हो^१इ । औ^२हो^३इ । आति^४करा^५सिर^६ह्या । औ^७हो^८

^३ ^५ ^{३२} ^१ ^{१२} ^२ ^{१२२} ^{२२}
 इ । औ^१३हो^२इ । औ^३हो^४इ । अभ्यर्ष^५स्तो^६त्भ्यो^७वा । औ^८

* उ० १, २, २१, २ = ऋ० ०, ५, ११, २ = ऊ० १, २, १६ — ६, २, १५ — ६, २, १६ — ८, २, २ =
 ऊ० ३, १, १६ ।

^१ह्रीं । ^५औं^२ह्रीं । ^{३२२}औं^१ह्रीं । ^{१ ५}रारवार३४^{५२ २}औं^२ह्रींवा ।

^{२ २ १ ३ १ १ १ १}
यशोयशार३४५ः ॥ ३७ ॥

^{३ ४ ५ २}पवते^{३ २}हृर्यतः । ^१ह्रीं^{५ २}ः । ^४आ२३४ । ^४ति^४क्करा^४सिर ।

^५ह्रिया । ^{२ १}अभ्यर्षार३४ । ^{२ ५}स्तो^{३ २}त । ^{१ २}भ्योवा३इ । ^{१ २}रारवा

^{५ २ २}र३४^२औं^५ह्रींवा । ^५यार३४शाः ॥ ३८ ॥ ११०

अग्निश्चाक्षुष ऋषिः । “हृर्यतः” स्पृहणीयः* “ह्रीः”
हरितवर्णः सोमः “रह्या” [तृतीयाया आकारः†] साधु वेगेन
“ह्ररांसि” कुटिलानि अनृज्जुनि पवित्राणि “अति पवते” अती-
त्य गच्छति । अथ प्रत्यक्षस्तुतिः—हे सोम ! त्वं “स्तोतभ्यः”
“वीरवत्” पुत्रयुक्तं “यशः” “अभ्यर्ष” अभिगमय प्रयच्छे-
त्यर्थः ‡ ।

“अभ्यर्ष”-“अभ्यर्षन्”—इति साम्न ऋचः पाठौ ॥ ११ ॥ ११०

* ‘हरिभिर्यन्ता’—इति वि० ।

† “सुपांसुलुक् (७, १, ३९)” —इत्यादिनेति भावः ।

‡ ‘विगिद्योगोऽस्य प्रथमोऽहनि’—इति वि० ।

अथ हादशी ।

^{३ १ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २}
परिकोशमधुश्चूतः सोमः पुनानो अर्षति ।

^{३ २ ३ ३ १ २ ३ १ २}
अभिवाणी ऋषीणां सप्ता* नूषत ॥ १२ ॥ १११ †

॥ तृतीय-दशति ॥

^{२ १ २ ४ ५} (भारद्वाजम् ॥) परिकोशमधुश्चूताम् । ^{१२} सोमः
^{२ २ १ २ २ १ २ २ ३ २ २ १ २ २} पुनानो अर्षति । ^{१ २} होये ३ । ^{२ ३} अभिवार ३४५ । ^{२ २ १ २ २} ऋषी
^{२ १ २ ३ ५ ३ ५} णां स । ^{३ ५} गानां ओ २३४वा । ^{३ ५} पार ३४ता ॥ ३८ ॥ १११

॥ इति अर्द्धः प्रपाठकः ॥

द्वितऋषिः‡ । सः “पुनानः” पूयमानः सोमः “मधुश्चूतः”
मधुर-रसस्य आवयितारं द्रोणकलशं प्रति आत्मीयं रसं “पर्य-
र्षति” परि गमयति । तमिमं सोमम् “ऋषीणां” “सप्त
वाणीः” सप्तच्छन्दासिना “अभ्यनूषत” अभिष्टुवन्ति [नू स्तवने
कुटादिः (प०)] ।

* “सप्त” — इति ऋ० ।

† ऋ० ७, ५, ६, ३ ।

‡ “आप्तः” — इति ऋषि-नै० ।

॥ गायत्री, उष्णिक्, अनुष्टुप्, बृहती, पङ्क्तिः, विष्टुप्, जगती चेति सप्त-
च्छन्दांसि ।

“सोमः पुनानो अर्षति”-“अव्यये वारे अर्षति”—इति साम्न
ऋचः पाठो ॥ १२ ॥ १११

इति श्रीमत्सायणार्थ-विरचिते माधवीये सामवेदार्थ-प्रकाशे
कन्दोव्याख्याने पञ्चमस्याध्यायस्य दशमः खण्डः ॥

॥ इत्यौष्णिहम् ॥

—०—

स्युः पवखेति खण्डेऽस्मिन्नृचोऽष्टौ ककुभोऽत्र तु ।

“ससुन्वे”-इति गायत्री यवमध्येति* केचन ।

अक्षरव्यूहनादेषा ककुबेवेति केचन ।

“एष धारयासूतः” प्रगाथः काकुभोऽन्तिमः ।

ऋषीणां विप्रकीर्णत्वात् तत्र तत्राभिदक्षहे ॥

तत्र एकादशे खण्डे—

सैषा प्रथमा ।

१ २ ३ १ २

३ १ २

३ १ २ ३ १ २

पवस्वमधुमत्तमइन्द्राय सोमक्रतुवित्तमोमदः ।

१ २ ३ १ २ ३ १ २

महिद्युत्तमोमदः ॥ १ ॥ ११२

* “विप्ररीता यवमध्वा (पि० ३, ५८)” यदायन्नौ पादौ लब्धचरौ भवतः
मध्यमस्य वक्त्रचरः तदा यवमध्येति कथ्यते ।

१ उ० १, १, १६, ० = ऋ० ०, ५, १०, १ = ऊहे १, १, ६—०, १, ८—८, १, ०—१०, १, ५—
१०, २, ५—१३, १, ४—१३, २, १८—१४, १, ८ ।

ओम् ॥ (वासिष्ठम् ॥) पावा । खमाधुमा । तामा^१
 ओ२३४वा । ई२३४न्द्रा । यसोमक्रतुवित्तमोमदा३ः ।

ओइ । माहाओ२३४वा । द्युत्तमोमदा२३४पुः ॥ १ ॥

(सफम् ॥) पा३४ । वस्वम । धुमत्ता६माः । आ

इन्द्रा२ । यसोमा२ । क्रतुवाइत्ता३मो३ । मा३दाः ।

मह्विद्युजाता३मो३ । मा३४५दोईहाइ ॥ २ ॥

पवस्वमधुमा । इहा । तमः । इन्द्रायसोमक्रतुवित्त

मोमा२३दाः । इहा । महाइद्यु२३ज्ञा । इहा । तमा

मा२३दा३४३ः । ओ२३४पुइ । डा ॥ ३ ॥

(वासिष्ठम् ॥) पवस्वमा । ए५ । धुमा । तमाः ।

इन्द्रायसी३ । हा । औ३हो । माक्रातवौ२३दा३ ।

अथ द्वितीया ।

३ २ ३ २ ३ २ ३ २ ३ २ ३ २ ३ २
अभियुग्मम्बृहद्यशइषस्पतेहिदीहिदेवदेवयुम् ।

१२ २२ ३२ २
विकोशममधमंयुव ॥ २ ॥ ११३ *

१ २ २ ३२ ३२ १ २ १ ३
हा । औ३हो३४ । तमो३४मदाः । महाये३ । द्यु२त्ता २

५२ २ २२ १ ३ १ १ १ २
३४औहोवा । तमोमदा२३४५ः ॥ ४ ॥

२ १ २ ४ ५ २ ३ ५ २ १ २
(सफम् ॥) पवस्वा३मधु । मत्ता२३४माः । इन्द्रा

२ १ १ २ ४ ५ २ १ २ ३ ४ ५ २ १
यसोमा२ । क्रतुवाइत्ता३मो३ । मा३२३४दाः । महा

२ ४ २ ५
इ । द्युत्ताता३मो३ । मा३४५दोइहाइ ॥ ५ ॥ ११२

गौरिवीतिः ऋषिः† । हे “सोम” ! “मधुमत्तमः” अति-
शयेन माधुर्योपेतस्त्वम् “इन्द्राय” इन्द्रार्थं “मदः” मदकरः सन्
“पवस्व” चर । कीदृशः ? “क्रतुवित्तमः” अत्यन्तं प्रज्ञायाः
कर्मणी वालम्बकः “महि” “महान्” मंहनीयो वा “द्युत्तमः”
अत्यन्तदीप्तः “मदः” हृष्टः ॥ १ ॥ ११२

० उ० ३, २, १७, १=हृ० ७, ५, १८, ४ = ऊहे ३, १, २—५, १, १—८, १, १६—१४, २, १४

† “शाक्ताः”—इति ऋषि-ने० ।

(ऐषिराणि चत्वारि ॥) अभाइ । द्युन्नाम्बृश्च

द्यशः । इषाः । पतेदिदीहिदेश्वाश्देवयुम् । विको ।

शम्भ । ध्यमाश्चूयूवाइ५इ ॥ ६ ॥

अ । भ्यद्युन्नाम् । बृहाद्याश्चाः । इषास्पता

इ । दीदीह्वारश्चइदे । वदाइवारश्चयूम् । विकौवा

ओरश्चवा । शम्भध्यभाश्चउवारश्च । यूरश्चवा ॥ ७ ॥

अभिद्युन्म्वृहत् । इचा । यशः । इषस्पतेदिदीहि

देवदेवारश्चयूम् । विकौहोवाश्चाइ । शम्भारध्यमंयुव ।

इडारश्भाश्चइ । ओरश्चयू । डा ॥ ८ ॥

अभिद्युन्म्वृह्वद्यशः । इषस्पताइ । दिदीहिदा

इ । वादेवयूम् । विकोशम्भध्यमाश्चहोइ । यूरश्च

वा । एहियाइचा । हो५इ । डा ॥ ९ ॥ ११३

अथ तृतीया ।

१ २ ३ १ २ ३ १ ३ १ २ २ ३ १ २ ३ १ २

आसेतापरिषिञ्चताश्चन्नस्तोममग्नुर्रजस्तु रम् ।

३ १ २ ३ १ २

वनपृष्ठमुदप्रुतम् ॥ ३ ॥ ११४ *

ऊर्ध्वसद्या ऋषिः† । हे “इषस्यते” अन्नस्य पते ! हे “देव”
स्तोतव्य सोम ! “देवकामं” त्वां वयं मभिष्टुम इति शेषः । किञ्च ।
त्वं “द्युन्नं” द्योतमानं “बृहत्” प्रभूतं “यशः” अन्नम् अस्मभ्यम्
“अभिदीदिहि” अभिसुख्येन प्रकाशय प्रयच्छेत्त्वर्थः [आमन्त्रि-
तस्याविद्यमानत्वेन ‡ पादादित्वाच्च निघातः॥] किञ्च “मध्य-
मम् §” अतरिक्षस्थितं “कोशं” मेघं ॥ “वि युव” वृद्ध्यर्थं गमय-
विश्लेषय + ॥

“देवयुम्”-“देवयुः”—इति पाठौ ॥ २ ॥ ११३

* उ० ६, २, ६, १=ऋ० ७, ५, १८, १=ऊ० २, २, १—७, १, १७—१२, १, १३ ।

† “आङ्गिरसः”—इति ऋषिर्नै० ।

‡ “आमन्त्रितं पूर्वमविद्यमानवत्”—इति पा० ७, १, २० ।

॥ “आमन्त्रितस्य च (पा० ८, १, १९)”—इत्याष्टमिको निघातो न, अपितु

“आमन्त्रितस्य च (पा० ६, १, १८८)”—षाठाच्चाद्युदात्तएवेति भावः ।

§ ‘मध्यमं मध्ये सवने’—इति वि० माध्यन्दिने इति तस्यार्थः ।

॥ “कोशम्”—इति मेघनामस्य दिग्गमं नैघण्टु कम् १, १० ।

+ ‘विनियोगोऽस्य पक्षमेऽग्नि’—इति वि० ।

(कार्णश्रवसानि त्रीणि ॥)

५ र र र

आसीतापा ।

१

रा२इ

३ ५ र र

षार३४औहोवा । चार३४ता ।

३ ५

१ २ १ र र

१ ५

अश्वन्नस्तोमममुरार३

१

२

२

१ २

१ २

जसुरम् । ओये३ । वना३ । ओये । प्रशा३४ ।

५ र र

२ १ ३ १ १ १ १

औहोवा । उदप्रुतार३४५म् ॥ १० ॥

५ र र र

२

१

आसीतापा । रिषि । चतार । ज२ । हार३इ ।

१ २ १ र

२

१

ज२ । अश्वन्नस्तोमम । मुरार२म् । ज२ । हार३इ ।

१

ज२ । रज । सुरार२म् । ज२ । हार३इ । ज२ ।

१

वन । प्रशा२म् । ज२ । हार३इ । ज२ । उद ।

३ २

१, ४

५ र र

१, १

५

प्रुतार३४औहोवा । ज३र३४पा ॥ ११ ॥

५ र र र

१

आसीतापा । रि । षाइ । चता । अश्वन्नस्तो ।

२ ३

५

४ २, ३

५

४

माममूर३४राम् । रजासूर३४राम् । वनोहाइ । प्रा

१

२ २

१

२

५

चामू३दा । हम्माये३ । प्रु३४ताम् ॥ १२ ॥

(वाचःसामानि त्रीणि ॥) ^{५ ४ ४ ४ ४ ५} आसोतापारीक्षिञ्चता ।

^{१ २ ३ ५ १ २ २ १ ५ १} आश्व^१ओ^२र^३४वा । नस्तोमम^५रा^१र^२जस्तुरा^३३म् ।

^{१ २ ३ ५ २ १ २ १ ३ १ १ १ १}होइ । वानाओ^१र^२३४वा । प्रचमुदप्र^५ता^१२३४म् ॥ १३ ॥

^{३ २ ३ ४ ४ ५ १ २ ७ १}आसो^३४ओ^४होवा । तापराइ^५षिञ्चाता^१२ । आश्व-

^{२ २ १ ७ ३ २ ३ ५ ४}नस्तो । माम^१म^२रा^३२म् । रजास्तू^५२३४राम् । वनो^४

^{१ २ ५}हाइ । प्राचमुदा^१३१उवा^२३ । प्रू^५२३४ताम् ॥ १४ ॥

^{३ २ ४ ४ ५ २ ३ ४ ५ १ २ २}आसोतापा । हो । रिषिञ्चता^५इण । आश्वनस्तो

^{१ ७ १ २ १ ७ १}माम^१म^२रा^३२म् । राजस्तुर^५म् । वानप्राश्वा^१२३म् । ज

^{४ २ ५}२३दाइ । प्र^१३४^२५तोई^५हाइ ॥ १५ ॥

ऋजिश्वा ऋषिः* । हे ऋत्विजः ! “आ सोत” सोम मभिषुत
[षुञ् अभिषवे (स्ता० उ०) लोटि क्कान्दसो विकरणस्य लुक् †

* “भारद्वाजः”—इति ऋषि-नै० ।

† “छ पांछलुक् (३.७.१८)”—इत्यादिनेति भावः ।

अथ चतुर्थी ।

३ २ ३ १ २ २ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
 एतमुत्थमदच्युतं सद्युधरं वृषमन्दिबोदुहम् ।

३ १ २ ३ १ २
 विश्वावहनिविभ्रतम् ॥ ४ ॥ ११५ *

(कौत्समलवर्हिषे द्वे ॥) एताम् । जत्याम् । मदा
 १ ३ ५ २ १ २ १ २ १
 रच्यु २३४ताम् । सद्यास्रधा । रावृषभाश्म् । दिवौ

“तप्तनप्तप्रथनाद्य (पा० ७, १, १४५)” — इति तस्य तवादेशः] किं
 च । “परि षिञ्चत” परितः वसतीवर्यादिभिः सिञ्चत । कीदृ-
 शम् ? “अश्वं न” अश्वमिव वेगिनम् । “स्तीमं” स्तीतव्यम्
 “असुरम्” † अन्तरिक्षस्थितानां मुदकानां प्रेरकं “रजस्तुरं”
 तेजसां वा प्रेरकम् । “वनप्रक्षम्” उदकैः सम्पृक्तम् । यद्वा ।
 काष्ठेषु पात्रेषु चारकं प्रकीर्णम् “उदप्रुतम्” उदकं गच्छन्तं
 प्लवमानं सीममभिषृतमभिषिञ्चत ॥

“वनप्रक्षं” — “वनक्रक्षम्” — इति साञ्च ऋचः पाठौ ॥ ३ ॥ ११४

* ऋ० ७, ५, १८, १ ।

† ‘तरति तम्’ — इति वि० ।

‡ ‘विनियोगोऽस्य द्वितीयोऽहनि’ — इति वि० ।

^{१ २ ५ १ २}
२दु२३४चाम् । विश्वा२हो१इ । होइ । वार३हृ३ ।

^{१ २ ५ २ ५}
नारइवार३४ओहोवा । आ२३४ताम् ॥ १६ ॥

^{४ ५ ४ ५ १ ५}
एतामूत्याम् । मदा३१ओवार३ । चू२३४ताम् ।

^{२ १ २ २ १ २ ५ १ ३ ४ ५ ४ ५ २}
सहस्रधारंवृषभन्दिबोदुहा२३म् । वाइश्वावाह । निवा

^{२ ५}
३ओवाये३ । आ२३४ताम् ॥ १७ ॥

^{५ ४ ५ ४ ४ १}
(शङ्कु ॥) एतमुत्यम् । ए५ । मदा । च्युताम् ।

^{२ २ १ २ २ १ १}
सहस्रधारंवृषभन्दिबोदू२३चाम् । वाइश्वा२वाहृ२३ ।

^{४ ५}
निबो२३४वा । आपुतोइहाइ ॥ १८ ॥

^{५ ४ ५ ४ २ ३ ५}
(कौलमलवर्हिषाणि त्रीणि ॥) एतमुत्यम् । ओ

^{५ ४ ५ ४ २ ३ ५}
हाइ । मदच्युतम् । ओहाइ । साहस्रा३३४धा ।

^{२ २ ५ २ २ २ ५ १}
रवार्षा२३४भाम् । दिबोदुहमे२३४हाइ । विश्वा२हा

१३। वार३३३। ना३३वार३३औहोवा। आ३३४

ताम् ॥ १८ ॥

एतामुत्थन्मदाच्युताम् । साहस्रधा । रांवृषाभा-

रम् । दिवो२ । दुहमो३ । विश्वावसूनिवार३हो३ ।

आतमा३१उवार३ । ऊ३३३४पा ॥ २० ॥

एता३४म् । उत्थन्मदा । च्युताम् । सहस्रधार२

वृ । षभम् । दिवो२३१२३ । दू२३४हाम् । विश्वा

वसूनिवा३ओये३ । आ२३४ताम् । एहिया३हा । हो३३३ ।

डा ॥ २१ ॥ ११५

कृतयशाऋषिः* । “दिवः” देवान् कामयमानाऋत्विजः† ।

* “आङ्गिरसः”—इति ऋषिर्नै० ।

† ‘दिवो दुहम—दिव आहृत्य इमं लोकं मुदकेन पूरयति’—इति वि० ।

अथ पञ्चमी ।

१ २ ३ १२ २२ २ २ २ २ २ २
ससुन्वेयोवह्नांयोरायामनेतायइडानाम् ।

२ २ १ २ ३ २
सोमोयःसुक्षितौनाम् ॥ ५ ॥ ११६ *

४ ५ १२ २ १
(दीर्घम् ॥) साह । न्वयोवह्नाम् । योरा

१ २ २ १ २ १ २ १
रयामा २ । नेतायइडा २ ३ नाम् । सो २ ३ माः । यःसु

२ १ ५ ५
शितार ३ ४ इ नो ई चाइ ॥ २२ ॥

“एतं” “त्यमु” सोममेव “दुहम्” अदुहन् [दुहेर्लिङि रूपम्†] दुहन्ति स्म [छान्दसो नकारस्य मकारः ‡] । “यावाणो वत्सा ऋत्विजो दुहन्तीति” तैत्तिरीयक ब्राह्मणम्] कौटुशं सोमम्? “मदच्युतं” मदस्य प्रेरकं “सहस्रधारं” बहुधारम् “वृषभं” कामानां वर्षकं “विष्वा” सर्वाणि “वसूनि” धनानि “बिभ्रतं” धारयन्तम् ॥

“दिवोदुहम्”—इति, “दिवं दुहम्”—इति पाठौ ॥ ४ ॥ ११५

* उ० ४, १, १८, १=४०५, ५, १८, १=ऊहे ३, २, २—२७, १, १४ ।

† “दुह प्रपूरणे”—अदा० प्र० ।

‡ “अत्यथोबहुलम् (पा० २, ४, ९८)”—इत्यनेनेति भावः ।

^{४ ५} (लोमसाम) ॥ ^{१२ २ २} समुच्चाउ । न्वेयोवहना२३७
^२ ^१ ^१ ^{२ २} ^{१ २} ^२
 हाउ । योरा२यामा२ । नेतायः । इडाना२३७हा
^{१२ २} ^{२ २} ^{२ २ २} ^४
 उ । सोमोयःह३हाउ । क्षितीनाम् । औ२३हो
^५ ^४
 वा । होपूइ । डा ॥ २३ ॥

^४ ^५ ^{१ २}
 सोमसामानि त्रीणि ॥) सः । खेसाह । न्वेयो
^२ ^{११११} ^{१२ २ १२ २ २ २}
 वसा३१उवार३ । नार३४पुम् । योरा२यामा२नेताय
^{१ २} ^{२ २} ^४ ^५ ^१ ^२
 इडारना३म् । सोमौवाऔ२३४वा । यःसुक्षिता३१उ
^२ ^{१ ११११}
 वाये३ । नार३४पुम् ॥ २४ ॥

^{२ १} ^{४ ५} ^{२ १ २} ^२ ^२
 समुन्वे२३योवहनाम् । योराया१मा२३ने । ताय
^१ ^{१ २ २ १} ^२
 इडार३४पुना३पू३म् । सोमो२यःसुक्षितीनाम् । सो
^{११११}
 मा२३४पुः ॥ २५ ॥

^{४ ५} ^{४ ५} ^{२ १ २} ^२ ^{२ २}
 समुन्व याः । एवाह । नायोरा१या२३मा । नेता

अथ षष्ठी ।

२ १ २ २ १ २ ३ १ २ ३ १ २
त्वञ्छाङ्ग*दैव्यस्यवमानजनिमानिद्युमत्तमः ।

३ १ २ ३ १ २ *
अमृतत्वायघोषयन् ॥ ६ ॥ ११७ ॐ

१ २ ३ २ २ १ २ १
यद्‌डारङ्गना३४म् । सोमा३ः । यःसुक्षि । तार३४५इ ।

३ १ १ १ १
नार३४५म् ॥ २६ ॥ ११६

ऋणवऋषिः ॥ “यः” “सः” “सोमः” “सुत्वे” अभिसुषुवे
ऋत्वग्भिः § । यः सोमः “वसूनां” धनानां “अनेता” यश्च
“रायां” [रान्ति प्रयच्छन्ति क्षीरादिकमिति] रायो गावस्तेषा
मानेता विद्यते यश्च सोमः “सुक्षितीनां” शोभन-मनुष्याणाम् ॥
अनेता सोऽभिषुतोऽभूदिति + ॥ ५ ॥ ११६

* “छाङ्ग” — इति
+ “दैव्य” — इति च } ऋ०-पाठौ ।

‡ छ० १, १७, १ = ऋ० ७, ५, १७, ३ = ऊहे २, २, १६ — ५, १, १६ — ११, २, १८ — १८,
१, १२ ।

॥ “आङ्गिरसः” — इति ऋषिर्नै० ।

§ “सुत्वे सुमः” — इति वि० ।

॥ “क्षितयः” — इति मनुष्यनामसु षष्ठं नैषष्टकम् २, ३ ।

+ ‘विनिधोगोऽस्य षष्ठेऽहनि’ — इति वि० ।

(शैतोष्माणि चत्वारि ॥) त्व^५हिया । गदाइविय^२प
^२वमान^२जनि^१मानी^१इ^१द्यु^१मा^१र । तामा^१रः । आमा^१र^१त्ता^१
^२त्वा^१र^१ । यघो^५र^४३४वा । षा^५प्रयो^५इ^५च्चाइ ॥ २७ ॥

^५त्व^५हिया । गदाइविय । पवमान । होवा^२इ^२च्चाइ ।
^१जनि^२मार^५३नी^२३४ । द्यु^२म । ता^२श्माः । अमा^१र^१३ । ता^१
^३इ^५त्वा^२र^२३४औ^२होवा । यघो^२इ^१षया^१३३४पु^१न् ॥ २८ ॥

^४त्व^५ह्या^४ङ्गदा । विय । पवमानजनिमानि^१द्यु^२मत्ता^२र
^२श्माः । अमा^१र्त्ता^२र^२श्वा^२ । यघो^२र^२३४वा । षा^५प्रयो^४इ^५
^५च्चाइ ॥ २९ ॥

^५त्व^२ह्यो^४इ^४अ^५ङ्गदै^५विया । पवमा^२र^१ना । जनिमा^२र^१ना
^२ये^५३४ । द्यु^२म । ता^२श्माः । अमा^१र्त्ता^२र^२श्वा^२ । यघो^२र^२
^५३४वा । षा^४प्रयो^५इ^५च्चाइ ॥ ३० ॥ ११७

अथ सप्तमी ।

२१ २२ ३२ ३ १२ ४ १ १
 एषस्यधारयासुतीव्यावारेभिःपवतेमदिन्तमः ।

१ २ ३ ४ २ १ २
 क्रीडन्नूमिरपामिव ॥ ७ ॥ ११८ *

४ ५ १ ३ २
 (गायत्रपाश्वम् ॥) एषाः । स्याधारया३१उवा

५ १ २ १ २ २ २ २ २
 २३ । खं२३४ताः । अव्यारवारेभिःपवतेमदिन्तमः । क्री

१ २ ३ २ १ ४ १ १ १ १ १
 डानू१मी२ः । अपा३म् । हर३वा३ । आइवार३४५ ॥ ३१॥

शक्तिः ऋषिः † । हे “पवमान” प्रयमान सोम ! “द्युमत्तमः”
 अतिशयेन दीप्तिमान् “त्वं हि” त्वमेव “दैव्यं” देवसम्बन्धीनि
 “जनिमानि” जन्मानि देवानित्यर्थः । जानासीति शेषः । तानभि
 लक्ष्य “अमृतत्वाय” तेषाम् अमरण्याय “अङ्ग” क्षिप्रं ‡ “घोष-
 यन्” ऋत्विजो ग्रावाणोव शब्दमुदपादयन् उत्पादयन्ति ॥ [हि
 योगादनिघातः § ॥

“घोषयन्”-“घोषः”—इति पाठौ ॥ ६ ॥ ११७

* ऋ० ७, ५, १७, ५—ऊहे ४, १, ११—१८, १, १ ।

† “वासिष्ठः”—इति ऋषि-नै० ।

‡ “अङ्गेति क्षिप्रनामाक्षितमेवाङ्कितं भवति”—इति यास्कः (निरु० नै० ५, १७) ।

§ “घोषयन् लूयसे”—इति वि० ।

§ “यद्वितु परश्छन्दसि”—इति पा० ८, १, ५६ ।

॥ ‘विनिधोगोऽस्य ततोयेऽद्वि’—इति वि० ।

(सन्तनि) ॥ एषाहाउ । ^{४२ ५} ^{१ २ २} स्याधारया३१उवार३ ।

^५ ^{१ २ २ २ २ १ ३} ^{४२} स्र३३४ताः । अव्यारवारेभिःपवतेमदिन्तमा३३ । क्रीडन्

^५ ^{१ २} ^५ हाउ । जर्मिरपा३१उवार३ । ई२३४वा ॥—*

(सोमसामानि चैव त्रीणि ॥) एषस्यधा । ^{२ १ २ २} ^२ राया१

^{३ २ २ २ १} ^{२ २} ^{३ २ १} सूतारः । अव्यावाराइ । भाइःपवते । मदिन्तमाः ।

^{२ २ १} ^२ ^१ ^४ ^२ ^५ क्रीडन् २३र्मो३ । आ२३पा३म् । आ३४पुइवोईहाइ ॥३३॥

^{२ १ २} ^{४ २ ५ २} ^१ ^{१ २ २} एषस्या३धारयासुताः । अव्याहो२इ । वारेभिःपव

^२ ^७ ^{१ २} ^२ ^{३ २} तेमादिन्तमा२ः । क्रीडा२न्हो१इ । ऊ२३र्मोः । अपा

^{२ १} ^२ ^{४ ५} ^४ मिवा । औ३होवा । हो५इ । डा ॥ ३४ ॥

• एतस्मैव सामः परार्द्धं यउस्त्रियेत्यष्टमर्चो गानम् । अनयोः सप्तमाष्टमयोः ऋचोः प्रगाथो भवति । मौमांसादर्शनाधिकरणमालायां नवसाध्याय-द्वितीयपाद-षष्ठाधिकरणादौ तल्लक्षणादयोऽपि विचारिताः । अस्ति चात्रैव भाष्यकृतो भूमिकायां तदुल्लेखः समन्तात् (२५ पृ०—३८ पृ०) तेनानयोः तृप्तकं सम्पद्यते, अर्धेताड्यविमिश्र-मूलक-गान-दर्शनस्यायमेव हेतुः । तादृश-तृड्-मूलक-गानानि चात्र ऊहे (४, १, ११—१८, २, १) स्मृतानि ।

४२

२४

२१२ २२१

२ ३ २ १

एषस्यधाधुरयासुताः । अव्यावाराइ । भिःपवता२

२३

२

१२

२

२

१

५

४

३३ । मदिन्तमाः । क्रीडन्नूर्मिरपोवा३ओ२३४वा । आ-

५

५इवोईहाइ ॥ २५ ॥ ११८

॥ इति ग्रामे गेये सप्तदशः प्रपाठकः ॥

॥ इति गेयगानं सम्पूर्णम् ॥

उरुच्छृषिः* । “स्यः” सः “एषः” “सुतः” अभिषुतः सोमः
 “अव्या वारेभिः” अवेर्वालैः तेभ्यः पवित्रे “धारया” आत्मीयया
 “पवते” कलशं मभिलक्ष्य चरति । क्रीडशः ? “मदिन्तमः”
 मादयित्तमः । “अपामिव” उदकानाम् “जर्मे” रुद्धात इव
 “क्रीडन्” इतस्ततः सङ्कीडमानः पवते † ॥

“अव्यावारेभिः”—“अव्योवारेभिः”—इति साम्न ऋचः
 पाठभेदः ॥ ७ ॥ ११८

* “आङ्गिरसः”—इति ऋषिर्नो ।

† ‘विनियोगोऽस्य सप्तमेऽहनि’—इति वि० ।

अथाष्टमी ।

११ २३ २३ २२ २ १ २२ ३ १ २२ ३ १ २
 यउस्त्रियारअपियाअन्तरश्मनिनिर्गाअकृन्तदोजसा ।

१२ २१ ३२ ३ २ २१ २ २ १ २ १ ३ ३
 अभिव्रजन्तन्निषेगव्यमश्चंउवमीवधृष्णवारुज (ओश्म्वमी

२ ३ १ २
 वधृष्णवारुज*) ॥ ८ ॥ ११८ +

॥ चतुर्थ-दशति ॥

॥ इति षष्ठः प्रपाठकः समाप्तः ॥ ३

॥ समाप्तञ्च इन्दुआर्चिकम् ॥ १

१ ५२ १ २ ३ ४ ५ १
 यउस्त्रियारअपियाअन्तरश्मनीर३ । निर्गाहाउ । आ

२ ५ २१ २ २ १
 कृन्तदा३१उवार३ । जार३४सा । अभिव्रजन्तन्निषेगव्यम

३ ४ ५ १ २
 श्रियार३म् । वमीहाउ । वाधृष्णवा३१उवार३ । रु२

५
 ३४जा ॥ ३२ § ॥ ११८

* क० घ० पुस्तकयो रेव मभ्यासपाठो न दृश्यते । वस्तुतः खण्डादि-समाप्तावपि
 अन्त्याभ्यासो वैदिकशैली ।

† ५८०७, ५, १८, १ = ऊर्ध्वे ४, १, २ — १८, ९, १ ।

‡, १॥ भाष्यकृतः सायणस्य मत-विरुद्ध एते परं स्तः सर्वमूलपुस्तकेषु ।

§ इदं हि, पूर्व-प्रदर्शित-‘सन्तानि’-नामकस्य ‘एषाहाउ’—इत्येतस्य (१३८ पृ०)
 सामोऽन्तिसं दलम् । ततश्च न तु गेयगानादन्यदिति ध्येयम् । अतएव द्वाचि’शदङ्का-
 न्वितमिति शम् ।

ऋजिष्वाऋषिः * । “यः” सोमः “उस्त्रियाः” उत्तरणशीलाः†
 “अपियाः” अप्याः [आपइत्यन्तरिक्षनाम (नै० १, ३, ८) । अस्माद्
 “भवे छन्दसि (पा० ४, ४, ११०)” —इति यत्] अन्तरिक्षस्थाः ।
 अहि-प्रभृतिभिरसुरैः ‡ अपाहृत्य निहिता “गाः” आपः ¶
 “अश्मनि” मेघे § “अन्तः” मध्ये स्थिताइत्यर्थः । “ओजसा”
 बलेन “निरञ्जन्तत्” निरञ्जितत् निरगमयत् अन्तरिक्षाहृष्टि
 मकार्षीदित्यर्थः । स त्वम् असुरैरपहृतं “गव्यम्” गो-सम्बन्धि
 “अश्वाम्” अश्वेषु भवं “व्रजं” समूहं “अभि तन्निषे” अभितो
 व्याप्नोति [तनु विस्तारे—छान्दसे लिटि ॥ “तनिपत्योऽछन्दसि
 (पा० ६, ४, ८८)” —इत्युपधालोपः] । किञ्च । हे “धृष्णो” शत्रु-
 धर्षणशील + सोम ! स त्वं “वर्मीव” कवचीवः “आरुज”
 असुरान् जहि ॥

* “भारद्वाजः” —इति ऋषि-नै० ।

† ‘उस्त्रियाः’ आदित्य-रश्मयः अनङ्गाद्या वा —इति वि० । “उस्त्रियाः” —इति गोनामसु
 तृतीयं नैघण्टुकम् (२, ११) । “उखाः” —इति तु रश्मिनामसु नवमं नैघण्टुकम्
 (१, ४) । “उस्त्रियेति गोनामोत्प्राविणोऽस्या भोगा उषेति च” —इति शास्त्रः
 (निब० नै० ४, १८) ।

‡ अहिरिति असुरइति चेमी द्वावेव मेघपर्यायौ नै० १, १०, २७-२८ ।

¶ इह मानं मुख्यम् ।

§ “अश्मना” —इति मेघनामसु अष्टमं नैघण्टुकम् १, १० ।

॥ “छन्दसि लिट्” —इति पा० ६, २, १०५ ।

+ ‘धृष्णो धारयन्’ —इति वि० ।

÷ ‘वर्मी’ सविता —इति वि० ।

“अपियाअन्तरश्मनि”-“अप्याअन्तरश्मनः”-इति छन्दोग-
बह्वचानां पाठभेदः ॥ ८ ॥ ११८

इति श्रीमत्सायणाचार्य-विरचिते सामवेदार्थ-प्रकाशे छन्दो-
व्याख्याने पञ्चमस्याध्यायस्यैकादशः खण्डः ॥ ११ ॥

॥ इति काकुभं समाप्तम् ॥

वेदार्थस्य प्रकाशेन तमो हाहं निवारयन् ।

पुमर्थांश्चतुरो देयाद्विद्यातीर्थमहेश्वरः ॥ ५ ॥

इति श्रीमद्राजाधिराज-परमेश्वर-वैदिकमार्गप्रवर्त्तक-श्रीवीर-

बुक्-भूपाल-साम्राज्यधुरन्धरेण सायणाचार्येण विरचिते

माधवीये सामवेदार्थप्रकाशे छन्दोव्याख्याने

पञ्चमोऽध्यायः समाप्तः ॥ ५ ॥

॥ सौम्यं पावमानं वा पर्व काण्डं वा समाप्तम् ॥

॥ इति तृतीयं पर्व ॥

ॐ नमः सामवेदाय ।

अथ षष्ठोऽध्याय आरभ्यते ॥

यस्य निःश्वसितं वेदा यो वेदेभ्योऽखिलं जगत् ।

निर्ममे तमहं वन्दे विद्यातीर्थ-महेश्वरम् ॥ १ ॥

आरण्यकाभिधः* षष्ठोऽध्यायो व्याक्रियतेऽधुना † ॥ २ ॥

तत्रेन्द्रेत्यादिकानान्तु पञ्चपञ्चाशतां क्रमात् ।

ऋषिं कन्दो देवतञ्च तत्र तत्राभिदधहे ॥ ३ ॥

तत्राद्याया ऋचो द्रष्टा भरद्वाजः प्रकीर्तितः ।

द्वितीयस्या वसिष्ठः स्यात्तृतीयाया ऋचः स्मृतः ॥ ४ ॥

वामदेव स्ततश्कन्दो बृहती त्रिष्टुबेव च ।

गायत्रीति क्रमादिन्द्रो भवेत्त्रिष्टु देवता ॥ ५ ॥

* “आरण्यान्मनुष्ये” (४, २, १२९ पा०) । अत्यल्पसिद्धमच्यते मनुष्यरति (प०) । पञ्चध्यायन्यायविहारमनुष्यवृत्तिरिति वक्तव्यम् (का०) । आरण्यकः प्रस्थाः । आरण्यकोऽध्यायः । आरण्यको न्यायः । आरण्यको विहारः । आरण्यको मनुष्यः । आरण्यको वृत्ति (प०) । वा गोमयेषु (का०) । वा गोमयेष्विति वक्तव्यम् । आरण्यका गोमयाः आरण्या गोमयाः (प०) ।

† अथ आर्चिक-ग्रन्था इति विवरणादि-सकल-ग्रन्थ-सम्भवा वैदिक-प्रवादादनुगताः पुस्तकाद्यन्त रसोपलब्धनोपलब्ध्यास । तथाच षष्ठ्यायात्मकश्कन्दो नास एकः, अपरो

तत्र प्रथम-खण्डे—

सैषा प्रथमा ।

१ २ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
 इन्द्रज्येष्ठन्नआभरओजिष्ठमूपुरिश्रवः

१२ २२ ३ १ २ ३ १२ १२ २
 यद्दिधृक्षेमवज्रहस्तरोदसीउभेसुशिप्रप्राः ॥ १ ॥ १ *

२२ २२ २ २ २ २ २ २
 १ हाउ । ३ । औहोइन्द्रज्येष्ठन्नआभरा३ण । हाउ ।

१२ १ २ २ १ २ २ २ २ २
 ३ । औहो२ । औ२ । जिष्ठमूपारा । औहोवाश्रावाः ।

२२ १२ १ २ २ १ २
 हाउ । ३ । औहो२ । या२त् । दिधृक्षेमाव । ज्र

२२ २ २ २ २ १ २ २ २ २
 हस्त । औहोवारोदासी । हाउ । ३ । औहो२ ।

१ २ २ १ २ २ २ २ १ २ २ २
 औ२ । भेसुशाइप्रा । औहोवापाप्राः । हाउ । ३ ।

१२ १२ २ २ २ २ २ १
 औहो२ । औ२ । उज्जवा३हाउ । वा३ । हस् ॥ २४ ॥ १ †

नवाध्यायात्मक उत्तरः, ताभ्यामन्यत् एधीऽध्यायैकात्मकः आरण्यक इति व्यवहृतः । सायण-
 मते तु नैवम् । अयं हि षष्ठोपनिभागे रेव कन्दोऽग्रन्थः परिसमाप्य तस्यैव षष्ठोपभाग
 एष इति मन्यते ।

* ऋ० ४, ७, १७, ५ ।

† “नारदसवम्”—इति आ० ब्रा० ३, १, ९ ।

‡ आ० पा० १५० १, १, २४ ।

हे “इन्द्र” !* “ज्येष्ठ” प्रशस्यतमम् “ओजिष्ठम्” अतिशयेन
बलत्कारम् “पुपुरि” पूरकं “अवः” अन्नं “नः” अस्मभ्यम्
“आभर” आहर प्रयच्छ । हे “वज्रहस्त” वज्रबाहो !† हे
“सृशिप्र” शोभन-हनुक ! एवम्भूत ! हे “इन्द्र” ‡ “यत्” “अन्नं”
“दिधृक्षेम” धारयितु मिच्छेम यच्चान्नं इमे परिदृश्यमाने
“उभे” “रोदसी” द्यावापृथिव्यौ “आ पपाः” आपूरयसि ।
तदन्न माहरेत्यन्वयः ।

“येनेमेचित्रवज्रहस्त” — इति बह्वृचानां पाठः ॥ १ ॥ १

* “इन्द्रतेजैश्वर्य-कर्णः” — इति नैरुक्तम् (इका० १० अ० ८४०) ईश्वरस्यायमिति
तद्भाष्यम् ।

† “अथाकारचिन्तनन्देवतानां । पुरुषविधाः स्युरित्येकं चेतनाववद्वि स्तुतयो भवन्ति
तथाभिधानानि । अथापि पौरुषविधिकैरङ्गैः संस्तूयन्ते — ‘कृत्वा त इन्द्र स्युरिरस्य
बाह्व यत् संगृह्णा सधवन् काशिरिते’ । अथापि पौरुषविधिकैर्द्रव्यसंयोगैः — ‘आ द्वाभ्यां
हरिभ्या मिन्द्र याहि कल्याणीजाया सुरणं गृहे ते’ । अथापि पौरुषविधिकैः कर्मभिः —
‘अद्वौन्द्र पिब च प्रस्थितस्तु आशुतुर्कणं शुधौ हवम्’ ॥६॥ अपुरुषविधाः स्युरित्यपरमपि
तु यदृश्यतेऽपुरुषविधन्तयथाग्निर्व्यायुरादित्यः पृथिवी चन्द्रमा इति । यथो एतच्चेतना-
वद्वद्वि स्तुतयो भवन्तौल्यचेतनान्येष्वेवं संस्तूयन्ते यथाक्षप्रभृतीन्योषधिपथनानि यथो
एतत् पौरुषविधिकैरङ्गैः संस्तूयन्त इत्यचेतनेष्वथेतद्भवत्यभि क्रन्दन्ति हरितेभिरासमि
रिति प्रावस्तुतिर्यथो एतत् पौरुषविधिकैर्द्रव्यसंयोगैरित्येतदपि तादृशमेव सुखं रथं
सुयुजे मिन्धुरश्चिन्न मिति नदी-स्तुतिर्यथो एतत् पौरुषविधिकैः कर्मभिरित्येतदपि
तादृशमेव चेतुस्चित् पूर्वं चविरस्यमाशतेति प्रावस्तुतिरेवापि वोभयविधाः स्युरपि वा
पुरुषविधानामेव सतां कर्मात्मान एते स्युर्यथा यज्ञो यजमानस्येवचाख्यानसप्तमः ॥ ७ ॥”
— इति निरु० दै० ।

‡ “शिश्रे हन नासिके वा” — इति निरु० नै० ६, १७ ।

१ २ २२१ २१ २ २ २
इन्द्राहाउ । राजा । जगतः । चर्षणीनाम् । नाम् ।

१२२ १२२ २२ १२ २
२ । नोवा । ३ । नोवाहाइ । ३ । हाओ३ । हा

२ २ १ २२२ २ २
३हाउ । अधिचमा । विश्वरू । पंयदस्या । स्या ।

१२२ १२२ २२ २२ २ २
२ । स्योवा । ३ । स्योवाहाइ । ३ हाओ३ । हा३हा

२१२ २ १२ २ २ २
उ । ततोददा । ती३दाशु । षाइवहजी । नी । २ ।

१२२ १२२ २२ २२ २ २
नोवा । ३ । नोवाहाइ । ३ । हाओ३ । हा३हाउ ।

२२१ २ २१ २ २ १२
चोदद्राधाः । उपस्तु । तच्चिदर्वा । र्वा । २ । र्वी

२ १२२ २२ २२ २ २
वा । ३ । र्वीवाहाइ । ३ । हाओ३ । हा३हाउ ।

२ २ १११ १
वा३ । ई२३४५ । ॥ १० * ॥ २

यः “इन्द्रः” “जगतः” जङ्गमस्य पश्चादेः यतो “राजा”
ईश्वरो भवति । चर्षणीनां मनुष्याणां च + राजा भवति । किञ्च
“अधि” चमा [समस्यैकवचनस्य लृक् †] चमायां ॥ “विश्व-

* आ० गा० १, १, १० ।

+ “चर्षण्यः”—इति मनुष्य-नामस्त्वयमं नैघण्टु कम् २, ३ ।

† “सुपांसुलुक् (पा० २, १, ३८)”—इत्यादिना ।

॥ “चमा”—इति पथिवी-नामसु षष्ठं नैघण्टु कम् १, १ ।

अथ तृतीया ।

२ ३ २ ३ २ ३ १ २ ३ २ ७ २ २३क २२
 यस्येदमारजोयुजस्तु जेजनेवन्स्वः ।

१ २ ३ १ २ ३ २
 इन्द्रस्यरन्त्यम्बृहत् ॥ ३ ॥ ३

१ २ २ १ २ ३ २ २ १ २ २
 * हाउयास्या । इदमारजोयूजाः । तुजेजनेव

२ १ २
 नासूवाः । आइन्द्रस्या ३ ४ ५ रा ६ ५ ई । तियं

१
 वृहत् ॥ ११ + ॥

रूपं” “यत्” धन मस्ति “अस्य” तस्यापि राजा भवति । “ततो
 ददाति दाशुषे वसूनि” यजमानाय ‡ वसूनि धनानि ददाति ।
 स इन्द्रः अस्माभिः “उपस्तुत” सम्यक् स्तुतं “राधः” धनम्
 “अर्वाग्” अस्मदभिमुखं “चोदत्” प्रेरयतु ।

“अधिष्ठमा”—“अधिष्ठमि”—इति, “विश्वरूपम्”—“विश्व-
 रूपम्”—इति, “उपस्तुतम्”—“उपस्तुतः”—इति च साम्न ऋचः
 पाठभेदः ॥ २ ॥ २

* “अर्केशिरः”—इति आ० ब्रा० ३, २, १० ।

† आ० गा० १५० १, २, ११ ।

‡ दाशुषे—इति दानकर्मणो दाशतेः (नै० २, १०, १) रूपम् “दाश्वान् साकान्
 मीढ्वांस(८) १, ११”—इति सिद्धम् ।

अथ चतुर्थी ।

१२ ३१२ ३१ २३ १२ २२३१२ २२३ १ २

उदुत्तमंवरुणपाशमस्मदवाधमंविमध्यमं श्रथाय ।

१२ २२३१२ २२ ३२३ १२

अथादित्यव्रतेवयन्तवानागसीअदितयेस्याम ॥ ४ ॥ ४ *

२२ १२ २ २२१ २ १
† हाउ । ३ । आयुश्चतुर्ज्यातिः । औद्देवा । ई२ १ २२१ २ १२
या । उदुत्तमंवरुणपाशमारश्मात् । अवाधमंविमध्यमं२१ २ १२ २२१ २ २ २ १२
अथाश्शया । अथादित्यव्रतेवयन्तारश्वा । अनागसीअ

“रजोयुजः” ज्योतिर्भिर्युक्तस्य (ज्योतीरजउच्यतइतियास्कः †)
अत्यन्त-तेजस्विनः “यस्य” इन्द्रस्य “इदं” पुरोवर्ति स्तोत्रयुक्तं
हविरस्ति तद्विः “स्वः” स्वर्गं सर्वत्र वा “तुजे” दातरि ॥
“जने” यजमानविषये “वनं” यतो वनमीयं सम्भजनीयं खलु ।
अतः “इन्द्रस्य” दानं “रन्त्यम्” अत्यन्त-रमणीयं “बृहत्” प्रभूतं
भवति ॥ ३ ॥ ३

* ऋ० १, २, १५, ५ । † “वरुणगीतमधोरक्तः”—इति आ० ब्रा० ६, २, १० ।

‡ “रजो रजते । ज्योतीरजउच्यते । उदकं रज उच्यते । लोकाराजांस्तु
चाक्रे । असृगहनौ रजसी उच्यते । “रजांसि चित्रा विचरन्ति तन्यवः”—इत्यपि
निगमो भवति—इति निरु० नै० ४, १६ ।

॥ तुजे इति तुञ्जतेर्दानकर्माणो रूपम् नै० ६, २०, ६ ।

३२ख,

१ २ १ २ २ २ २ २
दितयेसिया२३मा३ । हाउ । ३ । आयुञ्जसुज्योतिः ।

२ २ १ २ १ २ ३ ५ २ ३ १ १ १
औहोवा । ई२ । या२३४ । औहोवा । ई२३४५

॥ १३* ॥ ४

आद्ये ऋचौ चतुष्पादे ह्येकपादयुतान्तिमा ।

शौनःशेपी गार्गमदी वामदेवीति ताः क्रमात् ।

वारुणी पावमानी च वैश्वदेवीति संस्मृताः ॥

हे “वरुण !” † “उत्तमम्” उत्कृष्टं शिरसि बद्धं “पाशम्”
“अस्मद्” अस्मभ्यम् “उच्छथाय” उत्कृष्टं शिथिलं कुरु । “अवमम्”
निकृष्टं पादेऽवस्थितं पाशम् “अव अथाय” अवाधस्तात् शिथिली-
कुरु । “मध्यमम्” नाभिदेशगतं पाशं “विअथाय” वियुज्य शिथि-
लीकुरु । “अथ” अनन्तरं हे “आदित्य” अदितिः ‡ पुत्र !

* आ० गा० १५०१, २, १३ ।

† “दक्षस्य वादिते जन्मनि व्रते राजाना मित्रावरुणा विवाससि । अतूर्त्तं पन्थाः
पुरुरथो अर्थमा सप्रहोता विश्वरूपेषु जन्मसु (ऋक् १०म० ६, ४, ४)”—इति सन्त-
लिङ्गात्—“अहोरात्रं मिवावरुणौ (३का० ११अ० २३ख०)”—नैरुक्तमाध्याच्च मित्र-
शब्देन दिवा, वरुण-शब्देन च रात्रिः सुग्रहः । “वरुणः दृणोतीति सतः (३का०
१०अ० १४०)”—इति युत्पादनात् सर्वेषां घटपटादीनां तमोरूपेण आवरकक्ष ।

‡ “अदितिरदीना * * ‘अदितिर्द्यौरदितिरन्तरिक्षमदितिर्माता स पिता स
पुत्रः । विश्वे देवा अदितिः पञ्चजना अदितिर्जातमदितिर्जनितम्’—इत्यदितेर्विभूति
साचष्ट एनान्यदीनानोति वा”—इति नैरुक्तम् २का० ४अ० २२-२३ख० । दितिः
खण्डनं तदभावोऽदितिरिति निष्पन्नोऽर्थो भाष्यादिलब्धः ।

अथ पञ्चमी ।

१ २ ३ १२ २२ ३
त्वयावयम्यवमानेनसोम

१ २ ३ १२ २२ ३ १ २
भरेकृतंविचिनुयामशश्चत् ।

१ २ ३ १२ २२ ३
तन्नीमित्रोवरुणोमामहन्ता

१ २ ३ १ २ ३ २ ३ २
मदितिःसिन्धुःपृथिवीउतद्यौः ॥ ५ ॥ ५ *

२ २ १ १ ३ २ ५ २
† छपायपूह । पा । ओहा । ईश्या । (एवं त्रिः)

१ २ २ २ १ २ २ २ २ १ २
त्वयावयम्यवमानेनसोमा । भरेकृतंविचिनुयामशश्चत् ।

३ २ २ २ २ १ २ २ २
तन्नीमित्रोवरुणोमामहान्ताम् । अदितिःसिन्धुःपृथिवी

वरुण ! “वयं” शुनःशेपाः “तव” व्रते त्वदीये कर्मणि “अदितये”
खण्डन-राहित्याय “अनागसः” अपराध-रहिताः “स्याम”
भवेम ॥

“अथादित्यव्रतेवयन्तव”-“अथावयमादित्यव्रतेतव”—इति
सान्न ऋचः पाठभेदः ॥ ४ ॥ ४

^२उताद्यौः । ^२हृपायप्रहृ । ^{२२१}पा । ^{३२ २}ओहा । ^{५ २}इइया ।

^{२२१}२ । ^{३२ २}हृपायप्रहृ । ^१पा । ^३ओहा । ^१ई२ । ^३यार३४ ।

^{५२ २}ओहावा । ^{२२ १}ए । ^{२२ १}सुवः । ^{१ १ १ १}२ । ^{१ १ १ १}ए । ^{१ १ १ १}सुवा २३४ पूः ।

॥ ७ * ॥

^{२२१}हृपायप्रहृ । ^{१ २२ २}पा । ^{२२}ओहा । ^{२२}(एवं त्रिः) । ^{२२}त्वयावयम्पवमाने

^{१ २}नसेमा । ^{२२}भरेकृतविचिनुयामशास्त्रात् । ^{२२ २}तन्नोमित्रोवह

^{२ २ १ २}णोमामहान्ताम् । ^{२ १}अदितिःसिन्धुःपृथिवीउता । ^२द्यौः ।

^{२२ १}हृपायप्रहृ । ^{३२ २}पा । ^{२ २ १}ओहा । ^{२२}२ । ^{२२}हृपायप्रहृ । ^{२२}पा ।

^१ओ२ । ^१हार३४ । ^{५२ २}ओहावा । ^१सुवः । ^{२२ १}ए १ । ^१सुवः ।

^{३११११}ए२३४५ ॥ ८ † ॥ ५

* † आ० गा० १५० ९, १, ७-८ । † "समुद्रस्य सर्पसाम"—इति आ० ब्रा० ६, २, १२१ ।

अथ षष्ठी ।

३ १२ २२

३ १७ ३ २

इमं वृषणङ्कणुतैकमिन्नाम् ॥ ६ ॥ ६

३ १२ ३ २ २

३ २

१

३ २

* इमाओवा । ३ । इमा३ । ओइ । २ । इमा

१

५

३ १२ ३ २ २

३ २

१

३ । ओ२३४वा । वृषाओवा । ३ । वृषा३ । ओइ ।

हे “सोम !”† पवमानेन पवित्रेण पूयमानेन “त्वया” सहा-
येन “भरे” [सङ्ग्राम-नाम (नै० २, १७, ६)] सङ्ग्रामे “शश्वद्”
बहु “कृतं” कर्तव्यं “वयं” “विचिनुयाम” विशेषेण कुर्याम ।
यस्मात्तव साहाय्येन कर्माणि कुर्मः “तत्” तस्मात्, अस्मान्
“मित्रः वरुणः अदितिः” एतन्नामिकाः । “सिन्धुः”
एतदभिधाना । तथा “पृथिवी” “उत” अपिच “द्यौः” । एते
मित्रादयः “नः” अस्मान् “मा” “महन्तां” पूजयन्तु धनादि-
दानेन ॥ ५ ॥ ५

० “वृषा”—इति आ० ब्रा० ३, २, १२ ।

† “सोमः सुनोतेः यदेन मभिषुषवन्ति । वज्रल मस्य नैषण्डु कं वृत्तमाश्चर्यं मिव
प्राधान्येन । तस्य पावमानौषु निदर्शनायोदाहरिष्यामः”—इत्यादि नैरुक्तम् ३ का०
११ अ० २ ख० ।

‡ सिन्धुः समुद्रः । समुद्र इति अन्तरिक्षनामसु पञ्चदशम् पदम् नि० १, २ ।

अथ सप्तमी ।

२२१२ ३१ २३१२ २१२
सनइन्द्राययज्यवेवरुणायमरुद्भ्यः ।

३ १२ २२
वरिवोविन्परिस्त्रव ॥ ७ ॥ ७ *

२२ १ ५ २ २२ ३२ २२ २२ ३२
२ । वृषा३ । ओ२३४वा । णङ्गणावता । एकाओ
२ ३२ २ १ ३२ २ १ ५
वा । एका३ । ओइ । २ । एका३ । ओ२३४वा ।

२३ १११
इन्द्रा२३४५म् ॥ १३† ॥ ई

१ ५२ २२१२ २ २
‡ एजच्चा । तेजातमन्धसोदिविसङ्गूमिया २२
१ १ १ २ १ २ १ २
दाइ । इडा । उग्र१र्ममहा१ईआ३वाः । सानः ।

पूर्वस्या सृचि प्रकृता हे मित्रादयो देवाः ! यूयम् “एकम्”
अद्वितीयं दानकर्मणि “इमं” सोमं “वृषणं” कामाना मभिवर्षकं
“कण्वत” कुरुत । तथा “इमां” क्रियां फलाभिवर्षिकां कुरुत ॥

६ ॥ ई

* ऋ० ७, १, १९, १ ।

† आ० मा० १५० २, १, १३ ।

‡ “आकुरवर्षम्” — इति आ० ब्रा० १, २, १३ ।

^{१२} ^२ ^२ ^१ ^१ ^१ ^२
 इन्द्राययज्यवेवरुणायमरु-रुद्रियाः । इडा । वरिवोवि
^२ ^२ ^२ ^१ ^२ ^{१२} ^२ ^२ ^२
 त्परा१इसा३वा । आइना । विश्वान्ययआद्युम्नानिमानुषा
^१ ^२ ^२ ^१ ^१ ^२
 रणाम् । इडा । सिषासन्तोवनार३होइ । माहा३१उ
^१ ^१ ^१ ^१ ^१ ^१
 वार३ । इट् । इडा२३४५ ॥ १६ * ॥ ७

गायत्री पावमान्यौ तु सन इत्यादिके ऋचौ ।

अमहीयुस्तयोरेवं कन्दोदैवतनिर्णयः ॥

हे सोमः ! † “सः” “नः” “वरिवोवित्” धनस्य लभकस्त्वं
 “नः” अस्माकं “यज्यवे” यष्टव्यायेन्द्राय “वरुणाय” ‡ “मरुद्भ्यः” ॥
 च “परिस्त्रव” धारया क्षर ॥ ७ ॥ ७

* आ० पा० १५० २, १, १६ ।

† “अथैषा परा भवति चन्द्रमसो वैतस्य वा”—इति नि० ३॥ ११ अ० ४ ख० ।

‡ “वरुणः कवन्धं प्र-ससर्ज (ऋ० ५, ६, १३, १)”—इत्यादि-मन्त्र-लिङ्गात् इह वरुणो
 मेघ-वर्षण-क्षतुभूतः । “कवन्धोमेघम्”—इत्यादि निरु० दे० १०, ४ ।

॥ “मरुतो मितराविणो वा, मितरोविणो वा, मरुद्भ्यवन्तोति वा इति नैरुक्तम्
 इका० ११ अ० १३० । ‘वायु वै क्षेपिष्ठा देवता’—इति च श्रूयते । ततो मरुतो
 वायव इति सिद्धान्तः ।

अथाष्टमी ।

३१२ २२ २२७ २ २ ३१ २

एनाविश्वान्यर्यआद्य, न्नानिमानुषाणाम् ।

१ २

सिषासन्तोवनामहे ॥ ८ ॥ ८

२२

२ २ २ २ १

२

२२

* हाउ । ३ । उच्चातेजातमारश्मसाः । हाउ । ३ ।

१ २ १ २ २ २ २ १
दिविसङ्गमियारश्मदाः । हाउ । ३ । उग्रश्ममहारश्म२ २ ३ ५ २२ २ २ १
अवाउ । वाः । ईरश्मडा । हाउ । ३ । सनइन्द्रायया२ २२ २ २ १ २ २२
रश्म्यवाः । हाउ । ३ । वरुणायमरुश्मियाः । हाउ ।२ २ १ २ २ ३ ५ २२
३ । वरिवेवित्यरारश्मवाउ । वाः । इरश्मडा । हाउ ।२२ २ १ २ २२ २ २ २
३ । एनाविश्वानिआरश्म्यआः । हाउ । ३ । द्युन्नानिमा१ २ २२ २ २ २ १ २
नुषारश्माम् । हाउ । ३ । सिषासन्तोवनारश्महाउ ।२ १ ११११
वाः । इट् । इडारश्मपु ॥ १२ † ॥ ८

* "अपत्यम्"—इति आ० ब्रा० १, २, १६ ।

† आ० मा० २५० ३, १, १२ ।

अथ नवमी ।

३ १ २ ३ २ ३ २ ३
अहमस्मिप्रथमजाकृतस्य१ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
पूर्वन्देवेभ्योऽमृतस्यनाम ।२ ३ १ २ ३ २ ३ १ २
योमाददातिसइदेवमाव३ २ ३ ३ १ २ ३ १ २
दहमन्नमन्नमदन्तमग्नि ॥ ६ ॥ ६

॥ प्रथम-दशति ॥

२२ १२२ २ २ १ १२२२
* हाउ । ३ । सेतूस्तर । ३ । दुस्त । रान् । ३ । दाने
१२२२ २२ २ २ १
नादानम् । ३ । हाउ । ३ । अहमस्मिप्रथमजाकृतार३
२ १ १ १ १ २२ १२२ २ २ १
स्यार३४५ । हाउ । ३ । सेतूस्तर । ३ । दुस्त । रान् । ३ ।

“एना” एनेजानेन सोमेन “मानुषाणां” मनुष्याणां “वि-
श्वानि” “द्युन्नानि” अन्नानि “अर्यः” अभि गच्छन्तः † “सिषा-
सन्तः” सम्भक्तु मिच्छन्तश्च वयं “वनामहे” भजामहे ॥ ८ ॥ ८

० खर्ग्यम् । सेतुसाम । पुरुषगतिर्वा । विशोकं वा—इति आ० ब्रा० ३, २, १३ ।

† “अर्यः”—इति ईश्वरनामसु द्वितीयं नैषण्डुकम् २, २२ । इह तु ऋगता-
वित्यस्य रूपमिष्टम् ।

^{१ २२ १२२} अक्रोधेनक्रोधम् । २ । ^{१ २ २२ १२} अक्रोधेनक्रोधम् । ^{२२} हाउ । ३ ।
^{१२ २ २} पूर्वन्देवेभ्योऽमृतस्यना ^१ २ ^{२ १ १ १ १} ३ मा २ ^{२२} ३ ४ ५ । ^{२२} हाउ । ३ ।
^{१२२ २} सेतूँस्तर । ३ । ^{२१} दुस्त । रान् । ३ । ^{२ १ २ २२} अङ्गयाश्रद्धाम् । ३ ।
^{१२ २ २} योमाददातिसइदेवमा ^{२१} २ ^{२ १ १ १ १} ३ वा २ ^{२२} ३ ४ ५ त् । ^{२२} हाउ । ३ ।
^{१२२ २} सेतूँस्तर । ३ । ^{२१} दुस्त । रान् । २ । ^{२ १ २ २} सत्येनानृतम् । ३ ।
^{२२} हाउ । ३ । ^२ अहमन्नमन्नमदन्तमार ^१ २ ^{२ १ १ १ १} ३ द्वीर ^{२३} ३ ४ ५ । ^{२३} हाउ ।
^{२२२२} ३ । वा । ^{२२२२२} एषागतिः । ३ । ^{१ २} एतदमृतम् । ३ । ^{१ २} स्वर्गच्छ । ३ ।
^{१२ २} ज्योतिर्गच्छ । ३ । ^{१२२ २२२२ २१ १ १ १ १} सेतूँस्तीर्त्वाचतुरार ^{२३} ३ ४ ५ ॥ ३४ * ॥ ८

चिष्टुभा अन्नदेवता आत्मान मेवाह आत्मा एव ऋषिः ।
 “देवेभ्यः पूर्व” अग्नि-वरुणादि-देवेभ्यः पुरा “अहम्” “अन्नम्”
 देवता “अमृतस्य” विनाश-रहितस्य “ऋतस्य” सत्यस्य पर-
 ब्रह्मणः सखन्विनी “प्रथमजा अस्मि नाम” प्रथमत एवीत्यन्ना

यल्लिङ्ग आकाशः ॥ २ ॥ आकाशगुणः शब्द आकाशाद्वायुर्दिग्गुण स्यर्शेन वायो
 ज्योतिस्तिग्गुणं रूपेण ज्योतिष आपश्चतुर्गुणारसेनाद्गाः पृथिवी पञ्चगुणा गन्धेन
 पृथिव्या भूतग्रामस्थावरजङ्गमास्तदेतद्वयुगसहस्रं जागर्त्ति तस्यां ते सुषुप्सन्नज्जानि
 प्रत्याहरति भूतग्रामाः पृथिवी अपि यन्ति पृथिव्यप आपो ज्योतिषं ज्योतिर्वाय
 वायुराकाश माकाशो मनो मनो विद्यां विद्या मद्यान् मात्मानं मद्यानात्मा प्रतिभां
 प्रतिभा प्रकृतिं सा खपिति युगसहस्रं रात्रिस्त्रावेतावहोरात्रावज्ज्वलं परिवर्त्तते स
 कालस्तदेतद्वर्भवति । युगसहस्रपर्यन्तं महर्षेद् ब्रह्मणो विद्वरात्रिं युगसहस्रान्तां
 तेहोरात्रविदो जनादिति ॥ ४ ॥ तं परिवर्त्तमान मन्योतुप्रवर्त्तते स्रष्टा द्रष्टा विभ-
 क्तातिसावोह मिति गम्यते स मिथ्यादर्शनेदं पावकं महाभूतेषु चिरोष्णाकाशाद्वायोः
 प्राणश्चक्षुष वक्ताश्च तेजसोद्गाः स्वेहं पृथिव्या मूर्त्तिः । पार्थिवांस्त्वष्टौ गुणान्वि-
 द्यात् वीरमादृतस्त्रीन् पितृती ऽस्थिस्त्रायुमज्जानः पितृतस्त्वह्मांसशोणितानि मातृ-
 तोन्नं पान मित्यष्टौ सोयं पुरुषः सर्वमयः सर्वज्ञानोपि क्लृप्तः ॥ ५ ॥ स यद्यतु-
 रूध्यते तद्भवति । यदि धर्ममतुरुध्यते तद्देवो भवति यदि ज्ञानमतुरुध्यते तदमृतो
 भवति यदि काम मतुरुध्यते सं च्यवते । इमां धीनि सन्दध्यात्तदिदमव मतस्—
 स्त्रेष्वा रेतसः सम्भवति स्त्रेष्वाणो रसो रसाच्छोणितं शोणितान्मांसं मांसान्मेदो
 मेदसः स्त्रावा स्त्रावोऽस्थीन्यस्थिभ्यो मज्जा मज्जातो रेतस्त्रादिहं धोनौ रेतः सिक्तं पुरुषः
 सम्भवति । शुक्रातिरेके पुमान् भवति शोणितातिरेके स्त्री भवति द्वाभ्यां समेन
 नपुंसको भवति शुक्रभिन्नेन यमो भवति शुक्रशोणितसंयोगान्मातृपितृसंयोगाच्च
 तत् कथमिदं शरीरं परं संयम्यते सौम्यो भवत्येकरात्रोपितं कल्ललं भवति पञ्च-
 रात्राद्द्विदशः सप्तरात्रात्पेशो द्विसप्तरात्राद्वर्द्धः पञ्चविंशतिरात्रः स्वस्थितो घनो
 भवति मासमावात् कठिनो भवति द्विसासाभ्यन्तरे शिरः सम्पद्यते मासवर्षेण
 ग्रीवाद्यादेशो मासचतुष्कोणं लग्नरादेशः पञ्चमे मासे नखरोमयादेशः षष्ठे मुख
 नासिकाक्षित्रात्रं च सम्भवति सप्तमे चलनसमर्थो भवत्यष्टमे बुध्वाध्यवस्थिति नवमे
 सर्वाङ्गसम्पूर्णा भवति ॥ मृतस्याहं पुनर्जातो जातस्याहं पुनर्मृतः । नाना धीनि
 सद्यस्त्राणि मथोपितानि यानि वै ॥ आहारा विविधा भुक्ताः पीता नानाविधा-
 कानाः । मातरो विविधा दृष्टाः पितरः सुहृदस्तथा ॥ अवाङ्मुखः पीड्यमानो
 कान्तुश्चैव समन्वितः । साह्यं योगं समभ्यस्येत् पुरुषं वा पञ्चविंशकमिति ॥ ततश्च
 दशमे मासे प्रजायते जातश्च वायुना स्पृष्टस्त्रस्मरति जन्मसरणम् । अन्ते च

शुभाशुभं कर्मेतच्छरीरस्य प्रमाणम् ॥ ६ ॥ अष्टोत्तरं सन्विशतमष्टकपालं शिरः स्य-
 क्षते षोडश वपापलानि नव स्नायुशतानि सप्तशतं पुरुषस्य मर्मणा मर्द्दयितव्यो रोमाणि
 कोट्यो हृदयं द्वादशकपालानि द्वादशकपालानि जिह्वा दृषणौ छष्टसुपर्णा तथोपस्थ-
 : दपांश्चेतन् मूत्रपुरीषं कक्षादाहारपानसिक्तत्वादनुपचितकर्माणावन्त्योन्मं आयेते
 इति । तं विद्याकर्मणी समन्वारभेते पूर्वप्रज्ञा च महत्यज्ञानतमसि सग्नौ जरासरण-
 क्षुत्पिपासाः शोक-क्रोध-लोभ-मोह-मद-भय-मत्सर-हर्ष-विषादेर्थास्तथात्मकैर्द्वैरभि-
 भूयमानः सोस्मादार्जवं जवीभावानान्निर्मुच्यते सोस्मात्पान्नं महाभूमिकावच्छरीराग्नि-
 मेषमादौः प्रक्रम्य प्रकृतिरधिपरीत्य तैजसं शरीरं कृत्वा कर्मणोऽनुरूपं फल मनु-
 भूय तस्य सङ्क्षये पुनरिभं लोकं प्रतिपद्यते ॥ ७ ॥ अथ ये हिंसा माश्रित्य विद्यामु-
 त्पृज्य महत्तपस्त्रिपिरे चिरेण वेदोक्तानि वा कर्माणि कुर्वन्ति ते धूम मभि सम्भवन्ति
 धूमा द्वात्रिं रात्रेरपक्षीयमाणपक्ष मपक्षीयमाणपक्षाद्वक्षिणायनं दक्षिणायनान्
 पिष्टलोकं पितृलोकान्ब्रह्मसं चन्द्रमसो वायुं वायोर्दृष्टिं दृष्टेरोपधयश्चैतद्भूत्वा तस्य
 सङ्क्षये पुनरेवेमं लोकं प्रतिपद्यते ॥ ८ ॥ अथ ये हिंसामुत्पृज्य विद्या माश्रित्य
 महत्तपस्त्रिपिरे ज्ञानोक्तानि वा कर्माणि कुर्वन्ति तेर्चिरभि सम्भवन्त्यर्चिषोहरहचापू-
 र्यमाणपक्ष मापूर्यमाणपक्षादुदगयनमुदगयनाद्देवलोकं देवलोकादादित्यमादित्या-
 द्वैद्यतं वेद्यतान् मानसं मानसः पुरुषो भूत्वा ब्रह्मलोक मभिसम्भवति न ते पुनरावतन्ते
 शिष्टा दन्दशुका यत इदं न जानन्ति तस्मादिदं वेदितव्य मथाप्याह ॥ ९ ॥ न तं
 विदाथ य इमा जजानान्ययुष्माक मन्तरं बभूव । नीहारेण प्राहता जरण्या
 चासुतृप उक्थशासश्चरन्ति ॥ न तं विद्यथा विदुषो यमेवं विद्वांसो वदत्यचरं
 ब्रह्मणस्पति मन्ययुष्माक मन्तरं मन्यदेषा मन्तरं बभूवेति नीहारेण प्राहतास्तमसा जरण्या
 चासुतृप उक्थशासः प्राणं सूर्यं यत्यथगामिनश्चरन्त्यविद्वांसः चेचज्ञ मनु प्र वदन्यथा
 षो विद्वांसः चो वज्रोऽनु कल्पते तस्य तपसा सहाप्रमाद मेल्यथाप्रत्यो भवति तेना सन्नत
 मिच्छेतेन सुखी मिच्छे देश हि सखा श्रेष्ठः सञ्जानाति भूतं भवद्भविष्यदिति । ज्ञाता
 कक्षाजायते सखा कक्षात्प्राप्यते सह भूतेन्द्रियैः शेरते सहाभूतानि सेन्द्रियाणि प्रज्ञया
 कर्मकारयति इति वा तस्य तपः प्रतिष्ठाशील मुपशम आत्मा ब्रह्म इति स ब्रह्मभूतो
 भवति साक्षिमात्रो व्यवतिष्ठते बन्धो ज्ञानछतः ॥”—इति १४, १—१० ।

अथ द्वितीय-खण्डे—

सैषा प्रथमा ।

२ ३ १ २

३ २ ३ १ २

त्वमेतदधारयः कृष्णासुरोहिणीषुच ।

१ २

३

२ ३ १ २

परुष्णीषु*रुशत्पयः ॥ १ ॥ १० †

२ २

२

२ २ १ २

१

२

३

५

‡ हाउत्वमेतात् । एतदेतात् । आधारार२३४याः ।

२ १ २

२

२

२ २

२ १

१

२ १

१

कृष्णासुरोहिणाइषू३चा । परुष्णार३ईषू । रुशत् । पा

१ ३

५ २ २

रयार३४औहोवा ॥ २० ॥

२ २

१ २

१

१ २

१

त्वमेतद्वोहाइ । होइ । आधाशराया२ः । होइ ।

१ २

१

१ २

१

कार्ष्णाशसुरो२ । होइ । हाइणीषुचा२ । होइ ।

१ ३

१

२ १

१ ३

५ २ २

पारुष्णाइषू२ । होइ । रुशत् । पारयार३४औहोवा ॥ २१ ॥

२ २

२

१

१

१

आईत्वमेतात् । आ । आधाशराया२ः । आईका

२

१

१

१

१ ०

कार्ष्णाशसुरो२ । आइहाइणीषुचा२ । आईपारुष्णा

० “परुष्णीषु”—इति ऋ० ।

† ऋ० ७, ६, २३, ३ ।

‡ “त्रोणि वार्षाहराणि”—इति आ० ब्रा० १, २, १५ ।

१ २१ १ ३ ५२ २ १
इषू२। आइ। रुशत्। पारयार३४अहीवा। अभि

२ २१ २१ २२ १ २ २ २ २ २ २ २ २
स्फूर्जयं द्विभः। समोषाभिस्फूर्जयं द्विधमः। अस्मभ्यङ्गात्

१ २ ३ १ १ १ १
वित्तमार३४५म ॥ २२ * ॥ १०

श्रुतकचक्रषिरिन्द्रो गायत्री । अस्य सामर्थ्य मेवोपपादयति—
हे इन्द्र ! “कृष्णासु” कृष्णवर्णासु गोषु तथा “रोहिणीषु च” [“वर्णा
दनुदात्तान्नोपधात्तोः (४.१, ३६)”—इति ङीप्†] “परुष्णीषु”
रोहितवर्णासु [“परुष्णी पर्ववतीति यास्कः‡] पर्वशः पर्वशो
नानावर्णासु च गोषु “रुशत्” [रोचते दीप्तिर्कर्मणः॥] दीप्यमानं
खेतम् “एतत्” परितृश्यमानं “पयः” क्षीरं त्वम् “अधारयः”
धारयसि । तस्मात् तद्वत् पूजयाम इति समन्वयः ॥ १ ॥ १०

* आ० २५० २, २, २०—२२ ।

† अनुदात्तस्य, “वर्णानान्तरातिवितानानाम् (२ पा० १० सू०)”—फिट् सूत्रेण ।

‡ “इरावती परुष्णीत्याहुः पर्ववती भास्वती कुटिलगामिनी”—इति निरु० ८, २६ ।

॥ “रुशदिति वर्णनाम रोचते ज्वलति वसेणः । सूर्यं मखा वत् माह साहचर्याद्
रसहरणाद्वा”—इति यास्कः नै० २, २०—नै० ६, १९ ।

अथ द्वितीया ।

१२ २२३ १२४ ३ २

अहूरुचदुषसः पृश्निरग्रिय

२ १ २ २ १ २ २ २

उक्षामिमे तिभुवनेषुवाजयुः ।

३ १ २ २ १ २

मायाविनोममिरे अस्यमायया

३ १ २ २ २ २ २ ३ १ २

नृचक्षसः पितरोगर्भमादधुः ॥ २ ॥ ११ *

२२

१ २ १ २ २
१ हाउ । ३ । स्वर्विश्वम् । ३ । अहूरुचत् ।

२ १

१

२२

१

२

। ३ । उषसः पृश्निरा रयायाः । हाउ । ३ । स्वर्विश्वम् । ३ ।

१ २ २ २

२ १ २

१

२२

१

उक्षामिमे । ३ । तिभुवनेषुवा रजायुः । हाउ । ३ । स्वर्वि

२

१ २ २ २

१ २

१

२२

श्वम् । ३ । मायाविनः । ३ । ममिरे अस्यमा रयाया । हाउ

१ २

१ २

२ १ २

१

। ३ । स्वर्विश्वम् । ३ । नृचक्षसः । ३ । पितरोगर्भमा रदा

* उ० २, २, १६, ३ ।

† “स्वर्वातिथौ द्वे” — इति आ० ब्रा० ३, २, १६ ।

^{२२}धूः । ^१हाउ । ^२३ । ^१स्वर्विश्वम् । ^२२ । ^२सुवार३र्विश्वाउ । ^२वा३ ।

^२ए३ । ^{१११११}सुवार३४५ः ॥ ८ * ॥

^{२२}हाउ । ^२३ । ^{१२२}ज्योतिर्विश्वम् । ^२३ । ^२अरुरुचत् । ^२३ । ^२उष

^२सःपृश्निरा३ । ^{४ ५}ग्रायाः । ^{२२}हाउ । ^२३ । ^२ज्योतिर्विश्वम् । ^२३ ।

^{१२ २२}उक्षमिमे । ^{१ २ २}३ । ^{४ ५}तिभुवनेषुवा३ । ^{२२}जायूः । ^२हाउ । ^२३ ।

^{१२}ज्योतिर्विश्वम् । ^२३ । ^{१२ २}मायाविनः । ^२३ । ^{१२}ममिरेअस्यमा३ ।

^{४ ५}या या । ^{२२}हाउ । ^२३ । ^{१२}ज्योतिर्विश्वम् । ^२३ । ^{१ २}नृचक्षसः । ^२३ ।

^{२१२}पितरोगर्भमा३ । ^२दाधूः । ^{४ ५}हाउ । ^{२२}३ । ^{१२}ज्योतिर्विश्वम् । ^२२ ।

^{१२}ज्योता२३३र्विश्वाउ । ^२वा३ । ^२ए३ । ^{१२ ३११११}ज्योती२३४५ः ॥ १० * ॥ ११

अरुरुचदिति त्वेतां पवित्री दृष्टवानृषिः ।

पवमानो देवता स्याच्छन्दश्च जगती स्मृता ॥

“उषसः” सम्बन्धी “पृश्निः” आदित्यः ‡ [“पृश्निरादित्यो

* १. आ० गा० २५० ३, १, ८-१० ।

‡ “तथापि निगमो भवति ‘स्वसृजार्ः प्रणोतु नः’ इत्युषस मस्य स्वसार माह साहचर्यादिसहस्रणादापि”—इति निरु० नै० ३, १६ ।

३४ख,

भवति प्राश्रुत एनं (नै० २,१४) वर्णः”-इति नैरुक्ताः] “अग्रि-
यः” अग्रो मुख्यः सोमः * “अरुरुचत्” रोचयति । सः “उक्षा”
जलस्य सेक्ता पर्जन्यः सन् “मिमेति” वृष्टं शब्दायते । “भुव-
नेषु” भूतजातेषु “वाजयुः” तेषां मन्त्रं मिच्छन् । “मायाविनः”
माया प्रज्ञा तद्वन्तो देवाः “अस्य” सोमस्य “मायया” प्रज्ञया
“ममिरे” निर्मितवन्तः [सोमस्य एकैकांश-पान-वशात् अग्न्या-
दयः स्व-स्व-व्यापारेण जगत् सृजन्तीत्यर्थः] । तस्यास्य मायया
“वृचक्षसः” वृणां द्रष्टारः “पितरः” पालकाः देवाः † अङ्गिरसः‡
पितरो वा “गर्भम्” “आ दधुः” धारयन्ति ओषधीषु । [स
चात्र सूर्यात्मा सोमः स्तूयते । सूर्यरश्मानुगमाधीनवर्द्धना-
च्चन्द्रस्य । यद्वा । अयमुषसः पृश्निः सविता अरुरुचत् रोचयति
रोचते वा सर्वं शिष्टं समानं तत् सम्बन्धिनो वृचक्षसो वृणां
द्रष्टारः पितरो जगद्रक्षकाः रश्मयो गर्भं मादधुर्वृष्ट्यर्थम् ॥

“मिमेतिभुवनेषु”—“विभर्तिभुवनानि”—इति सान्न ऋचः
पाठ-भेदः ॥ २ ॥ ११

* “अग्रगमनेनेति वा । गरणेनेति वा । प्रसम्पादिन इति वा । अपिवाग्रमित्येतद-
नर्थकं सुप्रबन्धं माददीति”—इति निरु० नै० ६,१६ ।

† “पिता पाता वा पालयिता वा”—इत्यारभ्य “पिता द्रुद्धितुर्गर्भं दधाति
पर्जन्यः वृष्टियाः”—इत्यन्तं यास्कः नै० ४,२१ ।

‡ “अङ्गारेष्वङ्गिराः । अङ्गारा अङ्गना अङ्गना”—इति निरु० नै० ३,१७ ।

अथ तृतीया ।

२ ३ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
इन्द्रइद्वर्योः सचासम्मिस्तत्रावचोयुजा ।

१ २ ३ १ २ ३ १ २
इन्द्रोवज्रीहिरण्ययः ॥ ३ ॥ १२ *

१ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २
+ इन्द्रमिद्गाथिनोवृहत् । ए२ । इन्द्रमकभिः । अर्कि-
१ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
णोवा । औहोवा औहोवा औहोवा । औहोवाइ । ३ । इन्द्रं
२ २ १ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
वाणीरनूरश्चताउ । वाइ । ई२३४डा । औहोवा । ३ । औ
१ २ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २
होवाइ । ३ । इन्द्रइद्वर्योः सचाइ । सम्मिस्तत्रावचो२यु

हयोर्मधुच्छन्दा वैश्वामित्रः द्रष्टा स्याद् गायत्री छन्दः इन्द्रो
देवतेति । “इन्द्र इत्” इन्द्र एव “हर्योः” हरिनामकयोरश्वयोः †
“सचा” सह युगपत् “आ सम्मिस्तः” सर्वतः सम्यङ्निश्चयिता ।
कीदृशयोः हर्योः ? “वचोयुजा” इन्द्रस्य वचनमात्रेण रथे युज्य-
मानयोः सुशिक्षितयोरित्यर्थः । अयम् “इन्द्रः” ‘वज्री’ वज्रयुक्तः
“हिरण्ययः” हिरण्यमयः ॥ सर्वाभरणैरूपेतइत्यर्थः ॥ ३ ॥ १२

* उ० २, १, ८, २=८० १, १, १२, २=३ ।

† “अश्ववत्”—इति आ० ब्रा० ३, २, १३ ।

‡ “हरी इन्द्रस्य”—इति नि० नै० १, १५, १ ।

॥ “कृत्वास्ववास्वमाध्वीर्हिरण्ययानि कन्दसि”—इति पा० ६, ४, १७५ ।

अथ चतुर्थी ।

२ ४ १ २

३ १ २

इन्द्रवाजेषुनोवसहस्रप्रधनेषुच ।

४ २ २ १ २ ३ १ २

उग्रउग्राभिस्त्रुतिभिः ॥ ४ ॥ १३ *

२ २२ २ २ २२ १ २ २ २ २ १
जा३। औहोवा । ३। औहोहाइ । ३। इन्द्रोवज्रीहि

५ ५ २ २ २ २
रा२३ण्ययाउ । वा३। इ२२४डा । औहोवा । ३। औ

१ २ २ २ २ १ २
होहाइ । ३। इन्द्रवाजेषुनो२३अवा३। सहस्रप्रधना

२ २२ २ २ २२ १ २ २ २
२३इषुचा३। औहोवा । ३। औहोहाइ । ३। उग्रउग्रा

१ २ २ १ १ १ १ १
भिस्त्रुतिभाउ । वा३। इट् । इडा२३४पु ॥ ११ ॥ १२, १३

हे “इन्द्र” ! “उग्रः” शत्रुभिरप्रघृष्यस्व “उग्राभिः” अप्र-
घृष्याभिः “जतिभिः” अस्मद्देव्यपरपक्षाभिः “वाजेषु” युद्धेषु †
“नः” अस्मान् “अव” रक्ष तथा “सहस्रप्रधनेषु च” सहस्र-
सङ्ख्याक-गलाश्वादि-लाभयुक्तेषु महायुद्धेष्वपि रक्ष ॥ ४ ॥ १३

* ऋ० ८, ८, २६, १ ।

† आ० गा० २५०, २, ११ ।

‡ “वाजे” — इति सङ्ख्यासनामस्तु द्विवचनारिभूतमं नैवण्टु कम् २, ६७ ।

अथ पञ्चमी ।

१२२१ २२१२ २ १२

प्रथमस्यस्यप्रथमनामा

२२ ३ १ २ ३ २

नुष्टुभस्यद्विविधोद्विविधत् ।

३ १ २२ ३ २ ३ १ २

धातुद्युतानात्मवितुस्त्रिविधो

३ १ २२ ३ १ २

रथन्तरमाजभारावसिष्ठः ॥ ५ ॥ १४ *

१ २ १ २ २ १

† हाउप्राथाः । चयस्यसप्रथः । चना २ । माउवा ३ ।

२-२ १ ३ ५ ३ ५ १२ २

ईहा । ३ । ऊवाइ । ओर३४वा । ईर३४डा । आनुष्टुभस्य

१ २ १ २ २ २ २ २ १

द्विविधः । द्वा २इ । याउवा ३ । ईहा । ३ । ऊवाइ

३ ५ ३ ५ २२ २ २ २ १ २

ओर३४वा । ईर३४डा । धातुद्युतानात्मवितुः । चवा-

२ २ २ २ ३ ५

२इ । षाउवा ३ । ईहा । ३ । ऊवाइ । ओर३४वा ।

३ ५ २ ३ २ २ २ १ २ २

ईर३४डा । रथन्तरमाजभारा । वसा २इ । षाउवा ३ ।

२ २ १ ३ ५ ३ ५ २

ईहा । ३ । ऊवाइ । ओर३४वा । ईर३४डा । ए३ ।

१
द्युत् ॥ ५ ॥

^{१ २} ^१ ^२ ^२
 प्राथाः । चयस्यसप्रथः । चना२ । मा३१उवार३ ।
^{२२२} ^१ ^२ ^{२२} ^३ ^५
 इडा । ३ । होइ । हो । वाहा३१उवार३ । इ२३४हा ।
^{१२} ^२ ^{१२} ^१ ^२ ^{२२२}
 आनुष्टुभस्यहविषः । हवा२इः । या३१उवार३ । इडा । ३ ।
^१ ^२ ^{२२} ^३ ^५ ^{२२१} ^२ ^{२२}
 होइ । हो । वाहा३१उवार३ । इ२३४हा । धातुर्द्युताना
^१ ^२ ^२ ^{२२२}
 त्सवितुः । चवा२इ । ष्णा३ । उवा३ । इडा । ३ ।
^१ ^२ ^{२२} ^३ ^५ ^२ ^१
 होइ । हो । वाहा३१उवार३ । इ२३४हा । रथन्तर
^२ ^{२२२} ^१ ^२ ^२ ^{२२२}
 माजमारा । वसा२इ । ष्टा३१उवार३ । इडा । ३ ।
^१ ^{२२२} ^३ ^५ ^२ ^{१३}
 होइ । होवाहा३१उवार३ । इ२३४हा । ए३ । द्यूता
^{११११}
 २३४५ः ॥ ६ ॥ १४

अपश्यत् प्रथइत्येतां त्रिष्टुभं प्रथनामकः ।

वैश्वदेवीं भवेदेवं कन्दी दैवतनिर्णयः ॥

“यस्य” वसिष्ठस्य “प्रथः” नाम पुत्रः यस्य भरद्वाजस्य “स
 प्रथः नाम” पुत्रः तयोर्मध्ये “वसिष्ठः” मम पिता “अनुष्टुभस्य”
 अनुष्टुप् कन्दसा युक्तस्य “हविषः” वर्मास्यस्य “यज्ञविः” हविष्वा

अथ षष्ठी ।

३ १ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २
नियुत्वान्वायवाग्नयं शुक्रोऽयामिति ।

१ २ ३ २ ३ २
गन्तासि* सुन्वतो गृहम् ॥ ६ ॥ १५

२ २ २ १ २ १ २ २ १
हाउ । ३ । शुक्रम् । ३ । शुक्रं शुक्रम् । ३ । शुक्रं
२, ३ २ १ २, २ २ २ १ २
शुक्रम् । २ । शुक्रं शुक्रम् । नियुत्वान्वायाश्वागा
२ २ १ २ २ २
ही २ । अयं शुक्रा आश्यामाशता २ इ । गन्तासि
१ २ २ २ २ १ २
सुन्वाशतो गृहं हारम् । हाउ । ३ । शुक्रम् । ३ । शु-
१ २ २ १ २, ३ २ १ २
क्रं शुक्रम् । २ । शुक्रं शुक्रम् । शुक्रं शुक्रम् । २
पादकं “रथन्तरं” साम तद्रथन्तरं “धातुः” धात्वसञ्ज्ञाद्देवात्†
“द्युतानात्” द्योतमानात् सवितुश्च ॥ विष्णोश्च § “आज-
हार” आहृतवान् । [हृग्रहोर्भ इति भत्वं रथशब्दोपपदात्
तरतेः संज्ञायां भृदृवृजीति खच् । अरुर्दिपदजन्तस्येति सुमा-
गमः ॥ ५ ॥ १४

* “गन्तासि”—इति ऋ० ।

† “शुक्रम्”—इति आ० वा० ३, २, २९ ।

‡ ‘धाता-विधाता’ सर्वस्य इति नैरुक्तम् इका० ११ अ० १० ख० ।

¶ ‘सविता सर्वस्य प्रसविता’ इति नैरुक्तम् इका० १० अ० ३१ ख० ।

§ ‘विष्णुर्विशतेर्वा व्यञ्जतेर्वा’—इत्यादि नैरुक्तम् इका० ११ अ० १५ ख० ॥

एवञ्च विष्णुशब्देन सर्वथापी सर्वान्तर्यामीति सिद्धान्तः ।

अथ सप्तमी ।

^{१ २२} यज्जायथाअपूर्व्यमघवनवृत्रहत्याय ।

^{१ २ २ १ २ २ १ ० ३ १ २ २} तत्पृथिवीमप्रथयस्तदस्तुभ्नाउतोदिवम् ॥ ७ ॥ १६ *

॥ द्वितीय-दशति ॥

^{३ २ १ ३ ५ २ २ २ १} शुक्रम् । शूर । क्रार३४ । औहिवा । ए । शुक्रम् ।
३ ॥ ७ + ॥ १५

नियुत्वानिति गायत्र्या वायुं गृह्णामदोऽब्रवीत् ॥

हे “वायो” ! ‡ “नियुत्वान्” नियुतो वाहनानि [वायोः नियुतोरिति (१, १५, १०) निघण्टुः] तैर्युक्तस्त्वं “आगच्छि” आगच्छ । “अयं” “शुक्रः” दीप्यमानः सोमः ते तुभ्यं “अयामि” [यामेः कर्मणि लुङि रूपम्] नियतो गृहीत आसीत् यतः ‘सुन्वतः’ सोमाभिषवं कुर्वतो यजमानस्य “गृह्णं” “गन्तासि” यातोसि ॥ ६ ॥ १५

* उ० ६, १, १८, १=क० ६, ६, १२, ५—६—७—कछे १, २, १६=२, १, २=२, २, १६ ।

† आ० गा० २५० ३, २, ७ ।

‡ ‘वायुर्वातेर्वेत्ते वास्याद् गति-कर्मणः’—इत्यादि नैरुक्तम् ३का० १०१, २ख० ।

^{२२ २} * एयज्जायथाः । ^{२२ १} अपूर्विष्या । ^२ हाउ । ^{२ १} मघवन्वृ । ^२ हा-
^{१ १२} उ । ^२ चहत्याया । ^{२ १} हाउ । ^२ तत्पृथिवीम् । ^{२ १} हाउ । अ-
^१ प्रथयाः । ^२ हाउ । ^{२२२२ २ १ २} एअौहोवादीशाः । ^{२ १} तदस्तम्नाः ।
^२ हाउ । ^{२ २ १} उत्तोदिवाम् । ^२ हाउ । ^{२२ २} एअौहोवा३ । ^१ अस्
^{१११} पया२३४५ः ॥ ९ ॥

^{२२ २} एहाउयज्जायथाः । ^{२२ १} अपूर्विष्या । ^१ होइ । ^{२५ ५} ३ । ^५ हाउहाउ-
^५ हाउ । ^{२ १} मघवन्वृ । ^१ होइ । ^{२५} ३ । ^{२ १२} हाउ३ । ^{२ १} चहत्याया ।
^१ होइ । ^{२५} ३ । ^{२ १} हाउ३ । ^१ तत्पृथिवीम् । ^{२५} होइ । ^२ ३ । ^{२५} हाउ
^{२ १} ३ । ^१ अप्रथयाः । ^{२५} होइ । ^{२२२ २ २ १ २} ३ । ^{२ १} हाउ३ । ^{२५} एअौहोवादीशाः ।
^{२ १} तदस्तम्नाः । ^१ होइ । ^{२५} ३ । ^{२ २ १} हाउ३ । ^१ उत्तोदिवाम् । ^१ होइ ।
^{२५} ३ । ^{२२२ २} हाउ३ । ^२ एअौहोवा३ । ^{२१११} हस् पया२३४५ः ॥ १० ॥

“वायोः षट् खाराणि”—इति आ० ब्रा० २, १, १८ ।

३५ख,

^{२२२} एहाउ । ^{१२} औहो२ । ^{२ २} यज्जायथा३ । ^{२ २} अपूर्वि१या । ^१ हो
^१ ववा२३होइ । ^१ मा । ^१ घवन्वृ३नहत्याया । ^१ होववा२३हो
^१ इ । ^१ तात् । ^{१ २} पृथिवीमप्राथयाः । ^१ होववा२३होइ । ^१ एऔ
^{२२ १ २} होवादीशाः । ^१ होववा२३होइ । ^१ तात् । ^{१ २ २} अस्तम्नाउतो
^१ दिवाम् । ^१ होववा२३होइ । ^{२२ २ २} एऔहोवा३ । ^{१ २} हम्इडापया
^{११११} २३४५ ॥ ११ ॥

^{१ २ १ २} याज्जायाज्जा । ^{१ २ २} यथाअपूर्वि१याऔ३हो । ^{१ २} हारइया ।
^{२ २ १} औ३हो । ^{२ २ २} माघवन्वृ३नहत्यायाऔ३हो । ^{१ १ २} हारइया । औ३
^{२ १ २} हो । ^{२ २ १ १} तात्पृथिवीमप्राथयाऔ३हो । ^{२ २} हारइया । औ३हो ।
^{१ २ २} तादस्तम्नाउतोदिवा । ^{२ २} मौ३हो । ^{१ १} हारइया । औ
^{२ २ २} ३होवाहाउवा३ । ^{१ १ १} पयार३४५ ॥ १२ ॥

^२ ऊ । ^{१२ २} वौहो१इ । ^{२ १ २ १} ३ । ^{२ १ २ १} यज्जायथाः । ^{२ १ २ १} अर्विपूया । ^२ म

१ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २
घावन्वृ । चहत्याया । तत्पृथिवीम् । अप्राथयाः । त

१ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २
दस्तम्नाः । उतोदिवाम् । ऊ । वौहो१इ । २ । ऊ ।

१ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २
वौहो१२ । उऊवा३हाउ । वा३ । हस् ॥ १३ ॥

२ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
योरयिवोराशयिन्तमाः । योद्युम्नार३४इद्यू । म्नाव

२ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
त्तमार३ः । सीमःहृ२३४ताः । साइन्द्रताये३ । अस्ति

३ ५ ३ २ १ ५ ५ ५ ५ ५ ५ ५ ५ ५
स्वार३४धा । एते३ । मार३४दाः । उऊवा३हाउ । वा ।

१
अस् ॥ १४ ॥

१ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
* हाउहोहाइ । ३ । अन्तरिक्षस्वर्दिवज्जग । न्मा ।

१ २ २ २ १ १ २ २ २ २ १ २ २ १
(त्रिः) । परात्परमैरय । ता । परात्पर । मैरय । ता ।

१ २ २ २ २ १ २ ३ २ २ २ २ २ २ २ २
परात्परमैरय । त । औहोवाहाउ । वा । ए । यज्ञो

२ १ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
दिवोमूर्द्धादेवमादनोघर्मोज्योतिः ॥ १५ ॥

^{१२ २} ^{२ १ २ १} ^२ ^१
 हाउहोहाइ । ३ । अन्तरिक्षं सुवर्दिवज्जग । न्मा ।
^{१२} ^{२ २} ^१ ^{१२} ^{२ २}
 (त्रिः) । परात्पर मरय । ता । परात्पर मरय ।
^१ ^{१२} ^{२ २} ^२ ^{१२} ^{३२} ^२
 ता । परात्पर मरय । त । औहोवाहाउ । वा ।
^{२२ २} ^१ ^{२ १२ २} ^२ ^{१२} ^{२ १२२२ १ २ २२}
 ए । पृथिव्यन्तरिक्षन्द्यौरापः कनिक्रदासिन्धुरापोमरुतोमा
^२ ^{१२ २}
 दयन्ताङ्घ्रर्मोर्ज्योतिः ॥ १६ ॥

^{१२ २} ^{१५} ^{२ १२ २ २}
 हाउहोहाइ (इत्यादिपूर्वपाठः) ता । दिवोमूर्ध्वान्
^{२ २} ^{१ २} ^३ ^५ ^{१ २ २ १२ २}
 स मरयन् । होये ३ । होर ३४वा । यशोधर्मोर्ज्यो
^{२ २} ^{१ २} ^३ ^५ ^{१ २ २}
 तिः । यशःसमरयन् । होये ३ । होर ३४वा । तेजा
^{२ १२ २} ^{२ २} ^{२ २} ^{१ २} ^३
 धर्मोर्ज्योतिः । तेजःसमरयन् । होये ३ । हो २ ३
^५ ^{१ २ १२ २} ^१ ^{२ २} ^{१ २}
 ४वा । सुवर्धर्मोर्ज्योतिः । सुवःसमरयन् । होये ३ ।
^३ ^५ ^{१२} ^{२ १२ २} ^{१२} ^{२ १}
 हो २ ३ ४ वा । २ । ज्योतिर्धर्मोर्ज्योतिः । ज्योतिःसमर
^{१ २} ^३ ^{२ १५ २ १२ २}
 यन् । होये ३ । होर ३४५वा ६५६ । धर्मोर्धर्मोर्ज्यो
 तिः ॥ १७ ॥

१२ २

१५

१२ ३२२

२

* हाउहोहाइ (इत्यादि) ता। औहोवाहाउ। वा

२२ १२२ १ २

२२ १ २ १२२ २

२२ १ २

ए। इडांयच्छहस्कृतिंयच्छ। ए। मनञ्जोयच्छ। ए। मनो

२ १२ २ २२ १

२

२२

२ १२ २ २

महिमानंयच्छ। ए। यशस्विपियच्छ। ए। प्रजवर्चायच्छ।

२२ १२ २ २२ १ २ १ २

२२

१२ १ २

ए। पशून्विशंयच्छ। ए। ब्रह्मक्षत्रंयच्छ। ए। स्वर्ज्याति-

२
यच्छ ॥ १८ ॥

१२ २

१५

२ २ २

हाउहोहाइ। (इत्यादि) ता। यज्जायथा। अ

२१ २ २ १२

२

२ २ २ १

पूर्वाथा। मघवन्वृत्रहत्याया। या। तत्पृथिवीमप्राथा

२ २ २ २ १ २

१२ २

याः। तदस्तम्नाउतोदाइवाम्। हाउहोहाइ (इत्या

२ १२ ३२२

२

२२

१२२ २ १ २

दि) ता। औहोवाहाउ। वा। ए। तेजोघर्मःसङ्गी

२ २ १ २२ २ २ २२ १२ २ २

१ २ १ २

उन्ने शिशुमतीर्वायुगोपास्तेजस्वतीर्मरुद्भिर्भुवनानिचक्रदुः।

१ ११११ ३ १११

इट् इडा २३४५। इ २३४५ ॥ १९ ॥

^{१२ २} हाउहोवा । ^{१२ २ ३} ३ । ^{१० १२} परात्परमैरय । ^{१२} ता । ^{१२} परात्प
^{२ २ १} रमैरय । ^{१२ २ २} ता । ^२ परत्परमैरय । ^{१२ ३२ २} त । ^{१२} औहोवाहा
^{२ १ २} उ । ^{२२ १} वा । ^{१२ १} इन्द्रो । ^{१२ २} धेनुः । ^{१२ २} ३ । ^{२२ १} आपो ^{२२ १} धेनुः ।
^{१२ २२ १} ३ । ^{२ १} भूमि ^{२२ १} धेनुः । ^{२ १} ३ । ^{२२ १} अन्तरिक्षं ^{१२} धेनु । ^{१२} ३ । ^{१२} द्यौ
^{२२ १} धेनुः । ^१ ३ । ^{२२} परं ^{२ १} धेनु । ^{२२ १} ३ । ^{२२ १} व्रतं ^{२२ १} धेनु । ^{२२ १} ३ ।
^{२ १} सत्यं ^{२२ १} धेनु ^१ ३ । ^{२२ १} ऋतं ^{२२ १} धेनु । ^{१२} ३ । ^{१२} इडा
^{२२ १} धेनुः । ^१ ३ । ^{२२ १} स्व ^{१२} धेनुः । ^{२२ १} ३ । ^{१२} ज्योति ^{२२ १} धेनुः ।
३ ॥ २० ॥

^{१२ २} हाउहोवा । ^{१२ २ ३} ३ । ^{१२ २ ३} (इत्यादि) ^{१२} ता । ^{१२} यज्जा ^{२२} यथा ।
^{२२ २} अपूर्विष्या । ^{२२ २} अपूर्विष्या ३ । ^{१ २ ३ ५ १ २} आपूर्वा २३४या । ^{१ २} मघवनवृ ।
^{२ २ २ २} चक्षत्याया । ^{२ २ २ २} चक्षत्याया ३ । ^{१ २ ३ ५ १} चाक्षत्या २३४या । ^१ तत्पृ
^{२ २ २} शिवौम् । ^{२ २} अप्राथयाः । ^{१ २ ३ ५} अप्राथया ३ । ^{१ २ ३ ५} आप्राथा २३४याः ।
^{१ २ २} तदस्तम्नाः । ^{२ २ २} उत्तोदिवाम् । ^{१ २ २} उत्तोदिवाम् ३ । ^{१ २} ऊतो

३ ५ १२ २ २
 दार३४इवाम् । हाउहोवा । ३ । (इत्यादि) त ।

१२ ३२ ३ १ १२२ २१ २ २ २ २ १ २ २ २ २
 औहोवाहाउ । वा । तेजोधर्मः सङ्गौडन्तेवायुगोपास्ते

२ २ १ २ १ २ २
 जस्रतीर्म रुद्धिर्भुवनानिचक्रदुः ॥ २१ ॥

१ १ १ २ १ २ २
 हारजवाक् । ३ । होवा । २ । होवा३ । हाउवा ।

२२ २२ १ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
 ए । तोकम्प्रजाङ्गर्भो नायमदध्वाह्याचपराचपथिभिश्चर-

३ १ १ १ १
 न्ता२३४५ः ॥ २२ ॥

१ १ १ २ २ २ २
 * हारजवाक् । ३ । होवा । ३ । अयस्सशिङ्ते३ ।

१ १ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
 होइ । यस्माद्यावापृथिवी भूवनानिचक्रदुः । हो

२ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
 इ । अयस्सशिङ्ते३ । होइ । यस्मादापऔषधयोमुव-

२ २ १ १ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
 नानिचक्रदुः । होइ । अयस्सशिङ्ते३ । होइ । यस्मा

२ १ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
 त्समुद्रियामुवनानिचक्रदुः । होइ । अयस्सशिङ्ते३ ।

१ १ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
 होइ । यस्मादिश्वाभूताभवानिचक्रदुः । होइ । हा

^१२ऊवाक् । ^३३ । ^{१ २}होवा३ । ^२हाउवा । ^{२२ १ २}ए । आपः । २ ।

^{३ ११११}

आपा२३४५ः ॥ २३ ॥

^{१ १}हा२ऊवाक् । ^३३ । ^{१ २}होवा । ^{२२}३ । ^{३ २२ १}येभिर्विया । ^{३ २२ १}श्वमैरा

^{२२}या२ः । ^१तेभिर्विया । ^{३ २२ १}अहीमादा२म् । ^{२२ २२}येभिर्भूताम् ।

^{३ २ १}सहःसाहा२ः । ^{२२ १२२ १२२}तेभिस्तेजआपः । ^{१२}आपा२ । ^{२२ १}येभिर्व्य

^{२ १२ २}न्तरिक्षमैरया३ः । ^२हाउवा । ^{२२}ए । ^{१ २}आपः । २ । ^{१ ३}आपा

^{१ १ १}२३४५ः ॥ २४ ॥

^{१ १}हारऊवाक् । ^३३ । ^{१ २}होवा । ^३३ । ^{१ २ २}यज्जायथा । अ

^१पूहो२ । ^१वाया२ । ^१मघवनवृत्रहाहो२ । ^१त्याया२ । ^१तत्

^२पृथिवीमग्राहो२ । ^१थायाः२ । ^{१ २}तदस्तम्नाउतोहो

^१२इ । ^{१ १}दाइवा२म् । ^{१ २}हारऊवाक् । ^३३ । ^{१ २}होवा । २ ।

^२होवा३ । ^२हाउवा । ^{२२}ए । ^{१२२२१ २ २२ १}तेजोघर्मःसङ्गीडन्तेशि

२२ २ १ २ २ २ २ २ २ १ २ १ २ २ २ १ १ १ १ १
 शुभतीर्वायुगोपास्तेजस्वतीर्मरुद्भिर्भुवनानिचक्रदू २ ३ ४ ५ :

॥ २५ * ॥ १६

वृमेध-पुरुमेधौ हावृषी ऐन्द्रा अनुष्टुभः ॥

हे “अपूर्व” त्वत्तोव्यतिरिक्तेन पूर्वेण वर्जित ! † । हे “मघ-
 वन्” मंहनीयतम धनवन्निन्द्र ! “वृत्रहत्याय” ‡ वृत्रासुर-
 हननाय “यद्” यदा त्वं “जायथाः” उत्पन्नः प्रादुर्भूतोसि “तत्”
 तदानीमेव “पृथिवीं” प्रथमानाम् “अप्रथयः” प्रसिद्धां वृद्धाम-
 करोः । “उत” अपि च “दिवं” द्यां द्यलोकम् अन्तरिक्षेण
 “अस्मान्नाः” निरुद्धा मकार्षीः ॥ ईदृशं वीर्यं त्वदन्यस्य न भवती-
 त्यर्थं द्योतयितुम् अपूर्व्येति पदम् ॥ ७ ॥ १६

इति श्रीमत्सायणार्थ-विरचिते माधवीये सामवेदार्थ-प्रकाशे

छन्दोव्याख्याने षष्ठस्याध्यायस्य द्वितीयः खण्डः ॥ २ ॥

° आ० गा० २५०२, २, ९—२५ ।

† ‘अपूर्वा पूर्वेषु मध्वरात्रादिकालेषु विद्यमाना’—इति २५०२, ७, ४र्थचिं सायणः ।
 ‘यतः पूर्वं’ नास्ति सा अपूर्वा, अपूर्वा एव अपूर्वा, स्मार्थिकसहितः ; प्रथमेत्यर्थः—
 इति च तत्रैव वि० ।

‡ ‘अथास्य कर्म—रसातुप्रदानं वृत्रबधो या च का च बलकृतिरिन्द्रकर्मैव तत्’—
 इति नैरुक्तम् २का० ७अ० १०ख० । ‘वृत्रबधो मेघबधः’—इति च तत्रत्य-भाष्यम् ।
 “तत्कौटवोमेघइति नैरुक्ताः । लाट्टोऽसुरइत्येतिहासिकाः । अपाच्च ज्योतिषश्च मिथी-
 भावकर्मणो वर्षकर्म जायते तत्रोपसार्थेन युद्धवर्णा भवन्ति”—इति निरु० नै० २, १६ ।

अथ तृतीय-खण्डे —

सैषा प्रथमा ।

^{१ २ १ ३ १ ३ १ २ २ २ ३ १ २ २}
मयिवर्चोऽथोयशोऽथोयज्ञस्यत्पयः ।

^{३ २ ३ १ २ ३ १ २ २}
परमेष्ठीप्रजापतिर्दिविद्यामिवद्धत्तु ॥ १ ॥ १७ *

^{२ २} † हाउ । ३ । ^१ आनोऽब्रुवाद् । २ । ^१ आनोऽब्रु

^{१ २ ३ ५ २ १ २ २ ३ २ ३ १ १ १ १}
वा । २ । यार३४औहोवा । रक्षतनोरक्षितारा२३४५ः ।

^{२ २} हाउ । ३ । ^१ आनोऽब्रु (पूर्वपाठः) ^{२ २ २ १ २ २ २} गोपायतगोपायि

^{२ ३ १ १ १ १ २ २} तारा२३४५ः । हाउ । ३ । ^१ आनोऽब्रु० । ^{१ २ १ २} मयिवर्चः ।

^{१ २} अथोयाशशारः । ^{१ २ २ १ १ २} अथोयज्ञ । ^१ स्ययात्पाश्यारः । ^१ पर

^{२ २ २ १ २ २ १ २ १ २} मेष्ठी । ^{२ १ २} प्रजापाशतीरः । ^{१ २} दिविद्यामि । ^{१ २} वद्धत्तुहा१नूर

^{२ २} ३ । हाउ । ३ । ^१ आनोऽब्रु० । ^{१ २ २ २ ३ १} रक्षतनोरक्षितारा२

^{२ १ १ २ २} ३४५ः । हाउ । ३ । ^१ आनोऽब्रु० । ^{२ २ २ १ २ २ २} गोपायतगोपायि

अथ द्वितीया ।

२ ३ २ ३ १ २ २ २ ३
सन्ति पयांसिसमुयन्तुवाजाः

१ २ २ २ ३ १ २
संवृष्णान्यभिमातिषाहः ।

२ ३ १ १ १ १ २ २ १ २ २ १
तारा२३४५ः । हाउ । ३ । आनो२ब्र० । ए । रक्ष

२ २ २ २ २ २ १ २ २ २ २ २ २ १
तनोरक्षितारोगोपायतगोपायितारः । २ । ए । रक्ष

२ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ ३ १ १ १
तनोरक्षितारोगोपायतगोपायितारा२३४५ः ॥ ७ * ॥ १७

वामदेवऋषिः प्रोक्तो मयीत्यस्याः प्रजापतिः ।

देवता स्यात्ततश्छन्दोऽनुष्टुप् सद्यद्भूतीरितम् ॥

“परमेष्ठौ” परमे लोके तिष्ठतीति परमेष्ठौ “प्रजापतिः” †
“दिवि” द्योतमाने स्वर्गे “धामिव” द्योतमानां कान्ति मिव ।
“मयि” अस्मदीये शरीरे “वर्चः” तेजः ब्रह्माख्यं “दृंहतु” वर्द्ध-
यतु । “अथो” अपिच “यशश्च” दृंहतु । “अथो” किञ्च
“यज्ञस्य” यागस्य सम्बन्धि अतएव स उत्तमं “पयः” हविलक्षण
मज्जं च दृंहतु ॥ १ ॥ १७

* आ० ग० २५० ४, १, ७ ।

† ‘प्रजापतिः प्रजानां पाता पालयिता वा’—इत्यादि नैरुक्तम् इका० १० अ० ४२, ४३ ख० ।

२ १ २ ३ १ २
आप्यायमानोऽमृततायसोम

३ १ २ २ २ ३ १ २
दिविश्रवाः स्युत्तमानिधिष्व ॥ २ ॥ १८ *

† ओवा२ । ३ । सन्तेपया । सी३समु । यन्तु
४ २ ५ २ १ २ १ २ २ ३ ४ २ ५
वाजाः । संवृष्ण्या । नी३अभि । मातिषाहाः ।
२ २ १ २ २ २ २ २ ३ ४ २ ५ २ १
आप्यायमा । नी३अमृ । तायसोमा । दिविश्रवा ।
२ १ २ २ ३ ४ २ ५ १ २ १
सी३उत्त । मानिधिष्व । ओवा२ । २ । ओ२ ।
३ ५ २ २
वार३४ । औहोवा । ३ ॥ ८ † ॥

‡ ई२ । ३ । सन्तेपया । सी३समु । यन्तुवाजाः ।
२ १ २ २ १ २ २ ३ ४ २ ५ २ २ १ २
संवृष्ण्या । नी३अभि । मातिषाहाः । आप्यायमा ।
२ १ २ २ ३ ४ २ ५ २ १ २ २ १ २ २ ३ ४
नी३अमृ । तायसोमा । दिविश्रवा । सी३उत्तमानिधि
५ १ १ २ ५ २ २ १
ष्व । ई२ । २ । ई२आ२३४ औहोवा । हृत् ॥ ११ § ॥ १८

* ऋ० १, ६, २२, २ ।

† “सोमव्रतम्”—इति आ० ब्रा० ३, ३, २० ।

‡ आ० गा० ३५० ४, १, ८ ।

§ “सोमव्रतम्”—इति आ० ब्रा० ३, २, २४ ।

§ आ० गा० ३५० ५, १, ११ ।

अथ तृतीया ।

२ ३ १२ २२ ३ २ ३ १ २ ३ २

त्वमिमाओषधीः सोमविश्वास्त्वमपोअजनयस्त्वङ्गाः ।

१२ २२ ३ २५ १२ ३ १ २२ ३ १२ २२

त्वमातनोर्ह्वारन्तरिक्षन्त्वञ्जपोतिषावितमोववर्थ ॥ ३॥१८

१२

२

३२

१२

* हाउ । ३ । होवा३ । ३ । हाह । होवा३ ।

१२

४ २ १११

४

२

३ । होवा३ । ३ । हो३वा३४५ । २ । हो३वा३४ ।

४२२

१

२

२

२२

२

१२२

१

२

२

२

२

२

२

२

२

२

औहोवा । त्वमिमाओषधीः सोमविश्वाः । त्वमपोअज

त्रिष्टुभः पावमान्यः स्यादृषिर्गौतमनामकः ।

हे “सोम !” “अभिमातिषाहः” अभिमातीनां शत्रूणां हन्तुः
 ‘ते’ तव एवम्भूतं त्वां “पयांसि” अपणार्थानि क्षीराणि “संयन्तु”
 सङ्गच्छन्ताम् । तथा “वाजाः” हविलक्षणाद्यन्त्रानि च त्वां सङ्ग-
 च्छन्ताम् । “वृष्णानि” वीर्याणि च सङ्गच्छन्ताम् । हे “सोम !”
 त्वम् “अमृताय” आत्मनः अमृतत्वाय अमरत्वाय “आ” समन्ता-
 इर्द्धमानः सन् “दिवि” नभसि स्वर्गे “उत्तमानि” उद्गततमानि
 उत्कृष्टानि “अवांसि” अन्नानि अस्माभिर्भोक्तव्यानि हविलक्ष-
 णानि “धिष्व” धारयते । [“क्रियाग्रहणं कर्तव्यमिति (पा० २,
 ३, १३) कर्मणः सम्प्रदानत्वात् चतुर्थर्थे षष्ठी + ॥ २ ॥ १८

* “सोमत्रयम्”—इति आ० ब्रा० ३, २, २४ ।

† “चतुर्थर्थे बङ्गलं इन्द्रसि”—इति पा० २, ३, ६२ ।

^{१ २} नयस्त्वङ्गाः । ^{१ २ ३ १ २} त्वमातनोरुवन्तरिचं । ^{१ २ ३ १ २} त्वञ्ज्योतिषावितमो
^{२ २ २} ववर्थ । ^२ हाउ । ^३ ३ । ^३ होवा३ । ^३ ३ । ^{३ २} हाह । ^२ होवा
^{३ २} ३ । ^३ ३ । ^३ होवा३ । ^३ ३ । ^{३ १ १ १} हो३वा ३ ४ ५ । ^३ २ । ^३ हो३
^{२ ५ २ २ २} वा३४ । ^{२ २} औहोवा । ^{२ १ २ १ २} ए । ^{१ २ १} जनदिवमन्तरिचम् ^{१ २ १} थिवीवि
^{१ २ २ १ २ २ २} श्वभोजसम् ^{१ १ १ १} रूपाञ्जीजनः । ^१ इट् । ^{१ १ १ १} इडा२३४५ ॥ १० * ॥ १८

हे “सोम !” “त्वम्” “इमाः” भूम्यां वर्तमानाः “विश्वाः”
 सर्वाः “ओषधीः” “अजनयः” उत्पादितवानसि । तथा “त्वम्”
 “अपः” तासां सोषधीनां कारणभूतानि वृष्ट्युदकानि अजनयः ।
 तथा त्वं “गाः” सर्वान् पशून् + उदपादयः । “उक्”
 विस्तीर्णम् “अन्तरिचं” “त्वम्” “आ तनोः” विस्तारितवानसि ।
 तस्मिन्नन्तरिचे यत् “तमः” अस्मदृष्टि-निरोधकम् अन्धकारं
 तदपि “त्वं” “ज्योतिषा” आत्मीयेन प्रकाशेन “वि ववर्थ” वि-
 शिष्टं कृतवानसि । [ववर्थं वृज् वरणे लिट्स्थलि, “बभूधातत-
 न्यजगृभ्ववर्थति” (पा० ७, २, ६४) निपात्यते ॥

“आतनोः”—“आततन्य”—इति साम्न ऋचः पाठौ ॥ ३ ॥ १८

* आ० गा० ३ प० ४, १, १० ।

† “अथापि पशूनामेव भवत्येतस्मादेव”—इति निरु० जै० २, ५ ।

अथ चतुर्थी ।

^{३ १ २ ६ १ २ ३ १ २ २ २ २ १ १}
अग्निमीडेपुरोहितं यज्ञस्य देवमृत्विजम् ।

^{१ २ ३ १ २}
होतारं रत्नधातमम् ॥ ४ ॥ २० *

^{१ २ २ २ २ २ २ २ २ २ १}
† मनोहाउ । वयोहाउ । वर्चोहाउ । अग्निम् ।

^{१ २ ३ ५ २ २ २ २ २}
ईडा२इ । पुरोहा२३४इताम् । इहहाउ । इडाहा

^{२ २ २ १ १ ३ २ ३ ५}
उ । आयुर्हाउ । यज्ञ । स्यदा२इ । वमृत्वी२३४जाम् ।

^{२ २ २ २ २ १ २ २ १}
स्वर्हाउ । ज्योतिर्हाउ । कृतं हाउ । होता । रं

^{३ २ ४ २ १ २ १ १ १ १}
रा२३ । त्रधा३तापुमा६पुईम् । ए३ । मद्वा२३४पुः ॥ १३ ॥

^{२ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २}
‡ हाउश्वा । अग्निमीडेपुरोहितम् । देवेषु निधिमां

^{२ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २}
अहम् । हाउश्वा । यज्ञस्य देवमृत्विजम् । देवेषु नि

^{२ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २}
धिमां अहम् । हाउश्वा । होतारं रत्नधातमम् । दे

* ऋ० १, १, १, १ ।

† गवां व्रतान्तिमम् (आ० ब्रा० ३, २, २१) ।

‡ आ० गा० ३, ४, १, १३ ।

॥ यमव्रतायम् (आ० ब्रा० ३, २, २१) ।

१२ २ १२ २ १ २५ १२ २२ १२ १ १२
 वेपुनिधिमाँ अहम् । हाउ३वा । ए । देवेपुनिधिमाँ
 २१
 अहम् । (एवं त्रिः) ॥ १८ * ॥ २०

अग्नि मीडे मधुच्छन्दा गायत्रेष्वाग्नि-संस्तुतिः ।

“अग्नि”-नामकं “देवम्” “ईडे” स्तौमि [ईड स्तुताविति
 (अदा० आ०) धातुः मन्त्रस्यास्य होता प्रयुज्यमानत्वात् अहं
 होता स्तौमीति लभ्यते] कौटुशम् अग्निम् ? “यज्ञस्य पुरोहितं”
 यथा राज्ञः पुरोहितः तदभीष्टं सम्पादयति तथाग्निरपि यज्ञ-
 स्यापेक्षितं होमं सम्पादयति । यदा यज्ञस्य सम्बन्धिनि पूर्वभागे
 आहवनीयरूपेणावस्थितम् । पुनः कौटुशम् ? “होतारम्” ऋत्वि-
 जम् [दिवानां यज्ञेषु होतृनामक ऋत्विगग्निरिव । तथाच श्रूयते—
 “अग्निर्वै देवानां होतेति” । पुनरपि कौटुशम् ? “रत्नधातमं”
 यागरूपाणां रत्नानाम् अतिशयेन धारयितारं पोषयितारं
 वा । अत्राग्नि-शब्दस्य यास्को बहुधा निर्वचनं दर्शयति—
 “अथातीतुक्रमिष्यामोऽग्निः पृथिवीस्थानस्तं प्रथमं व्याख्यास्यामो
 अग्निः कस्मादशणी भवति, अयं यज्ञेषु प्रणीयतेऽगं नयति सन्न-
 ममानोऽक्तोपनो भवतीति स्थौलाष्टौविर्न क्लोपयति न स्नेहयति
 त्रिभ्य आख्यातेभ्यो जायतइति शाकपूष्णिरितादक्ताद्गं धाहानी
 तात्स खल्वेते रकार मादत्ते गकारमनक्तेर्वा दहते वा नीः
 परस्तस्यैषा भवति(०, ४, १)” इति ॥ ४ ॥ २०

• आ० गा० २५०४, १, १८ ।

† यास्कोस्वमुमेवं व्याख्यातवान्—“अग्निमीलेऽग्निं याचामीलिरथ्ये षण्कर्मा पूजा-
 कर्मा वा पुरोहितो व्याख्यातो यज्ञश्च । देवो दानाद्वा दीपनाद्वा द्योतनाद्वा द्युस्थानी

अथ पञ्चमी ।

१२ १२३ ३२ ३
तेमन्वतप्रथमन्नामगोना२ ३१२३१२ २२
न्तिःसप्तपरमन्नामजानन ।१ २ ३२३२ २२ ३२
ताजानतीरभ्यनूषतज्ञा३ १२ ३ १२ २२३ १ २
आविर्भुवन्नरुणीर्यशसागावः ॥ ५ ॥ २१२२ २२ २२ २ २ २
* हाउ । ३ । गावोहाउ । ३ । वृषमपत्नीर्हाउ । ३ ।

भवतीति वा यो देवः सा देवता । होतारं ज्ञातारं । जुहोते ह्येति त्वैर्यवाभः ।
रत्नघातमम् रमणीयानां धनानां दातृतमम्—इति ७, १५ । “पुरोहितः पुर एतं
दधति”—इति च यास्कः २, १२ ॥ अतः ऋचि खरसन्निवेशविधानप्रकारन्वित्य-
माह दौर्धितः—“तत्राग्निशब्दोऽप्युत्पत्तिपक्षेऽपि दत्तान्नोदात्तः व्युत्पत्तौ तु नि-प्रत्यय-
खरेण । अम् । सुप्तादनुदात्तः अमिपूर्वइत्येकादेशस्त्वेकादेशउदात्तनेत्युदात्तः । इत्से ।
तिङ्गित्तिङ्गिति निघातः । संहितायां नूदात्तादनुदात्तस्येतीकारः खरितः । खरितात्
संहितायामिति लो इत्यस्य प्रचयापरपर्याया एकयुतिः । पुरः शब्दोऽन्नोदात्तः पूर्वाधरा-
वराणामित्यसि प्रत्ययखरात् । हित-शब्दोऽपि धाजो निष्ठायां दधातेर्हिरिति ह्यादेशे
प्रत्ययखरेणान्नोदात्तः । पुरोऽव्ययमिति गति-सञ्ज्ञायां कुगतीति समासे समासान्नो-
दात्ते तत्पुरुषे तुल्यार्थेत्यव्यय-पूर्वपद-प्रकृतिखरेण गतिकारकोपपदात् क्वदिति क्कुडु-
त्तरपद-प्रकृतिखरे याथादिखरे च पूर्वपूर्वापमर्द्धेन प्राप्ते गतिरनन्तर इति पूर्वपद-
प्रकृतिखरः । पुरः-शब्दोकारस्य संहितायां प्रचये प्राप्ते उदात्तखरितपरस्य सन्नतर
इत्याद्यनुदात्तः । ऋचिक् शब्दः क्कुडुत्तर-प्रकृतिखरेणान्नोदात्तः । होळ-शब्दखान्-
प्रत्ययान्नो नित्खरेणाद्य दात्तः । रत्न-शब्दो नन्विषयस्येत्यादुदात्तः रत्नानि दधातीति
रत्नधाः । समासखरेण क्कुडुत्तरपद-प्रकृतिखरेण वान्नोदात्तः । तमपः पिप्पादनुदा-
त्तत्वे खरितप्रचयावित्यादि यथाशास्त्रमुद्रेयम्—इति वै ।

* “गवां व्रते”—इति आ० ब्रा० ३, २, २१ । तत्र पूर्वम् ।

१२ १ २ १ २ २
आविभुवन्नरूपीर्यशसागा । वाः । ३ । हाउ३ । वा ।

१२ १ २२ २२ १३ ११११
ए । दुघाः । २ । ए । दुघार२३४५ः ॥ १८ * ॥ २१

चिष्टुभा वामदेवोऽस्तौदग्निं तेमन्वतेति च ।

हे “अग्ने !” “ते” स्तोत्रं कुर्वाणा अङ्गिरसः “गोनां” † गवां
वाचां ‡ सम्बन्धि नाम स्तुति-साधकं शब्दमात्रं “प्रथमं” पूर्वम्,
“अमन्वत” अजानत पश्चात्तस्या वाचः सम्बन्धीनि “चिःसप्त”
एकविंशतिसङ्ख्याकानि “परमं” परमान्युक्तानि “नाम”
नामानि स्तुति-साधकानि स्तोत्राणि [जातावेकवचनम् ॥]
छन्दांसि वा [तानि च गायत्र्यादौनि जगत्यन्तानि सप्त §, अति-
जगत्यादौनि अतिष्ठत्यन्तानि सप्त ||, कृतिप्रभृतीन्युत्कृतिपर्यन्तानि
सप्त +] ‘जानन्’ अजानन् अलभत एवंविधच्छन्दोयुक्तैर्मन्त्रै
रग्निं मस्तुवन्नित्यर्थः । “ताः” वाचः “जानतीः” सर्वं जानत्यः
“चाः” [क्षियन्ति गच्छन्त्युषः कालं प्रापयन्ति ताः] “अभ्यनू-

* आ० गा० १५० ५, २, १८ ।

† “गोः पादान्ते (०, १, ५०)” — इति पा० ।

‡ “गौः” — इति वाङ्नामस्तु चतुर्थं नैषण्डिकम् (१, ११) ।

॥ “जात्याख्यायामेकवचनं बहुवचनमन्यतरस्याम्” — इति पा० १, २, ६० ।

§ गायत्री, २ उष्णिक्, ३ अद्विष्ट, ४ हृत्, ५ प्रज्ञा, ६ चिष्टु, ७ जगती ।

|| अतिजगती, २ शक्ती, ३ अतिशक्ती, ४ अष्टि, ५ अत्यष्टि, ६ धृतिः,

७ अतिधृतिः ।

+ कृतिः, १ प्रकृतिः, २ आकृतिः, ३ विकृतिः, ४ संस्कृतिः, ५ अतिकृतिः,

७ उत्कृतिः ।

अथ षष्ठी ।

२३ १२

२२ २ १

समन्यायन्तु उपयन्त्यन्याः

२३ २३ २३ २३

समानमूर्वन्नद्यस्पृणन्ति ।

२३ २ २ १ २

२ १ २

तमूगुचिं शुचयोदीदिवां स

३ १२ २२ ३ १ २ ३ १ २

मपान्नपातमुपयन्त्यपः ॥ ६ ॥ २२ *

षत' अस्तुवन् । ततः सूर्यस्य "यशसा" तेजसा सह "अरुणोः" अरुणवर्णाः "गावः" + "आविर्भूवन्" प्रादुरभूवन् । यद्वा "ते" अङ्गिरसः "प्रथमं" पुरातनं "नाम" एहि सुरभि गुग्गुलु-
गन्धिनीति धेनु-नामधेयम् "अमन्वत" उच्चारयामासुः । पश्चात्
स्व-भूतानि पणिभिरपहृतानि त्रिःसप्त-रत्नान्यविन्दन् । ततः
उच्चारितं जानत्यो "गावः" "अभ्यनूषत" हन्तारवलक्षणं शब्द-
मकुर्वत । तदानीं मुषाः प्रादुरभूदिति ॥

"तेमन्वतप्रथमन्नामगोनान्त्रिःसप्तपरमन्नामजानन् । ता-
जानतीरभ्यनूषतच्चाविर्भूवन्नरुणीर्यशसागावः"—इति कन्दो-
गाः । "तेमन्वतप्रथमन्नामगोनान्त्रिःसप्तपरमन्नामजानन् । ता-
जानतीरभ्यनूषतच्चाविर्भूवन्धेनोस्त्रिःसप्तमातुःपरमाणिविन्दन् ।
तज्जानतीरभ्यनूषतत्राविर्भूवदरुणीर्यशसागोः" — इति बह्वृ-
चाः ॥ ५ ॥ २१

* ऋ० ८, ७, १४, २ ।

† "अरुणो गाव उषसां"—इति निघ० १, १५, ७ ।

^{२२} ^{१२२} ^{२१} ^२ ^{२२}
 * छाउ। ३। ऐरयत्। ३। अपःसमैरयत्। ३। भूत
^२ ^२ ^२ ^२ ^२ ^२ ^२
 मैरयत्। ३। अपाङ्गर्भोग्निरिडा। पाङ्गर्भोग्निरिडा। २।
^२ ^२ ^२ ^२ ^१ ^२ ^२ ^१
 पृथिव्यागर्भोग्निरिडा। ३। समन्यायन्त्युपयन्तियार३न्याः।
^{२२१२} ^{२१} ^२ ^{१२} ^{२२२१}
 समानमूर्वन्नद्यस्पृणा३न्ती। तमुष्णुचिष्णुचयोदीदिवा२
^२ ^{२१२२} ^{२१} ^२ ^{२२}
 ३साम्। अपान्नपातमुपयन्तियार३पाङ्। छाउ। ३।
^{१२२} ^{२१} ^{२२} ^{२२१२२} ^{२२}
 ऐरयत्। ३। अपःसमैरयत्। ३। भूतमैरयत्। ३। अपा
^२ ^२ ^{२२} ^२ ^२ ^२ ^२ ^२
 ङ्गर्भोग्निरिडा। पाङ्गर्भोग्निरिडा। २। पृथिव्यागर्भोग्निरिडा
^२ ^२ ^२ ^२ ^२ ^{२२} ^{२१}
 । २। पृथिव्यागर्भोग्निरिडा ३। छाउवा। ए। अग्निःशि
^{२१} ^{२२} ^{२१} ^{२१} ^{२२} ^{१२} ^{२१} ^{२१} ^{२२}
 शुक्रः। ए। शुक्रःशिशुक्रः। ए। तेजःशक्रस्यशक्रम्। ए।
^{१२} ^{२१२} ^{२१२} ^{२२} ^{१२२१२२१२२१} ^{२२} ^१ ^२ ^२
 तेजःसप्राःसमीचीः। ए। तेजउषोनजारः। ए। सुवर्ज्याती
^{११२१}
 २३४५ः ॥ ३ ॥

^{२२} ^{१२२} ^{१२२} ^१
 छाउ। ३। ऐरयन्। ३। समैरयन्। ३। सम
^२ ^१ ^२ ^{२१} ^२ ^{२२१२}
 खरन्। ३। समन्यायन्त्युपयन्तियार३न्याः। समानमूर्व

^{२ १} न्नद्यस्पृणा^२३न्ती । ^{१ २} तमू^{१ २ १ १}शुचिं^{२ २ १ १}शुचयोदीदिवा^{२ ३ ४}२ ३ ४
^२ साम् । ^{२ १ २} अपान्नपातमुपयन्ति^{२ १}या^{२ २}२३पाः । ^{२ २} द्वाउ । ^{१ २} ३ । ऐर
^२ यन् । ^{१ २ २} ३ । समैरयन् । ^{१ २} ३ । समस्वरन् । ^{२ २} २ । समस्वराश्न ।
^२ द्वाउवा^{३ १ १ १ १}३ । ई२३४५ ॥ ४ * ॥ २२

इतीयं त्रिष्टुबाग्नेयी दृष्टा गृह्यमदेन सा ।

“अन्याः” वर्षाणाः “आपः” “संयन्ति” भूम्यां सङ्गच्छन्ते
 “अन्याश्च” “पूर्व” तत्रावस्थिताः “उपयन्ति” उपगच्छन्ति । ताः
 सर्वा आपः “समानं” सह “नद्यः” नदीभूत्वा “जर्व” समुद्र-
 मध्ये वर्तमानं वडवानलं “पृणन्ति” प्रीणयन्ति [पृण प्रीणने(प०)
 तौदादिकः] “तसु” तमेव “अपान्नपातम्” “शुचिं” निर्मलं
 “दीदिवांसं” दीप्यमानं [दीदिवेति छान्दसो दीप्तिकर्मा लिटः
 क्तसुः ॥ वस्त्रेकाजादवसा मिति नियमादडभावः । छन्दसीवेति
 वक्तव्य मिति वचनाद्विवचनाभावः] एवम्भूतं “शुचयः” शुद्धाः
 “आपः” “उपयन्ति” समीपे गच्छन्ति ॥

एष हि वैद्युताग्निरूपेण मेघे वर्तमानोऽस्मान् अजीजनदिति
 बुद्ध्या वडवानलरूपेण वर्तमानं तं पर्युपासत इत्यर्थः । यद्वा अन्या

एकधनाख्या * आपः संयन्ति । चात्वालीतृकरयोर्मध्ये + वस-
तीवरीभिः सङ्गच्छन्ते । अन्या वसतीवर्याख्या आपस्य ः उपर्यति
उपगच्छन्ति एकमत्यं प्राप्ता भवन्ति । एताश्च मिलित्वा यज्ञं
साधयन्त्यः तत्साध्य-वृष्टि-द्वारा नद्यो भूत्वा ऊर्वं पृणन्तीत्यादि
समानम् । एवं हि आपो वा अस्पृक्षन्त वयं पूर्वं यज्ञं वक्ष्याम
इत्यादिको बह्वच-ब्राह्मण-विनियोगश्चानुगृह्यते ॥

“अपान्नपातमुपयन्त्यापः”—“परितस्थुरापः”—इति साम्ना-
ऋचः पाठ-भेदः ॥ ६ ॥ २२

* “सोमकण्डनाय धैर्जलमानोयते ते कुम्भा एकधनाः । एकं धनं सोमरूपं
यवेति”—इति वेददीपः (य० मा० शा० स० ५ अ० ७ क०) ।

† “उत्तरवेदिनिचयार्थं यत्र भूप्रदेशे ऋदं खनति स प्रदेशश्चालाल उच्यते”—
इति वेददीपः (य० मा० शा० स० ५ अ० ७ क०) । “स्फोतोत्खातां ऋदं मुत्करे
त्यजेत्”—इति वेददीपः (य० मा० शा० स० १ अ० २५ क०) ।

‡ “अग्नीषोमीयस्य वषामार्जनान्ते वसतीवरीग्रहणम् स्यन्दमानानामनस्तमिते-
ऽस्तमिते च निनाद्यायु रेजानश्चेदनीजानोऽन्यस्यापि समीपावसितस्य पुरेजानस्योभया
भाव उल्का, धौं हिरण्यं वोपयुं परि धारयन् हविष्यतीरिति”—इति का० सू० ८, ९,
७-१० । अग्नीषोमीयस्य पशोर्वषामार्जनपर्यन्ते कर्मणि कृते अग्नस्तुङ्गते रवौ
वहन्तीनामपानेकदेशाद् वसतीवरौसज् ज्ञानां सोमार्थानां मपां ग्रहणं कार्यं हवि-
ष्यतीरिति (य० मा० शा० स० ६ अ० १३ क०) मन्त्रेण । यदि रविरस्तुङ्गतो यजमानश्च
पुरा ईजानः सोमयाजौ तदा गृहे एव निनाद्यान्मणिकाद् वसतीवरीग्रहणम् निनह-
नीषो निनाह्यः । यदि च यजमानः पुरा न सोमयाजौ तर्हि समीपस्थितस्य यष्टुः
मणिकाद् ग्रहणम् स्वस्य अन्यस्य च यज्ञकर्तृलाभावे उल्कां कनकं वा वहन्तीनामपां
समीपे धारयन् वहन्तीभ्यो वसतीवरौगृहीयादिति सूतार्थः ॥

अथ सप्तमी ।

१२ २२ २१ २२ १२ २२ ३१ २२
 आप्रागाद्वायुवतिरङ्गः केतून्समीर्त्सति ।

१२ ३२ २१ २३ १ २३ १२ ३१ २
 अभूद्भद्रानिवेशनीविश्वस्य जगतोरात्री ॥ ७ ॥ २३ *

१ १२ २ २ २ १२ २ १ १
 † हो२इ । ३ । आप्रागाद्वायुवतिः । हो२इ । ३ ।

१ २२ १२ २ २ १ १२ २ २ २ २ २
 अङ्गः केतून्समीर्त्सति । हो२इ । ३ । अभूद्भद्रानिवेशनी ।

१ २१ २२ १२ २ १ १
 हो२इ । ३ । विश्वस्यजगतोरात्री । हो२इ । २ । हो२ ।

२ २ ३१ ११ १
 वा३ । हाउवा३ । ई२३४५ ॥ ६ ‡ ॥ २३

अस्तीदनुष्टुभा रात्रिं वामदेव ऋचानया ।

“भद्रा” सूर्यप्रकाशसन्तापं निवारयन्ती सुखकरी “युवतिः”
 तमसो मिश्रयित्वा “रात्रिः” “आ प्रागाद्” आभिमुख्येन प्रगच्छति ।
 “अङ्गः” § चन्द्रमसः “केतून्” रश्मीन् “समीर्त्सति” सम्यक्सम्बन्धयितु

* ऋ० ४, ५, १०, १ ।

† “रात्रे रुचरम्” — इति आ० ब्रा० ३, २, २२ ।

‡ आ० गा० ३ प० ४, २, ६ ।

§ युवतिरिति मिश्रणार्थं यौते रूपम् ; तथाचैवमर्थः प्रकृति-ल्लभः ।

§ “अहर्नामान्युत्तराणि द्वादश । अहः कस्मादुपाहरन्त्यस्मिन् कर्माणि” —
 इत्यादि निब० जै० २, २९ ।

अथाष्टमी ।

३ २ ३ १ २ ३ २ ३ २ ३ ३
प्रक्षस्यवृष्णो अरुषस्यनूमहः

२ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
प्रनोवचोविदथाजातवेदसे ।

३ १ २ ३ १ २ २ ३ २ ३
वैश्वानरायमतिर्नव्यसेशुचिः

१ २ ३ १ २ ३ १ २
सोमइवपवतेचारुग्नये ॥ ८ ॥ २४ *

१२ १ १५ २ २
† ह्राउ । ३ । ऊ२ । २ । ऊ२ । वा३ । हाउवा३ ।

१ २ १ १ १ २ २ २ १ २ २ १ २
ह्रस्वह्रस्वअर्चिःशोचिस्तपोहरः । प्रक्षस्यवृष्णो अरुषस्यनूमा

२ १ २ २ २ २ २ १ २ २ २ २ १ २
२३हाः । प्रनोवचोविदथाजातवेदार्३साइ । वैश्वानराय

२ १ २ २ १ २ २ २ १ १ २
मतिर्नव्यसेशु२३चीः । सोमइवपवतेचारुग्नार्३या३इ ।

मिच्छति च । अतएव “भद्रा” कल्याणी रात्री “विश्वस्य” सर्वस्य
“जगतः” “निवेशनी” निवेशकारिणी “अभूत्” भवति ।
अहनि स्व-स्व-व्यापारात् खिन्नान् सर्वप्राणिनः स्वाश्रयेषु स्वाप-
यतीत्यर्थः ॥ ७ ॥ २३

* ऋ० ४, ८, १६, ३ ।

† “विष्णोर्नतम्”—इति आ० ब्रा० २, १, २२ ।

१२ १२ १५ २ २
 हाउ । ३ । ऊ२ । २ । ऊ२ । वा३ । हाउवा३ । ई२
 १११

३४५ ॥ ७ * ॥

२२ २२ ३२ २२ २ २ १
 † हाउहाउहाउ । ओहा । २ । ओहाइ । वयोहोइ ।
 २२ १ २ १ २२ १ २२ १
 ३ । पयोहोइचनुहोइ । ३ । ओत्रहोइ । ३ । आयुहोइ ।
 २२ १ २२ १ २२ १ २
 ३ । तपोहोइ । ३ । वर्चोहोइ । ३ । तेजोहोइ । ३ । सुव
 १ २२ १ २२ १ २ २२ १
 होइ । ३ । ज्योतिहोइ । ३ । पुनस्यवृष्णोअरुषस्यनुमा२३-
 २ १२ २ २२ २ २२ १२
 हाः । पुनोवचोविदथाजातवेदा२३साइ । वैश्वानरायमति
 २ १२ २ १२ २ २२ १ २ २२
 न्यसेशूर३चीः । सोमइवपवतेचारुग्मा२३या३इ । हाउ
 २ ३२ २२ ३२ २२ २ २ २ २ २
 रहाउ । ओहार । ओहाइ । वयोहोइ । ३ । पयोहोइ ।
 २ १ २ २२ १ २२ १ २ २ १ २
 ३ । चनुहोइ । ३ । ओत्रहोइ । ३ । आयुहोइ । ३ ।
 २ २ १ २ २ १ २ २ १ २ १
 तपोहोइ । ३ । वर्चोहोइ । ३ । तेजोहोइ । ३ । सुवहो
 २ २ १ २ २ १ २ १ ३ ५२ २
 इ । ३ । ज्योतिहोइ । २ । ज्योतिहो२ । वा२३४ओहो

* आ० गा० ३, ४, ७ ।

† “महावैश्वानरव्रते हे” — इति आ० ब्रा० ३, २, १८ । तत्र पूर्वम् ।

२२ २ १ २ १ २ २ २ १ २ १ २ १ १
वा । ए । अग्निः समुद्रमाक्षयन् । ए । अग्निमूर्द्धाभवद्विवः ।

२२ २२ १२ २ २ २ १२ २ २ १ २ १ १ १
ए । आयुर्द्धा अस्मभ्यं वर्चाधादेवेभ्याम् २३४५ ॥ ३ * ॥ २४

वैश्वानरं जगत्यास्तौ द्वरद्वाजो बार्हस्पत्यः ।

“प्रक्षस्य” सम्पृक्तस्य व्यासस्य [यद्वा पृचं हविलक्ष्णं मन्त्रं तद्वतः] “वृष्णः” सेक्तुः “अरुषस्य” आरौचमानस्य “वैश्वानराय” ॥ “महः” पूजायुक्तं बलं तेजो वा “नु” क्षिप्रं स्तौमि । अतएव “नः” अस्मदीयं “वचः” वचनं “विदधे” यागे § “प्रयच्छति” स्तौतीत्यर्थः । “जातवेदसे” जातप्रज्ञाय जातधनाय ॥ वा तमुद्दिश्येत्यर्थः । उक्तमेव प्रकारान्तरेणादरादाह—“नव्यसे” नवतराय “वैश्वानराय” अग्नये “शुचिः” निर्मला स्तौतृणां

* आ० गा० २५० ६, १, २ ।

† “पृचः”—इति चन्ननामस्तु पञ्चमं नेघण्टु कम् २, ७ ।

‡ “अरुषीरारौचनान्”—इति निरु० दै० ६, ७ ।

॥ वैश्वानरः कस्माद् विश्वान् नरान् नयति विश्व एनं नरा नयन्तीति वापि वा विश्वानरा एव स्यात् प्रत्युतः सर्वाणि भूतानि तस्य वैश्वानरः । तस्यैषा भवति * ० इतो जातः सर्वनिदमभिविपश्यति वैश्वानरः संयतते सूर्येण राजा यः सर्वेषां भूतानां मभिश्च यणीयस्तस्य यथं वैश्वानरस्य कल्याणां मतौ स्यामेति । तत्कौ वैश्वानर मध्यम इत्याचार्या वर्षकर्मणाञ्छेत् स्तौति”—इति निरु० दै० १, २१-२२ ।

§ “विदधः”—इति यागनामस्तु पञ्चमं नेघण्टु कम् २, १७ । “विदधानि वेदनानि । विदधानि प्रचोदयन्नित्यपि निगमो भवति”—इति नि० नै० ६, ७ ।

॥ “जातवेदाः कस्माज्जातानि वेद जातानि वै नं विदुर्जाति जाते विद्यन्ते इति वा ज गतवित्तो वा जातधनो जातविद्यो वा जातप्रज्ञानो यत्तज्जातः पशून्विन्दतेति तज्जात-

शोधयित्वा वा “चारुः” कल्याणौ “मतिः” मननीया स्तुतिश्च
 “पवते” मत्सकाशात् प्रभवति स्वयमेव गच्छतीत्यर्थः । “सोमः
 इव” यथा सोमो दशापवित्रात् स्रवति तद्वदित्यर्थः * ॥

“प्रक्षस्य”- “पृक्षस्य”—इति “महः”-“सहः”— इति,
 “प्रनोवोच”-“प्रनुवोचम्”—इति, “जातवेदसे”-“जातवेदसः—
 इति, “नव्यसे”—“नव्यसि”—इति च साम्न ऋचः पाठ-
 भेदः ॥ ८ ॥ २४

वेदसो जातवेदस्त्वमिति ब्राह्मणं तस्मात् सर्वानृतून् पशवोऽपि ममि सर्पन्तीति च
 तस्यैषा भवति ॥ जातवेदसे सुनवामसोममरातीथतो निदद्याति वेदः । स नः पर्षदति-
 दुर्गाणि विश्वानावेव सिन्धुं नदुरितात्यग्निः । जातवेदस इति जातवेदस्यां वैवं जात-
 वेदसेर्चाय सुनवाम सोममिति प्रसवायाभिषवाय सोमं राजान ममृत मराती यतो
 यज्ञार्थं मनिस्मो निदद्याति । निश्चयेन दहति भस्मीकरोति सोमोददित्यर्थः ।
 स नः पर्षदतिदुर्गाणि विश्वानि दुर्गमानि स्थानानि नावेव सिन्धुं नावा सिन्धुं
 सिन्धुं नावा नदीं जलदुर्गां महाकुलां तारयति दुरितात्यग्निरिति दुरितानि
 तारयति । तस्यैषा परा भवति ॥ प्रनृतं जातवेदसमश्चिन्नोतवाजिनम । इदमो
 वर्हिंरासदे । प्रहिणुत जातवेदसं कर्मभिः समश्नुवान मपि वोपमार्थे स्थादश्वमिव
 जातवेदसमितीदमो वर्हिंरासोदलिति तदेतदेक मेव जातवेदसङ्गायचं तृचं दशत-
 योषु विद्यते । यत्तु किञ्चिदग्रे यन्मजातवेदसानां स्थाने युज्यते स न मन्येताद्य मेवाग्नि
 रित्यथेते उत्तरे ज्योतिषी जातवेदसो उच्येते । ततो तु मध्यमः । अग्निप्रवक्तसमनेव
 योधा इति तत्पुरस्ताद्वाङ्मात मथासावादित्य उदुत्यज्ञातवेदसमिति तदुपरिष्ठाद्
 व्याख्यास्यामो यस्तु सूक्तं भजते यस्मै हविर्निर्णयते यमेव सोमिर्जातवेदा निपात-
 मेवैते उत्तरे ज्योतिषी एतेन नामधेयेन भजन्ते—इति निरु० दै० १. १९—२० ।

* “दशापवित्रेण परिष्ठज्यैव ते योनिरिति प्रहसादनमिति का० ९, ५, २५ ।
 दशापवित्रेण गृह्येत्तं ग्रहं परिष्ठज्य पात्राद्वहिर्निर्गतं सोमं मार्जयित्वा एष ते योनि-
 रिति मन्त्रेण प्रहस्य सादनं करोति । वीप्सा सर्वग्रहार्था इति सूचार्थः ॥

अथ नवमी ।

१ २ ३ १ २ २ ३ २
विश्वे देवाममष्टण्वन्तु यज्ञ-

३ १ २ २ २ ३ १ २ २ २ ३ १ २
मुभेरोदसी अपान्नपाचमन्म ।

२ ३ १ २ ३ १ २
मावोवचां सिपरिचक्ष्याणि

३ २ ३ ३ १ २
वोचं सुन्नि ष्विद्वो अन्तमामदेम ॥ ८ ॥ २५

२ २ १ २ १ १ १
* हाउ । ३ । आइहौ । ३ । आइहौरे । ३ । आइ-

२ १ २ १ १ २ २ २ २ १ १
हिहाइ । २ । आइहिहाइ । विश्वे देवाममष्टण्वन्तु या

२ १ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
२३ज्ञाम् । उभेरोदसी अपान्नपाचमेरन्मा । मावोव

२ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
चां सिपरिचक्ष्याणिवोरश्चाश्म् । हाउ । ३ । आइहौ

१ १ २ १ २ १ २ १ २ १
। ३ । आइहौरे । ३ । आइहिहाइ । २ । आइहिहाइ ।

१ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
सुन्नि ष्विद्वो अन्तमामदारइमाउवाइ । इरश्छपु ॥ ८ + ॥ २५

* “विश्वेषां देवानां व्रतम्”—इति आ० ब्रा० ३, २, २२ ।

† आ० गा० ३५० ४, २, ८ ।

एषा त्रिष्टुब् वैश्वदेवी भरद्वाजेन वीक्षिता ।

“विश्वे” सर्वे “देवाः” “मम” मदीयं “मन्त्र” मननीयं

“यज्ञं” यजनीयं पूजां हवींषि वा “शृण्वतु” गृह्णन्वित्यर्थः ।

“अपान्नपात्” मध्यस्थानोऽग्निश्च* “उभे रोदसौ” द्यावा-पृथिव्यौ
अस्मदीयं स्तोत्रं शृण्वन्तु चित्ते अवधारयन्तु ।

अथ प्रत्यक्ष-कृताः—हे “देवाः” ! “वः” युष्माकं “परि-
चक्ष्याणि” परिवर्जनीयानि यानि “वचांसि” स्तोत्राणि “मा

* “अपान्नपात् तनूनप्ता व्याख्यातः”—इत्यादि निरु० दे० ४, १८—१९ । “तनून-
पादाव्यं भवति नपादित्यनन्तरायाः प्रजाया नामधेयम्”—इत्यादि निरु० दे० २, ५ ॥
“आपः”—इत्यन्तरिक्षनामसु अष्टमं नैघण्टुकम् १, २ । “नपात्”—इति अपत्यनामसु
तथोदशं नैघण्टुकम् २, २ । अग्रे मध्यस्थानत्वं जातत्वादिकञ्च यथा—“अपा सुपस्थ
उपस्थाने महत्यन्तरिक्षलोक आसीना महान्त इति वा गृह्यत साध्यमिका देवगणा विश्व
इव राजान् सुपतस्थुर्हृमिष्य मृग्यन्त मिति वार्चनीय मिति वा पूजनीय मिति वा
हरयं दत्तो देवानां विवस्वत आदित्यादिवस्त्वान्विवासनवान् प्रेरितवतः परागता-
द्वास्याग्नेवञ्चानरस्य मातरिश्वा न साहर्तार साह । मातरिश्वा वायुर्मातर्थ्यन्तरिक्षे
श्वसिति मातर्याश्वनितौति वाथैनमेताभ्यां सर्वाणि स्थानान्यभ्यापादसौति ॥
मूर्द्धाभुवोभवतिनक्तमग्निकृतसूक्ष्मं जायते प्रातरुक्षन् । माथामृतुयाज्ञियानानेताम-
पोधत्तूष्णिश्चरति प्रजानन् । मूर्द्धा मूर्त्तं मस्त्रिन् धीयते मूर्द्धा यः सर्वेषां भूतानां
भवति नक्त मग्निस्ततः सूर्या जायते प्रातरुक्षन् एव । प्रज्ञां त्वेतां मन्यन्ते यज्ञि-
यानां देवानां यज्ञसम्पादिना सपो यत् कर्म चरति प्रजानन् सर्वाणि स्थानान्यु-
सञ्चरति त्वरमाणस्तुष्टोत्रा भुयसे निर्वचनाय ॥ सोमेन हि दिवि देवासोऽग्निमजी-
जनञ्छक्तिभीरोदसिप्राम् । तमूचक्षुण्वन्ते धामुवेकं सञ्चोषधीः पचति विश्वरूपाः । सोमेन
यं हि दिवि देवा अग्नि मजनयञ्छक्तिभिः कर्मभिर्यावापृथिव्यो रापूरणन्मकुर्व
स्त्रे वा भाषाथ पृथिव्या मन्तरिक्षे दिवोति शकपृथिव्यदस्य दिवि हवींषं तद-
सावादित्य इति हि ब्राह्मणं तदग्नीकृत्य सौत्यथैनमेतयादित्य कृत्य सौति”—इति निरु०
दे० १, २६—२८ ।

अथ दशमी ।

^{१ २ ३ १ २ ३ १२ २२ ३ २}
यशोमाद्यावापृथिवीयशोमेन्द्रवृहस्पती ।

^{२ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २}
यशोभगस्यविन्दतुयशोमाप्रतिमुच्यताम् ॥

^{३ २ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २}
यशस्वः३ःस्याः स॒सदो॑हम्यवदितास्याम् ॥ १० ॥ २६

^{२५ १२ २२ १२ २ १२ २५}
* हाउश्वा । यशोमाद्यावापृथिवी । हाउश्वा ।

^{१२ २२ २२ २५ २२ २}
यशोमेन्द्रवृहस्पती । हाउश्वा । यशोभगस्यविन्दतु ।

^{२ २ २२ १ २ २ २५ २}
हाउश्वा । यशोमाप्रतिमुच्यताम् । हाउश्वा । यश

^{१ २ २ १ २५ २१ २ १२ २}
स्वियस्याःस॒सदः । हाउश्वा । अहम्यवदितास्याम् ।

^{२५ १ २ १}
हाउश्वा । अश्वमिष्टये३हम् ॥ १२ † ॥ २६

वीचं' न ब्रवीमि अपितु समीचीनानीति । अतः, "वा" युष्माकम्
"अन्तमाः" अन्तिकतमाः सन्तो वयं "सुन्नेष्वित्" युष्माभि-
र्दत्तेषु सुखेष्वेव † वर्तमानाः "मदेम" मोदेम ॥

"यज्ञम्"—"यज्ञियाः"—इति पाठौ ॥ ८ ॥ २५

* "यशः"—इति आ० ब्रा० ३, २, २३ ।

† आ० गा० २५०४, २, १२ ।

‡ "सुन्नम्"—इति सुखनामसु षोडशं नैघण्टुकम् ३, ६ ।

^{२ १ २} * वृत्रहत्यायहोइ । ३ । ^{२ १ २} अधृष्णवेहोइ । ३ । ^{१ २ १ २} अपूरवे
^{२ २ १} होइ । २ । ^{२ १ २ २} अपूरावारइ । ^{२ १ २} पृथिवीञ्चाहोइ । ^{२ १ २} विवर्त्तयाहो
^{२ १} इ । २ । ^{२ १} विवर्त्तयार । ^{२ २ १ २} अन्तरिक्षहोइ । ३ । ^{२ २ १ २} सुधारया
^{२ २ १} होइ । २ । ^{२ १ २ २} सुधारायार । ^{२ २ १ २} दिवंवेपाहोइ । ३ । ^{२ २ १ २} अवपयो
^{२ २ १} होइ । २ । ^१ अवपायारः । ^{१ ५} होइ । २ । ^१ ऊवे २ । ^१ हा
^{१ ५} ११उवार । ^{१ ५} इन्द्र २ । २ । ^{२ १} इन्द्र । ^{२ १} स्यनू । २ । ^१ स्यनू ३ । ^१ आ
^१ उ । ^{२ २ १ २} वार । ^{२ १} वीर्याणि । ^२ प्रवा । २ । ^१ प्रवा ३१उ । ^१ वार ३ ।
^{१ १ १ १ १} चार ३४५म् । ^{१ २ २ ५} यानीर । २ । ^{१ २} यानि । ^{२ १} चका । २ । ^२ चका ३१
^१ उ । ^{२ १ २} वार । ^{२ १} रप्रथमा । ^२ निवा । २ । ^१ निवा ३१उ । ^१ वार ३ ।
^{१ १ १ १ १} जीर ३४५ । ^{१ ५} अहरन् । २ । ^१ अहन् । ^{२ १} अहाइम् । २ ।
^२ अहा ३१उ । ^१ वार । ^{१ २ १} अन्वपः । ^{२ १} तता । २ । ^२ तता ३१उ । ^२ वा
^{३ १ १ १ १} र ३ । ^{१ ५} दार ३४५ । ^१ प्रवर । २ । ^१ प्रव । ^{२ १} क्षणाः । २ । ^१ क्षणा ३१

* “वार्चस्त्रम्”—इति आ० ब्रा० ३, २, २३ ।

उ । वा^{१ २ १}२ । अभिन^{२ १}त्या । व^२ता । २ । व^१ता३१उ । वा^१२३ ।
^{१ १ १ १ १}नार^{२ १ २}३४५म् । वृ^२च^{१ २}ह^{१ २}त्याय^{१ २}होइ । ३ । अ^१ध^{१ २}ष्ण^{१ २}वे^{१ २}होइ । ३ ।
^{२ २ १ २}अ^{२ २ १}पूर^{२ १ २}वे^{२ १ २}होइ । २ । अ^{२ १ २}पूरा^{२ १ २}वा^{२ १ २}२इ । पृ^{२ १ २}थिवी^{२ १ २}च्चा^{२ १ २}होइ । ३ ।
^{२ १ २}वि^{२ १}वर्त्ता^{२ १}या^{२ १}होइ । २ । वि^{२ १}वर्त्ता^{२ १}या^{२ १}२ । अ^{२ १}न्तरि^{२ १}क्ष^{२ १}होइ । ३ ।
^{२ २ १ २}सु^{२ २ १}धा^{२ २ १}रया^{२ २ १}होइ । २ । सु^{२ २ १}धा^{२ २ १}राया^{२ २ १}२ । दि^{२ २ १ २}वं^{२ २ १ २}पा^{२ २ १ २}होइ । ३ ।
^{२ २ १ २}अ^{२ २ १}वे^{२ २ १}पयो^{२ २ १}होइ । २ । अ^{२ २ १}वे^{२ २ १}पाया^{२ २ १}२ । होइ । २ । ऊ^{१ २ १}वे । २ ।
^{२ २ १ २}हो^{२ २ १ २}३१उवा^{२ २ १ २}२ । ए । वृ^{२ २ १ २}च^{२ २ १ २}ह्वा^{२ २ १ २}सप^{२ २ १ २}त्न^{२ २ १ २}हा । ३ ॥ १० * ॥ २०

दृष्ट्वा हिरण्यसूपेन त्रिष्टुबेन्द्रे देवता ।

“वज्री” वज्रयुक्त इन्द्रः “प्रथमानि” पूर्वसिद्धानि मुख्यानि वा
 “यानि” “वीर्याणि” पराक्रमयुक्तानि “कर्माणि” चकार । तस्य
 “इन्द्रस्य” तानि वीर्याणि । “नु” क्षिप्रं “प्रवोच” प्रब्रवीमि ।
 कानि वीर्याणीति ? तदुच्यते—“अहिं” मेघम् + “अहन्” हत-
 वान् । तदेकं वीर्यम् । “अनु” पश्चाद् “अपः” जलानि

* आ० गा० ३५० ४, २, १० ।

† “अहिः”—इति मेघनामसु एकविंशतितमं नैषष्टकम् १, १० ।

अथ द्वादशी ।

३ १० ४ १ २ ३ १ १
अग्निरस्मिजन्मनाजातवेदा३ १ ३ १ २ ३ १ २ ३ २
घृतम्नेचक्षुरमृतम्मासन् ।३ १ २ ३ १ २ २ २ ३ १ २
त्रिधातुरर्कोरजसोविमानो२ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
जम्बज्ज्योतिर्हविरस्मि सर्वम् ॥ १२ ॥ २८ *२९ २ १ २ १ २ २ २ १ २ २ २ १ २
† द्वाउश्वा । अग्निरस्मिजन्मनाजातवेदाः । इडा ।१ १ २ २९ २ १ २ २ १ २ १ २ २ १
सुवः । इडा । द्वाउश्वा । घृतम्नेचक्षुरमृतम्मासन् ।१ २ १ १ २ २९ २ १ २ २ १ २ २ १
इडा । सुवः । इडा । द्वाउश्वा । त्रिधातुरर्कोरजसो

“ततर्ह” हिंसितवान् भूमौ पातितवानित्यर्थः । इदं द्वितीयं
वीर्यम् । “पर्वतानां” सम्बन्धिनीः “वक्षणाः” प्रवहणशीला नदीः†
“प्राभिनत्” कूलहय-कर्षणेन प्रवाहितवानित्यर्थः । इदं तृतीयं
वीर्यम् † ॥ ११ ॥ २७

* ऋ० २, २, २१, १—३, १, २७, २—३, २, ५, १ ।

† “अग्ने रिष्ठादम्यन्नानुगानम्—इति आ० ब्रा० ४, २, २४ । अस्मैव द्वितीयमेतत् ।

† “वक्षणाः”—इति नदीनामस्तु नवमं जैमिण्युक्तम् १, १३ ।

† “अथास्य कर्म रसादुपदानं दृक्वधो या च का च वक्षति रिन्द्र-कर्मैव तत्”—
इति निरु० दे० १, १० । दृक्वधो मेघ-मध इति च तद्वाक्यम् ।

^{१२२} विमानः । ^{१२} इडा । ^१ सुव । ^{१२} इडा । ^{२५} हाउश्वा । ^{१ १} अजस
^{१२} अजोतिर्हविरस्त्रिसर्वम् । ^{१२ १} इडा । ^{१२} सुव । ^{१२} इडा ॥ २ * ॥ २८

विश्वामित्रऋषिस्त्रिष्टुप्छन्दस्वग्निरिति द्वयोः ।

उत्तराग्नेः स्तुतिः पूर्वा स्तुतिः सर्वात्मनात्मनः ।

हे कुशिकाः ! भोक्तृ-भोग्य-भावेन द्विविधम् इदं सर्वं जगत् ।

“एतावद्वा इदमन्नं चैवान्नादश्च सोम एवान्न मग्नि रन्नादः”—

इति श्रुतेः । तत्र सकल-भोक्तृ-वर्ग-रूपेणान्नादोऽग्निः । स च

अग्निवायादित्यभेदेन चेधा भूत्वा पृथिव्यन्तरिक्ष-द्युलोकानधि-

तिष्ठति । तदुक्तं वाजसनेयके—“स चेधात्मानं व्यकुरुतादित्यं

द्वितीयं वायुं तृतीयम्”—इति ।

तत्र सः “अग्निः” अहं “जन्मना” एव “जातवेदाः” “अस्मि”

अवण-मननादि-साधन-नैरपेक्ष्येण स्वभावत एव साक्षात्कृत-पर-

तत्त्वस्वरूपोऽस्मि । “घृतं मे चक्षुः” यदेतद्विश्वस्यावभासकं मम

स्वभावभूतम्प्रकाशात्मकं चक्षुः तद् घृतम् इदानीं मत्पुत्रं दीप्तम् ।

यदेतद् “अमृतं” कर्म-फलं दिव्यादि-विविध-विषयोपभोगात्मकं

तत् “मे” मम “आसन्” आस्ये वर्तते । सकल-भोक्तृ-वर्गात्मना

स्वयमेवावस्थानात् । एवं स्वात्मनः पृथिव्यधिष्ठातृ-रूपता मभिं-

धाय वायात्मनान्तरिक्षाधिष्ठातृता माह—अर्को जगतः स्रष्टा

प्राणः । “सोर्चन्नचरत्तस्यार्चत आपो जायन्तार्चतैव मेकं मभू-
दिति तदेवार्कस्यार्कत्वम्”—इति श्रुतेः । स प्राणः अहं “त्रिधा-
तुः” त्रिधात्मानं विभज्य तत्र वाय्वात्मना “रजसः” अन्तरिक्षस्य
“विमानः” विमाता अधिष्ठातास्मि ॥ तथा आदित्यरूपेण द्युलो-
काधिष्ठातृता माह—“अजस्रं ज्योतिः” अनुपक्षीणं नित्यं
तेजः प्रकाशात्मा द्युलोकाधिष्ठाता आदित्योऽप्यहं मस्मि । एवं
भोक्तृ-रूपता मात्मनोऽनुसन्धाय भोग्यरूपता मप्यनुसन्धत्ते । यत्
“हविः” भोग्यं प्रसिद्धं मस्ति तत् “सर्वम्” अप्यहं मेवास्मि* ।

यद्वा । अहम् “अग्नि रस्मि” देवानां हविः-प्रापणात् अङ्ग-
नादिगुण-युक्तोऽस्मि । किञ्च, “जन्मना” उत्पत्त्या “जातवेदाः”
जातज्ञानोऽस्मि । उत्पत्ति-क्षण एव सर्वज्ञोऽहं मस्मि । अथवा
जातं सर्वं स्वात्मतया वेत्तीति जातवेदाः सर्वात्मक इत्यर्थः । तत्
कथम्? इत्युच्यते—“घृतं मे चक्षुः” यदेतद् घृतं प्रसिद्धमस्ति
तन्मे चक्षुः-स्थानीयम्, यथा लोके चक्षुर्भासकम् एवं घृतमपि
प्रक्षिप्तं ज्वालामुत्पादयत मम भासकम् । “अमृतं” प्रभारूपं यद्-
मृतं मविनाशि ज्योतिः “मे” मम “आसन्” आस्ये वर्तते ।
“त्रिधातुः” प्राणापानव्यानात्मकस्त्रिधा वर्तमानोऽर्कः सोर्चनीयो
यः प्राणोऽस्ति सोऽप्यहं मेवास्मि । तथा “रजसः” अन्तरिक्षस्य
“विमानः” विशेषेण माता परिच्छेत्ता वायुश्चाहं मस्मि ।
किञ्च । “अजस्रं ज्योतिः” नैरन्तर्येण तापकः सूर्यश्चाहं मस्मि ।
किं बहुना । आज्य-पुरोडाशादिरूपं यदेतद्दिवि रस्ति तदुप-
लब्धं तत्सर्वं मप्यहं मस्मि । “सर्वं स्वस्विदं ब्रह्म”—इति

* अत्र यद्वैकाग्र्यतयं तत् पुरसादेवाहं मस्मि प्रथमजातस्यैव टीकितम् ।

अथ त्रयोदशी ।

२ ३ २ ३ १ २ २ २ २ २
पात्यग्निरिविपोअग्रम्यदंवेः

२ २ ३ १ २ २ २ २ २ २
पातियक्कश्चरणसूयस्य ।

२ ३ १ २ २ ३ १ २ ३ १ २
पातिनाभासप्रशीर्षाणमग्निः

२ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ २
पातिदेवानामुपमादमृष्टः ॥ १३ ॥ २८ *

॥ तृतीय-दशति ॥

२ २ २ २ २ २ २ २ २ २
+ हाउ । ३ । पात्यग्निरिविपोअग्रम्यदंवेः । हाउ३उवा

३ ५ २ २ ३
२३ । सू२३४वाः । इह । हाउ३उवा२३ । ज्यो२३४

५ २ २ २ २ २ २ २ २
तीः । हाउ । ३ । पातियक्कश्चरणसूयस्य । हाउ

३ ५ २ २ ३
१उवा२३ । सू२३४वाः । इह । हाउ३उवा२३ । ज्यो२

श्रुतेः । तमनेकधाग्नेः सर्वात्मकत्व-प्रतिपादनेन परब्रह्मत्वं मुक्तं
भवति ॥

“अजस्र”-“धर्मः”—इति साम्न ऋचः पाठ-भेदः ॥ १२ ॥ २८

० ऋ० ३, १, ८, १—३, १, २५, २—३, १, २५, ३ ।

+ इदमपि तस्यैव आत्मगतं तृतीयम् ।

^५ ३४तीः । ^{२२} ह्राउ । ^{२२} ३ । ^{२२} पातिनाभासप्रशीर्षणमाग्निः । ^२ ह्रा

^३ ३१उवा२३ । ^५ सूर३४वाः । ^२ इह । ^२ ह्रा३१उवा २३ ^३ ज्यो२३४

^५ तीः । ^{२२} ह्राउ । ^{२२} ३ । ^{२२} पातिदेवानामुपपादमार्घः । ^२ ह्रा३१

^३ उवा२३ । ^५ सूर३४वाः । ^२ इह । ^२ ह्रा३१उवा२३ । ^३ ज्यो२३

^५ ४तीः ॥ ३ * ॥ २८

“अग्निः” “वेः” गन्त्राः † सर्वत्र व्याप्तायाः “विपः” रिपः
भूम्याः ‡ “अग्र” मुख्यं “पद” “स्थानं” “पाति” रक्षति ।
“यज्ञः” महान् अग्निः “सूर्यस्य” “चरण” चरत्यनेनेति चरण
मन्तरिचं § “पाति” । “नाभा” ॥ नाभौ अन्तरिक्षस्य मध्ये “सप्त-
शीर्षाण” सप्तगणं मरुद्गणं “पाति” । “ऋष्वः” दर्शनीयोऽयम् †

* आ० गा० ३५० ५, १, ३ ।

† “वेः”—इति वेतेर्गतिकर्मणो रूपम्, नै० २, १४, १८ ।

‡ “विपः”—इति रिप इत्यस्य रेफव्यत्यये वकारभावे रूपम्, “रिपः”—इति
तु पृथिवी-नामसु तयोद्देशं नैघण्टुकम् १, १ ।

§ “यज्ञः”—इति महद्नामसु तयोद्देशं नैघण्टुकम् ३, ३ ।

§ “अतरवान्तरिक्षनामसु “अध्वा”—इति (नै० १, ३, १२) ।

॥ सुपां सुलुगित्याले रूपम् (पा० ३, १, ३९) ।

+ “ऋष्वः”—इति पश्यते रूपमिष्टम् निरु० १, २०—१०, २६—१२, २७—१४, १३ ।

अथ चतुर्थखण्डे—

सैषा प्रथमा ।

१२
२१ ९ ३ २३ १ १
भ्राजन्त्यग्नेसमिधानदीदिवोजिह्वाचरत्यन्तरासनि ।

१२ २२ ३१२ ३ २३१२ २२३१२
सत्त्वन्नो अग्ने पयसावसुविद्रयिवर्चो हृशेदाः ॥ १ ॥ ३०

* भ्राजा औहो होहाइ। त्यगेसमिधानादी दिवा रः।

जिह्वा औहोहोहोहोहो । चरत्यन्तारासानीर । सत्वा औ
होहोहोहोहो । नोअग्ने पयसावसूस्वीत् । रयिर्वर्चादृशौहो
हो । ऊम्मा र । हा । औश्होवा । होपुइ । डा ॥ ५† ॥ ३०

“अग्निः” “उपमादम्” “देवानाम्” उपमादकं यन्न “पाति”
रक्षति ॥

“पात्यग्निर्विपोअग्रम्” — “पातिप्रियेरिपोअग्रम्” — इति
पाठौ ॥ १३ ॥ २६

इति श्रीमत्सायणार्थ-विरचिते माधवीये सामवेदार्थ-प्रकाशे
छन्दोध्याव्याख्याने षष्ठस्याध्यायस्य तृतीयः खण्डः ॥ ३ ॥

* तस्यैव पञ्चम सिद्धम् ।

† आ० गा० ३ प० ५, १, ५ ।

अथ द्वितीया ।

१ १२ २२३ १२ १२
वसन्तइन्नुरन्त्योग्रीष्मइन्नुरन्त्यः ।

१ १२ २२३ १२ ३ १२ २२३ १२ १२
वर्षाण्यनुशरदोऽहमन्तः शिशिरइन्नुरन्त्यः ॥ २ ॥ ३१

२ ४ २ ४ ४ १२ २
* वा५सन्तः । ई३न्नूरन्तायाः । ग्रीष्मइन्नुरा१

१ २ २१२ २ १ २ २ १२
ती३याः । वर्षाण्यनुशा३ । ऊ३म् । रा३दाः । हेमन्तः

३ २ २ १ १ १
शिशिरइन्नुरा१२न्तियाउ । वा३४५ ॥ ८ ॥ ३१

वामदेव ऋषिः पङ्क्तिर्भाजन्त्यग्नइति द्वयोः ।

आग्नेयी प्रथमर्तव्या द्वितीया दृश्यते तयोः ॥

“समिधान” ऋत्विग्भिः समिधमान ! दीप्त ! हे “अग्ने !”
“भ्राजन्ती” प्रकाशमाना “आसनि” आस्ये “अन्तर्” मध्ये
स्थिता त्वदीया “जिह्वाः” † हवींषि “चरति” भक्षयति । हे
“अग्ने” ! “वसुवित्” ! धनलभक ! त्वम् “अस्मभ्यम्” “पयसा”
अन्नेन सह “रयि” रमणीयं धनं “दृशे” दर्शनाय “वचः” तेजश्च
तेजस्वित्वं वा “अदाः” देहि ॥ १ ॥ ३०

* “ऋतुषा”—इति आ० ब्रा० ३, २, २४ ।

† आ० ब्रा० २५० ५, १, ८ ।

‡ “जिह्वा”—इति वाङ्मनामसु च दृश्यते १, ११ । अग्नेश्च जिह्वाः पञ्च काष्ठी-
कराक्षीत्येवमादयः प्रसिद्धाः, ता एव पुनः सप्तार इत्यप्युच्यन्तेऽन्यतः ।

“वसन्तः इन्नु” वसन्त एव चैत्र-वैशाखरूपो वसन्त ऋतुरेव
 “रन्ध्यः” रमणीयः भवति । “ग्रीष्मइन्नु” ज्येष्ठाषाढरूपो ग्रीष्म-
 ऋतुरेव “रन्ध्यः” रमणीयः । “वर्षाणि” वर्षा आवण-भाद्रपद-
 रूपेणावयवीभूतः प्राष्ठ ऋतुरेव “रन्ध्यः” रमणीयः । “तान्यनु”
 “शरदः” आश्विन-कार्तिकरूपेणावयवीभूत ऋतुः “रन्ध्यः”
 रमणीयः । “हेमन्तः” मार्गशीर्ष-पौषरूप एव “रन्ध्यः” रमणी-
 यः । “शिशिरइन्नु” माघ-फाल्गुनरूप एव “रन्ध्यः” रम-
 णीयः * ॥ २ ॥ ३१

* अचोपनिषत् तदग्राह्यान्तश्च यास्क-कृतम्—सप्तयुञ्जन्तिरथमेकचक्रमेकौषधौ
 वहति सप्तनामा । त्रिनाभिचक्रमजरमनर्वयचे माविप्रज्ञाभुवनाधितस्थुः । सप्त युञ्जन्ति
 रथ मेकचक्र मेकचारिणम् चक्रश्चकतेर्वा चरतेर्वा क्रामतेर्वाको अश्वो वहति सप्तनामा-
 दित्यः सप्ताक्षैरय्यथो रसानभिसन्नामयन्ति सप्तैन मृषयस्त्वन्नीति वेद मपीतरन्नामे-
 तस्या देवाभिसन्नामात् । संवत्सरप्रधान उच्यते ईर्द्धंस्त्रिनाभिचक्रं तृतुः संवत्सरो ग्री-
 ष्मो वर्षा हेमन्त इति । संवत्सरः संवत्सन्तेऽस्मिन् भूतानि । ग्रीष्म पश्यन्ते अस्मिन् सर्वा
 वर्षा वर्षात्यासु पर्जन्यो हेमन्तो हिमवान् । हिमं पुनर्हन्तेर्वा हिमोतेर्वा न अजर
 मजरपृथग्माणं सनर्वसप्त प्रत्युत मन्यस्मिन् । यचेमानि सर्वाणि भूतान्यभि सन्निष्ठन्ते
 तं संवत्सरं सर्वमावाभि स्यौति । पञ्चारे वक्त्रे परिवर्णमान इति पञ्चतुतया ।
 पञ्चर्तवः संवत्सरस्येति च ब्राह्मणं हेमन्त-शिशिरयोः समासेन षडर आह्वयर्पितं मिति
 षडृतुतया । अराः प्रत्युता नामौ । षट् पुनः सङ्गतेः । द्वादशारब्रह्मन्तज्वराय ।
 द्वादशप्रथयचक्रमेकमितिमासानां । मासा सानात् । प्रथिः प्रक्षितो भवति । तस्मिन्
 साकान्तिशतानशङ्खोर्पिताः षष्ठिर्नचस्त्राचस्त्रासः । षष्ठिश्च द्वे द्वौषि च भूतानि
 संवत्सरस्याहोरात्रा इति च ब्राह्मणं समासेन । सप्तशतानि विंशतिचतस्रः । सप्त
 च वै भूतानि विंशतिश्च संवत्सरस्याहोरात्रा इति च ब्राह्मणं विभागेन—इति
 निरु० जै० ४, २७ ।

अथ तृतीया ।

३१२ १ १२ २ २ ३१२
सहस्रशीर्षाः पुरुषः सहस्राक्षः सहस्रपात् ।

१२ २२ ३१ २३० २ ३२
सभूमिः सर्वतोऽवृत्वात्यतिष्ठद्दशाङ्गुलम् ॥ ३ ॥ ३२ ॥

२१ २ २१ २ २ २
ॐ उज्जवाद्वाउ । ३ । सहस्रशीर्षाः पुरुषः ३३षाः । सह-
२१ २२ २ २२ २१२ २ १
स्राक्षः सहस्रार३पात् । सभूमिः सर्वतोऽवृत्वात्यतिष्ठद्दशाङ्गुलम् ।
२१२ २ २१ २ २१ २
उज्जवाद्वाउ । २ । उज्जवाद्वाउ ।

२ १ ११११
वार । इट् इडा २३४५ ॥ १३ ॥ ३२

सर्व-प्राणि-समष्टि-रूपो ब्रह्माण्ड-देही विराडास्थो यः
पुरुषः सोऽयं “सहस्रशीर्षाः” सहस्र-शब्दस्थोपलक्षणत्वात् ॥
अनन्तैः शिरोभिर्युक्त इत्यर्थः । यानि सर्व-प्राणिनां शिरांसि
तानि सर्वाणि तद्देहान्तःपातित्वात्तदीयान्येवेति सहस्र-शीर्ष-
त्वम् । एवं सहस्राक्षत्वं सहस्रपादत्वं च । स पुरुषो “भूमिः”

• “विश्वतो” — इति ऋ० । † ऋ० ८, ४, १७, १ ।

‡ “हे पुरुषव्रते” — इति आ० गा० ३, २, २५ ।

॥ आ० गा० ३, ५, १, १३ ।

॥ “सहस्रम्” — इति षड्भासस्य दशम नैषट् कम् ३, १ ।

अथ चतुर्थी ।

३ २ १ १ ७ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
त्रिपादूर्ध्व उदैत्पुरुषः पादोऽस्येहाभवत्पुनः ।

२ ३ २ ३ क २ २ २ ३ २ ३ २
तथा विष्वङ् व्यक्रामदशना + नशने अभि ॥ ४ ॥ ३३ †

२ १ २ २ २ १ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
॥ उज्जवौहोवा २ । ३ । त्रिपादूर्ध्व उदैत्पुरुषः ३ पाः ।

१ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
पादोऽस्येहाभवत्पुनः । तथा विष्वङ् व्यिकारश्मात् ।

२ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
अशनानशने आरश्भौ । उज्जवौहोवा २ । २ । उज्ज

२ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
वौ । हो २ । वारश् ४ । औहोवा । ईरश् ४ डा । उज्ज

२ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
वौहोवा २ । २ । उज्जवौ । हो २ । वारश् ४ । औहो

ब्रह्माण्ड-गोलक-रूपां सर्वतः “आ” समन्तात् “वृत्त्वा” परिवेष्ट्य
दशाङ्गुल-परिमितं देशम् “अत्यतिष्ठत्” अतिक्रम्य व्यवस्थितः ।
दशाङ्गुलमित्युपलक्षणम् । ब्रह्माण्डाच्चहिरपि सर्वतो व्याप्या-
वस्थित इत्यर्थः ॥ ३ ॥ ३२

* “तमो” — इति ख० ।

† ख० ८, ४, १७, ४ ।

† “त्याशना” — इति च ख० ।

‡ नच द्विकौशम् ।

अथ पञ्चमी ।

१२ १२४

३२३२३ ३१ २

पुरुषवेदः*सवयङ्मृत्यञ्चभाव्यम् † ।

वा । ^१६२३४वाः । ^५उङ्गवौहोवा^२ । ^{२१२७२}२ । ^{११२}उङ्गवौ ।

^१हो^२ । ^१वा^५२३४ । ^{५२२}औहोवा । ^{३११११}जर३४५ ॥ १४ † ॥ ३३

योऽयं “त्रिपात् पुरुषः” संसार-स्पर्श-रहितः बहुल-स्वरूपः सोऽयम् “ऊर्ध्व उदैत्” अस्मादज्ञान-कार्यात्संसारोद्भिर्भूतः सन् तत्रत्यैर्गुणदोषै रसृष्टः उत्कर्षेण स्थितवान् । “अस्य” शेषं “पादः” लेशः सोऽयमिह मायायां प्रादुरभवत् । सृष्टि-संहा-राभ्यां पुनः पुनरागच्छदिति [अस्य सर्वस्य जगतः परमात्म-लेशत्वं भगवताप्युक्तम्—“विष्टभ्याह मिदं कृत्स्न मेकांशेन स्थितो जगदिति”] तथा मायाया मागत्यानन्तरं “विष्वङ्” देव-तिर्य्यगादि-रूपेण विविधः सन् “व्यक्रामत्” व्याप्तवान् । किं कृत्वा ? “अशनानशने” अभिलक्ष्य अशनं भोजनादि-व्यवहारो-पेतं चेतनं प्राणि-जातम्, अनशनं तद्रहित मचेतनं गिरि-नद्या-दिकम् । तदुभयस्यां यथा स्यात्तथा । यमेव विविधो भूत्वा व्याप्तवानित्यर्थः ॥ ४ ॥ ३३

* “पुरुषवेदः”—इति

† “भव्यम्”—इति ।

} कृत्वेदीय-पाठौ ।

‡ आ० गा० १५० ५, १, १४ ।

१ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १
पादोस्य सर्वाभूतानि त्रिपादस्यामृतन्दिवि * ॥ ५ ॥ ३४ †

३ इयौ चोवा २ । ३ । पुरुष एवे द्सारश्चाम् ।

१ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २
यज्ञतं यच्च भावाश्च याम् । पादोस्य सर्वाभूताश्च नी । त्रि

१ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २
पादस्यामृतन्दारश्च इवौ । इयौ चोवा २ । २ । इयौ चो

३ ५ ३ ५ ३ ५ ३ ५ ३ ५ ३ ५ ३ ५ ३ ५
वारश्च । औचोवा । ईरश्च डा । इयौ चोवा २ । २ ।

१ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २
इयौ चो २ । वारश्च । औचोवा । ज्योश्च तीः । इयौ

३ ५ ३ ५ ३ ५ ३ ५ ३ ५ ३ ५ ३ ५ ३ ५
चोवा २ । २ । इयौ । चो २ । वारश्च औचोवा ।

३ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
इरश्च ४ ५ ॥ १५ ॥ ३४

यत् “इदं” वर्त्तमानं जगत् तत् “सर्वं” “पुरुष एव” । “य-
ज्ञतम्” उत्पन्नं जगत् “यच्च भाव्यं” भविष्यज्जगत् तदपि पुरुष एव
यथास्मिन् काले वर्त्तमानाः प्राणिनः सर्वेऽपि चराचरात्मकपुरुष-

* “उतामृतल” — इत्यादिष्व ऋग्वेदीयः ।

† ऋ० ८, ४, १७, ४ ।

‡ “त्रिषि लोकाणां प्रसूतिः, दिवः” — इति आ० मा० ३, २, २५ ।

॥ आ० मा० १५०५, १, २५ ।

अथ षष्ठी ।

१ २ ३ २७ ३ १ १ ३ १ २
तावानस्य *महिमाततो । ज्यायांश्चपुरुषः ।

११ २३ १ २२ ३ १२ २२ १ १ २
उतामृतत्वस्थेशानेयदन्नेनातिरोद्धति† ॥ ६ ॥ ३५१

२२ १२ २ २ १ २ २२
‡ हाउ । ३ । तावातस्य । महा२३इमा३ । हाउ

स्त्रावयवाः तथैव गतागामिनी रपि कल्पयोर्द्रष्टव्यमित्यभिप्रायः ।
एतदेवोभयं स्पष्टीक्रियते—“अस्य” पुरुषस्य “सर्वाणि भूतानि”
काल-त्रय-वर्तीनि प्राणि-जातानि “पादः” चतुर्थीऽशः । “अस्य”
पुरुषस्यावशिष्टं “त्रिपात्” स्वरूपम् “अमृत” “विनाश-रहित”
सत् “दिवि” द्योतनात्मके स्व-प्रकाश-स्वरूपे व्यवतिष्ठत इति
शेषः । [यद्यपि “सत्यं ज्ञान मनन्तं ब्रह्म”—इत्यनन्तस्य परब्रह्म-
णोद्दीयदन्तत्वाभावात् पादचतुष्टयं निरूपयितुं मशक्यं, तथापि
जगदिदं ब्रह्म-स्वरूपापेक्षया अल्पमिति विवक्षितत्वात् पादत्वो-
पचारः ॥ ५ ॥ ३४

* “एतावानस्य”—इति,

† “यतो”—इति,

‡ “पादोस्ते हा”—इत्यादिषु

॥ ऋ० ७, ४, १७, ३ ।

§ “अनादिष्वस्य”—इति आ० ब्रा० १, २, २५ । अतमिति शेषः ।

अथ सप्तमी ।

१२ १ ११

३२ ३ १ ३१२

ततो विराड् † जायतविराजो अधिपूरुषः ।

१३ १२ २२

३२४ ३ १२ ३२

सजातो अत्यरिच्यत पश्चाद्भूमिमथोपुरः ॥ ७ ॥ ३६ ‡

१२ २ २ २१२ २

२२

२१२

३। ततो ज्यायाश्च पूरुषाः । हाउ । ३। उता-

२ १ २२

१ २ २ २१२

मृतत्वस्येशा रश्नाः । हाउ । ३। यदन्नेनातिरोहा

१ २२ २ १

११११

रश्तीर । हाउ३ । वा३ । इट् इडा रश्ना ॥ १६ ॥ ३५

अतीतानागतवर्तमान-रूप-जगदाद्याधारो योऽस्ति “तावान्” सर्वोऽपि “अस्य” पुरुषस्य “महिमा” स्वकीय-सामर्थ्य-विशेषः । न तु तस्य वास्तवं स्वरूपम् । वास्तवस्तु “पुरुषः” “ततः” महिम्नोऽपि “ज्यायान्” अतिशयेनाधिकइत्यर्थः । “उत” अपिच “अमृतत्वस्य” देवत्वस्य “अयम् ईशानः” स्व-मायया “यत्” यस्मात् कारणात् “अन्नेन” प्राणिनां भौम्येन अन्नेन निमित्त-भूतेन “अतिरोहति” स्वकीयां कारणावस्था मतिक्रम्य परिदृश्यमान-जगदवस्थां प्राप्नोति । तस्मात् प्राणिनां कर्म-फल-भोगाय जगदवस्था स्वीकारात् नेदन्तस्य वस्तु-तत्त्व मित्यर्थः ॥ ६ ॥ ३५

• “तस्माद्”—इति,

† “विराज” इति च,

‡ ऋ० ८, ४, १०, ५ ।

} ऋ० ।

¶ आ० गा० १५० ५, १, १६ ।

२५

१ २ २ १ २ २

२५

१ १ २

* हाउश्वा । ततोविराडजायत । हाउश्वा । विरा

२ २ २ १ २ २

२ ५

१ २ २ १ २

२

जोअधिपुरुषः । हाउश्वा । सजातोअत्यरिच्यत ।

५ १ १ २ २ १ २ २ १

२ ५

२

२ १ २

हाउश्वा । पश्चाद्भूमिमथोपुरः । हाउश्वाश् । ईरश्

१ १

४५ ॥ १७ ॥ ३६

“विष्वङ् व्यक्रामत्”—इति यदुक्तं तदेवात्र प्रपञ्चयते—

“ततः” तस्मादादि-पुरुषात् “विराट्” ब्रह्माण्ड-देहः “अजायत” उत्पन्नः । [विविधानि राजन्ते वस्तू न्यत्रेति विराट्+] “विराजो अधि” विराड्देहस्योपरि तमेव देहमधिकरणं कृत्वा “पुरुषः” तद्देहाभिमानो कश्चित् पुमानजायत । योऽयं सर्व-वेदान्त-वेद्यः परमात्मा स एव रूपेण प्रविश्य ब्रह्माण्डाभिमानो देवतात्मा जीवोऽभवत् [एतच्चाथर्वणिकउत्तरतापनीये विस्मष्टमामनन्ति—“स वा एष भूतानोन्द्रियाणि विराजं देवताः कोशांश्च सृष्ट्वा प्रविश्य मूढो मूढ इव व्यवहरन्नास्ती माययैवेति] । “स जातः” विराट् पुरुषः “अत्यरिच्यत” अतिरिक्तोऽभूत् । विराड्व्यतिरिक्तो देव-तिर्यङ्मनुष्यादिरूपोऽभवत् । पश्चाद्देवादि-जीव-भावादूर्ध्वं भूमिं ससर्जति शेषः । “अथ” भूमि-सृष्टेरनन्तरं तेषां जीवानां “पुरः” ससर्ज [पूर्यन्ते सप्तभि र्धातुभि रिति पुरः] शरीराणि ॥ ७॥ ३६

* “पृथिव्याः”—इति आ० ब्रा० ६, २, २३ । अतमिति शेषः ।

+ आ० ब्रा० ३५० ५, २, १७ ।

‡ “विराट् विरमणाद्विराजनाद्वाविरोधनाद्वा”—इति दै० ब्रा० ६, १२ ।

मन्येवामिति पञ्चर्चो वामदेवेन वीक्षिताः ।
 अत्राद्यैकान्तिमे च द्वे त्रिष्टुभस्तासु चादिमा ॥
 उपरिष्टाज्जगोतिरिति बह्वृचैव विधीयते ।
 अन्ये अनुष्टुभौ द्यावापृथिव्योः प्रथमा तथा ॥
 द्वितीयैन्द्री चतुर्थी च तृतीयाशीनिंजात्मनः ।
 स्तुतिर्गवा मन्तिमेति छन्दोदेवत-निर्णयः ॥

अथ अष्टमी ।

१ २

३ १ २ ३

मन्येवान्द्यावापृथिवीसुभोजसौ

१२ २२ ३ १ २ ३ १२ २२

येअप्रथेथाममितमभियोजनम् ।

१ २

३ १ २

३ १ २ २२

२ १ २

द्यावापृथिवीभवत्स्वोनेतेनोमुच्चतमच्छमः ॥ ८ ॥ ३७*

१

२२ १

२ २ २ २ २

२

† ऊवाइ । ३ । रूपम् । मन्येवान्द्यावापृथिवीसू३

१ २

२ २ २

१ २

भोजा१सा२उ । येअप्रथेथाममितमभी३योजा१ना२म् ।

* ऋ० आ० ५, १९, २०, २१ ।

† “द्यावापृथिव्योः”—इति आ० ब्रा० ३, २, २५ ।

^{२२ २} ^२ ^१ ^२ ^{२२ २} ^१
 द्यावापृथिवीभवाश्नास्यो^२ना^२इ । तेनोमुच्चता^२मा^२
^२ ^१ ^{२२} ^३ ^{५२ २}
 द्या^२सा^२२ः । ऊवा^२इ । ३ । रूपार । वार^२३४औ^२हौवा ।

^{२२} ^{२ १}
 ए । रूपम् । ३ ॥ १८ * ॥

^२ ^{१२} ^२ ^१ ^{२ २} ^२ ^{२२}
 † प्रतिष्ठासिप्रति । छा । ३ । वर्चै^२सिमनो^२सि । ऐ^२हौ ।

^{२ २ २ २ २} ^२ ^२ ^{२ २ २ २} ^{२ २} ^{२ २}
 मन्येवा^२न्^२द्यावापृथिवी^२सुभोज^२सा^२वै^२हौ । ये^२अ^२प्रथे^२थाम^२मित^२म

^२ ^{२ २ २ २} ^{२ २} ^२ ^{२ २} ^{२ २}
 भियोजना^२मै^२हौ । द्यावापृथिवीभवत्^२स्यो^२ना । ऐ^२हौ ।

^{२ २} ^{२ २ २} ^२ ^{१ २} ^२ ^१ ^२
 तेनोमुच्चतम^२ह^२सा^२ऐ^२हौ । प्रतिष्ठासिप्रति । छा । ३ । व

^२ ^२ ^२ ^२ ^{२ २} ^{२ २ १}
 चै^२सिमनो^२सि । ऐ^२हौ३ । द्या^२उवा । ए । भूतम् । ३ ।

॥ २१ † ॥ ३७

हे “द्यावापृथिवी” द्यावापृथिव्यौ ! “वा” युवां “सुभोजसौ”
 श्रीभन-पालयित्राविति “मन्ये” अहं जानामि हे द्यावापृथिव्यौ !
 “अमितम्” अपरिमितं “योजनं” [युज्यते पुरुषोऽनेनेति
 योजनम्] धनादि, तत् “अभ्यप्रथेयाम्” अभिविस्तारयतम् । हे

* आ० गा० ३५० ५, १, १८ ।

† “विपरिते”—इति आ० ब्रा० ३, ९, २५ । तत्र द्वितीयम् ।

‡ आ० गा० ३५० ५, १, २१ ।

अथ नवमी ।

^{१२ ३१२३१२३२३१२}
हरीतइन्द्रश्मश्रूण्युतोतेहरितौहरी ।

^{१२ ३१२ ३१२ ३१२}
तन्वास्तुवन्तिकवयःपुरुषासोवनर्गवः ॥ ८ ॥ ३८

^{२२ १२ २१२२ १ २ २ २१२}
* हरीतइन्द्रश्मश्रूणी । उतोतेहरिता१ उच्चाशरी । तान्वा

^{२ ४ ५ २ १२२ २ ४ ५}
स्तुवन्तिका३ । वायाः । पुरुषासोवना३ । गावाः ।

^{१२२ १ २ १ २ १ २१ २}
चश्यासइन्द्रभुङ्क्तिमघवन्निन्द्रभुङ्क्तिभुङ्क्तिप्रभुङ्क्तौ

^{२२२११११}
न्द्रस्तसरपूता२३४५ः ॥ २२ + ॥ ३८

“द्यावापृथिवी” द्यावापृथिव्यौ । युवां अस्माकं “स्योने” सुखरूपेऽ
स्व-सुखकार्यं “भवतम्” “ते” द्यावापृथिव्यौ “वः” अस्मान्
“अंहसः” पापात् “मुञ्चतम्” मोचयतम् ॥ ८ ॥ ३७

हे “इन्द्र !” “ते” तव “श्मश्रूणि” “हरी” सोम-पानेन
हरितवर्णानि [तथाच श्रूयते—“इन्द्रः श्मश्रूणि हरिताभि
पुष्णते”—इति । “श्रेष्ठेन्द्रसि बहुलम् (६, १, ८०)”—इति हरि-

* “ऋथस्य साम व्रतं वा”—इति आ० ब्रा० ३, २, २५ ।

† आ० गा० ३५० ५, १, १२ ।

‡ “स्योनेम्”—इति सुखनामसु पञ्चदशं नैघण्टुकम् ३, ६ ।

अथ दशमी ।

२७ ३ १२ ३ २ ३ २ ३ १ २ ३ २

यद्वा चर्चाद्विरण्यस्य यद्वावर्चागवामुत ।

३२ ३ १ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २

सत्यस्य ब्रह्मणो वर्चस्तेन मासं सृजामसि ॥ १० ॥ ३८

२२

११

११ २२ १२

१

* छाउ । ३ । अहमन्नम् । ३ । अहमन्नादो । हम्

२२ १२

२२ १२

२२ १

२२

न्नादो । २ । हंविधारयो । २ । हंविधारयः । छाउ ।

१

२२ १

२

१

१ २ १ २ २ १ २ २

१

२

३ । यद्वर्चाद्विरण्य । स्या । यद्वावर्चागवामू । ता । स

१ २

२२ १

१

१ २ २ १

२२

१

२२

त्यस्य ब्रह्मणोव । चाः । तेन मासं सृजाम । साइ । छाउ

शब्दात्परस्य शैलुक्] । “उतो” अपिच । “ते” “हरी” अश्वी †

“हरितौ” हरिद्वर्णौ । “कवयः” मेधाविनः “पुरुषासः” ‡

पुरुषाः “वनगवः” [वननीयाः सम्भजनीयाः सेवनीयाः गावो

येषां ते वनगवः मध्यरेफश्छान्दसः ॥ गोस्त्रितो (१, २, ४८)

रिति ऋत्स्वत्वम्] तादृशाः “कवयः” “तं” “त्वा” त्वां स्तुवन्ति ॥

॥ ८ ॥ ३८

* “दिशां व्रतं दशानुगानम्”—इति आ० ब्रा० ३, २, २६ ।

† “हरी इन्द्रस्य”—इति निघ० १, १५, १ ।

‡ “आज्यसेरसुक्”—इति पा० ७, १५७ ।

॥ “वर्षागमोवर्णविपर्ययश्च”—इति पा० ३, ४, ८८ वा० ।

^{१ १} ३। अहमन्नम् । ^{१ १ २२ १२} ३। अहमन्नादो । ^{१ २२ १२} हमन्नादो । २।

^{१ २२ १२} हंविधारयो । ^{१ २२ १} २। हंविधारयः । ^{१ २} हाउ३ । ^{१ २२} वा । ए ।

^{१ १} अहमन्नमहमन्नादोहंविधारयः । ^{१ २२ १} ३। ^१ ए । ^{१ २१} अहंसुव

^{२ ३ १ १ १ १} ज्योतीर३४५ः ॥ १ * ॥

^{२२} हाउ । ^{१ १ २२} ३। ^{१ १ २२} अहंसहो । ^१ हंसहो । ^१ २। ^१ हं

^{२२ १} सासहिः । ^{२ १ २२ १} अहंसासहिः । ^{१ १ २ २ २ १२} २। ^{१ १ २ २ २ १२} अहंसासहानो ।

^{१ २ २ २ १२ १ २ २ २ १} हंसासहानोहंसासहानः । ^{२२} हाउ । ^{१ २२ १} ३। ^{१ २२ १} यदूर्ध्वोहिर

^१ ण्य । ^१ स्या । ^{१ १ २ २ १ २ २ १ १} यद्वावर्ध्वोर्गवामू । ^{१ १ १ १ १ २ २ १ १} ता । ^{१ १ १ १ १ २ २ १ १} सत्यस्यब्रह्मणोव । ^{१ १ १ १ १ २ २ १ १} चाः ।

^{१ २ २ १ २२} तेनमासंस्रजाम । ^{१ २२} साइ । ^{१ २२} हाउ । ^{१ २ २} ३। ^{१ २ २} अहंसहो ।

^{१ २२} हंसहो । ^{१ २२ १} २। ^{१ २२ १} हंसासहिः । ^{१ २ २ १} अहंसासहिः । ^{१ २ २ १} २।

^{१ १ २ २ २ १२} अहंसासहानो । ^{१ २ २ २ १२} हंसासहानो । ^{१ २ २ २ १} हंसासहानः ।

१५ २ २२ २ १ २२ १ २२ १ २ १ २ २ २
 हाउ । ३ । वा । ए । अह्ं स होह्ं सा स हिरह्ं सा स हा

१ २२ २ १ २ २ १ १ १ १
 नः । ३ । ए । अह्ं सुवर्ज्योतीर३४पुः ॥ २ * ॥

२२ २ १ २२ १ २२ १ २२
 हाउ । ३ । अहंवर्चो । हंवर्चो । हंवर्चः । हाउ ।

१ २२ १ २ १ १ २२ १ २२ १ २ २ १ २ १
 ३ । यद्वर्चो हिरण्य । स्या । यदावर्चो गवामू । ता । सत्य

२ १ २२ १ १ १२ २२ १ २२ १ २२
 स्य ब्रह्मणोव । चाः । तेन मासं हजाम । साइ । हाउ ।

१ २२ १ २२ १ २२ २ २२
 ३ । अहवर्चो । हंवर्चो । हंवर्चः । हाउ । ३ । वा । ए ।

२ १ २२ १ २ २ १ १ १ १
 अहंवर्चः । ३ । ए । अहं सुवर्ज्योतीर३४पुः ॥ ३ * ॥

२२ २ १ २ २२ १ २ २२ १ २
 हाउ । ३ । अहन्तेजो । हन्तेजो । हन्तेजः ।

२२ १ २२ १ २ १ १ २२ १ २२ १ २ २
 हाउ । ३ । यद्वर्चो हिरण्य । स्या । यदावर्चो गवामू ।

१ २ १ २ १ २२ १ १ १ २ २ १ २२ १
 ता । सत्यस्य ब्रह्मणोव । चाः । तेन मासं हजाम । साइ ।

२२ २ १ २ २२ १ २ २२ १ २ २२
 हाउ । ३ । अहन्तेजो । हन्तेजो । हन्तेजः । हाउ ।

२ १ २ २ १ २ १ १ १ १ १
 ए । अहन्तेजः । ३ । ए । अहं सुवर्ज्योतीर३४पुः ॥ ४ * ॥

^{२२} ^१ ^{२२} ^१ ^{२२} ^१ ^२
 छाउ । ३ । दिशन्दुहे । दिशन्दुहे । २ । दिशौ
^{२२} ^१ ^{२२} ^१ ^{२२} ^{२२} ^{२२} ^१ ^{२२} ^१
 दुहे । ३ । दिशौदुहे । ३ । सर्वादुहे । ३ । छाउ । यद्वर्चाहिर
^२ ^१ ^{१२२} ^{१२२} ^{१२२} ^१ ^२ ^{१२२} ^{२२} ^१
 ण्य । स्या । यद्वावर्चागवामू । ता । सत्यस्यब्रह्मणोव । चाः ।
^{२२} ^{२२} ^१ ^{२२} ^१ ^{२२} ^१ ^२ ^२
 तेनमासृजाम । साइ । छाउ । ३ । दिशन्दुहे ।
^१ ^{२२} ^१ ^{२२} ^१ ^{२२} ^१ ^{२२} ^२
 ३ । दिशौदुहे । ३ । दिशौदुहे । सर्वादुहे । ३ ।
^{२२} ^२ ^{२२} ^१ ^{२२} ^१ ^{२२} ^१ ^{२२} ^२ ^{२२} ^२
 छाउ । वा । ए । दिशन्दुहेदिशौदुहेदिशौदुहेसर्वादुहे ।
^{२२} ^२ ^१ ^२ ^{१११११}
 ३ । ए । अहसुवर्ज्योतीर३४५ ॥ ५ * ॥
^{२२} ^१ ^२ ^१ ^२
 छाउ । ३ । मनोजयित् । ३ । हृदयमजयित् । ३ ।
^१ ^२ ^{२१} ^{२२} ^{२२} ^१ ^{२२} ^१
 इन्द्रोजयित् । ३ । अहमजैषम् । ३ । छाउ । यद्वर्चाहिर
^२ ^१ ^१ ^{२२} ^{१२२} ^{१२२} ^१ ^२ ^{१२२} ^{२२} ^१
 ण्य । स्या । यद्वावर्चागवामू । ता । सत्यस्यब्रह्मणोव ।
^१ ^{२२} ^{२२} ^{२२} ^{२२} ^१ ^{२२} ^१ ^२ ^२
 चाः । तेनमासृजाम । साइ । छाउ । मनोजयित् ।
^१ ^२ ^१ ^२ ^{२१} ^{२२}
 ३ । हृदयमजित् । ३ । इन्द्रोजयित् । ३ । अहमजैषम् ।

^{२५} ३। ^२ ^{२२} ^{१२२} ^१ ^९ ^{१२२} ^१
 ३। ^{२२} ^{२२} ^{२१} ^२ ^{३११११}
 मजैषम् । ३। ए। अहं सुवर्ज्योतीरु३४५ः ॥ ६ ॥

^{२२} ^१ ^{१२२} ^{२२}
 ३। वयः । ३। वयोवयः । ३। ३। वयः । ३।

^१ ^{२२१} ^२ ^१ ^१ ^{२२१} ^{२२१} ^{२२२} ^१ ^{२१} ^२
 यद्वर्चाहिरण्य। स्या। यद्वावर्चागवामू। ता। सत्यस्य

^१ ^{२२१} ^१ ^{१२} ^{२२१} ^{२२} ^१ ^{२२}
 ब्रह्मणोव। चाः। तेनमासं हजाम। साइ। ३। वयः । ३।

^१ ^{१२२} ^{२५} ^२ ^{२२} ^{१२}
 ३। वयः । ३। वयोवयः । ३। ३। वयः । ३। वा। ए। वयो

^{२२२} ^{२२} ^{२१} ^२ ^{३११११}
 वयोवयः । ३। ए। अहं सुवर्ज्योतीरु३४५ः ॥ ७ ॥

^{२२} ^{२२१} ^{२२१} ^{२२}
 ३। रूपम् । ३। रूपं रूपम् । ३। ३। रूपम् । ३।

^१ ^{२२१} ^२ ^१ ^१ ^{२२१} ^{२२१} ^{२२२} ^१ ^२
 ३। यद्वर्चाहिरण्य। स्या। यद्वावर्चागवामूता। स

^१ ^{२२१} ^{२२१} ^१ ^{१२} ^{२२१} ^{२२} ^१
 त्यस्य ब्रह्मणोव। चाः। तेनमासं हजाम। साइ।

^{२२} ^{२२१} ^{२२१} ^{२२} ^{२२} ^{२२}
 ३। रूपम् । ३। रूपं रूपम् । ३। रूपम् । ३। ए।

^{२१} ^२ ^{३११११}
 अहं सुवर्ज्योतीरु३४५ः ॥ ८ * ॥

* आ० गा० २५० ५, २, ६-७-८ ।

अथ एकादशी ।

२३ १२ ३ २३२

सहस्तन्नइन्द्रदधोज

३क २३१ २

ईशेह्यस्यमहतोविरपश्चिन् ।

१२ १ २२ २५ ३ २ २२ १२
 ३। प्रथे । ३। प्रत्यष्ठाम् । ३। हाउ३ । वा । ए । प्रथेप्रत्य
 १२ २२ २१ २ ३ ११११
 ४। ए । अह० सुवर्ज्यातीर३४पूः ॥ १० * ॥ ३८

वामदेव ऋषिः । अनुष्टुप् छन्दः । आशासने विनियोज्या ।

“हिरण्यस्य” हित-रमणीयस्य एतन्नामकस्य “यद्वर्चः” तेजो-
 ऽस्ति । “यद्वा” अपिच । “गवाम्” एतन्नामकानां † “यद्वर्चः”
 तेजोऽस्ति । “उत” अपिच । “सत्यस्य” सर्वैः सन्मतस्य ‡ “ब्रह्मणः”
 यद्वर्चोऽस्ति तेन तैः “मा” “संसृजामसि”॥ सम्पादयामः । धन-
 वन्तः पशुमन्तः ओत्रिया भवेमेति तात्पर्यार्थः ॥ १० ॥ ३८

* आ० गा० ३ प० ५, २, १० ।

† “हिरण्यं कक्षादुद्ध्रियत आयम्यमानमिति वा द्रियते जनाज्जनमिति वा हित-
 रमणं भवतीति वा हृदयरमणं भवतीति वा वर्धतेर्वा स्यात् प्रेप्साकर्माणः”—इति निरु०
 नै० २, १० ।

‡ गौरिति निघण्टौ वक्तव्यः (१, १, १—१, ४, ४—१, ५, ३—१, ११, ४—१, १५, ७—
 २, ११, १० ।

॥ “सत्यं कक्षात् सरसु तायते सप्तप्रभवं भवतीति वा”—इति निरु० नै० ३, १२ ।

॥ “इदन्तोमसि”—इति पा० ७, १, ४६ ।

२२ १ २ १ २

२२ ३ १ २

क्रतुन्ननृमण्यस्यविरञ्चवाजं

२ २ ३ १ २ २ १ २

वृत्रेषुशत्रून्सुहनाकृधीनः ॥ ११ ॥ ४०

^{२२} * हाउ । ^१ ३ । ^२ आइही । ^१ ३ । ^१ ओहा । ^२ २ । ^१ ओ

^२ हाउ । ^{२२} हाउ । ^१ ३ । ^१ सहस्तन्नइन्द्रदध्यो रजाः । ^{१२} आया

^{१५} रेउ । ^{२२ १} ज । ^{१२ २} आयाउ । ^२ ३ । ^१ ईशेह्यस्यमहतेविरार

^१ णायिन् । ^{१२} आया रेउ । ^{१५} ज । ^{२२ १} आयाउ । ^१ ३ । ^१ क्रतुन्न

^१ नृमण्यस्यविरञ्चवा रेजाम् । ^{१२} आया रेउ । ^{१५} ज । ^{२२ १} आया

^{२ १ २} उ । ^२ ३ । ^१ वृत्रेषुशत्रून्सुहनाकृधा रेइनाः । ^{१२} आया रे

^{१५} उ । ^{२२ १} ज । ^{२२} आयाउ । ^१ ३ । ^१ हाउ । ^१ ३ । ^१ आइही ।

^{१ २} ३ । ^{१ २} ओहा । ^{१ २} ओहा । ^{१ २} ओहाउ । ^{१५} हाउउ । ^{२२} वा । ^{२२} ए

^{२२ १२ २ १} आयुर्द्वाअस्रभ्यवर्चोधादेवेभ्यार ३४५ः ॥ १७ † ॥ ४०

* “कश्चपत्रतं दशानुगानम्” * * “गवांजने”—इति आ० ब्रा० २, २, २७ तत्र प्रथम सिद्धम् ।

† “पशाइन्”—इति क० पु० पाठः ।

‡ आ० गा० १५० ५, २, १७ ।

अथ द्वादशी ।

३१२ ३१२ ३१३
सहर्षभाःसहवत्साउदेत

१२ ३२ ३१२
विश्वारूपाणिविभ्रतीर्दूधनीः ।

३२ ३२ ३१२ ३२
उरुःपृथुरयं वो अस्तु लोक

३१२ २२ ३२ ३१ २
इमा आपस्तु प्रपाणा इहस्त ॥ १२ ॥ ४१

॥ चतुर्थ-दशति ॥

२ ११ २२ १२२ १२ २
* द्वाउश्वा । सहर्षभाःसहवत्स । उदेत । द्वाउश्

हे “विरप्शिन्” विशेषेण रपणं व्यक्त-वचनं तदस्यास्तीति विरप्शो, तस्य सम्बोधनं हे विरप्शिन् ! विशेषेण स्तोत्र-विषये सत्यवाक्य ? “इन्द्र !” “ते” तव “सहः” शत्रूणां मभिभवन-रूपम् “औजः” बलं “नः” अस्मभ्यं “दधि” देहि [ददाते-च्छान्दसं रूपं लोडि हेर्धिभावादिना] यस्मात् त्वं तस्य “अस्य” “महतः” बलस्य “इशे” ईश्वरो भवसि । अतो हे इन्द्र ! “नः” अस्माकं “क्रतुं न” यन्नमिव “नृम्ण” धनं “स्थविरम्” अतिशयेन प्रवृद्धं, “वाजं” बलं च “कधि” कुरु । किञ्च नोऽस्माकं “शत्रून्” “दृतेषु” आवरकेषु उपायेषु “कधि” कुरु ॥ ११ ॥ ४०

* “निरुवाभिनिरुवौ द्वा वनडुदते वा”—इति आ० ब्रा० ३, २, २७। त च प्रथमं निदम् ।

अथ पञ्चम-खण्डः—

सैषा प्रथमा ।

२३१ २ ३२ २२ ३१२
अग्नत्रायूँषिपवसत्रासुवोर्जमिषच्चनः ।

३ १२ ३१ २
आरेबाधस्वदुक्कुनाम् ॥ १ ॥ ४२ *

२२ १ २२ १ १२ १२२
† भ्राजा । २ । भ्राजा३१उ । वार । अग्नत्रायूँ
२ २ १२ १२२ २ १ २ २२१२२ २ १ २
षिपवसे । आसुवोर्जमिषच्चनः । आरेबाधस्वदुक्कुनाम् ।
२२ १ २२ १ २२ १२
भ्राजा । २ । भ्राजा३१उ । वार । ए । भ्राज ।
३ ॥ ५ ‡ ॥ ४२

चतुर्दशाग्नत्रायूँषीत्याद्यास्तत्र जगत्स्यौ ।

विभ्राट् त्रिष्टुप् चित्रमिति गायत्र्यो द्वादशेतराः ॥

आद्याग्नेः पवमानस्य स्तुतिः सौर्यस्तयोद्गः ।

ऋषीणां विप्रकीर्णत्वात्तत्र तत्राभिदधहे ॥

शतं वैखानसा एवं दृष्टवन्तो महर्षयः ।

* ऋ० ७, २, १० ३=उ० ६, ३, १०, २ ।

† “सूर्यस्य भ्राजाभ्राजे द्वे”—इति आ० ब्रा० ३, २, २८ । तत्र प्रथममिदम् ।

‡ आ० गा० ३५० ६, १, ५ ।

अथ द्वितीया ।

३२ ३ १ २ ३ २७
विभ्राड्वृहत्पिबतुसोम्यम्माध्वा

३१ २३ १२ ३ १ २
युद्धधद्यज्ञपतावविहृतम् ।

१ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
वातजूतोयोअभिरक्षतित्मना

३ १ २ ३ १ २ ३ २
प्रजाःपिपत्तिवज्रधाविराजति ॥ २ ॥ ४३ *

१ २ १ २ १ २ १ २
१ चाहाउ । ३ । इडा । ३ । हस् । ऋतम्मे ।

२ १ २ १ २ १ २ १ २
३ । विभ्राड्वृहत्पिबतुसोमिया रम्माधू २ । आयुर्द्धधद्य

२ १ २ १ २ १ २ १ २
ज्ञपताववा रइहृता रम् । वातजूतोयोअभिरक्षता र इ

१ २ १ २ १ २ १ २
त्माना र । प्रजाःपिपत्तिवज्रधाविरा रजाती र । चाहाउ ।

हे “अग्ने” पवमान-रूप ! अस्माक मायूषि अन्नान्येतन्नाम-
कानि वा “पवसे” चरसि “नः” अस्माकम् “जर्जम्” अन्नरसम्
“इषम्” अन्नं च “आसुव” आभिमुख्येन प्रेरय । किञ्च । “दु-
च्छूनां” [रक्षोनामैतद्] रक्षांसि “आरे” अस्मात्तो दूरएव †
“बाधस्व” सम्प्रीडय ॥ १ ॥ ४२

* उ० ६, ३, ५, १ = ४० ८, ८, २८, २ ।

† “वायोर्विकर्णभासे द्वे ऋतोर्वा” — इति आ० ब्रा०* ३, ३, २८ । तत्र विकर्ण-
नाम प्रथमसिद्धम् ।

‡ “आरे” — इति दूरनामस्य पञ्चमं नैवष्टकम् ३, २६ ।

३। इडा। ३। हस्। ३। चतुष्मो। ३। औहो
 वाहाउ। वा। फा२ट्। चतुष्मो। ३। औहोवा
 हाउ। वा। फा२ट्। चतुष्मो। ३। औहोवा
 हाउ। वा। भा२ट् ॥ ७ * ॥ ४३

विभ्राण्नामक एतान्तु-सूर्य-पुत्री ददर्श सः ।

“विभ्राट्” विभ्राजमानः विशेषेण दीप्यमानः[†] सूर्यः “बृहत्”
 परिवृढं “सोम्य” सोममयं[‡] “मधु” पिबतु । किं कुर्वन् ? “यज्ञ-
 पतौ” यजमाने “अविह्रुतम्” अकुटिलम्[§] अकण्ठकम् “आयुर्द-
 धत्” अन्नं वा कुर्वन् § । “यः” सूर्यो “वातजूतः” वातेन वायुना
 प्रेर्यमाणः सन् ॥ “त्नना”+ आत्मना स्वयमेव “अभि रक्षति” सर्वं
 जगदभिसृशन् पालयति [राशि-चक्रस्य वायु-प्रेर्यत्वात् सूर्यस्यापि
 तत्प्रेर्यत्वम्] स सूर्यः “प्रजाः” “पिपति”^{||} वृष्ट्यादि-प्रदानेन

* आ० गा० ३५० ६, १, ७ ।

† विभ्राडिति ज्वलतिकर्मणो “आजते”—इत्यस्य रूपम् (नै० १, १६१) ।

‡ “सोम मर्हति यः”—इति पा० ४, ४, १३७ ।

§ “हृकौटिल्ये (भा० प०)”—इत्यस्येदं रूपमिष्टं विह्रुतमिति त्वमिप्रायः ।

“हृक्करेऽह्नसि (७, २, ३१)”—इति ह्र, आदेशः । “अविह्रुत मखण्डित मायुः”—
 इति वेददीपः य० सा० शा० स० ३३, २० ।

§ “आयुः”—इत्यन्ननामसु त्रयोविंशं पदम् २, ७ ।

|| “जङ् गतौ (भा० आ०)”—इत्यस्यैव णिजन्तस्येदं जन्त इति रूपमित्यभिप्रायः ।

+ “मन्त्रे व्याहृतादेरात्मनः”—इति पा० ६, ४, १४१ ।

अथ तृतीया ।

४ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २ ३
चित्रन्देवानामुदगादनीक

१ २ ३ १ २ ३ २ २
चतुर्मित्रस्यवरुणस्याग्नेः ।

२ ३ १ २ ३ २ ३ १ २ ३
आप्राद्यावापृथिवीअन्तरिक्षं

१ २ ३ १ २ २ २ ३ १ २
सूर्यआत्माजगतस्तस्युषश्च ॥ ३ ॥ ४४ *

१ १ १ १ १ १
१ उवीरउवि । उविहो२उवि । त्रिः । इती२इति ।

१ १ १ १ १ १
इतिहो२इति । त्रिः । असी२असि । असिहो२अ

१ २ १ २ १ २ १ २ १ २
सि । त्रिः । अहुरुचोदिवम्पृथिवीम् । असी२असि ।

१ १ १ २ ३ १ २ २ २ २ २ २
असिहो२असि । एवन्त्रिः । पतिर । स्यपामोषधीना

पूरयति पालयति वा । “बहुधा” “विराजति” विशेषेण
दीप्यते च ॥

“पिपति”-“पुपोष”-इति, “बहुधा”-“पुरुधा”-इति च
पाठौ ॥ २ ॥ ४३

* ऋ० १, ८, ७, १ ।

† “आदित्यव्रतम्”-इति आ० ब्रा० ३, ९, २८ ।

^२ व्यख्यन्महिषोदिवामैही । ^{२ २ २ २} ३ । ^{१२२२ २ २} प्रोएतिप्रोएति । ^{१५} ३ । प्रो ।
^{२२} एति । ^१ २ । ^{३२ २ ५ २ २} प्रो२३ । ^{२ २२१२} एता३४औहोवा । ^२ ए३ । देवा
^{२ २ १११११} दिवाज्योती२३४५ः ॥ १ * ॥
^{२२ २ २२ ३२२२ २ २} † हाउहाउहाउ । ^२ भ्राजाऔवा । ^२ ३ । उदुत्यञ्जा । ^२ ३ ।
^{२ १ २ २ २} चित्रन्देवानामुदगादनी२३का३म् । ^{२ २ २ ३२ २२} हाउ२हाउ । ^{३२ २} भ्राजा
^{३२ २ २ २} औवा । ^{२ २} ३ । तवेदसम् । ^१ ३ । चक्षुर्मित्रस्यवरुणस्यआ२३
^{२ २ २ २ २ २ २} ग्रा३३ः । ^{२ २ २} हाउ२हाउ । ^{३२ २ २ २ २ २} भ्राजाऔवा । ^{२ २ २} ३ । देवंवहा ।
^{१२ २ २ २ २} ३ । आप्राद्यावापृथिवीआन्तरी२३चा३म् । ^{२ २ २ २ २} हाउ२हाउ ।
^{३२ २ २ ३ २ २} भ्राजाऔवा । ^{२ २} ३ । तिकेतवः । ^{१२ २ २} ३ । सूर्यआत्माजगतस्ता
^{० २ २ २ २ २ २ २} स्युषा२३श्वा३ । ^{२ २ २ २ २ २ २} हाउ२हाउ । ^{२ २} भ्राजाऔवा । ^{२ २} ३ । दृशे
^{२ १ २ २ २} विश्वा । ^{० २ २ २} ३ । सूर्यआत्माजगतस्तास्युषा१३श्वा३ । ^{२ २} हाउ

* आ० गा० ३५० ६, २, १ ।

† "सौर्यातिषङ्गः"—इति आ० ब्रा० ३, २, २८ ।

^२ २हाउ । ^{३२ २२ ३२ २} भ्राजाओवा । ^{२ २} ३ । ^१ यसूर्यम् । ^१ २ । यसूरश्चि

^२ याउ । ^२ वा३ । ^२ ए३ । ^{२२ १२ २ २ ३ १ १ १ १} देवादिवाज्योतीर३४५ः ॥ ४* ॥

^{२२} † हाउ । ^{२२ १ २ २} ३ । ^{२२ १ २ २} भ्राजाभ्राज । ^{२२ १ २ २} ३ । आयूरायुः ।

^{१ २ २} ३ । उदुत्यञ्जा । ^{१ २ २} ३ । ^{२ १ २ २ २} तवेदसम् । ^{२ १ २ २ २} ३ । चित्रन्देवाना-

^० मुदगादनीर३काश्म् । ^{२२} हाउ । ^{२२ १ २ २} ३ । ^२ भ्राजाभ्राज । ^२ आ

^{१ २ २} यूरायुः । ^{१ २ २ २} देवंहा । ^१ ३ । ^० चक्षुर्मित्रस्यवरुण । ^२ स्यआर३भा

^{२२} ३इः । ^{१ २ १ २ २} हाउ । ^{२२ १ २ २} ३ । ^{२२ १ २ २} भ्राजाभ्राज । ^{२२ १ २ २} आयूरायुः । ^३ ३ ।

^{१ २ २} तिकेतवः । ^{१ २ २ २ २} ३ । ^२ आप्राद्यावापृथिवीआन्तरीर३शाश्म् ।

^{२२} हाउ । ^{२२ १ २ २} ३ । ^{२२ १ २ २} भ्राजाभ्राज । ^{१ २ २} आयूरायुः । ^२ २ । ^{१ २ २} दशेवि

^२ श्वा । ^{१ २ २ २} ३ । ^० सूर्यआत्माजगतस्तास्युषार३श्वा३ । ^२ हाउ । ^२ ३ ।

^{२ १ २ २} भ्राजाभ्राज । ^{२ १ २ २} ३ । ^{१ २ २} आयूरायुः । ^३ ३ । ^{१ २ २} यसूर्यम् । ^३ ३ ।

* आ० ब्रा० ३५० ६, २, ४ ।

† “मित्रावरुणयोः ओषमित्याचक्षते”—इति आ० ब्रा० ३, २, १८ ।

१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३० ३१ ३२ ३३ ३४ ३५ ३६ ३७ ३८ ३९ ४० ४१ ४२ ४३ ४४ ४५ ४६ ४७ ४८ ४९ ५० ५१ ५२ ५३ ५४ ५५ ५६ ५७ ५८ ५९ ६० ६१ ६२ ६३ ६४ ६५ ६६ ६७ ६८ ६९ ७० ७१ ७२ ७३ ७४ ७५ ७६ ७७ ७८ ७९ ८० ८१ ८२ ८३ ८४ ८५ ८६ ८७ ८८ ८९ ९० ९१ ९२ ९३ ९४ ९५ ९६ ९७ ९८ ९९ १०० १०१ १०२ १०३ १०४ १०५ १०६ १०७ १०८ १०९ ११० १११ ११२ ११३ ११४ ११५ ११६ ११७ ११८ ११९ १२० १२१ १२२ १२३ १२४ १२५ १२६ १२७ १२८ १२९ १३० १३१ १३२ १३३ १३४ १३५ १३६ १३७ १३८ १३९ १४० १४१ १४२ १४३ १४४ १४५ १४६ १४७ १४८ १४९ १५० १५१ १५२ १५३ १५४ १५५ १५६ १५७ १५८ १५९ १६० १६१ १६२ १६३ १६४ १६५ १६६ १६७ १६८ १६९ १७० १७१ १७२ १७३ १७४ १७५ १७६ १७७ १७८ १७९ १८० १८१ १८२ १८३ १८४ १८५ १८६ १८७ १८८ १८९ १९० १९१ १९२ १९३ १९४ १९५ १९६ १९७ १९८ १९९ २०० २०१ २०२ २०३ २०४ २०५ २०६ २०७ २०८ २०९ २१० २११ २१२ २१३ २१४ २१५ २१६ २१७ २१८ २१९ २२० २२१ २२२ २२३ २२४ २२५ २२६ २२७ २२८ २२९ २३० २३१ २३२ २३३ २३४ २३५ २३६ २३७ २३८ २३९ २४० २४१ २४२ २४३ २४४ २४५ २४६ २४७ २४८ २४९ २५० २५१ २५२ २५३ २५४ २५५ २५६ २५७ २५८ २५९ २६० २६१ २६२ २६३ २६४ २६५ २६६ २६७ २६८ २६९ २७० २७१ २७२ २७३ २७४ २७५ २७६ २७७ २७८ २७९ २८० २८१ २८२ २८३ २८४ २८५ २८६ २८७ २८८ २८९ २९० २९१ २९२ २९३ २९४ २९५ २९६ २९७ २९८ २९९ ३०० ३०१ ३०२ ३०३ ३०४ ३०५ ३०६ ३०७ ३०८ ३०९ ३१० ३११ ३१२ ३१३ ३१४ ३१५ ३१६ ३१७ ३१८ ३१९ ३२० ३२१ ३२२ ३२३ ३२४ ३२५ ३२६ ३२७ ३२८ ३२९ ३३० ३३१ ३३२ ३३३ ३३४ ३३५ ३३६ ३३७ ३३८ ३३९ ३४० ३४१ ३४२ ३४३ ३४४ ३४५ ३४६ ३४७ ३४८ ३४९ ३५० ३५१ ३५२ ३५३ ३५४ ३५५ ३५६ ३५७ ३५८ ३५९ ३६० ३६१ ३६२ ३६३ ३६४ ३६५ ३६६ ३६७ ३६८ ३६९ ३७० ३७१ ३७२ ३७३ ३७४ ३७५ ३७६ ३७७ ३७८ ३७९ ३८० ३८१ ३८२ ३८३ ३८४ ३८५ ३८६ ३८७ ३८८ ३८९ ३९० ३९१ ३९२ ३९३ ३९४ ३९५ ३९६ ३९७ ३९८ ३९९ ४०० ४०१ ४०२ ४०३ ४०४ ४०५ ४०६ ४०७ ४०८ ४०९ ४१० ४११ ४१२ ४१३ ४१४ ४१५ ४१६ ४१७ ४१८ ४१९ ४२० ४२१ ४२२ ४२३ ४२४ ४२५ ४२६ ४२७ ४२८ ४२९ ४३० ४३१ ४३२ ४३३ ४३४ ४३५ ४३६ ४३७ ४३८ ४३९ ४४० ४४१ ४४२ ४४३ ४४४ ४४५ ४४६ ४४७ ४४८ ४४९ ४५० ४५१ ४५२ ४५३ ४५४ ४५५ ४५६ ४५७ ४५८ ४५९ ४६० ४६१ ४६२ ४६३ ४६४ ४६५ ४६६ ४६७ ४६८ ४६९ ४७० ४७१ ४७२ ४७३ ४७४ ४७५ ४७६ ४७७ ४७८ ४७९ ४८० ४८१ ४८२ ४८३ ४८४ ४८५ ४८६ ४८७ ४८८ ४८९ ४९० ४९१ ४९२ ४९३ ४९४ ४९५ ४९६ ४९७ ४९८ ४९९ ५०० ५०१ ५०२ ५०३ ५०४ ५०५ ५०६ ५०७ ५०८ ५०९ ५१० ५११ ५१२ ५१३ ५१४ ५१५ ५१६ ५१७ ५१८ ५१९ ५२० ५२१ ५२२ ५२३ ५२४ ५२५ ५२६ ५२७ ५२८ ५२९ ५३० ५३१ ५३२ ५३३ ५३४ ५३५ ५३६ ५३७ ५३८ ५३९ ५४० ५४१ ५४२ ५४३ ५४४ ५४५ ५४६ ५४७ ५४८ ५४९ ५५० ५५१ ५५२ ५५३ ५५४ ५५५ ५५६ ५५७ ५५८ ५५९ ५६० ५६१ ५६२ ५६३ ५६४ ५६५ ५६६ ५६७ ५६८ ५६९ ५७० ५७१ ५७२ ५७३ ५७४ ५७५ ५७६ ५७७ ५७८ ५७९ ५८० ५८१ ५८२ ५८३ ५८४ ५८५ ५८६ ५८७ ५८८ ५८९ ५९० ५९१ ५९२ ५९३ ५९४ ५९५ ५९६ ५९७ ५९८ ५९९ ६०० ६०१ ६०२ ६०३ ६०४ ६०५ ६०६ ६०७ ६०८ ६०९ ६१० ६११ ६१२ ६१३ ६१४ ६१५ ६१६ ६१७ ६१८ ६१९ ६२० ६२१ ६२२ ६२३ ६२४ ६२५ ६२६ ६२७ ६२८ ६२९ ६३० ६३१ ६३२ ६३३ ६३४ ६३५ ६३६ ६३७ ६३८ ६३९ ६४० ६४१ ६४२ ६४३ ६४४ ६४५ ६४६ ६४७ ६४८ ६४९ ६५० ६५१ ६५२ ६५३ ६५४ ६५५ ६५६ ६५७ ६५८ ६५९ ६६० ६६१ ६६२ ६६३ ६६४ ६६५ ६६६ ६६७ ६६८ ६६९ ६७० ६७१ ६७२ ६७३ ६७४ ६७५ ६७६ ६७७ ६७८ ६७९ ६८० ६८१ ६८२ ६८३ ६८४ ६८५ ६८६ ६८७ ६८८ ६८९ ६९० ६९१ ६९२ ६९३ ६९४ ६९५ ६९६ ६९७ ६९८ ६९९ ७०० ७०१ ७०२ ७०३ ७०४ ७०५ ७०६ ७०७ ७०८ ७०९ ७१० ७११ ७१२ ७१३ ७१४ ७१५ ७१६ ७१७ ७१८ ७१९ ७२० ७२१ ७२२ ७२३ ७२४ ७२५ ७२६ ७२७ ७२८ ७२९ ७३० ७३१ ७३२ ७३३ ७३४ ७३५ ७३६ ७३७ ७३८ ७३९ ७४० ७४१ ७४२ ७४३ ७४४ ७४५ ७४६ ७४७ ७४८ ७४९ ७५० ७५१ ७५२ ७५३ ७५४ ७५५ ७५६ ७५७ ७५८ ७५९ ७६० ७६१ ७६२ ७६३ ७६४ ७६५ ७६६ ७६७ ७६८ ७६९ ७७० ७७१ ७७२ ७७३ ७७४ ७७५ ७७६ ७७७ ७७८ ७७९ ७८० ७८१ ७८२ ७८३ ७८४ ७८५ ७८६ ७८७ ७८८ ७८९ ७९० ७९१ ७९२ ७९३ ७९४ ७९५ ७९६ ७९७ ७९८ ७९९ ८०० ८०१ ८०२ ८०३ ८०४ ८०५ ८०६ ८०७ ८०८ ८०९ ८१० ८११ ८१२ ८१३ ८१४ ८१५ ८१६ ८१७ ८१८ ८१९ ८२० ८२१ ८२२ ८२३ ८२४ ८२५ ८२६ ८२७ ८२८ ८२९ ८३० ८३१ ८३२ ८३३ ८३४ ८३५ ८३६ ८३७ ८३८ ८३९ ८४० ८४१ ८४२ ८४३ ८४४ ८४५ ८४६ ८४७ ८४८ ८४९ ८५० ८५१ ८५२ ८५३ ८५४ ८५५ ८५६ ८५७ ८५८ ८५९ ८६० ८६१ ८६२ ८६३ ८६४ ८६५ ८६६ ८६७ ८६८ ८६९ ८७० ८७१ ८७२ ८७३ ८७४ ८७५ ८७६ ८७७ ८७८ ८७९ ८८० ८८१ ८८२ ८८३ ८८४ ८८५ ८८६ ८८७ ८८८ ८८९ ८९० ८९१ ८९२ ८९३ ८९४ ८९५ ८९६ ८९७ ८९८ ८९९ ९०० ९०१ ९०२ ९०३ ९०४ ९०५ ९०६ ९०७ ९०८ ९०९ ९१० ९११ ९१२ ९१३ ९१४ ९१५ ९१६ ९१७ ९१८ ९१९ ९२० ९२१ ९२२ ९२३ ९२४ ९२५ ९२६ ९२७ ९२८ ९२९ ९३० ९३१ ९३२ ९३३ ९३४ ९३५ ९३६ ९३७ ९३८ ९३९ ९४० ९४१ ९४२ ९४३ ९४४ ९४५ ९४६ ९४७ ९४८ ९४९ ९५० ९५१ ९५२ ९५३ ९५४ ९५५ ९५६ ९५७ ९५८ ९५९ ९६० ९६१ ९६२ ९६३ ९६४ ९६५ ९६६ ९६७ ९६८ ९६९ ९७० ९७१ ९७२ ९७३ ९७४ ९७५ ९७६ ९७७ ९७८ ९७९ ९८० ९८१ ९८२ ९८३ ९८४ ९८५ ९८६ ९८७ ९८८ ९८९ ९९० ९९१ ९९२ ९९३ ९९४ ९९५ ९९६ ९९७ ९९८ ९९९ १०००

४५ ॥ १८ * ॥ ४४

कुत्साः । “देवानां” दीव्यतीति देवा रश्मयः तेषां, देवाना-
मेव वा प्रसिद्धानाम् † “अनोक्तं” तेजः समूह रूपं “चित्रम्”
आश्चर्यकरं सूर्यमण्डलम् “उदगात्” उदयाचलं प्रयासीत् । कीदृ-
शम् ? “मित्रस्य वरुणस्याग्नेश्च चक्षुः” उपलक्षणमेतत्, एतदुपल-
क्षितानां जगतां चक्षुः प्रकाशकं चक्षुरिन्द्रियस्थानीयं वा । उदयं
प्राप्यैव “द्यावापृथिवी” दिवं च पृथिवीं च “अन्तरिक्षं” च
“आप्राः” स्वकीयेन तेजसा “आ” समन्तात् अपूरयत् । ईदृग्-
भूत-मण्डलान्तर्वर्ती सूर्यः अतर्यामितया सर्वस्य प्रेरकः परमात्मा
“जगतः” जङ्गमस्य “तस्थुषश्च” स्थावरस्य च “आत्मा” स्वरूप-
भूतः स हि सर्वस्य स्थावर-जङ्गमात्मकस्य कार्य-वर्गस्य [कारणाच्च
कार्यं] नातिरिच्यते । तथाच पारमर्षं सूत्रम् ‡—“तदनन्यत्वं
मारभ्येण शब्दादिभ्यः”—इति यद्वा । स्थावर-जङ्गमात्मकस्य
सर्व-प्राणिजातस्य जीवात्मा । उदिते हि सूर्ये मृतप्रायं सर्वं जगत्
पुनश्चेतनयुक्तं सत् उपलभ्यते ¶ [तथाच श्रूयते—“योऽसौ तमो
नुदेति सर्वेषां प्राणानादायोदेतीति” ॥ ३ ॥ ४४

• आ० गा० ३० ६, २, १८ ।

† “देवो दानाद्वा दीपनाद्वा द्योतनाद्वा द्युस्थानो भवतीति वा यो देवः । सा
देवता”—इति निरु० दे० १, १५ ।

‡ “साङ्ख्यशास्त्र-प्रणेतृ-कपिलनामर्षि-कृतमित्यर्थः ।

¶ “आपनौयं देवानां मुदगम दनोक्तं स्थानं मित्रस्य वरुणस्याग्नेश्चापूपरद् द्यावाश्च-

अथ चतुर्थी ।

१२ २२ २ १२३३ १२३२
 आयङ्गौःपृश्निरक्रमीदसदन्मातरम्युरः ।

२१२ ३१ २
 पितरश्चप्रयन्सुः ॥ ४ ॥ ४५ *

१५ १५ १ २
 उवौ२ । ३ । द्विगी२ । ३ । द्विगिगि । ३ ।

थिव्यौ चान्तरिक्षं महत्वेन तेन सूर्य आत्मा जङ्गमस्य च स्थावरस्य च'—इति निरु०
 दे० ६, १६ । अथ वेददोषद्वयाख्यानन्वेवम्—“परापररूपेण स्थितः सूर्योऽव
 लूयते । सूर्यः चिव मास्यं यथा तथा उदद्वात् उदयं प्राप्तः उद्गच्छति वा । लब्ध
 कृत् । उदयमेव स्वतेजसा नैशं तमो हन्ति अन्येषां ज्योतीष्यादृत् इत्याद्यर्थम् ।
 किञ्चूतः सूर्यः ? देवानां दीयन्ति द्योतन्ते इति देवाः किरणास्तेषां मनीकं मुख मायय
 इत्यर्थः । यद्दामौकं समूहः किरणपुञ्ज इत्यर्थः । तथा भिवस्य वरुणस्य अग्नेः चक्षुः नेत्र-
 वत् प्रकाशक इत्यर्थः । मित्रादय उपलक्षकाः सर्वस्य सदेवमनुष्यस्य विश्वस्य रूपाणि
 सूर्यादयेऽपि व्यञ्जन्ते अतो मित्रादीनां चक्षुः स सूर्य उद्गतः सन् द्यावा पृथिवी दिवं
 भूमिं चान्तरिक्षं चाप्राः आपूरितवान् आपूरयति वा स्वतेजसेति शेषः । एवमपररूपेण
 सुलापररूपेण सौति—किञ्चूतः सूर्यः ? जगतो जङ्गमस्य तस्युषः स्थावरस्य च जगत
 आत्मा अन्तर्यामी । यमेतमादित्ये पुरुषं वेदयन्ते इन्द्रः स प्रजापतिस्तद्व्रक्षेति ‘श्रुतेः’
 सूर्योऽहेतमनेनोच्यते इति भावः” (य० मा० शा० स० ७, ४२) ॥ “हिरण्यमयेन प्रा-
 ज्ञेय सत्यस्याप्रिहितं सुखम् । योसावादित्ये पुरुषः सोऽसावहम्”—इति वाजसनेयो
 पनिषदन्तिमा ऋक् ॥ “पुरुषः पुरिषादः पुरिशब्दः पूरयतेवा पूरयत्यन्तरित्यन्तर
 पुरुषमभिप्रेत्य”—इति निरु० नै० २, ३ ।

* उ० ६, १, ११, १=ह० ८, ६, ४०, १ ।

† “गन्धर्वाप्सरसा मानन्दप्रतिनन्दौ पक्षौ”—इति आ० ब्रा० ३, २, १९ । तत्रेद
 मानन्दनाम नाम ।

^{२२ २} आयङ्गौःपृश्निरक्रमीदैही । ३ । ^{२ २} असदन्मातरम्पु^{२ २}राऐही ।

^२ ३ । ^२ पितरच्चपू^{२ २}यन्त्स्वा ऐही । ३ । ^{१ ५} उवी२ । ३ । ^{१ ५} हिगी२ ।

^{१ २} ३ । हिगिगि । ३ ॥ २ * ॥

^{२ १} † उवी । ३ । ^{२ १} हिगी । ३ । ^{२ १} हिगिगी । ३ । ^{२ २} आयङ्गौः

^{२ २ २} पृश्निरक्रमीदैही । ^{२ २} असदन्मातरम्पु^{२ २ २}राऐही । ^२ पितरच्चपू

^{२ २ २} यन्त्स्वाऐही । ^{२ १} उवी । ३ । ^{२ १} हिगी । ^{२ १} हिगिगी ॥ ३ ‡ ॥

^{२ ५} ॥ ^{१ २} हाउश्वा । ^{३ २ २ २ २} ईन्दू । ^{२ २} भ्राजाओवा । ३ । ^२ आयङ्गौः

^{२ २ २} पृश्निरक्रमीदैही । ^{२ ५} हाउश्वा । ^{१ २} ईडा । ^{३ २ २ २ २} भ्राजाओवा । ३ ।

^{२ २} असदन्मातरम्पु^{२ ५}राऐही । ^{१ ३} हाउश्वा । ^{३ २ २ २ २} सात्यम् । ^३ भ्राजाओ

* आ० गा० ३५० ६, २, २ ।

† “तव प्रतिनन्द” — इति आ० ब्रा० ३, २, २८ ।

‡ आ० गा० ३५० ६, २, ३ ।

॥ “तिष्ठः सार्यराजः” — इति आ० ब्रा० ३, २, २८ । तत्र प्रथमं सिद्धम् ।

वा। ३। पितरश्चप्रयन्त्स्वाऐही। छाउश्वा। दीयौः।

॥ ७ * ॥ ४५

आयङ्गौः पृश्निरित्यस्य सार्पराज्ञी समैवत ।

ऋचस्तिस्त्री भवेदासां विकल्पेनात्मदेवता ॥

“गौः” गमनशीलः † “पृश्निः” प्राष्टवर्णः व्याप्ततेजाः‡ “अयं”
सूर्यः “आक्रमोत्” आक्रान्तवान् उदयाचलं प्राप्तवानित्यर्थः ।
आक्रम्य च “पुरः” पुरस्तात् पूर्वस्यां दिशि “मातरं” सर्वस्य
भूतजातस्य निर्मात्रीं “भूमिम्” “असदत्” आसीदति प्राप्नोति
[सदेच्छान्दसो लेट् । लृदित्वात् चेरडादेशः §] ततः “पितरं”
पालकं द्युलोकम्, ; “च” शब्दादन्तरिक्षं “प्रयन्” प्रकर्षणं शीघ्रं
गच्छन् “स्वः” सू अरणः ॥ शोभन-गमनी भवति । यहा । पितरं
स्वर्गलोकं प्रवर्तते ॥ ४ ॥ ४५

* आ० गा० ३५०६, २, ७ ।

† “गौरादित्यो भवति गमयति रसान् गच्छत्यन्तरिक्षेऽथ द्यौर्धत् पृथिव्या अधि-
दूरं गता भवति यद्वास्यां ज्योतीषि गच्छन्ति”—इति निरु० नै० २, १४ ।

‡ “पृश्निरादित्यो भवति प्राप्त त एनं वर्ण इति नैरुक्ताः संस्पृष्टा रसान् संस्पृष्टा
मासं ज्योतिषां संस्पृष्टो भासेति वाय द्यौः संस्पृष्टा ज्योतिर्भिः पुष्पकङ्गिथ”—इति
निरु० नै० २, १४ ।

§ “स्त्रिङ् र्थे लेट्”—इति पा० ३, ४, ७ ।

§ “पुष्पादियुतावृद्धितः परस्मैपदेषु”—इति पा० ३, १, ५५ ।

॥ “स्वरादित्यो भवति सू अरणः सू ईरणः सूतो रसान् सूतो भासं ज्योतिषां
सूतो भासेति वैतेन द्यौर्वाह्याता”—इति निरु० नै० २, १४ ।

अथ पञ्चमी ।

३१ २ ३२७ ३ १ २ ३ २
अन्तश्चरतिरोचनास्यप्राणादपानती ।

२२ ३ १ २२
व्यख्यन्महिषोदिवम् ॥ ५ ॥ ४६ *

१२ २ २ २ २ १ १२ २ २ २ २ २
१ औहोऔहोवा । होइ । २ । औहोऔहोवा । हा३१
१ २ ५ २ १ २ २ १२ १२
ओ । वा२३ । भू२३४वात् । अन्तश्चरतिरोचना । औ
२ २ २ २ १ १२ २ २ २ २ २
होऔहोवा । होइ । २ । औहोऔहोवा । हा३१७ ।
१ ३ ५ २ १ २ १ २ २ १ २ १२
वा२३ । जा२३४नात् । अस्यप्राणादपानती । औहो
२ २ २ १ १२ २ २ २ २ २
औहोवा । होइ । २ । औहोऔहोवा । हा३१७ ।
१ ३ ५ १ २ १२ १२ १२
वा२३ । वा२३४र्हान् । व्यख्यन्महिषोदिवम् । औहो
२ २ २ २ १२ २ २ २ २ २
औहोवा । होइ । २ । औहोऔहोवा । हा३१७ ।
१ १२ २ २ २ २ १ १२
वा२३ । का२३४रात् । औहोऔहोवा । होइ । २ । औ
२ २ २ २ २ १ १ ३ ५ १२ २
होऔहोवा । हा३१७ । वा२३ । भू२३४तीः । औहो

* उ० ६, १, ११, २ = ऋ० ८, ८, ४७, २ ।

† “मयतां भूतिः”—इति आ० ब्रा० ३, २, २८ ।

चा१ना२। अस्यप्राणादाश्वपाना१ता२इ। व्यख्यन्मही३
 पोदा१इवा२म्। अन्तर्देवेषू३रोचा१सा२इ। २। अन्त
 र्देवेषू३रो२३। चार१सा२३४औहोवा। ए३। देवादिव
 ज्योती२३४पुः ॥ १८ * ॥ ४६

“अस्य” सूर्यस्य “रोचना” † रोचमाना दीप्तिरन्तःप्ररीर-मध्ये
 मुख्य-प्राणात्मना “चरति” वर्तते । किं कुर्वती ? “प्राणादपा-
 नती” [मुख्य-प्राणस्य प्राणाद्याः पञ्च वृत्तयः । तत्र प्राणनं
 नाडीभि रूर्ध्व वायोर्निर्गमनम्] तथाविधात् प्राणात् प्राण ना
 दनन्तरम् अपानती [अपाननं नाडीभि रवाङ्मुखं वायोर्नयनम्]
 तत् कुर्वन्ती [अपपूर्वादनितेर्लटः शट्, (३, २, १२४)
 अदादित्वाच्छपो लुक् (२, ४, ७२) । उगितश्चेति (४, १, ६)
 ङीप् । शतुरनुम इति ‡ नद्या उदात्तत्वम् । यद्वा । “अन्तः”
 द्यावापृथिव्योर्मध्ये “अस्य” सूर्यस्य “रोचना” रोचमाना दीप्तिः
 “चरति” गच्छति [रुच दीप्तौ (स्वा० आ०) । अनुदात्तेतश्च

* आ० गा० ३५० ६, २, १८ ।

† रोचना इति “रोचते”—इति ज्वलतिकर्मणोरुपमित्यभिप्रायः (निघ० १
 १६, ८) ।

‡ “शतुरनुमीनयजादी”—इति पा० ६, १, १७३ ।

अथ षष्ठी ।

३ २७ ३ १ २ २ १ २ २ १ २
त्रिंशद्वामविराजतिवाक्पतङ्गायधीयते ।

२ ३ २ २ २ २ २ २
प्रतिवस्तोरहद्युभिः ॥ ६ ॥ ४७ *

२५ १ २, ३२ २२ ३२ २ २
† हाउ३वा । आपः । भ्राजाओवा । ३ । त्रिंशद्वा
२ २ २ २ २५ १ २, ३२ २२ ३२ २
मविराजताऐही । हाउ३वा । ऊषा । भ्राजाओवा ।
२२ २ २ २ २ २ २ १ २, ३
३ । वाक्पतङ्गायधीयताऐही । हाउ३वा । दीशः ।
हलादेरिति (३, २, १४८) युच्] । किं कुर्वन्ती ? “प्राणात्”
प्राणनादुदयादनन्तरम् “अपानती” सायाह्न-समये अस्तङ्ग-
च्छन्ती । ईदृश्या दीप्त्या युक्तः अतएव “महिषो” महान् सूर्यः †
“दिवम्” अन्तरिक्षं उदयास्तमयोर्मध्ये “व्यख्यत्” विचष्टे
प्रकाशयति [महे रचि महेष्टिषजिति ओणादिकष्टिषच् प्रत्ययः ।
चक्षिङः ख्याञ् (२, ४, ५४) छान्दसे लुङि ॥ अस्यतिवक्ति
ख्यातीत्यादिना (२, १, ५२) लृरङादेशः ॥ ५ ॥ ४६

* उ० ६, १, ११, ३=४०८, ८, ४७, ३ ।

† तद्वैवान्निम सिद्धम्—इति आ० ब्रा० ३, २, २८ ।

‡ “महिषः”—इति महद्भ्रामसु अष्टमं नैषष्टु कम् ३, २ । “महान् कस्मान्वानेना-
न्यान् जहतीति शाकपूणि मन्त्रनीथो भवतीति वा”—इति निरु० नै० ३, १२ ।

॥ “छन्दसि लुङ् लङ् लिटः”—इति पा० ३, ४, ६ ।

३२ २२ ३२ २

९

२

२ २ २

२५

भ्राजाओवा । ३ । प्रतिवस्तोरह्यभाऐहो । द्वाउश्वा ।

ज्योतिः ॥ ८ * ॥ ४७

“त्रिंशद्वाम” धामानि स्थानानि [वचनव्यत्ययः (३, १, ३८)] “वस्तोः” वासरस्य † अहीरात्रस्यावयवभूतानि । “अह” शब्दोऽवधारणे ‡ । “द्युभिः” सूर्यस्य दीप्तिभिरेव ¶ “विराजति” विराजते विशेषेण दीप्यते [व्यत्ययेनैकवचनम् (३, १, ३८)] । मुहूर्तान्यत्र धामान्युच्यन्ते । पञ्चदश रात्रेः पञ्चदशाङ्गः] “पतङ्गाय” पतति गच्छतीति पतङ्गः सूर्यः § तस्मै सूर्याय स्तुतिरूपा “वाक्” “प्रतिधीयते” प्रतिमुखं स्तोत्रमि विधीयते क्रियते । यद्वा “वस्तोः” अङ्गः “त्रिंशत्” “धाम” धामानि [षट्ठिकाभिप्रायमेतत्] त्रिंशद्वटिकाः [अत्यन्तसंयोगे द्वितीया (२, ३, ५)] एतावत् कालं “द्युभिः” दीप्तिभि रसौ सूर्यौ “विराजति” विशेषेण दीप्यते । तस्मिंश्च समये “वाक्” त्रयीरूपा तस्मै “पतङ्गाय” “प्रतिधीयते” प्रतिमुखं धारयति तं पूर्वं

* आ० गा० ३५० ६, २, ८ ।

† “वस्तोः”—इति अहर्नामसु प्रथमं नैघण्टु कक्ष (१, ८) ।

‡ “अह इति च ह इति च विनिमदाद्यौ पूर्वेण सम्प्रयुज्येते । अथ महेदं करोत्व यमिदं च करिष्यतीदं न करिष्यतीति”—इति निरु० नै० १, ५ ।

¶ “द्योतत इति सतः”—इति निरु० नै० १, ६ ।

§ “पतङ्गाः”—इति अहर्नामसु द्वाविंशं नैघण्टु कक्ष १, २४ ।

अथ सप्तमी ।

२ ३ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
अपत्ये तायवोयथानक्षत्रायन्त्यक्तुभिः ।

१ २ ३ १ २
ह्वरायविश्वचक्षसे ॥ ७ ॥ ४८*

अथाष्टमी ।

१ २ ३ २ ३ २ ३ २ ३ १ २
अहश्चन्नस्यकेतवोविरश्मयोजनाञ्चनु ।

१ २ ३ १ २
भाजन्तोऽग्नयोयथा ॥ ८ ॥ ४९†

२ २ २ ३ २ २ ३ २ २ २ २ २
‡ हाउहाउहाउ । भ्राजाओवा । ३ । दिदीद्विवि

२ १ २ १ २ २ २
श्वतस्पृथुः । उदुत्यञ्जाताश्वाइदा१सा२म् । देवंवह
सेवत इत्यर्थः ॥ [श्रूयते हि—“ऋग्भिः पूर्वाङ्गे दिवि देव
इयते, यजुर्वेदे तिष्ठति मध्ये अङ्गः । सामवेदेनास्तमये
महीयते वेदैरग्न्यस्त्रिभिरेति सूर्यः”—इति । यदा त्विह
सूक्ते सार्पराज्ञया आत्मस्तुतिस्तदा सूर्यात्मना स्तूयत इत्यवगन्त-
व्यम् ॥ ६ ॥ ४७

* ऋ० १, ४, ७, २ ।

† ऋ० १, ४, ७, ३ ।

‡ “षडैन्द्राः परिधयऋतूनाम्”—इति आ० ब्रा० ३, ९, २८ । तत्र प्रथमं मिदम् ।

^{१ २} न्नी३काइता१वा२ः । ^{२२ २ १ २} दृशेविश्वाया३सूरा१था२म् । ^१ अ
^{२ २ १ २} पत्येताया३वोया१था२ । ^{२ २ १ २} नक्षत्रायन्तीयाक्तू१भा२इः ।
^{२२ २ १ २} सूरायविश्वा३चाक्षा१सा२इ । ^{२ १ २} अदृशन्नस्या३काइता१वा२ः ।
^{२ २ १ २} विरश्मयोजा३ना१आ१नू२ । ^{२२ २ १ २ ५} भाजन्तोअग्ना३थोया१था
^{२२ २ २२ २२ २} २३ । ^{२२ २ ४} हाउ३हाउ । ^{३ १ १ १ १} भाजाओवा । २ । भाजाओ
^{३ १ १ १ १} ३५वा३पु३ । ^{३ २ ३ ४ ५} ॥ ११ * ॥

^{२२ २ ३ २ २ २ २ २} † हाउ३हाउ । ^{२ २ १ १} शुक्राओवा । ३ । ^१ दिदीद्विविश्नतस्यु
^{१ २ २ १ २} थुः । ^{२२ २ १ १ २} उदुत्यञ्जाता३वाइदा१सा२म् । ^{२२} देववहन्ती३
^{१ २ २ २ १ १ २} काइता१वा२ः । ^{२ २ १ २} दृशेविश्वाया३सूरा१था२म् । ^{२ २} अपत्ये
^{२ १ २ २ २ १ २} ताया३वोया१था२ । ^{२ २ १ २} नक्षत्रायन्तीयाक्तू१भा२इः । ^{२२ २} सूरा
^{१ २ २ १ २} यविश्वा३चाक्षा१सा२इ । ^{२ १ २} अदृशन्नस्या३काइता१वा२ः ।

* आ० गा० ३५० ६, २, ११ ।

† तत्रैवेदं द्वितीयम् । (आ० गा० २, २, २८)

२ २ २ २ २ २ २
विरश्मयोजार्शनाश्नू २ । भ्राजन्तो अग्नाश्चोयाश्चार्श २ ।

२२ २ ३ २२ २२ २ ३ २ ४
हाउरहाउ । गृक्राओवा । ३ । गृक्राओओप्रवाइपुइ ।

३११११
ई२३४५ ॥ १२ * ॥ ४८ ॥ ४९

“त्ये” “तायवः” “यथा” प्रसिद्धास्तस्करा इव “नक्षत्राणि”
देवगेह्ररूपाणि [“देवगृहा वै नक्षत्राणि”—इति श्रुत्यन्तरात् ।
यद्वा, इह लोके मानुषा ये स्वर्गं माप्नुवन्ति ते नक्षत्ररूपेण
दृश्यन्ते । तथाच श्रूयते—“यो वा इह यजते अमुं स लोकं
नक्षते तन्नक्षत्राणां नक्षत्रत्वम्”—इति । यद्वा, तेषां सुकृतिनां
ज्योतींषि नक्षत्राण्युच्यन्ते । “सुकृतां वा एतानि ज्योतींषि यन्न-
क्षत्राणीति”—आम्नानात् । यास्कस्वाह—“नक्षत्राणि नक्षतेर्गति-
कर्मणो नेमानि नक्षत्राणीति च ब्राह्मणम्”—इति] यथाविधानि
नक्षत्राणि “अक्षुभिः” रात्रिभिः सह “अप यन्ति” अपगच्छन्ति ।
“विश्वचक्षसे” विश्वस्य सर्वस्य प्रकाशकस्य “सूराय” सूर्यस्य
आगमनं दृष्टेति शेषः [तस्करा नक्षत्राणि च रात्रिभिः सह सूर्य
आगमिष्यतीत्याकुलायन्त इत्यर्थः । तायुरिति स्तेननाम (नै १,
२४, ७) तायुस्तस्कर इति तन्नामसु पाठात् । अक्षुरिति
रात्रिनाम (नै १, ७, ४) शर्वरौ अक्षुरिति तन्नामसु
पाठात् ॥ ७ ॥ ४८

अथ नवमी ।

३१२ ३१२ ३१२
तरणिविश्वदर्शनोज्योतिष्कृदसिसूर्य ।

२११ २ ३२
विश्वमाभासिरोचनम् ॥ ८ ॥ ५० *

अथ दशमी ।

३२ ३ २ ३ १ २ ३ १२ २ ३ १ २
प्रत्यङ्देवानां विशः प्रत्यङ्ङुदेषिमानुषान् ।

३२७ ३६ २२ ३२
प्रत्यङ्विश्वस्वर्दंशे ॥ १० ॥ ५१ †

अथ एकादशी ।

१२ ३ १ २ ३ २ २ २ १ २
येनापावकचक्षसाभुरण्यन्तज्जनाञ्चनु ।

१२ ३ १ २
त्वंवरुणपश्यसि ॥ ११ ॥ ५२ ‡

“अस्य” सूर्यस्य “केतवः” प्रज्ञापकाः “रश्मयः” दीप्तयः “जनान् अनुव्यदृश्यन्” जनान् सर्वान् अनुक्रमेण प्रेक्षन्ते । सर्वं जगत् प्रकाशयन्तीत्यर्थः । तत्र दृष्टान्तः—“भ्राजन्तः” दीप्यमाना “अग्नय इव” ॥

“व्यदृश्यन्”-“अदृश्यम्”—इति पाठौ ॥ ८ ॥ ४९

* ऋ० १, ४, ७, ४ ।

† ऋ० १, ४, ७, ५ ।

‡ ऋ० १, ४, ७, ६ ।

^{२२} ^२ ^{३२ २२ २२} ^{२ २ १} ^२
 * हाउरहाउ । भूताओवा । ३ । दिदौच्चिविश्वतस्पृ
^१ ^२ ^{१ २} ^{२२} ^{३ १ २}
 थुः । तरणिर्विश्वाद्दार्शिताः । ज्योतिष्कृदसीसूरा
^२ ^{२ २} ^{१ २} ^२ ^{२ २}
 याः । विश्वमाभासीश्रोचाशनाः । प्रत्यङ् देवा
^{१ २} ^२ ^२ ^{१ २}
 नांवाः । प्रत्यङ् देवौमानूषाः । प्रत्यङ्
^{१ २} ^{२ २ २} ^{१ २}
 विश्वस्सद्वाद्दार्शिताः । येनापावकाश्चाक्षताः ।
^२ ^{१ २} ^२ ^{१ २}
 मुरण्यन्तज्जाज्ञानाः । त्वंवरुणाश्पाश्याः ।
^{२२} ^२ ^{३२ २२ २२} ^{३२ २ ४ ५}
 हाउरहाउ । भूताओवा । २ । भूताओपुवाद्दार्शिताः ।
^{३ १ १ १ १}
 ईरः ४५ ॥ १३ + ॥

^{२२} ^२ ^{३२ २२ २२} ^{२ २ १} ^२
 * हाउरहाउ । तेजाओवा । ३ । दिदौच्चिविश्वतस्पृ
^१ ^२ ^{१ २} ^{२२} ^{३ १ २}
 थुः । तरणिर्विश्वाद्दार्शिताः । ज्योतिष्कृदसीसूरा
^२ ^{२ २} ^{१ २} ^२ ^{२ २}
 याः । विश्वमाभासीश्रोचाशनाः । प्रत्यङ् देवा

* तत्र तृतीयं सिद्धम् (आ० ब्रा० २, २, २८) ।

† आ० ब्रा० ३५० ६, २, १३ ।

‡ तत्र चतुर्थं सिद्धम् (आ० ब्रा० २, २, २८) ।

^{१ २} नावाश्इशा^२ः । ^२ प्रत्यङ् ^{२ २} देषीइमानूषा^२ रन् । ^२ प्रत्यङ्
^{१ २} विश्व^२सू^२वार्ह^२१शा^२ रइ । ^{२ २ २} येनापावकाश्चाश्वा^{१ २}शसा^२ र ।
^२ भुरण्यन्त^{१ २} जाइना^२ आशन्^२ र । ^२ त्वंवरुणा^{१ २} उपाश्या^२ शसार^२ रइ ।
^{२ २} हाउ^२ रहाउ । ^{२ २ २ २ २ २} तेजा^२ ओवा । ^{२ २ २} तेजा^२ ओपु^२ वार्ह^२ पुइ । ^{३ २} ई^२ र
 ३४पू ॥ १४ * ॥ ५० ॥ ५१ ॥ ५२

हे “सूर्य” त्वं “तरणिः” प्रगन्ता अन्येन गन्तुं मशक्यस्य मह-
 रीःध्वनो गन्तासि + [तथाच स्मर्यते—“योजनानां सहस्रे हे हे
 शते हे च योजने । एकेन निमिषार्धेन क्रममाणं नमोस्तु ते”
 —इति] यद्वा । उपासकानां रोगात्तारयितासि [“आरोग्यं
 भास्करादिच्छेत्”—इति स्मरणात्] तथा “विश्वदर्शतः” विश्वैः
 सर्वैः प्राणिभिर्दर्शनीयः [आदित्य-दर्शनस्य चण्डालादि-दर्शन-
 जनित-पाप-निवर्हण-हेतुत्वात् । तथाचापस्तम्बः—“दर्शने ज्योतिषां
 दर्शनम्”—इति यद्वा, “विश्व” सर्वं भूतजातं “दर्शतं” द्रष्टव्यं
 प्रकाश्यं येन स तथोक्तः] तथा “ज्योतिष्कृत्” ज्योतिषः प्रका-

* आ० गा० ३५०. ६, २. १४ ।

† “तरणिः”—इति निषण्णौ तु (२, १५) क्षिप्रनासूपान्त्यं पदं । तरणिंवीज
 नाना (४३७ पृ०) मिति मन्त्र-व्याख्यायामन्य मेव व्याचख्यौ तारकमिति ; साधवस्त
 ‘क्षिप्रं दातारं वा’—इति ।

शस्य कर्त्ता, सर्वस्य वस्तुनः प्रकाशयितेत्यर्थः । यद्वा, चन्द्रा-
दीनां [रात्रौ हि अस्तमये चन्द्रादिषु सूर्य-किरणाः प्रतिफलि-
ताः अतोऽन्धकारं निवारयन्ति । यथा द्वारस्य दर्पणोपरि निप-
तिताः सूर्यरश्मयो गृहान्तर्वर्तिं तमो निवारयन्ति तद्वदित्यर्थः]
यस्मादेवं तस्मात् “विश्व” प्राप्तं “रोचनं” रोचमानम् “अन्त-
रिक्षम्” “आ” समन्तात् “भासि” प्रकाशयसि ॥

यद्वा, हे “सूर्य” अन्तर्यामितया सर्वस्य प्रेरक परमात्मन् !
“तरणिः” संसाराब्धेस्तारकीसि । यस्मात् त्वं “विश्वदर्शतः”
विश्वैः सर्वैर्मुमुक्षुभिर्दर्शतो द्रष्टव्यः साक्षात्कर्तव्य इत्यर्थः [अधि-
ष्ठान-साक्षात्कारे हि आरोपितं निवर्तते] “ज्योतिष्कृत”
ज्योतिषः सूर्यादेः कर्त्ता [तच्चास्मायते—“चन्द्रमा मनसो जात-
श्चक्षोः सूर्यो अजायत”—इति*] ईदृशस्त्वच्चिद्रूपतया “विश्व”
सर्वं दृश्यजातं “रोचमानं” दीप्यमानं यथा भवति तथा
“आ भासि” प्रकाशयसि [मैवं न्यकरणे हि सर्वं जगत् दृश्यते ।†

* “चन्द्रमामनसोजातश्चक्षोःसूर्योऽजायत । ओवाद्वायुश्चप्राणश्चमुखादग्निरजा-
यत”—इति य० मा० शा० सू० ३१ अ० १२ क० । ‘यथा दध्नादि-द्रव्याणि, गवादयोः
पशवः, ऋगादयो वेदाः, ब्राह्मणादयो मनुष्याश्च तस्मादुत्पन्नाः एवं चन्द्रादयो देवा
अपि तस्मादेवोत्पन्ना इत्याह । मनसः सकाशात् चन्द्रमाः जातः चक्षोः चक्षुषः सका-
शात् सूर्यः अजायत । वायुः प्राणश्च ओवात् कर्णादजायत । मुखादग्निरजायत’
—इति च तद्वाक्यानं सचीधर-कृतम् ।

† “हे सूर्य ! त्वं ज्योतिष्कृत तेजसः कर्त्तासि विश्वं माभासि प्रकाशयसि च अग्नि-
विद्युश्च चन्द्रपद्मतारकादिषु लदीयं तेज इत्यर्थः । कीदृशं विश्वम् ? रोचनं दीपमानं

तथाचान्नायते—“तमेवभान्तमनुभाति सर्वं” तस्य भासा सर्वमिदं विभाति”—इति * ॥ ८ ॥ ५०

हे सूर्य ! त्वं “देवानां” “विशः” मरुन्नामकान् देवान् † [“मरुतो वै देवानां विशः”—इति श्रुत्यन्तरात् । तान्मरुत्तञ्जकान्देवान्] “प्रत्यङ् उदेषि” प्रतिगच्छन्नुदयं प्राप्नोषि ‡ । तेषां मभिमुखं यथा भवति तथेत्यर्थः । तथा “मानुषान्” मनुष्यान् प्रत्यङ् उदेषि । तेऽपि यथास्मदभिमुख एव सूर्यं उदेतीति मन्यन्ते तथा “विश्वं” प्राप्तं “स्वः” यां लोकं “दृशे” द्रष्टुं “प्रत्यङ्” उदेषि । यथा स्वर्लोक-वासिनी जनाः स्वस्याभिमुख्येन पश्यन्ति तथा उदेषीत्यर्थः [एतदुक्तं भवति—ये लोकाः

त्वत् प्रकाशेनेति भावः । कौटुशस्त्वं तरणिः तरत्यतिक्रामति नभोवर्त्तेति तरणिः । “अश्वविद्वश्योऽनिरिति (उषा० २, ८८) तरतेरनिप्रत्ययः । विश्वदर्शतः विश्वदर्शतः दर्शनीयः दृशेरतच् ॥”—इति वेददीपः ।

• हिरण्यस्य परे कोशे विरजं ब्रह्म निष्कलम् । तच्छुभं ज्योतिषां ज्योतिस्तद्यदा-
काविदो विदुः । न तत्र सूर्यो भाति न चन्द्रतारकं नेसा विद्युतो भान्ति कुतोऽयं सद्यः ।
तमेव भान्तं मनुभाति सर्वं तस्य भासा सर्वं मिदं विभाति”—इति मुण्डकोपनिषत् २, १० ।

† “विशः”—इति, अग्ने जरितरिति व्याख्यायां (१५० पृ०) प्रजाः । विशोविश इति व्याख्यायां (२४४ पृ०) प्रजाः । यद्वाज इति व्याख्यायां प्रजाः, तत्रैव विशे गृहे इति च । प्रवोमहे इति व्याख्यायां (६६० पृ०) प्रजाः । निवष्टु-द्वितीय-तृतीये मनु-
ष्यनामसु चतुर्थे च ।

‡ “प्रत्यङ्मिदं सर्वं मुदेषि । प्रत्यङ्मिदं सर्वं मभि विपश्यसीति”—इति निरु०
६० ६, २४ ।

पश्यन्ति ते जनाः सर्वेऽपि स्वस्वाभिमुख्येन सूर्यं पश्यन्तीति * ।
तथाचान्नायते—“तस्मात्सर्व एव मन्वन्ते मां प्रत्युदगात्”—
इति ॥ १० ॥ ५१

हे “पावक” सर्वस्य शोधक ! “वरुण” अनिष्ट-वारक सूर्य !
त्वं “जनान्” प्राणिनः “भुरण्यन्तं” धारयन्तं पोषयन्तं वा इमं
लोकं † “येन” ‡ “चक्षसा” प्रकाशेनानु पश्यसि अनुक्रमेण
प्रकाशयसि तं प्रकाशं स्तुम इति शेषः । यद्वा, उत्तरस्या ऋचि
सम्बन्धः तेन चक्षुसा उद्देष्टीति ¶ । तथाच यास्केनोक्तं §—
तत्ते वयं स्तुम इति वाक्यशेषोऽपि वीत्तरस्या मन्वयस्तेन व्याख्या-
तीति (निरु० दे० ६, २२) ॥ ११ ॥ ५२

* “अपि वैतस्या मेव । येनापावक . . . । तेन नो जनानभि वि पश्यसि”—
इति निरु० ६, २५-२६ ।

† “भुरण्यमिति क्षिप्रनाम भुरण्युः शङ्कुनिर्भूरि मध्यान् नयति स्वर्गस्य लोक-
स्यापि वोढा तत्त्वम्याती भुरण्युरनेन पावकत्वानेन भुरण्यन्तं जनां चतुर्वरुण पश्यसि”
—इति निरु० दे० ५, २२ ।

‡ ऋचि तु “येना”—इति पाठः । तच्च दृष्टं इति (६, २, १९५) दीर्घः ।

¶ “सर्वमेवे पक्ष्याकारेणाग्निधीयते तद्रूप मात्मानं सम्याद्य मुक्तिं प्राप्नोति तद्वत्
प्राथ्यते—ह पावक शोधक येन चक्षसा दर्शनेन त्वं भुरण्यन्तं मनुष्यसि ; क्षिप्रप्राप्ती
पक्षी भुरण्युः, भुरण्यु मात्मानं करोति भुरण्यति, भुरण्यतीति भुरण्यन् तम् ; क्षिप्रान्तात्
अतृप्त्यर्थः । सर्वमेवेयाजिनं भुरण्युपचिरुपात्मानं कृत्वा स्वर्गच्छन्तं येन चक्षसातु-
पश्यसीत्यर्थः । तेन चक्षसा जनानस्मानपि भुरण्यतः हे वरुण त्वं पश्य वरुणः सूर्यः”—
इति वेददीपः य० मा० भा० सू० ३३ अ० ३२ क० ।

§ “अपि वीत्तरस्यामित्यन्तमेव यास्क वचनम् । अन्वयेत्यादित्वर्थलक्ष्णम् ।

२२ २ ३ २२२२ २ २ १
* हाउ२हाउ । सत्याओवा । ३ । दिदीहिविश्वत

२ १ २ २ २ १ २ २ २ ७२
स्पृथुः । उद्यामेपिराज्ञाःपाश्र्थ२ । अहामिमानो३

१ २ २ १ २ २
आक्तूभा२इः । पश्यञ्जन्मानी३सूराश्या२ । अयुक्त

१ २ २ २ १ २ २२
सप्ता३शून्य१वा२ः । सूरोरथस्या३नाप्ताश्या२ः । ता

२ १ २ २ १ २
भिर्यातिस्वा३यूक्ता१इभी२ः । सप्तत्वाह्वरी३तोराश्या२

१ २ १ २ २ २ १ २
इ । वहन्तिदेवा३सूराश्या२ । शोचिष्कोशंवी३चाक्षा१णा

२२ २ ३ २२२२ ३ २ ४
२३ । हाउ३हाउ । सत्याओवा । ३ । सत्या३ओ५वा६५

३११११
६ । ई२३४५ ॥ १५ ॥

२२ २ ३ २२२२ २ २ १ २
‡ हाउ२हाउ । कृताओवा । ३ । दिदीहिविश्वतस्पृ

१ २ २ २ १ २ २ २ २ ७२ १ २
थुः । उद्यामेपिराज्ञाःपाश्र्थ२ । अहामिमानो३आक्तू

२ २ १ २ २
१भा२इः । पश्यञ्जन्मानी३सूराश्या२ । अयुक्तमप्ता३

* तत्र पञ्चम सिद्धम् (आ० ब्रा० ३, २, २८) ।

† आ० भा० ३५० ६, २, १५ ।

‡ तत्रान्तिमं षष्ठं सिद्धम् (आ० ब्रा० ३, २, २८) ।

^{१ २} शून्ध्युश्वा^२ः । ^{१ २} सूरोरथस्याश्नाप्ताश्या^२ः । ^{१ २} ताभिर्याति^२
^{१ २} स्वाशूक्ताश्वभी^२ः । ^{१ २} सप्तत्वाहरीश्वतोराश्या^२इ । ^१ वह
^{१ २} न्तिदेवाश्सूराश्या^२ । ^{१ २} शोचिष्कोशंवीश्चाक्षाश्वणा^२इ । ^{१ २} हाउ
^{१ २} हाउहाउ । ^{१ २} ऋताओवा । ^{१ २} ३ । ^{१ २} ऋताश्ओषवा^२इ ५६ । ^{१ २} ई२
 १११
 ३४५ ॥ १६ * ॥ ५३ ॥ ५४ ॥ ५५

हे “सूर्य !” त्वं “पृथु” सुविस्तीर्णं “रजः” लोकं [“लोका
 रजांस्युच्यन्ते” †—इति यास्क-वचनात्] द्युलोकं “द्याम्”
 अन्तरिक्षलोकम् “उदेषि” उद्गच्छसि ‡ । किं कुर्वन् ? अहानि
 “अक्तुभिः” रात्रिभिः सह “मिमानः” उन्मानयन् [आदित्यगत्य-
 धीनत्वादहोरात्र-विभागस्य] तथा “जन्मानि” जननयन्ति
 भूतजातानि “पश्यन्” प्रकाशयन् ॥

“उद्याम्”-“विद्याम्”—इति पाठौ ॥ १२ ॥ ५३

* आ० गा० ३५० ६, २, १६ ।

† “रजो रजतेः । ज्योती रज उच्यते । उदकं रज उच्यते । लोका रजांस्युच्यन्ते
 अथ गृहणी रजसी उच्यते । रजांसि चित्वा विपरन्ति तन्यव इत्यपि निगमो भवति”—
 इति निरु० ४, १६ ।

‡ “यं पि द्यां रजश्च पृथु महान् लोकं महानि च मिमानोऽक्तुभीरात्रिभिः सह
 प्रश्यन्नाति जातानि सूर्य । एपि वा पर्वस्याम्”—इति यास्कः दै० ६, २९ ।

“सुरः” सर्वस्य प्रेरकः सूर्यः* “शुभ्युवः” शोधिका अश्व-
स्त्रियः † । तादृशीः “सप्त” सप्त-सङ्ख्याकाः ‡ “अयुक्त” स्व-रथे
योजितवान् ॥ कौटुशीः ? “रथस्य” “नस्यः” नपातयित्रः ।
याभिर्युक्तो रथो याति न पतति इदंश्रीरित्यर्थः । एवम्भूताभिस्ता-
भिरष्वस्त्रीभिः “स्वयुक्तिभिः” स्वकीय-योजनेन रथे सम्बन्धाभिः
“याति” यन्नष्टहं प्रत्यागच्छति । अतस्तस्मै हविर्दातव्य मिति
वाक्यशेषः ॥ १३ ॥ ५४

हे “सूर्य !” “देव” द्योतमान ! “विचक्षण !” सर्वस्य प्रका-

* सूरशब्दः सूर्यार्थोऽत्र सर्वत्र—४० १, २, ४, ३—२, १, ४, ४—५, २, ३, ७—७०
४, १, ८, १—४, २, १, १२—५, १, ८, २—५, १, ८, २—६, १, ९, १—६, १, ४, २
—६, १, ४, १ । सोमार्थज्ञानयोरेव—७० ३, १, ५, १—४, १, २०. २ ॥

† “शुभ्युवः शुभ्युरादित्यो भवति शोधनात् तस्यैव । * * * । * शुक्रनिरपि
शुभ्युवश्चते शोधनादेवोदकचरो भवति । आप्रोऽपि शुभ्युव उच्यते शोधनादेव”
—इति निरु० नै० ४, १६ ।

‡ “सप्त सप्ता सप्त्या सप्तादित्यरश्मय इति वदन्ति”—इति निरु० नै० ४, २६ ।
“सप्त युञ्जन्ति रथमेकचक्रमित्यादि निरु० नै० ४, २७ । “सप्त प्राणाः प्रभवन्ति तस्मात्
सप्तादिभिः समिधः सप्त होमाः । सप्त इमे लोका येषु चरन्ति प्राणा गुहाशया नि-
हिताः सप्त सप्त”—इति मु० उ० ९. १ ।

॥ “रथे तिष्ठन्नयति वाजिनः पुरस्तात् सतो यत्र यत्र कामयते सुपारयिः । कक्ष्याण-
सारथि रभौशूनां सद्धिमानं पूजयामि मनः पश्चात् सक्तोऽद्वयच्छन्ति रश्मयः”—इति
निरु० दे० २, १६ । अपिच—“रथं क्षिप्रं मारुतं मेघं वयं श्रवणीय माक्रयाभञ्च
आ यक्षिन्मस्यौ सुरमणीयान्मुदकानि बिभ्रती सचा मरुद्भिः सह रोदसी”—इति
निरु० दे० ५, ५० ।

शयितः ! “सप्त” सप्त-सङ्ख्याकाः “हरितः” अश्वः*रस-हरण-
शीला रश्मयो वा†“त्वा” त्वां “वहन्ति” प्राप्नुवन्ति । कौटुशम् ?
“रथे” अवस्थित मिति शेषः । तथा “शोचिष्केशं” शोचींषि ‡
तेजांस्येव यस्मिन् केशा इव ¶ दृश्यन्ते स तथोक्तस्तु मिति § ॥

॥ १४ ॥ ५५

इति सायणाचार्य-विरचिते माधवीये सामवेदार्थप्रकाशे
छन्दोव्याख्याने षष्ठीऽध्यायस्य पञ्चमः खण्डः ॥

* “हरितश्चादित्यसु”—इति अश्वविशेषनामसु निघ० १, १५, ३ । “अश्वः
कक्षादश्रुतेऽध्वानं सहाशनो भवतीति वा । * * * । तस्याश्ववत् देवतावच्च निगमा
भवन्ति”—इत्यादि निघ० नै० २, २७ ; दै० ४, ३०-३१ ।

† “सप्त ऋषयः”—इति रश्मिनामसु निघ० १, ५, १२ । अत च यास्कः “रश्मिर्य-
सनात्”—इत्यादि निघ० नै० २, १५ ।

‡ “शोचिः”—इति जलज्जलमयेषु षष्ठं नैषण्टकम् १, १७ ।

¶ “केशी केशा रश्मयस्त्रैस्तद्भान् भवति काशनाद्वा प्रकाशनाद्वा । तस्यैषा
भवति * * * । केशीदं सर्वं सिद्धं सभि विपश्यति केशीदं ज्योतिरुच्यत इत्यादित्य साह ।
अथाप्येते इतरे ज्योतिषी केशिनी उच्येते धूमेनाग्नी रजसा च मध्यमः । * * * ।
एक एषा मित्यग्निः पृथिवीं दहति । सर्वं मेकोऽभि विपश्यति कर्मभि रादित्यो गति-
रेकस्य दृश्यते न रूपं मध्यमस्य”—इति निघ० दै० ६, २५-२६-२७ ।

§ “सप्तैतानादित्य रश्मीनयमादित्यो गिरति मध्यस्थानोर्ध्वं शब्दो यत एतस्मिंस्त्रिषु
तानि धीतिभिश्च मनसा च विपर्ययन्ति परि भुवः परिभवन्ति सर्वाणि कर्माणि वर्ष-
कर्मणेत्यधिदेवतम् । अथाध्यात्मं सप्तैतानीन्द्रियाण्यमात्मा गिरति मध्यस्थानोर्ध्वं शब्दो
यान्यस्मिंस्त्रिषु तानि धीतिभिश्च मनसा च विपर्ययन्ति परि भुवः परिभवन्ति सर्वा-
णीन्द्रियाणि ज्ञानकर्मणेत्यात्म गतिमाचष्टे”—इति निघ० प० २, २१ ।

वेदार्थस्य प्रकाशेन तमो हार्दं निवारयन् ।
पुमर्थांश्चतुरो देयान्निद्यातीर्थमहेश्वरः ॥ ६ ॥

इति श्रीमद्राजाधिराज-परमेश्वर-वैदिक-मार्ग-प्रवर्त्तक-
श्रीवीर-बुक्क-भूपाल-साम्राज्य-धुरन्धरेण सायणा-
चार्येण विरचिते माधवीये-सामवेदार्थ-प्रकाशे
कन्दोव्याख्याने आरण्यएवाध्येतव्यः
षष्ठोऽध्यायः समाप्तः ॥

॥ समाप्तम् आरण्यम् पर्व आरण्यङ्गाण्डं वा ॥

॥ इति चतुर्थमपर्व ॥

॥ सामवेद-संहितायां कन्दार्चिकः समाप्तः ॥

॥ श्री नमः सामवेदाय ॥

॥ सामवेदसंहिता ॥

तत्र

॥ अथ महानाम्न्यार्चिकः ॥ *

(भाष्यकृतोभूमिका)

ऐन्द्रीरथ महानाम्नीः शक्ररौर्वा विकर्षिताः ।

पञ्चभिः संहिता अन्ते पुरीषपदनामभिः ॥

एताः प्रकृतितस्त्रिस्त उपसर्गैस्तु संयुताः ।

नव सङ्ख्या इति प्राहुर्वेदाध्ययनशालिनः ॥

ऐतरेय-ब्राह्मणेऽपि शस्त्रे षोडशि-नामके ।

तिस्रः प्रोक्ता महानाम्नास्त्रैलोक्यात्मत्ववर्णनात् ॥

० महानाम्नीनां पाठस्तु न तु इन्द्रार्चिके नापि उत्तरार्चिके परं इन्द्रार्चिके समाप्ते तत्पुस्तकान्धभागे एव सर्वत्र दृश्यते, एव मारण्णगाने समाप्ते च ततोऽनन्तरं महानाम्नी-सामपाठस्तत्रैव पुस्तके सर्वत्रेति परिशिष्टत्वं मासा सस्य च ज्ञायत इति इन्द्रार्चिकान्ते एव व्याख्यातवान् भगवान् सायणः ।

तत्र हि महानाम्नीनां सुपसर्गानुपसृज्ययं वै लोकः प्रथमा
महानाम्नान्तरिचलोको द्वितीयाऽसौ लोकस्तृतीयेति । नन्वेताः
शक्करीच्छन्दस्का व्याक्रियन्त इ युक्ताश्चेत् षट्पञ्चाशदक्षराः स्युः ।
तथा च समाम्नातं चतुर्विंशत्यादि चतुरत्तरमिति (पि०) ।
अस्यार्थः—गायत्र्यादीनां मतिष्ठत्यन्तानां छन्दसां चतुर्विंशत्यक्षरा
ण्यारभ्य उत्तरोत्तरं चतुर्षु चतुर्षु अक्षरैश्चधिकेषु सत्सु उष्णि-
गादिच्छन्दांसि जायन्ते* । एवं क्रमशोऽक्षराधिक्ये सति शक्करी
षट्पञ्चाशदक्षरा सम्भवतीति । एता ऋचस्तु शक्करीभ्योऽधि-
काक्षरा दृश्यन्ते । तस्मादासां सुपसर्गाक्षरैराधिक्यं न तु स्वतः
इति ज्ञायते । तर्हि के पुनरुपसर्गाः ? के पुनः शाक्कराः पादाः ?
इत्युच्यते—

* छन्दांसि		अतिच्छन्दांसि		विच्छन्दांसि	
छन्दोनाम	अक्षरसंख्या	छन्दोनाम	अक्षरसंख्या	छन्दोनाम	अक्षरसंख्या
१ गायत्री	२४	१ अंसिजगती	५२	१ कृतिः	८०
२ उष्णिक्	२८	२ शक्करी	५६	२ प्रकृतिः	८४
३ अतुष्टुप	३२	३ अतिशक्करी	६०	३ आकृतिः	८८
४ बृहती	३६	४ अष्टिः	६४	४ विकृतिः	९२
५ पङ्क्तिः	४०	५ अत्यष्टिः	६८	५ संस्कृतिः	९६
६ त्रिष्टुप	४४	६ धृतिः	७२	६ अतिकृतिः	१००
७ जगती	४८	७ अतिधृतिः	७६	७ उत्कृतिः	१०४

प्रथमा । “विदामघवन्विदा”-इति द्विपदा ऋगुपसर्गः ।
 ततः “शिचाःशचीनाम्पते”-इत्याद्यास्त्रयोऽष्टाक्षराः शाक्षराः ।
 ततः “स्वर्णांशुः”-इति पञ्चाक्षरः पादः । अत्राक्षर-विश्लेषेण
 पञ्चाक्षरत्वं द्रष्टव्यम् । “प्रचेतनप्रचेतयः”-इत्यष्टाक्षरः । एतौ
 ङावुपसर्गसञ्ज्ञौ । “इन्द्रद्युम्नायनइषे”-इति पादोऽष्टाक्षरः
 शाक्षरः । “एवाहिशक्रः”-इति पञ्चाक्षर उपसर्गः । “रायेवा-
 जायवज्रिवः”-इत्याद्यास्त्रयः पादाः शाक्षराः । “आयाहिपि-
 बमत्स्व”-इति पादोऽष्टाक्षर उपसर्गः । इत्येव सृक्
 प्रथमा ॥

अथ द्वितीया । “विदारायेसुवीर्यम्”-इति द्विपदा उपसर्गः ।
 “म॒हिष्ठवज्रिन्वृञ्जसे”-इत्याद्यास्त्रयोऽष्टाक्षराः पादाः शाक्ष-
 राः । ततः “अंशुर्नशीचिः”-इति पञ्चाक्षरः पादः । “चिकि
 त्वोअभिनोनय”-इति पादः । एतौ ङावुपसर्गौ । “इन्द्रोविदे-
 तमुस्तुहि”-इति पादोऽष्टाक्षरः शाक्षरः । “ईशेहिशक्रः”-इति
 पञ्चाक्षरः पाद उपसर्गः । “तमूतयेहवामहे”-इत्याद्यास्त्रयो-
 ऽष्टाक्षराः पादाः शाक्षराः । “ऋतुश्छन्दऋतम्बृहत्”-इति पाद
 उपसर्गः । इत्येवं द्वितीया ॥

तृतीयस्याः । “इन्द्रन्धनस्यसातयेहवामहे”-इति द्विपदा
 उपसर्गः । “सनःस्वर्षत्”-इत्याद्यास्त्रयोऽष्टाक्षराः शाक्षराः
 पादाः । “अंशुर्मदाय”-इति पञ्चाक्षरः पादः । “सुम्नआधेहि

नीवसो"—इत्यष्टाक्षरः पादः । एतौ द्वावुपसर्गौ । "पूर्तिः-
शविष्ठशस्यते"—इति पादोऽष्टाक्षरः शाक्षरः । "वशीहिशक्रः"
—इति पञ्चाक्षर उपसर्गः । "नूनन्तवव्यंसत्रमे"—इत्याद्यास्तयो
ऽष्टाक्षराः शाक्षराः । "शूरीयोगोषुगच्छति"—इति पादौ
द्वावुपसर्गाविति तृतीया ऋक् सम्पन्ना ॥

अत्र प्रथमायाः सप्त शाक्षराणि पदानि, पञ्चोपसर्गाः ।
एवं द्वितीयस्या अपि पदान्युपसर्गाः । तृतीयायास्तु सप्त शाक्ष-
राणि पदानि, षडुपसर्गाः । इत्युक्तार्था निदानकल्पे सूत्रादिकं
सम्यगालोचयद्भिः पूर्वाचार्यैः श्लोकद्वये सङ्गृह्य दर्शितः—

“प्रथमं द्विपदा, त्रीणि शाक्षराणि पदान्यतः ।

पञ्चार्णाष्टाक्षरौ चोपसर्गावेकश्च शाक्षरः ॥ १ ॥

पञ्चार्ण उपसर्गोऽथ त्रयस्ते वहिरन्तिमः ।]

इय माद्या ; द्वितीयैवं ; तृतीया पुनरन्तिमः ।

अधिकोऽष्टाक्षरः पाद उपसर्ग इति स्थितिः॥२॥”—इति ॥

अत्र सर्वत्रोपसर्गान् परित्यज्य केवल-पदगताक्षर-सङ्ख्यायां
कृतायां षडधिकपञ्चाशत्-सङ्ख्याकान्यक्षराणि जायन्ते । अतस्तद-
्वितीया शक्नोतीति न विरोधः ॥ एतासु गीयते साम यत्तच्छा-
क्षरमुच्यते । तत्पञ्चमेऽङ्गि पृष्ठेषु होतुःपृष्ठं विधीयते ।

उपसर्गैः संयुताना मासा मिन्द्रोऽधिदेवता ।

माश्वन्दिनं यत् सवनं सर्वं मैन्द्रमिति स्थितम् ॥

अत्रैवाश्वलायनेन स्व-ब्राह्मण मनुसरता कश्चिद्विशेषोऽनुष्टुप्
गायत्री सम्पादनादिर्दर्शितः—

“प्रचेतनप्रचेतयायाहिपिबमत्स्र ।

क्रतुश्छन्दः ऋतम्बृहत्सूम्नआधेहिनीवसः ॥” —इति । *

“चिकित्वोअभिनीनयशूरीयोगोषुगच्छति ।

सखासुशेवोअहयुः ॥” —इति । †

गायत्र्यादिरित्येव मादिः एष तु प्रयोग-सौकर्यार्थः ।
अस्माभिस्त्विदानीं मर्थ-सौकर्यार्थं क्रमेण सोपसर्गा ऋचो
व्याख्याताः । ‡

* एषादुष्टुप् सम्पन्ना, अष्टाक्षर-चतुष्पदात्वस्य सम्पादनात् ।

† एषा गायत्री सम्पन्ना, अष्टाक्षर-विपदात्वस्य सम्पादनात् ।

‡ ग्रन्थकारादयो हि ग्रन्थनीयं व्याख्येयं वा ग्रन्थसं स्व-मनस्येव सम्पाद्यते, ततश्च ले-
खन्यादिभिः काश्यतेऽतोऽव ‘व्याख्याताः’ —इति भूतप्रयोगो नासाधुः, “कौमुदीयं विर-
च्यते” —इत्यादावप्येव मेव ।

॥ हरिः ओम् ॥

(प्रथमास्तिस्रः)

३१ २ ३ २ ३ १२ २२ ३ १ २
विदामघवन्निदागातुमनुश्रुशिषो दिशः ।

१ २ ३ १ २
शिक्षाशचीनाम्यतेपूर्वीणाम्पूह्वसो ॥ १ ॥

३ २३ ३ १ २ ३ २ २
आभिष्टमभिष्टिभिः स्वाऽऽर्त्तांशुः ।

१ २ ३ १ २ ३ १ ० ३ १ २ ३ २
प्रचेतनप्रचेतयेन्द्रद्युम्नायनद्वेषे ॥ २ ॥

३ २३ ३ २ ३ १२ २२
एवाहिशक्रोरायेवाजायवज्रिवः ।

१ २ ३ १ ३ १ २
शविष्ठवज्रिन्नृञ्जसेमं हिष्ठ

३ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २
वज्रिन्नृञ्जसआयाहिपिवमत्स्व ॥ ३ ॥ १

१ २ २ १२ २ १ १ २ १
* ए२ । विदामघवन्निदाः । गातुमनुश्रुसिषः ।

१ २ २ ५ १२ १ २ २ २ २
दाइशाऽऽउवा२३ । ई३४डा । ए२ । शिक्षाशचीनाम्य

१ २ २ २ १ २ १ २ २ ५ २ २
ताइ । पूवीणाम्पूह्व२ । वसाऽऽउवा२३ । ई३४डा । आ

^१भिद्वमभा^{१ २}रइ । ^{२ ५}ष्टिभिरा^{१ २}३१उवार^{१ २}३ । ई^{१ २}३४डा । स्वर^{१ २}र्
^५भूरः । ^२ह्यार^{२ ५}उवार^{१ १२}३ । ई^२३४डा । प्राचे । तनप्रचेतया ।
^{१ २}इन्द्रा । ^{२ १२}द्युम्नायना^१रइषा^१इ । इडा । ईन्द्रा । ^{१ २}द्युम्नाय
^१नार^१इषा^{१ २}इ । अथा । इन्द्रा । ^{२ १२}द्युम्नायना^१रइषा^१इ ।
^१इडा । ^{१२२}एवाहिशक्रोरायेराजायवा^{२ २}१जी^{२ १}इवाः । शविष्ठ
^२वज्रिन्ना^{४ ५}३ । जासा^१इ । म^१हिष्ठवज्रिन्ना^१२३हो । जासा^{१ २}३२
^१उवार^{१ ११११}३ । इट्^{१ २}इडा^{२ १}२३४५ । आया । हिपिबमार
^१त्सुवा । इडा^{१ ११११}२३४५ ॥—

तत्र तावदृच्छु, प्रथमं द्विपदा माह—“विदामघन्विदागा-
तुमनुशसिषोदिशः”—इति । हे “मघवन्” मघं धनं [मंहते-
दानकर्मणः *] धनवन्निन्द्र ! “विदाः” त्वं विद्धि, अत्र वेदितव्य-
कर्म-विशेषस्यानुपादानात् सर्वं जानीहीत्यर्थः [विदेः पञ्चम-

* “मंहते”—इति दानकर्मसु अन्तिमं नैषण्ड कर्म ३, १० ।

लकारे रूपम् *] यत्स्वत् सर्वज्ञः तस्मात् “गातु” यजमान-
गन्तव्यं देशं † “विदाः” जानीहि । यद्वा, गातुर्गायतेः
स्तुतिकर्मणः ‡ त्वदर्थं क्रियमाणां स्तोतुः स्तुतिं विद्धि । ततो
“दिशः” यजमानस्य साधुमार्गेण स्वर्गं गन्तुं मार्गान् “अनु
शंसिषः” अनुशंसोऽपदिशं बोधयेति यावत् [शंसतेः
पञ्चम-लकारे (पा० ३, ४, ७,) रूपम् । अडागमः ॥]—अय
मुपसर्गभागः ॥

अथ शाकरभाग माह—“शिचाशचीनाम्पतेपूर्वीणाम्पुरु-
वसो । आभिष्टमभिष्टिभिः”—इति । हे “शचीनाम्पते” शची-
शब्देन कर्म प्रज्ञा वा § “पूर्वीणां” बह्वीनां ॥ शचीनां पते
स्वामिन् ! हे “पुरुवसो” पुरु प्रभूतं वसु धनं यस्य तस्य
सम्बोधनं हे प्रभूतधनेन्द्र ! “आभिः” इदानीं क्रियमाणाभिः
“अभिष्टिभिः” अभ्येषणाभिः प्रार्थनाभिः स्तुतिभि रस्त्रदीयाभि

* स्तेटीत्यर्थः (पा० ३, ४, ७) ।

† “गातुः”—इति पृथिवीनामसु विंशं नैघण्टुकम् १, १ । “गातुं यज्ञाय गातुं
यज्ञपतय इत्यपि निगमो भवति । गमनं यज्ञाय गमनं यज्ञपतये”—इति निरु० नै०
४, २ ।

‡ “गायति”—इति स्तुति-कर्मसु द्वितीयं नैघण्टुकम् २, १४ ।

§ “लेटोऽडाटै”—इति पा० ३, ४, ८४ ।

§ “शची”—इति कर्मनामसु द्वाचत्वारिंशत्तमं नैघण्टुकम् (२, १) ; प्रज्ञानामसु
तष्टमम् (२, ८) ।

॥ “पुरु”—इति वज्रनामसु तृतीयं नैघण्टुकम् ३, १ ।

हेतुभिः “श्चि” * [श्चितिर्दानकर्मा (निघ० ३, २०, ८)]
देहि वसूनीति] शेषः । पुरुवसो-इति सम्बोधन-सामर्थ्याद्वसू-
नीति लभ्यते ॥

अथोपसर्गभाग माह—“स्वर्णांशुः । प्रचेतनप्रचेतये”—
इति । स्वः, न, अंशुरिति पदत्रयम् । स्वरादित्यः, † नकार
उपमाधीयः ‡ । स्वः, इव [अंशुः अग्नेतेर्व्याप्तिकर्मणः (निघ०
२, १८, १०)] व्याप्ति भवतीन्द्रः । हे “प्रचेतन” प्रकृष्टा चेतना
बुद्धिर्यस्यासौ तस्य सम्बोधनं हे प्रशस्तज्ञानेन्द्र ! “प्रचेतय”
अस्मदीयां भक्ति मवधारय जानीहि ॥

अथोभयभाग माह—“द्युन्नायनइषएवाहिशक्रः”—इति । हे
इन्द्र ! “नः” अस्मभ्यं “द्युन्नाय” [“द्युन्” द्योततेर्यशोवान्नं वा”
—इति यास्कः (नै० ५, ५)] यशसे यद्वा, द्युन्नाय [धननामैतत्
(निघ० २, १०, १३) धनलाभाय] “इषे” अन्नलाभाय च भव
[आख्याताध्याहारः । हि शब्दः कारण-परः] “हि” यस्मात्
त्वं “शक्रः” धन-दाने समर्थ एव भवसि । तस्माद्वनादिकं
प्रयच्छ ॥

* मन्त्रे तु “श्चि” —इति दीर्घान्तः पाठः “दाचोऽतस्त्रिः (पा० ६, ३, १२५)
—इति दीर्घः ।

† स्वरादित्यो भवति—इत्यादि निरु० नै० २, १४ ।

‡ “नेति प्रतिषेधाधीनो भाषाया मुभय मन्त्रध्यायेनेन्द्र देव ममंसतेति प्रतिषे-

(द्वितीया स्तिसः)

३ २ ३ २ ३ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ ३ २ ३ १ २
विदाराय सुवीर्यं भवोवाजानाम्पतिर्वशात् अनु ।

१ २ ३ २ ३ १ २ २ ३ १ २
मंहिष्ठवज्रिन् वृक्षसेयः शविष्ठः शूराणाम् ॥ ४ ॥

अथ शाक्तरभाग माह—“रायेवाजायवज्रिवः । शविष्ठवज्रिन् वृक्षसेमंहिष्ठवज्रिन् वृक्षसे”—इति । हे “वज्रिवः” वज्रवन्निन्द्र ! एकोमत्वर्थीयोऽनुवादः । यद्वा, वज्रः व्रजनं गमनं तद्वान्वज्री । अथवा वज्रायुधं तद्वन्निन्द्र ! “राये” धनलाभाय “वाजाय” अन्नलाभाय च प्रसन्नो भवेति शेषः । हे “शविष्ठ” अतिशयेन बलवन् ! हे “वज्रिन्” इन्द्र ! “वृक्षसे” [वृक्षतिः प्रसाधन-कर्मा (निघ० ३, ५, ८)] अस्माभिर्धनलाभार्थं प्रसाध्यसे । यद्वा, [वृक्षतेः पञ्चमे लकारे (पा० ३, ४, ७) रूपम्] प्रसाधय अस्मान्धनादिभिः समृद्धान् कुर्वित्वर्थः । हे “मंहिष्ठ” [मंहतेर्दानकर्मणः] अतिशयेन दानशील पूज्य ! वा हे “वज्रिन्” “वृक्षसे” अस्माभिः प्रसाध्यसे ॥

अथापरभाग माह—“आयाहिपिबमत्स्व”—इति । यस्मादेवं तस्मात् “आयाहि” अस्मदीयं यज्ञं प्रत्यागच्छ । आगत्य च पिब । तं सोमं पीत्वा “मत्स्व” हृष्टो भवेति ॥ (१-२-३) ॥

षाधीयः पुरस्तादुपचारस्तस्य यत् प्रतिषेधति । दुर्मदासो न शूराणामित्युपमाधीय उपिरष्टादुपचारस्तस्य येनोपमिमौते—इति निघ० नै० १, ४ ।

^{१२ २२ २१ २३ २७ २ २}
योमं हिष्ठोमघोनामं शुर्न शोचिः ।

^{१ २ २ १ २ २ १ २ २ २}
चिकित्वो अभिनोनयेन्द्रो विदेतुमुस्तहि ॥ ५ ॥

^{२ ३ २ २ २ ७ २ १ २ १ २ ३ १ २}
ईशे हि शक्रस्तमूतये हवामहे जेतारमपराजितम् ।

^{१ २ ३ २ २ २ ३ २ ३ १ २ ३ २ ३ २}
सनः स्वर्षदतिद्विषः क्रतुश्चन्द्रश्चतम्बुहत् ॥ ६ ॥ २

^{१ २ १ २ २ २ २ २ १ १ २ २ २}
ए२ । विदाराये सुवीरियाम् । भुवो वा जानाम्यतिर्व

^{१ २ २ ५ १ १}
शा२ । अनुआ३१ उवार३ । ई३४ डा । ए२ । मं हि

^{२ १ १ २ ५ २ २}
ष्ठवजिन्नुञ्जसाइ । यः शविष्ठः शूरारणा३१ उवार३ । ई३४

^{५ १ २ २ ५ २ २ ५}
डा । योमं हिष्ठोमघोर । ना३१ उवार३ । ई३४ डा ।

^{२ १ २ ५ २ ५ १}
अं शुर्न शोचारइः । हा३१ उवार३ । ई३४ डा । चाइ ।

^{१ २ २ १ २ १ १ १}
कित्वो अभिनोनया । ईन्द्रो । विदेतमूरस्तुहाइ । इडा ।

^{१ २ २ १ २ १ १ २ २ १ २}
ईन्द्रो । विदेतमूरस्तुहाइ । अथा । ईन्द्रो । विदेतमू

^{१ १ १ २ २ २ २ २}
रस्तुहाइ । इडा । ईशे हि शक्रस्तमूतये हवा१ मा३ हाइ ।

^{२२१२} ^१ ^४ ^५ ^१ ^१
जेतारमपरा३। जाइताम्। सनःस्वर्षदतार३होइ।

^१ ^२ ^१ ^{११११} ^१ ^२ ^{२१}
दाइषा३उवा३३। इट्इडा३३४५। क्रातूः। कन्द

^१ ^१ ^{११११}
कृतारम्बृहात्। इडा३३४५ ॥—

अथ द्वितीयाया मृचि प्रथमं द्विपदा माह—“विदाराये
सुवीर्यभुवोवाजानाम्पतिर्वशां प्रविति । हे इन्द्र ! “सुवीर्य”
शोभनवीरः पुत्रः शोभनपुत्रोद्भव-सामर्थ्यम् । यद्वा, शोभनवीर्यं
युद्धादिष्वपराजयं “विदाः” लभ्यय प्रापय । किमर्थम् ? “राये”
धनार्थम् धनं रक्षितु मित्यर्थः । “वाजानां” सेनानां बलानां
वा “पतिः” स्वामी त्वं “भुवः” भवसि । “वशान्” वशेः
कर्मणिवशिरण्योरित्यप्रत्ययः । काम्यमानानर्थान् “अनु” अभि
लक्ष्य यथाकाम मित्यर्थः । यद्वा वशांस्त्वदधीनान् यजमानान्
“भुवः” भावयसि [भवतेः पञ्चमलकारे (पा० ३, ४, ७) रूपम् ।
“भूसुवोस्तिडि” (पा० ७, ४, ८८)—इति गुण-प्रतिषेधः ॥

अथ स्त्रीयमाग माह—“मंहिष्ठवज्रिन्मृच्छसेयःशविष्ठः
शूराणाम् । योमंहिष्ठोमघोनाम्”—इति । हे “मंहिष्ठ”
अतिशयेन बलवन् ! “यः” च “मघोनां” मघशब्दो धनवाची
तद्वतां मध्ये मंहिष्ठः अतिशयेन दाता तस्मद्दस्माभिर्द्विनार्थं
प्रसाध्यसे ॥

अथोपसर्गभाग माह—“अंशुर्न शोचिः । चिकित्वा अभिनो नय”-
इति “अंशुर्न” व्याप्त आदित्य इव शोचिर्दीप्तो भवतीन्द्रः [शुच
दीप्तो (म्वा० आ०)] शुद्धः [शुचेर्मत्वर्थीयलोपः] शोचिष्मान् । अथ
प्रत्यक्षस्तुतिः—हे “चिकित्वः” चिकित्वन् [मतुवसोरुसम्बुद्धौ
इन्द्रसि (पा० ८, ३, १)]—इति कत्वम्] ज्ञानवन्निन्द्र ! “नः”
अस्मान् अभि लक्ष्य “नय” धनादि प्रापय ॥

अथ भागद्वयं मिलित्वाह—“इन्द्रो विदेत मुस्तुहि । ईशेहि
अक्रः”—इति । “इन्द्रः” परमैश्वर्ययुक्तः । “विदे” विद्यते सर्वै
र्ज्ञायते “तमु” तमेवेन्द्र “स्तुहि” स्तुतिं कुर्विति । ऋषिरात्मान-
मेव शास्ति । “हि” यस्मात् “अक्रः” शत्रु-हनन-समर्थ इन्द्रः
“ईशे” ईष्टे सर्वस्येति तस्मात् तमेव स्तुहीति समन्वयः ॥

अथ शाक्तरभाग माह—“तमूतये हवामहे जितारमपराजितम् ।
सनः स्वर्षदतिद्विषः”—इति । “तम् इन्द्रम्” “जतये” अस्मद्रक्ष-
णार्थं “हवामहे” आह्वयामहे । कीदृशम् ? “जितारं” युद्धेषु
शत्रुजयशीलं [ताच्छील्ये ढन् प्रत्ययः (पा० ३, २, १३५)] ।
अतएव अपराजितं न क्षाप्यन्तैः पराजितम् । “सः” इन्द्रः “नः”
अस्माकं “द्विषः” द्वेष्टृन् “अति स्वर्षत्” अत्यर्थं सुपतपतु विना-
शयतु । स्रु शब्दोपतापयोरित्यस्मात् पञ्चम-लकारेरुम् । अथ वा

(तृतीया स्तम्भः)

२३ १२ ३ १२ ३ १ २ ३ १ २
इन्द्रन्धनस्यसातये हवामहेजेतारमपराजितम् ।

१ २ ३ २ ३ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २
सनःस्पर्षदतिद्विषःसनःस्पर्षदतिद्विषः ॥ ७ ॥

१ २ ३ १ २ ३ १ २ २ २
पूर्वस्ययत्तेअद्रिवोऽशुर्मदाय ।

३ १ २ २ २ ३ १ २
सुम्नआधेदिनोवसोपूर्तिःशविष्ठशस्यते ॥

३ १ २ ३ २ ३ १ २ २ २ ३ १ २
वशीहिशक्रोनूनन्तन्नव्यःसन्ध्यसे ॥ ८ ॥

स्वरतिर्गतिकर्मा (निव० २, १४, ५४) अस्मत्तः शत्रूनतिगमयतु
अतिपारयतु । तथा च बह्वृचाः—“सनःपर्षदित्यामनन्ति ॥

अथोपसर्गभाग माह—“ऋतुश्छन्दऋतम्बृहत्”—इति ।
शत्रुहननानन्तरं “ऋतुः” अस्माभिरनुष्ठेयमानं कर्म* ।
“छन्दः”† गायत्र्यादिकं शस्त्रलक्षणम् । “ऋतम्” उदकं‡
सोमरस इत्यर्थः । यद्वा ऋतं सत्यभूतं ¶ कर्मफलं तत्सर्वं
“बृहत्” प्रभूत मस्त्विति शेषः ॥ (४-५-६) ॥

* “ऋतुः”—इति कर्मनामसु एकादशं नैघण्टु कम् २, १ ।

† “छन्दांसि छन्दात्”—इति निघ० दे० १, १२ ।

‡ “ऋतम्”—इति उदकनामसु अष्टषष्ठितमं नैघण्टु कम् १, १२ ।

¶ “ऋतम्”—इति सत्यनामसु षष्ठं नैघण्टु कम् ३, १० ।

२२ १२ १ १ १ २ २ १२ १
योगोष्णग^२च्छताइ । इडा । साखा । सुशेवो^२द्वयू ।

१ १ १ १ १
इडार^२४५ ॥—

अथ तृतीयस्या ऋचि प्रथमं द्विपदा माह—“इन्द्रन्यनस्यसात-
येहवामहेजेतारमपराजिम्”—इति । “धनस्य” “सातये”
लाभार्थम् । शेषं स्पष्टम् ॥

अथ शाकरभाग माह—“सनःस्वर्षदतिद्विषः । पूर्वस्ययत्ते
अद्रिवः”—इति । “सः” इन्द्रो “नः” अस्माकं “द्विषः” द्वेष्टृन्
“अति स्वर्षत्” विनाशयतु । येऽप्यन्ये स्वयं द्वेषं न कुर्वन्ति
तथापि “द्विषः” अस्माभिर्द्वेष्याः तानप्यति स्वर्षत् [सर्वत्र हि
वेदेषु योऽस्मान् द्वेष्टि यं च वयं द्विषा इत्यादौ द्वेष्टृणां द्वेष्या-
णाञ्च विनाशः प्रार्थते] । हे “अद्रिवः” अद्रयः पर्वताः तद्व-
न्निन्द्र ! इन्द्रो यतः पर्वतान् भिनत्ति अतः पर्वतेन्द्रयोर्भेद्यभेदक-
सम्बन्धः * । यदा आदृणात्यसुररक्षांसीति वा अन्यैः स्वयं न
दीर्यते प्रहत इति वा अद्रिर्वज्रः तद्वन्निन्द्र ! “पूर्वस्य” पुरा-
तनस्य “ते” तव “यद्” धन मस्ति तदस्मभ्य माहरेति शेषः ॥

अथापरभागमाह—“अंशुर्मदायसून्नाधिहिनोवसः”—इति ।
हे इन्द्र ! योऽयम् “अंशुः” सीमलताखण्डः तज्जन्यः सीमरस
इत्यर्थः [जन्ये जनकव्यवहारः] स च “मदाय” भवति ।

* “तवोपसार्धेन युद्धवर्णा भवन्ति”—इति निरु० नै० २, १६ ।

यस्मादस्माभिर्दत्तः सोमः तव मदाय भवति तस्मात् हे “वसो”
निवासहेतो इन्द्र ! “नः” अस्मान् “सुक्ते” सुखे धने वा* “आ-
धेहि” स्थापय ॥

अथ स्त्रीयपरभागौ सहेवाह—“पूर्तिः शविष्ठशस्यते वशी हि शक्रः”
—इति । हे “शविष्ठ” बलवत्तमेन्द्र ! तव “पूर्तिः” त्वदीयं
धनपूरणं दानमित्यर्थः । “शस्यते” सर्वैः स्तूयते । “हि” यस्मात्
“शक्रः” समर्थ इन्द्रः “वशी” सर्वस्य नियन्ता खलु । यद्वा,
“वशी” वसुविषय-स्त्रीकारवान् । अतएव “शक्रः” दाने शक्ति-
मान् । तस्मात्ते दानं स्तूयते ॥

अथ शाक्तरभाग माह—“नूनन्तन्नव्यं सव्यसे । प्रभोजनस्य
वृत्रहन्तत्समर्थेषु ब्रवावहे” —इति । हे “प्रभो” सर्वस्य जनस्य
स्वामिन् ! हे “वृत्रहन्” वृत्रो मारकः शत्रुः तदननवान् शत्रु-
घातिन् † । “नव्यम्” नूतनं ‡ बली-पलितादि-लक्षणेन पुराण-
त्वेन वर्जितं तमिन्द्र त्वां “नूनम्” अवश्यं “सव्यसे” अहं सम्यक्
निवरां प्रक्षिपामि । अस्मिन् कर्मणि हविषो भोक्तृत्वेन स्थापया-
मीत्यर्थः [असु क्षेपणे (दि० प०) । व्यत्ययेनात्मने पदम् (पा० ३, १,
८५) विकरण-लक्ष् च । सह सुपेत्यत्र सहेति योगविभागात् सन्नि-

* “सुक्कम्” —इति सुखनामसु षोडशं नैषष्टकम् ३, ६ ।

† “वृत्रो मेव इति नैषक्ताः त्वाष्ट्रोऽसुर इत्येतिहासिकाः” —इति निरु० नै० १, १६ ।

‡ “नव्यम्” —इति नूतननामसु चतुर्थं नैषष्टकम् ३, १८ ।

भ्या सुपसर्गाभ्यां सह समासः । यद्वा, हे इन्द्र ! नव्यमिति क्रिया-
विशेषणम् नूतनम् अन्यै रक्षत-पूर्वं यथा भवति तथा “नूनम्”-
इदानीं “सत्र्यसे” अस्माभिः सेव्यसे । षण् सम्भक्तौ (स्त्रा० प०) ।
यकि रूपम् । “छन्दस्यनेक मपि साकाङ्क्षम् (पा० ८, १, ३५) —
अत्याख्यातस्योदात्तत्वम् । किञ्च । “अर्थेषु” अर्थेषु प्राप्तव्येषु
यज्ञादिषु कर्मसु “सम्प्रवावहै” त्वच्चाहच्चावां सम्भाषां करवावहै ।
सर्वस्य यजमानस्येन्द्रसाक्षात्कारो भवति तमर्थं द्योतयितु मेकत्र
सहवदन मित्यर्थः ॥

अथोपसर्गभाग माह—“शूरीयोगोषुगच्छतिसखासुशेवोअ-
द्वयुः”—इति । य इन्द्रः “शूरः” समर्थः [गोषु निमित्त-सप्तमी
(पा० २, ३, ३७)] “गोषु” गवार्थं युद्धादिषु शत्रुभ्यो गवान-
यनार्थं गच्छतीत्यर्थः । कौटुशः ? “सखा” समानख्यानः सखि-
वदत्यन्तस्निग्धः । अतएव “सुशेवः” शोभन-सुखः अक्षच्छ्रेण
सुखकरः । “अद्वयुः” द्वयरहितः सत्यानृतवर्जितः केवल-सत्य-
स्वरूप इत्यर्थः । यद्वा । यद्वन्दं मनसि वचसि क्रियायां वान्यत्
कार्यं मिति तद्रहितः । अथवा एतत्कटुशो द्वितीयो नास्तीत्य-
द्वयुः [मत्वर्थीय उपत्ययः] अपिच । एताभ्यां यजमानेन्द्रयोः
सम्भाषा-प्रकारोऽभिधीयते । हे इन्द्र ! “यः” यजमानोऽस्ति
सोऽयं गोषु दक्षिणारूपेण दातव्यासु उदारः सन् प्रवर्तते, सर्वा
अपि ददातीति । यद्वा, गोषु आश्रयण-क्षीरानयनार्थं गच्छ-

(पञ्च पूरौषपदानि)

^{३ २ ५ ५ ५ ५ ५ २ ३ १ २ ३ १ २}
 एवाहोऽ३ऽ३ऽ३षएवाह्यमेवाहीन्द्र ।

^{३ १ २ २ ३ १ २ २}
 एवाहिपूषन् एवाहिदेवाः ॥ १० ॥ ४

^{१ २ २ २ १ १ १ १ १ १ १ २ २}
 आइवा । हियेवा२३४५ । होइ । हो । वाहा३१

^{५ ५ १ २ २ १ १ १ १ १ १}
 उवा२३ । ई३४डा । आइवा । हियेवा२३४५इ । हो

^{१ २ २ ५ १ २ २}
 इ । हो । वाहा३१उवा२३ । ई३४डा । आइवा । हि

^{१ १ १ १ १ १ १ २ २ ५}
 इन्द्रा२३४५ । होइ । हो । वाहा३१उवा२३ । ई३४डा ।

^{१ २ २ १ ५ ५ ५ १ १ २ २}
 आइवा । हिपूषा२३४५न् । होइ । हो । वाहा३१

^{२ ५ १ २ २ २ १ १ १ १ १}
 उवा२३ । ई३४डा । आइवा । हिदेवा २३४५ः ।

^{१ १ २ २ ५}
 होइ । हो । वाहा ३१ उवा २३ । ई३४डा ॥ १ ॥

तौत्थिवं मदीयं गुणं त्वं देवेषु ब्रूहि । अहमिन्द्रोऽयं स्तोत्रेषु
 सखा सन् सुखकारो भवतीत्थिवं त्वदीयं गुणं मन्त्रेषु स्तोत्रेषु
 ब्रवीमीति । एव मृचो व्याख्याताः ॥ (७८-८) ॥

अथ पुरीषपदानि व्याख्यायन्ते—तानि सर्वाण्येन्द्राण्येव तद्गुण-योगात्तत्रत्यतृतीयपदेन वाग्न्यादिपदैरिन्द्र एव * सम्बोध्य स्तूयते ॥

तत्र प्रथमं पद माह—एवाह्येवेति । हे “इन्द्र !” त्वम् “एव + हि” एव मुक्तगुणोऽसि खलु । यद्वा, एव शब्द इण-गतो (अदा०प०)—इत्यस्मात् “इणशीभ्यावतीति वत्प्रत्ययान्तः । सुपो लुक् (पा० ७, १, ३८) । अस्मदीयं यज्ञं प्रत्येव आगन्ता भवेति शेषः । एवेति पुनरुक्तिरादरार्था ॥

अथ द्वितीयं पद माह—एवाह्यग्नइति । हे “अग्ने” अग्नस्य नेतः देवानां पुरतो गन्तरिन्द्र ! एतदात्मक वा इन्द्र ! † “एव हि” एवं गुणयुक्तः खलु यज्ञं प्रत्यागन्ता वा भव ॥

अथ तृतीयं पद माह—एवाहीन्द्रेति । हे “इन्द्र” परमैश्वर्ययुक्त ! यद्वा, इन्द्रे प्रकाशयति तेजसा भूतानीतीन्द्रः । अथवा इदं सर्वं जगत् प्रथमं मपश्यदितोन्द्रः । तथाच ऐतरेयोपनिषदि श्रूयते—“इदं मदर्शं मिति । तस्मादिन्द्रो

* “एकएषा मित्यग्निः पृथिवीं दहति सर्वमेकोभि विपश्यति कर्मभिरादित्योगति-रेकस्य दृश्यते—इति निरु० द्वे० ५, २० ।

† सन्ते तु “एवा”—इति “निपातस्य च (६, १, १३६)”—इति दीर्घः ।

‡ “इमं मेवाग्निं संहान्तं सात्मानं मेकं सात्मानं वज्रधा मेधाविनो वदन्तीन्द्रं मित्रं वरुणं मग्निं दिव्यं च गवत्तन्तम्”—इति निरु० द्वे० १, १८ ।

नामेन्द्रो ह वै नाम तमिन्द्रत्वं सन्त मिन्द्र इत्याचक्षते परो-
क्षेणेति । तादृशम् “एव हि” ॥

अथ चतुर्थं पद माह—एवाहिपूषन्निति । “पूषन्” विश्वस्य
पोषक एतदात्मक वा इन्द्र ! * एव मुक्तगुणः खलु त्वम् ॥

अथ पञ्चमं पद माह—एवाहिदेवाइति । हे “देवाः”
इन्द्रादयः ! यदा सर्वदेवानां बलरूपेण इन्द्रस्यावस्थानात् † इन्द्र
एव बहुत्वेन सम्बोध्यते । हे “इन्द्र” ! एव मुक्तगुणः खलु त्वम् ।
यद्वा, एवमब्दात् सुपांसुलुगिति (पा० ७, १, ३८) जसो लुक् ।
अस्मदीयं यज्ञं आगन्तारो भवतेत्यर्थः ॥ (१०) ॥ १

वेदार्थस्य प्रकाशेन तमो हार्दं निवारयन् ।

पुमार्थांश्चतुरो देवाहिद्यातीर्थमहेश्वरः ॥ १ ॥

इति श्रीमद्राजाधिराज-परमेश्वर-वैदिकमार्गप्रवर्तक-श्रीवीर-
बुक्क-भूपाल-साम्राज्यधुरन्धरेण सायणाचार्येण विरचिते
साधवीये सामवेदार्थप्रकाशे छन्दोव्याख्याने
महानाम्नी-व्याख्यानं समाप्तम् ॥

॥ सामवेदसंहितायां महानाम्न्यार्चिकः समाप्तः ॥

* “अथ यदस्मिन्नेव पुष्यति तत् पूषा भवति”—इत्यादि निरु० दे० ६, १६ ।

† “या च का च बलवतिरिन्द्रकस्य तत्”—इति निरु० दे० १, १० ।

॥ ॐ नमः सामवेदाय ॥

॥ सामवेदसंहिता ॥

तत्र

॥ अथ ऋन्दार्चिक-परिशिष्टम् ॥ *

अथवा

॥ अथ अरण्यगानम् ॥ †

॥ हरिः ॐ ॥

२१२ २ १ ५ २२
‡ यद्यावद् । द्रता३१उवार३ । शार३४ताम् । द्वा
द्वा३१उवार३ । ई३४डा । शतम्भूमीः । उता३१उवा

* यद्यप्ययं भागो न आर्चिकग्रन्थस्य ऋग्लक्षणग्रन्थत्वात् प्रत्युतास्य ऋग्-सूक्तगानल-
मेव स्मृतम् परमेतन्मूलार्चस्तु, ऋन्दस्वेवार्चिके दृश्यतेऽतस्तस्यैव परिशिष्टमिति व्यव-
हृत्यतेऽस्माभिः, ऋग्गानात्मकस्यास्य सामवेदीय-मन्त्र-भागस्य व्याख्याने ऋग्गंस्तस्यैव प्राधा-
न्यात् भाष्यकारादिभिरुच्यैव व्यवहारात्, गानग्रन्थानेव प्रधानोक्त्याच प्रकाशेऽप्रष्टत्वा-
द्वक्तृपरिचय-पूर्वकस्यैव गानपरिचयस्य न्याय्यत्वाच्च । न सन्ति चेह श्रुतानां साम्नां
कतिपयानां ऋचः, तेषां स्तोममान-सूक्तत्वात् ; तेऽखिलस्तोमाः सांघणादिभिर्व्याख्याता
नवेत्यस्यापि न ज्ञायते परं तत्पुस्तककल्पितमस्माभिरार्चिकपद-ग्रन्थाध्ययनात् प्रागेवेति
तसमिपि विच्छिद्य यथागानमिह दर्शयिष्ये ।

† अरण्ये गेयत्वादस्य पूर्वं प्रदर्शितगेयगानात् पार्थक्यमरण्यगानमित्यभिधेति च ।

‡ “अष्टौ वैरूपाणि । अजस्रवैरूपम्”—इति आ० ब्रा० ३, १, ८ ।

२३। सीर३४यूः। हाहा३१उवा२३। ई२३४डा। न
 २ २ १ २ २ ३ ४ २२
 त्वावज्जिन्सहस्र०सू। रिया ३१उवा २३। आ२३४नू। हा

हा३१उवा२३। ई२३४डा। नजातमाष्टरो३। आउ।

१ २ ४ २२ १ ११११
 वार३। दा२३४सी। हाहा३१उवा२३। इट्इडा२३४५॥१॥

१ २ १ १ १ १२ २१ २ २ २ १ ५ ५
 * यद्यावइन्द्रतेशतम्। ए। शतम्भूमीरुत। स्योवा।

१ २ २ १ १ २ १ १
 नात्वावज्जिन्। सहस्र०सूरिया२आनू२। नाजा२त

१ २ २ १ १ ३ ४ २ १
 मा। एरो२३। दा२सा२३४औहोवा। दिशविश्र०ह

१ २ २ १ १ १ ११११
 स। अश्वागिशूमती३। इट्। इडा२३४५॥२॥

१ २ २ २ १ १ २ २ २ २ १ ५
 † यद्यावइन्द्रतेशतम्। ए। शतम्भूमीरुत। स्योवा।

१ २ १ १ २ १ २ २
 ओवा२। ह०२। ३। ओवा३। हाउवा। नत्वावज्जि

० “ह्रस्वा च”—इति आ० ब्रा० ३, २, ८। वैरूपमिति शेषः।

† “पञ्चनिधनश्च”—इति आ० ब्रा० ३, २, ८। वैरूपमिति शेषः।

१ २ १२ २२ १ २ १२ १ १२ ५ २
 त्वहस्र॑सूर्या॒नु । ओवा॑२ । ह॒२ । ३ । ओवा॑३ । हा
 उवा । नजातमष्ट॑रोदसी । ओवा॑२ । ह॒२ । ३ । ओ
 वा३ । हाउवा । दिशं॑विश॒हम् । ओवा॑२ । ह॒२
 २ । ३ । ओवा॑३ । हाउवा । अश्वा॑शि॒गुमती । ओवा
 २ । ह॒२ । ३ । ओवा॑३ । हाउवा३ । इट्॑इडा॒२३४५ ॥३॥

१ २ २ २ १ १२ २१ २ २ २ १ ५ ५
 * यद्याव॑न्द्र॒तेशतम् । ए । शतम्भू॑मीरुत । स्योवा ।
 २५ ५ ५ १ २ २ १ २ १२ २ २ २ ५
 हाउहाउहाउवा । नवावज्रिन्त॑सहस्र॑सूर्या॒नु । हा
 उ३वा । नजातमष्ट॑रोदसी । हाउ३वा । दिशं॑विश॒
 हम् । हाउ३वा । अश्वा॑शि॒गुमती । हाउ३वा । यु
 वति॑श्वकुमारिणी । हाउ३वा३ । इट्॑इडा॒२३४५ ॥४॥

१ २ २ २ १ १२ २१ २ २ २ १ ५
 † यद्याव॑न्द्र॒तेशतम् । ए । शतम्भू॑मीरुत । स्योवा ।

* “षष्ठिधनञ्च”—इति आ० ब्रा० ३, २, ८ । वैरूपमिति शेषः ।

† “सप्तनिधनञ्च”—इति आ० ब्रा० ३, २, ८ । वैरूपमिति शेषः ।

२५ १ २ २ १ २ १ २ २ १ २५
 ङाउ३वा । नत्वावजिन्त्सहस्रं सूर्याअनु । ङाउ३वा ।

१ २ २ १ २ २ २ १ २५
 नजातमष्टरोदसी । ङाउ३वा । दिशंविशं चस । ङा

१ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २५
 उ३वा । अश्वाशिष्मती । ङाउ३वा । सूवः । ङाउ

१ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २५
 ३वा । ज्योतिः । ङाउ३वा३ । इट्इडा२३४पु ॥ ५ ॥

१ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २५
 * यद्यावइन्द्रतेशतम् । ए । शतम्भूमीरुत । स्योवा ।

२५ १ २ २ १ २ १ २ २ २ २ २५
 ङाउ३वा । नत्वावजिन्त्सहस्रं सूर्याअनु । ङाउ३वा । न

२ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २५
 जातमष्टरोदसी । ङाउ३वा । दिशंविशं चस । ङाउ३

१ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २५
 वा । अश्वाशिष्मती । ङाउ३वा । युवतिश्चकुमारिणी ।

२५ १ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २५
 ङाउ३वा । सूवः । ङाउ३वा । ज्योतिः । ङाउ३वा३ ।

१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ २५
 इट्इडा२३४पु ॥ ६ ॥

१ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २५
 † यद्यावइन्द्रतेशतम् । ए । शतम्भूमीरुत । स्योवा ।

* “अष्टनिघनञ्च”—इति आ० ब्रा० ३, २, ८ । वैकृपमिति शेषः ।

† “द्वादशनिघनञ्च”—इति आ० ब्रा० ३, २, ८ । वैकृपमिति शेषः ।

१ २ २ १ २ १ २ २ १ २
 ओहृहाउहाउ । ओहृहाउवा । नत्वावज्जिन्तुसहस्रं
 १२ २२ १ ३२ २२ १२ २२ ३२ २२ १२ २२ ३२ २२ १२ २२
 ह्यथाअनु । ओहाओहा । ओहाओहा । ओहाओहा

२ १ २ २ १ २ २ २ १ २ २
 ३ । हाउवा । नजातमष्टोदसी । ओहृहाउहाउ ।

१ २ १ ३२ २२ १२ २२
 ओहृहाउवा । दिशंविशं हस । ओहाओहा । २ ।

३२ २२ १२ २२ २ १ २ २ २ १ २
 ओहाओहा ३ । हाउवा । अश्वाग्निशुमती । ओह

२ १ २ १ २ २ ३२ २२ १२ २२
 हाउहाउ । ओहृहाउवा । सूवाः । ओहाओहा । २ ।

३२ २२ १२ २२ २ १ २ १ २ २
 ओहाओहा ३ । हाउवा । ज्योतिः । ओहृहाउहाउ ।

१ २ १ २ २ ३२ २२ १२ २२ ३२ २२ १२ २२
 ओहृहाउवा । ईडा । ओहाओहा । २ । ओहाओहा

२ १ १ २ १ २ २ १ २
 ३ । हाउवा । इट् । इडा । ओहृहाउहाउ । ओहृहाउ

२ २ २ ३ १ १ १ १
 वा ३ । ह्री ३ । आ ३ । ऊ ३ । ई २ ३ ४ ५ ॥ ७ ॥

१ २ २ २ १ १ २ २ १ २ २ १ १
 * यद्यावद्वन्द्वतेशतम् । ए । शतम्भूमौरुत । स्योवा ।

२२ ३२ २ १ २ २२ ३२ २ १ २ २ ३ ५
 हाओवा । २ । ऊवे । हाओवा । ऊवे । हाओ२३४वा ।

१ २ २ १ २ २२ २ २ २ ३ २ २ २
 नत्वावजिन्त्सहस्रसूर्याअनु । हाओवा । ३ । ऊवे । हा

२ २ २ १ २ २ ३ ५ १ २ २ २ २
 ओवा । २ । हुवे । हाओ२३४वा । नजातमष्टरोदसी ।

२ २ ३ २ २ १ २ २ २ २ २ १ २ २ २ २
 हाओवा । ४ । हुवे । हाओवा । ४ । नाजातमष्टरोदसा

२ २ १ ३ ५ २ २ ३ २ २ १ २ २ २ २
 इ । ऐहोइ । आ२३४इही । हाओवा । ५ । हुवे । हाओ

२ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
 वा । ५ । हैहैहैहोवा३ । हाउवा३ । ऊ२३४५ ॥ ८ ॥

एतेषां व्याख्यानम्—१भा० ५७१ षष्ठे द्रष्टव्यम् । १—८

२ २ २ १ १ २ २ २ २ २
 * हाउपिवासुता । स्परसि । नाः । औहौहोवा२ ।

१ २ १ २ २ १ २ २ २ २ १ २
 इहा । मत्स्नानइन्द्रगोम । ताः । औहौहोवा२ । इहा ।

२ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
 आपिर्नोवोधिसधमाद्येवृ । धाइ । औहौहोवा२ । इहा ।

१ २ १ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
 अस्माअ । वा । औहौहोवा२ । इहा । तुताइ । धा

• "अन्तरिक्षे द्वे"—इति आ० ब्रा० २, २, ८ । तत्र पर्वमिदम् ।

^{१ ३} रया^{५ २ २}२३४^{२ १} औ^{२ २}होवा । सुष्टु^२भस्तुभोश्वाशि^१शुमक्राश्न् । इट्
^{१ १ १ १}
इडा^{२ ३ ४ ५}२३४५ ॥ ८ ॥

^{२ २} * पिवा^२सुता । स्यर^{१ २}सिनः । मात्स्वा^{१ २}१नाई^{१ २}२ । आ । औ^{१ २}३
^{२ २ २} होवा^{२ ५}हाउवा^{२ १ २}३ । ई^{१ ७}३४डा । द्रगो^{१ ७}मतः । आपि^{१ ७}र्नोवो^{१ ७}२ ।
^१ आ । औ^{२ २ २ २}३^{२ ५}होवा^१हाउवा^{२ २ २}३ । ई^{२ ५}३४डा । धिसन्ध^१माद्ये^{२ २ २}वृधे ।
^{१ २} आस्मा^१त्^२१अवा^{२ २ २}२ । आ । औ^{२ ५}३^{२ ५}होवा^{२ ५}हाउवा^{२ ५}३ । ई^{२ ५}३४डा ।
^{२ १} तुताइ । धारया^{१ २}२३४^{५ २ २} औ^{२ १}होवा^{२ २} । विष्टु^२भस्तुभोश्वाशि^२शुम
^१क्राश्न् । इट्^{१ १ १ १}इटा^{२ ३ ४ ५}२३४५ ॥ १० ॥

अनयोर्वाख्यानम्—१भा० ४८६ षष्ठे द्रष्टव्यम् । ८, १०

^{३ २} † छा^{२ २ २ २}ह । हो^{४ ५}इया । ३ । पा^१वी । चन्ता^{१ २}इ । वि^{१ २}तता^{१ २}३
^१ ब्र । ह्य^{१ २ ३}ण^५स्या^{४ ५}२३३^{१ २}ताइ । प्रा^{२ १ २}भूः । गा^{२ १ २}त्रा । णी^{२ १ २}३परि

० “अनरिखे द्वे”—इति आ० ब्रा० ३, २, ८ । तत्रोच्चरन्निदम् ।

† “अरिखे द्वे”—इति आ० ब्रा० ३, २, ८ । तत्र पूर्वनिदम् ।

५० ख,

^१ याइ । ^{१ २ ३ ४ ५ ६} पिवाइश्चार३४ताः । ^१ आता । ^{२ १} प्रता । नू३र्न

^{२ १ २} तदा । ^{१ २ ३ ४ ५ ६} मोअश्रू२३४ताइ । ^१ शार्त्ता । ^{१ २} सआइत् । वहन्तः ।

^{१ २ ३ ४ ५ ६} सन्तदाशार३३ता । ^{१ २ ३ ४ ५ ६} हाह । ^{१ २ ३ ४ ५ ६} होइया । ३ । ^{१ २ ३ ४ ५ ६} होइडा ।

^३ २ । ^५ हो२३४पूइ । डा ॥ ११ ॥

^{३ ४ ५ ६} * हाह । ^{१ २ ३ ४ ५ ६} हो३४पू । ३ । ^{१ २ ३ ४ ५ ६} पावी । चन्ताइ । वितता

^{१ २ ३ ४ ५ ६} श्मन्नह्णस्मार३४ताइ । ^{१ २ ३ ४ ५ ६} प्राभूः । ^{१ २ ३ ४ ५ ६} गात्रा । ^{१ २ ३ ४ ५ ६} णी३परियाइ ।

^{१ २ ३ ४ ५ ६} पिवाइश्चार३४ताः । ^{१ २ ३ ४ ५ ६} आता । ^{१ २ ३ ४ ५ ६} प्रता । ^{१ २ ३ ४ ५ ६} नू३र्नतदा । ^{१ २ ३ ४ ५ ६} मोअश्रू

^{५ ६} २३४ताइ । ^{१ २ ३ ४ ५ ६} शार्त्ता । ^{१ २ ३ ४ ५ ६} सआइत् । ^{१ २ ३ ४ ५ ६} वहन्तः । ^{१ २ ३ ४ ५ ६} सन्तदाशार३४

^{५ ६} ता । ^{१ २ ३ ४ ५ ६} हाह । ^{१ २ ३ ४ ५ ६} हो३४पू । ३ । ^{१ २ ३ ४ ५ ६} होइडा । ^{१ २ ३ ४ ५ ६} हो२३४पूइ ।

^{५ ६} डा ॥ १२ ॥

अनयोर्थाख्यानम्—२भा० १०० पृष्ठे द्रष्टव्यम् । ११, १२

० “अरिष्टे द्वे”—इति आ० ब्रा० ३, २, ८ । तत्रोत्तरमिदम् ।

१ २ २२ १२ २२ १ १ २ २
* चावाभी । त्वापूर्वपीत । याइ । इहाइ । हाउ

३ ५ २ १ २२ १ २ ३२ २ १ १ २
वाइ । वृ२३४हात् । इन्द्रास्तोमाइ । भिरायवाः । इहा

२ २ ५ २ १ २ २ १ २ ३
इ । हाउवाइ । वृ२३४हात् । समाइचीना । सक्

२ १ १ १ १ २ २ ३
भवाः । समारखरान् । इहाइ । हाउवाइ । वृ२३४

५ २ १ २ १ २ ३२ २ १ १ २ २ ३
हात् । रुद्रागृणा । तपूर्वियाम् । इहाइ । हाउवाइ । वृ

५ २ २ २ १
२३४हात् । ए । वृद्धत् ॥ १३ ॥

१ ५ २ १ २ २ २ १ २ २
† अभीहाउ । त्वापूर्वपीतयाइ । इह । हाइ१उवा

३ ५ १ २ २ २ १ २ २
इइ । सू२३४वाः । इन्द्रस्तोमेभिरायवाः । इह । हाइ१

३ ५ ३ २ २ २ १ २
उवाइ३ । सू२३४वाः । समी । चीनासक्भवःसमखरान् ।

१ २ २ ३ ५ २ १ २ २
इह । हाइ१उवाइ३ । सू२३४वाः । रुद्रागृणन्तपूर्विया-

१ २ २ ३ ५ २ १
 म् । इह । हा३१उवा२३ । सू२३३वाः । ए३ । सुवा
 १ १ १ १
 २३४५ ॥ १४ ॥

अनयोर्वाख्यानम्— १भा० ५९८ पृष्ठे द्रष्टव्यम् । १३, १४

२२ २ २ १ २ १५ २५
 * हाउपिवासुता । स्यरसिना३ । होइ । ३ । हाउ
 १ २ १ २ २ १ २५
 ३वा । सहीनरः । मन्स्वानइन्द्रगोमता३ । होइ । ३ । हा
 १ १ २ २ २ १ २ १
 उवा । सत्यमोजः । आपिर्नोबोधिसधमा३ । होइ । ३ ।
 २५ १ २ २ २ १ २ २५
 हाउ३वा । स्वर्ज्योतिः । दियेवधे३ । होइ । ३ । हाउ
 २ २ २ २ २ २ १ २ १
 ३वा । एस्थादिदम् । ३ । अस्मा३अवन्तुतेधिया३ । हो
 २५ १ २ २ २ २ १ २ २
 इ । ३ । हाउ३वा । द्यौरक्रान्भूमिरततनत्समुद्र३समचू
 १ १ १ १ १
 कुपत् । इ३डा२३४५ ॥ १५ ॥

अस्य व्याख्यानम्— १भा० ४८६ पृष्ठे द्रष्टव्यम् । १५

२२ २ १ २ १
 † हाउ३ । वृहात् । ३ । वृहत् । ३ । वृहात् । ३ ।

* “वरुणस्य देवस्थानम्”—इति आ० ब्रा० ३, १, ८ ।

† “महदेवस्थानम्”—इति आ० ब्रा० ३, १, ८ ।

२ १ २ २ १ २ २ २ १ २
बृहदिन्द्रायाश्गायाश्ता२। मरुतोवृत्राश्चान्ता१मा२म् ।

२ २ १ २ २ २ २ १ २
येनज्योतिरजनयन्दृशतावाश्र्वा२ः। देवन्देवायाश्जागृ१वी

२ २ १ २ १
२३। हाउ३। बृहात्। ३। बृहत्। ३। बृहात्। २।

२ १ २ २ १
बृहाश्शु३। वा२। ए। बृहत्। ३॥ १६॥

अस्य व्याख्यानम्—१भा० ५३४ पृष्ठे द्रष्टव्यम् । १६

१ २ १ २ १ २ ३ २
* ऐराया२त्। ३। ऐराया२श्त्। सुवरा३४। हा

२ २ २ १ २ २ २ २ २ १ २
होइ। पुनानःसोमाश्धारा१या२। अपोवसानोश्आर्षा

२ २ २ १ २ २ २
१सी२। आरत्नधायोनिमृतस्याश्साइदा१सी२। उत्सो

२ २ १ २ १ २ १ २
देवोहीश्राण्या१या२ः। ऐराया२त्। २। ऐराया२श्त्।

१ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
सुवरा३४। हाहा३४। औहोवा। ए३। देवादिवाज्यो

२ १ १ १ १
ती२३४पूः॥ १७॥

अस्य व्याख्यानम्—२भा० ७६ पृष्ठे द्रष्टव्यम् । १७

२ २ १ २ २ २ २ २ २ २ २ १
† हावौहोहाउ। अभित्वावार्षाश्भासुताइ। अभि

*,† “ऐरवैरिणे द्वे”—इति आ० भा० ३, २, ५५

^२ ^{२२ १२} ^२ ^२ ^२ ^{२२} ^{१२}
 त्वावा । षाभासुताइ । अभित्वावार्षाशभासुताइ । औहो
^{२२ १२} ^२ ^२ ^{२२} ^{२ १} ^{२२}
 हावौहो २ । सुत॒ष्ट्रजामी॒शपीतयाइ । सुत॒ष्ट्रजा । मी
^{१२} ^२ ^२ ^{२२} ^{२२ १२} ^२
 पीतयाइ । सुत॒ष्ट्रजामी॒शपीतयाइ । हावौहोहाउ ।
^{२२} ^२ ^{२२} ^{२ १२} ^{२२ १२}
 तम्पावियाश्रू॒श्चीमदाम् । तम्पाविया । श्रू॒श्चीमदाम् ।
^{२२} ^२ ^{२२} ^{१२} ^{२२ १२ १} ^२
 तम्पावियाश्रू॒श्चीमदाम् । औहोहावौहो २ । उहुवा
^२ ^२ ^१
 ३हाउ । वा३ । हस् ॥ १८ ॥

अस्य व्याख्यानम्—१भा० २६८ पृष्ठे द्रष्टव्यम् । १८

^{२२} ^२ ^२ ^५ ^{२२}
 * हाउ३ । हौवाओ२३४वा । हाहा३१उवा२ ।
^{२२ १ २२} ^{१२ २२} ^{१२ २१} ^२ ^२ ^{२ १२} ^{२२ २}
 पुनानःसोमधारया । अ॒वोवृ॒हदि॒हाइडा । अ॒पोव॒सानो
^{१२ २१} ^२ ^२ ^{१२ २१२} ^२ ^{२ १२} ^२
 अ॒र्षसि । अ॒वोवृ॒हदि॒हाइडा । आ॒रत्न॒धायो॒निमृ॒तस्य॒सी
^{१२} ^१ ^२ ^२ ^{१२ २२ १२} ^{२ १२} ^{१२}
 दसि । अ॒वोवृ॒हदि॒हाइडा । उ॒त्तोदे॒वोहि॒रण्य॒यः । अ॒वो
^{२ १} ^२ ^२ ^{२२} ^२ ^२ ^५ ^{२२}
 वृ॒हदि॒हाइडा । हाउ । ३ । हौवाओ२३४वा । हाहा३१

* “आक्रिसे हे” — इति आ० १, २, ३ । तत्र पूर्वमिदम् ।

१ २ १ २१२ २१२ २१२ २२ १ २ २
उवा २ । सुवर्जगन्ममहस्पृथिव्यादिवमाशकेमवाजिनोय

१ १ १ ११११
मम । हस् । इट् इडा २३४५ ॥ १८ ॥

अस्य व्याख्यानम्—२भा० ७६ पृष्ठे द्रष्टव्यम् । १८

२२ २२ २ २ २ २ २ २ १२ १२ १ २
* औहोवा औहोवा औहोवा । तवेदिन्द्रावमंवसु ।

१ २ १ २१२ २ १ २२ १
त्वम्पुष्यसिमध्यमम् । सत्राविश्वस्य परमस्य राजसि । न

२२ १२ २ २ २२ २ २ २ २ २ २ २ १
किष्वागोषुवृण्वते । औहोवा औहोवा औहोवा । सुव

२ २१२ २ २ २ १ २१२ २ १ २ २ १ १ २
जगन्मदेवानामवसावयत् शकेमवाजिनोयमम् । सुवर्जगन्म

१ २१२ २१२ १ २ १ ११११
महस्पृथिव्यादिवमा । हस्बृहन्नमा २३४५ः ॥ २० ॥

१२ २२ १२ २ २ १ २ ५२ २
† औहो औहोवा । ३ । इडा २३भिरा ३४ । औहोवा ।

१२ २२ १ २ १ २ १ २१२ २
तवेदिन्द्रावमंवसु । त्वम्पुष्यसिमध्यमम् । सत्राविश्वस्य

१ २२ १ २२ १२ २ २ १२ २२ १ २
परमस्य राजसि । नकिष्वागोषुवृण्वते । औहो औहोवा

* “आङ्गिरसे द्वे”—इति आ० ब्रा० ६, २, ८ । तत्रोत्तरमिदम् ।

† “बार्हस्पत्यश्च”—इति आ० ब्रा० ३, २, ८ ।

२ १ २ ५२ २ १ २ २१
 वा । ३ । इडार३भिरा३४ । औहोवा । इडासुवोबृहन्नमा
 ११११
 २३४५ : ॥ २१ ॥

अनयोर्वाख्यानम्—१भा० ५५७ पृष्ठे द्रष्टव्यम् । २०, २१

२२ २२ २ २ २ २ २२
 * हाउ । ३ । औहोआत्वासहस्रमाशताम् । हाउ
 २१ २ २२ २१ २
 ३ । युक्ताराश्या२३इ । हाउ । ३ । हिराण्याश्या२३इ ।
 २२ १ २ २२ १ २
 हाउ । ३ । ब्रह्मायू१जार३ः । हाउ । ३ । चारयइ ।
 २१ २ २२ १ २ २२
 द्रकाइशा१इना२३ः । हाउ । ३ । वहान्तू१सो२३ । हा
 २२ २ ३२ १ ५ ५ ५ ५
 हाउहाउ । मपौ३ । तार३४याइ । उहुवा३हाउ । वा ।
 १
 चस् ॥ २२ ॥

अस्य व्याख्यानम्—१भा० ५०७ पृष्ठे द्रष्टव्यम् । २२

२ २ २ २ २ २ २ २ २ २
 † उहवाओहा । औहोवा । शन्नोदेवीः । उहुवा ।
 २ २ १२ ३२ २ २ १ २ २ २
 ओहा । औहोवाहाउ । वा । आवत् । अभिष्टा२३या

* “भारद्वाजस” — इति आ० ब्रा० ३, ९, ९ ।

† “आथर्वणस” — इति आ० ब्रा० ३, २, ९ ।

२ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
 ३३। उहुवाओहा। औहोवा। शन्नोभवा। उहुवा
 २ २ १ २ ३ २ २ २ २ २ २
 ओहा। औहोवाहाउ। वा। हवः। तुपीतारश्याइ
 २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
 इ। उहुवाओहा। औहोवा। शंयोरभी। उहुवाओ
 २ १ २ ३ २ २ १ २ २ २ २
 हा। औहोवाहाउ। वा। ज्योतिः। सुवन्तूरइनाइः।
 २ २ २ २ १ २ ३ २ २ ३ १ १ १ १
 उहुवाओहा। औहोवाहाउ। वाइ। ई२३४५ ॥ २३ ॥

अस्य व्याख्यानम्—१भा० १४३ पृष्ठे द्रष्टव्यम् । २३

२४ (चतुर्विंशतितमं) साम—२भा० २४४ पृष्ठे मुद्रितम् ।

२ २ २ १ २ २ १ २ १ २ २
 * हाउ। ३। बृहद्वामम् । ३। बृहत्पार्थिवम् । ३।
 २ २ २ १ २ २ १ २ १ २ २ १
 बृहदन्तरिक्षम् । ३। बृहद्विवम् । ३। बृहद्वामम् । ३।
 २ २ १ २ २ २ २ २ २ १ २
 कयानश्चित्राश्चामूश्वाश्च । जनीसदावृद्धाः साश्वाः ।
 २ २ १ २ २ २ २ १ २ २ १
 कयाश्चिष्टाश्वावाश्चार्त्ताः । हाउ । ३। बृहद्वामम् ।
 २ १ २ २ २ २ १ २ १ २ २ १
 ३। बृहत्पार्थिवम् । ३। बृहदन्तरिक्षम् । ३। बृहद्विवम् ।

* “बृहतीवामदेव्यो द्वे”—इति आ० ब्रा० ३, १, ८। तत्र पूर्वमिदम् ।

११२२१ २१२ १२ ३२२ २
 ३। बृहद्वामम् । २। बृहद्वामम् । औहोवाहाउ । वा ।
 २ २१२२१ २२ २१२ २२१ २२ २२१२ २
 २। बृहद्वामम् । २। बृहद्वामम् । २। वामेभ्यो
 २२१ २२ २२१ २२ १ २२१
 वामम् । २। वामम् । वामम् । वामम् ॥२५॥

३२१ २ ३ २१ २ २२२
 * बृहद्वामम् । २। बृहद्वामम् । कयानश्वाइ ।
 ३ ५ २२१ २१ १२ ३ ५ २
 चआरभूर३४वात् । ऊताइसदा । वार्द्धिसार३४खा । क
 १२ ० ३ ५ ३२१ २ ३२
 याशचाइ । छयारवार३४त्ता । बृहद्वामम् । २। बृहत् ।
 १२ १ १ २ २२ २ १२२१
 वामा३उवा । २। बृहद्वामम् । ३॥ २६॥

अनयोर्वाख्यानम्—१भा० ३८४ पृष्ठे दृश्यम् । १५, २६

१२२ २ २ २ २ २२२२
 † औहोईत्वामिद्विह्वामहा३ण । सातीवाजा ।
 १ २ ३ ५ १२ ३२ ४२ ५ २१
 स्याकारार३४वाः । तुवा३४ । औहोवा । वृत्राइषुवा
 १ २ १२३ ५ १२२
 इ । द्रासा३१त् । पतिन्नार३४राः । त्वाङ्काष्टा३४ ।

• “बृहतीवासदेव्ये”—इति आ० ब्रा० ३, १, ८ । तदोत्तरमिदम् ।

† “भरद्वाजस्य वदत्”—इति आ० ब्रा० ३, २, ८ ।

३२ ४२ ५ १ ५ २
 औहोवा । सु२अर्वा२३४ । ताः । उहुवाद्वाउ ।

५ १
 वा । हस॥ २७ ॥

अस्य व्याख्यानम्—१भा०४८२ पृष्ठे दृश्यम् । २७

॥ इति ग्रामे अरण्यगाने प्रथमस्यार्द्धप्रपाठकः ॥

॥ हरिः ॐ ॥

३२ १ २ १ २२ १ २२ ४ ५
 * इया३होइ । ३ । इन्द्रन्नरो । नेश्मधि । ताह्वन्ताइ ।

२१२ २ १ २ ४ ५ २२ १२ २ १
 यत्पारियाः । युनज । ताइधियस्ताः । शूरोनृषा । ताश्श्रव ।

२ ३ ४२ ५ २२ १२ २१२ २२ ३ ४ ५ ३ २
 सस्यकामाइ । आगोमताइ । ब्रजेभ । जातुवन्नाः । इया

१ ३ २ १ १ ३ ५ २ २ ३ १ १
 ३होइ । २ । इया३हो२ । या२३४औहोवा । ई २ ३

१ १
 ४ ५ ॥ १ ॥

३२ २२ ३२ २ १ २ १ २ ४ ५
 † औहोइया । ३ । इन्द्रन्नरो । नेश्मधि । ताह्वन्ता

२ १२ २ १ २ ४ ५ २२ १२ २
 इ । यत्पारियाः । युनज । ताइधियस्ताः । शूरोनृषा । ता

*, † “वसिष्ठ-जमदग्नौ रक्षौ द्वावगच्छ-जमदग्नौर्वी”—इति आ० ब्रा० ३, २, १० ।

१ २ १ २ २ २ १ २ १ २ १ २
हाउ । हारी । सार्जानोअत्योनस । त्वभीत्वभीत्वभीः ।

१ २ २ २ २ २ १ २ १ २
हाउ । ३ । औहोवाणहियाहाउ । वार्या । पाजां

२ २ २ १ २ १ १ २ २ २ २
सिक्कणुपेनदी । पुवापुवा । पुवा । हाउ । ३ । औहो

२ २ २ २ ३ १ १ १ १
वाणहियाश्चाउ । वा३ । ई२३४५ ॥ ४ ॥

अस्य व्याख्यानम्—१भा० १८४ पृष्ठे द्रष्टव्यम् । ४

२ २ २ १ २ १ २
* हाउ । ३ । पूवइन्द्रायवृहाताइ । हाताइ । २ ।

१ २ २ १ २ २ २
हाउ । ३ । मरुतोब्रह्मअर्चाता । चाता । २ । हाउ ।

२ २ १ २ १ २ २
३ । वृत्रह्नतिवृत्रहाशतक्रातूः । क्रातूः । २ । हाउ

२ २ १ २ १ २ २
३ । वज्रोणशतपर्वाणा । र्वाणा । २ । हाउ । ३ ।

२ १ १ १ १
वा३ । इट्इडा२३४५ ॥ ५ ॥

२ २ २ २ २ १ २ २
* हाउ । ३ । सन्त्वानोनवुः । ३ । अनोनवुः । ३ ।

२ २ १ २ २ २ १ २ १
मरुतः । ३ । विश्वस्मात् । ३ । पूवइन्द्रायवृहाताइ । हा-

* “मरुतामर्कौ द्वौ”—इति आ० ब्रा० ३, २, १० ।

+ “संस्तोभो धोत्तरः”—इति आ० ब्रा० ३, २, १० । मरुतामित्येव ।

^२ताई । ^२२ । ^{१ २}मरुतोब्रह्मअर्चिता । ^{१ २}चाता । ^२२ । ^२वृत्रं च
^२नतिवृत्रहाशतक्रातूः । ^{१ २}क्रातूः । ^{२ २}२ । ^{१ २}वज्रेणशवपर्वाणा ।
^{१ २}र्वाणा । ^{२ २}२ । ^{१ २ २ २}हाउ । ^{१ २ २}३ । ^{१ २ २}सन्वानोनवुः । ^{१ २ २}अनोनवुः ।
^{२ २}३ । ^{१ २ २}मरुतः । ^{२ २}३ । ^{२ २}विश्वास्मात् । ^{२ २}२ । ^{२ २}वाइश्वस्मात् २३४
^{२ २}औहोवा । ^{३ १ १ १ १}ई २ ३४५ ॥ ६ ॥

अनयोर्वाख्यानम्—१भा० ५३२ पृष्ठे द्रष्टव्यम् । ५, ६

^{१ २}होहोवा । ^{१ २}ई । ^{२ २ २ २}ईया । ^{१ २}३ । ^{२ २ २ २}अग्निमूर्द्धादीश्वाःकाश्
^{२ २}कूरत् । ^{१ २}पतिःपृथिवीश्याआश्यारम् । ^{२ २ २ २}अपांरेतांसीश्
^{१ २}जाइन्वाशती २ । ^{१ २}होहोवा । ^{१ २}ई । ^{२ २}ईया । ^{१ २}२ । ^{१ २}होहोवा ।
^{१ २}ई । ^{१ २}ई २ । ^३या २३४ । ^{२ २}औहोवा । ^{२ २ २ २ २ २}ए । ^{२ २ २ २ २ २}अग्निमूर्द्धाभव
^१दिवः ॥ ७ ॥

अस्य व्याख्यानम्—१भा० १३५ पृष्ठे द्रष्टव्यम् । ७

• “अग्ने रक्षः”—इति आ० ब्रा० ३, ९, १० ।

^{१ २ १ २ १ २ ४ ५ १२}
 * होवा । ईया । और३होआ३ । आयाम् । पूषा
^{३ २ ३ ५ ४ ५ १ १ १२ २ ३}
 २ । रयिर्भा२३४गाः । सोमाः । पुनार । नोअर्षा२३
^{५ ४ ५ १ ३ २ ३ ५ ४ ५}
 ४ती । पातीः । विश्वार । स्यभूमा२३४नाः । वाया ।
^{१ ३ २ २ ५ १ २ १ २ १}
 ख्यद्रो२ । दसीज२३४भाइ । होवा । ईया । और३
^{२ २ ५ २ २ ४ १ १ १ १}
 होआ३४ । औहोवा । ई२३४५ ॥ ८ ॥

अस्य व्याख्यानम्—१भा० १५५ पृष्ठे दृश्यम् । ८

८, १०, ११ सामानि—२४६, २४७, २४८ पृष्ठेषु मुद्रितानि ।

^{१ १ २ १ १ २ १ १}
 १ पाती२ः । ३ । दिवआ । पाती२ः । ३ । अन्तरि
^{२ १ १ १ २ २ १ १}
 क्षस्या । पाती२ः । ३ । पार्थिव । स्या । पाती२ः । ३ ।
^{२ १ २ २ २ २ १ १ १ २ २ १}
 अपामोषधी । नाम् । पाती२ः । ३ । विश्वस्यभूत ।
^{१ १ १ १ ३ २ २}
 स्या । पाती२ः । पाती२३ः । पारता२३४ । औहोवा ।
^{२ २ १ २ १ २ २ १ २ २ १ २ १ २}
 ए । पतिर्दिवः । ए । पतिरन्तरिक्षस्य । ए । पतिःपार्थि

* “प्रजापतेष्वर्कः”—इति आ० ब्रा० ३, २, १० ।

† “अर्कप्रोवाच”—इति आ० ब्रा० ३, २, १० ।

२ २२ १ २ १२२ २२ २ २२ १ २ १ २ २ १
 वस्य । ए । पतिरपामोषधीनाम् । ए । पतिर्विश्वस्यभूत
 २२ १ २ २ १ १ १ १
 स्य । ए । सुवर्ज्यातीर३४५ः ॥ १२ ॥

अस्य मूलं न ऋक्, अपि तु सोमः, सचेष्टः—

१ २२ २ २ ३ १ २ १ २२ ३
 पतिः । दिवः । अन्तरिक्षम् । स्य । पार्थिवस्य । अ
 २ १ २२ १ २२ ३ १ २२
 पाम् । औषधीनाम् । औष । धीनाम् । विश्वस्य ।
 ३ १ २ १ २ १ २२ १ २२
 भूतस्य । आयुः । चक्षुः । ज्योतिः ॥ १ ॥ ६ ॥ १२ ॥

१२ साम २भा० २४९ पृष्ठे मुद्रितम् ।

१ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २
 * इय । होइ । इयइयईश्या । इय । होइ । इय
 १ २ १ १ २ १ २ १ २ १ २
 इयईश्या । इय । होइ । इयइयईश्या । इन्द्रन्नरो ।
 २ १ २२ ३४५ २ १२ २ १ १
 नेऽमधि । ताहवन्ताइ । यत्पारियाः । युनज । ता
 ३ ४ ५ २२ १२ २ १ २ ३ ४ ५
 इधियस्ताः । शूरोनृषा । ताश्श्रव । सश्चकामाइ ।
 २२ १२ २ १२ २२ ३४५ १ १
 आगोमताइ । ब्रजेभ । जातुवन्नाः । इय । होइ ।

* “अर्कं पुण्ये द्वे”—इति आ० ब्रा० ३, २, १० । तत्र पूर्वमिदम् ।

इयइयईश्या । २ । इयहोइ । इयइय । ई२ । या२३४ ।

औहोवा । ई२३४५ ॥ १४ ॥

* उव । होइ । उवउवजइवा । ३ । इन्द्रनरो ।

ने३मधि । ताहवन्ताइ । यत्पारियाः । युनज । ताइधिय

स्ताः । भूरोनुषा । ताइश्रव । सश्रुकामाइ । आगो

मताइ । ब्रजेभ । जातुवन्नाः । उव । होइ । उवउ

वजइवा । २ । उव । होइ । उवउव । ऊ२ । वा२३४ ।

औहोवा । ई२३४५ ॥ १५ ॥

अनयोर्वाख्यानम्— १भा० ६४९ पृष्ठे द्रष्टव्यम् । १४, १५

† हाउ । ३ । आज्यदोहम् । ३ । मूर्ध्निनन्दायि ।

वाइश्रर । तिम्पुथिव्याः । वैश्वानराम् । जेतआ । जात

* “अक्षरपुण्ये द्वे”—इति आ० ब्रा० २, २, १० । तत्र द्वितीयमिदम् ।

† “वैश्वानरस्य त्रीणाञ्चदोहायाज्यदोहानि वा”—इति आ० ब्रा० २, २, ११ । तत्र प्रथममिदम् । जेतसामाज्यदोहमिति वैदिकसङ्केतः ।

^{४५} मग्नीम् । ^{२१} कवि^२सम्ना । ^{२ १} जाश्मति । ^{२ ३ ४ ५} थिञ्जनानाम् ।
^{२२ १} आसन्नःपा । ^{२ १} आश्ञ्जन । ^{२ ३ ४ ५} यन्तदेवाः । ^{२२} हाउ । ^{२२ ३} ३ । आज्य
^{४२ ५} दोहम् । ^{२२ ३ ४} २ । आज्यदो^५हाउ । ^५ वा । ^{२२} ए । ^{२२ १ २} आज्यदोह
^{२२} म् । ^{२२ १ ३ १ १ १ १} ए । आज्यदोहा^{२ ३ ४ ५}म् ॥ १६ ॥

^{२२} * हाउ । ^{२२} ३ । ^{१ २} ऊम् । ^{२२ १ २} चिदोहम् । ^{२२ १ २} ३ । मूर्ध्निनन्दा
^{२ १} इ । ^{२ ३ ४ ५} वाश्चर । ^{२२ १ २} तिम्पृथिव्याः । ^{२ १ २} वैश्वानराम् । ^{२ १ २} ऋतआ ।
^{२२ ३ ४ ५} जातमग्नीम् । ^{२ १} कवि^२सम्ना । ^{२ १} जाश्मति । ^{२ ३ ४ ५} थिञ्जनानाम् ।
^{२२} आसन्नःपा । ^{२ १} आश्ञ्जन । ^{२ ३ ४ ५} यन्तदेवाः । ^{२२} हाउ । ^{२२} ३ । ह्मचि
^{१ २} दोहम् । ^{२ १ २} चिदोहम् । ^{२ ३ ४} चिदोश्हाउ । ^२ वाश् । ^{३ १ २} ईरश्
^{१ १} ४५ ॥ १७ ॥

^{२२} † हाउ । ^{१ २} ३ । ^{२२ १ २} चोहम् । ^२ ३ । मूर्ध्निनन्दाइ । ^२ वाश्

• ई-निधन साम्यदोह मिति वैदिक-सङ्केतः ।

† ऋत-निधन साम्यदोह मिति च वैदिक-सङ्केतः ।

१ २ ३ ४ ५ २२ १२ २ १ २ २ ३ ४ ५
 अर । तिम्पृथिव्याः । वश्वानराम् । ऋतआ । जातमग्री
 २ १ २ १ २ ३ ४ ५ २२
 म् । कविं सन्मा । जाश्मति । थिञ्जनानाम् । आ
 १ १ १ २ ३ ४ ५ २२ १
 सन्नःपा । आश्चन । यन्तदेवाः । हाउ । ३ । च्यो
 २ १ २ २ २ २ १
 हम् । २ । चोश्चाउ । वा३ । ए३ । ऋतम् ॥ १८ ॥

एतेषां व्याख्यानं—१भा० २०५ पृष्ठे द्रष्टव्यम् । १६-१८

२२ १२ २ २ १ २ २ १ २ १ ३
 * सुहृपकानुमूतये । ३ । सुदुघामिवगोदुहे । जुहम
 २ २२ १ २ २ २ १ २
 साइ । द्याविद्यवाइ । २ । द्याविद्यवाश्शउ । वा२३ ।
 १ १ १
 उम । उम् । उम् ॥ १९ ॥

अस्य व्याख्यानम्—१भा० ३६६ पृष्ठे द्रष्टव्यम् । १९

२२ १ २ १ १
 † हाउ । ३ । आयि । ही । ३ । आयि । ३ । इया
 २ २ १ २ १ २ ३ ४ ५ २ १ २
 हाउ । ३ । पिवासोमाम् । इन्द्र । मन्दतुवा । यन्ते-

* “इन्द्रस्य वयं ऋषभा रैवती वैराजः शाक्वर इति”—इति आ० भा० ३, २, ११ ।
 तत्रेदं रैवतऋषभम् ।

† वैराजऋषभ मिदं द्वितीयम् ।

^{२ १ २ ३ ४ ५ २२ १ २ २}
 सुषा । वाश्चरि । अश्वअद्नीः । सोतुर्वाह । भ्याश्चुय ।
^{२२ ३ ४ ५ २२ १ २ १}
 तोनअर्वा । हाउ । ३ । आयिही । ३ । आयि । ३ ।
^{१ २ १ ५ २ २ ३ १ १ १ १}
 इयाहाउ । २ । इयाश्चाउ । वाश् । ईरश्च४५ ॥ २० ॥

अस्य व्याख्यानम्—१भा० ८१५ पृष्ठे द्रष्टव्यम् । २०

^{२ १२ २२ २२ २२ २१ २}
 * ओ३१म् । ३ । स्वादीरेइत्थाएविषूएवतआ । शं
^{१२ १२२ २२ २२ २१ २१}
 योः । २ । मधोरेपिवाएन्तिगोएरियआ । हविः । २ ।
^{२२ २२ २२ २२ २२ २ ५ १२२ २}
 याआएन्द्रेणाएसयाएवरिया । सुवः । २ । वृष्णाएमदा
^{२ २२ २२ १ १२ १२२ २२ २२}
 एन्तिशोएभथा । आ । ज्योतिः । २ । वस्तीरेअनूएस्तराए
^{२ १ २ २ ५ १}
 जियमा । ओ३१म् । २ । ओ३१२३४ । वा । इट्इडा
^{११११}
 २३४५ ॥ २१ ॥

अस्य व्याख्यानम्—१भा० ८२३ पृष्ठे द्रष्टव्यम् । २१

^{२२ २ २२ १ २ २ १}
 † एपुरोजिती । वोअन्धसःसुतायमादया रईन्वा

• शकृत् ऋषभमिति तृतीयम् ।

† “इन्द्रस्य वयोऽतीषद्वाः अथापरं रौद्रः”—इति आ० ब्रा० २, २, ११ ।

यि । इडा । जज्ञा । तेजातमा-रन्धसाः । अथा ।

दायिवी । सङ्गमिया-रददायि । अथा । जग्रम् । श

र्ममहा-रयि । अवाः । अथा । अपश्चान-अथा-इष्टा-

ना । सखायोदीर्घजार-होयि । क्वायमा-उवा-इ । इट्

इडा-र-४५ ॥ २२ ॥

अस्य व्याख्यानम्—२भा० ६पृष्ठे द्रष्टव्यम् । २२

* एअसा । जिवकारथ्येयथा-रजाउ । इडा । आ

सा । व्य-शुर्मदा-रया । अथा । धाया । मनोतापृथ

मामना-रयिषा । इडा । आपृत् । दक्षोगिरा-र-इष्टाः ।

अथा । दाशा । स्वसारोअधिसानो-र-अव्यायि । इडा ।

श्याइनो । नयोनिमा-र-सदात् । अथा । मार्जा । तिव

क्लि-सदनेषुवार-च्छा-उ । वा-उ । इट्-इडा-र-४५ ॥ २३ ॥

अस्य व्याख्यानम्—२भा० २४पृष्ठे द्रष्टव्यम् । २३

* “इन्द्रस्य तथोऽतिषङ्गाः अथापरं ० ०, वासवः”—इति आ० ब्रा० ९, २, ११ ।

^{१ २} * एआभी । ^{२१} नवन्तआ२ । ^{१ २} इहआ३१उवा२ । ^१ त
^{२ २२} रत्समन्दीधावति । ^{१ २} प्रायम् । ^{२ १} इन्द्रस्यका२ । ^{१ १} मियमा३१
^{१ २ २ १ २} उवा२ । ^{१ २} धारासुतस्यान्धसः । ^{१ २} वात्सम् । ^{२ १ २} नपूर्वआ२ ।
^{१ २} युनिया३१उवा२ । ^१ तरत्समन्दीधावति । ^{२ २ २} जातम् । ^{१ २} रि
^१ हन्तिमा२ । ^{१ २} तरआ३१उवा२३ । ^१ इट्इडा२३४५ ॥ २४ ॥

अस्य व्याख्यानम्—२भा० ५९ पृष्ठे द्रष्टव्यम् । २४

^{३२} † हाह । ^{२ १ ३} हौवाओ२३४वा । ^५ ३ । ^{२ २} ए । ^{२ ३ २} औहौहौवा
^२ हाउ । ^२ वा । ^{१ २ २} ईडा । ^{२ १ २ २ १} धर्तादिवःपवतेह्योरसः । ^{१ २} ई
^२ डा । ^{१ २ २ १ २ २ २} २ । ^{१ २ २} दक्षोदेवानामनुमाद्योनृभिः । ^१ ईडा । ^२ २ । ^१ ह
^{२ २ १ २} रिःहजानोअत्योनसत्वभिः । ^{२ २ २} ईडा । ^{१ २ २ १ २} २ । ^२ वृथापाजांसि

* “इन्द्रस्य चयोऽतिषक्ताः अथापरं ००,००, पार्जन्यो वैश्वदेवो वा”—इति आ०
 भा० ३, २, ११ ।

† “प्राजापत्याश्चत्वारः पदस्त्रोभा गोतसा वा वैश्वामित्रा वेन्द्राग्रा वा”—इति आ०
 भा० २, २, ११ । अष्टपदस्त्रोभमिदं प्रथममिति वैदिकसङ्केतः ।

२ १२ २ ३२ १ ३ ५ २२
 कृष्णप्रेनदीषुवा१ । हाह । हौवाओ२३४वा । ३ । ए ।

१२ २ ३२ २ २ १२ २
 औहौहोवाहाउ । वा । ईडा ॥ २५ ॥

२२ २ ३ ५ २२ १२ २ २२
 * हाउ । ३ । हौवाओ२३४वा । ए । औहौहोवा

२ २ २ १२ २ १ २२ १२ २ २२ १ २ १
 हाउ । वा । धर्त्तादिवःपवा । ईडा । तेकृत्योरसः ।

१२ २ १ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
 ईडा । दक्षोदेवानामनुमाद्योनृभिः । ईडा । हरिः

२ २ १ २ १२ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
 हजानआ । ईडा । त्योनसत्वभिः । ईडा । वृथापा-

२ २ २ १२ २ २ २ २ ३ ५
 जास्मिष्कृष्णप्रेनदीषुवा१ । हाउ । ३ । हौवाओ२३४वा ।

२२ १२ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
 ए । औहौहोवाहाउ । वा । ईडा ॥ २६ ॥

१ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
 † औहौहोवा२ । ओवा२ । ए । औहौहोवाहाउ ।

२ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
 वा । धर्त्तादिवःपवा । ईडा । तेकृत्योरसः । दक्षोदे

१२ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
 वानामा । ईडा । नुमाद्योनृभिः । हरिःहजानआ ।

० षड्विंशपदलोभ मिदं द्वितीय मिति वैदिकसङ्केतः ।

† चतुर्विंशपदलोभ मिदं तृतीय मिति वैदिकसङ्केतः ।

१२२ २२ १ २ १ २२ १२ २ २ २ १२ २ १
ईडा । त्वोनसत्वभिः । वृथापाजांसिहृ । ईडा । औ
२२ १२ १२ २ २ १२ २ २ २ २ २ २
हौहोवा२ । ओवा२ । ए । औहौहोवाहाउ । वा । णु
२ १२ २
षेनदीषुवा१ ॥ २७ ॥

२ २२ ४ ५ २२ १२ २ ३२ २ २
* आऔहोवाहाइ । ए । औहौहोवाहाउ । वा ।

१ १२ १ १ २ २ १ २ १२ १२
धर्त्ता । दौ२ । वःप । वा । तेकृत्व्यः । रसः । दक्षो
२२ १२ २ १२ २ १ २ १२ १ २ २ २ २
देवानामनुमाद्योनृभिः । ईडा । हरिः । सा । जानोअ ।

२२ १ १ २ १ २ २ २ १२ २ २ २ २
त्वोन । सत्वभिः । वृथापाजांसिहृणुषेनदीषुवा१ ।

२ २२ ४ ५ २२ १२ २ ३२ २ २
आऔहोवाहाइ । ए । औहौहोवाहाउ । वा ।

१२ २
ईडा ॥ २८ ॥

एतेषां व्याख्यानम्—भा० १८४ पृष्ठे दृश्यम् । १५—२८

॥ इति ग्रामे अरण्यगाने प्रथमः प्रपाठकः ॥

* दिरिङ् पदलोभे सिद्धं चतुर्थं मिलि च वैदिकसङ्केतः ।

॥ हरिः ॐ ॥

* अभाइमाहे । ३ । चर्षणीधृतम्माववानाश्मूक्याश्या
 २म् । इन्द्रङ्गिरोवृहतीरभ्याश्नूषाशता २ । वावृधानं
 पुरुहत्सूस्वाक्ताश्इभी २ । अमर्त्यञ्जरमाणन्दीश्वाइ
 दाश्वे २ । अभाइमाहे । २ । अभाइइ । मा २ । हा
 २३४ । औहोवा । सर्पसुवार३४५ ॥ १ ॥

† अभिप्रमञ्चीश्राइमाहे । ३ । चर्षणीधृतम्माववा
 नाश्मूक्याश्या २म् । इन्द्रङ्गिरोवृहतीरभ्याश्नूषाशता २ ।
 वावृधानम्पुरुहत्सूस्वाक्ताश्इभी २ । अमर्त्यञ्जरमाण
 न्दीश्वाइदाश्वे २ । अभिप्रमञ्चीश्राइमाहे । २ । अ-

* “दश संसर्पाणि महासर्पाणि सर्पसामानि वा । अथापरमग्नेश्च (सर्पमिति शेषः) । * * * अथापरं वाधवाणि चत्वारि (तत्र प्रथममिदम्)” — इति आ० ब्रा० ३,१,११ ।

† “पृथिव्याश्च (सर्पमिति शेषः) । * * * अथापरं वाधवाणि चत्वारि (तत्र द्वितीयमिदम्)” — इति आ० ब्रा० ३,१,११ ।

भिप्रम^१च्चौश्रा^१र३३। मार^१। हार३४। औहोवा^{५२२}।

१ १ १ १ १ १
प्रसर्पसुवार३४५ः ॥ २ ॥

२५ २ २ १ १ १ २ २ १ २५
* हाउश्वा । चर्षणीधृतमघवानमुक्थ्यम् । हाउ

१ २ १ १ २ २ २५ १ २ २
श्वा । इन्द्रङ्गिरोवृद्धतीरभ्यनूषत । हाउश्वा । वावृधा

२ २ १ १ २ १ २५ १ २ १ २ २
नमुरुहृतसुवृत्तिभिः । हाउश्वा । अमर्त्यञ्जरमाण

१ २ २ २५ १ २ १ १ १ १ १
न्दिवेदिवे । हाउश्वा । उत्सर्पसुवार३४५ः ॥ ३ ॥

एतेषां व्याख्यानं—१भा० ७६८ पृष्ठे द्रष्टव्यम् । १—३

२५ १ २ १ २ १ २ २ १
† हाउश्वा । सुवःस^१सर्पन्तः । तवेदिन्द्रावमंवसु ।

२५ १ २ १ २ १ २ १
हाउश्वा । सुवःस^१सर्पन्तः । त्वम्युध्यसिमध्यमम् ।

२५ १ २ १ २ २ १ २ २ २
हाउश्वा । सुवःस^१सर्पन्तः । सत्राविश्वस्यपरमस्यराजसि ।

२५ १ २ १ २ १ २ २ २ २ २ २
हाउश्वा । सुवःस^१सर्पन्तः । नकिद्वागोषुवृणुते । हाउ-

* “वायोश्च”—इति आ० ब्रा० ३, २, १२ । सर्पमिति शेषः । किञ्च “अथापरं
बाधवाणि चत्वारि”—इति आ० ब्रा० ३, २, १२ । तच्च तृतीयमिदम् ।

† “अन्तरिक्षस्य”—इति आ० ब्रा० १, २, १२ । सर्पमिति शेषः । किञ्च “अथा-
परं बाधवाणि चत्वारि”—इति आ० ब्रा० ३, २, १२ । तच्च चतुर्थमिदम् ।

१ २ १ २ २२ १ २१ २ १ २२ २
इवा । सुवःसर्पन्तः । ए । सर्पतप्रसर्पतसुवर्गमेमते-
१
वयम् ॥ ४ ॥

१ २ १ १ १ २ १
* सुवःसर्पसर्पसर्पा २ । २ । सुवःसर्पसर्पसम् ।
१ १ २ ५२ २ १२ २२ १ २
सार । पार३४ । औहोवा । तवेदिन्द्रावमंवसु ।
१ २ १ २१२ २ १ २२ १
त्वम्पुष्यसिमध्यमम् । सत्राविश्वस्यपरमस्यराजसि । नकि-
१२ १२ २ २ १ २ १
द्वागोषुवृण्वते । सुवःसर्पसर्पसर्पा २ । २ । सुवःसर्-
२ १ १ ५२ २ २ १
सर्पसम् । सार । पार३४ । औहोवा । ए३ । सुव-
२ २ ३ १ १ १ १
र्गमेमार३४५ ॥ ५ ॥

अनयोर्थाख्यानम् — १ भा० ५५७ पृष्ठे दृश्यम् । ४, ५

१ २ १ १ ३ २ ५ २ २
† हृपायप्रह । पा । इहा । ईश्या । एवन्तिः । अमि-
२ २ १ २ १ २ २ २ २
प्रियाणिपवतेचाश्नोहाइता २ः । नामानियक्कोअधियेषू-

* “आदित्यस्य च” — इति आ० ब्रा० ३, २, १२ । सर्पमिति शेषः । किञ्च “अ-
थापरं * * * पावसानानि चलारि । तत्र प्रथममिदम् ।

† “दिवस्य” — इति आ० ब्रा० ३, २, १२ । सर्पमिति शेषः । किञ्च “अथापरं

* * * पावसानानि चलारि” — इति आ० ब्रा० ३, २, १२ । तत्र द्वितीयमिदम् ।

^{१ २} श्वा^१र्वा^२१ता^२२इ। ^{१ २} आ^१ह्व^२र्य^१स्य^२वृ^१ह^२तो^१वृ^२ह^१ता^२१धी^२२। ^२ रथं

^{१ २} वि^१ध्वं^२ च ^{२ २ १} मरु^१ह^२दी^१श्चा^२क्षा^१णा^२२ः। ^१ ह्य^१पा^२य^१प्र^२सृ^१। ^१ पा।

^{२ २} इ^१हा। ^{१ २} ई^१र्या। ^{२ २ १} २। ^{१ ३ २} सु^१पा^२य^१प्र^२सृ^१। ^{१ १} पा। ^{१ १} इ^१हा। ^{१ १} ई^१२।

^३ या^१र^२३४। ^{५ २ २} औ^१हो^२वा। ^{२ २ १ २ २} ए। ^{२ २} सु^१पा^२य^१प्र^२ह^१पा^२य। ^{२ २} २। ^{२ २} ए।

^{२ २ १} ह्य^१पा^२य^१प्र^२ह^१पा^२या^२२३४५॥ ^{२ २ ३ १ १ १ १} इ ॥

अस्य व्याख्यानम्—२भा० १०३ पृष्ठे दृष्टव्यम् । ६

७, ८ सामनी २भा० २५१-२५२ षष्ठ्योर्मुद्रितौ ।

^{२ २ २} * स्वा^१दो^२रि^१त्या^२वि^१षू^२वता^१ए^२हा^१उ। ^{२ २} म^१धोः^२पि^१बन्ति^२गौ^१रि-

^{२ १ २} या^१ए^२हा^१उ। ^{२ २} या^१इ^२न्द्रे^१ण^२स^१या^२वरा^१ए^२हा^१उ। ^{२ २} वृ^१ष्णा^२म^१दन्ति^२शो-

^{२ १ २} भ^१था^२ए^१हा^२उ। ^{२ २} व^१स्वी^२रनु^१स्वरा^२जी^१यामे^२श्हा^१उ। ^{२ २} वा। ^{२ २} ए।

^{१ २ १ २ १} दि^१शः^२प्र^१दि^२शः^१क्। ^{१ १} पा^१२। ^३ ता^१२३४। ^{५ २ २} औ^१हो^२वा। ^{२ २} ए।

^{१ २ २ २} राज^१ङ्ग^२मे^१म^२स्वरा^१ज^२ङ्ग^१मे^२मा^१२३४५॥ ^{२ २ ३ १ १ १ १} ८ ॥

* “साण्डवे द्वे”—इति आ० ब्रा० २, २, १२ । किञ्च “अथापरं” * * * “दिशं संसर्पे द्वे”—इति आ० ब्रा० २, २, १२ ।

^{२२ २ २ २ २ १ २ २ २}
 स्वादोरित्थाविषूवताओच्चाउ । मधोःपिबन्तिगौ-
^{२ १ २ २ २ २ २ १ २ २ २}
 रियाओच्चाउ । याइन्द्रेणसयावराओच्चाउ । वृष्णा-
^{२ २ १ २ २ २ २ २ २}
 मदन्तिशोभथाओच्चाउ । वस्वीरनुस्वराजियामोइच्चाउ ।
^{२ २ २ १ २ २ १ २ १ २ २ २ २ २ २}
 वा । ए । उद्दिशोविदिशःक । पार । तार३४ । औचोवा ।
^{२ २ २ १ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २}
 ए । विराजङ्गमेमस्वराजङ्गमेमार३४५ ॥ १० ॥

अनयोर्व्याख्यानम्—१भा० ८३३ पृष्ठे द्रष्टव्यम् । ८, १०

^{२ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २}
 * औचोइत्वमिन्द्रपूतूर्तिपू३ए । अभाइवाइश्वाः । आ-
^{२ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २}
 सिस्मार३४र्द्धाः । आशस्तिहाजनितावु । चतूर३२रसाइ ।
^{२ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २}
 तुवार३२न्तूर्यातरौचो३ । ऊम्मार२ । ध्यारतोइ५हाइ ॥ ११ ॥

अस्य व्याख्यानम्—१भा० ६२४ पृष्ठे द्रष्टव्यम् । ११

^{२ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २}
 † एवाएमा । हाअसिह२रिया । इडा । वृ ।
^{२ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २}
 हाउवा । आथा । वाडा । दित्यमहाअसाइ ।

* “त्रिषधिवृ” — इति आ० ब्रा० ३, २, १३ ।

† “यज्ञसारथि च” — इति आ० ब्रा० ३, २, १३ ।

२ १ २ १ २ १ २ १ २ २ २ २
 ३। इदामे । इदामे । पुराण । होवाहाइ । ३।

२२ १२ २२ १ २ १ २ १ २ १ २ २ २ २
 औहोवाहाइ । ३। प्रुवाण । स्यआण । निनाण । होवाहाइ ।

२ १ २ २ १ २ १ २ १ २ १ २ २ २
 ३। औहोवाहाइ । ३। यतामे । उवाण । स्तुषाण । होवा-

२२ २२ १२ २ १ २ १ २ १ २
 हाइ । ३। औहोवाहाइ । ३। सखाण । यआण ।

१ २ १ २ १ २ २ २ २ २ २ २ २ २
 द्रमूण । तयाण । होवाहाइ । ३। औहोवाहाइ । २।

२२ १२ २ २ २ १ २ २ १ २ २ २ २ २
 औहोवाहाउ । वा३ । हसुबुहन्नमार३४५ ॥ १५ ॥

अस्य व्याख्यानम् दृश्यम् । १५

२२ २२ २ १ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
 * हाउ । ३। ऊवेविराजस्वराजम् । ३। हाओवा ।

२ १ २ २ १ २ ५ २ २ २ २ २ २ २
 ३। हाओर३४वा । हाओर३४वा । हाउवा । मह

२ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
 त्तामअजीजने । अभातृव्योअनात्वम् । महद्द्रमजी-

२ १ २ २ १ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
 जने । अनापिरिन्द्रजनुषासनाद । स्यभातृव्यमजीजने ।

२ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
 युधेदापित्वमिच्छसे । हाउ । ३। ऊवेविराजस्वराजम् ।

* "भातृव्य" — इति आ० ब्रा० ४, २, १३ ।

^{२२ ३२ २} ३। ^{२ १ ५} ह्यओवा । ^२ ३। ^२ ह्यओर३४वा । २। ^२ ह्यउवा३।

^{२ २ १२ ३ १ १ १ १} ५३। अभिमूरसीर३४५ ॥ १६ ॥

अस्य व्याख्यानम् १भा० ८१६ पृष्ठे दृश्यम् । १६

^{१ २ २२ १ १ २ १२ ५ २} * ह्यउरेवा । तीर्नाः । इहा । सधमादार । ह्य

^{२ ५ २ १ १ २ १} ३१उवार३ । ई३४डा । इन्द्रा२इसन्तू । इहा । तुवि

^{२ ५ २ २ ५ २ २ १} वाजारः । ह्य३१उवार३ । ई३४डा । जुमा२तोया ।

^{१ २ १ २ ५ २ ५} इहा । भिर्मदेमार । ह्य३१उवार३ । ई३४डा ॥ १७ ।

^{१ २ १ १ २ २ १ १} † रा । वता२इः । नाः । इहा । औच्चौहो । इडा ।

^{२ २२ १ १ २ २ १ १ २} सधार । मादाइ । इहा । औच्चौहो । इडा । इन्द्रा२इ ।

^{२ १ १ २ २ १ १ २ २ १} सन्तू । इहा । औच्चौहो । इडा । तुवा२इ । वाजाः ।

^{१ २ २ १ १ २ २ १ १} इहा । औच्चौहो । इडा । जुमा२ । तोया । इहा ।

* , † “ रेवते द्वे ”—इति आ० ब्रा० ३, २, १२ ।

१ २ १ १ २ २ २ १ २ २ १
 औहौहो । इडा । भिर्मा २ । देमा । इहा । औहौहो ।

१ २ २ १ २ २ १ १ १ १
 इडा । एरा । एवृ । एरे २३४५ ॥ १८ ॥

अनयोर्वाख्यानम्—१भा० ३५३ पृष्ठे द्रष्टव्यम् । १७, १८

८१ साम—२भा० २५४ पृष्ठे सुद्धितम् ।

१ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
 * एआया । रुचाहरिण्यापुनानोविश्वाद्देवांसित-

१ १ १ २ २ २ २ १ २
 रतिसयू रग्वभाइः । इडा । हूरोनसयू श्वाइभीः । धारा ।

२ १ १ १ २ २ १
 पृष्ठस्यरो रचताइ । इडा । धारा । पृष्ठस्यरो रचताइ ।

१ १ २ २ १ १ १ २ २
 अथा । धारा । पृष्ठस्यरो रचताइ । इडा । पुनानो

२ २ २ २ २ २ २ २ ४ ५
 अरुषोश्चाश्रीः । विश्वायद्रूपापरिया । सियाइ । काभीः ।

२ २ २ १ २ १ १ २ १ १
 सप्तास्येभिरा २३हो । काभिरा ३१ उवार ३ । इट् इडा २ ३

१ १
 ४५ ॥ २० ॥

अस्य व्याख्यानम्—१भा० ८२५ पृष्ठे द्रष्टव्यम् । २०

१ २ २ २ १ २ १ २ २ २ २
 † आभित्वाभूरनोनुमोवा । आदुग्धाइवधेनवईशान

* “नित्यवत्साच” —इति आ० ब्रा० ३, २, १३ ।

† “वसिष्ठस्य च रथन्तरम्” —इति आ० ब्रा० ३, २, १३ ।

१ २ १ २ २ १ ४
मस्यजगतः । सुवा२३३शाम् । आइशानमा२३इन्द्रा ३ ।

१ २ ४ ५ ५ १
तास्य२३४षा । ओवा६ । हाउवा । अस् ॥ २१ ॥

अस्य व्याख्यानम्—१भा० ४८० पठे द्रष्टव्यम् । २१

३ २ १ २ ३ २ १ २ १ २ १
* अयंवायाउ । २ । अयंवायाउ । त्वामिद्धा ३ ।

२ २ १ २ २ २ १ २ २ १ २
हावामहाइ । ३ । सातौवाजा । स्याकारवाः । ३ ।

२ २ १ २ २ १ २ २ १ २ २ १
त्वांवृत्राइ । शूइन्द्रसात् । पातिन्नराः । ३ । त्वाङ्गाष्टा ।

२ २ १ २ २ १ २ २ १ २ २ १
स्र्वावर्तताः । ३ । अयंवायाउ । २ । अयम् । वार ।

२ २ १ २ २ १ २ २ १ २ २ १
या२३४ । औहोवा । ए । त्रिवृतं प्रवृतम् । २ । ए । त्रि

१ २ १ १ १ १ १
वृतं प्रवृता२३४५म् ॥ २२ ॥

अस्य व्याख्यानम्—१भा० ४८२ पठे द्रष्टव्यम् । २२

१ २ २ १ २ २ ३ २ ३
आक्रन्दयकुरुघोषमहान्तं

२ ३ १ २ ३ १ २ ३ २
हरीइन्द्रस्याभियोजयाशू ।

२ १ २ ३ २ ३ २
मर्माविधन्ददतामन्यो अन्यं

* “जमदग्नेश्च वसन्तम्”—इति आ० आ० ३, २, २३ ।

३ १ २ ३ २ ३ १ २
शल्यात्मापततुःश्लोकमच्छ ।

२७ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
प्रयच्चक्रमरावणेसनता अभ्यवर्त्तयत् ।

२७ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
ज्योगित्तिस्त्रयोहानैशयानैकोशवच्चिरः ॥ २३ ॥

इधमुक् । गानयन्त्येऽस्याः पाठकारणं व्याख्यानञ्च स्वयम् । २३

२ ३ ३ २ १ २२ ३ १ २
आ । क्रन्दय । कुरु । घोषम् । महान्तम् ।

२ ३ २ १ २ १ २२ ३ २ ३ ३ १ २
हरीद्वेति । इन्द्रस्य । अभि । योजय । आशूद्वेति ।

३ १ २२ ३ १ २२ ३ ३ २
मर्माविधम् । मर्म । विधम् । ददताम् । अन्यः ।

३ २ ३ २ ३ २ ३ १ २ ३ २
अन् । यः । अन्यम् । अन् । यम् । शल्यात्मा । शल्य ।

३ ३ १ २२ १ २२ २ २ ३ २
आत्मा । पततु । श्लोकम् । अच्छ । प्र । यत् । चक्रम् ।

१ २२ २ ३ ३ १ २ ३ १ २ ३
अरावणे । अ । रावणे । सनतै । अभ्यवर्त्तयत् । अभि ।

१ २२ २ २ ३ २ ३ १ २२
अवर्त्तयत् । ज्योक् । इत् । तिष्ठः । ओहानै । शया

१ २२ १ २२
तै । कोशवत् । शिरः ॥ २४ ॥

प्रदशितर्चः पदपाठ एषः । गानयन्त्ये पदपठनकारणं स्वयम् । २४

२२ १ २१ २ १
 * आत्तन्दयोवा । कुहोपमाहार । आन्ता२म् ।
 १ २ २ २ १ २ २ १ २
 हरीन्द्रस्याभियोजया२ । आशू२ । मर्माविधन्दता
 १ २ १ २ २ २
 मन्यो२ । आन्या२म् । शल्यात्मापततुल्लोकमा२३ ।
 २ १ ३ ५ २ १
 आ२ । क्का२३४ । औहोवा । असु ॥ २५ ॥

२२ १ १ १ १
 † हाउ । ३ । असु । ३ । फट् । ३ । मृस् । ३ । हस् ।
 १ २ १ २ १ २ १ २ १ २
 ३ । प्रायत् । चक्रम् । आरा२ । आवणा२इ । सान२ ।
 १ २ १ २ १ २ १ २ १ २
 ताअ२ । भ्याव२ । तायत् । जीयो२क् । इत्ती२ ।
 १ २ १ २ १ २ १ २ १ २
 साओ२ । हातै२ । शाय२ । तैके२ । शावरत् ।
 १ २ १ २ १ २ १ २ १ २
 शाइर२ः । हाउ । ३ । असु । ३ । फट् । ३ । मृस् । ३ ।

* “पञ्च पविमन्ति महासामानि (तत्र प्रथमं मिदम्) शर्वस्य प्रथमोत्तने (तत्र प्रथमं मिदम्) * * * अथापरमग्ने र्हरसी द्वे (तत्राष्टमं मिदम्)”—इति आ० ब्रा० ३, २, १३ ।

† “पञ्च पविमन्ति महासामानि (तत्र द्वितीयं मिदम्) * * * इन्द्रस्य त्रीणि (तत्राष्टमं मिदम्) * * * अग्ने र्हरसी द्वे (तत्र द्वितीयं मिदम्)”—इति आ० ब्रा० ३, ९, १३ ।

१ २ ५२ २ २२१ २२१
हस् । २ । हार३४ । औहोवा । एअस् । एफट् ।

२२१ २२१ ३११११
एमृस् । एहस् । ई२३४५ ॥ २६ ॥

२ १ २ १२ ५ १ ५ १२ २ ५
* अभ्याभूः । ३ । प्रायरत् । चक्ररम् । आरार ।

१२२ ५ १२ ५ १२ ५ १२ ५ १२ ५
आव्णारइ । ३ । सान२ । ताअर । भ्याव२ । तायर

१२२ ५ १ ५ १२ २ ५ १२ २ ५
त् । ३ । जीयो२क् । इत्तीर । स्वाओ२ । हतै२ । ३ ।

१२ २ ५ १२२ ५ १२ ५ १२ ५ २१ २
शायार । तैके२ । शाव२त् । शाइर२ः । ३ । अभ्याभूः ।

१ १ १ ३ ५२ २ १ २ २
२ । अ । भ्यार । भूर३४ । औहोवा । हस्प्रहस्प्र३

१ ३ १ १ १ १
चक्षूर३४पुः ॥ २७ ॥

२२ २१२ २ २ २१ १
† हाउ । ३ । चुरोहरोहरोहरः । ३ । वृषप्रवृष

* “पञ्च पविमन्ति महासामानि (तत्र तृतीय मिदम्) * * * रुद्रस्य त्रीणि
(तत्र द्वितीय मिदम्) * * * चुरस्य चरसी द्वे (तत्र प्रथम मिदम्)” — इति आ०
ब्रा० ३, २, १३ ।

† “पञ्च पविमन्ति सामानि (तत्र चतुर्थ मिदम्) * * * रुद्रस्य त्रीणि (तत्र
तृतीय मिदम्) * * * चुरस्य चरसी द्वे (तत्र द्वितीय मिदम्)” — इति आ० ब्रा०
३, २, १३ ।

२१२ २१ २१२१२ १ १ १
स्वधा॒स्वय॒स्कुण्ड॒इषमूर्ज॒रजः॒सुवः । ऊ॒म् । ३ । हो ।

१ १ ५२ २ २२ १२
३ । ह॒॒ । २ । ह॒॒२३४ । औ॒हो॒वा । ए । वाक् ।

२२ १२ २२ १ २२ २१ २२ १२ २२ २१
ए । इ॒डा । ए । सु॒वः । ए । वृ॒हत् । ए । भाः । ए । अ॒र्क

२ २ २१ २ १
म॒र्च॒त॒दे॒वा॒वृ॒ध॒ह॒स् ॥ २८ ॥

अस्य व्याख्यानम्—१भा० ४८० पृष्ठे द्रष्टव्यम् । २८

१ २ २ १ ३ २ १ १ २ २
* हो॒वा३॒हा३ । आ॒र॒इ । ह॒द्या३४५ । हा॒उ । ३ ।

२२ २२ २ २२ २२ २ ५ २ ५ २ २
ए॒ह॒द्या॒हा॒उ । ३ । ए॒ह॒द्या॒हा॒उ । ए॒ह॒द्या३४ । औ॒हो॒वा ।

२१ २ २२ २ १ २ २ १ १
इ॒ह॒पू॒जा॒मि॒ह॒रयि॒र॒रा॒णो॒ह॒स् । हो॒वा३॒हा३ । आ॒र॒

३ २ १ १ १ २ २ २ २
इ । ह॒द्या३४५ । हा॒उ । ३ । ए॒ह॒द्या॒हा॒उ । ३ ।

२ १ २ ० ३ ५ १ २ २ १ १
क॒यान॒श्वा॒इ । त्र॒आ॒र॒भू॒र३४॒वात् । हो॒वा३॒हा३ । आ॒र॒

२ ३ १ १ १ २ २ २ २ २ २ २
इ । ह॒द्या३४५ । हा॒उ । ३ । ए॒ह॒द्या॒हा॒उ । ए॒ह॒द्या॒

२ २ २ ५ २ २ १ २ २ २ २ २
हा॒उ । ए॒ह॒द्या३४ । औ॒हो॒वा । रा॒य॒स्यो॒षाय॒सु॒क॒ताय॒

^{१२ २२१ १ २ १ ३ २ १ १ १ २२}
 भूयसेहस् । होवाश्चा३ । आ२इ । हिया३४५ । हा
^{१२२ २ २२ १ २ १ २ २}
 उ । ३ । एहियाहाउ । ३ । जताइसदा । वाङ्गः सार३४
^{५ १ २ १ ३ २ १ १ १ २२}
 खा । होवाश्चा३ । आ२इ । हिया३४५ । ३ । हाउ । ३ ।
^{१२ २ २ २ १२ २ २ २ ५ २}
 एहियाहाउ । एहियाहाउ । एहिया३४ । औहोवा ।
^{१२ २२ १ २ १ २ १ १ २ १ ३}
 आगन्वाममिदम्बृहद्वस् । होवाश्चा३ । आ२इ । हि
^{२ १ १ १ २२ १२ २ २ २ २ २ २}
 या३४५ । हाउ । ३ । एहियाहाउ । ३ । कयाशचाइ ।
^{३ ५ १ २ १ ३ २ २ २ १ १ १}
 छयारवार३४र्ता । होवाश्चा३ । आ२इ । हिया३४५ ।
^{२२ १२ २ २ १२ २ २ २ २ २}
 हाउ । ३ । एहियाहाउ । एहियाहाउ । एहिया३४ ।
^{५ २ २ २ २ २ २ २ १ २ २ १}
 औहोवा । इदं वाममिदम्बृहद्वस् । होवाश्चा३ । आ
^{२ २ १ १ १ २ २ १२ २ २ २ २ २}
 २इ । हिया३४५ । हाउ । ३ । एहियाहाउ । ३ । कया
^{० ३ ५ १ २ २ १ १}
 शचाइ । छयारवार३४र्ता । होवाश्चा३ । आ२इ ।
^{३ २ १ १ १ २ २ १२ २ २ १२ २ २}
 हिया३४५ । हाउ । ३ । एहियाहाउ । एहियाहाउ ।

२२ २ ५२ २ २२ १२ २ १ २ १ २ २ १ २
 एहिया३४ । औहोवा । चराचरायवृहत्तद्दवाममिदम्बु
 १
 हृद्वस् ॥ ३० ॥

अस्य व्याख्यानम्—१ मा० ३८४ पृष्ठे दृश्यम् । ३०

२२ २ २ २ २ २२ २ २ २ २२
 * होइयाहोइयाहोइया३४३पिब । मत्स्वाहाउ । ओ
 २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
 जोहाउ । सहोहाउ । बल॑हाउ । इन्द्रोहाउ । व
 २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
 योहाउ । बृहद्वाउ । ऋत॑हाउ । स्वर्हाउ । ज्योतिर्हाउ ।
 २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
 दा३धे । हाउहाउहाउ । औहो१इ । ३ । पिबासोमाम् ।
 १ २ १ २ २ २ २ २ २ २
 इन्द्रमा । दतुत्वा । ३ । हाउ । २ । हाउ । औहो१इ । ३ ।
 २ २ २ १ २ १ २ २ २ २
 पिबासोमाम् । इन्द्रमा । दतुत्वा । ३ । हाउ२हाउ । औहो१
 २ २ २ १ २ १ २ २ २ २
 इ । ३ । पिबासोमाम् । इन्द्रमा । दतुत्वा । ३ । मत्स्वा
 २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
 हाउ । ओजोहाउ । सहोहाउ । बल॑हाउ । इन्द्रो
 २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
 हाउ । वयोहाउ । वृहद्वाउ । ऋत॑हाउ । स्वर्हाउ ।

* “इन्द्रस्य महावैराजं वसिष्ठस्य वा”—इति आ० ब्रा० ३, २, १३ ।

^{२२ २ २ २ २ २ ३ २}
ज्योतिर्द्वाउ । दा३धे । द्वाउ । २ । द्वाउ । औहो१इ । ३ ।
^{२ १ २ २ १ २ २ २ २}
यन्नेसुषा । वाहरिया । श्वाद्दीरः । २ । श्वाद्रिः । द्वाउ ।
^{२ २ २ २ २ २ २ २ २}
२ । द्वाउ । औहो१इ । ३ । यन्नेसुषा । वाहरिया । श्वा
^{२ २ २ २ २ २ २ २ २}
द्दीरः । २ । श्वाद्रिः । मत्स्वाद्वाउ । ओजोद्वाउ । सद्दो
^{२ २ २ २ २ २ २ २ २}
द्वाउ । वल्द्वाउ । इन्द्रोद्वाउ । वयोद्वाउ । बृह
^{२ २ २ २ २ २ २ २ २}
द्वाउ । ऋतद्वाउ । स्वर्द्वाउ । ज्योतिर्द्वाउ । दा३धे ।
^{२ २ २ २ २ २ २ २ २}
द्वाउ । २ । द्वाउ । औहो१इ । ३ । सोतुर्वाह । भ्यास्सु
^{२ २ २ २ २ २ २ २ २}
यतो । नार्वा२ । २ । नार्वा । द्वाउ । २ । द्वाउ । औहो
^{२ २ २ २ २ २ २ २ २}
१इ । ३ । सोतुर्वाह । भ्यास्सुयतो । नार्वा२ । २ । ना
^{२ २ २ २ २ २ २ २ २}
र्वा । सधमे । २ । साधा३माइ । ऋतमे । २ । आर्त्ता३
^{२ २ २ २ २ २ २ २ २}
माइ । इयाद्वाउ । २ । इयपिवमत्स्वा३ । द्वाउवा३ ।
३११११
ई२३४५ ॥ ३१ ॥

२२ २ २ २
 * हाउ । ३ । प्रियहोइ । ३ । प्रियमोइ । ३ । अग्र
 २ २ १ २ २ २ २ १ २
 आयाहीश्वाइताश्या२इ । गृणानोहव्याइदाताश्या२इ ।
 २ २ २ १ २ २ २ २
 निहोतासत्तोश्वाहर्हाइपी२इ । हाउ । ३ । प्रियहोइ ।
 २ २ १ १ ३ ५ २ २
 ३ । प्रियमोइ । २ । प्रियारम् । आ२३४ । औहोवा ।
 २ २ २ १ २ २ २ २ १ २ २ १ २ १ २ २
 ए । प्रियम् । ३ । ए । ब्राह्मणानांयन्मनस्तन्मयिब्राह्म
 १ २ २ २ २ २ १ २ २ २ २ २ १
 णानाम् । ए । पशूनांयन्मनस्तन्मयिपशूनाम् । ए । योषि
 २ २ १ २ १ २ २ १ ३ १ १ १ १
 तांयन्मनस्तन्मयियोषिता२३४५म् ॥ ३२ ॥

अस्य व्याख्यानम्—१भा० २४ पृष्ठे द्रष्टव्यम् । ३२

२ २ २ १ २ २ १ २ २ २ १ २
 † वीहायवाइ । ३ । वीहायवाइ । कयानश्वाइ ।
 ७ ३ ५ २ २ १ २ १ १ २ ३ ५
 त्रआरभू२३४वात् । जताइसदा । वार्द्धःसार३४खा ।
 २ १ २ ७ ३ ५ २ २ २ १
 कयाश । चाइ । छयारवार३४र्त्ता । वीहायवाइ । ३ ।

* “अग्रे सप्रियम्”—इति आ० ब्रा० ३, २, १२ ।

† “सर्पसाम कसमाषं वा”—इति आ० ब्रा० ३, २, १३ ।

^{२२ १२} ^१ ^१ ^{५२ २} ^{२२ १} ^{२ १ २}
 वीद्वा । गार । वा२३४ । औद्दीवा । ए । संयमन्नव्याय
^{२ १} ^{२ १ २ १ २} ^२ ^{१ २ २ २} ^{१ २ १ २ २} ^{१ १}
 मन्वियमन्नसमायमन् । येकेचोदरसर्पिणस्तेभ्योनमा २ ३
^{१ १}
 ४ पुः ॥ ३३ ॥

अस्य व्याख्यानम्—१ भा० ३८४ पृष्ठे द्रष्टव्यम् । ३३

३४ साम २ भा० ५७-५८ पृष्ठयोर्मुद्रितम् ।

॥ इति ग्रामे अरण्यगाने द्वितीयस्यार्द्धः प्रपाठकः ॥

॥ इति अर्क-नाम प्रथमं पर्व समाप्तम् ॥

॥ हरिः ॐ ॥

^{२२} ^{१२} ^{१२} ^{२ १}
 * हाउ । ३ । आयुः । ३ । सात्यम् । ३ । इन्द्र
^{२ १} ^{२२ ३४ ५} ^{२ १ २} ^{२ १}
 न्नरो । नेश्मधि । ताहवन्ताइ । यत्पारियाः । युनज ।
^{२५ ३४ ५} ^{२२ १२} ^{२ १} ^{२ ३ ४ ५}
 ताइधियस्ताः । शूरोनृषा । ताश्श्रव । सश्चकामाइ ।
^{२२ १२} ^{२ १ २} ^{२२ ३४ ५} ^{२२} ^{१२}
 आगोमताइ । ब्रजेभ । जातुवन्नाः । हाउ । ३ । आ

* “वसिष्ठस्य प्राणापानौ द्वौ”—इति आ० ब्रा० ३, २, १४ ।

युः । ३ । सात्यम् । २ । सत्या ३४ । औहोवा । ई२
 १११
 ३४५ ॥ १ ॥

२२ १२ २ २ २ १
 हाउ । ३ । आनोह्यि । ३ । मनदोहम् । ३ ।

२ १ २ १ २२ ३४ ५ २१२
 इन्द्रन्नरो । नेश्मधि । ताहवन्ताइ । यत्पारियाः ।

२१ २ ३४ ५ २२१२ २ १ २३
 युनज । ताइधियस्ताः । गुरोनृषा । ताश्श्रव । सश्च
 ४२ ५ २२१२ २१२ २२ ३४ ५ २२
 कामाइ । आगोमताइ । ब्रजेभ । जातुवन्नाः । हाउ ।

१२ २ २ २ १ १ २ १
 ३ । आनोह्यि । ३ । मनदोहम् । ३ । मनारश्दोहा

५२ २ ३११११
 ३४ । औहोवा । ई२३४५ ॥ २ ॥

२२ १२ २ २ २ २
 * हाउ । ३ । एन्यौ । ३ । एन्याहाउ । ३ । इन्द्र

२ १ २२ ३४ ५ २१२ २ १
 न्नरो । नेश्मधि । ताहवन्ताइ । यत्पारियाः । युनज ।

२ ३४ ५ २२१२ २ ३ २३४२ ५
 ताइधियस्ताः । गुरोनृषा । ताश्श्रव । सश्चकामाइ ।

२२१२ २१२ २२ ३४ ५ २२
 आगोमताइ । ब्रजेभ । जातुवन्नाः । हाउ । ३ ।

^{१११}एन्यौ। ^{१११ २}३। ^{११ २}एन्याच्चाउ। ^२२। ^२एन्याश्चाउ। वा३।

^{३११११}
ई२३४५॥३॥

^{११}च्चाउ। ^{११ २ ११ २}३। ^{११ ११}आहोएन्यौ। ^{११ ११}३। ^{११ ११}आहोरेन्याउ।

^{२ १}३। ^{२ १}इन्द्रन्नरो। ^{२२ ३ ४ ५}नेश्मधि। ^{२ ११}ताहवन्ताइ। यत्पारियाः।

^{११}युनज। ^{२ ३ ४ ५}ताइधियस्ताः। ^{२२ ११}भूरोनृषा। ^{२ १ २३}ताश्श्रव। सश्च

^{४२ ५}कामाइ। ^{२२ ११}आगीमताइ। ^{२१२}व्रजेभ। ^{२२ २ ४ ५}जातुवन्नाः। ^{२२}च्चाउ।

^{११ २ ११ २}३। ^{११ ११}आहोएन्यौ। ^{११ ११}३। ^{११}आहोरेन्याउ। ^{११}२। ^{११}आहोरे

^{११}एन्या३। ^२च्चाउवा३। ^{३११११}ई२३४५॥४॥

^{२२}* च्चाउ। ^१३। ^२ह्०ह्०ह्०ह्०। ^{२२}३। ^{२ १}च्चाउ। ^{२ १}३। ^{२ १}इन्द्र

^{२ १}न्नरो। ^{२२ ३ ४ ५}नेश्मधि। ^{२१२}ताहवन्ताइ। ^{२ १}यत्पारियाः। ^{२ १}युनज।

^{२ ३ ४ ५}ताइधियस्ताः। ^{२२ ११}भूरोनृषा। ^{२ १}ताश्श्रव। ^{२ ३ ४ ५}सश्चकामाइ।

^१ उवा । ^{१ २} ओवा । २ । ^१ उवा । ^{१ ३} ओवा । ^४ आइन्द्राम् ।
^{१ २ २} नरोनेमधिताह्वारश्नाई । ^२ यान्पा । ^{४ ५} र्यायुनजतेधि
^२ याश्स्ताः । ^{४ ५} शूरो । ^{१ २ २} नृपाताश्रवसश्चकारश्माश् । ^२ आ
^५ गो । ^१ मतिव्रजेभजातुवारश्नाः । ^२ उवा । ^{१ २} ओवा । २ ।
^१ उवा । ^१ ओ२ । ^३ वारश् । ^{५ २ २} औहोवा । ^{३ १ १ १ १} ई२३४५ ॥ ८ ॥

एतेषां व्याख्यानम्—१भा० ६४२ पृष्ठे द्रष्टव्यम् । १—८ ।

^{१ २ २} * होवाइ । २ । ^{१ २} होवाश्चाइ । ^{१ २} उपत्वाजाश्माश्यो
^{३ ५} गिरः । ^{१ २ २} होवाइ । २ । ^{१ २} होवाश्चाइ । ^{१ २} देदिशतीश्चाश्वि
^{२ ५} प्कृत । ^{१ २ २} होवाइ । २ । ^{१ २} होवाश्चाइ । ^{१ २ २} वायोरनीश्काश्
^{१ ३ ३} अस्थिरम् । ^{१ २ २} होवाइ । २ । ^{१ २} होवाश्चाश् । ^{५ २ २} औहोवा ।
^{३ १ १ १ १} ई२३४५ ॥ ८ ॥

^{१ २ २} ओवा । २ । ^{१ २} ओवाश्चाइ । ^{१ २} उपत्वाजाश्माश्योगिरः

* वृक्षस्यतेर्वलभिदी द्वे, इन्द्रस्य वोद्धिद्वे नयोः पूर्वम्—इति आ० ब्रा० ३, २, १४ ।

२२ २ २२ २ २२ ४ १ ३ ५ २२
 ओवा । २ । ओवाश्चाइ । देदिशतीश्चाश्चिष्कृतः । ओ
 २ २२ २ २२ ४ १ ३ ५ २२
 वा । २ । ओवाश्चाइ । वायोरनीश्काश्चिष्कृतः । ओ
 २ २२ २ ५२ २ १११११
 वा । २ । ओवाश्चाइ । औहोवा । ई२३४५ ॥ १० ॥

अनयोर्वाङ्मानम्—१भा० ११३ पृष्ठे द्रष्टव्यम् । ८, १०

२२ २ २२ २ २२ २ २२ २
 * हाउधामयत् । हाहाउधामधामायत् । हाहाउ
 २ २२ २ २ २ १ ३ ५ २
 वृद्धामधामायत् । वृद्धदिन्द्रा । यगारयाश्चता । मरु
 २ १ ३ ५ २२ २
 तोवृ । चहारन्तारश्चमाम् । येनज्योतिरजनयन् । कृ
 ३ ५ २२ २२ १ ३ ५ २२
 तारवारश्चर्द्धाः । देवन्देवा । यजारगृरश्चवी । हाउ
 २ २२ २ २ २ २ २ २ २
 धामयत् । हाहाउधामधामायत् । हाहाउवृद्धामधा ।
 १ ३ ५ २२ २ १ ३ ५ २२
 मार । यारश्च । औहोवा । ए३ । भर्गारश्च५ ॥ ११ ॥

अस्य वाङ्मानम्—१भा० ५३४ पृष्ठे द्रष्टव्यम् । ११

२२ २२ २ २२ २
 † हाउ । ३ । यशोहाउ । ३ । वर्चोहाउ । ३ ।

* “भर्गयशो हे”—इति आ० ब्रा० २, २, १५ । तस्यायमिदम् भर्गम् ।

† द्वितीयश्चैतदु यशसं साम (आ० ब्रा० ३, २, १५) ।

^{२२ १२} औहोवा २ । २ । औ । हो २ । वा २३४ । औहोवा ।

^{१२ २२ २ १२} कायमानोवनात्वम् । ^{१ २२ १२ २ १} यन्मातृरजगन्नपः । ^{२ १ २ २ २} नतत्तेअग्ने

^{१२ २१ २} प्रमृष्टेनिवर्त्तनम् । ^{१ २२ १२ २ १२ २} यद्दूरेसन्निधाभुवः । औहोवा २ । २ ।

^{२२ १ २} औ । हो २ । वा २३४ । औहोवा । ^{५२ २ २२ २१२ २ १२} ए । विराजस्वराजा

^{११११} २३४५म् ॥ १४ ॥

अनयोर्थाख्यानम्—१भा० १८० पृष्ठे दृश्यम् । १३, १४ ।

^{२२ २२ २ १ २} * हाउ । ३ । प्रसीमदेवाश्वाइताश्या २३ई । हाउ । ^{२२}

^{२ २ १ २} ३ । सिन्धुर्नपिष्ये ३आर्षा १सा २३ । हाउ । ३ । अग्नेः ^{२२ २ २}

^{२ २ १ २} पयसामदिरोना ३जागृ १वी २३ः । हाउ । ३ । अक्काकोश ^{२२ २ २ २}

^{१ २ २३ २ २ १२} म्मा ३धूश्चू १ता २३म् । हाउ ३ । वा । घर्मः प्रवृत्तस्तन्वास ^{२ २ २ १२}

^{२ २ २ १२ ११११} मानुधेवृधेसुवा २३४५ः ॥ १५ ॥

^{१ २ २ १३२ १} औहोश्वा । ३ । ईश्या । ३ । आइहो २ । ३ । प्र

सोमदेववा^१इता^२२३४याइ । सिन्धुर्नपि । प्ये^३आर^४र्षा^५२३४
 सा । अ^६शोःपयसामदिरः । नजा^७र^८गृ^९२३४वीः । अ
 क्काकोशम् । मधू^{१०}र^{११}श्चू^{१२}२३४ताम् । औ^{१३}क्षी^{१४}श्वा । ३ । ई^{१५}३
 या । ३ । आ^{१६}इ^{१७}क्षी^{१८}२ । आ^{१९}इ^{२०}क्षी^{२१}२३ । आ^{२२}इ^{२३} । चार^{२४}३४ ।
 औ^{२५}क्षी^{२६}वा । घर्मःप्रवृ^{२७}क्तस्तन्वासमानशेमहे^{२८}सुवा^{२९}२३४पुः॥१६॥

अनघोर्वाङ्मानम्—२भा० ८८ पृष्ठे द्रष्टव्यम् । १५, १६

* अयमू^१पा^२श्चो^३२३४वा । रयि^४र्भगः । रयि^५र्भागा^६श्चो
 २३४वा । चार^७३४क्षूः । सोमःपुना^८श्चो^९२३४वा । नो^{१०}अ
 र्षति । नो^{११}अर्षति । नो^{१२}अर्षा^{१३}ता^{१४}श्चो^{१५}२३४वा । सू^{१६}२३४वा ।
 पतिर्वि^{१७}श्वा^{१८}श्चो^{१९}२३४वा । स्य^{२०}भूमनः । स्य^{२१}भूमाना^{२२}श्चो^{२३}२३४
 वा । ज्यो^{२४}२३४तीः । वि^{२५}य^{२६}व्यद्रो^{२७}श्चो^{२८}२३४वा । दसी^{२९}उभे ।
 दसी^{३०}जभा^{३१}श्चो^{३२}२३४वा । चार^{३३}३४क्षूः ॥ १७ ॥

* “प्रजापतेस्त्रीणि चक्षुषि”—इति आ० ब्रा० ३, २, १५ ।

^{२ १} अयम् । ^{१ १ ३} पूरषार३४औहोवा । ^{५ २ २} रयिर्भगः । ^{२ १ २} रयिः ।

^{१ १ ३} भारगार३४औहोवा । ^{५ २ २} सोमःपुनानोअर्षति । ^{१ २ २ १ २} नोअ । ^२

^{१ १ ३} पारतार३४औहोवा । ^{५ २ २} पतिर्विश्वस्यभूमनः । ^१ स्यभू । ^{२ १ २ २} मार

^३ ना३४औहोवा । ^{५ २ २} व्यख्यद्रोदसीउभे । ^{१ २ १ २} दसी । ^{२ १ २} ऊभा

^{५ २ २} २३४औहोवा । ^३ चार३४चूः । ^५ औहो३१इ । ^{३ २ २} औरहो२३

^५ ४वा । ^३ सूर३४वाः । ^५ औहो३१इ । ^{२ २ २} औरहो२३४वा । ^{१ १ ३} ज्यो

^५ २३४तीः । ^{३ २ २} औहो३१इ । ^{१ १ ३} औरहो२३४वा । ^५ चार३४चूः ॥ १८ ॥

^{२ २ २ २} एअयम्पूषारयिर्भगाः । ^{१ २} सोमःपुना । ^१ इहा । ^१ नो

^१ २अर्षा । ^१ इडा । ^१ ताइपतिर्विश्वस्यभूश्माइनाः । ^{२ २ २} वियख्य

^२ द्रोदसार३४औइ । ^{१ २} ऊभाआ३१उवा३३ । ^१ इट्इडार३४पु ॥ १९ ॥

एषां व्याख्यानम् - २भा० १५५ पृष्ठे दृश्यम् । १७-१८

विंशत्यादि सामवचं २भा० २६२-२६३ पृष्ठयोर्मुद्रितम् । २०-२२

॥ इति ग्रामे अरण्यगाने द्वितीयः प्रपाठकः ॥

॥ हरिः ॐ ॥

^{२२} ^२ ^{२ १ ३} ^५ ^{३ ५ ३}
 * चाउयच्छक्रासी । पारावार३५ती । ई४य । इया
^{४ ५} ^{२ १ ३} ^५ ^{२ १ ३}
 २३४ । इयाद्वाइ । यादर्वार३४वा । ताइवृत्रार३४
^५ ^{२ ५} ^३ ^{४ ५} ^{२ १ ३}
 चान् । ई४य । इयार३४ । इयाद्वाउ । आतस्त्वा
^५ ^२ ^{१ ३} ^५ ^{२ १ ३} ^५ ^३
 २३४गी । भाइर्युगार३४दि । द्राकेशार३४इभीः । ई
^५ ^३ ^{४ ५} ^{२ १ ३} ^५ ^२
 ४य । इयार३४ । इयाद्वाउ । सूतावा३४आ । वा
^{१ ३} ^५ ^{२ ५} ^३ ^४
 इवासार३४ती । ई४य । इयार३४ । इया५द्वाउ ।
^५ ^१ ^२ ^१
 वा । अश्वमिष्टये३४स् ॥ १ ॥

^{३ ५} ^{२ १ १ १} ^{४ ५} ^४
 ई४य । इयार३४५ । (एवन्तिः) । इयाद्वाउ । या
^३ ^१ ^{२ ४ ४ ३ ५} ^{४ ५} ^१ ^{२ ४}
 च्छा । क्रा । सी३पा३रावती । यादा । र्वा । वा३ता
^{२ ३ ५} ^{४ ५} ^१ ^{१ २२} ^{४ २२ २}
 ३इवृत्र३४न् । आताः । त्वा । गीर्भिर्युगदी३न्त्रा३कोशि
^५ ^{४ ५} ^१ ^{२ ४ २२ २ ५} ^{२ ५} ^३
 मिः । सूता । वा३ । आ३वी३वासति । ई३श्य । इ

* “यौते इ द्योगते वा” — इति आ० ब्रा० ३, २, १६ ।

१ १ १ १ ४ ५ १ २
 यार३४५ । (त्रिः) । इया५४ाउ । वा । अश्वदिष्टये
 १
 ३४स् ॥ २ ॥

अनयोर्वाख्यानम्—१ भा० ५४७ प्र० द्रष्टव्यम् । १, २

२ १ २ १ १ २
 * आ । भौनव । तआ२१३ । इहआ३१उवार३ ।
 ३ ५ २ १ १ १ २
 ई२३४डा । प्रा । यमिन्द्र । स्यका२१२ । मियमा३१उवा
 ३ ५ २ १ २ १
 र३ । ई२३४डा । वा । त्सन्नपू । वआ२१२ । युनि
 २ ३ ५ २ १ १
 या३१उवार३ । ई२३४डा । जा । तएरिह । तिमा२
 १ २ १ १ १ १ १
 १२ । तरआ३१उवार३ । इट् । इडार३४५ ॥ ३ ॥

३ १ २ २ ३ ५ १
 अभौनव । तआ३१उवार३ । दूर३४हाः । होइ ।
 १ २ २ ३ ५ २ १ २
 हो । वाहा३१उवार३ । ई२३४डा । प्रियमिन्द्र । स्य
 ३ ५ २ १ २ १ २ २
 का३१उवार३ । मीर३४याम् । होइ । हो । वाहा३
 ३ ५ २ १ २ २
 १उवार३ । ई२३४डा । वत्सन्नपू । वआ३१उवार३ ।
 ३ ५ १ १ २ २ ३
 यू२३४नी । होइ । हो । वाहा३१उवार३ । ई२३४

* “तास्तेन्द्रे इ तास्तिन्द्रे वा”—इति भा० ब्रा० ३, १, १६ ।

डा । जात॑रिह । तिमा॑३१उवा॑२३ । तार॑३४राः ।

होइ । हो । वाहा॑३१उवा॑२३ । इट्॑इडा॑३४५ ॥ ४ ॥

अनयोर्वाङ्मनम्—२भा० १६४ पृष्ठे द्रष्टव्यम् । ४

* यदिन्द्र॑शासो॑अत्राताम् । च्यावया॑सदा॑३सार॑३स्य

राइ । आ॑३३स्मा । कम । शु॒म्माघा॑श्वार॑३न् । पू॒रु॒३

स्पृ॑२३४हाम् । वसा॑व्याआ॑३४ । औ॒होवा । धा॑३३इवा

३ । हार॑वार॑३४औ॒होवा । या॑३३४५ ॥ ५ ॥

या॒पु॒दिन्द्र । शा॑३सो॑अत्राताम् । च्यावया॑सा

२ । दसा॑स्या॑३रा॑३इ । उवा॑३ । औ॒इवा । अ॒स्माका

१मा॑३ । शु॒म्माघा॑श्वार॑३न् । उवा॑३ । औ॒इवा । पु॒रु॒३

स्पृ॑३हाम् । वसा॑व्या॑३या॑३ । उवा॑३ । औ॒इवा३ । धि

बीवा । हा॒पु॒योई॑हाइ ॥ ६ ॥

अनयोर्वाङ्मनम्—१भा० १०४ पृष्ठे द्रष्टव्यम् । ६

* “तौरथवसे द्वे”—इति आ० ना० ३, १, १६ ।

२२ २ २ ३२ २२ ३२ २२ १
 * हाउहाउहाउ । औहा । २ । औहाइ । इया
 १ १ २ ३२ १ १ १
 हाउ । २ । इयाहाउ । औहो१इ । ३ । भूवत् । इडा ।
 २२ १ २२ १ १ १ २ १
 स्वादिष्ठया । मादिष्ठया । जनत् । इडा । पवस्वसो ।
 २२ १२ १ १ २ २ १ २२ १
 माधारया । वृधत् । इडा । इन्द्रायपा । तावाइसुताः ।
 १ — १ २२ २ ३२ २२ ३२
 करत् । इडा२३ । हाउ । २ । हाउ । औहा । २ । औ
 २२ १ २ १ २ ३२ २ ३२
 हाइ । इयाहाउ । २ । इयाहाउ । औहो१इ । २ । औ
 २२ ३ ५२ २ २ २२ १
 हो२ । या२३४औहोवा । ए३ । धेनु ॥ ७ ॥

अस्य व्याख्यानम्—२भा० १० पृष्ठे द्रष्टव्यम् । ७

२ ३ २ १ १ २ २
 † इयो३ । इया । इयो२इया । इयो३ । इया ।
 २२ २ २२ २२ २२ २२ २२
 अग्नेयुङ्क्त्वाहीश्येतवा । अग्नेयुङ्क्त्वा । हीयेतवा । अग्ने
 २ २२ २ २ १ १
 युङ्क्त्वाहीश्येतवा । इयो३ । इया । इयो२ । इया ।

* “धेनुपयसी द्वे”—इति आ० ब्रा० ३, २, १६ । तत्रेदमाद्यम् धेनुसाम् ।

† द्वितीयमिदम् पयःसाम (आ० ब्रा० ३, २, १६) ।

^२ इयो३। ^२ इया। ^{२ २ २ २} अश्वासीदाइवा३साधवाः। ^{२ १ २ २} अश्वासी
^{१ २ १ २} दाइ। ^{२ २ २ २} वासाधवाः। ^{२ २} अश्वासीदाइवा३साधवाः। ^२ इयो
^२ ३। ^२ इया। ^१ इयो२इया। ^२ इयो३। ^१ इया। ^१ अ
^२ रं वहन्ती३आशवाः। ^{२ १} अरं वहा। ^{२ २ १ २} तीयाशवाः। ^२ अरं
^२ वहन्ती३आशवाः। ^२ इयो३। ^१ इया। ^१ इयो२इया।
^{२ २} इयोइया३उवा३। ^२ आ२। ^१ ३। ^{१ २ १ १ १ १ १} ह्सृण३पया२३४५॥ ८ ॥

अस्य व्याख्यानम्—१भा० १३३ पृष्ठे द्रष्टव्यम्। ८

नवम-दशमे सामनी २भा० २६४-२६५ पृष्ठयोः मुद्रिते। ९, १०

एकादशं साम—२भा० २६७ पृष्ठे मुद्रितम्। ११

द्वादशं साम—२भा० २५६ पृष्ठे मुद्रितम्। १२

^{२ २ २} * हाउहाउहाउवा। ^{१ २ २ २} विश्वतोदावन्विश्वतोनाभ
^{२ २ २} २। ^{१ २} हाउ। ^{२ १ २ २ २} ३। ^{२ २} वा। ^{२ २} यन्त्वाशविष्ठमीमहे। ^{२ २} हाउ। ^{२ २} ३। ^{२ २} वा।
^{२ २} आयुः। ^{२ २} हाउ। ^{२ २} ३। ^{२ २} वा। ^{२ २} सूवः। ^{२ २} हाउ। ^{२ २} ३। ^{२ २} वा। ^{२ २} ज्यो
^{२ २} तिः। ^{२ २} हाउ। ^{२ २} ३। ^{२ २} वा३। ^{२ २ २ २ २ २} ई२३४५॥ १३ ॥

“आयुर्नवस्रोमे द्वे”—इति आ० ब्रा० ३, २, १०। तत्रेदमायुःसाम।

१ २२२ १ २ २१२ ३ २२ ३२ २ २२

* विश्वतोदावन्विश्वतोनाम् । भराओवा । ३ । हा

३२ २ २ १ ५ २ १
ओवा । ३ । हा३ओ२३४वा । २ । हाउवा । विश्व

२२ २ १ २ २२ २ ३ २२ ३२ २ २२ ३२ २
तोदावन्विश्वतोनाम्भर । भराओवा । ३ । हाओवा ।

२ १ ५ २ १ २ २ २२
३ । हा३ओ२३४वा । २ । हाउवा । यन्वाशविशविष्टमी

२२ ३ २२ २२ २ २ २२ २ २ २
मह । महाओवा । ३ । हाओवा । ३ । हा३ओ

५ २ १ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
२३४वा । २ । हाउवा । ईडा । इडाओवा । ३ ।

२ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
हाओवा । ३ । हा३ओ२३४वा । २ । हाउवा । सूवः ।

३ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
सुवाओवा । ३ । हाओवा । ३ । हा३ओ२३४वा । २ ।

२ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
हाउवा । ज्योतिः । ज्योताओवा । ३ । हाओवा ।

२ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
३ । हा ३ ओ २ ३ ४ वा । २ । हाउवा । इट् इडा

११११
२३४५ ॥ १४ ॥

अनर्थोर्वाङ्मात्रम्—१ भा० पृष्ठे द्रष्टव्यम् । १३, १४

* नवसोभम् (आ० ब्रा० २, २, १०) ।

१ २ २१२ २ २ २
 * एखादोः । इन्थाविषूवतोमधोःपिबन्ति गौरि
 १ १ १२ २ २ २ २ २१२
 याः । इडा । याइन्द्रेणसयाश्वाइरीः । वृष्णामदन्ति
 २ ४ ५ १ २ १ २
 शोः । भाथा । वस्वीरनुस्वरारइहोइ । जायमाइशुवा
 १ ११११
 २३ । इट्इडा२३४५ ॥ १५ ॥

अस्य व्याख्यानम्—१भा० ८३३ पृष्ठे द्रष्टव्यम् । १५

२ २ १२ २ २ १ १
 † इन्द्रोमदा । यवावृधेशवसेवुत्रहाः नृभाइ । अ
 १ २ २ २ २२ १ २ ४
 था । तमिन्महत्सुवाश्जाइइषू । ऊतिमर्भेहवाइ । मा
 ५ १२ २ १ १ २
 हाइ । सवाजेषुप्रनारइहोइ । वाइषदाइशुवारइ ।
 ३ ५
 आ२३४था ॥ १६ ॥

अस्य व्याख्यानम्—१भा० ८४० पृष्ठे द्रष्टव्यम् । १६

१ २ २१२ १ १ २२
 ‡ एखादोः । इन्थाविषू२३हो२३ । वतारइः । हा

* “रायोवाजीय-बार्हद्विरे द्वे”—इति आ० ब्रा० ३, २, १७ । तवाद्यमिदम्
 रायोवाजीयं साम ।

† बार्हद्विरे (आ० ब्रा० ३, २, १७) ।

‡ “सङ्कृतिपार्थुर्यमे द्वे”—इति आ० ब्रा० ३, २, १७ । तवाद्यमिदम्
 सङ्कृति साम ।

१२ २ २ १ ५ २ १ २ २
 ओवा । ३ । हा३ओर३४वा । २ । हाउवा । मधोःपिबन्ति

२ १ १ २ २ २ १ २ १ २ १ २ २ १ २ २
 गौर्यः । याइन्द्रेणसयावरीः । वृष्णामदन्तिशोभया ।

१ २ १ २ १ २ २ २ २ २ २ १ ५
 वस्वीरनुस्वराज्यम् । हाओवा । ३ । हा३ओर३४वा ।

२ २ २ २ ३ १ १ १ १
 २ । हाउवा३ । हो३ । आ३ । ऊ३ । ई२३४५ ॥ १७ ॥

१ २ ३ ५ २ १ २ १ १
 * एखादोः । ओर३४वा । इत्याविषू२वताः । अ

५ १ २ ३ ५ २ १ १ १
 था । एमधोः । ओर३४वा । पिबन्तिगौरियाः । अ

५ १ २ ३ ५ २ १ १ १
 था । एयाइ । ओ२३४वा । द्रेणसया२वराइ । अ

५ १ २ ३ ५ २ १ १ १
 था । एवृष्णा । ओर३४वा । मदन्तिशो२भया । अ

५ १ २ ३ ५ २ १ १ १
 था । एवस्वी । ओर३४वा । अनुस्वरा२जियाम् । अ

५ १ १ १ १
 थार३४५ ॥ १८ ॥

अनयोर्बाह्यानम् - १भा० ८२९ पृष्ठे द्रष्टव्यम् । १७, १८ -

१ २ २ १ १ १ १ १
 † जभाइ । यदिन्द्रो२दसाइ । इडा । आपा ।

०. पार्श्वप्रसम् (आ० ब्रा० २, २, १७) †

†. "श्वेन-वृषको द्वे" - इति आ० ब्रा० २, २, १७ । तत्राद्यमिदम् श्वेनसाम ।

^{२२ १ १ १ २ २ १ २ १}
 प्राथउषा रेइवा । इडा । माहा । तन्वामहा रेइनाम् ।
^{१ १ २ १ १ १ १ १ १ २}
 इडा । साम्रा । जच्चर्षणा रेइनाम् । इडा । देवी ।
^{२ १ १ १ १ २ २ १}
 जनित्रजा रेइजनात् । इडा । भाद्रा । जनित्रजा रे
^{१ १ १ १ १ १}
 इजनात् । इडा रे ३४५ ॥ १८ ॥

अस्य व्याख्यानम्—१भा० ७७८ पृष्ठे द्रष्टव्यम् । १८

^{१ २ १ २ २ १ २ १}
 * एखादोः । एखादोः । इत्याविषू रेवताः । इडा ।
^{१ २ २ १ १ १ २ १}
 एमधोः । २ । पिबन्तिगौ रेरियाः । इडा । एयाई । एया
^{१ २ २ १ १ १ २ १}
 ई । ट्रेणसया रेवराई । इडा । एवृष्णा । एवृष्णा ।
^{२ १ १ १ १ २ १ २ १}
 मदन्तिशो रेभथा । इडा । एवस्त्रीः । एवस्त्रीः । अनु
^{१ १ १ १ १ १}
 खरा रेजियाम् । इडा रे ३४५ ॥ २० ॥

अस्य व्याख्यानम्—१भा० ८३३ पृष्ठे द्रष्टव्यम् । २०

^{१ २ २ १ २ २ १ २ १}
 † होइहा । ३ । इहोइहा । ३ । औहो रे । इहा ।

* द्रुपकम् (आ० ब्रा० ३, १, १७) ।

† "भद्रयेयसी इ" — इति आ० ब्रा० ३, १, १८ । तयाद्यभिदम् भद्रसाम ।

१८ २८ ३ २ ५८ ८ २ १२ २८ २ ८
२। औहोइहा३४। औहोवा। इमानुकम्भवनासीषधे

१ १ २ १ २ २ ८ १ १८ ८
मा३। इहा। इन्द्रश्चविश्वे च देवाः३। इहा। होइहा। ३।

२ १८ ८ १८ १ १८ २८ ३ २
इहोइहा। ३। औहो२। इहा। २। औहोइहा३४।

५८ ८ २ २ १
औहोवा। ए३। भद्रम्॥ २१॥

१८ ८ २ १८ ८ १८ १
* होइया। ३। इयोइया। ३। औहो२। इया।

१८ १८ ३ २ ५८ ८ २ १८ २८ ८
२। औहोइया३४। औहोवा। इमानुकम्भवनासिष

८ १ १ २ १ ८ २ २ १ १ १८
धेमा३। इया। इन्द्रश्चविश्वे च देवाः३। इया। हो

८ २ १८ ८ १८ १ १८
इया। ३। इयोइया। ३। औहो२। इया। २। औ

२८ ३ १ ५८ ८ २ १८ १ १ १ १
होइया३४। औहोवा। ए३। अया२३४५॥ २२॥

अनघोर्वाख्यानम्—१भा० ६०३ पृष्ठे मुद्रितम् । २१, २२

२८ २८ २ ८
† हाउतन्तुः। ३। हाउविश्वम्। ३। अचिक्रददा

* अघःसाम (आ० ब्रा० ३, २, १८) ।

† “तन्मोतुवी द्वे”—इति आ० ब्रा० ३, २, १८ । तत्राद्यमिदम् तन्तु साम ।

^{१२} ^{१२} ^२ ^२ ^१ ^२ ^२ ^२ ^१
 पर्णहराईः । महान्मित्रोनादर्शताः । स॒खरियेणादियु

^{२२} ^{२२} ^{२२}
 ताइ । हाउतन्तुः । ३ । हाउविश्वम् । २ । हाउ ।

^१ ^३ ^५ ^२ ^१ ^३ ^१ ^१ ^१ ^१
 वा२इ । आ२३४ औहोवा । ए३ । तन्तु२३४५ ॥ २३ ॥

^{२२} ^२ ^२ ^२ ^२ ^२ ^२ ^२ ^२ ^२
 * हावोतुः । ३ । हावैही । ३ । अचिक्रददार्पाहरा

^{२२} ^२ ^२ ^२ ^२ ^२ ^२ ^२ ^२ ^२
 इः । महान्मित्रोनादर्शताः । स॒खरियेणादियुताइ ।

^{२२} ^२ ^२ ^२ ^२ ^२ ^२ ^२ ^२ ^२
 हावोतुः । ३ । हावैही । २ । हाउ । आ२इ । हा२३

^५ ^२ ^१ ^१ ^१ ^१ ^१ ^१ ^१ ^१
 ४ । औहोवा । ए३ । ओतु२३४५ ॥ २४ ॥

अनयोर्वाख्यानम्—२भा० ५५ पृष्ठे द्रष्टव्यम् । २३, २४

^{२२} ^२ ^२ ^२ ^२ ^२ ^२ ^२ ^२ ^२
 † हाउ । ३ । पिवासीमाम् । इन्द्र । मन्दतुत्वा । हा

^२ ^२ ^२ ^२ ^२ ^२ ^२ ^२ ^२ ^२
 उ । ३ । यन्तेसुषा । वा३हरि । अश्वअद्रीः । हाउ ।

^२ ^२ ^२ ^२ ^२ ^२ ^२ ^२ ^२ ^२
 ३ । सोतुर्वाह । भा३सुय । तीनअर्वा । हाउ । ३ ।

० ओतुसाम (आ० ब्रा० ३, २, १८) ।

† “सहोमहसौ द्वे”—इति आ० ब्रा० ३, २, १८ । तत्राद्यम् सहसाम ।

२ २२ १ २५ २ २२ २ १ २५
वा । ए । दिशः । हाउ३ । वा । ए । प्रदिशः । हाउ३ ।

२ २२ २ १ २५ २ २ १ ३ १ १
वा । ए । उदिशः । हाउ३ । वा३ । ए३ । महा२३

११
४५: ॥ २५ ॥

२५ १ २२ १ २ १ २ २ २६
* हाउ३वा । पिबासोममिन्द्रमन्दतुत्वा । हाउ३वा ।

१ २ २ १ २ २ २ २ २५ २ २ १ २ २ १
यन्ते सुषावह्यश्वादिः । हाउ । ३ । वा । सोतुर्बाहु

२२ १ २ २ १ २ २ २ २५ २ २ १ २ २
भ्यां सुयतो नार्वा । हाउ । ३ । वा । एभूमिः । हाउ ।

२२ १ २ २ २ २ २ २ २५ २ २ १ २ २
३ । वा । एअन्तरिक्षम् । हाउ । ३ । वा । ए । द्यौः ।

२५ * २ १ ३ १ १ १ १
हाउ । ३ । वा३ । ए३ । महा२३४५: ॥ २६ ॥

अनयोर्व्याख्यानम्—१भा० ८१५ पृष्ठे द्रष्टव्यम् । २५, २६

२२ २ १ २ १ २ २
† हाउप्रवइन्द्रायवृहाताइ । मरुतो ब्रह्म अर्चता । हा
२ १ २ २ २ १ २ २
उ । वृत्रं हनति वृत्रहा । हाउ । शांताक्रानू३ः । हा

* सहस्राम् (आ० ब्रा० ३, २, १८) ।

† “वार्कजम्ने द्वे”—इति आ० ब्रा० ३, २, १८ । तत्रेदमाद्यं वार्कजम् ।

५८ख,

१ २२ १ २ १ ३ ५ २ २ २ १
 उ । वाञ्छे णशा । हाउ । तारपा२३४ औहोवा । वर्णा३ह
 सु ॥ २७ ॥

२२ १ २ २२ २२ १ २ २ १
 * हाउ । ३ । विश्वेषाम् । ३ । भूतानाम् । ३ । स्तो
 २ २२ २ २ १ २ १ २ २
 भानाम् । ३ । प्रवइन्द्रायवृहाताइ । हाताइ । २ । मरु
 २ १ २ १ २ २ २ २
 तोब्रह्मअर्चाता । चाता । २ । वृत्रह्नतिवृत्रहाशत
 १ २ १ २ २ २ १ २ १ २
 क्रानूः । क्रानूः । २ । वञ्छे णशतपर्वाणा । र्वाणा । २ ।
 २ २ १ २ २ २ २ २ २ २ २ २
 हाउ । ३ । विश्वेषाम् । ३ । भूतानाम् । स्तोभानाम् ।
 १ २ २ २ ३ २ २ ५ २ २ १ १ १ १
 स्तोभानाम् । स्तोभाना३४ । औहोवा । ई२३४५
 ॥ २८ ॥

अनयोः व्याख्यानम्—१भा० ५३२ पृष्ठे द्रष्टव्यम् । २७, २८

३ २ २ ५ ४ ५
 १ हाह । हा३ । ओ३४वा । (एवन्तिः) । आसा ।
 १ २ १ २ २ २ ४ ५ ४ ५ १
 विदाइ । वा३गोच । जीकमन्वाः । नाया । स्मिन्ना

उत्तरं वार्कजभम् (आ० ब्रा० ३, २, १८) ।

† “इषविश्वयोनिषी द्वे”—इति आ० ब्रा० ३, २, १८ । तत्रेदमाद्य निषसाम ।

इ । द्रोश्जनु । ^{२ १}षेमुवोचा । ^{२२ २४ ५}बोधा । ^{४ ५}मसाइ । ^१त्वा
^१हृरि । ^{२ २ ४ ५}अश्वयज्ञैः । ^{४ ५}बोधा । ^१नस्तो । ^{१ १}माश्मन्ध । ^{२२}सो
^{३ ४ ५}मदेषू । ^{२२}हाह । ^१चाइ । ^{२ ५}ओश्वा । ^{२२}२ । ^२हाह । ^२चा
^२३ । ^{३ १ १ १ १}ओश्वावाइ ५६ । ^{३ २ ३ ४ ५ ६}ईश्वा ॥ २८ ॥

* ईरयो । ईरयो । ईरयो । ऐह्यौ । ऐह्यौ । ऐह्यौ ।

^१हृ । ^१हृ । ^१हृ । ^{३ २ २ २}ओहा । ^{३ २ २ २}ओहा । ^{३ २ २ २}ओहाइ । ^{२ २}असा
^१विदाइ । ^{२ १ २}वज्रोच्चजी २ । ^{२ १}कमाश्मन्धा । ^१ईरयो । ^१२ । ई
^{३ २ २ २}रयो । ^{३ २ २ २}ऐह्यौ । ^१२ । ^{३ २ २ २}ऐह्यौ । ^{३ २ २ २}हृ । ^{३ २ २ २}३ । ^{३ २ २ २}ओहा । ^{३ २ २ २}२ । ओ
^{२ २}हाइ । ^{२ १}नियस्मिन्नाइ । ^{२ १}द्रोश्जनुषे २म् । ^{२ १}उवोश्वा । ^१ई
^१रयो । ^१२ । ^{३ २ २ २}ईरयो । ^{३ २ २ २}ऐह्यौ । ^{३ २ २ २}२ । ^{३ २ २ २}ऐह्यौ । ^{३ २ २ २}हृ । ^{३ २ २ २}३ । ओ
^२हा । ^{३ २ २ २}२ । ^{३ २ २ २}ओहाइ । ^{३ २ २ २}बोधामसाइ । ^{३ २ २ २}त्वाहरिया २ । ^२श्व
^१यारज्ञैः । ^१ईरयो । ^१२ । ^{३ २ २ २}ईरयो । ^{३ २ २ २}ऐह्यौ । ^{३ २ २ २}२ । ^{३ २ २ २}ऐह्यौ ।

२२ ३२ २२ २ १ १ १ ३ ५२ २ २२
हेमाह । २ । महि । मारहा३२३४ औहोवा । ए ।

१ २२ १ ३ १ १ १ १
महि । २ । ए । मही२३४५ ॥ १ ॥

२२ १ २ १ २२ २२ ३२ २२
* हाउदिवी । ३ । दिवी रदिवि । ३ । दाइवेदाइवे ।

१ २ २ १ २ १ १ २
३ । महिचीणामवा ररख । द्य क्षमित्रस्या रर्यम्णाः । दु

२ १ १ २२ १ १
राधर्ष वरु रणस्या । हाउदिवी । ३ । दिवी रदिवि ।

१२ ३२ ३२ २२ २ १ १ १ ३ ५२ २
३ । दाइवेदाइवे । २ । दिवि । दा२इवार३४ औहोवा ।

२२ १ २२ १ ३ १ १ १ १
ए । दिवि । २ । ए । दिवी२३४५ ॥ २ ॥

अनयोर्वाख्यानम्—१भा० ४२० पृष्ठे दृश्यम् । १, २

२२ २ २ २ २ २२ १ २ २ १ २२ १
† औहोइ । इयाहाउ । औहोहोश्वा । नाकेसु

२ १ २ २२ २ २ २ २ २२ १
पा । णमुपयत्पतन्तम् । औहोइ । इयाहाउ । औहो

२ २ १ २२ १२ २२ १ २ २ २२ १
होश्वा । हादावेना । तोअभ्यचत्तत्तौ । होइ । इ

* विस्मयः साम (आ० ब्रा० ३, २, १८) ।

† याम-माधुच्छन्दसे द्वे—इति आ० ब्रा० ३, २, १८ । तत्रेदं यामम् ।

^{२ २} याहाउ । ^{२२ १ २ २ १ २ १} औहौहोश्वा । ^{२ १ २} हाइरण्यपा । ^{२ १ २} चंवहणस्य
^२ दूतम् । ^{२२ २} औहोइ । ^{२२ २} इयाहाउ । ^{२२ १ २ २ १ २ १} औहौहोश्वा । यामस्य
^{२२ १ २} यो । नौशकुनगभरण्यम् । ^{२२ २} औहोइ । ^{२२ २} इयाहाउ । औ
^{१ २ २ २} हौहोश्वा । ^{३ १ १ १ १} हाउवाइ । इ२३४५ ॥ ३ ॥

अस्य व्याख्यानम्—१भा० ६४६ पृष्ठे द्रष्टव्यम् । ३

^{२ २} * सुहृपकालुमूतयेसुदुघामा । ^{१ २} वगो२ । ^{१ २} दुहया३
^{३ ५ ५ ५ २ १ २ २ १} उवा२३ । इ२३४डा । ^{३ ५} सूर३४वाः । ^{२ १ २} जुह्ममा२३सी । य
^१ विद्यविद्या३उवा२३ । ^{३ ५} ज्यो२३४तीः ॥ ४ ॥

अस्य व्याख्यानम्—१भा० ६६६ पृष्ठे द्रष्टव्यम् । ४

पञ्चमं पठे सामनी २भा० २६९-२७० पृष्ठयोर्मुद्रिते । ५, ६

सप्तमं साम २भा० २७१ पृष्ठे मुद्रितम् । ७

^{२२} १ हाउ । ^{२ १} ३ । ^{२ १ २} चन्द्रम् । ^{२ १} ३ । ^{२ १} चन्द्रं चन्द्रम् । ^{२ १} २ । ^{२ १} चन्द्रं

• भाष्यच्छन्दसं साम (आ० ब्रा० २, २, १९) ।

† “शुक्रचन्द्रे द्वे”—इति आ० ब्रा० २, २, १९ । तत्रेदं मुत्तरं चन्द्रं साम ।

^१ चन्द्रम् । ^{३ २ १ २} चन्द्रं चान्द्रम् । ^{४ २ १ २} २ । चन्द्रं चान्द्रम् । ^{२ २ २} अत्राहो
^{१ २} राशमान्वाशता २ । ^{२२} नामत्वष्टुराशपाइचाश्या २म् । ^{१ २} इत्था
^{१ २} चन्द्रमाशसोष्टृहारइ । ^{२२} हाउ । ^{२ १} ३ । चन्द्रम् । ^{२ १} ३ । चन्द्रं
^२ चन्द्रम् । ^{२ ० १} २ । चन्द्रं चन्द्रम् । ^१ चन्द्रं चान्द्रम् । ^{३ २ १ २} २ । चन्द्रम् । ^{३ २}
^१ चार । ^३ दार ३४ । ^{५ २ २} औहोवा । ^{२२} ए । चन्द्रम् ॥ ८ ॥

अस्य व्याख्यानम् - १भा० ३४४ पृष्ठे द्रष्टव्यम् । ८

नवमादि-पञ्चविंशान्यानि सप्तदश सामानि १भा० २७२ प्रभृति २८२ पृष्ठेषु
मुद्रितानि । ८-२५

॥ इति ग्रामे अरण्यगाने तृतीयः प्रपाठकः ॥

॥ इति छन्द-नाम द्वितीयं पर्व समाप्तम् ॥

॥ हरिः ॐ ॥

^{१ २ २} * ऊवेवाचाम् । ^{२ २ २} वाचंवाचं ऊवे २ । ^{२ २ २} वाक्शृणोतु
^{२ १} शृणोतुवा २क् । ^{२ २ २ १} वाक्समैतुसमैतुवा २क् । ^{२ २ १ २} वाग्रमता
^{१ २ २} म् । ^१ रमताम् । ^{२ १ ५ २ २} रमा २३ । ^{२ २ १ २} तुवा ३४ औहोवा । ईहा ।
 ३ ॥ १ ॥

^{२ १ २ २ १} † ऊवाइवाचाम् । ^{२ २ १} वाचं ऊवाइ । ^{२ २ १ २} वाक्शृणोतू २३ ।
^{४ २ २ ३ ५ २} शाश्मैतुवाक् । ^{२ २ १ २} वाक्समैतू २३ । ^{४ २ २ ३ ५ २} साश्मैतुवाक् । ^{२ २} वाग्र
^{२ १} मतार २३म् । ^{३ २ ५ २ २} रम् । ^{३ १ १ १ १} तुवा ३४ औहोवा । ^{३ १ १ १ १} मार २३५इ ॥ २ ॥

अनयोर्मुखं न कृत्, अपि तु कोमः सचेयः—

^{३ २ १ २ २} ऊवे । ^{१ २ २} वाचम् । ^{२ २} वाचम् । ^{३ २} ऊवे । ^{३ १ २} वाक् । ^{३ १ २} शृणोतु ।

* “वाचोव्रते द्वे”—इति आ० ब्रा० ३, २, २० । तत्रायं सिद्धम् ।

† उत्तरं वाचःसाम (आ० ब्रा० ३, २, २०) ।

^{३ १ २} शृणोतु । वाक् । वाक् । ^{३ १ २} समैतु । ^{३ १ २} समैतु । वाक् ।

^{१ २ २} वाक् । ^{१ २ २} रमताम् । ^३ रमतु । ^२ वाक् । मे । वाक् ॥ २ ॥ १ ॥ १, २

^{२ २ १ २} * आतूना २ २ इन्द्रवृत्रहन्हाउ । ^४ आस्माकमाहाउ । ^५ धा

^{२ २ १ २} मागहाहाउ । ^{१ २ २ १ २} माहान्महाहाउ । ^{३ २} भिहृ ३ । ^१ तार ३ ४ ३

^५ भाइ । ^५ उज्जवाईहाउ । ^५ वा । ^{१ १ १ १ १ २} अस्फट्मृस्हस्वाक् ।

३ १ १ १ १

ऊर ३ ४ ५ ॥ ३ ॥

अथ व्याख्यानम्—१भा० ४०४ पृष्ठे द्रष्टव्यम् । ३

^{२ २ २ २ २ २ २} † औहोवा औहोवा औहोश्वा । ^२ अगन्मज्योतिः । ^{१ २ १ २ २} २ ।

^{१ २ १ २} अगन्मज्योतिः । ^{२ १ २ २ २} अमृता अभूम । ^{२ १ २ २ २ २} २ । अमृता अभूमा ।

^{१ २} तरिह्ममृथिव्या अध्याह्मामा । ^{१ २ २ २ २ २} २ । ^{१ २} तरिह्ममृथिव्या अध्याह्म

^{२ २} हाम । ^{१ २ १ १ २ २ १ २ २ २} दिवमन्तरिक्षादध्यह्माम । ^{१ २ २ २ २ २ २} ३ । अविदाम देवान् ।

* “शशस्य कर्षू शयस्य व्रतम्”—इति आ० ब्रा० ३, २, २० ।

† “सत्रस्यर्द्धिः”—इति आ० ब्रा० ३, २, २० ।

१ २२१२ २ २२ २ २ २ २ २ २
३। समुदेवैरगन्महि । ३। औहोवा औहोवा औहोवा ।

१ २ ३ १ १ १ १
सुवर्ज्योतीर३४५ः ॥ ४ ॥

अस्य सूत्रं न ऋक्, अपि तु स्तोमः । स चैषः—

३ १ २ २ १ २ २ १ २ ३ १ २ २ ३
उ। अगन्म। ज्योतिः। अमृताः। अ। मृताः। अ

१ २ २ २ १ २ ३
भूम। अन्तरिक्षम्। पृथिव्याः। अधि। आ। अरु

१ २ २ २ १ २ ३
हाम। दिवम्। अन्तरिक्षात्। अधि। आ। अरु

१ २ २ २ ३ २ ३ २ ३
हाम। अविदाम। देवान्। सम। उ। देवैः। अग
न्महि ॥ २ ॥ २ ॥ ४

२ २ १ २ १ २ १ २ २ १ २
* इममूषू। त्वमस्मा। काम्। सनिङ्गायन्नव्या

२ १ २ २ १ २ १ २ २ १ २
सम्। आग्ने देवाइ। पुप्रारवो२३४ औहोवा। चार३

४ १
४५ः ॥ ५ ॥

अस्य व्याख्यानम्—१भा० १३६ पृष्ठे द्रष्टव्यम् । ५

* 'प्रजापतेः प्रतिष्ठा'—इति आ० ब्रा० ३, २, २० ।

२२ २२२ २३ ५२ २ २२२
* हाउ । ३ । एवाहियेवार२३४औहोवा । ए३ । भूताया

११११ २२ २२२ २३ ५२ २
२३४५ । हाउ । ३ । एवाहियेवार२३४५औहोवा । ए३ ।

२२२२ ११११ २२ २२२ २३ ५२
रूपाया२३४५ । हाउ । ३ । एवाहियेवार२३४औहोवा ।

२ १२ ३११११ २२ २२२ २ ३ ५२
ए३ । आयुषे२३४५ । हाउ । ३ । एवाहियेवार२३४औहो

२ १२ ३११११
वा । ए३ । ज्योतिषे२३४५ ॥ ६ ॥

अस्य मूलं न ऋक्, अपितु लोभः ; सर्वेषः—

३२ ३२ २१२ ३१२ १ २२ १ २२
एव । हि । एव । भूताय । रूपाय । आयुषे । ज्योति

षे ॥ २ ॥ ३ ॥ ६

सप्तमं साम—२भा० २८४ पृष्ठे मुद्रितम् । ७

२२ २ २ १२१२ १ २
* सोमासोऽमा । ३ । यत्रचक्षुः । तदाभाशरा२ ।

१२१२ १ २ १२१२ १ २
यत्रश्रोत्रम् । तदाभाशरा२ । यत्रआयुः । तदाभा

१२२१ १ २ १२१२ १
शरा२ । यत्ररूपम् । तदाभाशरा२ । यत्रवर्चः । तदा

२ १२१२ १ २ १२१२
भाशरा२ । यत्रतेजः । तदाभाशरा२ । यत्रज्योतिः ।

* व्याहृतीच—इति आ० ब्रा० ६, २, २० ।

† “परमेष्ठिनः प्राजापत्यस्य व्रतम्”—इति आ० ब्रा० ६, २, २० ।

१ २ १२ २ २ १२ २ २
तदाभा१रा२ । सोमासो३मा । २ । सोमारा३जा३न् ।

१ २ ३ ५ २ १ १ १ १ १ १
होरहा२३४ओहोवा । इट्३डा२३४५वा ॥ ८ ॥

अस्य मूलं न ऋक्. अपितु लोभः; सचैषः—

१ २ २ १ २ २ ३ १ २ २ १ २ २
सोमसोम । सोम । सोम । यत्र । चक्षुः । तत् । आ ।

२ १ २ २ २ २ ३ १ २ २
भर । यत्र । ओत्रम् । तत् । आ । भर । यत्र ।

१ २ २ २ १ २ २ ३ २
आयुः । तत् । आ । भर । यत्र । रूपम् । तत् । आ ।

२ १ २ २ १ २ २ २ १ २ २ १ २
भर । यत्र । वर्चः । तत् । आ । भर । यत्र । तेजः ।

३ १ २ २ १ २ २ ३
तत् । आ । भर । यत्र । ज्योतिः । तत् । आ । भर ।

१ २ २ ३
सोम । राजन् ॥ २ ॥ ५ ॥ ८

नवमं साम २भा० २८४ ५४ सुद्वितम् । ९

दशमं साम—२भा० २८५ ५४ सुद्वितम् । १०

२ २ १ २ २ १ २ १ २ २ २ १ २ २
* द्वाउ । ३ । वाग्ददद । ददा२या । इन्द्रोराजा ।

२ १ २ ३ ४ २ ५ २ १ २ १ २ २ ३ ४
जगतः । चर्षणीनाम् । अधि३त्तमा । विश्व३ह । पंय३द

० “भरद्वाजस्य व्रतम्”—इति आ० ब्रा० ३, २, २१ ।

^{१२५} वाज२म् । ३ । ^{१२२} वाजम् । ^१ ए२ । ^{१२५} वाज२म् । ३ । ^{१२२} वाजम् ।
^१ ए२ । ^{१२५} वाज२म् । ^{१२२} वाजमो२इ । ३ । ^{१२} वाजम् । ^२ विवी२
^१ विवि । ३ । ^{२१} विविहो२इविवि । ३ । ^१ व्यश्नवाइवि । २ ।
^१ व्या२श्नवाउ । ^२ वा । ^२ ए । ^{२२ २१२ २} सुधामधाम । २ । ^{२२ २ १२} ए । सुधाम
^२ धामा२३४पू ॥ १२ ॥

अथ व्याख्यानम्—२भा० १६४ पृष्ठे दृष्टव्यम् । १२

तद्योदशं साम २भा० २८७ पृष्ठे मुद्रितम् । १३

^{२२} * हाउ । ३ । ^२ हाइ । ^१ ओ२३४वाक् । (त्रिः) । ^५ ओम् ।
^१ इ । ^२ ओम् । ३ । ^१ हाइ । ^५ ओ२३४वाक् । ३ । ^{२२२} एआयुः । ३ ।
^{१२} आयु । ३ । ^१ इन्द्रन्नरोनेमधिताहवा२न्ताइ । ^{२२ २} यत्पार्यायुन
^२ जतेधिया२स्ताः । ^१ शूरोनुषाताश्रवसश्चका२माइ । ^{२२२ २ २} आगो
^{२ २} मतिव्रजेभजातुवा२न्नाः । ^१ हाउ । ३ । ^{२२} हाइ । ^२ ओ२३४वाक् ।

* “यमव्रते द्वे”—इति आ० ब्रा० ३, २, २१ । तत्रे दमुत्तरम् । “अङ्गिरसं वोत्तरम्”—इति च आ० ब्रा० ३, २, २१ ।

(त्रिः) । ओम् । ३ । ओम् । ३ । हा३ । ओ२३४वाक् । ३ ।

२२ २ २२ ३२ ५२ २२
एआयुः । ३ । आयुः । २ । आयू३४ । औहोवा । ए ।

२२ १२ २१ २ २ १२ २ २ ११ ११
आयुर्द्वात्रिंशद्व्यं वर्चोधादेवेभ्यार३४पुः ॥ १४ ॥

अस्य व्याख्यानम् - १भा० ६३२ पृष्ठे द्रष्टव्यम् । १४

२२ २ २ २ २
* होइहा३ । इहोइहा३ । (एवन्निः) । इमाउवा

२ १ २ २ २ २ १ २ २
न्दिविष्टयाओहाउ । उस्त्राहवन्ते अश्विनाओहाउ । अयं

२ २ २ २ २ १ २ २ २ १
वामक्रेवसेशचीवसूओहाउ । विशंविशं हिगच्छयाओ

२ २ २ २ २ २ २ २
हाउ । होइहा३ । इहोइहा३ । २ । होइहा३ । इहो

५२ २ १५ १ २२ ३२ २
इहा३४ । औहोवा । ईपूहीहीहीहीहि ॥ १५ ॥

१ ३ २ १ ३ २ २ २ २
† होइहा । इहोइहा । (एवन्निः) । इमाउवान्दिवि

२ १ २ २ २ २ १ २ २ २
ष्टयाहोहाउ । उस्त्राहवन्ते अश्विनाहोहाउ । अयंवा

० "अश्विनोर्ब्रते द्वे" - इति आ० ब्रा० ३, २, ११ । तत्रेदमायम् ।

† अश्विनोर्ब्रतमुत्तरम् (आ० ब्रा० २, २, ११) ।

^{२ २ २ १ २} मङ्गेवसेमचीवहोहाउ । ^२ विशंविशंदिगच्छाहोहा ^{२ १ २}
^{१ २ २ १ ३ २} उ । होइहा । इहोइहा । ^{१ २ २} २ । होइहा । ^{१ ३ २} इहोइहा३
^{५ २ २} ४ । औहावा । ^१ ई२ । ३ ॥ १६ ॥

अनयोर्व्याख्यानम्—१भा० ६१३ पृष्ठे दृष्टव्यम् । १५, १६

सप्तदशं साम २भा० २८६ पृष्ठे मुद्रितम् । १७

अष्टादशं साम २भा० २८७ पृष्ठे मुद्रितम् । १८

^{२ २} * हाउ । ^२ ३ । ^२ म्बुवन्नरा । ^{१ २} ३ । ^{२ १ २} कोज्योतिः । ^{२ १ २} अर्को-
^२ ज्योतिः । ^{२ २} २ । ^२ सुवर्द्धेनुः । ^{१ २} ३ । ^{२ २} कश्यपस्यसूत्रवावाशइदरः ।
^{२ २} यावाङ्गः ^{१ २} सयूत्रजावाशइती२ । ^{२ २} ययोर्विश्वमाशपाइवाशता२
^२ म् । ^{२ २} यज्ञन्धीरानोश्चाशया२३ । ^{२ २} हाउ । ^२ ३ । ^२ म्बुव
^२ न्नरा । ^{१ २} ३ । ^{२ १ २} कोज्योतिः । ^{२ २} अर्कोज्योतिः । ^{२ २} २ । ^{२ २} सुवर्द्धेनुः ।
^{१ २} २ । ^{१ २} सुवर्द्धेनुः । ^{१ २} औहोवाहाउ । ^{२ २} वा३ । ^२ इट्इडा२३४५ ॥ १६

* “कश्यपव्रते द्वे”—इति आ० ब्रा० ६, २, २१ । तत्रेदमाद्यम् ।

^{२२} * हाउ । ^३ ३ । ^२ ऊ२ । ^३ ३ । ^३ कक्का२उ । ^३ ३ । ^१ कश्यपस्यसुवा
^२ २३विदाः । ^{२२} २ यावाङ्गःसयू३जावा१इती२ । ^{२२} २ ययोर्विश्वमपा
^२ २३इव्रताम् । ^२ २ यज्ञन्धीरानी३चाआश्या२३ । ^{२२} २ हाउ३ ।
^१ ऊ२ । ^२ ३ । ^{२१} कक्का२उ । ^२ २ । ^२ कक्का२३उ । ^२ क्काउवा३ ।
^{३११११}
 ई२३४५ ॥ २० ॥

अनयोर्वाख्यानम्—१भा० ७३० पृष्ठे मुद्रितम् । १९.२०

॥ इति ग्रामे अरण्यगाने चतुर्थस्थार्द्धः प्रपाठकः ॥

॥ हरिः ॐ ॥

^{२२} १ हाउ । ^१ ३ । ^{२२} इन्द्रा३१२३म् । ^{२२} २ हाउ । ^{२२} २ नरोने
^२ २ मधिताह्वान्ताइ । ^{२१} २ ह्वान्ताइ । ^{२१} २ ह्वान्ता३इ । ^२ ओइ ।
^{२४} ४ ह्वान्ताइ । ^{२२} २ वन्ता । ^{२२} २ औहोवा । ^{२२} २ एहिया । ^{२२} २ हाउ । ^२ ३ ।

० उत्तरं कश्यपव्रत मिदम् (आ० ब्रा० २, २, २१) ।

† “अङ्गिरसां व्रते द्वे”—इति आ० ब्रा० ३, २, २२ । तत्राद्य मिदम् ।

^{१ २} यत्पा३१२३ । ^{२२} हाउ । ^{२२} ३ । ^{२ १ २} र्यायुनजतेधियास्ताः । ^{२ १ २} धियास्ताः ।
^{२ १ २} धियास्ताः । ^२ ओइ । ^{३ ४ ५} धियस्ताः । ^{१ २ २} यस्ता । ^{२ १ २} औहोवा ।
^{१ २ २} एहिया । ^{२२} हाउ । ^{१ २ २} ३ । ^{२ २} गृहो३१२३ । ^{२ २} हाउ । ^{२ २ २} ३ । ^२ नृषाता
^{१ २} श्रवसश्चकामाइ । ^{२ १ २} चकामाइ । ^{२ १ २} चकामाइ । ^२ ओइ ।
^{२ ४ २ ५} चकामाइ । ^{१ २ २ २} कामा । ^{२ १ २ २} औहोवा । ^{१ २ २ २} एहिया । ^{२ २} हाउ । ^२ ३ ।
^{१ २ २} आगो३१२३ । ^{२ २} हाउ । ^२ ३ । ^{२ २ २} मतिव्रजेभजातुवान्नः । ^२ तु
^{१ २} वान्नः । ^{२ १ २} तुवान्नाः । ^२ ओइ । ^{३ ४ ५} तुवन्नाः । ^{१ २ २} वन्ना । ^{१ २} औ
^{१ २} होवा । ^{१ २ २ २} एहिया । ^{२ २} हाउ । ^२ ३ । ^{३ १ १ १ १} वा३ । ^२ ई२३४५ ॥ १ ॥

अस्य व्याख्यानम्—१भा० ६४२ पृष्ठे दृश्यम् । १

^{२ २} * हाउ । ^{१ २} ३ । ^{१ २} हाहाउ । ^{१ २} ३ । ^{१ २} इहाहाउ । ^{१ २} ३ । ^{१ २} इयाहाउ ।
^{१ २} २ । ^{२ १ २} इया३हाउ । ^२ वा । ^{२ १ २ २ २ २ २} अभित्वागृह्नोनुमोहस् । ^२ अदु
^{२ २} ग्धाइवधेनवोहस् । ^{१ २ २ २ १ २} ईशानमस्यजगतः । ^{१ २ २ २} स्वर्दशहस् । ^{१ २ २ २} ईशान

• अङ्गिरसां व्रत मुत्तरम् (आ० ब्रा० ३, २, २९) ।

१ २ १ २ १ २ १ २ १ २
मिन्द्रतस्थुप्रोहस् । सहस्रांत्सहसस्पतिरदिद्यवद्वस् । सर्जि
२ १ २ २ १ २ १ २ १ २
द्वाजसातमोदियवद्वस् । हाउ । ३ । हाहाउ । ३ । इहा
१ १ २ १ २ १ २ १ २
हाउ । ३ । इयाहाउ । २ । इया३हाउ । वा । इडाहस्
२
हस्इडा ॥ २ ॥

अस्य व्याख्यानम्—१भा० ४८० पृष्ठे दृष्टव्यम् । २

तृतीय-चतुर्थे सामनी २भा० २६३ पृष्ठे मुद्रिते । ३, ४

१ २ १ २ १ २ १ २ १ २
* हाउश्वा । प्रागन्यदनुवर्त्ततेरजोपागन्यत्तमोपे
१ १ २ १ २ १ २ १ २
प्रतिभ्यसा । हाउ । ३ । उदुत्यञ्जाताश्वाइदा१सा२३
१ २ १ २ १ २ १ २ १ २
म । हाउश्वा । प्रागन्यदनुवर्त्ततेरजोपागन्यत्तमोपेप
१ २ १ २ १ २ १ २ १ २
तिभ्यसा । हाउ । ३ । देवंवहन्तीश्काइता१वा२३ः ।
१ २ १ २ १ २ १ २ १ २
हाउश्वा । प्रागन्यदनुवर्त्ततेरजोपागन्यत्तमोपेप्रतिभ्यसा ।
१ २ १ २ १ २ १ २ १ २
हाउ । ३ । दशेविश्वायाश्चरा१यार३म् । हाउश्वा ।

• “अहोरात्रयोर्वत् द्वे”—इति आ० ब्रा० ९, २, २२ । तवायमिदम् ।

१२ १ २ २ १ २ १ २ १ २ २ १ २ २ १ २
 ए । अरुचद्वन्मा अरुचदुषसान्दिविसूर्याविभाती २ ३

१ १
 ४ ५ ॥ ५ ॥

अस्य व्याख्यानम्—१भा० १४० पृष्ठे द्रष्टव्यम् । ५

षष्ठं साम २भा० २९६ पृष्ठे सुद्धितम् । ६

सप्तमं साम २भा० २९७ पृष्ठे सुद्धितम् । ७

अष्टमं साम २भा० ३०१ पृष्ठे सुद्धितम् । ८

१२ १ २ १ २
 * हाउ । ३ । ऊ२ । ३ । षी । ३ । इयाहाउ । ३ ।

१ १ २ १ २ ३ ४ ५ १ १
 उदुब्रह्मा । णी३ए२ । तश्रवस्या । इन्द्र३समा । र्ये३

१ २ ३ ४ ५ १ २ ३ ४ ५ १ २ ३ ४ ५
 मह । यावसिष्ठा । आयोविष्ठा । नी३श्रव । सातता

५ २ १ २ २ १ २ ३ ४ ५ ५ २
 ना । उपश्रोता । मईव । तोवचा३सी । हाउ । ३ ।

१ २ १ २ १ २ १ २
 ऊ२ । ३ । षी । ३ । इयाहाउ । २ । इया३हाउ । वा३ ।

३ १ १ १ १
 ई२३४५ ॥ ९ ॥

१ २ १ २ १ २
 * हाउ । ३ । ऊ२ । ३ । षी । ३ । इयो । ३ ।

• “वसिष्ठवते द्वे”—इति आ० ब्रा० ३, २, २१ । तवाद्यमिदम् ।

† उत्तरं वसिष्ठव्रतम् (आ० ब्रा० २, २, २१) ।

२१२ १२ २ १२ २ १ ५ १ २ १२
 इयोवा । ३ । इयोवाहाइ । ३ । उदूर । २ । उदु । उदो
 २ २ १२ २ १ २ १२ २
 वा । ३ । उदोवाहाइ । ३ । ब्रह्मा । णी३एर । त
 २ १२ २ १२ २ २२
 अवस्या । स्या । २ । स्योवा । ३ । स्योवाहाइ । ३ ।
 १ ५ १ २ १२ २ २ १२ २
 इन्द्रम् । २ । इन्द्रम् । इन्द्रोवा । ३ । इन्द्रोवाहाइ ।
 १ २ १ २२ १२ २
 ३ । समा । र्ये३मह । यावसिष्ठा । २ । षोवा । ३ ।
 १२ २ २२ १२ ५२ १२ १२ १२ २
 षोवाहाइ । ३ । आयो२ । २ । आयः । आयोवा ।
 २२ १२ २ २ १ २ १ २२ २
 ३ । आयोवाहाइ । ३ । विश्वा । नी३श्रव । सातता
 २ १२ २ १२ २ २२ १ ५
 ना । ना । २ । नोवा । ३ । नोवाहाइ । ३ । उप२ । २
 २ १२ २ २ १२ २ १२ २ १२ २२
 उपोवा । ३ । उपोवाहाइ । ३ । ओता । मईव । तो
 २ २ १२ २ १२ २ २२
 वचा३सी । सी । २ । सोवा । ३ । सोवाहाइ । ३ ।
 २२ १ २ २ २ १२ २
 हाउ । ३ । ऊ२ । ३ । षी । ३ । इयो । ३ । इयोवा ।
 २ १२ २ २ २ १२ २ ५२ २ ३ १ २
 ३ । इयोवाहाइ । २ । इयोवा३हाउ । वा३ । ई२३

११
४५ ॥ १० ॥

२२ १२ २ २ १ २ १२२२ २
* हाउ । ३ । विश्वाधनानिसञ्जित्यवृत्रहाभूर्यासुतिः ।

१ १ २ २ २ १ २ १२२ २ २ १
होइ । विश्वाधनानिसञ्जित्यवृत्रहाभूर्यासुतिः । होइ ।

१ २ २ २ १ २ १२२२ १ २ १२
विश्वाधनानिसञ्जित्यवृत्रहाभूर्यासुतिः । होइ । उरुघोष

२ २ २ १ १ २ १२ २ २ २ १ १
च्चक्रेलोकम् । होइ । उरुघोषच्चक्रेलोकम् । होइ ।

२ १ २ २ २ १ १ २ १२२ २ २ १२२ २
उरुघोषच्चक्रेलोकम् । होइ । वृत्रमेभ्योलोकेभ्योनुनु

२ १ १ २ १२२ २ २ १२२ २ २ १
दानः । होइ । वृत्रमेभ्योलोकेभ्योनुनुदानः । होइ ।

२ १ २ २ २ १२२ २ २ १ १ २ १ २
वृत्रमेभ्योलोकेभ्योनुनुदानः । होइ । इन्द्रन्नरो । ने

१ २ २ ४ ५ २ १ २ २ १ २
इमं धि । ताह्वन्ताइ । यत्पारियाः । युनज । ताइ

३ ४ ५ २ १ २ २ २ १ २ २ ४ ५ २ २
धियस्ताः । पूरोनृषा । ताइश्रव । सश्वकामाइ । आ

१ २ १ २ १ २ १ २ ४ ५ २ २ १ २
गोमताइ । ब्रजेभ । जातुवन्नाः । हाउ । ३ । विश्वा

२ २ १ २ १ २ २ २ २ १ २ २ १ २
धनानिसञ्जित्यवृत्रहाभूर्यासुतिः । होइ । ३ । उरुघोष

१ २ १ २ १ २ २ २ २ २ २ २ २ २
च्चक्रेलोकम् । होइ । ३ । वृत्रमेभ्योलोकेभ्योनुनुदानः ।

^१ होइ । ^{२ १ २ २ २ २ २ २ २ १ १ १} २ । वृत्रमेभ्योलोकेभ्योनुनुदानः । ^१ हो१ । वार३४ ।

^{५ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २} औहोवा । ए । वृत्रञ्जघन्वा^५ अपतद्ववारयत्तमः । २ ।

^{२ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २} ए । वृत्रञ्जघन्वा^५ अपतद्ववारयत्तमा२३४५ः ॥ ११ ॥

अस्य व्याख्यानम्—१भा० ६४२ पृष्ठे द्रष्टव्यम् । ११

द्वादशं साम २भा० ३०३ पृष्ठे मुद्रितम् । १२

^{१ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २} * ए३१ । ४ । प्रवोमहाइ । मच्चैवृधाइभरा२३४धाम् ।

^{१ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २} चौ । ४ । ए३१ । ४ । प्रचेतसाइ । प्रसुमताइ^५ २३४

^{५ १ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २} ध्वाम् । चौ । ४ । ए३१ । ४ । विशःपूर्वाइः । प्रचरचर्ष

^{१ ५ १ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २} णा२३४इप्राः । चौ । ४ । ए३१ । २ । ए३१२ । आ२३४ ।

^{१ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २} औहोवा । ए । व्रतमेसुवसुवरेशकुनः ॥ १३ ॥

अस्य व्याख्यानम्—१भा० ६२२ पृष्ठे द्रष्टव्यम् । १३

^{१ १ २ २ १ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २} † ए२ । ५ । योवा । ५ । योवाहाइ । ५ ।

* “प्रजापतेस्त्रयस्त्रिंशत् सम्मितम्”—इति आ० ब्रा० ३, २, २३ ।

† “चतुस्त्रिंशत् सम्मितम्”—इति आ० ब्रा० ६, २, २६ । प्रजापतेरित्येव ।

^{२ १} इन्द्रन्नरो । ^{२ १} नेश्मधि । ^{२ २ ३ ४ ५} ताह्वन्ताइ । ^१ ए२ । ^{१ २ २} पू । ^{१ २ २} योवा ।
^{१ २ २ २ २} पू । ^{१ २ २ २} योवाहाइ । ^{१ २ २ २} ४ । ^{२ १} योवाश्चाउ । ^{२ १} वा । ^{१ २ २} क्षौ । ^{१ २ २} ३ ।
^१ ए२ । ^{१ २ २} पू । ^{१ २ २ २ २} योवा । ^{२ १ २} पू । ^{२ १ २} योवाहाइ । ^{२ १ २} पू । ^{२ १ २} यत्पा
^{२ १} रियाः । ^{२ ३ ४ ५} युनज । ^{१ २ २} ताइधियस्ताः । ^{१ २ २} ए२ । ^{१ २ २} पू । ^{१ २ २} योवा ।
^{१ २ २ २ २} पू । ^{१ २ २ २} योवाहाइ । ^{१ २ २ २} ४ । ^{२ १} योवाश्चाउ । ^{२ १} वा । ^{१ २ २} क्षौ ।
^२ ३ । ^{१ २ २} ए२ । ^{१ २ २ २ २} पू । ^{१ २ २ २ २} योवा । ^{१ २ २ २ २} पू । ^{१ २ २ २ २} योवाहाइ । ^{१ २ २ २ २} पू । ^{१ २ २ २ २} शु
^{१ २} रोनृषा । ^{२ १} ताश्श्रव । ^{२ ३ ४ ५} सश्चकामाइ । ^१ ए२ । ^{१ २ २} पू । ^{१ २ २} यो
^२ वा । ^{१ २ २ २ २} पू । ^{१ २ २ २ २} योवाहाइ । ^{१ २ २ २ २} ४ । ^{२ १} योवाश्चाउ । ^{२ १} वा ।
^१ क्षौ । ^१ ३ । ^{१ २ २} ए२ । ^{१ २ २ २ २} पू । ^{१ २ २ २ २} योवा । ^{१ २ २ २ २} पू । ^{१ २ २ २ २} योवाहाइ ।
^{१ २ २ २ २} पू । ^{२ १ २} आगोमवाइ । ^{२ ३ ४ ५} ब्रजेभ । ^१ जातुवन्नाः । ^{१ २ २} ए२ । ^{१ २ २} पू ।
^{१ २ २ २ २} योवा । ^{१ २ २ २ २} पू । ^{१ २ २ २ २} योवाहाइ । ^{१ २ २ २ २} ४ । ^{२ १} योवाश्चाउ । ^{२ १} वा ।
^{१ २ २ २ २ २} ए । ^{२ १ २ २ २ २} व्रतमेसुवरेशकुनः ॥ १४ ॥

२२ १ २ १ २ १
* हाउ। ३। हहाउ। ३। हहहाउ। ३। कपार

२ १ २ २ १ २
३उ। ३। हा३ओ२३। २। हा३१उवा२। अभित्वा

२२ १ १ ३ ५ २२२
भूरनो३। ३। आउ। वा२३। नूर३४माः। ईडा।

१२ २ १ २२ १ २ १२ २१२ १२ २२ १२
३। ज्योतिष्यतस्वपतान्तरिक्षमृथिवीम्यच्चप्रदिशच्छपीन्देवा

१ २ २ ३ ५
न्वर्णम्। अदुग्धाद्वधा३१उवा२३३। ना२३४वाः।

१२२ १२ २ १ २२ १ २ १२ २१२
ईडा। ३। ज्योतिष्यतस्वपतान्तरिक्षमृथिवीम्यच्चप्रदिश

१ २ २२ १२ १२२ २ ३
च्छपीन्देवान्वर्णम्। ईशानमस्यजगतःसुवा३१उवा२३। दृ

५ २२२ १२ २ १ २२ १ ३
२३४शाम्। ईडा। ३। ज्योतिष्यतस्वपतान्तरिक्षमृथि

१२ २ १ २ १ २ २२ १२ १२२ २
वीम्यच्चप्रदिशच्छपीन्देवान्वर्णम्। ईशानमिन्द्रवा३१उवा

३ ५ २२२ १२ २ १ २२ १
२३। स्थूर३४षाः। ईडा। ३। ज्योतिष्यतस्वपतान्तरि

२ १२ २१२ १ २ १२ १२ १२ १२
क्षमृथिवीम्यच्चप्रदिशच्छपीन्देवान्वर्णम्। हाउ। ३। हहा

१ "जलदग्नेर्ब्रतम्"—इति आ० ब्रा० ३, २, २३।

१ १ १ १ १
उ। ३। हृहृहाउ। ३। कपा२३उ। ३। हा३ओ२३।

१ २२ २१ २ २२ १
२। हा३१उवा२। १। व्रतमेसुवरेशकुनः ॥ १५ ॥

अथ व्याख्यानम्—१भा० ४७८ पृष्ठे द्रष्टव्यम् । १५

२२ २ २ १ २२ २२ २२ २२ २ २
* हाउहाउहाउ। ओहा। २। ओहा। हाओवा।

१ १ २२ १२ १२
३। ज२। ३। ओ२। ३। हाउवाक्। ३। आयुर्यन्।

२२ २ १ १ १
३। एआयुः। ३। आयुः। ३। वयाः। २। वयः।

१ २२ २ १ १ २ २ २
इन्द्रन्नरोनेमधिताह्वारन्ताइ। यर्त्यार्यायुनजतेधिया२

१ २२ २ २ १ २ २ २
स्ताः। इन्द्रोनुषाताश्रवसश्चकारमाइ। आगोमतिव्रजेभ

१ २ २ २ २ २ २ २ २ २
जातुवरेन्नाः। हाउहाउहाउ। ओहा। २। ओहा।

२ २ २ १ १ २ २ २
हाओवा। ३। ज२। ३। ओ२। ३। हाउवाक्। ३।

१ २ २ २ २ १ १ १
आयुर्यन्। ३। एआयुः। ३। आयुः। ३। वयाः। २।

* “अथ दशलोभम्”—इति भा० प्रा० १, २, २१।

१ ३ ५ २ २ १ २ १ १
 वा२ । या२३४ । औहोवा । ए । आयुर्द्धाअसमभ्यं व
 २ १ २ २ ३ १ १ १
 चीं धादेवेभ्या२३४पूः ॥ १६ ॥

अस्य व्याख्यानम्—१भा० ६४२ पृष्ठे द्रष्टव्यम् । १६

सप्तदशं साम—२भा० ३०५ पृष्ठे मुद्रितम् । १७

२ १ २ २ १ २ २ १
 * अभिप्रन्ना । तमोजसा । तमोजासा२ । एवं
 २ २ १ २ २ १ २ २ १ १
 त्रिः । तमोजसा । सुवोजासा२ । २ । तमोजसा । सु
 २ १ ३ ५ २ १ २ २ २ १
 वो । जा२ । सा२३४ । औहोवा । असिप्राणएअसि ।
 २ २ १ २ ३ ५ २ २ १
 ३ । एअसि । ३ । सत्यमित्यावृषा२इदा२३४सी । एअसि ।
 २ २ १ ३ ५ २ १ २ १ २ २ १
 २ । ए । आ२ । सा२३४ । औहोवा । इडाङ्गच्छसूर्यङ्गच्छे
 १ २ २ १ २ २ १ २ २ १ २ २ १ २ २ १
 डाङ्गच्छसूर्यङ्गच्छे । डाङ्गच्छसूर्यङ्गच्छे । अभिप्रन्ना ।
 २ २ १ २ २
 तमोजसा । तमोजासा२ । एवन्त्रिः । तमोजसा ।
 २ २ १ २ २ १ २ २ १ ३
 सुवोजासा२ । २ । तमोजसा । सुवो । जा२ । सा२३४ ।

५२२ १ १२१ २२१ १

औहोवा । असिचतुरेसि । ३ । एसि । ३ । वृष

२ ३ ५ २२१२ २२ १ ३
जूतिर्नो^१रवार^२३४इता । एविता । २ । ए । वार^१इ । ता^३

२३४ । औहोवा । ^{५२ २} अन्तरिक्ष ^{२ १ २} ज्ज ^{१२२२१ २ २} च्छनाकेविभाहि । ३ ।

२ १ २ १ २ १ २ १
अभिप्रघ्ना । तमोजसा । तमोजासा २ । ३ । तमो

जसा । सुबोजासा २ । २ । तमोजसा । सुबो । जा १ ।

सा^{५२२}३४ । औ^१होवा । असि^२ओ^२त्रमे^{२२१}असि । ३ । ए^{२२१}असि ।

३। वृषा^{१८}ह्यग्र^८शृष्टि^{१३}षे^५परा^{२२१}स्वा^{२३}४तौ। एवति। २। ए।

१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३० ३१ ३२ ३३ ३४ ३५ ३६ ३७ ३८ ३९ ४० ४१ ४२ ४३ ४४ ४५ ४६ ४७ ४८ ४९ ५० ५१ ५२ ५३ ५४ ५५ ५६ ५७ ५८ ५९ ६० ६१ ६२ ६३ ६४ ६५ ६६ ६७ ६८ ६९ ७० ७१ ७२ ७३ ७४ ७५ ७६ ७७ ७८ ७९ ८० ८१ ८२ ८३ ८४ ८५ ८६ ८७ ८८ ८९ ९० ९१ ९२ ९३ ९४ ९५ ९६ ९७ ९८ ९९ १००

वा२। ता२३४। औहोवा। स्वर्गच्छज्योतिर्गच्छ। ३।

२ १ २ १ २ १ २ १
अभिप्रध्ना । तमोजसा । तमोजासा २ । ३ । तमोजसा ।

सुवो^२जासा^२२। २। तमोजसा^२। सुवो^२। जा^१२। सा^२२३४।

५२ २ १ २ १२ १ २२ १ १ २
 औद्दोवा । असिज्योतिरेअसि । ३ । एअसि । ३ । वृषो

अर्वावितारइअरइ४ताः । एअतः । २ । ए । अर । ता२

५२ २ १ २ २ २ २ १ १
३४ । औहोवा । अतिज्योतिर्विभाह्येति । २ । अति
२ २ २ २ १ १ १ १ १
ज्योतिर्विभाह्येति २३४५ ॥ १८ ॥

अस्य व्याख्यानम्—१भा० ५४५ पृष्ठे दृश्यम् । १८

१ १ १ ३ २ २
* ऊम् । ३ । हो । ३ । ह॒ । ३ । ओहा । ३ ।
३ २ ३ २ २ २ १ २ १ २ २
ओहाइ । २ । औहोइ । इन्द्रन्नरो । नेमधि । ता
३ ४ ५ १ २ २ १ १ २ २ २ १ २ २
हवन्ताइ । ३ । वयोवृहत् । ३ । विभ्राष्टयेविधर्मणे । ३ ।
२ २ २ २ १ २ ३ ४ ५ २ १ २
यत्पारियाः । युनज । ताइधियस्ताः । सत्यमोजः ।
१ २ २ २ २ २ १ २ २ ४ २ ५
३ । रजःसुवः । ३ । शूरोनृषा । ताइश्रव । सश्वकामा
२ १ २ २ १ २ १ २ १
इ । ३ । भद्र॑सुधा । २ । भद्र॑सुधे । षमूर्जम् । इष
२ २ २ २ २ २ २ २ २ २ ४ ४ ५
मूर्जम् । २ । आगोमताइ । ब्रजिभ । जातुवन्नाः ।
२ १ २ १ २ १ २ १ २
३ । वृहद्यशः । ३ । दिविदधे॑हस् । २ । दिविदधे॑ ।
१ १ २ २ २ २ २ २ २ २ १ १ १
हाउवा । वागीडासूवोवृहङ्गा२३४५ ॥ १९ ॥

* “इन्द्रस्य राजन-रौहिणे दे” — इति आ० ब्रा० ३, ९, २३ । तत्र राजनमिदम् ।

^{१२} * छाउ । ३ । ^{१ २} आइह्यौ । ३ । ^{१ २} आइहिया । ३ । आ
^{१ २} साउ । ३ । ^{१ २} आयाम् । ३ । ^{१ २} नामाः । ३ । ^१ किट् । किट् ।
^{१ २ २ २} इन्द्रन्नरोनेमधिताह्वारन्ताइ । ^{१ २ २} यत्पार्यायुनजतेधिया २
^{१ २ २ २} स्ताः । ^{१ २ २} शूरोनृषाताश्रवसश्चका २माइ । ^{१ २ २} आगोमति
^{१ २ २} ब्रजेभजातुवा २न्नाः । ^{१ २ २} मनारश्चोइ । ^{१ २ २} प्राणारश्चोइ ।
^{१ २ २} चक्षूरश्चोइ । ^{१ २ २} श्रोत्रारश्चोइ । ^{१ २ २} घोषारश्चोइ ।
^{१ २ २} व्रतारश्चोइ । ^{१ २ २} भूतारश्चोइ । ^{१ २ २} पानारश्चोइ ।
^{१ २ २} चित्तारश्चोइ । ^{१ २ २} धीतारश्चोइ । ^{१ २ २} सुवारश्चोइ । ^{१ २} ज्यो
^{१ २ २ २ २ २} तारश्चोइ । ^{१ २ २ २ २ २} वारश्चोइ । ^{१ २ २ २ २ २} ऊरश्चोइ ॥ २० ॥

अनयोर्वाख्यानम्—१भा० ६४२ पृष्ठे दृश्यम् । १९, २०

इति ग्रामे अरण्यगाने चतुर्थः प्रपाठकः ॥

* “इन्द्रस्य राजन-रौहिणे द्वे”—इति आ० ब्रा० ३, २, २३ । तयोश्चर सिद्धं रौहिणम् ।

॥ हरिः ॐ ॥

* हाउ । ३। ऊरे । ३। ऊऊरे । इयाहाउ ।

२। इया३हाउ । वा३ । इट्टडा२३४५ ॥ १ ॥

अस्य मूलं न ऋक्, अपि तु कोमः सचैषः—

ऊ ॥ २। १। ५

द्वितीय-तृतीये सामनि—१भा० ३००-३१० पृष्ठयोः मृद्विते । २,३

† इया२ । ३। इयाहाउ । ३। इन्द्रन्नरो । ने३म

धि । ताह्वन्ताइ । ह्वन्ते३ । ह्॥ह्॥हा॥हा॥ह्॥ ।

३। ह्वन्ते । ३। यत्पारियाः । युनज । ताइधियस्ताः ।

धियस्ताः । ह्॥ह्॥हा॥हा॥ह्॥ । ३। धियस्ताः ।

३। प्रूरोनृषा । ता३श्रव । सश्चकामाइ । चकाम३ ।

ह्॥ह्॥हा॥हा॥ह्॥ । ३। चकामे । ३। आगोमवाइ ।

* “अग्ने रिलान्दं पञ्चातुमानम् । इरात्रं वा”—इति आ० ब्रा० ३, २, २४ ।

तत्र प्रथमं मिदम् ।

† “अग्ने रिलान्दं पञ्चातुमानम्”—इति आ० ब्रा० ३, १, २४ । तत्र चतुर्थं मिदम् ।

२ १ २ १ १ १ २ २ १ १ १ २ १ २ २ १
 त्सारिभ्यश्चनमःश्री । तेभ्यश्चश्रायिभ्यश्चनमन्तिष्ठञ्चोपति
 २ १ २ २ २ २ २ १ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
 छञ्चश्चनमोयतेचवियतेचनमःपथेचविपथायच । अवज्या
 २ १ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
 मिवधन्वनोवितेमन्युन्नयामसिमृडतान्नइहअस्मभ्यम् । इडा
 २ १ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
 २३भा । यइदंविश्वम्भूतम् । युयो३ । आउ । वार३ ।
 ३
 नार३४पुमाः ॥ ७ ॥

१ २ १ १ २ १ १ २ १
 अधिप । ताइ । मित्रप । ताइ । क्षत्रप । ता
 १ २ १ २ १ २ १ २ १ २ २
 इ । स्वःपताइ । धनपता२इ । नारमाः । नमोन्ना
 २ १ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
 यनमोन्नपतयएकाक्षायचावपन्नादायचनमोनमः । रुद्रा
 २ १ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
 यतीरसदेनमःस्थिरायस्थिरधन्वनेनमःप्रतिपदायचपटरिणेच
 १ २ १ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
 नमस्तियम्बकायचक । पर्दिनेचनमआश्रायेभ्यश्चप्रत्याश्रा
 १ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
 येभ्यश्चनमःक्रव्येभ्यश्चविरिम्भेभ्यश्चनमःसंवृतेविवृतेच । अ
 २ १ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
 वज्यामिवधन्वनोवितेमन्युन्नयामसिमृडतान्नइहअस्मभ्यम् ।

१ २ १ २ २ १ १
इडा२३भा । यइदविश्वभूतम् । युयो३ । आउ । वा
२३ । ना२३४माः ॥ ८ ॥

एतेषां षष्ठादि-त्रयाणां साम्नां मूलानि न ऋचः, अपितु स्तोभाः, ते चैते—

१ २ १ २ २ २ २ १ २ २
अधिपते । अधि । पते । मित्रपते । मित्र । पते । क्षत्र
१ २ २ २ १ २ १ २ ३
पते । क्षत्र । पते । स्वःपते । स्वाऽऽरिति । पते ।
१ २ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३
धनपते । धन । पते । नमः । मन्युना । वृत्रहा । वृत्र ।
२ १ २ ३ २ ३ १ २ ३ १
हा । सूर्येण । स्वराट् । स्व । राट् । यज्ञेन । मघ
२ १ २ ३ २ ३ २ १ २ १
वा । दक्षिणा । अस्य । प्रिया । तनुः । राज्ञा । वि
२ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १
शम् । दाधार । वृषभः । त्वष्टा । वृत्रेण । शची
२ ३ १ २ १ २ १ २ ३ २
पतिः । शची । पतिः । अनेन । गयः । पृथिव्या ।
३ २ ३ १ २ १ २ ३ २ ३ २
दृष्टिकः । अग्निना । विश्वम् । भूतम् । अभि । अ
१ २ १ २ ३ २ ३ २ ३ २
भवः । वायुना । विश्वाः । प्रजाः । प्र । जाः । अभि ।
३ १ २ ३ १ २ ३ २
अपव्रथाः । वषट्कारेण । वषट् । कारेण । अर्द्धभाक् ।

^३ अर्द्ध । ^१ भाक् । ^{१ २२} सोमेन । ^३ सोमपाः । ^२ सोम । ^{१ २२} पाः । ^३ समि
^३ त्या । ^{१ २} सम् । ^३ इत्या । ^२ परमेष्ठी । ^{१ २} परमे । ^३ स्त्री । ^{१ २} ये । ^३ देवाः ।
^३ देवाः । ^{१ २} दिविषदः । ^३ दिवि । ^{१ २२} सदः । ^३ अन्तरिक्षसदः ।
^३ अन्तरिक्ष । ^{१ २२} सदः । ^३ पृथिवीषदः । ^{१ २} पृथिवी । ^३ सदः ।
^३ अप्सुषदः । ^{१ २} अप्सु । ^३ सदः । ^{१ २२} दिक्षुसदः । ^३ दिक्षु । ^{१ २२} सदः ।
^३ आशासदः । ^{१ २} आशा । ^३ सदः । ^{१ २२} स्थ । ^३ तेभ्यः । ^{१ २२} वः । ^३ देवाः ।
^{१ २} देवेभ्यः । ^{१ २२} नमः । ^{१ २२} अव । ^३ ज्याम् । ^{१ २२} इव । ^३ धन्वनः । ^{१ २२} वि ।
^३ ते । ^२ मन्युम् । ^३ नयामसि । ^१ मृडताम् । ^३ नः । ^१ इह ।
^{३ १ २} अस्मभ्यम् । ^{३ २} यः । ^{१ २२} इदं । ^{३ २} विश्वम् । ^३ भूतं । ^{१ २२} युयो । ^३ नमः ॥०॥
^{३ १ २} नमः । ^{१ २} उत्ततिभ्यः । ^३ उत् । ^{१ २} ततिभ्यः । ^३ च । ^१ उत्तन्वाने
^३ भ्यः । ^{१ २} उत् । ^३ तन्वानेभ्यः । ^१ च । ^३ नमः । ^{१ २} नौषङ्गिभ्यः । ^३ नी ।
^{१ २} मङ्गिभ्यः । ^३ च । ^{१ २} उपवीतिभ्यः । ^३ उप । ^{१ २} वीतिभ्यः । ^३ च ।
^{१ २२} नमः । ^{१ २२} अस्यज्ञः । ^३ च । ^{१ २} प्रतिदधानेभ्यः । ^३ प्रति । ^{१ २२} दधाने

३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३
भ्यः । च । नमः । प्रविध्यङ्गः । च । प्रव्याधिभ्यः । प्र । व्याधि

१ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३
भ्यः । च । नमः । त्सरभ्यः । च । त्सारिभ्यः । च । नमः ।

३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३
श्रितेभ्यः । च । श्रायिभ्यः । च । नमः । तिष्ठङ्गः । च ।

१ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३
उपतिष्ठङ्गः । उप । तिष्ठङ्गः । च । नमः । यते । च । वि

२ ३ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २
यते । वि । यते । च । नमः । पथे । च । विपथाय । वि ।

२ ३ १ २ १ २ १ २ १ २
पथाय । च ॥०॥ नमः । अन्नाय । अन्न । पतये । अन्न ।

३ १ २ ३ १ २ २ १ २
पतये । एकाक्षाय । एक । अक्षाय । च । अवपन्नादाय ।

२ १ २ ३ १ २ १ २ ३ १ २
अव । पन्नादाय । च । नमः । नमः । रुद्राय । तीर

१ २ ३ १ २ १ २ ३ १ २ ३ १ २
सदे । तीर । सदे । नमः । स्थिराय । स्थिरधन्वने ।

३ २ ३ १ २ १ २ १ २ ३
स्थिर । धन्वने । नमः । प्रतिपदाय । प्रति । पदाय

१ २ ३ १ २ १ २
च । पटरिणे । च । नमः । त्र्यम्बकाय । त्रि । अम्ब

१ २ ३ १ २ ३ १ २
काय । च । कपर्दिने । च । नमः । आश्रायेभ्यः ।

च । प्रत्याश्रायेभ्यः । प्रति । आश्रायेभ्यः । च । न
 मः । संवृते । सम् । वृते । च । विवृते । वि ।
 वृते । च ॥ २ ॥ १ ॥ ५

नवमं साम—२ भा० ३१३ पृष्ठे मुद्रितम् । ८

* हाउ । ३ । ऊप् । ३ । विविविविवी३ । ३ । ह्री२ ।
 ३ । हाउ३वा । अभित्वाभूरनोनुमोहस् । अदुग्धाइव
 धेनवोहसं । ईशानमस्यजगतः स्वर्हश्चस् । ईशानमि
 न्द्रतस्थोहस् । हाउ । ३ । ऊप् । ३ । विविविविवी३ ।
 ह्री२ । ३ । हाउ३वा । एअस् । एफट् । एमृस् ।
 एअस् । ई२३४५ ॥ १० ॥

अस्य व्याख्यानम्—१ भा० ४७८ पृष्ठे द्रष्टव्यम् । १०

एकादशं साम—२ भा० २८४ पृष्ठे मुद्रितम् । ११

† आयाउ । ३ । अक्रांत्समृद्रः प्रथमाइविधर्मान् । वि

* “अजितस्य जितिः”—इति आ० ब्रा० ३, २, २४ ।

† “दीर्घतमसस्य व्रतम्”—इति आ० ब्रा० ३, २, २४ ।

२१ २१ २ ३२२१ ३ २२१ ३
धर्मान् । २ । जनयन्प्राजामुवनास्यगोपाः । स्यगोपाः । स्य

२२१ १२ २ ६२२१ ६२२१
गोपाः । वृषापावित्रे अधिसानो अय्याइ । नो अय्या

१ २१२ २ २ २ २२२१
इ । २ । आयाउ । ३ । वृहत्सोमोवावृधे सुवानो अद्रा

३२२१ २२ १ २२२ १२
इ । नो अद्राइ । नो अद्रा ३१ उवा २३ । ए३ । धेस्वानो

११११
अद्री २३४५ः ॥ १२ ॥

अस्य व्याख्यानम्—२भा० १२२ पृष्ठे दृश्यम् । १२

वयोदशादि-सप्तदशान्तानि पञ्च सामानि—२भा० ३१५—३२१ पृष्ठेषु

मुद्रितानि । १२—१७

२२ १२१२ १२ १२
॥ छाउ । ३ । अस्मीनस्मिन् । ३ । नृमणाइनृमणम्

१ २ २ २ १ २
३ । निधाइमाहे । ३ । कयानश्चिचाइमाभूश्वा २त् ।

२२ २ २ १ २ २ २ १ २
ऊतीसदावृ३धात्सा१खा २ । कयाशचिष्ठाइयावा१र्त्ता

२२ १ २ १ २ १ २ १ २
२३ । छाउ । ३ । अस्मीनस्मिन् । ३ । नृमणाइनृमणम् ।

• “इ पुरुषव्रते । पञ्चावुगानसैकानुगानञ्च”—इति आ० ब्रा० १, २, ९५ ।

तच्च द्वितीयम्—‘एकानुगानं पुरुषव्रत’मिति ।

३। निधाइमा^१चे । २। निधार^१इइ । मा^१२ । द्वा^३र^३इ४ ।

^{४२२} औहोवा । ^{११११} सुवर्जोतीर^१इ४पुः ॥ १८ ॥

अस्य व्याख्यानम्—१ भा० ३८४ पृष्ठे दृष्टव्यम् । १८

जनविंशतितमं साम—२ भा० ३२२ पृष्ठे मुद्रितम् । १९

* वाक् । २। वागीयम् । कयानश्चित्रा^१इआभू^१श्वा

इत् । ऊतीसदावृ^१द्धाःसा^१श्वा^१२ । कयाशचिष्ठा^१श्या

वा^२श्ता^१२ । वाक् । २। वागीया^१२ । वार^३इ४ औहोवा ।

२२ २१ २२ १२ २२ २१ ११ ११
ए । अन्तरिक्षे सलिलं लेलाया^१र^१इ४पुः ॥ २० ॥

अस्य व्याख्यानम्—१ भा० ३८४ पृष्ठे दृष्टव्यम् । २०

एकविंशतितमं साम—२ भा० ३२३ पृष्ठे मुद्रितम् । २१

द्वाविंशतितमं साम—२ भा० ३२४ पृष्ठे मुद्रितम् । २२

॥ इति ग्रामे अरण्यगाने पञ्चमस्यार्द्धः प्रपाठकः ॥

* “त्रौणि लोकानां व्रतानि दिवोऽन्तरीक्षस्य पृथिव्याः”—इति आ० ब्रा० ३,
२, १५ । तत्रेदं द्वितीय मन्तरीक्षस्य व्रतमिति ।

॥ हरिः ॐ ॥

प्रथमादीनि दश सामानि—२ भा० ३२५—३२१ पृष्ठेषु मुद्रितानि । १—१०

^{२२} * हाउ । ^१ ३ । ^१ हारइ । ^१ ऊ२ । ^१ त्रिः । ^२ काक्कक्क
^१ क्क । ^१ ३ । ^१ हारइ । ^१ ऊ२ । ^१ ऊ२ । ^१ ऊ२ । एवन्तिः ।
^१ काक्कक्कक्क । ^१ ऊ२ । एवन्तिः । ^{२२} हाउ । ^१ ३ । ^१ यस्येद
^२ मारजोयू२जाः । ^{२१२} तुजेजनेवनसू२वाः । ^१ हाउ । ^{२२} ३ ।
^१ हारइ । ^१ ऊ२ । ^१ ३ । ^१ काक्कक्कक्क । ^१ ३ । ^१ हारइ ।
^१ ऊ२ । ^१ ऊ२ । ^१ ऊ२ । ^१ त्रिः । ^१ काक्कक्कक्क । ^१ ऊ२ ।
^{२२} ३ । ^२ हाउ । ^१ ३ । ^३ आइन्द्रस्य१ । ^३ तिया३वृ५हा६प६त् ।
^१ नमःसुवरिडार३४पू ॥ ११ ॥

अथ व्याख्यानम्—२भा० २४८ पृष्ठे दृश्यम् । ११

^{२२} १ हाउ । ^१ ३ । ^१ अहोअहो । ^१ अहो । ^१ आहोआहो ।

* “कश्यपव्रतं दशाहुमानम्”—इति आ० ब्रा० ३, २, २७ ।

† “कश्यपयोवा द्वितीयम्”—इति आ० ब्रा० ३, २, २७ ।

६३ख,

३। योनोवनुष्यन्नभिदातिमा रत्ताः । उगणावामन्यमा

नसुरो रेवा । क्षिधीयुधाश्वसावातमा रेइन्द्रा । अभी

ष्यामवृषमणस्त्वो रताः । हाउ । ३। हाउहौहौहौहौ

हौ । ३। हाउ३ । वा । एवयः सुवरिडार३४५ ॥ १४ ॥

अस्य व्याख्यानम्—१भा० ६८० पृष्ठे द्रष्टव्यम् । १४

* हाउ । ३। इमाः । ३। प्रजाः । ३। प्रजा

पते । होइ । २। प्रजापते । हा३१उवार । ए । हृदयम् ।

२। ए । हृदया३१उ । वार । प्रजारूपमजीजने३ ।

इट्टड्डार३४५ ॥ १५ ॥

अस्य मूलं न ऋक् अपितु सोमः; सचैपः—

इमाः । प्रजाः । प्र । जाः । प्रजापते । प्रजा । पते ।

हृदयं । प्रजाः । प्र । जाः । रूपम् । अजीजने ॥२॥१॥८॥

* “कश्यपव्रतं दशालुगानम् * * * प्रजापतेर्हृदयं पञ्चमम्”—इति

आ० ब्रा० ३, २, २७।

^{१२} * हाउ । ३ । ^{१२} इडा । ३ । ^१ सुवः । ३ । ^{१२} ज्योतिः ।

^{३२ २} २ । ^{५२ २} ज्योताश्च । ^{२२} औश्चोवा । ^{१२} ए । ^{२ ३ ११} इडासुवर्ज्यातो २३

^{२ २} ४ पूः ॥ १६ ॥

सप्तदशं साम—२भा० २३२ पृष्ठे मुद्रितम् । १७

अष्टादशं साम—२भा० २९० पृष्ठे मुद्रितम् । १८

जनविंशं साम—२भा० २३३ पृष्ठे मुद्रितम् । १९

^{१२} * हाउ । ३ । ^{१ २} वाग्घहहहह । ३ । ^{१२ ५ ५} ऐहीर । ३ । ^{२२} ऐहि

^२ हाउवाक् । ३ । ^{१ २} हाहाउ । ३ । ^{२ ५} हाउश्वा । ^{२ १ २ २} पूजातोक्

^{२२ २ १} मजीजनेहम् । ^{१ ३ १ १ १ १} इहारश्च ४५ । ^{२२} हाउ । ३ । ^{१ २} वाग्घहहहह ।

^{१२ ५} ३ । ^{१२ २} ऐहीर । ३ । ^{१ २} ऐहिहाउवाक् । ३ । ^{१ २} हाहाउ । ३ ।

^१ आयाउ । ३ । ^{२ १} अग्निरस्मिजन्मना औश्चो । ^{१ २} हारइया ।

^{१ २} औश्चो । ^{१ १} हारइया । ^{२ २} औश्चोश्च । ^{१२} हाउ । ३ । ^१ वाग्घ

* “कश्यपव्रतं दशादुगानम्” * * * इडानां सङ्ख्यारः षष्ठः—इति

आ० ब्रा० ३, २, २७ ।

† “कश्यपपुच्छं दशमम्”—इति आ० ब्रा० ३, २, २७ ।

^१हृहृहृहृ । ^{१२५८}३ । ऐहीर । ^{१२ २}३ । ऐहिहाउवाक् । ^१३ । हा
^२हाउ । ^{२५}३ । हाउश्वा । ^{२२ २}इहृपृजामिहरयि^२रराणोहृस् ।
^{१३११११}इहार३४५ । ^{२२}हाउ । ^{१ २}३ । वाग्घहृहृहृहृ । ^{१२५८}३ । ऐहीर ।
^{१२ २}३ । ऐहिहाउवाक् । ^{१ २}३ । हाहाउ । ^१३ । आयाउ ।
^{२२१२ २ २}३ । जातवेदाऔश्हो । ^{१ १}हारइया । ^{२ २}औश्हो । ^१हार
^१इया । ^{२ २}औश्हो३ । ^{२२}हाउ । ^{१ २}३ । वाग्घहृहृहृहृ । ^३३ ।
^{२५}(एवंसर्वत्र) हाउश्वा । ^{२२१ २ २ २}रायस्योषायसुकृतायभूयसेहृस् ।
^{१३११११}इहार३४५ । ^{२२}हाउ । ^{१ २}३ । वाग्घहृहृहृहृ । ^१३ । आयाउ ।
^{२१२}३ । घृतम्नेचक्षुरमृतम्नासन्नैश्हो । ^{२ २ २}हारइया । ^{१ १}औश्
^{१ १ १}हो । ^{२ २}हारइया । ^{२२}औश्हो३ । ^{१ २}हाउ । ^२३ । वाग्घहृहृ
^{२५}हृहृ । ^२३ । हाउश्वा । ^{२ २२१ २ १२१}आगन्वाममिदंवृहृस् । ^{१ २}इहा
^{२१११}र३४५ । ^{२२}हाउ । ^{१ २}३ । वाग्घहृहृहृहृ । ^१३ । आयाउ ।
^{२१२ २ २ २ २}३ । त्रिधातुरर्कोरजसोविमानाऔश्हो । ^{१ १}हारइया ।

^{२ २} औश्हो । ^{१ १} हारइया । ^{२ २} औश्होश् । ^{२२} हाउ । ३ ।

^{१ २} वाग्घहहहह । ^{२५} ३ । ^{२१ २२ १ २ १ २ १} हाउश्वा । इदं वामभिदं वृहस् ।

^{१ ३ १ १ १ १} इहार३४५ । ^{२२} हाउ । ^{१ २} ३ । ^१ वाग्घहहहह । ^१ ३ । आयाउ ।

^{१ २ २ २} ३ । अजस्रज्योताइरौश्हो । ^{१ १} हारइया । ^{२ २} औश्हो ।

^{१ १} हारइया । ^{२ १} औश्होश् । ^{२२} हाउ । ^{१ २} ३ । वाग्घहहहह ।

^{२५} ३ । ^{२२ १२ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १} हाउश्वा । चराचरायवृहत् इदं वामभिदं वृहस् ।

^{१ ३ १ १ १} इहार३४५ । ^{२२} हाउ । ^{१ २} ३ । वाग्घहहहह । ^१ ३ । आया

^{२ १} उ । ^{२ २} ३ । हविरस्मि सर्वामौश्हो । ^{१ १} हारइया । ^{२ २} औश्हो ।

^{१ १} हारइया । ^{२ २} औश्होश् । ^{२२} हाउ । ^{१ २} ३ । वाग्घहहहह ।

^{२५} ३ । ^{२२ १ २ २ २ १ २ १ २} हाउश्वा । एयशोक्रान्भूतमततनत्रजाउसमचूकुप

^{१ २ २ १} त्पशुभ्योहस् । ^{१ ३ १ १ १} इहार३४५ ॥ २० ॥

* इतीरइति । ३ । इतिमात्राचरतिवत्सकारइति ।

२ । इतिमात्राचरतिवत्सकारः । आरइ । तारइ४ ।

औहोवा । ए । इति । २ । ए । इतीरइ४५ ॥ २१ ॥

अस्य मूलं न ऋक्, अपितु स्तोमः ; सचैषः—

इति । मात्रा । चरति । वत्सकः ॥ २ ॥ १ ॥ ८ ॥

१ स्वयंस्कन्वाइ । स्वयंस्कून्वाइ । २ । स्वयं

स्कन्वाइ । स्वयम् । स्कूर । न्वाइ४ । औहोवा ।

ए । स्कन्वे । २ । ए । स्कन्वाइ४५इ ॥ २२ ॥

अस्य मूलं न ऋक्, अपितु स्तोमः ; सचैषः—

स्वयम् । स्कन्वे । स्कून्वे ॥ २ ॥ १ ॥ ८ ॥

॥ इति ग्रामे अरण्यगाने पञ्चमः प्रपाठकः ॥

• 'निऋवाभिनिऋवौ द्वावनडुद्वते वा' इति आ० ब्रा० ३, २, २७ । तत्रेदं निऋवमनडुद्वतम् ।

† अभिनिऋवमेतदनडुद्वतं वा (३, २, २७) ।

१२ २२ १ ३ ५ २ १ १११
ज्योतिः । ज्यो२ता२३४ औहोवा । इट्इडा२३४५ ॥ २ ॥

अथ व्याख्यानम्—१ भा० ८२२ पृष्ठे द्रष्टव्यम् । २

तृतीयं साम—२ भा० २९८ पृष्ठे मुद्रितम् । ३

२ २२ १ २२ १
* ओ३१म् । ३ । आयूः । ३ । ज्योतीः । ३ ।

२२ १२ २ २२ १२ २ २२ १२ ५२
ज्योतोवा । ३ । ज्योतोवाहाइ । २ । ज्योतोवाइहाउ ।

२ ३१ २२ २ १२ २ १२ १२ २ १ १ १ १
वा । इहस्वैर्वैश्वानरायप्रदिशोज्योतिर्वृहत् । इन्दुरि

२ २ १ २ १ २ १२ २ २ १२ २
डासत्यम् । सत्यम् । २ । सत्योवा । ३ । सत्योवा

२ २ १२ ५२ २ २ २ २ २ २ २
हाइ । २ । सत्योवाइहाउ । वा । इहस्वैर्वैश्वानराय

२ १ २२ १२ २ १ २ २ २ २ २ २
प्रदिशोज्योतिर्वृहत् । कायमानोवनातुवाम् । तुवाम्

२ १२ २ २ १२ २ २ १२ ५
२ । तुवोवा । ३ । तुवोवाहाइ । २ । तुवोवाइ

२ २ २ १ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
हाउ । वा । इहस्वैर्वैश्वानरायप्रदिशोज्योतिर्वृहत् । द्यौ

२ २ १ २ १२ २ १२ २ १२ २ २
भूतम्पृथिवी । पृथिवी । २ । पृथिव्योवा । ३ । पृथि

१२ २ २ २ २ ५ २ २ २ २ २
व्योवाहाइ । २ । पृथिव्योवाइहाउ । वा । इहस्वैर्वै

१. “तच्चैश्वानरायप्रवेदे”—इति आ० भा० ३, १, २८ । अनेहं द्वितीयम् ।

२ १२ २१ २२ १२ २ १ २ २ २
 श्वानरायप्रदिशोज्योतिर्वृहत् । यन्मातुरजगन्नपाः । अ

२ १२ २ २ २ २ २
 पाः । २ । अपोवा । ३ । अपोवाद्वाइ । २ । अपो

५ २ २ २ २ २ २ १२ २ २ २ २ २ २ २
 वाइहाउ । वा । इहस्वैश्वानरायप्रदिशोज्योतिर्वृहत् ।

२ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
 सद्धस्तेजआपः । आपः । आपः । आपोवा । ३ । आ

२ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
 पोवाद्वाइ । २ । आपोवाइहाउ । वा । इहस्वश्वा

२ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
 नरायप्रदिशोज्योतिर्वृहत् । नतत्तेअग्नेप्रमृषेनिवर्त्तनाम् ।

२ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
 तनाम् । २ । तनोवा । ३ । तनोवाद्वाइ । २ । तनो

५ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
 वाइहाउ । वा । इहस्वश्चानरायप्रदिशोज्योतिर्वृहत् ।

२ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
 उषादिशोज्योतिः । ज्योतिः । २ । ज्योतोवा । ३ ।

२ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
 ज्योतोवाद्वाइ । २ । ज्योतोवाइहाउवा । इहस्वश्वा

२ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
 नरायप्रदिशोज्योतिर्वृहत् । यद्दूरेसन्निहाभुवाः । भुवाः ।

२ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
 २ । भुवोवा । ३ । भुवोवाद्वाइ । ३ । भुवोवाइहाउ ।

११ १२२ १२ २ १ १२ १२ २ १
वा । इहस्ववश्वानरायप्रदिशोज्योतिर्वृक्षत् । ओ३१म् ।

२२१ २२ १ २२ १२२
३ । आयूः । ३ । ज्योतीः । ३ । ज्योतीवा । ३ ।

२२ १२२ २ २२ १२ ५ २ १ १ १२
ज्योतीवाहाइ । २ । ज्योतीवाइहाउ । वा । घर्मो

२२ १ १ १ १ १
मरुद्भिर्भुवनेषुचक्रदत् । इट्इडा२३४५ ॥ ४ ॥

अस्य व्याख्यानम्—१भा० १८० पृष्ठे द्रष्टव्यम् । ४

पञ्चमं साम—२भा० ३३५ पृष्ठे सुदितम् । ५

१ १२२ २ २२ १ २
* आ । भाज । ३ । अग्निर्मूर्द्धादीश्वाःका१कू२त् ।

२ २ १ २ २ २ १ २
पतिःपृथिवीश्याआश्या२म् । अपा२रेता२सी३जाइन्वा

१ १२२ १ १२ ५ १ २२
शती२ । आ । भाज । २ । आ । भाजाइवा । ए ।

१२ २ १
आभाज । ३ ॥ ६ ॥

अस्य व्याख्यानम्—१भा० १३५ पृष्ठे द्रष्टव्यम् । ६

सप्तमं साम—२भा० ३३६ पृष्ठे सुदितम् । ७

२२ २ २ ३२ २२ ३२ २२ १ २ १
† हाउहाउहाउ । ओहा । २ । ओहाइ । इहीहो ।

* “सूर्यस्य भाजाभाजे द्वे”—इति आ० ब्रा० ३, २८ । तत्रेदं द्वितीय-
भाभाजं नाम ।

† “वायोर्विकर्णभासे द्वे बल्योर्वा”—इति आ० ब्रा० ३, १, २८ । तत्र द्वं
द्वितीयं भासं नाम ।

^{१२} * हाउ । ^{१२} ३ । ^{१२} आयुः । ^{३२} ३ । ^{३२} ज्योतिः । ^{३२} २ । ^{३२} ज्यो

^२ ता३४ । ^{५२२} औहोवा । ^२ १२ २ २ १११
ता३४ । औहोवा । १३ । वाग्ज्योतीर३४पुः ॥ ८ ॥

अस्य मूलं न ऋक्, अपितु सोमः, सचैषः—

^१ वाक् । ^{१२} ज्योतिः ॥ २ ॥ ८ ॥

^{१२२} २ ३ ^{५२२} १२ २ ३
† एवाहिर्येवार३४ औहोवा । हा३४हा३४हा३४हा३४

^{५२२} २३४ । ^{२२१} औहोवा । (एवन्तिः) ^२ द्वियेवा । ^२ द्वियग्नाइ ।

^२ १ ^{२२१} २ २१ ^{२२१} १११
हिइन्द्रा । द्विपूषान् । द्विदेवार३४पुः ॥ १० ॥

अस्य मूलं न ऋक्, अपितु सोमः, सचैषः—

^{२२} २ ३ ३ २ ३ २ ३
एव । द्वि । एव । द्वि । अग्ने । द्वि । इन्द्र । द्वि ।

^३ २ ३
पूषन् । द्वि । देवाः ॥ २ ॥ ८ ॥

^{२२} २ ११ ^३ २ १ २ ३
‡ वयोमनोवयःप्राणाः । वयश्चक्षुर्वयःश्रोत्राम् । व

* “एन्द्रं महादिवाकीर्त्यं सौर्यं वा दशाहुगानं तस्य शिरस्य धीवाच स्तब्ध-
कीकसौ च पुरीषाणि च प्रचौ चात्मा चोरु च पुच्छं चेतत् साम उपर्ष
मित्याचक्षते”—इति ष्वा० ब्रा० ३, २, २८ । तदेदमेन्द्रं महादिवाकीर्त्यं
सौर्यं वा प्रथमाहुगानं शिरो नाम ।

† एन्द्रं महादिवाकीर्त्यं सौर्यं वा द्वितीयाहुगानं धीवा नाम ।

‡ एन्द्रं महादिवाकीर्त्यं सौर्यं वा तृतीयाहुगानं स्तब्धो नाम ।

^{२ २ २ २ १ २} योघोषोवयोव्राताम् । ^{१ २ १} वयो२३भूताउ । ^{२ १ १} वा३ । ^{३ १ १} ई२३

^{१ १} ४ ५ ॥ ११ ॥

^{२ २ १} * वयोमना२३ः । ^{१ २ १ ३ ५} होइहौवाओ२३४वा । ^{२ १ २} वयःप्रा

^{१ २ १ ३ ५} णा२३ः । ^{२ १} होइहौवाओ२३४वा । ^{२ १} वयश्चक्षू२३ः । ^१ हो

^{२ १ १} इहौवा० । ^{२ १ २} वयःश्रोत्रा२३म् । ^{१ २ १ ३} होइहौवा० । ^{२ १ १ २} वयोघोषा

^{१ २ १} २३ । ^{२ १ १} होइहौवा । ^{१ २ १} वयोव्रता२३म् । ^{१ २ १} होइहौवा । ^{२ २} वयो

^{१ २} भूता२३म् । ^{१ २ १ ३} होइहौवाओ२३४पुवाइपूई । ^{३ १ १ १ १} ऊ२३४५ः ॥ १२ ॥

अनयोर्मूलं न ऋक्, अपितु स्तोमः, सचेष्टः—

^{१ २ २} वयः । ^{१ २ २} पयः । ^{१ २ २} चक्षुः । ^{१ २ २} श्रोत्रम् ॥ २ ॥ ८ ॥

^{१ २} ऊ२३ । ^{२ २} हाउ । ^{२ २} ३ । ^{२ २} होइवाक् । (एवन्त्रिः,

^{१ २ २ ५ १} धर्मोऽधर्मः । ३ ॥ १३ ॥

● ऐन्द्रं महादिवाकीर्त्यं सौर्यं वा चतुर्धातुगानं कौकसो नाम ।

† ऐन्द्रं महादिवाकीर्त्यं सौर्यं वा पञ्चमातुगानं पक्षो नाम ।

अस्य मूलं न ऋक्, अपितु लोभः ; सचैषः—

^१उर्कः । ^२धर्मो^{१ २}धर्मः । ^३धर्मः । ^४धर्मः ॥ २ ॥ ८ ॥

^{१ २ १ २}* धर्मविधर्म । ^{२ १ २ २}३ । ^{२ १ २}सत्यज्ञाय । ^{२ १ २}३ । ^{२ १ २}चतंवद । ^{२ १ २}३ ।

^{२ १ २ १ २ १}ह्र्वंवरवंवरवम् । ^{२ १ २ १ २ १}३ ॥ १४ ॥

अस्य मूलं न ऋक्, अपितु लोभः, सचैषः—

^{१ २}धर्मः । ^{१ २}विधर्मः । ^३वि । ^२धर्मः । ^२सत्यं । ^३गाय ।

^२चतं । ^३वद । ^२ह्र्वं । ^२वम् ॥ २ ॥ ८ ॥

^{२ २ २ १ २ १}* औहौहोवाहोइ । ^{२ २ २ १ २ २ २}२ । ^{२ २ २ १ २ २ २}औहौहोवाहाइ १३ ।

^१वाइइ । ^३भूइइवात् । ^५विभ्राड्वृहत्पिबतुसोम्यम् । ^{२ १ २ २ १ २ २ १}औहौ

^{१ २ २}होवाहोइ । ^{२ २ २ १ २ २}औहौहोवाहोइ । ^{२ २ २ १ २ २ २}औहौहोवाहाइ १३ ।

^१वाइइ । ^३जारइइनात् । ^५आयुर्दधद्यज्ञपतावविहृतम् । ^{१ २ २ १ २ १ २ १ २}

^{२ २ २ १ २ २}औहौहोवाहोइ । ^{२ २ २ १ २ २}२ । ^१औहौहोवाहाइ १३ । ^२वाइइ । ^२वा

* ऐन्द्रं महादिवाकीर्त्तय सौम्यं वा षष्ठाहुगानमपि प्रचोनाम ।

* ऐन्द्रं महादिवाकीर्त्तय सौम्यं वा सप्तमाहुगानमास्मा नाम ।

^५ २३४ द्वात् । ^{१२ १२२ १२ २१ २ १ २} वातजूतो यो अभिरक्षति त्मना । ^{१२ २ २} औहोहोवा

^{१२ २ १२ २ १ १ २ ५} होइ । २ । औहोहोवा द्वा ३१३ । वा २३ । का २३४ रात् ।

^{२ १२ २ १२ २ १ २ २ १२ २} प्रजाः पिपर्त्तिवज्रधाविराजति । ^{२ १२ २ १२ २} औहोहोवा होइ । २ ।

^{२ २ २ १२ २ १ २ २ १ २ १२ २ २ ३} औहोहोवा द्वा ३१३ । वा २ । ए । अभ्राजीज्योतिरभ्रा

^{१ १ १} जी २३४ पुत् ॥ १५ ॥

अस्य व्याख्यानम्—२ भा० ३३७ पृष्ठे दृश्यम् । १५

^{१२ २ १ १} * भूमिः । ३ । अन्तरिक्षम् । ३ । द्यौः । २ । द्या ३

^{५ २ २ १ २ १ १ १ १ १} ४ । औहोवा । ए ३ । भूताया २३४ पु ॥ १६ ॥

^{१ २ १ २ १ २ ५ २ १} † द्यौः । ३ । अन्तरिक्षम् । ३ । भूमिः । २ । भूमा

^{५ २ २ १ २ १ १ १ १} ३४ । औहोवा । ए ३ । आयुषे २३४ पु ॥ १७ ॥

^{१२ १२ २ ५ २ १} ‡ हाउ । ३ । ज्योतिः । २ । ज्योता ३४ । औहो

^{२ १ १ १} वा । ई २३४ पु ॥ १८ ॥

* ऐन्द्रं महादिवाकीर्त्यं सौर्यं वा अष्टमाहुगानं मरुताम् ।

† ऐन्द्रं महादिवाकीर्त्यं सौर्यं वा नवमाहुगानं सपीदं मूर्धनाम् ।

‡ ऐन्द्रं महादिवाकीर्त्यं सौर्यं वा दशमाहुगानं पुच्छं नाम ।

१ २ २ १ २ २ १ २ २ २ २
* सन्त्वाभूतान्यैरयन् । होइ । सन्त्वाभव्यान्यैरयन् ।

१ २ २ १ २ २ १ २ २ २
होइ । सन्त्वाभविष्यदैरयन् । होइ । सन्त्वाभुवनमैर

१ २ २ २ १ २ २ १ २ २
यन् । होइ । सन्त्वाभूतमैरयन् । होइ ॥ १८ ॥

अस्य मूलं न ऋक्, अपितु क्षोभः ; सचेष्टः—

१ २ १ २ १ २ १ २ १ २
सम् । त्वा । भूतानि । ऐरयन् । सम् । त्वा । भव्यानि ।

३ १ २ ३ ३ २ ३
ऐरयन् । सम् । त्वा । भविष्यत् । ऐरयत् । सम् । त्वा ।

१ २ २ ३ २ ३ २ ३
भुवनम् । ऐरयत् । सम् । त्वा । भूतम् । ऐरयत् ॥ १९ ॥

॥ इति ग्रामे अरण्यगान षष्ठ्यार्द्धः प्रपाठकः ॥

॥ हरिः ॐ ॥

प्रथमं साम—२भा० २३८ पृष्ठादिषु मुद्रितम् ।

द्वितीय-तृतीये सामनि—२भा० २४३-२४४ पृष्ठयो मुद्रिते । १-३

चतुर्थं साम—२भा० २४० पृष्ठे मुद्रितम् । ४

१ २ १ २ २ १ २ २ २ १ २ २
† हाउ । ३ । सहोभ्राज । २ । सहोभ्राजा । पोभ्रा

* “एतत् साम सुपर्णमित्याचक्षते”—इति आ० ब्रा० १, १, १८ ।

† “इन्द्रस्य च सघस्यसु”—इति आ० ब्रा० ३, १, २८ ।

^{२२} जा । २ । पोभाज । ^{१ २ २२} अभ्राजीत् । ३ । ^{१ २ २२} व्यभ्राजीत् । १ ।
^{१ २} अदिद्यत् । ३ । ^१ अदिद्युतद्विश्वभूतसहो । ^२ बृहत् ।
^१ अदिद्युतद्भ्राट्प्राभ्राट् । ^१ अदिद्युतद्वर्माभ्ररुचत् ।
^१ अदिद्युतद्वर्मउषसोअरोचा रयाः । ^{२२} द्वाउ । ३ । ^{१ २ २२} सहोभ्रा
^{१ २ २२ २} ज । २ । ^{१ २ २२} सहोभ्राजा । ^{१ २ २२} पोभाजा । २ । ^{१ २} पोभाज । ^{१ २} अभ्रा
^{२२} जीत् । ३ । ^{१ २ २२} व्यभ्राजीत् । ३ । ^{१ २} अदिद्युत् । २ । ^{१ २} अदिद्यु-
^१ ताभत् । ^{२२} द्वाउवा । १ । ^{१ २ २२ २२} अदिद्युतद्वर्माभ्ररुचदुषसा
^{१ १ २ २२ १ २२ २ १ १ १} द्विसर्योविभाती २३४५ ॥ ५ ॥

अस्य मूलं न ऋक्, अपितु सोमः; सचैषः—

^{१ २२} अदिद्युत् । ^{१ २२} विश्वम् । ^{३ २२} भूतम् । ^{१ २२} सहः । ^{३ २} बृहत् ।
^{१ २२} अदिद्युत् । ^{१ २२} अभ्राट् । ^३ प्रा । ^{१ २२} अभ्राट् । ^{१ २२} अदिद्युत् ।
^{३ २} घर्मः । ^३ अरुचत् । ^{१ २२} अदिद्युत् । ^{३ २} घर्मः । ^{३ १ २} उषसः ।
^३ अरोचयः । ^{१ २२} भूतिः । ^{१ २२} सर्वान् । ^{१ २२} कामान् । ^३ अशीमहि ॥ २१० ॥

षष्ठं साम—१भा० २४६ पृष्ठे मुद्रितम् । ६

सप्तमं साम—१भा० २४४ पृष्ठे मुद्रितम् । ७

अष्टमं साम—१भा० २४३ पृष्ठे मुद्रितम् । ८

नवमं साम—१भा० २४२ पृष्ठे मुद्रितम् । ९

१ १ २ २ २ २ १ १ १ १ २ २
* उद्यंल्लोकानरोचयः । होइ । इमांल्लोकानरोच

१ १ १ २ २ २ १ १ १ २ २ २
यः । होइ । प्रजाभूतमरोचयः । होइ । विश्वभूतमरो

१ २ ५ २ २ १ २ २ २ १ १ १
चयः । होइहा२३४औहोवा । घर्मोज्योती२३४५ः ॥ १० ॥

अस्य मूलं न ऋक्, अपितु लोभः ; सचैषः—

२ २ २ २ २ २ २ २ २
उद्यन् । उत् । यन् । लोकान् । अरोचयः ।

२ २ २ २ २ २ २ २ २
इमान् । लोकान् । अरोचयः । प्रजाः । प्र । जाः

२ २ २ २ २ २ २ २ २
भूतम् । अरोचयः । विश्वम् । भूतम् । अरोचयः ॥ २१० ॥

एकादश-द्वादशे सामनि १भा० २५१—२५२ पृष्ठेषु मुद्रिते । ११-१२

तयोदश-चतुर्दशे सामनि—२भा० २५५-२५६ पृष्ठयोर्मुद्रिते । १३-१४

पञ्चदश-षोडशे सामनि २भा० २६१-२६२ पृष्ठयोर्मुद्रिते । १५-१६

२ १ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
† वाक् । मनःप्राणःप्राणोपानोव्यानश्चक्षुःश्रोत्रंशर्म

● “सर्पस्य चर्मरोचनं मिन्द्रस्य वा”—इति आ० ब्रा० २, ९, १८ ।

† “वागादिपिबन्”—इति आ० ब्रा० २, ९, १८ ।

१११८ १ १८ १८ १
वर्मभूतिःप्रतिष्ठा । आदित्यःपित्रयम् । ३ । आयुःपि
त्रयम् । ३ ॥ १७ ॥

अथ मूलां न शक् अपितु सोमः, सचैषः—

वाक् । मनः । प्राणः । प्र । आनः । अपानः ।

अप । अनः । व्यानः । वि । आनः । चक्षुः । श्रोत्रम् ।

शर्म । वर्म । भूतिः । प्रतिष्ठा । प्रति । स्था । आदि

त्यः । आ । दित्यः । पित्रयम् । आयुः । पित्रयम् ॥२१॥

अष्टादशं साम—२भा० ३४६ पृष्ठे मुद्रितम् । १८

जनविंशं साम-२भा० ३४१ पृष्ठे मुद्रितम् । १९

* हाउहाउहाउ । ३२ ३२ ३२ २ । १ २ । उदुत्यजा ।

३। ^{१५}चाउरवा। ^{१ १}आर्चिः। ^{१ १ १}इन्द्रन्नरोनेमधिताह्वार३

१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३० ३१ ३२ ३३ ३४ ३५ ३६ ३७ ३८ ३९ ४० ४१ ४२ ४३ ४४ ४५ ४६ ४७ ४८ ४९ ५० ५१ ५२ ५३ ५४ ५५ ५६ ५७ ५८ ५९ ६० ६१ ६२ ६३ ६४ ६५ ६६ ६७ ६८ ६९ ७० ७१ ७२ ७३ ७४ ७५ ७६ ७७ ७८ ७९ ८० ८१ ८२ ८३ ८४ ८५ ८६ ८७ ८८ ८९ ९० ९१ ९२ ९३ ९४ ९५ ९६ ९७ ९८ ९९ १००

१९ १ २ १२ २ ३ १२ १२ २
हाउरवा । शोचिः । हाउरहाउ । भ्राजाओवा । ३ ।

देवं वहा । ३ । हाउश्वा । तापः । यत्पार्यायुनजता

७ १ २५ २ ३२ २२ ३२ २ २
 इधियारस्ताः । हाउरहाउ । भ्राजाओवा । ३ । ति
 २ २५ १ २ २२ ३२ २२
 केतवः । ३ । हाउश्वा । हारः । हाउरहाउ । भ्राजा
 ३२ २ २ २ २५ १ २
 ओवा । ३ । दग्नेविश्वा । ३ । हाउश्वा । साहः ।
 १२ २ २ ७ २ २२ २ ३२ २२
 शूरोनुषाताश्रवसाश्चकारस्ताः । हाउरहाउ । भ्राजा
 ३२ २ २ २५ १ २ २२
 ओवा । ३ । यक्ष्यम् । ३ । हाउश्वा । नारः । हाउ
 २ ३२ २२ ३२ २ २ २ २५
 रहाउ । भ्राजाओवा । ३ । दग्नेविश्वा । ३ । हाउश्वा ।
 १ १२ २ ७ २ २२ २ १
 भारः । अगोम तव्रजेभजातुवास्ताः । हाउरहाउ ।
 ३२ २२ ३२ २ २ २५
 भ्राजाओवा । ३ । यक्ष्यम् । ३ । हाउश्वाउवा ।
 ३ १ १ १ १
 ईर३४५ ॥ २० ॥

अस्य आख्यानम्—भा० १३८ पृष्ठे, पुनः तत्रैव ६४१ पृष्ठे च क्रमात् दृश्यम् । २०

१ १२ १ २२ १ २ १ १ १
 * उन्नयामि । होइ । ३ । आदित्यम्प्राञ्च यन्तम्प्रा
 २२ १ २२ २ २२ २२ १
 यामि । होइ । ३ । अहोरात्राण्यरिनाणि । होइ ।
 १२ १ १ २ २ २ २ १
 ३ । द्यौर्नौर्हाउ । ३ । तस्यामसावादित्यैर्यतेहाउ । ३ ।

तस्मिन्वयमौयमानर्दयामचेहाउ । ३ । र्दयामचेहाउ । २ ।
 र्दयामचे ३ । हाउवा । प्रियेधामस्त्रियक्षरे । २ । प्रिये
 धामस्त्रियक्षरे २३४५ ॥ २१ ॥

अस्य मूलं न गृह्यते अपितु श्लोभः ; सचैवः—

उत्। नयामि। आदित्यम्। आ। दित्यम्। प्रा
च्चम्। यन्तम्। उत्। नयामि। अहोरात्राणि। अ
हः। रात्राणि। अरित्राणि। द्यौः। नौः। तस्याम्।
असौ। आदित्यः। आ। दित्यः। ईयते। तस्मिन्।
धयम्। इयमाने। ईयामहे। प्रिये। धामन्। चय
क्षरे। त्रि। अक्षरे ॥ २ ॥ १० ॥

॥ इति ग्रामे अरण्यगाने षष्ठः प्रपाठकः ॥

॥ इति व्रत-नाम तृतीयं पर्व च समाप्तम् ॥

॥ समाप्तचरणगानम् ॥

॥ सामवेदसंहितायां कन्दार्चिकपरिशिष्टं समाप्तम् ॥

॥ ॐ नमः सामवेदाय ॥

सामवेदसंहिता ॥

तत्र

॥ अथ ह्यन्धार्चिक-परिशिष्ट-परिशिष्टम् ॥*

अथवा

॥ अथ स्तोमः ॥†

॥ हरिः ॐ ॥

१ २२ ३ १ २ २ १ २२ १ २२
अथ । स्तोमः । प्रकृतिः । प्र । कृतिः । अश्वाः ।

१ २२ २ १ २ ३ १ २२ ३ १ २ ३
गावः । ऊवेवसु । ऊवे । वसु । विदावसु । विदाः ।

* ह्यन्धार्चिकपरिशिष्टेऽरण्यगाने श्रुतानां प्रायः सर्वासा मेव सान्नां मूलं ऋक्-स्तोमौ तत्र ऋक्-परिचयसु ह्यन्धार्चिकास्तोचनेमेव लभ्यन्ते अथात्र परिशिष्टे स्तोम-परिचयः ।

† स्तोमस्तिविधः, वर्षे-पद-वाक्य-भेदात् “अधिकत्वे सत्यृग्विस्तुतयो वर्षाः स्तोमः”—इति यदुक्तं मीमांसामधिकरणमालाया नवमाध्याय-द्वितीयपादेकादशाधिक-रण-व्याख्यानानुसारे माघवेन तदेतत्तत्तत्तत् वर्षस्तोममात्रस्याभिप्रेतम्, तेन आशाकग्रादि-नवविध-वाक्य-स्तोमे, हाडकारादि-पञ्चदश-पदस्तोमेषु च भाष्याग्निः । तदुक्तम् “आशाकः कृतिः संख्यानं प्रलयः परिदेवनं प्रैष मन्त्रे षण्णवे कृष्टिराख्यानमेव च”—इति वाक्यस्तोम-भेदाः तत्र “अग्न्योतिरहता अभूम्”—इति, “नमोग्राय नमोग्रपतये”—इत्यादिः, “येदेवा देवाः दिविषदः अमरिचंसदः पृथिवीषदः”—इत्यादिः,

^{१ २२} वसु । ^{१ २२} दक्षाय । ^{३ १ २} हविष्मते । ^{१ २२} योनिम् । ^{१ २२} इन्द्रः । ^१ च ।
^{१ २२} गच्छथः । ^{३ २} दाः । ^{३ २} वसु । ^{३ २} वृधे । ^{३ ०} महे । ^{१ २२} अग्निः । ^{१ २२} आजतः ।
^१ आ । ^२ ऊतः । ^{१ २२} शुक्रः । ^१ आजतः । ^{१ २} आ । ^{१ २} ऊतः । ^{१ २} असभ्यम् ।
^३ गातुवित्तमम् । ^३ गातु । ^{१ २२} वित्तमम् । ^{१ २२} हविष्कृते । ^३ हविः ।
^{१ २२} कृते । ^{३ २} गोः । ^{३ २} पदे । ^{३ २} पृट् । ^{३ २} उदधिः । ^{३ २} उद । ^{३ २} धिः । ^३ नि
^२ धिः । ^३ नि । ^{१ २२} धिः । ^{१ २२} गावः । ^{३ १ २} अश्वः । ^{३ १ २} घृतश्रुतः । ^३ घृत ।
^{१ २} श्रुतः । ^३ आ । ^३ गहि । ^३ आ । ^{३ २} इहि । ^{३ २} ते । ^{१ २२} इमे । ^{१ २२} अति ।
^{१ २२} द्विषः । ^{३ १ २} सुभुतये । ^३ सु । ^{१ २} भुतये । ^{३ १ २} जनिचम् । ^{१ २} स्वः ।
^{१ २२} महः । ^{१ २} स्वः । ^{१ २२} मयः । ^{१ २२} स॒श्रवसे । ^३ सम् । ^३ श्रवसे ।
^{१ २२} विश्रवसे । ^३ वि । ^{३ १ २} श्रवसे । ^{३ १ २} सत्यश्रवसे । ^{३ २} सत्य । ^३ श्रव

“एतत् संख्यानं रिश्रासदन्द्र”-इति, “यदिन्द्राहं यथा त्वम्”—इति, “समचिषं दक्ष”
 —इति, “विश्वे वा देवानां समिदज्जखं ज्योतिराततनम्”—इति, “प्रजाभूतमजी-
 चने”—इति, “यौरत्नान् भूमिराततनत् समुद्रं समचुकुपत्”—इति—इत्येव सादृशः
 क्रमेणोदाहृताः । पद-सोम-विवरणन्तु मन्त्रब्राह्मण-तृतीय-प्रपाठक तथोदश-खण्डे;
 तदुदाहरणानि तु सोम ग्रन्थेऽन्वेषणसन्तरापि प्राप्नुव्यानि बहूनि । इमे नव
 वाक्यसोभाः पददश-पदसोभाश्च गानग्रन्थे य अताः सामसु, तच्चाप्यरणे बह्वः ॥

१ २ २ ३ १ २ ३ १ २ २ ३ २
 से । अवसे । सुशंसाः । सु । शंसाः । मचः ।
 ३ २ १ २ २ ३ २ ३ १ २ ३ १
 विशे । दिवम् । ऋतम् । अमृतम् । अ । मृ
 २ २ ३ १ २ ३ २ २ २ १ २ २ १ २ २
 तम् । मधुश्रुतः । मधु । श्रुतः । धर्मणे । इन्दुः ।
 ३ २ ३ २ ३ २ ३ २
 समुद्रम् । सम । उद्रम् । उर्विया । वि । भाति ।
 १ २ १ २ २ १ २ २ ३ १ २ २
 सर्वते । धर्म । विधर्म । वि । धर्म । विश्वम् । सम ।
 ३ १ २ ३ १ २ २ ३ १ २ ३
 अत्रिणम् । दह । विश्वम् । वि । अत्रिणम् । द
 १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३
 ह । विश्वम् । नि । अत्रिणम् । दह । अस्मेति ।
 १ २ २ ३ २ १ २ २ ३ २ ३ २ ३ १ २ ३
 रायः । उत । अवः । इषः । वृधे । सदोविशः । सदः ।
 १ १ १ २ २ १ २ २ ३ २ ३ २ ३ २
 विश । अति । विश्वानि । दुरिता । दुः । इता ।
 ३ १ २ २ ३ २ ३ २ ३ २ ३ २ ३
 तरेम । अवः । वृद्धत् । वाजी । जिगी । वान् । दीदि
 २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १
 हि । दीदयात् । सुवृत्तिभिः । सु । वृत्तिभिः । नृमा
 २ ३ १ २ २ १ २ २ ३ २ ३
 दनम् । नृ । मादनम् । भरेषु । आ । वाजी । जिगी ।

२ १ २२ १ २२ ३ २ ६ १ २ ३ २
 वा । विश्वा । धनानि । अर्कः । देवानाम् । परमे ।
 १ २ ३ ३ १ २ ३ २ ४ २ १ २
 व्योमन् । वि । ओमन् । अर्कस्य । देवाः । परमे । व्योम
 न् । वि । ओमन् ॥ १ ॥

२ ३ २ ४ १ २२ १ १ २२ ३ २
 औ । हो । वा । हा । इडा । भा । इय । इयात् ।

१ २ ३ २ ३ २ १ २२ १ २२ ३ २ १ २२
 ययुः । ईह । ऊवे । इति । उप । ऋतून् । ह्य । ये ।

१ २२ १ २२ १ २२ ३ २ ३ २
 दिवः । दिवम् । विशः । अहा । वः । वाहाः । आ ।

३ १ २२ ४ २ १ २२ ४
 अरुहन् । शुधि । एहि । इहि । इन्द्रः । अग्ने ।

२ ३ १ २२ ४ २ ४ २ ३ २
 इह । इहि । बल । उवै । इह । शुधि । अयम् ।

४ २ ३ २ ४ २ ४ २ १ २२
 इदम् । इदकम् । रयिष्ठाः । रयि । स्थाः । ओकः ।

१ २२ ४ २ १ २२ २ २ ३ २
 दद । अप्सु । दक्षुः । हरिश्चीः । हरि । श्रीः । सः ।

१ २२ १ २२ १ २२ ३ २ १ २२ १ २२
 वव । वसु । भगाय । ह्ये । वयः । वयोभिः । सम् ।

४
 त्वा । हिन्वन्ति । रिणन्ति । ततक्षुः । शिशन्ति । धी

^{१ २} तिभिः । ^३ अष् । ^१ अभि । ^{१ २ २} दिशः । ^{३ २} सु । ^{३ २} सुषे । आ ।

^{३ २} अयम् । ^{३ २} अयायम् । ^{१ २ २} हिषः । ^{२ २} ए । ^{१ २ २} दिवम् । आ । ^{१ २ २} दिवः ।

^{३ २} आ । ^{१ २} असौ । ^{१ २ २} क । ^{३ २} अविदत् । ^{३ १ २} दिवा । यः । ^{३ १ २} दुरतिनम् ।

^३ दुः । ^{१ २} अतिनम् । ^{३ २} दिवि । ^{१ २ २} इति । ^३ इव । ^{१ २ २} द्युभिः । ^१ इ

^{२ २} डाभिः । ^{१ २ २} स्वरत । ^{३ १ २} श्लोकयत । ^{१ २ २} श्लोकाः । ^{१ २ २} धनम् । ^{१ २ २} धर्म ।

^{३ २} वा । ^३ अग्निः । ^{१ २ २} तपति । ^३ प्रति । ^२ दहति । ^{३ २} ति । ^{३ २} अग्निः । वै ।

^{१ २ २} ग्वभिः । ^{१ २ २} दोहे । ^{१ २ २} द । ^{१ २ २} ज्वर । ^{३ २} जुव । आ । ^{३ २} इयम् ।

^{१ २ २} जर्मिः । ^३ इव । ^{१ २ २} जनत् ॥ २ ॥

^२ आ । ^३ आइ । ^३ हाइ । ^१ आज । ^३ हाज । ^३ ओ । ^३ ओइ ।

^३ होइ । ^३ वोइ । ^३ मोइ । ^३ ऊम् । ^३ औ । ^३ हो । ^३ वा । ^३ हा ।

^३ ए । ^३ हे । ^३ दे । ^३ धे । ^३ या । ^३ हा । ^३ ह् । ^३ ह । ^३ हि । ^३ या ।

^३ व । ^३ व । ^३ उप् । ^३ ऊप् । ^३ इ । ^३ उ । ^३ ओम् ॥ ३ ॥

इट् । ईडा । दिशम् । विशम् । हस् । अश्वा ।
 शिशुमती । युवतिः । च । कुमारिणी । स्वः । ज्योतिः ।
 द्वै । सुष्टुभः । सु । स्तुभः । तुभः । अश्वा । शिशुम् ।
 अक्रान् । विष्टुभुः । वि । स्तुभः । बृहत् ॥ ४ ॥
 सहः । नरः । सत्यम् । ओजः । स्नात् ।
 इदम् । द्यौः । अक्रान् । भूमिः । अततनत् । समु
 द्रम् । सम् । उद्रम् । सम् । अचूकुपत् । ऐरयत् ।
 देवाः । दिवा । ज्योतिः । स्वः । जगन्म । महः । पृथि
 व्याः । दिवम् । आ । शक्नेम । वाजिनः । यमम् ।
 देवानाम् । अवसा । वयम् । नमः । आवत् ।
 बृहत् । वामम् । बृहत् । पार्थिवम् । बृहत् । अन्त
 रिक्षम् । बृहत् । दिवम् । बृहद्भ्यः । वामेभ्यः ।
 वामम् ॥ ५ ॥

^१सम् । ^३त्वा । ^{१२२}अनोनवुः । ^{३१९}अनोनवुः । मरुतः ।

^{१२२}विश्वस्मात् । ^{३९}अग्निः । ^{३२}मूर्द्धा । ^३अभवत् । ^१दिवः ।

नम् । * * * * * (१) ॥ ६ ॥

^३आज्यदोहम् । ^१आज्य । ^३दोहम् । ^१चिदोहम् । ^{३१२}चिदोहम् ।

^३चि । ^{१२२}दोहम् । ^{१२२}चोहम् । ^{३२}कृतम् । उम् । शम् ।

^{३२}योः । ^{१२२}हविः । अथ ॥ ७ ॥

^{३२}अभि । ^३इमहे । ^{१२२}सर्प । ^{१२}स्वः । ^{३२}अभिः । ^१प्र । म॥

^{२२}हिः । ^३इमहे । ^१प्र । ^३सर्प । ^{१२}स्वः । ^३उत् । ^{१२}सर्प । ^{१२}स्वः ।

^{१२}स्वः । ^३स॥सर्पन्तः । ^३सम् । ^{१२२}सर्पन्तः । ^{१२२}सर्पत । ^१प्र ।

^३सर्पत । ^{१२}स्वः । ^१गमेम । ^१ते । ^{१२}वयम् । ^{१२}स्वः । ^१सम् ।

^३सर्प । ^१हृपाय । ^३प्र । ^२हृप । ^३हृपाय । ^३प्र । ^३हृपाय ।

^{१ २२} दिशः । ^{३ १ २} प्रदिशः । ^{२ १ २} प्रादिशः । ^३ कल्पन्ताम् । ^{१ २२} राजम् ।
^२ गमेम । ^{१ २} खराजम् । ^२ स्व । ^{१ २२} राजम् । ^३ गमेम । ^{१ २} उद्दिशः ।
^३ उत् । ^२ दिशः । ^{२ १ २} विदिशः । ^३ वि । ^{१ २} दिशः । ^३ कल्पन्ताम् ।
^{३ १ २} विराजम् । ^३ वि । ^{१ २२} राजम् । ^२ गमेम । ^{१ २} खराजम् । ^३ स्व ।
^{१ २२} राजम् । ^३ गमेम ॥ ८ ॥

॥ प्रथमस्यार्द्धः प्रपाठकः ॥

॥ हरिः ॐ ॥

^२ वृ । ^{१ २२} हरिः । ^{१ २२} मतिः । ^{१ २२} एकम् । ^३ सम् । ^३ ऐरयत् ।
^२ वृधे । ^{१ २२} एकम् । ^३ सम् । ^१ ऐरयत् । ^{१ २२} महे । ^{१ २२} एकः । ^{१ २२} वृषा ।
^३ वि । ^१ राजति । ^{३ १ २} ऊवे । ^३ विराजम् । ^{१ २२} वि । ^{१ २२} राजम् ।
^{३ १ २} खराजम् । ^३ स्व । ^{१ २२} राजम् । ^{३ १} महत् । ^{१ २२} साम । ^१ अजी

^२ जने । म^२हत् । भ^{३ २}द्रम् । अ^३जीजने । अ^२भ्रा^२टव्यम् ।
^३ अ । भ्रा^२टव्यम् । अ^३जीजने । अ^२भिभूः । अ^३भि । भूः ।
^३ असि । रा । वृ । रे । अ^{३ २}स् । अ^{३ २}यम् । वा^३यौ । त्रि
^{१ २} वृतम् । त्रि । वृ^३तम् । प्र^{३ १ २}वृतम् । प्र । वृ^३तम् । अ
^{३ २} स् । फट् । मृ^३स् । ह^३स् । अ^३भि । अ^२भूः । ह^२स् ।
^{३ २} प्रह^३स् । प्र । ह^२स् । च^{१ २ २}क्षुः । क्षु^{३ २ २}रः । ह^{१ २ २}रोहरः ।
^{३ २ २} हरः । हरः । वृ^३श्च । प्र^{१ २ २}वृश्च । प्र । वृ^३श्च । प्र । क्रि
^{१ २ २} न्धि । वयः । वृ^{३ २}हत् । ऋ^{३ २}तम् । ह^{३ २}विः । भ^{३ २}द्राम् ।
^{३ २} स्व^३धाम् । स्व । धा^२म् । स्व^{३ २}यम् । स्फृ^३ण्वे । इष^{१ २ २}म् ।
^{१ २ २} जर्ज^{१ २ २}म् । रजः । स्वः । वाक् । इडा । स्वः । बृ^{३ २}हत् ।
^{३ २} भाः । अ^३र्कम् । अ^३र्चत । दे^{१ २}वावृ^३धम् । दे^३वा । वृ^{१ २ २}धम् ।
^{३ २} इह । प्र^{३ २}जाम् । प्र । जा^३म् । इह । रयि^{३ २}म् । र

^{२२}राणः। ^{३ १ २}रायस्पोषाय। ^३रायः। ^३पोषाय। ^१सुक्रताय।
^{१ २}सु। ^{१ २२}क्रताय। ^{३ २}भूयसे। ^{३ २}आ। ^{३ २}अगन्। ^{३ २}वामम्।
^{३ २}इदम्। ^{३ २}बृहत्। ^{३ २}इदम्। ^{३ २}वामम्। ^{३ २}इदम्। ^{३ २}बृहत्।
^{१ २२}मत्स्व। ^{१ २२}ओजः। ^{१ २२}सहः। ^{१ २२}बलम्। ^{१ २२}इन्द्रः। ^{१ २२}वयः। ^३दधे।
^{१ २२}सधम्। ^{३ २}च्यतम्। ^{१ २२}प्रिय। ^{३ १}प्रियम्। ^{३ १ २}ब्राह्मणानाम्।
^{१ २२}यत्। ^{१ २२}मनः। ^{१ २२}तत्। ^{३ १ २}मयि। ^३ब्राह्मणानाम्। ^३पशू
^२नाम्। ^{१ २२}यत्। ^{१ २२}मनः। ^{१ २२}तत्। ^{३ २}मयि। ^{३ १}पशूनाम्। ^{३ १}योषि
^२ताम्। ^{१ २२}यत्। ^{१ २२}मनः। ^{१ २२}तत्। ^{३ १ २}मयि। ^{३ १ २}योषिताम्।
^{३ ३}वीहि। ^{३ २}यवे। ^{३ २}सम्। ^{३ १ २२}यमन्। ^३न। ^{३ १ २२}व्यायमन्। ^३वि।
^{१ २ २२}आयमन्। ^३वि। ^{३ २}यमन्। ^{३ १ २}न। ^{३ १}समायमन्। ^{३ १}सम्। ^३आ
^{२२}यमन्। ^३बी। ^३की। ^{१ २}च। ^{३ १}उदरसर्पिणः। ^३उदर। ^३सर्पि
^२णः। ^{१ २२}तेभ्यः। ^{१ २२}नमः। ^{१ २२}सेतून्। ^३तर। ^{१ २}दुस्तरान्। ^३दुः।

तरान् । दानेन । अदानम् । अ । दानम् । अक्रो

धेन । अ । क्रोधेन । क्रोधम् । अज्ञया । अत । ध

या । अशङ्काम् । अ । अङ्काम् । सत्येन । अनृतम् ।

अन । चङ्काम् । एषा । गतिः । एतत् । अमृतम् ।

अ । मृतम् । स्वः । गच्छ । ज्योतिः । गच्छ । सेतून् ।

तीर्त्वा । चतुरः ॥ ८ ॥

आयुः । सत्यम् । आ । नः । हिय । मनदो

हम् । मन । दोहम् । एन्यावेन्यौ । एन्यौ । एन्यौम् ।

आहोइति । एन्यौ ॥ १० ॥

धाम । यत् । भर्गः । यशः । वर्चः । अस्मिन् ।

आयुः । विश्व । आयुः । विश्वम् । विश्वम् । आयुः ।

अशौमहि । प्रजाम् । प्र । जाम् । त्वष्टः । अधि ।

नि । धेहि । असोइति । शतम् । मम । शरदः । व

^१यम् । ^२ते । ^{१ २२}राजम् । ^{३ १ २}खराजम् । ^४ख । ^{१ २२}राजम् । ^३वि
^{१ २}राजम् । ^४वि । ^{१ २२}राजम् । ^{३ १ २}खराजम् । ^४ख । ^{१ २}राजम् ।
^{३ २}धर्मः । ^{१ २२}प्रवृत्तः । ^४प्र । ^{३ २}वृत्तः । ^४तन्वा । ^३सम् । ^३आ
^२नृधे । ^{१ २}वृधे । ^३खः । ^२आनशे । ^{३ २}महे । ^४अभिः । ^३स्फू
^२ज्जी । ^{३ २}यम् । ^३द्वियाः । ^३सम् । ^२ओषा । ^३अभि । ^३स्फूर्ज ।
^२यम् । ^{३ २}द्वियाः ॥ ११ ॥

^{१ २२}अश्वमिष्टये । ^{१ २२}अश्वम् । ^४इष्टये । ^{१ २२}अश्वदिष्टये ।
^{१ २२}अश्वत् । ^३इष्टये । ^{१ २२}भुवत् । ^{१ २२}जनत् । ^{१ २२}वृधत् । ^{१ २२}करत् ।
^{३ २}धेनुः । ^{१ २२}पयः । ^{१ २}खः । ^{१ २२}विश्वम् । ^{१ २२}ज्योतिः । ^{१ २२}विश्वम् ॥ १२ ॥
^{३ २}भद्रम् । ^{१ २२}श्रेयः । ^{१ २२}तन्तुः । ^{१ २२}ओतुः । ^{१ २२}सहः । ^१भू
^{२२}मिः । ^{३ १ २}अन्तरिक्षम् । ^{१ २२}द्यौः । ^{१ २२}महः । ^{३ १}विश्वेषाम् । ^{३ १}भूता
^२नाम् । ^{१ २२}स्तोभानाम् । ^{३ १ २}इष । ^{३ २}विश्वज्योतिः । ^{३ २}विश्व ।
^३ज्योतिः ॥ १३ ॥

^{१ २२} ^{१ २२} ^{१ २२} ^{३ २} ^{३ १}
 महि । दिवि । द्युत् । द्युतः । शुक्रम् । शुक्रम्
^१ ^{२ २} ^३ ^१ ^{३ १ २}
 शुक्रम् । शुक्रम् । शुक्रम् । चन्द्रम् । चन्द्रचन्द्रम् ।
^{१ २} ^३ ^१ ^{१ २} ^{१ २ २} ^३
 इन्द्रम् । चन्द्रम् । अन्तरिक्षम् । स्वः । दिवम् । जग
^{१ २ २} ^{१ २} ^{१ २ १} ^{३ २} ^{३ २}
 न्म । परात् । परम् । ऐरयत् । यज्ञः । दिवः । मूर्ध्ना ।
^१ ^{१ २} ^३ ^{१ २ २} ^{२ २} ^{१ २ २} ^३
 देवमादनः । देव । मादनः । घर्मः । ज्योतिः । पृथि
^१ ^{३ १ २} ^{१ २ २} ^३ ^२ ^१
 वो । अन्तरिक्षम् । द्यौः । आपः । कनिक्रदात् । सि
^२ ^{१ २ २} ^{३ १ २} ^३ ^२ ^१
 न्धुः । आपः । मरुतः । मादयन्ताम् । घर्मः । ज्यो
^{२ २} ^{३ २} ^{३ १ ३} ^१ ^{१ २ २}
 तिः । दिवः । मूर्ध्नाम । सम् । ऐरयन् । यशः ।
^३ ^{१ २ २} ^३ ^{१ २}
 सम् । ऐरयन् । तेजः । सम् । ऐरयन् । स्वः । सम् ।
^३ ^{१ २ २} ^३ ^{१ २ २} ^{३ २}
 ऐरयन् । ज्योतिः । सम् । ऐरयन् । यशः । घर्मः ।
^{१ २ २} ^{१ २ २} ^{३ २} ^{१ २} ^{१ २} ^{३ २}
 ज्योतिः । तेजः । घर्मः । ज्योतिः । स्वः । घर्मः ।
^{१ २} ^{१ २ २} ^{३ २} ^{१ २ २} ^{३ २} ^{३ २}
 ज्योतिः । ज्योतिः । घर्मः । ज्योतिः । घर्मः । घर्मः ।
^{१ २ २} ^{१ २ २} ^३ ^{१ २ २} ^३ ^{१ २ २}
 ज्योतिः । इडाम् । यच्छ । रुस्कृतिम् । यच्छ । मनः ।

^{१ २२} ^३ ^{१ २२} ^३ ^{१ २} ^३ ^{१ २२} ^३
 ओजः । यच्छ । मनः । महिमानम् । यच्छ । यशः ।
^{१ २२} ^३ ^१ ^३ ^२ ^{१ २२} ^३
 त्विषम् । यच्छ । प्रजाम् । प्र । जाम् । वर्चः । यच्छ ।
^२ ^{१ २२} ^३ ^{१ २२} ^{३ २} ^{१ २२}
 पशून् । विशम् । यच्छ । ब्रह्मा । क्षत्रम् । यच्छ ।
^{१२} ^{१ २२} ^३ ^{१ २२} ^{३ २} ^३
 स्वः । ज्योतिः । यच्छ । तेजः । घर्मः । सम् । क्रीडन्ते ।
^{१ २२} ^{३ १ २} ^{३ २} ^३ ^{१ २२}
 शिशुमतिः । वायुगोपाः । वायु । गोपाः । तेजस्वतौ ।
^{३ १ २} ^{१ २२} ^३ ^{१ २२} ^{३ २} ^{१ २२}
 मरुद्भिः । भुवनानि । चक्रदुः । इन्द्रः । धेनुः । आपः ।
^{३ २} ^{१ २२} ^{३ २} ^{३ १ २} ^{३ २} ^{३ २}
 धेनुः । भूमिः । धेनुः । अन्तरिक्षम् । धेनु । द्यौः । धेनुः ।
^{१ २२} ^{३ २} ^{३ २} ^{३ २} ^{३ २} ^{३ २} ^{१ २२}
 परम् । धेनु । व्रतम् । धेनु । सत्यम् । धेनु । क्षतम् ।
^{३ २} ^{१ २२} ^{३ २} ^{३ २} ^{३ २} ^{१ २२} ^{३ २}
 धेनु । इडा । धेनुः । स्वः । धेनुः । ज्योतिः । धेनुः ।
^{३ २} ^{३ २} ^{३ २} ^{१ २२} ^३ ^२
 लोकम् । प्रजाम् । प्र । जाम् । गर्भः । नः । यम् ।
^{१ २२} ^३ ^{१ २२} ^३ ^{१ २} ^{१ २२}
 अदध्वहि । आ । च । परा । च । पथिभिः । चरतः ।
^{३ २} ^३ ^{१ २२} ^{१ २२} ^{३ १}
 अयम् । सः । शिङ्गुः । यस्मात् । द्यावा । पृथिवी
^३ ^{१ २२} ^३ ^{१ २२} ^{१ २२} ^{१ २२}
 इति । भुवनानि । चक्रदुः । यस्मात् । आपः । ओष

^{१ २२ ३ १ २२ ३ १ २२}
 धयः । ओष । धयः । भुवनानि । चक्रदुः । यस्मात् ।
^{६ १ २ ६ १ २ १ २२ ६ २}
 समुद्रियाः । सम् । उद्रियाः । भुवनानि । चक्रदुः ।
^{१ २२ १ २२ ३ २ १ २२ ३ २ १ २२}
 अस्मात् । विश्वा । भूता । भुवनानि । चक्रदुः । आपः ।
^{१ २२ १२ ३ १ २२ १ २२ १ २२}
 येभिः । व्यश्वम् । वि । अश्वम् । ऐरयः । तेभिः । वि ।
^{३ १ १ २२ ३ २ १ २२ १}
 अश्रुहि । मदम् । येभिः । भूतम् । सहः । सहः । स
^{२२ ३ १ २२ १ २२ १ २२ १ २२ १ २२}
 हः । सहः । तेभिः । तेजः । आपः । आपः । येभिः ।

^{३ १ २ १ २२}
 वि । अन्तरिक्षम् । ऐरयः ॥ १४ ॥

॥ इति प्रथमः प्रपाठकः ॥

॥ हरिः ॐ ॥

* * (१) । * * (१) । * * (१) । आ । नः । ब्रवे ।

^{१ २२ ३}
 रक्षत । नः । रक्षितारः । गोपायत । गोपायितारः ।

(१) एषोऽंशः—२भा० ४६४ पृष्ठे मुद्रितः ।

(२)—एषोऽंशः—२भा० ४६६ पृष्ठे मुद्रितः ।

(३)—एषोऽंशः—२भा० ४६७ पृष्ठे मुद्रितः ।

* * * * (१) प्रा । जन । दिवम् । अन्तरिक्षम् । पृथि
 वीम् । विश्वभोजसम् । विश्व । भोजसम् । पुरु
 पाः । पुरु । रूपाः । अश्रवः ॥ १ ॥
 वाक् । द । दय । वाजम् । वि । अश्रवै ।
 सुधाम । सु । धाम । धाम । मनः । वयः । वर्चः । इह ।
 इडा । आयुः । स्वः । ज्योतिः । ऋतम् । महः । आ
 युर्द्धा । आधुः । धाः । अस्मभ्यम् । वर्चधाः । वर्चः । धाः ।
 देवेभ्य । गावः । वृषभपत्नीः । वृषभः । पत्नीः । वैरा
 जपत्नी । वैराज । पत्नीः । विश्वरूपाः । विश्व । रूपाः ।
 अस्मात्सु । रमद्भ्यम् । देवेषु । निधिमान् । नि । धिमान् ।
 अहम् । सु । अन्तः । आ । अर्कः । ज्योतिः ।
 स्वः । धेनुः । कङ्गी । कौ ॥ २ ॥

^{१ २२} सद्दस्त्रान् । ^{१ २२} सद्दसः । ^{१ २२} पतिः । ^{१ २२} अदिद्यवत् । ^३ स्व
^२ र्जित् । ^३ स्वः । ^२ जित् । ^{३ १ २} वाजसातमः । ^३ वाज । ^{१ २२} सातमः ।
^{१ २२} अदिद्यवत् । ^{१ २२} ऐरयत् । ^{३ २} अपः । ^{१ २२} सम् । ^३ ऐरयत् । ^३ भू
^२ तम् । ^३ ऐरयत् । ^{३ २} अपाम् । ^{१ २२} गर्भः । ^{३ २} अग्निः । ^{१ २२} इडा ।
^{३ २} पृथिव्याः । ^{१ २२} गर्भः । ^{३ २} अग्निः । ^{१ २२} इडा । ^{३ २} अग्निः । ^{३ २} शिशुकः ।
^३ शि । ^२ शुकः । ^{३ २} शुकः । ^{३ २} शिशुकः । ^३ शि । ^२ शुकः । ^{१ २२} तेजः ।
^{३ १ २} शकस्य । ^{३ २} शकम् । ^{३ २२} तेजः । ^{३ २} सप्राः । ^३ स । ^२ प्राः । ^{१ २२} समी
^३ ची । ^{१ २२} सम् । ^{१ २२} इची । ^{३ २} तेजः । ^{३ २} उषः । ^{३ २} न । ^{३ २} जारः ।
^{३ २२} ऐरयन् । ^३ सम् । ^२ ऐरयन् । ^३ सम् । ^३ अस्वरन् । ^२ प्राक् ।
^{३ २} अन्यत् । ^३ अन् । ^२ यत् । ^{१ २२} अनु । ^३ वर्त्तते । ^{३ २२} रजः । ^३ अ
^{२२} पाक् । ^{१ २२} अप । ^३ अक् । ^{३ २} अन्यत् । ^३ अन् । ^२ यत् । ^{१ २२} तमः ।
^{३ २२} अप । ^{३ २} इषति । ^{१ २२} भ्यसा । ^{१ २२} अरुचत् । ^{३ २} घर्मः । ^३ अरुचत् ।

^{१ २} उषसाम् । ^{१ १} दिवि । ^{१ २ २} स्वर्यः । ^३ वि । ^१ भाति । ^१ हस ।

^{३ २} दृहस । ^{१ १} अर्चिः । ^{१ २ २} शोचिः । ^{३ २ २} तपः । ^{३ २ २} हरः ॥ ३ ॥

^{१ २ २} विश्वा । ^{१ २ २} धनानि । ^{३ १ २} सञ्चित्य । ^३ सम् । ^{१ २ २} जित्य । ^३ वृ

^१ चहा । ^३ वृत्र । ^२ द्वा । ^{१ २ २} भूर्यासुतिः । ^{१ २ २} भूरि । ^३ आसुतिः ।

^२ उरुम् । ^{१ २ २} घोषम् । ^३ चक्रे । ^२ लोकम् । ^{३ २} वृत्रम् । ^{१ २ २} एभ्यः ।

^{१ १ २} लोकेभ्यः । ^३ नुनुदानः । ^२ वृत्रम् । ^{३ २} जघन्वान् । ^{१ २} अप ।

^३ तत् । ^३ ववार । ^२ यत् । ^{१ २} तमः । ^{३ २} क्षौ । ^{१ २} व्रतम् । ^३ स्वः । ^३ श

^२ कुनः । ^{१ २ २} कपौ । ^{१ २ २} ज्योतिः । ^३ पत । ^{१ २} स्वः । ^३ पत । ^{१ २} अन्तरि

^{३ २} क्षम् । ^{१ २ २} पृथिवीम् । ^{३ १ २} पञ्च । ^३ प्रदिशः । ^{१ २ २} प्र । ^१ दिशः । ^१ च

^{३ २} षीन् । ^{३ २} देवान् । ^{१ २ २} वर्णम् । ^३ द्वाउवाक् । ^{१ २ २} आयुः । ^३ यन् ।

^{१ २ २} वयः । ^{३ १ २} वृत्रहत्याय । ^३ वृत्र । ^१ हत्याय । ^{३ १ २} अधृष्णवे । ^३ अ ।

^{१ २} धृष्णवे । ^{३ १ २} अपूरवे । ^३ अ । ^{१ २ २} पूरवे । ^३ पृथिवीम् । ^३ च । ^१ वि ।

^३ वर्त्तय । ^{१ २} अन्तरिक्षम् । ^३ सु । ^{१ २ २} धारय । ^३ दिवम् । ^३ वेप ।

^{१ २४} अवेपयः । अ । ^३ वेपयः । ^२ वृत्रहा । ^३ वृत्र । ^२ हा । ^३ सपत्न
^२ हा । ^३ सपत्न । ^२ हा । ^३ अभिप्रपन्नन्तम् । ^{१ २} अभि । ^३ प्रपन्नतम् ।
^{१ २४} ओजसा । ^{१ २} खोजसा । ^३ सु । ^{१ २४} ओजसा । ^३ असि । ^{१ २४} प्राणः ।
^२ प्रा । ^३ आनः । ^{१ २४} असि । ^{१ २४} असि । ^३ चक्षुः । ^{१ २४} असि । ^३ असि ।
^{१ २४} ओन्नम् । ^३ असि । ^{१ २४} असि । ^{१ २४} ज्योतिः । ^३ असि । ^{१ २४} इडाम् ।
^३ गच्छ । ^{१ २४} खर्यम् । ^३ गच्छ । ^{१ २} अन्तरिक्षम् । ^३ गच्छ । ^{१ २} नाके । ^३ वि ।
^३ भाहि । ^{१ २४} स्वः । ^३ गच्छ । ^{१ २४} ज्योतिः । ^३ गच्छ । ^{१ २४} अति । ^३ ज्यो
^३ तिः । ^३ वि । ^{१ २४} भाहि । ^{१ २४} अति । ^३ वयः । ^{१ २४} बृहत् । ^३ विभाष्टये ।
^३ वि । ^{१ २४} भाष्टये । ^३ विधर्मणे । ^३ वि । ^{१ २४} धर्मणे । ^३ सत्यम् । ^{१ २४} ओजः ।
^{१ २४} रजः । ^{१ २} स्वः । ^३ भद्रम् । ^{१ २४} सुधा । ^३ सु । ^{१ २४} धा । ^३ इषम् । ^१ ऊ
^{२४} र्जम् । ^३ बृहत् । ^{१ २४} यशः । ^३ दिवि । ^३ दधे । ^{१ २४} असी । ^{१ २४} अयम् ।
^{१ २४} नमः । ^{१ २४} किट् । ^३ मनः । ^३ प्राणः । ^३ प्रा । ^{१ २४} आनः । ^३ चक्षुः । ^३ ओ
^{२४} चम् । ^{१ २४} घोषः । ^३ व्रतम् । ^३ पानम् । ^३ चित्तम् । ^३ धीतम् ॥४॥

(१) । * * * * *

जगते वे । दि । इ । इ० । आयौ ॥ ५ ॥
 तेजः । सिन् । नृम्णेनृम्णम् । नृम्णे । नृम्णम् । नि ।
 शयत् । रूपम् । वाक् । इयम् । अन्तरिक्षे । सलिलम् ।
 दिशः । प्रतिष्ठा । प्रति । स्या । असि । प्रतिष्ठा ।
 सत्यम् । वा । वर्चः । असि । मनः । असि । भूतम् ।
 आपः । इन्द्र । भुङ् । इति । मधवान् । इन्द्र ।
 भुवनेषु । ति । भुङ् । इति । प्रभुङ् । प्र । भुङ् । इति ।
 तसरपूतः । तसर । पूतः ॥ ६ ॥
 मे । फ । हम् । अन्नम् । अहम् । अन्नादः । अन्न ।
 वरम् । अहम् । विधारयः । वि । धारयः । अहम् ।
 जीत् । प्रहम् । सा । सद्भिः । अहम् । सा । स
 अहम् । वर्चः । अहम् । तेजः । दिशम् ।

(१) —

(२) —

(३) —

षोडशः—२भा० ४८० पृष्ठे सुवितः ।

षोडशः—२भा० ४८१—४८४ पृष्ठे सुवितः ।

^३ दुहे । ^{१ २२} दिशः । ^३ दुहे । ^{१ २२} दिशः । ^३ दुहे । ^{१ २२} सर्वाः दुहे । ^{१ २२} मनः ।
^३ अजयित् । ^{१ २२} हृदयम् । ^३ अजयित् । ^{१ २२} इन्द्रः । ^३ अजयित् ।
^२ अहम् । ^{३ १} अजैषम् । ^{१ २२} वयः । ^{१ २२} वयोवयः । ^{१ २२} वयः । ^३ वयः । ^३ रु
^२ पम् । ^{३ १} रूपम् । ^२ रूपम् । ^{३ २} रूपम् । ^३ हि । ^२ यः । ^३ उ ।
^२ उत् । ^३ अपन्नम् । ^२ जर्ध्वा । ^{१ २२} नभाः । ^३ अकृषि । ^२ वि ।
^३ अद्यौत्सम् । ^{१ २२} अततनम् । ^{१ २२} पिन्वस्व । ^{१ २२} प्रथे । ^{१ २२} प्रत्यष्ठाम् ।
^{१ २} प्रति । ^३ अष्ठाम् ॥ ७ ॥

^{१ २२} कङ्के । * * * * * ^२ * (१) फल् । हौ । *
^{१ २२} * * * * * ^{३ २} * (१) । दुघाः । वाक् । ह । प्रजा । प्रा ।
^१ जा । ^{३ २} तोकम् । ^३ अजीजने । ^{१ २२} यशः । ^३ अक्रान् । ^१ भू
^{२२} तम् । ^३ अततनत् । ^२ प्रजाः । ^३ प्रा । ^३ जाः । ^३ उ । ^३ सम् ।
^३ अचूकपत् । ^{१ २} पशुभ्यः । * * * * * ^२ * (१) । * * * * * ^३ * (१) ॥ ८ ॥

(१)—एषोऽंशः—२भा० ४८८ पृष्ठे सुद्रितः ।

(२)—एषोऽंशः—२भा० ४८९ पृष्ठे सुद्रितः ।

(३)—एषोऽंशः—२भा० ५०३ पृष्ठे सुद्रितः ।

(४)—एषोऽंशोऽपि २भा० ५०३ पृष्ठे सुद्रितः ।

१ २२ १२ १ २२ १ २२ १ २२ १ २२
 आज । विश्वस्य । जगतः । ज्योतिः । विश्वस्यै ।
 १ २२ १ २२ १ २२ १ २२ १ २२ १ २२
 जगते । ज्योतिः । * * * (१) । आयुः । तपः । वर्षः ।
 १ २२ ३ २ ३ २ ३ २ ३ २ ३ २
 तेजः । अग्निः । समुद्रम् । सम् । उद्रम् । आ ।
 ३ २ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
 क्षयत् । इह । स्वः । वैश्वानराय । वैश्व । नराय । अ
 १ २ २ १ २ २ ३ २ १ २ २ १ २ २
 दिशः । प्र । दिशः । ज्योतिः । बृहत् । इन्दुः । इडा ।
 ३ २ ३ २ ३ २ १ २ २ १ २ २
 सत्यम् । द्यौः । भूतम् । पृथिवी । सह । तेजः ।
 १ २ २ १ २ २ १ २ २ १ २ २ ३ २ ३ २
 आपः । उषा । दिशः । ज्योतिः । घर्मः । मरुद्भिः ।
 १ २ २ ३ १ २ २ ३ २ ३ २
 भुवनेषु । चक्रदत् । आज । आ । आज । कृतम् ।
 ३ २ ३ २ ३ २ ३ २ ३ २ ३ २
 मे । फण । फट् । भाट् । भद्रम् । श्रेयः । वामम् ।
 १ २ २ १ २ २ १ २ २ ३ २ २ ३
 वरम् । स्वम् । अस्ति । अभ्राजीत् । ज्योतिः । अभ्रा
 १ २ २
 जीत् । दीदिवः । भस् । * * * (१) । * * *
 * * * * * * * * * (१) ।

(१)—एषोऽग्रः—२भा० ५१० पृष्ठे सुद्रितः ।

(२)—एषोऽग्रः—२भा० ५०८ पृष्ठे नवस-मूललेन सुद्रितः ।

(३)—एषोऽग्रः—२भा० ५०८ पृष्ठे दशस-मूललेन सुद्रितः ।

* * * * *

* * * * * (१) ॥ ८ ॥

१ २२ १ २२ १ २२ १ २ १ २ ३

उवि । इति । अस्मि । अरुचः । दिवम् । पृथि

२ १ २२ ३ २ १ २२ १

वौम । पतिः । अस्मि । अपाम् । ओषधीनाम् । ओ

१२ ३ १ २२ ३ १ ३ ३ २

ष । धीनाम् । विश्वेषाम् । देवानाम् । समित् ।

३ २ १ २२ १ २२ १ २२ १ २२

सम् । इत् । अजस्रम् । अ । जस्रम् । ज्योतिः । आत

३ १ २२ १ २२ ३ २ १ २२

तम् । आ । ततम् । आयुः । यन् । अवः । जना । वनम् ।

१२ ३ २ ३ १ २२ १ २२

स्वः । दृपि । प्र । दृपि । अस्तोषत । स्वभाननः । स्व ।

३ १ २२ ३ १ २२ ३ २ ३ २२

भानवः । विप्राः । वि । प्राः । जविष्ठया । मती । आवाणः ।

३ १ २ २ २ १ २२ १ २२ २ २ ३

वर्हिषि । प्रिय । इन्द्रस्य । रश्मिम् । बृहत् । प्रा । उ ।

१ २२ १ २२ १ २२ १ २२ ३ २

एति । उवि । हिमि । हिमिगि । सहः । भ्राज । अपः ।

३ २२ ३ ३

भ्राज । अभ्राजीत् । व्यभ्राजीत् । वि । अभ्राजीत् ।

(१)—एषोऽंशः—२भा० ५११ पृष्ठे सुद्धितः ।

(२)—एषोऽंशः—२भा० ५११ पृष्ठे अतुर्दश-सूक्तलेन सुद्धितः ।

(३)—एषोऽंशः—२भा० ५१२ पृष्ठे सुद्धितः ।

* * *^(१) । * * *^(२) । दिदीहि । विश्वतः । पृथुः ।

* * *^(३) । अन्तः । देवेषु । रोचसे । भाः ।

* * * *^(४) ॥ १० ॥

^{१ २२} अथ । ^{१ २२} असम्प्रोक्तानाम् । ^{३ १ २} प्रकृतिः । ^{१ १ २} प्र । कृतिः ।

^{१ २} द्यौ । ^{१ २२} द्यौ । ^{१ २२} स्वः । ^{१ २२} ज्योतिः । ^{१ २२} ज्योतिः । भाः ।

^{१ १२} शिशुः । ^{३ २} वाजी । ^{१ २२} अश्वः । ^{१ २२} मेधः । ^{१ २} स्वते । ^{१ २२} भूः । ^{१ २२} भुवः ।

^{१ २} स्वाऽरिति । ^{३ २} सत्यम् । ^{१ २२} पुरुषः । ^{१ २२} ए । ^{१ २२} इडा । ^{१ २२} अथ ।

^{१ २२} इष्ट । ^{१ २२} इडा । ^३ द्यौ । ^{१ २२} चः । ^{१ २२} वा । ^{१ २२} द्यौ । ^{१ २२} इडा । ^{१ २२} होऽइ ।

^{१ २२} होऽ । ^{१ २२} वाचाऽश्जवाऽश् । ^{१ २२} इऽश्जडा ॥ ११ ॥

॥ इति स्तोभयन्ये-द्वितीयः प्रपाठकः ॥

॥ समाप्तोऽयं ग्रन्थः ॥

(१)—एषोऽंशः—२भा० ५१४ पृष्ठे सुद्रितः ।

(२)—एषोऽंशः—२भा० ५१५ पृष्ठे सुद्रितः ।

(३)—एषोऽंशः—२भा० ५१६ पृष्ठे सुद्रितः ।

(४)—एषोऽंशः—२भा० ५१८ पृष्ठे सुद्रितः ।

॥ ॐ नमः सामवेदाय ॥

सामवेदसंहिता ॥

तत्र

॥ अथ छन्दश्चार्चिक-द्वितीय-परिशिष्टम् ॥ *

अथवा

॥ अथ भारण्ड-साम ॥†

॥ हरिः ॐ ॥

५ उदयाम् । २ १ तमसस्पारी २ । १२ ज्योतिःपश्यन्तउत्त
रा २म् । १ स्वःपश्यन्तउत्तरा २म् । २ १ २ देवन्देवत्रा २२३४
५ १ २ २२ २ ३ २ २ २ २ २ २
रौम् । अगन्मज्योतिरुत्तमा १म् । स्वसारः । आतोतुनआतो
२ ३ ४ ५ १२ २ २ २
तू ३४ । औहोवा । औ २वातः । ३ । वातोवातः । २ ।

* ग्रन्थोऽयं मेकसामात्मकः, गेयादिगानग्रन्थात् पृथग्भूतः छन्दश्चार्चिक-मूलक-
त्वात् छन्दश्चार्चिक-परिशिष्टेनैव व्यवहियतेऽस्माभिः, किञ्च छन्दश्चार्चिक-परिशिष्ट-
रूपस्यारण्यगानस्येवाद्यन्तसोभ-युक्तत्वात्तदीयत्वमपीति द्वितीयत्वेनापीति ।

† पितृयज्ञादावस्य व्यवहारो दृश्यतेऽतोऽसौ पितृसामेत्यपि, पितृपदवटितल्लङ्घान-
वीकम् ।

^{१२२ २ १२ २ २ १ २}
वातो नृम्णानि पूश्याः । यमो ह्युवा । ३ । पितरो ह्युवा ।

^{१२ २२ २ ३ २ ३ ५ २ ३}
३ । भारण्डो ह्युवा । ३ । इमां स्तोत्रं ३४ माम् । अर्चति

^{५ १ २२ १ २ २ २ ४ ५}
२३४ जा । तावेदसे ३ । होइ । होइये ३ । ३ । होइये ।

^{१२ १२ २ २ २ २ २ २}
३ । उरवातः । ३ । वातो वातः । २ । वातो नृम्णानि पुरा

^{२ १ २ १ २ १ २ २}
श्याः । यमो ह्युवा । ३ । पितरो ह्युवा । ३ । भारण्डो ह्युवा

^{३ २ ३ ५ २ ३ ५ १ २ २ २}
उ । ३ । रथामी २३४ वा । सम्माहे २३४ मा । मानीषया

^{१ २ ३ ४ ५ १ २}
३ । होइ । होइये ३ । ३ । होइये । ३ । उरवातः ।

^{१ २ २ २ १ २ २ २ २ १}
३ । वातो वातः । २ । वातो नृम्णानि पुराश्याः । यमो

^{१ १ २ १ २ २ २ ३}
ह्युवा । ३ । पितरो ह्युवा । ३ । भारण्डो ह्युवा । ३ । भ

^{२ ३ ५ २ ३ ५ १ २ १ २ १}
द्राक्षी २३४ नाः । प्रमाती २३४ रा । स्थासं सदेश । होइ ।

^{२ २ ३ ४ ५ १ २ १ २ २ २}
होइये ३ । ३ । होइये । ३ । उरवातः । ३ । वातो वा

^{१ २ २ २ १ २ २ १ २ १}
तः । २ । वातो नृम्णानि पुराश्याः । यमो ह्युवा । ३ । पि

भा०सा०]

छन्दःशास्त्रिक-द्वितीय-परिशिष्टम् ।

५४५

२ १२ २२ २ ३ ४ ५
तरोहाउ । ३ । भारण्डोहाउ । ३ । अमाइसार२३४ख्या

इ। माराइषार३४मा। वायन्तवा३। होइ। होइये

३४५ १२ १२२२२

३।३। होइये। ३। उरुवातः। ३। वातोवातः। २।

१२२ १२ २ २ १ १ १ २
वातोन्मूलानिपूत्र्याः । यमोद्वाउ । ३ । पितरोद्वाउ । ३ ।

१२ १२ २ २२ २ ५२ २ २२ १२ २
भारण्डोहाउ । ३ । भारण्डा ३४ औहोवा । ए । वातो

५१८ ५१२१२ १ ३८१८ २१ १८२ २१८
नृमणानिपुरयद्यमःपितरोभारण्डः । २ । ए । वातो नृमणा

२१२२२ १ २२१२ २११११
निपुरयद्यमःपितरोभाण्डार^१ । ई२३४५ ॥ १ ॥

अस्य व्याख्यानम्— १ भा० २०३ पृष्ठे दृश्यम् । १

॥ इति भारण्डसाम समाप्तम् ॥

॥ समाप्तञ्च बृन्दत्राञ्चिक-द्वितीय परिशिष्टम् ॥

॥ ॐ नमः सामवेदाय ॥

सामवेदसंहिता ॥

तत्र

॥ अथ कन्दार्चिक-तृतीय-परिशिष्टम् ॥ *

अथवा

॥ अथ तवश्यावीयं साम ॥†

॥ हरिः ॐ ॥

१ १ १११ १ २ २ २ १ २
ओं ह॒र॒र॒३४५ । ओं भूः । ओं भूमिर्द्वि॒वमन्तरि॒क्षम् ।

१ २ २ २ २ २ १ २
ओं भुवः । ओं च॒चो॒वजू॒ष॒सामानि । ओं भार्गो॒दे॒वस्य

२ ११११ १ २ २ २ २ २ २
धी॒मा॒दी॒र॒३४५ । ओं॒स्रः । ओं प्रा॒णो॒पा॒नो॒व्या॒नः॒स॒मान

२ २ १ १ १ २ २ २ १ १ १ १ १
उ॒दानः । ओं धि॒यो॒यो॒नः॒पू॒चो॒र॒३४५ । ओं॒म॒हः । ओं

* अथमपि पन्थी द्वितीय-परिशिष्टरूप-भारण-शानेव शेषादि-गान-ग्रन्थाद्
वहिः श्रूयते, ततोऽयं तृतीयत्वेन कल्पितः ।

† अस्य विधायकं ब्राह्मणं त्वेवं श्रूयते—“तवश्यावीयं प्रयुञ्जानः श्रुचिः पुनर्हो
ब्रह्मलोकं मभिसम्पद्यते न च पुनरावर्तते न च पुनरावर्तते”—इति ।

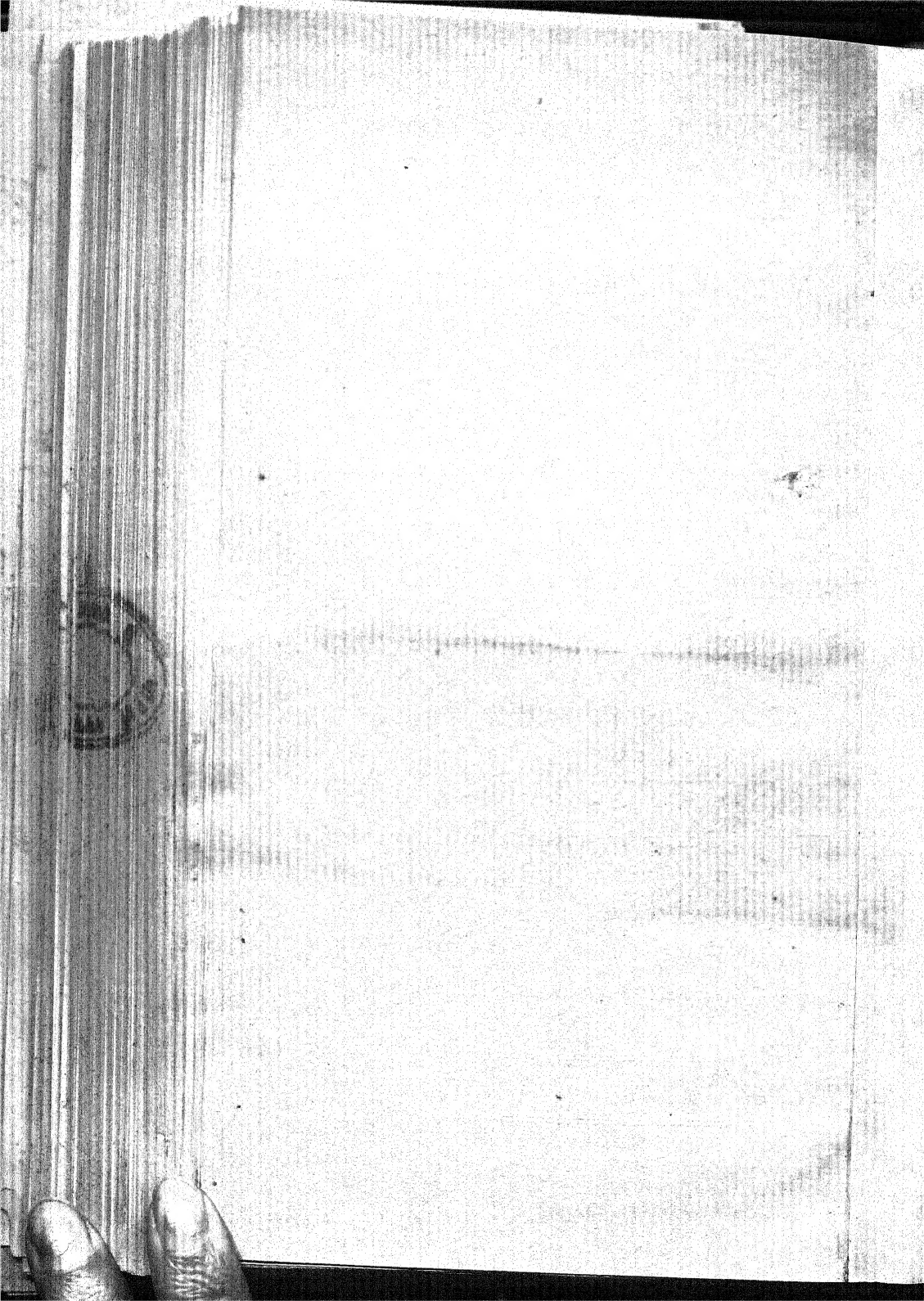
जनः । ओं तपः । ओं सत्यम् । ओं पुरुषाः । ओं परोर
 जो अमृतोम् । ओं ह२३४५ । ऊम् । आ२ । दायो ।
 आ२३४५ । ओं भूमिरन्तरिक्षन्द्यौ । ओं तत्सवितुर्वरेणि
 योम् । ओं जरर्क । हाउ३ । होश्वाक् । ओं वङ्कोओ
 यजो अमृतोम् । ओं जरर्क । हाउ३ । होश्वाक् । ३ ।
 ओं प्राणोपानौ व्यानो समान उदानः । धियो योनः प्रचो२३
 ४५ । ओं जरर्क । हाउ३ । होश्वाक् । ३ । धर्मो२
 धर्मः । ३ । धर्मविधर्म । ३ । सत्यज्ञाय । ३ । अतव
 द । ३ । ह२३४५ । ३ ॥ १ ॥

अस्य व्याख्यानं सोभातुष्टानेन, गामवीनामर्क-पर्यालोचनेन च ज्ञातव्यम् ।
 सा च ऋक्-उत्तरार्चिकस्य ६, ९, १० सूक्तं प्रथमा । १

॥ इति तवश्यावीयं साम समाप्तम् ॥

॥ समाप्तञ्च तृतीय-परिशिष्टम् ॥

॥ इति छन्दार्चिकः समाप्तः ॥

	Rs.	As
The Gopāla Tāpanī. Edited by Paṇḍita Harachandra Vidyābhūṣhana	0	10
The Grihya Sūtra of A'svalāyana, with the commentary of Gārgya-nārāyaṇa. Edited by A nandachandra Vedāntavāgiśa 4 Fasciculi,	2	8
The Nrisinha Tāpani with the commentary of Sankara A'chārya, edited by Paṇḍita Rāmamaya Tarkālankāra. 3 Fasciculi, ..	1	14
Gopatha Brāhmaṇa, Edited by Babu Rājendralāla Mitra. 2 fasc....	1	10
The Taittiriya Prātisākhya. Edited by Bābu Rājendralāla Mitra. 3 fasc., ...	1	14
The Taittiriya Āraṇyaka of the Black Yajur Veda. Edited by Bābu Rājendralāla Mitra. 11 Fasciculi, ...	6	14
The Lātyāyana Sūtra. Edited by Paṇḍita A nandachandra Vedāntavāgiśa. 9 Fasciculi, ...	5	10
Chaturvarga Chintāmani by Hemādri. Dānakhandāh. Edited by Paṇḍit Bharatachandra Siromani. Vol. I. 11 fasc., Vol. II. 2. Fasc	8	2
The Tāndya Mahābrāhmaṇa with the Commentary of Sāyaṇāchārya. Edited by A nandachandra Vedāntavāgiśa, 19 Fasciculi, ..	11	4
Chhandas Sūtra of Piṅgala A'chārya. Edited by Viśvanātha Sāstri 3 fasc. ...	2	11

SANSKRIT WORKS IN PROGRESS.

Old Series Nos. 1 to 230, demi 8vo.

The Lalita-Vistara, or Memoirs of the Life and Doctrines of Śākyasīṃha. Edited by Bābu Rājendralāla Mitra. Published 5 Fasciculi, ...	3	2
The Taittiriya Brāhmaṇa of the Black Yajur Veda, with the commentary of Sāyana. Edited by Bābu Rājendralāla Mitra. Published 26 Fasciculi, ..	16	
Taittiriya, Sanhitā. Edited by Dr. E. Röer, E. B. Cowell, M. A. and Maheshachandra Nyāyaratna. Published 28 Fasciculi ...	16	14

New Series, Nos. 1 to 291, demi 8vo

The Mīmāṃsā Darśana, with the Commentary of Śaṅkara Svāmī. Edited by Paṇḍita Maheshachandra Nyāyaratna. Published, 11 Fasciculi, ...	6	14
The Agni Purāṇa. Edited by Bābu Rājendralāla Mitra, 7 Fasciculi, ...	4	6
Gobhiliya Grihya Sūtra with a commentary by the Editor, Paṇḍit Chandrakānta Tarkālankār. 5 fasc., ...	3	2
Sāma Veda Saṃhitā with the commentary of Sāyana A'chārya. Edited by Paṇḍit Satyavrata Sāmasramī, Part I. 10 fasc., Part II. Fas. V, A'tharvanopanishads with the commentary of Nārāyaṇa, Edited by Paṇḍita Rāmamaya Tarkaratna, Nos. 249 265 276 & 282. 305	9	6
Prithirāj Rasu, by Chand Bardāi. Part I. fasc. I Pt. II. fasc. I ...	0	10
The Aitareya Āraṇyaka. Edited by Bābu Rājendralāla Mitra. Fasc 3. ...	1	14

English Translations complete, demi 8vo.

An English Translation of the Brihad Āraṇyaka Upanishad, and Commentary. By Dr. E. Röer, 3 Fasciculi, ...	1	14
An English Translation of the Chhāndogya Upanishad, by Bābu Rājendralāla Mitra. 2 Fasciculi, ...	1	
An English Translation of the Taittiriya, Aitareya, Svetāśvatara, Kena, Isa, Katha, Muṇḍaka and Māndukya Upanishads, by Dr. E. Röer. 2 Fasciculi, ...	1	4
The Sūrya-Siddhānta, translated by Paṇḍita Bāpū Deva Sāstri. 1 Fasciculus, ...	0	10
The Siddhānta Siromani, translated by the late Lancelot Wilkinson, Esq., C. S. and revised by Paṇḍita Bāpū Deva Sāstri. 2 Fasciculi, ...	1	
A Translation of the Sāṅkhya Aphorisms of Kapila, by Dr. Ballan- tyne, published 2 Fasciculi, ...		

Rs

Sāhitya Darpaṇa or Mirror of Composition, a treatise on Literary Criticism by Visvanātha Kavirāja. Translated into English by Babu Pramādāśa Mitra 4 Fasciculi, —

English Translations in progress, dem; 8vo. —

The Brahma Sūtra with the commentary of Saṅkara Achārya. Translated into English by the Rev. K. M. Banerjea, No. 214, —
Aini Akbari By H Blochman M. A. 6 fas., —

B. MISCELLANEOUS.

One complete set of the Journal of the Asiatic Society of Bengal, —
Journal of the Asiatic Society, from Vol. XII. for 1842, to Vol. XXXVI. for the 1867, except Vols. XXIII, XXIV, and XXIX, prices as per title page.

Asiatic Researches, from Vols. VI to XII. and Vols. XVII. to XX., each at., — — — —

Ditto ditto, Index, — — — —

Catalogue of the Books and Maps in the Library of the Asiatic Society, By Bābu Rājendralāla Mitra. 1856, —

— of the Sanskrit Books and MSS. of the Asiatic Society, —

— of Persian, Arabic, and Urdu, ditto, —

— of the Fossil Remains of Vertebrata from the Sewalik Hills, the Nerbudda, Perim Island, &c. in the Museum of the Asiatic Society of Bengal. By H. Falconer, Esq., M.D., F. R.S. and H.S., —

— of the Recent Shells in the Museum of the Asiatic Society, by W. Theobald, Esq., Jnr., —

— of the Reptiles in the Asiatic Society's Museum by W. Theobald, Esq., Jr., — — — —

Catalogue of Mammalia, — — — —

Harivansa, 563 pages, royal 4to., — — — —

Mahābhārata. Vols. 3rd and 4th, royal, 4to., and Index, —

Rājataranginī, 440 pages, 4to., —

Csoma's Tibetan Grammar, — — — —

— Dictionary, — — — —

Vedānta Sāra, translated by Dr. E. Röer., —

Purāṇa Sangraha, edited by the Rev. K. M. Banerjea, No. I., —

1—PRIVATE PUBLICATIONS.

Wise's Hindu System of Medicine, — — — —

The pilgrimage of Fa Hian, — — — —

Lassen's Bactrian Coins, by Dr. Edward Röer, — — — —

Meng Tseu, in Latin, by Stanislaus Julien. Two parts in one vol., —

Aborigines of India, by B. H. Hodgson, — — — —

History of the Afghans, Pt. I., by Dorn, — — — —

Examination and Analysis of Mackenzie Manuscripts, by the Rev. W. Taylor, — — — —

Low's Siamese Grammar, — — — —

Han Keong Tseu, or the Sorrows of Han, by J. Francis Davis, F.R.S., —

Dictionarium Anamitico-Latinum, by A. J. L. Tabard, —

Blank Vocabulary for Ethnographical purposes, — — — —

Collection of Oriental Proverbs, by Thomas Roebeck, —

Mataparikhā, — — — —

Travels of Macarius, Pt. I., by F. C. Balfour, — — — —

Contributions towards an Index to Indian Bibliography, F. Hall, —

Outlines of Indian Philology, by J. Beames, — — — —

Translations from the Tarikh Firusshahi, — — — —

N. B.—For Arabic, Persian and Urdu works vide the covers Persian series.